ELISABETA ISANOS

DRUMUL SPRE OMBRIA

PARTEA I

(1966 -1989, toamna)

Ca să fiu, trebuie oare să urlu cu lupii?

În întunericul acru,
mă păstrez cu o mână de sare aspră,
sufletul se murează în mine;
cândva, într-o toamnă sau iarnă,
am să destup butoiul, am să-l scot la lumină,
va străluci exotic pe masa ospățului
şi toți se vor mira cum s-a păstrat aşa proaspăt.

I

Zi cenuşie, de început al sfârşitului. Simt nevoia să dorm şi să uit. Citind teza trimestrială a unui elev submediocru, aproape anonim, din aceia pe care-i cheamă Petre P. Petre sau Vasile V. Vasile, am descoperit înțelesul „Mioriței": să nu afle mama că am murit. Eu, dinspre partea mea, aş muri, dar mi-e să nu afle ea. În fraze ciuntite, copilăreşti, îmi explică: de-ar fi fost numai el, ciobănaşul ar fi murit, dar nu voia să o întristeze pe mama lui. Ori se temea să nu fie aspru pedepsit pentru boroboața de a muri. Nu mă atrageți în treaba asta cu muritul, că dacă află mama, e vai de capul meu. Ca şi cum ar fi fost vorba de o fugă de-acasă ori de un geam spart cu mingea la vecini. Aşadar, din dragoste filială a mințit că s-a însurat cu o crăiasă. Pe mama o iubeşte cel mai mult, şi pe ea o minte, nu pe oaia năzdrăvană, căreia îi dă în grijă totul, gospodăreşte, să-l aşeze în pământ cu ce avea în timpul vieții, fluierele în primul rând, dar şi celelalte unelte ale meseriei. Luat de valul emoției, Petre P. Petre sau Vasile V. Vasile improviza, punând de la el şi ciutura şi bâta şi mai ştiu eu ce alte obiecte dragi ciobănaşului, trăgând concluzia că era un om muncitor, harnic etc. Ce puteam să-i fac? Era sincer. Aşa înțelesese el povestea, nu era bietul copil de paisprezece ani vinovat. Există, într-adevăr, un fel de pudoare: n-am vrea să ne vadă cei apropiați murind. Am găsit ceva asemănător în „Viața lui Cyrus cel

Bătrân”: când a simțit că-şi dă sufletul, s-a întors cu spatele, acoperindu-şi fața.

Eram prin clasa a doua sau a treia; într-o zi, venind de la şcoală, am văzut într-o curte, la poartă, un sicriu deschis: în el, cu fața-n soare, un copil bucălat ca o păpuşă, ziceai că doarme, dar după unghii am înțeles că era mort. Părea să fi fost un copil cuminte. Oare ce-o fi făcut de-a murit? De cine trebuia să asculte, ce trebuia sau nu trebuia să facă pentru a nu muri? Ce putea să fie atât de grav încât să i se dea pedeapsa cu moartea? Voiam să trăiesc, încercam, aşadar, să fiu cât mai cuminte. Până când am descoperit că moartea n-avea nimic de-a face cu obrăznicia.

Eram un copil liniştit: scormoneam în pământ după cioburi. Totuşi, am mâncat o dată bătaie: am plecat din curte de mână cu un domn, care mă îmbiase să-l însoțesc până la colț să-şi cumpere țigări. Habar n-aveam că dispăreau copii, şi umblau zvonuri că erau mâncați. Apoi, într-o dimineață caldă, aproape ca vara, mă suisem pe pervazul ferestrei din camera mamei. Dădea spre stradă, îmi plăcea să mă uit peste gard, trecând printre gratii, nici înăuntru, nici afară. Am răsturnat sticluța din greşeală, cu piciorul, lichidul s-a scurs pe pervaz. Odaia mirosea puternic, li s-a părut că şi gura mea. De fapt, nici nu mi-a trecut prin minte să beau, ştiam că era doctoria ei, digitalina. Bineînțeles, nu m-au crezut. M-au înfăşurat strâns într-un cearşaf şi mi-au băgat pe gât un tub de cauciuc. N-am încetat nici o clipă să mă zbat pentru a-mi fi recunoscut adevărul.

Pe urmă, era iarnă, tata mă trăgea cu sania. Cu ochii înainte şi gândul în altă parte, m-a răsturnat. Am țipat: „De ce nu eşti atent?” S-a oprit şi a întors nişte ochi stupefiați. Acasă, spunea că izbucnirea mea l-a uluit, era convins că n-am creier în cap, ci un fel de muci, ca nucile verzi.

Pentru că nu-l născocisem eu, n-am crezut niciodată în Moş Crăciun, de sărbători venea doar bradul. Îl ştiam de când fusese adus şi ascuns în odaia din față, unde nu se făcea focul. Încă proaspăt, înalt, plin de întuneric, se uita ciudat, din colțul de lângă

fereastră, odaia mirosea a el. Gol îmi plăcea mai mult decât greu de podoabe, aproape mort, ținându-și singur în palme lumânările.

Dimineața, mă acopeream cu cearșaful peste față, ținându-l cu mâinile deasupra capului, până când pânza stătea dreaptă. Rămâneam ca o stană, nu respiram. Scoteam capul râzând; ei mă priveau speriați. Nu pricepeau (și nici eu nu știam) că jucam piesa, făcută de mine, a morții și a învierii. Desculță, în cămașă de noapte, în brațe cu darurile găsite lângă pernă, alergam la brad. Totul era o joacă: descoperisem pachetele cu mult înainte, le desfăcusem cu grijă, citisem cărțile, probasem jerseul sau pijamaua, apoi împachetasem la loc, să nu le stric plăcerea.

Când am luat prima vacanță, i-am văzut la serbare pe colegii mei costumați în îngeri. Apoi, în seara friguroasă de martie, într-un hotel din Piatra Neamț, m-am ridicat din fotoliu și m-am apropiat de gura sobei, am zgândărit focul cu vătraiul, și m-am așezat la loc, împreunându-mi mâinile în poală. Bunicul și tata mă duceau la Broșteni la mătușă-mea și mă priveau înduioșați. Aveam TBC. Munții m-au speriat.

N-am înțeles niciodată de ce a trebuit să mă îndrăgostesc la cinci ani, de străinul cu ochi negri, triști și fața albăstruie. Pentru că era străin? Ori fiindcă era bolnav ca mine? Dragostea a apărut ca alcoolul virgin în alambic: străinul palid, cu ochi în care strălucea întunericul, mă privea dintr-o depărtare unde ceva din el ajunsese înaintea trupului. Stătea mult afară, sub brazi, cu spatele rezemat de-un trunchi. Nu știam ce-nseamnă „a iubi”, și eram îndrăgostită de un bărbat de treizeci de ani, care a murit la scurt timp. Dinspre pădure veneau frisoane de spaimă, trunchiuri ca lumânarea, curățate de crengi curgeau la vale pe jgheaburi. Atunci am văzut prima oară cum urcușul face să dispară munții. Despre Grințieș se spunea că dracul a vrut să-și facă-n vârf o căruță de piatră, a cărat trei stânci, când s-o aducă pe-a patra, au cântat cocoșii: a scăpat-o în vale și a zburat. Multă vreme mi-a fost frică să mă uit la cer, să nu văd uliul crucificat pe care-l răstigniseră în vârful unei prăjini ca pedeapsă că fura pui.

Fetiței cu care mă jucam îi înșiram minuni despre București. Scormoneam în țărână, cu gesturi atavice, ca primii oameni, scăpați din Paradis. Unealta arăturii primitive era un băț, și recoltam cioburi de porțelan. Nu știu de ce era pământul plin de sfărmături de căni și farfurii. Parcă zdrobise cineva ospățurile. Le alegeam cu grijă, le curățam și le înșiram la soare. Cele mai prețioase aveau câte o floare, roșie, albastră sau roză.

Nici nu mi-a trecut prin minte că poezia aceea putea să aibă alt autor; mătușile o însoțeau de lămurirea: „Asta îi plăcea maică-ti!" Era ca și cum ar fi fost a ei. „Băutura cea mai bună/Este apa din izvor./Peste pietre apa curge,/Murmurând încetișor./O beau cerbi și căprioare,/Ea e limpede mereu./De ea capul nu te doare,/Nici nu-ți face trupul greu./Las' să bea deci vin bătrânii,/Voi beți apă. Dacă ea/Pentru copilași e bună,/Nici pentru bătrâni nu-i rea." Bunica, întinsă pe pat, împletind: „Câmpul alb, oile negre,/Cine le vede, nu le crede,/Cine le paște, le cunoaște." Îmi imaginam câmpul nins, dar de ce erau oile negre? „Curelușă unsă,/Pe sub pământ dusă." Ce să fie? „Înalt cât casa,/Verde ca mătasa,/Dulce ca mierea/Și amar ca fierea." Bunica zâmbea.

„Mitologia" era mare și grea, pătată cu magiun. Mă uitam la poze: erau frumoși și goi, unii cu aripi la glezne. Dar era și Ciclopul: când ajungeam la pagină, îl acopeream repede cu palma, să nu mă sperii, însă Polyphem răzbea prin mână, și abia izbuteam să mă smulg ca Ulysse din hăurile peșterii, întorcând foaia.

*

Ziua era putred de dulce, știam dinainte că așa va fi, și asta sporea binele. Aerul era plin de aromate, le simțeam înmugurind de dimineață, apoi înfloreau întinzând spre mine boturi de abur. Mă hrăneau ore în șir, mă simțeam sătulă fără să fi pus gura pe ceva. Cafeaua era o aromă rectilinie, neagră ca noaptea devreme în geamuri, vanilia - rotundă cu adâncimi roz, cuișoarele - vioaie

şi repezi, cârd de copii duminica; scorţişoara mă făcea să trag pe nări umbra unei vagi păduri neexplorate. La zile foarte mari, mirosul cărnii fripte se instala temeinic, umplând colţurile, tindea să urce, să cuprindă podul cu păianjeni, să erupă prin acoperiş. Eram cotropită de izul şerpuitor al nucilor, imagini ale creierului meu la maturitate, plângeam răzbită de obrăznicia cepei, pe bună dreptate tocată cu cel mai ascuţit dintre cuţite. Era sătul însuşi gândul care se-nfrupta din toate, ospăţul n-avea să fie decât o copie palidă, niciodată la înălţimea aromelor.

Veneau musafirii: femeile strânse în cordoane fixe (eram ispitită să verific dacă-mi încăpea degetul între talie şi cordon) îmi simţeau cu spatele privirile şi se-ntorceau. Zâmbeau, se aplecau înconjurându-mă cu braţul. Masa lungă şi grea din sufragerie avea o faţă brodată, pe ea - farfurii, tacâmuri complicate, pahare. Toată lumea mânca şi creştea. Începeau să se descheie la gulere, să dea drumul la curele şi nasturi, nu mai încăpeau în haine, îşi scoteau vestonul, cravata, punându-le pe spătare, zvârlindu-le pe pat. Către sfârşitul mesei, se grăbeau să iasă la aer, de parcă nu-i mai încăpea nici odaia, se înghesuiau pe coridorul strâmt, îşi spuneau pe numele mic, celelalte se tociseră, se frecau unii de alţii în tutuiala generală.

În curtea foşnitoare de frunze uscate, fumau adunaţi în turmă, slobozind pe gură şi nări o ceaţă albăstruie. Mă culcam pe-un colţ de divan, trăgând cu urechea şi pândind printre gene uşa deschisă. Întotdeauna veneau înapoi mai puţini decât ieşiseră.

Simţeam că biserica de-alături zburase în lună.
Precis că unii plecaseră cu ea,
şi se plimbau acum pe munţii ascuţiţi
din luna însorită, printre vulcanii
din care erupeau parfumuri.
Mirosea plăcut, a pustiu,
parfumul lunii curgea peste noi
din craterele destupate.

Alții descoperiseră lumea din dosul uşii de-afară. Ştiam că era acolo, în după amiezele când rămâneam singură, pipăiam lemnul: dacă era rece, dădea spre pustiul viscolit, unde zăcea, înfipt în nămeți, avionul albastru din cartea fără început şi fără capăt, din care citeam uneori. Nu ştiu nici de cine era, nici cum se chema, dar majoritatea cărților erau ruseşti, ca şi filmele de la cele două cinemauri de cartier, unde mergeam cu o colegă la matineu. Un băiat descoperă nişte scrisori către iubită ale unui aviator care plecase spre Nord: nu ştiu ce se întâmplă până la urmă, l-a găsit sau nu băiatul, care s-a făcut şi el aviator, ca să se piardă la rândul lui, şi tot aşa la nesfârşit? Unul din oaspeți zăcea în avionul înzăpezit şi era lins pe față de câinii expediției salvatoare.

Dar alții ieşiseră pe uşa caldă, spre plaja fierbinte,
plină de scoici. Acum îşi construiau o plută
să plece pe întinsul mării care se prefăcea secată,
anume ca să-i atragă. Pe urmă,
marea dispărea, corăbiile rămâneau învalide,
se târau uriaşe pe străzi,
statuile din provă cerşeau pe la porți
o găleată cu apă.

Glasurile celor din sufragerie murmurau adormindu-mă. Vorbeau nepedepsiți, mai ales despre cei care nu erau de față. Din cineva rămăsese doar glasul, o păpuşă goală.

Aveam tot timpul să-i ascult. Eram încă provizorie, în curs de devenire, trebuia să cresc, să ajung ceva, încă nu se ştia ce, tocmai asta era partea frumoasă. Eram într-un turn, scrutând împrejur foşnetul nopții, şi lentila îmi ardea ochiul drept, nu mai vedeam nimic. Auzeam: „Cum nimic? *Trebuie* să vezi munții din lună!" Dar eu nu binevoiam să văd. Muchia tăioasă a lunii mă rănea la ochi şi-mi dădeau lacrimile. Ştiam că mă aflam la

începutul vieții și voi crește. O pasăre care a mâncat pâine rămâne tot pasăre. Cu mine nu se întâmpla același lucru.

Mesele erau foarte importante la noi. Cea zilnică începea în tăcere, rareori scotea cineva un cuvânt. Către sfârșit, limbile se dezlegau, se istorisea, se depănau amintiri. Nu noi, ci pâinea vorbea. „Am aranjat lemnele-n beci", spunea ea, cu glasul bunicului. O musafiră venită dintr-un sat povestea o grozăvie: „L-a lovit drept în frunte și a căzut mort!" Bunica se-ncrunta privind în jos. „Cum îl chema? întreba bunicul, rezemându-se de spătar. (Musafira răspundea.) Am avut un camarad în '916, pe care-l chema așa..."

Poza de la-nceputul cărții mari și grele semăna cu străinul de la Broșteni. Eu și băiatul musafir țineam cartea pe genunchi, silabisind împreună „Ce e amorul". Cu ochii în carte, el îmi punea brațul pe umeri. Într-o zi, înăuntrul meu s-a zburlit ceva: mii și mii de particule, din care nu știam că sunt făcută, s-au orientat ca la comandă spre el. Mă făcusem fărâme sub imperiul lui. *Divide et impera!* M-am speriat. N-am scos un cuvânt.

Pâinea vorbea, iar eu mă duceam să-mbrățișez câinii. Sau mă urcam în podul întunecos, înăbușitor vara, străpuns de lucarne fosforescente. Pe una, spărtură dantelată, vedeam porumbei bând din burlan apă de ploaie coclită; așteptam să văd în ce se vor preface, ce sunete vor scoate, dar ei zburau liniștiți. În pod erau portrete vechi, un văl de praf dansa în lumina lucarnelor. Mi se făcea foame, o foame năprasnică, foame și somn. În pivniță încolțeau mormane de cartofi, lemnele miroseau a pădure udă. Tăietorul trecea pe stradă cu toporul pe umăr. Noaptea se auzea vântul, o stea lucidă apărea în geamul coridorului.

Vara, pe terasa vopsită-n albastru se stătea la masă până târziu. Eram niște fetuși, care aveau nevoie de multă hrană pentru a crește și a se naște. Eu mai trăgeam chiulul, plecam pe-afară, în bălării, le răsuceam între degete, stârnindu-le mirosul. Spre seară, ferestrele fără geamuri ale terasei se albăstreau, de parcă ar fi topit cineva sineală. Să mănânci atâta, și totuși să rămâi copil!

După masă, vremea iertării se sfârşea. Plecau toţi, uitând să mai zâmbească, parcă regretând surâsurile risipite. Din ziua aceea, şi aşa prea scurtă, nu rămâneau sub masa din bucătărie decât mormanele de oase. Şi cineva spunea: „Mai au ceva carne pe ele.”

Toamna târziu, după începerea ploilor, un camion înalt aducea pe sub ferestre o pădure tăiată. Uneori, în căptuşeala paltonului ros al vreunei rubedenii alunecau inele, un pahar întors cu gura-n jos le făcea să reapară. Mâncam de spaimă, sperând că într-o zi vom creşte destul pentru a învinge frica.

Alteori, în ameţeala amiezii, purtam o rochie viitoare. Mă-ntrebam când voi întineri şi eu ca bunica, să fiu cu gâtul strâns în coliere de cute? Eram un copil firav, într-un palton lăsat lung, se ştia că voi creşte. Bejenii şi focuri, întâmplări ciudate: glasurile îndulceau grozăviile. Paturi largi, cufere vechi, călătoream noaptea, cu trenul, pe distanţe lungi; mi se părea că ştiu de când lumea gările. În mod firesc, aşteptam să mă nasc abia la urmă, când alţii mor. Timpul se derula invers.

*

Deşi şters dimineaţa cu cârpa, cimentul din holul şcolii era veşnic unsuros. Am alunecat şi m-am lovit cu ceafa, în nări mi-a ţâşnit miros de ceapă prăjită. Zguduitura îl scornise din creier ca un cutremur. Nu-mi plăcea la şcoală, ştiam şi fără ea să citesc. Ziarele erau pline de fraze ciudate: „Azi nu se distribuie nici pâine, nici mălai. Datorită împrejurării că o parte din transporturile de grâne destinate aprovizionării Capitalei au trebuit să fie îndreptate spre regiunile însecetate din Moldova...” Ce erau acelea „regiuni însecetate”? „Mâine Luni 13 Ianuarie se va distribui o raţie de 200 gr. mălai pe prima jumătate a bonului No...” „A nins din belşug în toată ţara.” „Consumul de carne e permis numai Sâmbăta şi Duminica. Raţia e de 250 gr. săptămânal. Suplimente pentru muncitori. De două ori pe lună, câte 125 gr. slănină, untură, mezeluri sau afumătură, socotite

împreună; distribuirea în ziua de Joi." „Mari razii în Capitală. Au fost arestați mai mulți patroni de localuri care au pus în consumație carne." „Ger năprasnic la Paris. În cartierele sărace, lumea arde mobilele și dușumelele." „S-au găsit 2200 monede de aur într-o ladă cu ghete vechi."

Bunicii au fost uluiți când le-am spus că „m-a bătut doamna". De fapt, mă trăsese de păr, dar zi de zi văzusem cum le dădea altor fete cu rigla la palme, obligându-le să și le țină întinse. Una slăbuță, care stătea pe strada Stupinei, plângea dinainte, își trăgea mâinile și le-ascundea la spate.

O fotografie, cu toată clasa în jurul învățătoarei. În dreapta, gazeta de perete cu inscripția „Slavă marelui Lenin!" și o lozincă: „Învățați, învățați, învățați!" Pe peretele din față, încă una, din care se vede în poză doar sfârșitul: „...minciună și ipocrizie." Încerc să completez: se potrivește aproape orice, afară de Dumnezeu. Și cred că pe lozincă tocmai asta scria. Întâmplarea a șters începutul, iar ce a rămas merge perfect în ecuație cu vremea. Pe frunțile copiilor din fotografie, cineva a făcut cu creionul niște x-uri, parcă ar fi vrut să le pună stigmate. Am încercat să le șterg: unele s-au dus, altele nu.

*

Mă uimea grija unora față de trupul meu. Într-o după-amiază, bunica bea cafea cu Eugénie, le auzeam sporovăind rochii. „A mea e albă, cu broderie pe piept..." „E rochia ta de mireasă?" „Nu, mi-am făcut-o special pentru ocazia asta... Am și mănuși albe de dantelă. A ta cum e?" „Neagră, cu jabou ecru..." „O să-ți stea foarte bine!" „Mi-ar mai trebui pantofi..."

Ploua. Stăteau cu ochii pierduți în perlele de apă înșirate pe sârma de-afară. Perle de apă, de nimeni purtate, pentru reginele morții. M-am gândit că aveam și eu o rochie pregătită nu știu pentru ce, pusă la păstrare într-o ladă din pod.

Apoi, au izbucnit în râs: nu de mult, Eugénie cususe pe dos nasturii la o cămașă, ceea ce i-a provocat bunicului o spaimă

teribilă („Nu mai pot să trec testul!”), când cămaşa era pe faţă, nu găsea nasturii, când îi găsea, cămaşa era pe dos. Deodată, Eugénie s-a uitat la mine: „Vezi, sânul creşte, ar trebui făcut ceva să nu se lase!”, a zis graseind. Au tras perdelele, doar o rază îngustă la mijloc.

Au mai fost şi altele. Mă usturau şi-mi lăcrimau ochii. M-au dus la spital, unde doctoriţa a spus că e nevoie de „periaj”. Poate mai era şi altă cale, de pildă picăturile cu ceva de argint. Preferam picăturile, mi se păreau mai blânde şi-mi strecurau ideea unei poleiri, după care ochii mei ar fi devenit bijuterii. Doctoriţa a deschis un dulap de sticlă, în care erau doi ochi albaştri, aşezaţi pe un strat de vată ca ochiurile în tigaie. A luat cu grijă unul şi mi l-a lipit de tâmplă: era rece. „Uite, a zis, n-ar fi păcat? Nimeni n-ar putea să-i pună alţii la fel!” Privirile mele au fost periate şi am rămas fără argint în ochi.

Pe urmă au venit la rând plămânii, la alt spital. Culoarul era căptuşit până sus cu dulapuri enorme, pline cu borcane în care pluteau monştri. Doctorul mi i-a arătat cu degetul: „Plămâni de fumători!” În cabinet, aştepta pe scaun un tânăr slab, în pijama. L-a dus pe el întâi dincolo de o perdea groasă, neagră. Auzeam zgomote ciudate: zumzete şi bufnituri. Prin spaţiul dintre perdea şi perete, am văzut că doctorul stătea pe un scăunel fără spătar şi se uita la ecran.

Mă simţeam furişată la cinema fără bilet. Roşu ca sfecla, tânărul a ieşit de după perdea, chinuindu-se să-şi îmbrace din mers pijamaua ca o coajă de ceapă. Era rândul meu să intru, nu în faţa ci în spatele ecranului, în spaţiul unde arzi până nu rămâne nimic din tine.

Goală până la brâu, m-am strecurat pe-ntuneric şi am urcat scăriţa în dreptul geamului. Un bâzâit surd, de motor în mişcare. Poate un avion?

Pământ necunoscut.
Exploratorul părea mulţumit:

în pata albă nu trăiau lei. Mai mult,
o hartă începea să se contureze
pe catifeaua ținutului virgin: forme crescânde,
dealuri, munți şi văi. Eu eram Africa.
O Africă blondă şi moale ca deşertul.
N-a mai fost nimeni pe-acolo înainte.
Ce expediție, ce voluptate!
Primejdii la tot pasul, săgeți otrăvite,
cupidoni negri, buzați,
pândind din tufişuri,
îmbrățişări bruşte de liane
cât un trup de copil.

Deodată, două mâini uriaşe, suflecate la os, au străpuns distanța şi m-au apucat de umeri: „Stai liniştită!" M-am supus, dar mâinile continuau să mă strângă de umeri, apoi au coborât pe piept, pe partea care stârnise grija lui Eugénie. Te pomeneşti că şi pe-a doctorului? Nu-mi închipuisem că era atât de grav. *Mâinile s-au retras ca fripte, de unde am dedus că Africa arde*.

Când am ieşit de după perdea, doctorul, aşezat la birou, scria de zor o scrisoare. Părea emoționat. A dat drumul hârtiei în sertar, mai mult ca sigur avea s-o uite acolo. Peste ani şi ani, are să audă întâmplător de soarta ținutului necunoscut: rămas la fel de alb, ori ajuns colonie şi purtând numele cuceritorului.

Într-o seară de toamnă, în curte era întuneric, nici o fereastră luminată, de undeva s-auzea un radio pus tare: un vals. Deodată, la o fereastră s-a aprins lumina şi am văzut în cadrul ei un bărbat cu brațele întinse spre cineva din adâncul încăperii; după câteva clipe, a apărut şi acel cineva, de asemenea cu brațele întinse: o femeie care zâmbea cu supuşenie uitându-se la cel care-o chema. Păreau două bucăți de magnet care s-atrăgeau irezistibil, când s-au apropiat destul, s-au îmbrățişat îmbinându-se perfect. Atunci, el a întors capul spre noaptea de-afară, cu un aer de leu jigărit: m-a văzut şi s-a tras un pas înapoi. M-am ascuns în umbră, şi

când m-am uitat din nou, geamul era stins şi perdeaua trasă. Aşa arăta deci amorul!

*

Crescând, am început să tânjesc, ceva mă mâna să merg pe străzi, sub pretextul că mă duc să ajut o colegă la lecţii. Casele tăcute, ninse, cu lumini slabe în geamuri, curţile cu câte un cocoş păşind atent pe labe degerate, câinii care mă miroseau printre ostreţe ca pe o stafie, soarele scăpătat încă de la trei, înroşind cerul şi geamurile, umflăturile mugurilor, iedera uscată de pe streşini, toate erau ce erau, şi ceva în plus.

Era destul să calc pe un pietriş care scârţâia, şi mă pomeneam în curtea înaltă, cu ziduri, a mănăstirii Petit-Picpus, şi mă făceam frumoasă, de se mira şi bătrâna stareţă. Când treceam pe lângă o grădină, simţeam un aer statornic şi blând, o umbră dulce, de toamnă sau primăvară veşnică: era casa din strada Plumet; îmi alegeam stofe cu Madame Toussaint şi-mi făceam rochii lungi, de culoarea trandafirului uscat, ca să mă plimb cu tata în Jardin du Luxembourg, pe aleile pustii. Mi se apleca de-atâta dulce.

Mansarda din pod semăna cu o ilustraţie la „Umiliţi şi obidiţi" de Dostoievski, mă simţeam capabilă de fapte mari, mă revoltam că există pe lume urâţenie şi sărăcie, trebuia să lupt pentru a le stârpi. Precupeţul cu zarzavaturi era urât, trebuia schimbat. Copil destoinic, aplecat peste carte, la lumina lămpii, îl voi alfabetiza (văzusem ceva asemănător într-un ziar). Să plec, să călătoresc prin ţară, să-mi aleg o meserie grea pe un şantier, să cunosc oameni minunaţi! Totuşi, luam acasă lecţii de franceză cu un cunoscut al bunicului, fost militar în Legiunea Străină, cu faţa ca un cartof înmuiat de ger; printre proverbe şi fabule de La Fontaine, plonja în adâncul de cristal al Mediteranei ca să culeagă o floare portocalie, care se dovedea a fi un animal cu tentacule urzicătoare.

Lecții de pian îmi dădea o rusoaică în vârstă, fostă balerină. Pe strada Lucaci sau pe Parfumului? În drum, trecând pe la poarta unui azil, mă gândeam: fără lecții, și doamna de pian ar fi ajuns acolo, printre bătrânele îmbrobodite, care stăteau în ferestre ca niște poze. Era de familie bună, se simțea din purtări și din felul cum vorbea; în camera ca un depozit de mobile, era deasupra patului un portret mare, o fată în alb, cu coroniță de trandafiri: ea în tinerețe. Un accident de mașină o desfigurase și nu reușeam s-o recunosc în chipul straniu, asimetric, la care mă uitam nepermis de mult.

Într-o zi, am bătut la ușă ca de obicei, mi-a răspuns: „Intră!" Când m-a văzut, a țipat acoperindu-se și mi-a spus să aștept afară. Coridorul mirosea a lampă cu gaz și a sosuri stătute, în care-mi făcea plăcere să descopăr iahniile. Stiva de lemne era parfumată cu pădure și se lupta cu mirosul gazului, încercând să stingă în față aroganța unui incendiu.

Așteptând chincită lângă lemne, mi-am adus aminte că doamna era văduvă, că avusese un băiat care murise de mic, și că era miercuri, nu joi cum crezusem. Se făcuse seară, roșul din fereastră era scrum, nu mi se mai vedeau decât ochii, după pupilele sticloase m-a găsit doamna și m-a scos din cenușă.

*

Bărbații din copilăria mea erau după război, sugrumau pisici, aveau bărbi și mâini aspre. Un bărbat care cântă mi se părea de neînchipuit, ca o lamă tăioasă pusă pe strune de vioară; când l-am văzut pe primul mi-am ferit ochii ca sub lovitură și n-am mai putut să-i ridic spre fața lui, mi se părea indecentă, și m-am uitat la genunchii mei cât a ținut cântecul.

Prin haos pluteau fantome de lucruri triste, tramvaie vechi, mașini negre mergând ca după mort. Duceam o viață destul de ordonată, iar furnicile mișunau pe pământul cald. Buruiana înflorea tricolor, câteva zile mirosea a tei, plopii se frământau,

ca-ntotdeauna singuri. Când să mă mai apuc de fericire? Nu era niciodată timp. În după-amieze de iarnă, mergeam pe străzi, soarele înroşea nămeţii, mirosea a fum, a case liniştite. Creşteam cum te-ai ridica în vârful picioarelor şi ziceam: lasă că vine ea sărbătoarea! De fapt, când vine sărbătoarea o câştigi şi o pierzi, doar când nu se-ntâmplă e veşnic a ta, necheltuită.

Din vremea aceea a rămas numai cerul. Am copilărit pe o insulă în uscat, cât curtea casei. Mirosea a lume pierdută, a toamnă, ca şi acum. Nu ştiu de ce, era permisă numai iubirea pentru animale şi păsări, dragostea dintre oameni încă nu exista. Dacă ar fi fost posibil, m-aş fi transformat într-un animal să fiu iubită fără pedeapsă, şi dragostea ar fi apărut ca îmbrăţişarea dintre două pisici.

Exista un fir de speranţă, dar oamenii încă se năşteau în scripte, se cununau şi mureau în registre. În curtea casei când se stingeau luminile, nu se mai vedeau decât stelele: o prăpastie, şi eu la fundul ei. Auzind că atâţia muriseră, încercam să-mi aduc aminte de moartea mea, când se-ntâmplase şi unde. Oricum, trecuse, tinereţea postumă era ca aprilie cu frunze verzi.

Mă scăldam în râu şi Dumnezeu stătea în cer. Îmi plăceau casele infinite, subsolurile adânci, busturile prăfuite din mansarde, colţurile care scapă de sub control: acolo puteau să trăiască gâze, greieri, fantome. Bucuria trebuie să fie subită. Îmi amintesc: eram la cimitir şi voiam să plângem, dar lângă gard a izbucnit o fanfară!

Există în copilăria mea câteva scene esenţiale; prima: întoarcerea acasă a bolnavului, restabilirea egalităţii. Aşezată în praful de pe marginea trotuarului, femeia îl aştepta. Când a ieşit pe poarta spitalului, era pământiu, cu capul gol, se clătina pe picioare: se dezobişnuise de umblet. Ea s-a repezit să-i vină înainte, l-a cuprins cu braţe prea puternice, ţepene, ca de lemn. Nici să-l sărute nu se pricepea, pentru că nu-l sărutase niciodată: şi-a dat puţin capul pe spate şi s-a lovit cu gura de fruntea lui, mai

albă decât restul feții. A ridicat mâinile de parcă ar fi vrut să-i pună coroană, şi i-a aşezat pe cap basca veche. El a zâmbit şi fața i s-a boțit a plâns.

Apoi, apariția hamalului: şi-a făcut loc spre tejgheaua aburită. Pe umăr, funia de cânepă cu care căra poverile: galbenă, împletită în trei ca părul din cozile mele. Din curtea zidită, au zburat porumbeii, fulger alb, iar sângele gâlgâia fierbinte din gâtul animalului ucis. De ce? Era încă frig. Toată lumea îşi vedea de treburi, de gânduri, însă o bătrână umbla pe stradă cu un coş de buruieni, culese de nicăieri, şi zâmbea cu ochii încrețiți. Deci există pe lume bolnavi care se fac bine, oameni care cară poveri, bătrâne care zâmbesc.

*

Când eram copil, lucrurile mi se păreau vechi şi toți oamenii bătrâni. Bluzele albe se înnegreau repede la gât, mânecile păreau roase, riduri şifonau rochiile abia îmbrăcate.

Pe-atunci, puneam întrebări ciudate : de ce, în limbi, înălțimile sunt plasate spre nord, iar câmpiile, plajele, la sud? În sus înseamnă spre nord, iar în jos, spre sud. Dacă un râu curge spre nord, se poate spune că se scurge în sus? Țara de Sus poate fi o câmpie bălțată, Țara de Jos un ținut cu munți, coborând, poți să spui: mă duc în sus, urcând spre creste poți spune: cobor. Susul, tăria, poate fi punctul cel mai de jos, răsfrângere maximă a locului unei stele. Iar josul poate fi punctul cel mai înalt, spre care ai urcat apropiindu-te de stea. Câmpiile pot fi culmi pe dos, goluri stelare. Urc spre câmpie, cobor spre munți! Coborând ajung în ținutul cel mai înalt față de stele, în alveola unui dinte de argint.

Copilării! Realitatea era cu totul alta. La ora fixată trebuia să înceapă o adunare stupidă sau o vânzare pe bonuri. Ori pur şi simplu un spectacol. Fericirea era în somn (afară ninsoarea şi vântul zoreau), şi totuşi ne trezeam pentru a fi acolo, la vânzarea stupidă ori în maşina oprită la marginea drumului. Lumina era în

partea opusă, şi totuşi plecam spre pragurile roase, spre întunericul din săli. Pentru a fi acolo. Nu mergeam niciodată în direcţia lunii, ci la vânzarea pe cartelă sau la o adunare prostească. Prin simpla noastră absenţă se pierdeau atâtea, erau zări mai bune şi mai blânde, dar ce să faci? Trebuia să asiste cineva la vânzările triste, trebuia să fie cineva în convoaiele funebre. Aşa ajungeau să fie sărbători fără martori, trupuri fără faţă. Nu ştiu de ce, tot ce era mai bun se petrecea în singurătate. N-a fost uşor. Nu am trăit pur şi simplu, m-am frământat încercând să mă păstrez în cumpănă pe muchie de cuţit. Înduram cu greu constrângerea în spiritul minciunii şi umilinţa supunerii sub imperiul celor trei: frica, foamea, frigul. Totul se cuprindea în tăcerea tragică şi resemnată a bătrânilor care mureau încet, unul câte unul, lăsându-ne din ce în ce mai singuri şi mai indiferenţi.

Şi acum îmi vine să întreb: Eşti sigur că nu ne-am trezit pentru altceva ? E o oră cenuşie, ora muncilor. Eşti sigur că a fi greu nu va fi un blestem, că nu va fi o pedeapsă să ai mâini care simt şi un trup întreg care poate fi chinuit ? Ne-am trezit doar pentru zăpezi, pentru soare, pentru apa curgând? Să ne fi trezit doar pentru a scutura ninsoarea? A avea un trup, a fi treaz, a fi greu nu-i serveşte durerii?

Copilărie, casă mare unde nu mai stă nimeni,
casă nelocuibilă, pustie
bântuită de amintiri şi morţi,
cineva, i-am uitat numele, murea de inimă,
în timp ce în altă parte unul sugruma cu sfoară
pisicile pline de porumbei. Şi deodată, la un zgomot,
un stol de cărţi se ridica în aer.
La geam, un obraz şters de ploaie, citind.
Mie, lectura vrăbiilor îmi lua după-amiaza.
Mi se părea o mândrie să ai răni care trec,
să ai în palme crăpături ce se vindecă,
să ai boli care sfârşesc în somn odihnitor.

Din două mişcări m-aş fi curăţat de toate,
m-aş fi făcut netedă şi monotonă ca lutul,
dar tot ce vedeam în jur părea de nevindecat,
de la pământ la febra frunzelor. Era mai bine
dacă bătrânii m-ar fi ştiut pe dinafară,
cântecul e întotdeauna pe dinafară, în ploaie,
în vânt, cu toţii suntem mai liniştiţi
când ştim pe dinafară cântecul
pervers ca un copil.

Amintire din şcoală: stăteam amuţiţi, străvezii, cu mâinile grele. Ritmuri neauzite cutreierau lumea. Cum să ne mişcăm? am întrebat atunci. Cum să trăim?

Ecourile tăceau şi zările erau pline,
acoperite de pereţi de verdeaţă,
iarba se ducea mereu în murmur de paşi,
se unea cu constelaţii mirosind a fiară.
Cum să ne mişcăm, cum să păşim,
cum să vorbim, doamnă învăţătoare?
De la vârful sandalei asudate, iarba pleca
în murmur neîntrerupt, în unde albastre,
şi colinda spaţiul până la stele. Apoi, se întorcea.
Sau poate era altă iarbă, cine ştie de unde.
Ramurile sălciilor cădeau în prăpăstii blânde,
ne clătinam pe picioare. Atingeam cu palmele
foşnetul hainei sau răsuceam un nasture,
florile împungeau aerul crescând spre o stea,
abia când o cuprindeau,
răsăreau pentru noi sori albaştri sau galbeni,
plutind în jurul gleznelor. Ne cuprindea verdeaţa
din pământ până-n creştetele sălciilor.
Seva cădea ameţitor, ne învăluia, apă maternă.
Zările erau pline, ecourile înfundate,

lumina trecea spre constelații necunoscute.
Sori albaştri, sori galbeni în jurul gleznelor,
puteam frânge cu două degete soarele,
şi ceva nevăzut se încorda a dojană în aer.

Încărunțeam punând întrebări infantile. Era noapte, umărul se desena pur, mai întunecat decât cerul. Apoi, trecea o boare de durere, chipul cuiva rămânea ca o floare de umbră în geam. Unii stropeau în zori florile din parc, în timp ce lumea dormea într-o bulă de somn. O statuie stătea în iarbă zâmbind cu un şarpe pe braț, îi vedeam prelungirile de umbră ale degetelor şi sânul, cupă întoarsă.

Uite, şi-acum: m-am retras în bulbi,
cartofii aşteaptă să sap cu unghia
un crai-nou de lună în cerul lor,
ca să înceapă să dea mlădițe.
Crestele zidurilor se aprind
de lumină roză şi rece:
ai spune că totul e aproape de muchii,
gata să plutească. Prin zid trece ca prin nisip
o rază nevăzută. Nălucile moarte sunt pline
de pământ şi apă: sunt dulci.
Apăs cu unghia un crai-nou
în sfera densă şi dulce a fructului.

Uneori, vedeam lucruri nemaivăzute: zidurile deveneau ziduri, casele-case, pietrele-pietre. Când mergeam undeva, simțeam noutatea ca o avalanșă, despre lucruri care nu ştiam cum se cheamă primeam lămuriri odihnitoare, era vremea când încercam să memorez, iar începutul a fost ca atunci când te-mpiedici.

Cum a fost pe urmă? Ajunsesem departe, între ziduri şterse de vânt, aruncam o umbră formidabilă, dar nimeni n-a văzut-o, iar eu o aruncam de parcă nu-mi trebuia. Mergeam pe lângă un gard

viu: nu se putea să nu se termine bine, sfârşitul fericit mă-mbrăţişa, departe trecea huruind o ploaie de stele.

II

Era o familie de saşi din Sibiu sau Braşov, cu vreo patru copii. În economia strâmtă şi întortochiată a priciului, ne nimerisem perpendiculari. Cum s-a stins lumina, părinţii s-au acuplat; bărbatul se sprijinea cu tălpile de mine ca de un lemn. Chiar şi după ce m-am retras dincolo de limită, mă mai atingea din când în când cu vârfurile: dansa pe mine în poante. Întunericul le era de ajuns, le auzeam urcuşul răsuflărilor. Pentru asta tot efortul extenuant şi lung, trecerea pe brâna lunecoasă, sudoarea, setea, rosăturile bocancilor? Frunţile stâncilor slujeau unei împerechieri nocturne de muşte. N-ar mai fi trebuit să merg niciodată pe munte. Dar am urcat.

Platoul părea o lume paralelă. În Sinaia se desgheţase, sus zăpada era cât stâlpii. Ne-am oprit la Caraiman. Către seară, a început viscolul, cabana se zgâlţâia, ferestrele s-au albit, zidite. Nu existau decât două încăperi şi sala de mese, totul plin până la refuz, numai studenţi, cei mai mulţi de la Arhitectură. În dormitor, paturi lipite, trebuia să păşeşti din unul în altul. Un băiat simpatic, nu ştiu de la ce facultate, nu poseda decât un borcan cu miere. „Hrana zeilor!” zicea, oferindu-ne cu largheţe. Am stat până târziu, povestind şi râzând.

După ce s-a stins lumina, nu s-a mai auzit decât vântul. Pe jumătate adormită, mi s-a părut că disting un strigăt. Viscolul, probabil. „Mâine dimineaţă plecăm”, mi-a mai trecut prin minte. Apoi, m-am trezit în zgomotul glasurilor care comentau pe ton ridicat: noaptea, un băiat şi o fată plecaseră spre Piatra Arsă. Fata a alunecat într-o viroagă, el după ea, încercând s-o scoată. Ea strigase după ajutor, ale ei erau strigătele din noapte.

S-a format o echipă, în frunte cu cabanierul. Către nouă dimineața, reușesc să-i aducă. Ea are fractură de bazin, el e mort. Cel puțin așa a spus un student de la Medicină: când au ajuns, era mort. Fata era de la Arhitectură, băiatului nu i se știa identitatea.

Observ reacțiile celor din jur: se bucură zgomotos când dau cu ochii unii de alții, se îmbrățișează fericiți că mortul nu e unul din ei. A fost învelit într-o foaie de cort și pus afară pe-o sanie. De câte ori trec pe lângă el, mă întreb dacă era cu adevărat mort când l-au găsit. Are fața acoperită, încerc să-mi închipui cum arăta. A fost identificat prin eliminare; abia terminase Politehnica.

Când viscolul se mai domolește, ieșim și ne uităm în vale, prin scobitura adâncă: jos e plin de spume roz-albe, pomi înfloriți la maximum strălucesc în soare. Altă lume, la fel de inaccesibilă ca și platoul când eram la poale. Cabanierul cere ajutor, i se răspunde că salvamontiștii nu se încumetă decât până la Vârful cu Dor. Fata va trebui cărată pe umeri până acolo, se formează o echipă, observ că mulți încearcă să se fofileze.

Aflu, stupefiată, că fratele mortului e printre noi, mi-l arată cineva, la o masă. Pare indiferent; simțindu-se privit se ridică și iese. Cum de n-a știut nimeni că mortul are aici un frate? Convoiul pleacă: el legat de sanie, fata, pe targă. Printre cei care o cară pe umeri e și bărbatu-meu. Stau afară, cu ochii la cărarea în pantă, pe care urmează să apară la întoarcere.

Când l-am văzut, am început să strig. El avea fața vânătă din cauza vântului. În sfârșit, a treia zi viforniță se potolește. Plecăm pe schiuri. Jos ne pomenim în primăvară, lumea umblă în bluză. Mă apasă o senzație ciudată de vinovăție.

*

Trăiam într-o lume pe dos, și nici viața mea nu era altfel. Cele mai importante erau vacanțele, restul se târa de la o plecare la alta. Duceam un fel de viață paralelă, ca o cărare sălbatică pe lângă șoseaua mirosind a umblet.

În noaptea aceea, am văzut pe câmp un foc distins olimpic, pe podiumul de premiere. Maşina, cursa, trecea încet având în geam faţa mea albă ca o piatră. În Cheile Bicazului, un muntean bătea caii, ei se opinteau, căruţa aluneca la vale. M-am uitat îngrozită căutându-i ochii, când m-a văzut şi-a sporit cruzimea rânjind cu plăcere: bătea caii şi mă lovea şi pe mine, cu acelaşi bici. În geamul prăfuit a apărut apoi steaua. Cum să mă ducă trenul spre locuri care se află în mine? Mă voi resemna să cobor într-o staţie pierdută între dealuri: e singura posibilitate. Trenul opreşte lângă un zid muced, departe, foarte departe de ţintă.

În compartimentul de-a treia, toate locurile ocupate. Lângă uşă, o pereche: degajă o armonie perfectă, simetrici ca două paranteze, separă de restul lumii ceva numai de ei ştiut. Un bătrân cu servietă a adormit cu capul în haina din cuier. Toată lumea moţăie. Trenul a oprit încet într-o staţie şi a pornit iar. Cineva trage cu putere de uşa compartimentului: treziţi, vedem un om cu hainele pătate de ulei. Priveşte fără să poată fixa un punct anume. Femeia-paranteză şopteşte în urechea perechii: „E beat...” Ca şi cum ar fi auzit-o, omul dă din cap aprobator: „Păi nedormit de şapte nopţi cum sunt...” Lumea se preface indiferentă, să nu-i dea apă la moară. Omul i se adresează bătrânului care şi-a scos capul de sub haină: „La noi, acolo, în munţi, nu poţi să ţipeşti pe tractor, că odată te dă peste cap în prăpastie...” „Cum aşa?” „Păi, sunt câte trei tractoare legate unul de altul, dacă adormi, te dă peste cap cel din faţă... Chiar ieri a murit unul, a căzut de pe stâncă, de la o sută de metri, s-a făcut zob!” Iese soarele, şi umbra vagonului ţopăie peste ierburile de pe taluz; pe vagon, siluete ca nişte lăcuste: blatiştii.

Câteva zile, dintre care două pe drum, la Bicaz. Tragem la Stela, prietena mătuşii-mi, soră medicală. Şi ea, şi soţul ei, Filip, au fost operaţi de unchiu-meu, care le-a botezat şi băiatul. Ne primeşte ca pe nişte rude. Stăm la masă în bucătărie, mă uit la pânza brodată de pe perete, cu litere de aţă albastră: „Binecuvântează-ne, Fecioară!” Îngeri de aţă, de asemenea

albaştri, vin spre pragul ei cu mâinile împreunate. Fraze banale: griji, preocupări, amintiri. Stela spune că are de gând să urce şi ea pe Ceahlău, însă cu pasul ei, aşa cum poate. Filip urcă şi-acum, aproape săptămânal, cu toate că e orb (după un accident de muncă): cunoaşte drumul pe pipăite. Mă uit la broderia de pe perete şi mă gândesc să mă rog şi eu, poate se va îndura Fecioara să am un copil. Balconul Stelei e plin de muşcate şi, printre ele, în culori la fel de vii, borcane cu murături. Urcăm până la Izvorul Muntelui.

În drum spre vârful Ceahlăului. E o zi încărcată de lumină transparentă. Dacă-mi desprind ochii din zare, mi-i pironesc jos în iarbă: flori şi gâze. Când întrerup cadenţa urcuşului, culeg câte-o boabă-două de merişor. Pe platoul de la Piatra cu Apă, cam la jumătatea distanţei până sus, un spectacol: pe o stâncuşoară de înălţimea unui dulap, se caţără cu ustensile de alpinism un grup de tineri veseli, şi unul îi fotografiază încât să pară că dedesubt e hăul. Mă uit la ei, hipnotizată: e un alt fel de a aborda munţii. Eu îi privesc printre degete: uite, îl acopăr pe ăsta cu degetul mic. Acum, pe acela albastru: trebuie să fie departe, poate în Ardeal. Acolo sunt turme de oi, tăietori de lemne şi multe altele. Poate chiar un doctor chirurg, ca unchiu-meu, surprins de furtună în munţi. Coboară la o stână, ciobanii îl cunosc, pe mulţi i-a „cârpit” după bătăi sau lupte cu urşii. Se interesează de sănătatea unuia pe care-l ştia bolnav de-o boală boierească.

Între timp, ploaia şi vântul au stat. Şi cel muşcat de şarpe coboară în satul de la poale, un bătrân îl îmbată cu rom de la bufet şi-i pune un cărbune aprins pe muşcătură. Uite un avion, o scamă argintie. O fi avionul sanitar, cu logodnica feroviarului. Ce accident stupid! Venise să-şi ia rămas bun, când a pornit locomotiva, o bielă i-a agăţat fusta şi roţile i-au retezat picioarele. „De ce o targă aşa de lungă pentru mine?” a întrebat, când au luat-o s-o ducă la avion. Şi doctorul însoţitor n-a putut refuza când tatăl fetei i-a băgat în buzunar o sută de lei! În faţa oricărei femei se simţea timorat, mai ales dacă era frumoasă: nu putea

suporta trufia frumuseții. Și, ca un făcut, de fiecare dată avea de-a face cu variante ale Venerei mutilate. Nici aceea pe care o consultase ieri nu era, poate, trufașă, dar perfecțiunea trăsăturilor ei îl intimida; a vrut să-i examineze albul ochilor, și-a tras scaunul mai aproape și, cu un gest profesional, i-a prins capul între palme; cu un fior, a simțit sub părul lins un gol: femeii îi lipsea urechea stângă.

S-a înnourat, un tată și băiatul lui, în excursie pe munte, au aprins un foc mare de jnepeni. Pilotul vede focul de sus și anunță prin radio că arde pădurea; de la sol se comunică în localitatea cea mai apropiată, și când se credeau mai pierduți de lume, cei doi se pomenesc înconjurați de pompieri. Toate sub vârful degetului meu! Orașe, miriade de făpturi transparente, atârnând de un fir de borangic. Ori poate am un defect de vedere?

În fine, plecăm. Trenul trece fără să oprească prin gări părăsite. Pe pereți, afișe vechi. În compartiment, cald, ochii celor de pe bancheta vecină se îngălează de somn, vâscoși, negri ca muștele. Mă uit la câmpurile care se desfac în evantai și-mi aduc aminte de căprioara găsită în grâu, la munci agricole, nu mai știu în ce an: prietena mea o strângea la piept ca pe un copil. Văd păsări cenușii zburând jos, lângă streșini, lumina se subție cernută. Într-o piață, un foc singuratic, la care-și încălzesc mâinile măturătorii și alți funcționari publici.

*

„Să mă bucur în noaptea asta, la urma urmei ce-nseamnă o singură noapte, fie și de Revelion? E cât ai clipi. Trebuie să fiu veselă, să zâmbesc, va trece!” Spuneam asta ca și cum ar fi fost o durere de dinți. Eram acasă la Tanti Zeus, într-un bloc din Vatra Luminoasă. Când pendula a început să bată, în cartier au izbucnit chiote, cântece și petarde. Paharele au fost umplute, ușile de la terasă deschise: scântei colorate se revărsau de la balcoane și ferestre în jerbe de lumini. S-auzea în surdină o voce comună,

gravă, ca un cor bine sudat. Noaptea promitea să fie unică, iar mie îmi era frică.

Mi-am adus aminte că petrecusem pe o melodie asemănătoare, dacă nu cumva aceeaşi, şi la alt revelion, fără să ştim ce prevestea. Aerul vibra de veselie, unii dansau; într-un colţ sclipea un brad înalt. L-am salutat în gând. În anul acela de graţie, petrecerea era o piesă, piesa bucuriei, pentru care ne machiasem şi îmbrăcasem haine potrivite.

Deodată, am văzut că atunci când fuseseră umplute paharele, al meu rămăsese pe jumătate gol. M-am înfiorat: până şi într-o noapte ca asta, o mână grăbită îmi turnase doar o doime de măsură. Apoi, m-am liniştit, chiar m-a înviorat gândul, era mai bine aşa. Mi se lăsase loc pentru a râvni: jumătatea goală a paharului era plină de vis. Invidiam veselia celorlalţi, dar mă bucuram că nu puteam să mă bucur.

Am ajuns acasă cu părul încâlcit, ochii obosiţi, cu fardul scurs în cearcăne şi un gust amar. Într-una din nopţile următoare, am visat copilul pe care nu-l aveam. Nu exista, totuşi l-am văzut. Băusem jumătatea goală a paharului, dar îmi rămânea, neatins, sclipitor şi pur, preaplinul celeilalte.

*

În tren spre mare, unul despre nevastă-sa, lăsată acasă: „Femeia STAS, dom'le, ce mai! Cea mai frumoasă de pe Valea Prahovei!” Şi se uită la mine cu ochi critici. Raţele sălbatice de pe ghiol stau risipite, încă nu s-au adunat în şiruri. Meduze moarte pe dig, un copac uscat, deschis spre cer, alge ofilite. Un bărbat se aşează pe o piatră, la capătul digului, cu copilul în braţe. Copilul ţipă sub izbiturile valurilor, se smulge şi fuge. Bărbatul dă din mână a lehamite, scoate din buzunar un măr verde, muşcă şi-l aruncă sfidător în valuri, cât mai departe: „Na!” Înotătorul din larg, cu cască roşie.

Marea freamătă ca un stol de lăcuste. Cazinoul în amurg, desenat cu creta. În față, dunga albă a digului, macaralele din port. Deasupra, fragilă, ireală, luna, crai nou. Valuri verzi pe care s-așează pescărușii. Stâncile emană lumină. Bătrânul (se vede că-i din Ardeal) cântă la clarinet în parc. Apa aduce la țărm meduze aproape invizibile. Crabii se înșiră pe pietre pândind asfințitul.

Dimineața, pe plajă, câinii de mare, butucănoși, cu aripa de pe spate zburlită. Un copil vrea să pună mâna, maică-sa țipă: „Lasă-l, e veninos!" Copilul fuge râzând cu un pește mic, argintiu, care se zbate. Înotătorul caută să alerge cât mai frumos, mai elastic. Ajuns la capătul digului, se oprește, mișcă energic din brațe, își pune casca și, înainte de a sări, se uită în jur. Mă zărește și în ochi îi tresare ceva. Ridică brațele în sus, pregătindu-se. Toată lumea îl privește, dar nimeni nu-i știe povestea. Și ce e mai frumos, oamenii râd de el. Plonjează cu capul între brațe. Sunt valuri mari, și el înoată șchiopătând. „Nu vorbește cu nimeni! O fi mut!" zice lumea. Când o să se-ntoarcă, cei care l-au văzut plonjând vor fi de mult plecați, alții îl vor întâmpina în tăcere, cu ochi batjocoritori. Oare cel care se va întoarce va fi tot cel care a plecat? Și dacă nu, ce dispărut, ce nimeni va reveni în locul lui? Dar, nu știu de ce, prezența mea pe țărm îi face imposibilă întoarcerea. Are vreo importanță dacă mai vine sau nu?

Oamenii torturează marea în amurg, pe ultimul dig: sânge delicat de pești spintecați, crabi fără picioare, meduze strivite. În jur e un strigăt asurzitor, mai presus de auz. Omul în haine negre cântă. Când tace clarinetul, simți prezența mării. Casca roșu bric nu se mai vede, marea devine iar o vorbă oarecare.

Popescu vrea să strivească un câine de mare, Ionescu îi dă sfaturi: „Nu așa, e mai bine să-i scoți ochii, moare de foame!". Popescu prinde pește: zeci de cârlige pe-o singură undiță, când o trage din apă, stavrizii se zbat argintii în lumină. Copiii se învârt pe lângă pescari, învățând. Unul izbește un stavrid cu capul de-o piatră. Ionescu e amețit: a fost cu nevasta la cârciumă: stă ghemuit pe marginea digului, în costum și cu cravată. „Pleacă,

mă, de-acolo, ai să te uzi!" îl roagă ea. Se face că n-aude. Valul se zvârle ca o panteră, îi stropeşte costumul.

Înotătorul, pe unde s-o fi întors, că nu l-am văzut? Aleargă iar pe dig: un ecorşeu fugit din sala de disecție. „Faceți loc, faceți loc!" strigă Ionescu, în batjocură, gelos că i-a luat spectatorii. Trecând prin fața tarabei unde se trage la țintă, ne oprim şi doborâm câte o pasăre de tablă.

În cârciumă, hamalul leagănă pe braț o funie blondă, împletită ca părul, în trei. Plouă cu bani de argint. Dialog cu chelnerul: „Puteți să fiți amabil să ne dați nişte peşte?" „O, nu, domnule!" „Ceva supă?" „O, nu, domnule!" Pe mare, digurile ca nişte trâmbițe mute.

Întâi te scalzi într-o apă blândă,
fiecare mişcare e o joacă, un salt
peste umeri invizibili, totul în glumă.
Apoi, apa se face adâncă,
țărmul nu mai e molcom
ceas cu nisip, ci atent ca o fiară.
După un timp, simți sub tălpi
prezența răcoroasă a unei epave,
şi te trezeşti în altă mare,
nimeni din muşuroiul țărmului
n-o poate bănui.
Cerul se închide,
marea e neagră ca numele ei,
s-adună în jur, pregătite
pentru ziua de mâine,
valuri pentru care tu nu exişti.

La plecare, l-am văzut pe omul în negru pe peron, tot cântând la clarinet, stătea pe o lădiță de soldat. Mi l-am închipuit în satul din munți, cu biserici țuguiate şi fanfară. Se îmbrăcase anume ca să vadă marea, în haine de sărbătoare, în costumul de moarte ținut în

ladă; când a ajuns pe plajă în prima zi, şi-a scos pălăria în faţa zării. Cobora prima oară din munţi.

Acolo, printr-un ochi de geam,
se vede cimitirul pe deal, groapa,
oamenii aliniaţi pe margine,
în blândeţea adâncă a depărtării.
Dacă laşi privirea-n jos, nu mai vezi
decât peretele bucătăriei şi fluturele:
încă de-aseară
aripile îi tremură din când în când,
parcă nu ştie că trebuia să fi murit.
Dintr-o clipă în alta, are să s-audă
geamătul peştilor sub cuţit,
ţipătul lung ca o sirenă al fluturelui
pe care l-a uitat cineva tras în ţeapa
unui ac înfipt în rama ferestrei.

Aş vrea să ştiu dacă lumina e baza, iar întunericul o greşeală. Dacă-i aşa, nici nu mai merită să ne strângem lucrurile de pe plajă, o să iasă soarele. Dar să nu fie invers, adică la bază să fie noaptea. Luminoşi sau umbroşi? Luminoşii cred că primordială e lumina, poartă culori calde, vii, au faţa bronzată, preferă să degere decât să se schimbe. Umbroşii cred că umbra e cea care durează, se trezesc pregătiţi pentru frig şi ceaţă, se-mbracă gros, în culori mohorâte. Încep să înţeleg de ce umblă ţăranii mereu în haine groase: ei ştiu că frigul este primordial, durează, căldura nu-i decât un accident, se produce o ruptură în iarnă, şi o secvenţă din raiul mirosind înăbuşit a buruieni de leac răzbate spre mocirla unde înfloresc durerile.

Omul în haine negre, cu vestonul închis până la gât era dintre umbroşi, dintr-un sat pe jumătate nemţesc: nici măcar pălăria neagră nu şi-a scos-o decât ca să salute marea. Cei din localităţile de pe ţărm sunt iuţi, neglijenţi, şmecheri, vioi. Marea te face să te

dezbraci repede, să-ți duci viața în pijama, în halat şi papuci, în haine uşoare, viu colorate.

Strada Soldat Pironaş Ion e dreaptă ca trasă cu rigla, cu case aproape identice. Mă gândesc: o fi vreun soldat erou de pe-aici. Ce mod ciudat de a-l preface în faraon, lădiță antropomorfă, golit de măruntaie, întins de la un capăt la altul al zării, pur ca o sticlă curată, plin de mirodeniile bucătăriilor de vară. Aşa nemureşte soldatul, cu capul în plaja înaltă de la „Trei papuci" şi cu picioarele în bulevardul Tomis.

Cei care au experiența mării mă intimidează până la tăcere, chiar dacă e vorba de fiul gazdei, umblând prin casă în pijama şi papuci, cu pielea lucioasă de pomezi. La fel mă face să mă simt şi gazda, fost bucătar pe vapor. Cunoscuții, vecinii îl privesc, nu ştiu de ce, cu dispreț, parcă ar şti despre el ce noi, oameni de uscat, n-avem de unde să ştim. Ce putea să i se-ntâmple, ce a putut să facă, la ce or fi asistat cei care-l privesc astfel? Sunt secretele lor. Iar el le acceptă disprețul, nu se revoltă. De ce? Cu noi glumeşte, râde, se poartă normal, dar e destul să apară vreun marinar şi devine umil, tăcut, îi îndură aerele fără să crâcnească.

Căpitanul de pe vasul care ardea pe mare în una din nopțile trecute, dacă ar fi scăpat cu viață, la fel s-ar fi uitat şi la el marinarii. Ar fi ajuns ca şi gazda noastră. Ar coborî seara, spre țărm, greoi, ar face ochii mici încercând să distingă vapoarele din larg. Cu două degete şi-ar împinge chipiul spre ceafă, şi-ar şterge fruntea cu batista. Dar l-au găsit, după trei zile, cu fața-n nisip, la „Trei papuci".

Să fi avut la mine măcar un capăt de creion, altfel aş fi ascultat vuietul mării! Niciodată nu m-am simțit aşa de singură. Am fost pe la vecini să caut, sperând că barem copiii aveau ceva de scris, dar era vacanță. Marea vuia degeaba la capătul străzii.

Uite ce a rămas din cărnoasele stânci,
şi haitele mării continuă să le lingă!
Dacă amintirile le mai îndurasem,

uitarea m-a copleşit.
Vapoare, fumuri întinse.
Greaţa nesfârşită a mării.
N-am mai văzut niciodată o mare ca atunci:
tu, îmbrăcat pe ţărm, fumai privind-o,
marea şi-a potrivit nuanţele până când
culoarea ei primi un nume nou.
Era extraordinară noaptea pe ţărmul
plin de trandafiri, orchestra,
glasul de bărbat cântând;
nici la el nu-ndrăzneam să mă uit,
mi se părea indecent să-l privesc
în timp ce cânta în zvon de naufragii,
când ochii dădeau de faţa lui,
albă în cenuşiul nopţii, murmuram „pardon”.
Noaptea, un ring de dans pe malul mării,
memoria se întrecea pe sine uitând.

Peste noapte, viermii au ieşit cu miile din butoiul metalic unde se ţinea gunoiul, curgeau cu forfot mut, au înconjurat temelia casei, formând un brâu ca laptele, fără sfârşit.

Văd din tren, la întoarcere, în plină câmpie, un măgar mergând în cerc şi învârtind roata fântânii. În marginea oraşului, nişte ciobani, iar într-o gară, barmanul de la vagon-restaurant a coborât să se uite la macaz. Păsări deasupra, peste arşiţă, un stol ca zăpada: de pe-acum înfrigurate de iarna care va veni. Văd de la fereastră o umbră trecând prin faţa locomotivei; apoi, o zguduitură, roţile scrâşnesc, bagajele ne cad în cap, ne răsturnăm unii peste alţii. Mă uit pe geam şi văd pe iarbă stropi mari de sânge. Locomotiva a tăiat în două un cal. Păştea pe taluz: n-a văzut trenul venind, ori i s-a agăţat priponul şi n-a putut fugi. Nu şi-a închipuit că va da peste el. Coama îi fluturase câteva clipe, ca un steag. Zace, în două bucăţi, de-o parte şi de alta a şinelor.

Călătorii se bulucesc la ferestre. În gară, după coborâre, botul însângerat al locomotivei.

*

Scribo, ergo sum. Totul e precar fără scris! Fragil ca pământul din vise. Dar nu totul poate fi spus, şi în golul unde nu e cuvânt se petrec barbariile. Ucigaşii vin din afara cuvintelor. Să nu poţi scrie despre orice, să nu poţi scrie tot timpul, aşa cum respiri! E un modus vivendi: nu scriu pentru a mânca, mănânc pentru a scrie, aşa ceva se sancţionează social.

La urma urmei, nu scriu pentru *cineva*, pentru *ceva*. Împrejur, anestezie generală, ca să poţi fi tăiat, sfârtecat în linişte. Iată-ne ajunşi invalizi ale unor războaie care n-au fost. Ori poate s-au petrecut în surdină, ca faptele oculte, hrănindu-se lacom cu măcinişul nostru. Zgomotul paşilor pe strada neagră: mă tem şi de nimeni, mai ales de nimeni.

Nu există decât jumătăţi, sferturi, începuturi, încercări de frumuseţe. Vremea e săracă în privinţa asta. Îmi place când în casă miroase a pâine şi a haină nouă. Cum se face că stărui în ceea ce nu-mi iese? Cum se face că şi ceea ce lipseşte se repetă? Pâinea mă reface cu tot ce nu ştiu, cu tot ce nu pot, cu tot ce nu-i.

Sunt o mierlă înhămată la plug,
un cuţit pus să cânte pe strune,
un arcuş silit să taie.
Viermii catifelaţi din fundul mării
aşteaptă o rază de lună,
mi se pare că sunt propriul meu înger,
că veghez asupra risipei şi strângerii mele,
încerc să mă culeg, să mă iau
din diverse sclipiri,
să-mi strâng îndepărtatul sânge
din strugurii încă neînfloriţi.

Ca de obicei,
eliberarea va veni prea târziu.

Pot să dau lumină, uite, mâinile au o aură albă, şi părul poate lumina. Zi de sfârşit de iarnă: nimic împlinit, de jur-împrejur numai goluri. Să deschid ochii deodată, s-o iau înaintea cuvintelor, într-o lume necunoscută.

Îi strig pe poeţi: *Louis Aragon*! *Antonio Machado*! Tăietorul cu toporul pe umăr, ce fior răspândeşte în lumea de lemn! Gem grinzile, se abureşte pervazul, podeaua tresare. Chiar şi oamenii.

Ar trebui să ne-nvăţăm cu ea mai devreme, altfel moartea n-are nici o noimă. Un funcţionar care a umblat toată viaţa corect îmbrăcat, costum de culoare închisă cu cravată, batistă scrobită ca hârtia în buzunarul de la piept, se bărbierea şi se spăla zilnic, se prăbuşeşte deodată la talpa lumii, într-o sărăcie totală, îmbrăcat numai de formă, în haine pe care nu şi le mai schimbă niciodată, deşi vor fi roase de acizii rădăcinilor. Trecerea e îngrozitor de bruscă. La cel mai mic semn de boală, se îngrozea. Avea manichiură, îi plăceau mâinile fine, şi un inel pe degetul mic, imitând forma unui sigiliu. Nu s-a gândit ce avea să se-ntâmple cu mâinile lui, când nu le va mai putea îngriji. Săptămânal, se ducea la frizer, se lăsa masat pe obraji, parfumat la sfârşit. Chiar cu puţin înainte fusese: oglinda era plesnită într-un colţ, şi muchiile spărturii desfăceau în culori o rază de lumină, sângerând curcubeul unei răni tricolore. A zâmbit trăgând cu ochiul la scaunul de-alături: un puşti (era ajunul începerii şcolii) stătea umilit cu şervetul la gât, aşteptând să-i fie tunse pletele vacanţei.

În tăcerea mea s-a ivit o bătrână cu broboadă neagră. A nins într-un târziu. Sub paşi, sub roţi, albul se face mocirlă, puritatea din prima zi e noroi terciuit de cauciucuri. Sus, rămân norii, o iluzie. Într-o dimineaţă, maşinile gunoierilor au venit să care mormanele; la o fereastră de la primul etaj a ieşit un băiat de vreo zece ani: „Lăsaţi-mi zăpada, a strigat, nu mi-o luaţi!”

Trece încet tăietorul de lemne cu toporul, printre vârfuri de clopotnițe seculare. Baba a ascuns întunericul sub broboadă şi stă la soare cu ochii închişi. Şi eu strig în gând catalogul poeților. În ritmul unui cântec de leagăn, topoarele taie păduri. Plouă, ferestrele pe care le credeam neclintite curg în pământ cu imaginea lumii.

Felinarele s-au aprins în abajururile pomilor înmuguriți. Cârciuma veche, îmbălsămată de vinuri scurse, doi „endimanchés" se uită la peştii din lac. Ecouri, ca un zgomot de paşi timizi, umbrele copacilor curg. O broască ne priveşte tâmp, cineva despică fără milă, în bucăți egale, carnea udă de fag tânăr. În aer s-au dezvelit mirezme, lumina de primăvară miroase a praf.

Şi iată ce se-ntâmplă în mansarda capului meu:
un singur cuvânt venea viu, mi l-am pus pe buze,
şi buzele mi s-au înnegrit. Merg încet
înconjurată de nopți, alături de vis, în el - niciodată.
Mâna necontrolată se schimbă-n aripă, merg încet,
cum aş înainta prin albastru,
zăresc prin uşile întredeschise oglinzi
purtătoare de arbori nenăscuți.
Înduioşat de ploaie, pământul parc-a orbit.
Nu ştiu pe ce pământ calc,
în orice caz nu pe pavajul de pe strada Colței.
Navighez printr-un aer în care se răsucesc, fuioare,
iubirile exilate din trupuri. Acestea le-am văzut
într-o după-amiază de primăvară,
când soarele înfierbânta o lume amuțită.
Copacii osteniți nu-şi mai puteau ridica aripile.

Brusc, mi-a venit în gând o frază, o citisem undeva, o uitasem şi acum o reinventam: *Persane, te porți ca un rege! Ei se vor socoti învinşi numai dând cu ochii de tine.* Într-adevăr, cine ar fi crezut?

Ca să te iubesc, trebuie mai întâi să te scriu.
Şi dacă nu te iubesc, nu te pot scrie.
Asta-i impasul:
ceea ce nu pot iubi nu există.
Scrisul şi îmbrăţişarea se confundă,
de fapt sunt una şi aceeaşi strânsoare,
până la os, până simţi
cum se mlădie rezistând şira spinării.
Trebuie să-ţi transform în cuvinte profilul,
zâmbetul, privirea, mersul, mirosul, căldura,
senzaţia tactilă a pielii.
Ceea ce nu pot spune în cuvinte
e ca şi cum n-ar fi
sau e doar foşnet, geamăt ori prezenţă mută.
Dar tu vei fi scris în întregime,
dintr-o singură linie,
din creştet până-n tălpi,
ca fulgerul unei ieroglife.
Pentru că te iubesc, te scriu,
te trec într-o stare mai accesibilă iubirii.

Eu am avut atunci ghiocei şi albăstrele în păr, era primăvara devreme, şi el s-a bucurat când m-a văzut în uşa dormitorului străin, dar s-a şi mirat: eram învelită până la subţiori într-o faţă de masă. Rând pe rând, ghioceii şi albăstrelele căzdeau, nu le prinsesem bine, ultimii au căzut pe cearşaf şi i-am strivit, iar la doi paşi de mine, într-un colţ, păianjenul se-ngrăşa în cimitirul muştelor.

*

Uite, paginile astea sunt pline de bucăţi de oameni: o mână transpirată, nişte dinţi dezveliţi, o ureche atentă, o umbră, foarte multe umbre. Nu sunt resturi de oameni, atunci ar fi fost un

măcel, sunt roadele actului invers, ale unui efort de a naşte. Sunt doar feţe, mâini pipăitoare, umeri, ici-colo un picior întins care calcă în gol. *Numai pe tine te-am născut întreg când am spus că te porţi ca un rege.*

Femeia e aspră, dură, necioplită, în stare să îndure lipsuri, războaie şi lupte, şi mai ales să-l îndure pe bărbat. El e gingaş prin ce atinge, mâna are finețea petalei, buzele lui nu suportă orice. El este marele gingaş, ea este viforul. El găsise într-o rigolă un pui de rândunică, îl adusese acasă cu gesturi de infinită blândeţe; l-am pus într-o pălărie veche, în care am tăiat o intrare, îl hrăneam cu muşte, prinse de toţi ai casei. Eu am venit cu ideea să-i dăm omizi. Puiul începuse să zboare prin cameră, aşezându-se pe galeria perdelei; de ce nu i-oi fi dat drumul să plece? Mă temeam. Hrănit cu omizi, a murit în scurt timp, poate din cauza asta, poate de altceva. L-am găsit pe jos, moale, şi au început să mă treacă sudorile. A mai tremurat de câteva ori, s-a zbătut, şi odată şi-a întins tare aripile... (Nu-mi închipuiam că sunt aşa de mari, parcă ar fi crescut murind.) Puteam să-l îngrop în curtea bisericii de-alături, şi lui să-i spun că a zburat. În loc de asta, l-am lăsat pe masă, învelit într-o hârtie pe care am scris: „Rândunica a murit.” De câtă cruzime am fost în stare.
Fereastra a trântit în perne o cruce de umbră.

*

Marea hală a cărnii era în Piaţa Unirii, dar ce dezunite erau acolo toate! Sufla un vânt îngheţat, mai tăios înăuntru decât afară, jumătăţi de vite atârnau sângerând în cârlige, şi nimic, nici chiar îmbrăţişarea ta, nu m-a putut vindeca de tăietura prelungă şi definitivă care le despicase în două, probabil încă pe jumătate vii, despărţind pe veci părţile gemene, care se iubiseră, mai mult ca sigur, ca şi noi, altfel n-ar fi ţinut atât una de alta.

Nu am cerut paradisul ăsta, unde măcelarul se uită-n ochii tăi de vită-ncrezătoare, şi-ţi arde un ciocan în moalele capului, ca să

te-adoarmă şi să-ți poată smulge în liniște cea mai fragedă coastă! Am venit spre casă tremurând, îmi simțeam în spate toate rupturile țesute ale paltonului de oaie. Prin ferestrele închise, vedeam oameni plutind în vid.

Nici azi nu ştiu dacă nu cumva acela care stătea, parcă prăbuşit, pe-o treaptă de ciment, cu jacheta de blugi peste față, nu era el. Şi dacă era, de ce-şi acoperise fața, când treceam, la ora obişnuită, pe drumul meu? Părea că se aşezase anume acolo, ştiind că am să trec, dar de ce nu voia să fie văzut de mine, cea pe care o aştepta? Am încetinit pasul şi l-am privit: avea mâinile lui, îi vedeam firele albe de la tâmplă; am vrut să mă apropii, să dau haina la o parte, dar ceva m-a oprit. Poate gândul că, dacă era el şi nu voia să fie văzut, nu trebuia; iar dacă nu era, riscam să descopăr un străin: pur şi simplu dormea pe treaptă şi îşi pusese haina peste față să se apere de soare. Şi totuşi omul avea mâinile lui! De ce nu m-am oprit? Ar fi apărut de sub haină râzând cum râde el, am fi făcut haz amândoi. Şi eu ca o proastă am trecut mai departe, n-am încercat să văd dacă era el.

Şi dacă nu era? Un om oarecare, cu genunchii la piept ca un copil, odihnindu-se pe-o treaptă, la uşa din spate a unei prăvălii; cunoşteam bine cimentul pestriț, cu pete mărunte de galben şi roşu, doar trec zi de zi prin dreptul uşii veşnic închise. De ce ar fi simțit nevoia să pară un necunoscut, de ce m-a lăsat să trec pe lângă el ca o străină? Seara, acasă, am aşteptat să văd dacă-mi spune ceva, n-a spus nimic. Poate nici nu ştie, poate n-a fost el. Ce caraghioasă aş fi fost repezindu-mă să smulg haina! Şi dacă a fost? Cum am putut să trec fără să mă opresc?

Pretutindeni ferestre întunecate, numai una ardea.
Fumam pe-ntuneric. Noapte, neatârnare.
Noi doar din când în când,
aşa cum ne imagina țigara. Era bine
pentru că vedeam doar ce-mi spunea.
„Despre cine vorbeşti?" întrebam, de formă,

el tăcea. Noapte. Apoi, îl auzeam iar,
de data asta cuvintele fulgerau.
Fumam pe-ntuneric, cuvintele tremurau
şi-l auzeam iar. Se ridica
şi deschidea uşa focului,
care lipea pe pereţi portrete înalte,
floarea din pahar s-apleca
şi scria repede cu umbra.
Răcoarea unei rufe albe fluturând
ca o pânză de corabie.
De unde până unde corăbii aici?
Grâul din pâinea cinei nu mai contenea cu poveştile.
Zidul a alunecat spre sud, încet
că nici apa din pahar n-a tresărit.
S-auzea un zgomot ritmat ca o bătaie de inimă,
apoi sunetele au sărit
în mare ca oile. Un semn de argint
la panglica pălăriei se zbătea ca un peşte,
reverele hainei rugineau,
ploua cu bani din epavele mării.

Plouă, pâlpâim ca înecaţi. Printre epave şi mări, ploaia mă pomeneşte, printre păduri depărtate, care poate au şi dispărut între timp. Pe măsură ce ploaia slăbeşte, umbra mea începe să se afirme, dar încă mai port culoarea certă a îndoielii, sunând la fel ca epavele şi marea.

Pe pervazul geamului de la bucătărie, a coborât turtureaua cu inel la gât. Zgribulită, se uită înăuntru cu un singur ochi roşu. E ora când venea să-şi ciugulească firmiturile. A venit la timp, dar ora nu mai e. Nu mai e nici un fel de oră, ceasurile se-nvârt în gol. Merg bine, pendulele bat, însă arată ora care nu mai este.

Afară, noroiul, ieri doar o pojghiţă, s-a făcut gros şi continuă să crească. Pe cer, nici soare, nici lună, nici stele. Nici măcar o adiere, un foşnet: aerul a-ncremenit. Ai zice că din văzduh s-a

retras tot ce putea să semene a cuvânt. Te apucă jalea văzând în lumina becurilor obiecte ce alcătuiau până ieri intimitatea noastră: o cană cu inimioare roz, o pereche de papuci, un borcan gol, fața cenușie a pernei. Se zvonește că în lacuri apa intră-n pământ, nu se știe cum, dispare văzând cu ochii. Becurile pâlpâie; când se vor stinge şi ele, ce va mai fi?

Îmi trebuie un calmant. Tai un drajeu în două, să nu mă buimăcească. Știu că jumătățile nu ies niciodată egale, am de gând s-o înghit pe cea mai mică. Jumătatea mică sare de sub lama cuțitului, departe, lângă perete. Mut scaunul, o caut, nu izbutesc s-o descopăr. Înghit jumătatea mare. După un timp, o găsesc pe cealaltă zdrobită pe ciment.

*

Vreau să am un copil, de ce nu se poate? Doctorița a spus că, aparent, nu există piedici, n-a putut să-mi dea o explicație: pur şi simplu n-a sosit vremea. Copilul meu e lumina pe muchie de cuțit: când este, când nu e. Dacă aş fi străvezie, poate s-ar vedea în soare când trec pe stradă, dar nu sunt, aşa că trebuie ucisă o broască, pentru a afla dacă există ceva în mine.

De după colț a apărut tăietorul de lemne, cu toporul pe umăr. Gura îi abureşte în soare, trece încet pe lângă copaci, îi măsoară cu ochii, deşi nu l-a pus nimeni să-i taie. O face din obişnuință. În urma lui, copacii gem, se răsucesc, cu toate frunzele întoarse deodată, ca la comandă. În trecere, un măcieş cu gheare de ghimpi mă apucă de păr, ştie el ce ştie. Copilul meu, încă nerostit, ca primul cuvânt. Dar care e primul cuvânt?

Broasca a murit! Trăiască broasca! Sper că într-o zi o să se prefacă în prinț. Merg pe stradă şi mă mir că nimeni nu-şi dă seama că sunt gravidă. Mi se pare că oricine poate să vadă făptura, cum se văd boabele de orez în străvezimea ceştii. Dar lumea trece indiferentă, unii chiar mă îmbrâncesc. Ploaia e

vizibilă numai pe jos, caldarâmul tresare săgetat. Strada e o podea vie.

Există o secundă când corpul decide dacă să poarte copilul sau nu. Şi nu se ştie întotdeauna ce l-a determinat. Moartea lui Stalin, de pildă, vestea auzită pe stradă printr-o fereastră deschisă, de la un radio pus parcă anume mai tare, a provocat, ştiu asta sigur chiar de la femeia în cauză, facerea şi naşterea unui copil în 1953. Corpul meu au luat decizia asta în iarna lui 1967. Nu ştiu ce iluzie i-a stat la bază, poate o clipă când lumea mi s-a părut frumoasă. Poate că în dimineaţa spălată, încă umedă, băteau clopotele, şi pe-o funie se zbăteau rufe albe. O simplă vedere sau cine ştie ce, iluzia a durat o clipă, dar a fost de-ajuns. Golul va fi în sfârşit bun la ceva.

Departe, se scoteau comori, departe,
se auzea cum între ore se culeg roade
şi se extrage aur din apele mării.
Nu marea, ci un profit imens,
nu valuri, ci valori se culcau pe nisipuri.
Nici el nu-mi aparţinea mai mult decât marea.
Un corp strălucea în fereastră
fără a-i topi întunericul:
vedeam că o stea poate să existe în spiritul serii,
să crească în respectul şi adoraţia nopţii.
Odaia, tăcerea şi focul.
Între noi, vastele spaţii, adâncurile prăpastiei,
şi departe în văi primăvara.

A exista nu mai e de-ajuns,
ca să-nsemni ceva trebuie să nu mai fii.
Cum să-nchizi ferestrele, cum să tragi perdelele
peste tot ce-i afară? Cum să mă culc şi să dorm
când sunt singura care-a văzut?
Lampa luminează rotund, parcă ţine ceva

şi nu vrea să lepede. Plouă.
Primăvara-i tomnatică.
Cu visul sub pleoape încerc să adorm,
pretutindeni e mai noapte decât în mine.
Degetele se resfiră ca razele mâinii.
De ce nu luminez? E o vreme
greu de povestit celor vii, care au alte treburi.
Trup tot mai trupesc, zile stupide şi blânde.
Lună pe cer, copil în trup! Era vreme de vară,
aer plin de semințe, dintre munți
se ridicase luna,
şi copilul a-nceput să crească
din cauza munților
şi a lunii.

În trupul meu are loc o metamorfoză care-mi dă beție. Stau ore-ntregi să-mi închipui făptura care creşte în mine, văd cum îi apar începuturi de aripi, cu care nu va zbura niciodată altfel decât pluteşte acum, în sfera de apă (el şi-o închipuie infinită ca marea). Sunt marea copilului meu. Întreb dacă trebuie să pregătesc lucruşoarele, lumea râde: mai e timp destul, de altfel nici nu e bine, există o superstiție, totul se face sau se cumpără după.

Mă rotunjeam în somn ca un melc. Ce singurătate puternică! Încovoiată asupra mea însămi mă întrebam: „există sau nu există?" Îl simțeam respirând, dar se putea să nu fie el, ci un prisos de sânge. Copile, tot ce vei dori, doar calul alb nu ți-l pot da, nici tinerețe fără bătrânețe şi viață fără de moarte. Văzând că părinții nu-s atotputernici, copiii nu-i mai ascultă.

Uite: bătrânii beau ceai pe terasă, de parcă asta ar fi funcția lor vitală, cum a frunzelor este adierea. Toți cei despre care discută sunt morți. Umbra mea tremură cocoşată pe zid.

Mi-e frică. Mai sunt şi nenăscuții. În subsolul spitalului, unde se spală rufele, se aprind uneori lumânări ieftine, subțiri. Înveliți în cârpe, femeile de serviciu le aprind lumini sărace, le pun între

gingii sânul sec, râzând când vreunul încearcă să muşte. A doua zi, când vin la slujbă, nu-i mai găsesc; toată noaptea au simțit pe sân urma gurii. Afară e soare, o iluzie bună pentru cei sănătoşi, femeile se plimbă şi râd.

Dar nu toată lumea se poate naşte,
sunt mai mulți nenăscuți decât ai crede,
corpuri fragile şi-au ratat
intrarea în lume,
au ieşit la lumină jupuiți, imaturi,
în timp ce fericiții întârzie,
mai îmbătrânesc puțin
în lichidul cald, privind rugători
spre stelele interioare.
În subsolul spitalului se aprind lumânări.
Ca un râu acoperit de lumini,
se duc pe canalele negre.
Îi înfăşaseră în şorțuri, dar ei se desfac,
agitând mâini în formă de aripi, picioare
despicate în cozi lunecoase de peşte.
De ce pleacă toate, de ce se duc
femeile cu păr galben ca vântul?
Ei respiră totuşi!
Nu pot fi lăsați, trebuie sfârşiți.
În subsolul spitalului,
femei străine le pun sânul între gingii zâmbind,
însă lor le e dor, privesc în gol ca orbii.
Şi pentru că unul părea că va trăi,
i-au spus, după zambila grecească, Iacint.

Cineva, pe stradă, cu capul căzut pe umărul stâng, fruct putred, părea că vrea să-şi sărute trupul; m-a privit cu ochi extraordinar de albaştri şi trişti: parcă ştia ce văzusem.

Raționalizarea vieții: să ajungă doar pentru cei zdraveni, nu și pentru feții de brumă. Mamele au și uitat, dar ei respiră încă, e lucrul cel mai important pe care-l pot face. Ce performanță deschiderea pleoapelor! Ce mai vreți? O femeie privește prin inima de fier forjat din fereastra subsolului, aplecată din șale, vede, se desdoaie și pleacă. De trunchiul copacului atârnă o ancoră, și nimeni nu se miră cum a ajuns acolo, cum îi spânzură inelele lanțului, roșii de rugină ca de sânge. Corabia potopului e invizibilă în nori.

Pe paginile caietului, găsesc urme de arsuri de țigară, pete vechi de cafea: îmi aduc aminte că am început un nou fel de a trăi. Multe femei care sunt deja mame se uită cu un aer superior și zâmbesc: „Ce știi tu?" Mi s-a spus nu o dată că faza de-acum e floare la ureche.

Celor care mă întreabă ce vreau să am, băiat sau fată, și cu ce haruri, le răspund că nu vreau decât să fie întreg. Doctoriței care mă sfătuiește să citesc numai „bibliothèque rose", îi spun că nu mi-a plăcut niciodată rozul, mai ales când e vorba de cărți. Tatăl zborului, tatăl făpturii plutitoare din mine care se metamorfozează încet în ființă terestră, mă privește cu uimire. Îi spun să pună mâna pe burtă. Făptura, când îi simte atingerea (o umbră plutind deasupra unui pui), nu mai mișcă, se liniștește, se lipește de mine ca de pământ și tace. După ce tatăl își ridică mâna, începe iar să dea din picioare, parcă înoată sau aleargă. Unde, către ce se duce?

Pentru vegetație sunt transparentă, se pleacă mișcată de vânt în fața copilului dinăntru, singurul real. În schimb, oamenii nu mi-l văd, cineva se miră că trec vorbind singură. Astfel copilul apare și dispare pe rând, după cum trec pe lângă garduri vii sau moarte, pâlpâie pe lângă copacii bătrâni de pe cheiul Dâmboviței. Ei nu sunt deloc surprinși de micul corp ghemuit, cu pumnii și genunchii la gură, plutind cam la un metru de sol. Plouă dinspre pământ spre cer. Caut să resping orice idee de boală, mi-e frică să nu mă-mbolnăvesc până-n copilul meu.

*

Am născut în noaptea de 21 spre 22 iulie, duminică spre luni, la răscruce de zodii. Creştea în mine, plutind într-o sferă de apă, pentru el infinită ca marea. Eram marea lui. L-am purtat din decembrie până-n mijlocul verii. Când eram întrebată ce vreau să fie sau cum, spuneam că nimic deosebit, un copil ca toți copiii. Pe bulevard, trecea Marşul Păcii, se auzea rumoarea procesiunii, voioasă, cu pancarte şi steaguri, surorile şi femeile de servici de la spital au ieşit la ferestrele mari, lăsând să se desfăşoare cearşafuri albe. Osândeau prin zâmbete-n soare armele de ultimă oră şi războaiele recente, buzduganul, sulița, praştia şi arcul fiind de mult uitate ori lăsate pe seama puştanilor. Dar de când lumea, totul începe cu cineva ucis, doar înainte de faptă miroase puțin a pace. Război, pentru cei care mărşăluiau, însemna tunuri, tancuri, torpile, şrapnele, grenade, gloanțe, cartuşe, bombe, rachete, pistoale în ceafă ori în frunte, câmpuri minate, sirene de alarmă, bărbați incluşi în batalioane şi regimente, tot ce văzuseră sau auziseră despre măceluri. Am ieşit şi eu la geam şi am fluturat o batistă.

Azi, copilul meu a împlinit o lună. Deschizând întâmplător radio-ul, am dat peste mitingul din Piața Palatului: lumea a venit să-şi exprime solidaritatea cu Cehoslovacia. Deşi plouă, manifestanții nu pleacă. Turişti cehi stau pe trotuar în fața ambasadei lor, disperați: trupele sovietice au ocupat Praga. Citesc în ziare despre un student ceh, Jan Palas, care şi-a dat foc în semn de protest, şi a ars „în preajma tramvaielor”. Îmi pot închipui, pentru că am văzut într-un film călugări budişti arzând pentru independența Vietnamului.

Cât poate să reziste trupul înainte de a consimți să ardă? Mă obsedează moartea lui Jan Palas. parcă aud strigătul taxatorului de tramvai: „Dar el trăieşte! E încă viu!” Apoi, taxatorul a sărit jos, a alergat spre rugul ciudat: omul dansa cu flăcările pe caldarâm. Îmi imaginez clipele dinainte, Jan mergând spre piața

Wenceslaw, şi zărindu-şi chipul într-un luciu de geam: brusc foarte tânăr, nu s-a recunoscut din prima clipă. Încă de cu noapte, piața Wenceslaw îl aştepta să vină, fiecare trecător aprinzându-şi țigara putea să fie el, cel cu hainele stropite cu benzină. Praghezii trec pe lângă tancurile sovietice ca şi cum ar fi transparente. Mă gândesc la cămaşa inflamabilă a eroilor. Am citit în nu ştiu ce ziar că Jan Palas era puțin nebun.

Mă obsedează imaginea unui bărbat neras,
singur în odaie. Un bărbat care a fost odată copil,
copilul cuiva. Copilul meu.
Cum să fac să nu fie singur, să nu-i fie frică?
Singur, noaptea, în noiembrie, când afară e ceață...
Cu ce să-i umplu nopțile, alungând întunericul?
Mă rog de toate ierburile, animalele şi păsările,
să se înmulțească şi să mişune în preajma lui,
mă rog de soare şi lună să răsară, mă rog de zeci,
de sute de femei necunoscute să nască
şi să-i populeze singurătatea de mâine.
Mă rog de o necunoscută, de una singură,
să-i nască iubita.

Noapte şi ceață. Obsesia frigului, a singurătății. Copilul se rotește prin somn, ca umbra pe cadranul solar. Mi se pare uneori că nu eu l-am născut, eu nu puteam naşte, nefiind decât o umbră pe-o foaie de hârtie.

Exact când copilul meu împlinea patru luni, pe 22 decembrie, o navă americană cu trei oameni a plecat spre Lună. În zborul lor, au constatat că spațiul din jurul Selenei este albastru diafan, şi nu negru, cum se aşteptau. În ajunul Crăciunului, lumea întreagă (în afară de noi care n-avem televizor) a putut să vadă suprafața Lunii mai de-aproape ca niciodată (111 km.): munții sunt foarte înalți, iar craterele rotunde par făcute de proiectile. Pe 27, în ziua a treia de Crăciun, Apollo intra în aerul terestru cu o viteză uriaşă,

urmând să amerizeze într-o zonă a Pacificului. În următoarea misiune, oamenii vor pune piciorul pe Lună, ca în Jules Verne!

*

Nu ştiu de ce, îmi trece prin cap că fiecare din noi este un călător prin cosmos, un astronaut în „racheta" lui, mai mult sau mai puțin blindată, plecat să dea piept cu „cealaltă lume", cu ființe stranii, spiralate sau încoronate cu tentacule, murmurând în diverse limbi necunoscute. Astronautul, dacă revine, este echivalentul unui strigoi: ținut în carantină, să nu răspândească molime, trebuie să reînvețe mersul pe pământ, deține secrete, uneori terifiante, nu toate împărtăşite celor vii.

Ce treabă ciudată, totuşi, să naşti, să faci drum prin tine unei ființe care vine de nu se știe unde. Oare fac într-adevăr parte din lumea copilului meu? Odată, m-a întrebat mirat: „Apa asta curge?" „Curge, i-am răspuns, uită-te acolo unde sclipeşte în lumină, ai să vezi!" Pe taluzuri, copacii se curbau ca nişte nuiele, mirosea a fum. Recomandare: Iarbă, ăsta e copilul meu, trebuie să rămână întreg! L-am recomandat şi cățelei!

Oricât ai vrea să iei asupra ta din durerile rezervate lui, rezultatul e îndoielnic. Astă-vară, pe plajă, s-a îndepărtat câțiva pași; din *copilul* a devenit *un copil*: un copil la marginea mării, unde se mişcă un hotar. Deasupra capului, era un val în floare, un val de Hokusai.

Şi poemul meu aleargă în libertate,
nu poate fi aici,
se formează în aer o imagine
care călăreşte scrisul,
un centaur între scris şi închipuire.
Poemul în libertate aleargă, coamă multiplicată,
vis călărind ultimul verb al rostirii prea scurte.
Zidurile, cerul, ferestrele

şi păsările sunt în culoarea visului.

Cenuşiul, povestitorul viselor. Mi-am ars din întâmplare degetele, şi acum când scriu fiecare literă mă doare. În fine, poemul răsare zăpăcit, parcă învie şi nu mai recunoaşte lumea. Nu mai ştie nici una din străzi, bate pe la uşi, înconjoară turnurile: e din alte vremuri. Mi-e frică de el, de golemul care mormăie ca ursul; de ce oi fi pus punctul acela la sfârşitul din inima lui? Îngenunchiez pe mozaicul cenuşiu, şi dau cu ochii de-o furnică, miraculos de vie. Mă rog de ea să se roage pentru copilul meu, în faţa Dumnezeului sever ca unghiul drept dintre ziduri.

Creşte ca o apă, i-am însemnat cu cuţitul înălţimile. Lună de lună, an de an, umple cu-ncetul forma care este a lui, intră în ea cum un râu ia în stăpânire pământ. Liniile vechi se văd şi acum pe uşorul uşii de la bucătărie. E un ritual, o dată la două-trei luni îl chem, în mână cu rigla şi cuţitul, şi el, văzându-mă serioasă, se emoţionează şi se lipeşte de lemn.

– Stai drept, ţine capul sus!

Şi-l ridică uitându-se la mine. Îi pun rigla pe cap şi-i arăt că trebuie să-şi ţină privirea drept înainte. N-are răbdare să termin.

– Stai liniştit, n-am cum să te măsor dacă te mişti.

Îi lipesc lama cuţitului de creştet şi fac un semn cu creionul, apăsând. Bucuros de parcă ar fi comis o vitejie, se-ndepărtează de uşorul uşii, uitându-se-n urmă să vadă până unde-a crescut. Peste linia făcută cu creionul crestez alta cu tăişul, şi-i arăt:

– Uite, până acolo erai data trecută, acum eşti până aici...

Îl sărut în chip de felicitare, pleacă bucuros: crescutul e isprava lui.

Nu pot să uit că şi eu sunt copilul cuiva,
grăţiat în iarna lui ’40 de părinţi săraci,
chinuiţi de spaima zilei de mâine, pe timp de război.
Numai lor poate să le fie o asemenea sete
de viaţă! Am să mă smulg din sorbitura lor,

am să mă eliberez: nici măcar în prezent
n-am să mai fiu, doar în viitor.
E ca o încercare a puterii:
n-am avut forță să mă opun sorbiturii.
Ei zăceau în pământ, cu soarta lor întunecată,
încă puternică, şi le era sete. Sorbeau în gol,
şi viața mea se ducea să s-aşeze pe ei,
puf de păpădie. Erau îndrăgostiți,
le plăcea vinul, iubeau caii, scăldatul în ape dulci
sau cu sare, ploile, mâncarea, soarele:
nu-i de mirare că n-am apucat să trăiesc.

III

M-am trezit fericită dintr-un coşmar: trebuia să spun ce este poezia, multe depindeau de asta, şi nu găseam nimic, mi se golise creierul. Deodată, mă pomenesc strigând: „E un avion deturnat!" Cuvintele călătoresc liniştite, brusc vine cineva şi le forțează să zboare în altă parte. În vara asta, le-am deturnat înspre mare.

Credeam că n-am să mai văd marea, zborul ei pe loc, întinderea plajei. Vacanțieri veseli, amețiți de bere, arşi de soare pripit, cu şepci nostime de plajă, trag cu praştia în pescăruşii care se plimbă serioşi, concentrați. Un pescăruş s-a cocoțat pe-o piatră gălbuie; când s-apropie cineva, se apără cu aripa sănătoasă. Oricine poate să fie, la un moment dat, pescăruşul lovit.

La „Trei papuci": măzăriche, cicoare, imortele; marea liberă ca un cal deshămat. Mi-a intrat ceva în ochi, am scos oglinda: nu-mi arătase niciodată obrazul atât de îmbătrânit, ori poate era de vină lumina, anticipând ridurile? Din oglindă se uita la mine o babă. Mi-am strâns lucrurile şi am plecat de pe plajă.

Constanța, oraş adânc. Printr-un gârlici, undeva în apropierea portului, se pătrunde în subteranele antice care dublează oraşul. Sub fiecare clădire, ca o umbră, bazilica, templul, casa grecească.

Ieri după-amiază, copilul nu putea să doarmă; l-am luat de mână şi am plecat să căutăm parcul cu fântâna italiană despre care-i povestise cineva.

Parcul e chiar la capătul străzii, după câțiva paşi am văzut gardul de fier, iarba deasă, îngălbenită, poarta smulsă din balamale. Cocoțată pe o movilă, arteziana uriaşă, o ciupercă de piatră albă, îndrepta spre cer o rugă a setei. O terminaseră nu de mult nişte meşteri aduşi de la Genova. „De ce sunt atâtea păsări moarte?" Întrebarea m-a dezmeticit: într-adevăr, prin iarbă zăceau ghemotoace de pene zburlite. M-am ferit să-i răspund, în general ocoleam subiectul morții.

Brusc, o lovitură în tâmplă şi zgomotul înfundat al pietrei căzute. M-am întors, mai mult mirată: cine şi de ce? Chicote înfundate. Capete de puştani râneau iținduse din spatele fântânii. M-am stăpânit să n-o iau la fugă, să nu grăbesc pasul, şi l-am împins înaintea mea pe cărare, să fiu între piatră şi el. Mai erau câțiva paşi până la poartă. Afară, ne-am oprit la o cişmea, el a băut, convins că totul a fost doar o plimbare la o oră nepotrivită, eu mi-am spălat tâmpla de sânge.

Nici eu, nici bărbatu-meu n-am putut dormi în noaptea aceea, am ieşit în curte, marea se auzea ca un suflu, pământul era uzat şi fierbinte. Am fumat pe-ntuneric din aceeaşi țigară. Noaptea îşi făcuse inimă dintr-un ziar vechi, mototolit, în vânt. Nici n-am observat când vorba s-a prefăcut în tăcere, cuvintele în linişti.

*

Cred că umbra mea e mai consistentă ca mine, şi rezistă minunat; e şi mult mai tânără, nu suntem de-o vârstă, ea e mai zveltă, mai ageră, are ani mai puțini. E normal: eu trăiesc şi-n zilele mohorâte, şi-n după-amiezile lungi de iarnă, trăiesc şi pe-ntuneric, mai ales pe-ntuneric, pentru că noaptea şi norii sunt de bază, ea există doar în zilele cu soare; aşa se face că sunt cu

cel puțin zece ani mai bătrână ca umbra mea. La fel, cum nu încape viața în umbră, nu intră în vorbe tot ce trăim.

Pădurea s-apropia, gata să cadă peste noi,
şine vechi rugineau în iarbă, lumina muşca,
sunau aripile. Brusc, roțile au întors,
îndepărtându-ne de crengile
care veneau ca o ploaie.
Între paginile pădurii,
cânta o pasăre fără identitate,
cimitirul se zărea printre copaci, departe
se vedeau depozitele luminii.

Îi invidiez pe cei care pot să stea ore-n şir în fotoliu, fără ca liniştea să-i neliniştească. Tăcerea e totuşi confortabilă, ca o după-amiază pe o stradă pustie, când ştii că toți dinăntru dorm în penumbra răcorii, iar soarele, alunecând fără glas, încălzeşte zidurile cu glicine. Cineva mi-a zâmbit la ieşirea din casă, n-am mai vorbit toată ziua, să nu-i pierd zâmbetul.

O zi cenuşie, mohorâtă, aderentă ca o haină veche: se lipeşte de mine. Zilele astea mângâioase, când traiul devine simplu, când te-nveleşti cu ceața şi adormi, mulțumindu-te cu o ninsoare neagră. Zilele stupide şi blânde, când dispare puterea de a te opune. O oboseală nesfârşită, nimic în plus, nici măcar în vis. Ceața şi bruma curg din coarnele lunii, zidurile îndulcite de somn sunt căptuşite pe dinăuntru cu larve, şi spoite cu fluturi morți. Toate mi le-nchipui, ca şi cum lumea ar fi invizibilă.

Ieşind din viața tăiată felii, păstrată cu grijă la adăpost, în umbră, să nu se strice, ieşind din teamă, din sfială, din tăcere, să fiu eu însămi scriind. Încerc, nu pot decât să încerc. Doamne, ajută-mă. E ca şi cum ai bea sete şi te-ai hrăni cu foame. O neființă în carne şi oase. O ieroglifă în care se întrupează imposibilul, cărnoasa absență.

Cuvintele vor conduce cândva
spre ideea că maşina asta a funcţionat
măcar o dată: trupul meu scriind, umbra pe zid,
creionul rănind hârtia, fereastra
departe, o pată,în spaţiul cucerit de ritmuri.
Învăţătura trupului de a sta aplecat peste foaie,
năravul mâinii de a scrie, totul e un dans:
nu există gest indiferent.
Adevăratul poem este efortul căutării,
contează prea puţin ce ai scris. Când arde focul,
se mai gândeşte cineva să caute-n cenuşă?
Adevărata minune e faptul că scriu,
uitând folosinţa comună a lucrurilor;
ce mai contează apoi câteva fraze mâzgălite?
Le las doar ca să se ştie
că am existat în toiul poemului.

„!Torres de Dios! Poetas!/!Pararrayos celestes,/que resistis las duras tempestades,/como crestas escuetas,/como picos agrestes,/rompeolas de las eternidades!” *(Ruben Dario!)* Dacă se conformează cât de puţin la ce se cere, scrisul se descalifică, decade din rangul de liber, devine un simplu scris-gigolo, mai mult sau mai puţin vandabil.

Şi atunci m-am gândit: toate îşi au frumuseţea lor, nimic nu-i exclus dacă poate intra în cuvinte, poezia e dincolo de iubire şi ură: dacă poate să-l spună ea, lucrul este salvat, cel pe care-l poate vorbi e mântuit, dar asta n-are nimic de-a face cu ce se întâmplă în lume, cu binele şi răul: e un altfel de bine. Nu ştiu ce-i asta, nu se pune în slujba nimănui, e mult mai adâncă decât o simplă slujire, e viaţa însăşi, care te îngăduie doar cu condiţia să fii viu; aşa pentru poet nu contează decât cuvântul, e blestemat ca şi viaţa, în el se cuprinde tot ce poate fi spus, şi sângele ierbii şi coasa care-o sfâşie.

Cel mai bun timp este dimineața, cu mintea limpezită de impuritățile de ieri ca apa la maluri, înainte de prima atingere tulburătoare. Încercând să împac starea de trezie cu amintirea somnului, un fel de a dormi şi a veghea totodată, ca o centaură, jumătate în căldura patului, jumătate în aerul răcorit de fereastra deschisă, cu pixul în loc de arc, înțepând în grabă hârtia, dușman care se predă dezgolindu-şi albul pieptului. Nu pot să scriu pe orice: colile lucioase mă intimidează, nu scrijelez pe pieptul lor nici un semn. Îmi trebuie caiete de şcoală, foi cenuşii de maculator, hârtii care pot fi maculate. Hârtii-scutece, hârtii-lenjuri. Nu pot scrie în haine de gală, ci în cioarse, în cămăşi de noapte roase, în ce am mai decolorat şi mai rupt. De asemenea, îmi trebuie unghere nemăturate, semiîntuneric, mă strecor ca un păianjen în colțuri neumblate, întinzând peste mine pânza cuvintelor proaspăt țesute.

Copilul plânge. Mă uit la el ca la un poem asupra căruia aş putea să revin, apoi îmi dau seama că nu se mai poate. În definitiv, exist ca vasul în care se toarnă ca un fum invers duhul poveştilor. „Eliberează-mă, eliberează-mă!" se roagă duhul. Într-o zi, se găseşte cineva să scoată capacul, şi atunci să te ții! Începe să adie aroma vie a copacilor, trandafirul scrie cu umbra pe pământ, şi vezi cum doarme un porumbel strâns ca pumnul în friza unei case. Scriu, bărbatul meu se uită lung la mine, ca şi cum ar fi descoperit că s-a însurat cu o făptură ciudată.

*

Am mers de-a lungul Dâmboviței, pe drumul meu favorit. Clădirea tribunalului e în reparație, acoperită de schele. O scândură aşezată-n echilibru pe alta se legăna, imitând o balanță cu greutăți inegale. Printre blocurile vechi de pe malul stâng, o baracă scundă, improvizată. În timp ce m-apropiam, o cercetam cu privirea. Se-ntuneca devreme. De la o anumită distanță, am văzut că pereții barăcii nu erau decât imense portrete răsturnate.

Deşi pânza fusese spălată de ploi, se distingea chipul personajului: sprâncenele groase, încruntate de viziuni, mustața pleoştită, gulerul milităresc al tunicii încheiate sub bărbie. Din patru portrete, cineva improvizase un chioşc, unde se „primeau" sticle şi borcane goale. Probabil, s-a mizat pe ideea că nimeni nu va recunoaşte un portret cu capul în jos: personajul se sprijinea cu creştetul în pământ, iar vârfurile mustăților amenințau ca dinții unei furci plafonul de nori. Bineînțeles, am râs. Era o răzbunare anonimă, colectivă, o execuție în efigie.

Orașul părea nevinovat de tot ce se-ntâmpla în el. De-o parte şi de alta, fațade cu capete de lei şi ghirlande incerte. Într-unul din blocurile astea, stă un judecător. Cum ar putea un judecător să doarmă? Mi-l închipui veşnic treaz, idol cu ochii zi şi noapte deschişi, fardați de nesomn: procesul e fără oprire. Într-un pat de lemn lustruit, dormea judecătorul, iar eu mă cutremuram: cum poate să doarmă când toate au venit să li se facă dreptate? Dormea, iar luna se împărțea în locul dreptății. Îmi era şi milă de el că trebuia să stea tot timpul cu ochii deschişi. Şi dacă totuşi adormea, nu se-nvălmăşeau toate? De fapt, nu se ştie sigur nici acum, încă nu s-a definit, încă nu s-a aflat, se poartă discuții pentru formularea singurătății, a morții, a bucuriei, nu se ştie nimic sigur. Pentru definirea zilei şi a nopții: cuvinte nedefinite. Deodată, apare o agresiune, la fel de confuză. Cum poate fi explicat şi învățat pe de rost profilul unui cuțit?

Am asistat nu de mult la un proces în sala de festivități a liceului. Pe scenă, la o masă de prezidiu cu pânză roşie, magistrații în robe negre. Sala arhiplină, majoritatea elevi, n-au mai încăput pe scaune, se înghesuiau prin colțuri sau sprijineau pereții. Se ridicau pe vârfuri, să vadă acuzatul aflat în rândul întâi, sub paza a două uniforme albastre. Tuns chilug, cu capul plecat, nu i se vedea decât ceafa goală. Judecat în public pentru furt. Când s-a ridicat în picioare, ne-am lămurit: era un copil în haine vărgate. Urechile clăpăuge îi ardeau ca focul în mijlocul spectatorilor cu fețe excitate, era asediat de baricadele cefelor

lucind de sudoare, a zecilor de capete sucindu-se când la stânga, când la dreapta, ca ochii să străpungă mai uşor până la capul lui tuns.

E târziu, strada e pustie. De după un gard metalic imens, cu țepi ca de sulițe, se aud urlete de copil. La poartă, doi paznici, unul în uniformă, celălalt în civil, rânjesc lăsându-se când pe un picior, când pe altul, într-un dans sălbatic. „Derbedei! Au sărit gardul!" Cine sunt aceştia care condamnă şi bat nişte copii? Cu ei mă întâlnesc zilnic; au ajuns cineva la oraş, loc de pierzanie şi domeniu mirific al celor cu leafă. Se îmbracă mai elegant decât ar fi cazul, pomădați, parfumați şi lustruiți. Zgârciurile de la urechile doamnei s-au lăsat de greutatea cerceilor, pe fiecare deget are câte un inel, în afară de verigheta triplă, pe piept i se lăfăie câteva lănțişoare şi un medalion cu profil egiptean, Nefertiti probabil, întoarsă cu obrazul perfect spre lumea invidioasă. Doamna şi domnul se duc la restaurant; la întoarcere, socotesc în gura mare câți bani au dat şi ce bacşiş. Domnul se preface beat, deşi n-a băut suficient, doamna chiar este, dar se preface lucidă. Poziția lor socială se defineşte prin umilința cu care întreabă de ei rude, cunoscuți din satul de baştină, veniți să le ceară vreun favor. Domnul acceptă cu generozitate ofrandele, găini, ouă, brânză, vin, se sacrifică şi le ia. Promite, uneori chiar face, îndoit de şale, cu şapca-n mână, în fața unui alt domn, mai mare ca el. Şi aşa, din domn în domn, uneori doleanțele se-mplinesc şi prestigiul creşte.

În vara asta, domnul şi doamna au plecat în concediu la țară. Portbagajul era bucşit cu pachete de zahăr şi sticle de ulei: le-au vândut cu suprapreț sau le-au schimbat pe produse. S-au întors pe la sfârşitul lui august, cu portbagajul tot plin şi cu o fătucă de vreo cincisprezece ani, un fel de nepoată. Promiseseră s-o țină la şcoală, cu casă şi masă. Prin octombrie, fata a fugit, s-a întors în sat şi a povestit că o puneau să muncească, nici vorbă de şcoală. După-amiaza, când doamna era plecată, domnul trăgea draperiile, se întindea pe cuvertura mătăsoasă, sub tabloul înfățişând o

femeie goală pușcă, și-i poruncea să-l frece la picioare. A încercat să scape spunând că avea de spălat, de călcat, și ce o să spună doamna când o vedea că n-a sfârșit; dar n-a mers. Domnul se uita la ea printre pleoape ca motanul când fixează o vrabie. După fuga fetei, doamna a telefonat în sat că-i furase cerceii de aur, n-o dă pe mâna miliției, dar îi vrea înapoi. Părinții au bătut-o mai s-o omoare, fata se jura că n-a furat; au vândut vițelul la abator și i-au cumpărat doamnei cercei.

Tot mergând, mă trezesc mai la vale de Calea Călărașilor, o stradă, nu știu cum se cheamă, în alb-negru, ca un film vechi. Mocnește aerisit și umed prezența unei ape, cu miros de frunze și fum vânăt de seară, răcoarea adiind dinspre sud, unde a căzut cerul. Ninge în stele, în mere s-a înăcrit aerul verii, soarele e așezat jos ca o lampă. Nu mai există o formă fixă a liniștii. Clopote, goluri și glasuri, frigul murdar ca un coridor, la capăt, ninsoarea albă. Se-nfrigurează, din cer până-n pământ.

*

Să fii profesor de franceză la Soria, Baeza sau Segovia, târguri sufocate de liniște, și totuși să scrii, studiind greaca și citindu-l pe Platon! Cu aerul lui „provincial, neglijent", „care nu atrage atenția" (cuvintele aparțin unui biograf), își ține cursurile, își bea cafeaua și citește ziarele într-una din cafenelele populare. Se plimbă mult, ca și mine, nu renunță decât în zilele cu viscol. Ciudată formă de înmulțire! *Don Antonio Machado* n-a avut copii, însă a inventat un poet, pe seama căruia și-a pus meditațiile și amintirile: Juan de Mairena; acesta la rându-i imaginează alt poet, Jorge Meneses, inventatorul unei mașini de făcut versuri. S-a născut ca și mine într-o noapte de iulie.

Poetul ar trebui privit ca miracol în sine, să-și ducă existența într-un fel de rezervație, un loc ocrotit. Adevărata sursă a scrisului sunt frustrările, nu împlinirile, trebuie să-ți lipsească ceva sau cineva, de preferință întreaga lume. Toate se schimbă în

cuvinte abia când încep să nu mai fie, scrierea are un aer funebru. Încerc să scriu, şi astfel nu am niciodată clipa de-acum; dacă nu aş scrie, tot echilibrul s-ar prăbuşi.

Bietul scriitor, zvârlit în mijlocul vieţii ar muri ca un peşte pe uscat! El e melcul în turnul lui de fildeş, sau un cort portocaliu în miezul pădurii, la zeci de kilometri de orice suflare omenească. Oasele mâinii s-au deformat de cât au ţinut creionul, se vede după forma falangelor că scrie. Lumea din poezie e cea adevărată, neprefăcută de convenţii: lumea aşa cum îţi vine, fâşii-fâşii. Poetul e un salvator: salvamar, scafandru, pompier. Salvamont: vine cu lumea pe targă, coboară cu ea pe umeri din munţi, ca băieţii care o cărau la Caraiman pe fata rănită; ultimul trăgea sania cu mortul, şi el trebuia salvat.

Parcă vin spre casă şi nu mai ajung: mereu la doi paşi. Aseară, eram la adăpost în lumina lămpii; iată-mă din nou afară! Fulgeră, cade o ploaie repede. Doamne, de când merg! De astă-toamnă, şi acum e primăvară. Un tei stă să-nflorească, şi el ca şi mine: e aici, dar încă n-a ajuns, va sosi în curând. La fel vin şi eu, ca şi cum aş înflori şi m-aş ofili de nu ştiu câte ori.

În Grădina Botanică, o broască ţestoasă traversează cărarea, o căruţă cu cai duce pământ. Pe alee, vine un grup cu sape, greble şi lopeţi, discutând zgomotos despre o floare care se chirceşte dacă pui mâna pe ea. Par excitaţi de idee, nerăbdători s-o vadă şi bineînţeles s-o atingă. Şi într-adevăr, o descoperă: spre dezamăgirea tuturor, e o plantă scundă, cu înfăţişare comună. Se grămădesc în jurul ei, întind mâinile, încă şi încă o dată, în timp ce frunzele se strâng ca arse.

Mă cutremur. Mă devalorizez. Am senzaţia certă a devalorizării proprii. Aş avea nevoie de puţină plusvaloare. De un impuls, de un sprijin, aşa cum bărcilor li se fac roţi, ca să ajungă la malul plutirii. Uite că tot am rămas cu ceva de la Marx... Dar cum să numesc altfel aura nevăzută pe care o capătă fiinţa sau lucrul iubit? N-am reuşit niciodată să-nţeleg cum se face că o scoică, un metal, nişte pietricele devin deodată preţioase. Singura mea

explicație este că așa vor oamenii. Ce aș putea să-mi doresc mai mult decât să i se năzară cuiva și despre mine *ceva* în plus?

Asfaltul e ud. Cineva a aruncat o cizmă veche în cerul din baltă. Scriu greu, pentru că între timp totul se schimbă, inclusiv eu, și trebuie să reformulez. Scriind, parcă aș pleca puțin. Dar, în fond, de ce să mai plec? Cei care nu pleacă nicăieri, cu atâta finețe știu să trăiască! Mi se par supraviețuitorii unei lupte, în care victorioși sunt învinșii. Închid ochii și văd că-mi dau târcoale tot felul de animale ciudate: inorogi, centauri, păsări Phoenix. Lăstuni mulți și iuți înăbușă cerul. Viața foșnește la geamuri, a venit vara, undeva, lângă parc, e o fântână uscată.

*

În ferestrele orarului, mă duc să mă plimb: ceva mă trage spre străzile dintre Școala Iancului și Bariera Vergului. Aveam vreo două ore libere, am pornit ca de obicei. Era nu mai știu ce sărbătoare: oameni strânși la porți, bărbați în hainele bune, de culoare închisă, cu părul lucios, pieptănat spre spate, obrajii roșii, parcă jupuiți după ras, se cam clătinau, încercaseră de dimineață vinul. Pregătiți, ieșiseră să ia aer sau să-și cumpere țigări. Mai încolo, e un chioșc.

Și eu tot de-acolo cumpăr. Tutungiul e un ticălos. N-aș mai intra, dar să merg la altul e prea departe. Îi cer un pachet întinzându-i banii, el mi-l aruncă parcă mi l-ar da de pomană. Odată mi-a spus că n-avea țigările pe care le ceream („Snagov”); când i-am atras atenția că erau pe raftul din spatele lui, a râs mormăind ceva, apoi mi le-a zvârlit ca de obicei.

Nu înțeleg de ce mă urăște. Ura inexplicabilă, pură, de la om la om, mă sperie. Într-o zi, mi-a scăpat din mână un ghemotoc de hârtie în fața tutungeriei; m-a văzut, a ieșit și a început să țipe: nu era pus să mătur după toți nesimțiții. Lumea se uita la mine ciudat: el e cunoscut în cartier, pentru că „le dă” țigări.

A doua zi, s-a făcut că nu mă vede, a servit pe toată lumea în afară de mine. O babă, nici n-a apucat bine să intre, că a şi întrebat-o dulce: „Ce doreşte doamna?” Voia săpun. Trebuie să-i aflu adresa şi să dau un anunț la ziar: „Vând obiecte rare, blănuri etc.” Să-l prade hoții. Câteva zile, tutungeria a fost închisă. Ieri s-a redeschis. Când am intrat, înăuntru, nici un client, iar tutungiul, slab ca o umbră, tăcut şi palid. I-am cerut țigările, a îngânat că n-are. M-am uitat fix în ochii lui şi am spus zâmbind: „Ei şi?” A rămas încremenit.

Dar, în fond, nu cred că-i pasă: toată lumea cumpără. Şi bărbații aceia pregătiți de sărbătoare tot de la dânsul au luat. Într-o curte, erau mai multe mese lipite: se făceau, evident, pregătiri pentru prânz. Ce-ar fi să intru pe poartă şi să spun că sunt verişoară cu Gigi, Gelu sau Nicu, nu există familie să nu aibă unul. Oare m-ar primi?

Deodată, a început din senin o ploaie cu spume; ar fi fost o ocazie să mă adăpostesc printre ei pe pragul casei, pe scări sau sub streşini, cu fața spre ploaie. De ce nu m-am dus? Din intrândul unde mă retrăsesem, mă uitam: în loc să se supere, râdeau, ploaia făcea parte din petrecere. Mai târziu, în tramvai, am auzit prin murmur două voci de bărbați: „Ia uite, măi, ce ploaie îi trage! Ți-aduci aminte, Ioane, cum ne bălăceam când eram mici, p-ormă veneam acasă uzi şi ne bătea mama!”

În stație, am şovăit pe scara tramvaiului: jos era un adevărat şuvoi; m-am lăsat cu picioarele-n el: cald şi limpede, îmi ajungea la glezne. Eram udă leoarcă, picioarele-mi pleoscăiau în pantofi. Brusc, picurii s-au prefăcut în boabe de gheață, din ce în ce mai mari, mai repezi şi mai dese. M-am adăpostit la intrarea unei case. Se făcuse frig, caldarâmul era ca iarna.

Paradis, paradis! Unde era?
Pe malul ştrandului, şerpii, cu zecile, cu sutele,
culcați în iabă ca nuielele, mi se păreau blânzi.
Am pus urechea jos şi am auzit lătrând

cățelul pământului, cu glas ascuțit, copilăresc.
Când m-am întors cu fața-n sus,
am început să plâng: de ce peste mine ninge,
iar alături cad florile? Flori de cais şi de cireş,
şi peste mine ninsoare!

În loc să scadă, ropotul se întețea, insuportabil. Mi-am astupat urechile şi m-am întors spre zid. Când grindina s-a oprit, parcă trecuse crivățul. Într-un gang, doi copii tolăniți nepăsător pe ciment, ochi rătăciți, priviri tulburi, beau pe rând dintr-o sticlă pe jumătate plină, şterpelită de sub masă.

Ziduri jupuite, ferestre, fețele oamenilor, la care nu îndrăznesc să mă uit. Unuia i s-a făcut rău în stradă: mergea grăbit şi deodată s-a oprit cu mâna la piept, a închis ochii clătinându-se şi s-a aşezat pe-o scară; căuta să se convingă singur că n-a fost nimic, a trecut, nu mai vrea decât s-ajungă acasă, a renunțat şi la merele care zăceau împrăştiate pe trotuar. Să mă calmez. Sufletul meu încă nu e vândut. În oraşul ăsta, eu am văzut mai mult decât era. Trebuie să muncesc la scris, singura moştenire, făcută pe furiş ca o avere ilicită. În naufragiul ăsta, m-am agățat de o pană!

*

Colegii mei de cancelarie se împart în trei: cei foarte tineri, cei maturi şi bătrânii. Aceştia, departe de seninătatea pe care o presupune vârsta, manifestă nervozități şi nelinişti de adolescenți, se supără zgomotos pentru orice fleac, sunt pofticioşi şi indiscreți. Unii se consideră insuficient apreciați, reacționează ca elevii nedreptățiți. Efectele anilor petrecuți în şcoală par curioase la nişte oameni cu părul alb. Când li se-ntâmplă să nu înțeleagă sau să nu audă, dau vina pe oboseală. Într-o zi, unul stătea pe scaun şi plângea. Cei din jur se făceau că nu văd cum i se scurgeau lacrimile pe sub ochelarii fumurii. Cu câteva zile înainte, venise la şcoală amețit: fusese „la un şpriț” cu nişte foşti colegi de

facultate, care-i fluturaseră spectrul libertății, încurajându-l să renunțe la catedră şi să termine scenariul de film pe care-l „avea în cap”, „doar să-l pună pe hârtie”. Povestise tuturor că pleacă; acum, dezmeticit, îşi amintea că mai avea doi-trei ani până la pensie şi prea puține şanse de a scrie ceva.

Trebuie să continui, fără să mă lamentez. Îmi trebuie putere pentru a topi tăcerea. Toți se poartă ca şi cum ar fi veşnici, eu scriu de parcă ar trebui să mor mâine. Atitudinea mea n-are nimic politic, şi tocmai de-asta se politizează. Mi s-a repetat încă din şcoala primară că nu există nimeni care să scape de pecetea politicului, că până şi trandafirii înfloresc într-un anume fel. Dar eu am descoperit că sunt liberi, ne scapă din mâini: nimeni nu-i poate stăpâni.

Maximă suplețe şi flexibilitate: aripa nu i se opune zborului. Eufonii! Tavanul se înnourează de numele pădurilor de sub insula Crespo, ale căpitanului Nimeni. În Caesar, „Războiul alexandrin”, am găsit un nume frumos de vânt: *Eurus*; sună nu prea puternic, o bolboroseală de ape încrețite, şi totuşi a împiedicat flota venită în ajutorul lui Caesar să intre în port!

Eufonii!
Tot vorbind, ajungem la hotarul Persiei:
nu s-aude o şoaptă, deşi suntem câteva zeci.
Fără să vrem, am trecut în Persia,
am călcat iarba, florile persane,
nu mai ştiam unde erau hotarele,
recunoşteam Persia doar după moalele ierbii.
Aşa se face că am trecut dincolo,
în ploile Armeniei înfrigurate.
Printre copacii uscați din Armenia frigului,
vedeam vâlvătaia persană a focului. Mă gândeam:
numai să nu mor pe pământul friguros al Armeniei,
în aerul de culoarea ferestrelor stinse.
Apoi, m-am liniştit, descoperind în ochii tăi

nuanța ebraică a mării.

Eufonii!
Mai întâi la Corint s-au construit trireme!
Aud sfâşierea valurilor. Pornise
cu o holcadă pe mare... Nu mi-aş fi închipuit
că o barcă pe mare se numeşte holcadă,
că pe regele din mlaştini îl cheamă Amyrta,
că duşmanii au început să ridice
torțe aprinse spre Teba!
Pe vremea ciumei, la Athena,
nici o boală obişnuită nu-i supăra pe oameni,
şi dacă se ivea vreuna dădea în ciumă.
Vechii atenieni se foloseau de fântâna
numită acum Enneacrunos,
numele acesta i l-au dat tiranii,
mai înainte, când izvoarele erau deschise,
se numea Callirrhoe.
Nu mi-ar fi dat prin gând, dar e firesc:
o fântână cu izvoare deschise nu poate
să se cheme la fel ca una zidită de tirani.

Cataloagele îmi furnizează uneori nume frumoase: *Viorel Negru, Dârzu Mihai, Gându Florica*. La început de an, am auzit unul, superb: *Singureanu*. Mi s-a părut că n-am înțeles bine, am cerut să mi se repete. Singureanu, de la „singur”. Am notat numele, ca pe nişte poeme. Toate s-au vestejit ca monezile vechi.

Cât timp rezistă senzația de frumos? Extrem de puțin. Şi după ea, ce vine? Nu ştiu, poate nimicul. Poemul meu în libertate aleargă nu ştiu pe unde. Cine mai poate să tacă atât de suav ca mine? Atât de perfect? În lumea unde trăiesc, scrisul e fructul oprit. Sunt oaia neagră a şcolii: pusă de gardă duminica şi de sărbători, chemată la corvezi ca rânitul zăpezii, săpatul sau

măturatul prin parcuri. E drept că împart privilegiile astea cu încă vreo două ciudate.

*

Ne-am făcut cu un paznic voluntar la bloc: stă de dimineață până seara la ușa liftului de serviciu, când te-apropii, apasă pe buton, salută și deschide, ca la hotel de lux. Alături, pe burlanul ghenei, curg cascade de gunoaie, e întuneric și frig, pentru el nu contează, vrea să ne facă să ne simțim mai domni decât suntem. Nimeni nu știe de unde a apărut, într-o zi când afară viscolea. I se citea limpede pe față că s-aștepta să fie gonit în orice moment, și în felul ăsta stagna pe buze vorbele rele și încuraja mila. Dimineața, făcea comisioane: lapte, pâine, țigări și altele, servicii pentru care primea mici sume de bani, de obicei restul. Apoi, se instala la ușa liftului, cu un aer politicos, dar nu exagerat de umil, convenabil înfățișării unui slujbaș. Dormea în subsol și părea mulțumit. Faptul că-l găseam mereu acolo, gata să mă servească deși nu-i cerusem nimic, mă intimida: încercam să-l evit urcând pe scări. „Ai să vezi, cum se face vreme bună, cum pleacă," ziceau unii. Dar el, ca să le facă în ciudă, a dispărut înainte de a veni primăvara.

Aseară, în parc, luna era avară, eu trăgeam în piept fumul literelor țigării. Mirosea a toamnă atentă. Câteodată, vine spre mine un fel de îndurare, o slăbire a funiilor: mi se dă voie să fiu, rareori se adaugă și câte o încurajare. O fi îndurarea lui Dumnezeu? Mă concentrez, îmi tremură mâinile, încerc să fac mai mult decât pot, și ăsta e un păcat. Ce bine ar fi să fie totul simplu ca un joc! Parcă aud: „Dacă erai mai blândă, mai puțin îndârjită, m-ai fi găsit, eram lângă tine. Însă tu, nefericito, tremurai de teamă că mă vei pierde."

Dacă oamenii ar pune vreun preț pe mine,
dacă aș avea piele strălucitoare, m-ar hăitui,

dar aşa, ei nu cred că merită să-şi dezlege câinii
şi să-şi piardă timpul: n-am stea în frunte.
O bătrână coase în parc, pe banca de sub stejari,
pe faţă cu o pată de lumină.
E o zi ca o mărgea curgătoare.

Pagina albă e fără început şi fără sfârşit, în alb nu mă pot călăuzi după soare. Sufletul meu încă nu s-a întors de pe unde umblă. Toamna, tatăl meu îmi colindă prin visuri ca o frunză desprinsă, zile-ntregi mă chinui să-i descifrez gesturile, cuvintele; e trist, vrea să-mi spună ceva. Aştept să revină în alt vis. Răbdare, răbdare, dar nu oricum: atenţie, auz încordat, privire mărită. Ninge în duşmănie, mi-e frig, aşa-i până la capătul lumii. Astăzi, sunt infirmă: nu-mi simt libertatea.

Am privilegiul unei clipe unice care nu se întâmplă. Se-ndepărtează secunda când s-ar fi împăcat prin mine lumina, culoarea mării, obiectele pierdute, floarea vâscoasă care se deschide în vază murind. Mereu, clipa asta, ca şi moartea, se amână. Ce bine! Mâine dimineaţă s-ar putea s-o văd alături, ce m-aş face atunci? Îţi închipui stângăcia, mizeria mea! Aş vrea să scriu o poezie, şi mă feresc de ea prin imperfecţiune. Din multele cuvinte care se pronunţă zilnic, îmi aleg încet silabele care alcătuiesc poemul.

Orice s-ar spune, cuvintele sunt inocente, ca şi mărimea nevinovată a mării: mulţimea le disculpă. Nu aud decât sunetele care-mi alcătuiesc versul unei zile, alese din nenumăratele glasuri pe care le absolvă mulţimea murmurelor. Când mă aşez la scris, toate se îmbină şi se împacă, eu însămi sunt o parte acceptată a nopţii. Poate că scrisul nu-i decât un ritual, în care gestul contează, ca în dragoste. Nu sunt decât o rotiţă a nopţii. Exist, oare nu-i de-ajuns? Scriu prin somn cu verigheta tocită pe ceaşafuri. Plouă, apa bate în geamuri, lunecă pe sticlă, crengile se zbat în lumina crudă, şi toate se petrec fără ţipăt. Şi dacă eu sunt ţipătul? Unii cred că scrisul imortalizează, îmi spun istorii, îmi

încredințează caiete, jurnale. Dar ei nu știu că scrisul mai întâi ucide. Dacă le-aș spune, ar mai veni la mine?

Ca noaptea când vezi că apare un tramvai luminat, am astfel de clipe: știu, dar nu pot să trădez, asta a fost condiția. Poveşti irespirabile, în care totul se leagă, noaptea în piețe mirosul garoafelor ascunse, dușul rece al toamnei. În mijlocul pieței, un copac în care se cațără copiii. Sărbători, nunți, apusuri, primăveri, răsărituri, ierni. Orașul liniștit, bisericile, curajul și tragedia ascunse sub fardul glumeț al zilei.

Brusc, o amintire se prelinge în mine: am alăptat odată cu al meu un copil străin, a cărui mamă n-avea lapte. Îl luam în brațe și-l puneam la sânul stâng, același din care-l hrăneam și pe al meu. Aşteptam să se sature, dar în tot trupul simțeam o respingere a bietului pui. Cu judecata îl adoptam, nu și cu trupul. În timp ce-l hrăneam, părinții se uitau la puiul lor din brațele mele cu ochi înlăcrimați și-mi mulțumeau, dar eu mă simțeam nu știu de ce pângărită, ca o femeie care se dă primului venit. La scurt timp, copilul a murit, au spus că din cauza laptelui meu. Era o casă mare, umbrită și umedă, în curte câțiva nuci, iar sub ei pământul gol și negru, nici iarba nu creştea. La geamul de la primul etaj, deasupra intrării, de câte ori sunam, ieşea un băiat de vreo şapte-opt ani, al vecinilor de sus; după un timp, am aflat că aplecându-se prea mult în afară a căzut și s-a zdrobit.

Singurul lucru cert, când moare cineva, este sentimentul de vinovăție, mai ales dacă n-ai nici o vină.

*

Cineva pocnește din harapnic pe stradă, asfaltul e bătut cu biciul, ca marea de către perși. Nu pot întrerupe scrisul de dragul sărbătorilor, ar fi un hiatus, un gol în care cine știe ce se mai pierde. Cerul ca un văl albăstrui peste ferestre, lumina pe ziduri, din ce în ce mai puternică. Globul unei lămpi stinse sclipește inutil în soare. O plesnitură în geam, subțire ca un fir de iarbă.

Parcuri adânci, provinciale, cu statui alegorice, oameni timizi, şovăitori, siliți de împrejurări. Poezia trebuie să fie riscantă ca o aventură: o complicitate între mine şi lucruri. Urcă fumuri aproape albe, clopotnițele cu cruci se văd ca prin ceață, ciorile îşi ciugulesc prada, cineva deschide o fereastră. Simt liniştea de vis a caselor burgheze: ca să ieşi, aerul trebuie spart cu pumnii. Când eram copil, mă duceam pe la colegele mele, mirosea a var proaspăt, seara se scotea o masă în curte, iar primăvara ne plimbam în pădurea apropiată, unde găseam flori imateriale, în a căror existență nu cred nici acum: erau doar nume.

Patinatori pe lacul înghețat, splendoare de iarnă. Zboară, merg, plutesc, dansează, râd, concentrați asupra unui vis. Scrisul a devenit patimă, aş minți dacă aş trece sub tăcere bucuria victorioasă pe care-o-ncerc la sfârşit. Dar nu durează: vin îndoielile, chinul. Simt straturi de aer între mine şi ai mei, pături reci, atât de groase că uneori nu ne mai vedem, nu ne mai auzim.

Nici când voi avea părul alb n-am să pot spune că am învins, ca să fiu victorioasă, ar trebui să rămân tânără. Unii vor spune: uite pentru ce şi-a irosit zilele. Dar ce să fac? Din punctul de vedere al poeziei, greşesc mereu: n-am voie să mă gândesc la altceva. La fel greşesc şi din punctul de vedere al vieții: n-am voie să nu trăiesc.

*

Pe cine vrei să înşel că nu sunt primejdioasă? Scrisul meu a eliberat vulturul din cuşcă! Am trecut într-o zi pe la uşa unei cârciumi, l-am văzut, toată noaptea am scris despre el, despre ruperea plasei de sârmă şi zborul în slavă; a doua zi am revenit: plasa era sfâşiată şi vulturul zburase! Mă uitasem mult la cuşcă, să-i aflu amănuntele, o desfăceam şi o făceam din priviri: plasă de sârmă cu ochiuri mari, dintr-un gard vechi, împrejmuise probabil o curticică de păsări, cum sunt atâtea în mahala. Şi acoperişul era tot din plasă, încât prizonierul, sucindu-şi gâtul zburlit, întorcea

când un ochi, când altul spre cerul liber. Ochii identici, de culoarea chihlimbarului, răsfrângeau pe rând neliniștea cerului albit de nori, prefăcea lăstunii în semne, scriere pe care o descifra lacom. Furnicile mișunau pe țăruşii care susțineau plasa ca stâlpii unui cort, iar jos, labele se înglodau într-o mâzgă urât mirositoare. Cineva înfipsese în ochiurile plasei oase, de care mai atârnau zdrențe maronii. Vulturul le ciupea din când în când, fără să înghită, într-un gest reflex, de prosteală domestică. Există sfere de influență care se întretaie, sunt sigură că fiecare ființă are raze cu care poate face orice. Eu am lucrat cu ale mele pentru eliberarea unui vultur.

Cum mai găseşte Dâmbovița podurile,
să treacă pe sub ele pe burtă ca un câine dresat?
Ce-ar fi să spună într-o zi: destul,
să pornească strălucind prin oraş,
să se plimbe lăsându-şi albia uscată,
pe străzile în pantă,
râzând că lunecă prea repede?
Cum ar mai ruga-o să se-ntoarcă,
cum ar ademeni-o cu ce-i place,
cum ar striga-o,
înghesuiți pe podurile inutile!

Trebuie să scriu aşa cum ciocănitoarea bate, cum copilul creşte, cum râul curge. Plină de speranță şi cu toți nervii deschişi. Am auzit de experiențele cu cei care-şi ascultă creierul descoperind acolo un ritm liniştitor: n-o fi chiar ritmul poeziei? În glasul interior, aud, din atingere-n atingere, cum pe un lucru de fier stă ca un voal rugina sosită din abur în abur, iar aburii au fost pe munte izvoare, au plâns murind şi iar au înviat începeţoşând geamurile trenurilor. Sigur că ăsta e visul meu, cum aş putea să am altul? Afară murmură ploaia şi sună la intervale ca o cratiță lovită. Ceea ce fac îmi cere concentrare extremă, unită cu cea mai

deplină libertate; trebuie să fiu în acelaşi timp mânioasă şi liniştită, grăbită dar aşezată, într-o totală armonie a contrariilor. Toate mi se par uneori mutilate, sub aparența neştirbită, trebuie să mai adaug ceva, să mă adaug umbrei, locului gol; toate fac o sumă la care trebuie să mă adaug. Luna nouă, ca un semn făcut cu unghia în piele, răspunsuri moi ca plumbul la întrebări care dor. Pe drumul ăsta nu mai există întoarcere. Am lustruit pagina cu mâneca, până când zborurile se văd în ea ca în sticlă.

Îmbrăcați de duminică, am mers să vedem peştii, dar lacul era înghețat, ei voiau să-l spargă cu gurile, loveau, se lăsau iar la fund, unde apa rece apasă ca plumbul. Purtam haine frumoase, pantofi strălucitori, ne uitam cum peştii se loveau pe dinăuntru de gheață. Pescăruşii se-nvârteau deasupra malului nins, lumina plutea ca un gaz adormitor, era bine, nesfârşit de bine, doar gurile se ondulau mute ca buzele unui clopot topit.

Acasă, am închis ferestrele, am tras perdelele, ne-am culcat şi-am adormit, deşi eram poate singurii care înțeleseseră! La marginea lacului umflat erau peşti morți de dorința de a vorbi, duminică dimineața, când ne plimbam cu tot cu regiuni păduroase, încremenite în strânsoarea gândului. Ceva strălucitor tremura pe muchie de suflet. Aerul împingea noaptea în ziduri, cu autoritatea întinderilor; ne era frică să ne-ntoarcem. Caişi subțiri, fără frunze; de la un balcon ningeau foi de hârtie: încă nu era totul pierdut.

Visez cuvinte scrise, versurile-mi sună mereu în auz, cu voluptatea lucrurilor pe cale să se-ntâmple. Şi buzele şi soarele şi luna, toate se amână, pentru a nu fi acum, există undeva, într-o stare de spirit. Iată o descălecare de fum, o dimineață târzie, lămpile roşiatice luminează rotund, gravide care nu vor să nască. Toate poeziile prind trup într-o zi. Dacă plouă, ce epopee! Frunzele miros a cerneală deschisă. Cineva povesteşte îmbătrânind, ies afară deformată de idei, merg călcând în gol, ca şi cum aş păşi pe creste de munți. Primăvara înseamnă descătuşare. Se face primăvară până şi în cataloage, în scripte

seci, se desprimăvărează prin numele suav al lunii, înscris pe pagină în partea de sus.

*

De parcă propria viață nu mi-ar ajunge, îmi închipui: ce s-ar întâmpla dacă dintr-un cuplu de îndrăgostiți, frumoşi şi tineri, cu sudoarea mirosind a flori, unul, bărbatul de pildă, s-ar îmbolnăvi de lepră. Iubirea e în stare să treacă şi peste asta, să reziste şi unei asemenea încercări, eczeme ciudate, modificări hidoase, fără leac? Femeia îl uită sau îşi urmează iubitul lepros, se internează cu el în leprozerie sau, dacă acolo nu e primită, stă la gazdă în vreun sat din apropiere, ca să-l vadă măcar din când în când? Cât de mult depinde iubirea de trup şi cât de tare e lipită de suflet? Nu cred că ar rezista la eroziunile leprei.

Nici poezia nu rezistă fără corpurile eterice ale cuvintelor, numai un demagog sau un sărac la duh ar putea susține contrarul. Cred că exemplul cu lepra e cel mai grăitor, pentru că produce schilodiri, desfigurează, iubitul întreg şi ferm ca un fulger devine un monstru de nerecunoscut. Şi totuşi, cred că pot să apară excepții, adevărate minuni, când iubirea eliberată stăruie undeva la mijloc între suflet şi trup, depăşindu-le, de sine stătătoare, şi când persoana celui iubit izbuteşte să-şi integreze diformitățile îmblânzite. „Ăsta eşti tu, şi te iubesc aşa cum eşti!” Doamne, cred că asta e culmea pe care o poate dori orice făptură: să fie iubită asemenea zeilor. Dar se întâmplă rar. „Vreau să fiu iubită, nu criticată!” Şi toți o critică.

Un alt personaj este Regele Grâului. Era ales tânărul cel mai frumos şi mai harnic, şi-l sacrificau pentru recolta viitoare, am citit asta în viața unui sfânt de prin Dobrogea, militar roman: a refuzat să se supună sacrificiului, spunând că nu vrea să se-nchine idolilor; a fost ucis în chinuri. Probabil că înainte de creştinism, credința a funcționat.

Să imaginezi ce se întâmplă *după*. Îmi amintesc întrebarea hamletiană a bunicii: „Şi dacă, totuşi, mai simţi durerea?” Era doctoriță, făcuse disecții ca studentă, pe corpuri aşa-zis nesimțitoare, dar asta n-o împiedica să-şi pună întrebări. Prăbuşirea e prea bruscă: față de ce se-ntâmplă după moarte, aventurile cosmice sunt floare la ureche.

Să-l luăm, de pildă, pe cel cu care m-am întâlnit zilele trecute: m-am şi speriat zărindu-l pe stradă, avea pe față un zâmbet larg, de parcă la tot pasul n-ar fi văzut decât prieteni, privirea îi strălucea ca un brad de Crăciun cu lumânările aprinse. Făcusem aceeaşi facultate, se spunea despre el că ar fi turnător sau securist. De obicei, se făcea că nu mă vede, acum m-a salutat adânc, înclinându-şi fruntea. Peste un timp, am aflat că l-au internat: boala apăruse absolut din senin, nu mai avea mult de trăit. Ciudată alegere făcuse soarta, desemnându-l drept unul din nenumăraţii regi ai primăverii viitoare! Nu s-a oprit niciodată mai mult de-un ceas la marginea unui lan, şi-a petrecut viața pe caldarâmul oraşului, înnegrind hârtii delatoare, a fost considerat un funcționar bun, eficient. Şi acum, se duce să domnească în pământ, sub iarbă! Asta n-are nici o noimă. Ființe ignorate, făpturi cu forme stranii, îi vor sfredeli costumul negru, se vor strecura printre fibrele protectoare spre pielea pe care şi-a spălat-o şi a îngrijit-o atâta, tocmai pentru a o feri de atacul poftelor din necunoscut. Curată nebunie.

Prin ce întâmplări va mai trebui să trec? Încă n-am făcut tot ce puteam să fac, nu-i aşa că nu pot muri? Câtă vreme scriu, cât mai am ceva de spus, nu e sfârşitul lumii, orice rând în plus îl întârzie. N-am parcurs toate drumurile, n-am urcat toți munții. Dacă în seara asta aprindem toate luminile, procedăm imprudent, scurtându-ne viețile. Mă bucur, şi viața mi se reduce. Totuşi, păstrez un pod pe care n-am păşit, un pod subțire, arcuit, peste Dâmbovița, zilnic mă țin să nu-l trec, mă opresc în ultima clipă. La fel, stau pe-ntuneric, aş vrea să fumez, şi preget să scapăr ultimul chibrit.

Apropo de podul acela: am auzit că a fost astfel construit încât la unul din capete picioarele sunt libere să gliseze pe şine, când variațiile temperaturii, iarna şi vara, modifică metalul. Podul cu picioarele libere îmi dă viziunea unui dans: se întinde lent, ca un balerin care mimează moartea, ori se cabrează ca un cal. Rezistența lui stă în faptul că are libertate. Puterea mea stă în nedesăvârşire.

Sunt veşnicul copil,
din trup lipseşte mierea,
şi încă n-am spus toată splendoarea lipsei,
parfumul ascuns în vidul din sticlele reci.
Nimeni dintre cei bine meşteriți nu cunoaşte
speranța absurdă a păpuşii strâmbe,
tocmai pentru că s-a greşit,
fiindcă nu e cum trebuie, speră
că se va naşte iarăşi,
nu se poate să-i fie dată o singură cale,
şi aceea păcătoasă.
Însăşi strâmbătatea e o dovadă
că se va face o nouă încercare, mai glorioasă.
Eu, păpuşa greşită, sunt urgența extremă;
ce sunt chemările S.O.S. de pe mare
față de strigătul meu?

Haide, rezistă valurilor! Nu acum, ci în clipa următoare, plină de tot ce nu s-a întâmplat, nesfârşită sosire a luminii, mereu întârziată.

Să fii liber, să repiri, să mergi cu inima uşoară, cu mâinile goale. Ca să ai iluzia libertății, trebuie să te dărui.

Şi iată, lumina inversă, acum urcătoare
spre soarele de unde a curs,
se întoarce spre copilărie,

spre sânul pe care-l cunoaşte şi-l ştie etern.
Sunt ce gândesc, nimic mai mult.
Dar cine ştie ce gândeşte vrabia?

*

Zilele trec egale, cu o repeziciune care mă înfioară. Un banal recensământ a adus o variație, m-a scos din obişnuit, obligându-mă să vizitez străzi întregi. Bineînțeles, era o corvoadă. Am fost numită „din oficiu", pentru că sunt „tânără" şi, poate, pentru a ispăşi cine ştie ce vină nebuloasă.

De ce să nu mărturisesc? Pătrunderea în existențele altora, în loc să-mi displacă, m-a înviorat. Instrucțiunile spuneau să nu ne-ntindem la vorbă, să-i dăm zor, stând doar cât e nevoie pentru aflarea datelor. Mi-a fost imposibil, cu atât mai mult cu cât nici ei nu se opreau până nu-şi spuneau istoriile, cu mii de rămurişuri şi explicații. Povesteau pur şi simplu, pentru că eu îi ascultam. O treabă seacă, statistică, lua proporții de epopee.

Seara, în loc să completez formulare, notam ce văzusem şi ce mi se povestise. Iată: P. D., avocat, mă primeşte într-un halat de mătase; la întrebarea legată de studii, îmi povesteşte despre Paris: „La poalele bazilicii Sacré Coeur, un bătrân cânta la acordeon 'La vie en rose', şi o femeie de-o vârstă cu el asculta transportată, cu fața-n soare..." Apoi, se instalează într-un fotoliu moale, sub un portret cu vopselele-nnegrite, şi aşteaptă întrebări. La plecare, nu m-am putut stăpâni, l-am întrebat cine era femeia din tablou. I-am surprins umanizarea privirii: s-a uitat lung la portret, cu o tăcere vorbitoare, apoi a spus ceva despre vechimea pânzei şi autor.

Într-o odaie strâmtă, modestă, cu mobile vechi, locuieşte Maria P. Se apropie de cincizeci de ani, dar şi-a păstrat finețea şi fragilitatea. Vorbeşte curat: când o auzi, bei apă limpede. A scos din dulap dulceață şi mi-a servit-o alături de-o cafea şi de un pahar înalt, pe-o tavă rotundă. Aproape toată suprafața camerei e

ocupată de pianul negru, lucitor. Când am mai trecut, altădată, prin dreptul uşii, am auzit-o cântând.

La ultimul etaj de la numărul 20, locuieşte A. P., într-o mansardă. Are 60 de ani, grasă, dar vioaie, e dintre cei care vor să-şi ignore vârsta: zâmbeşte ştrengăreşte cu gura ştirbă. Poartă un fes de lână, pe-o parte, de sub acest acoperământ băieţesc ies şuviţe rebele de păr cărunt. Îmi povesteşte că a fost aviatoare, sare de pe scaun, fuge la dulap şi se-ntoarce cu brevetul, mi-l arată cu un zâmbet larg, triumfător, fericit. Pe pat stă un bărbat mătăhălos; pare supus bătrânei cu desăvârşire, nu scoate o vorbă. La sfârşit, n-am încotro şi-ntreb dacă dânsul tot acolo locuieşte. El tace, ea îmi spune că trăiesc împreună, că este hamal, „cară cu spinarea". Bărbatul mormăie ceva şi îşi mişcă umerii, confirmând. Mă uit lung la el, îmi aminteşte de-o cârciumă, la mare: hamalul îşi făcea loc spre tejgheaua aburită, pe umăr i se legăna funia de cânepă împletită în trei ca părul de femeie. Şi aici, pe uşa dulapului este atârnată într-un cui o frânghie la fel.

Un bărbat singur (coşmarul meu!), într-o cameră curată, dar tristă, lipsită de intimitate. Îl găsesc aşezat pe scaun la masă, citind „Programul Radio", dar nu aşa cum îl frunzăreşte toată lumea, ci cu creionul în mână, gata să facă sublinieri. Chiar atunci, aparatul era deschis, se transmitea o simfonie; la intrarea mea, a întins mâna şi a întrerupt.

Într-un apartament de două camere, în blocul de la numărul 17, stă R. D., o femeie de 63 de ani. Fără să mai aştepte să-i pun întrebări, mi-a povestit într-o avalanşă: e evreică, iar bărbatul ei care a murit era creştin. M-a dus în camera de-alături şi mi-a arătat două icoane, una lângă alta: „Asta-i icoana lui, asta-i icoana mea, aşa au stat mereu, ne-am iubit foarte mult, nu ne-am certat niciodată!" N-o întrebasem nimic.

Femeia de la numărul 10 îmi spune că fiica ei nu-i acasă, participă la un concurs de floretă, în alt oraş. Când plec, mă întâlnesc la poartă cu fata care tocmai se-ntorsese: într-o mână ducea o sacoşă, în cealaltă floreta, cu vârful în jos. La întrebarea

mea dacă a învins, mi-a făcut semn că nu şi s-a grăbit spre uşă, cu fruntea plecată.

Doi bătrâni care par fraţi se-nvârt prin camera aproape goală: poartă halate murdare pe piept şi pe poale, şi nişte fesuri ciudate, de mătase. Descopăr că, de fapt, nu-s fraţi, numele de familie diferă; se ceartă din orice fleac, se cicălesc, chiar şi de faţă cu mine. Înţeleg din spusele lor întortocheate că soţiile erau surori, au murit, iar ei au rămas împreună în casă.

La demisol, locuieşte o femeie singură. Are 52 de ani şi o înfăţişare vicleană, de felină, din care, pierzându-se noblеţea, n-a mai rămas decât şiretenia. Seamănă cu un lynx care s-a îngrăşat, uitându-şi salturile, şi trebuie să atragă prada cât mai aproape. Odaia este pur şi simplu sufocată: o tapiserie din tavan până-n podea, reprezentând o scenă mitologică, icoane multe, aurite, o mobilă superbă, cu picioare arcuite şi încrustaţii de sidef. Femeia stă în mijlocul lucrurilor, la pândă, ca un păianjen albinos, umed, enorm de câte muşte a supt. O fi fost servitoare de casă mare, a îngropat sau a turnat rânduri de stăpâni? Parcă aşteaptă altă muscă pe care s-o sleiască. Ochii înguşti, voit inexpresivi, mă cercetează pe sub pleoape, iar când nu sunt atentă, se dezvelesc şi cresc sclipind în nuanţe de verde.

În sfârşit, cu ajutorul lui bărbatu-meu, lătraţi de câini şi boscorodiţi de cei deranjaţi la ore târzii, am izbutit să termin. În curând, cu părere de rău, va trebui să mă-ntorc la şcoală, în normalul celorlalţi. Îmi plăcea mai mult recensământul. O cucoană din domeniu m-a întrebat: „Sunteţi în activitate?” M-am gândit imediat la un vulcan în erupţie.

*

1977. Sub steaua şi în seara zilei Venerei, într-un bloc de vizavi un bărbat fuma pe terasă: nu i-a trecut prin minte că era ultima ţigară. Puţin mai sus, locuia o familie de tineri, el îşi însorea uneori copilul gol pe pervaz, şi văzându-l mă gândeam că nu era

un loc unde să culci un copil. La mansardă, trăia o femeie bolnavă de astm, mă ntâlneam cu ea pe stradă dimineața; alături alta, care ieşea, primăvara, pe jumătate pe fereastră, ca să spele geamurile, şi mă temeam văzând cum s-apleca în afară. Mă gândeam că şi ferestrele mele erau văzute de cei de peste drum, şi potriveam mai bine abajurul veiozei, netezeam perdeaua.

De câteva zile, se făcuse cald, prea cald pentru martie, femeile umblau cu capul gol, mugurii amenințau să plesnească. În ziua aceea, simțeam o inexplicabilă oboseală şi o greutate pe creier. M-am culcat devreme, imediat după opt. Deodată, patul s-a mişcat. Am sărit în picioare şi am alergat în cealaltă cameră, la copilul care dormea. A început o bâțâială nebunească a tot ce trebuia să fie nemişcat, însoțită de un uruit fantastic, sute de trenuri în viteză, escadrile de bombardiere clătinau lumea noastră, până atunci sigură, şi totul creştea, clătinarea şi zgomotul, până a devenit urlet, un urlet lung, de nedescris cu vorbe obişnuite: nu suia ci cobora ca o sorbitură pe gâtlej, ca o flacără spre stingere. Pornise de la tonul cel mai înalt şi se prăbuşea spre tăcere. Nu era glas omenesc, am auzit un singur țipăt de femeie, apoi, linişte de mormânt. Afară, întuneric beznă. Când m-am dezmeticit, mi-am dat seama că bolboroseam o rugăciune şi împreună cu soacra mea formasem o movilă, un scut viu peste copil, care a deschis ochii mirat: „Ce faceți? Mă înăbuşiți!” Lămpile se balansau ca nişte clopote.

În cealaltă cameră, patul meu era plin de cărămizi: se năruise zidul. M-am dus la geam: nu mai recunoşteam nimic, blocul vecin dispăruse, şi vedenia cerului liber m-a izbit ca o lovitură de berbece. Atunci a sunat telefonul, am răspuns: „Suntem bine, dar văd pe geam Palatul Telefoanelor!” Prietena de la celălalt capăt al firului a crezut că m-am țicnit.

Bărbatul meu era de serviciu, nu ştiam nimic de el, copilul adormise la loc; am întrebat-o pe soacra mea dacă vrea să coborâm, a spus că rămâne în casă, am rămas cu ea. După un timp, a sunat şi bărbatu-meu, apoi a sosit, ne-am îmbrățişat

plângând; nu mi-a venit să cred când mi-a spus că era în maşină, în drum spre noi, plecase puţin mai devreme, când a început cutremurul, în loc să-şi continue drumul, s-a întors la întreprindere.

Am ieşit pe balcon: aerul mirosea a moloz, iar pe movila neagră de vizavi pâlpâiau lanterne. Mi-am amintit că, seara, la unul din etaje, era o petrecere, vedeam geamurile luminate şi-mi părea rău că nu eram acolo. De multe ori, mă plânsesem că ferestrele noastre nu primeau lumină, din cauza blocului din faţă.

Dimineaţa, cea mai sinistră zi a pătruns fără oprelişti prin feretrele descoperite. Era soare, şi s-au văzut, până în detaliu, ruinele. Priveliştea se schimbase: apăruseră ziduri altădată invizibile, se zăreau biserici decapitate. Un stol de porumbei îşi căuta zadarnic balconul pe care obişnuia să s-aşeze. Pe-o casă, un sfinx de ipsos s-apropiase îngrijorător de marginea acoperişului, aplecându-se cu sânii spre cei de jos.

În casa pe pământ a unor prieteni, am lăsat copilul în paza bunicii lui şi a unui căţel care l-a adoptat imediat, iar noi ne-am întors în bloc. Pe scări, se refugiase panicat un motan de angora. Aveam nările şi gura pline de praf de moloz. Cineva cernuse din ruina vecină mormane de cărţi şi pagini rupte, şi le aşezase pe marginea trotuarului cu o grijă care m-a uimit. Mirosea puternic a dezinfectant şi a putreziciune, am camuflat geamurile şi uşile cu pături.

Apoi, primăvara a izbucnit în toată splendoarea. Ţigăncile vindeau pe la colţuri buchete mici de violete. La ruină au început să lucreze, cu măşti, echipe de soldaţi aduşi din Ardeal. Ziua mai uitam, dar cum se lăsa seara, Salvarea cu ţipătul obişnuit, vuietul unei sirene, zgomote altădată neobservate, provocau panică, lumea se oprea, femeile cu mâna la gură şi ochii măriţi, aşteptând. După vreo săptămână, din cărţile şi paginile rătăcite de pe trotuar, un paznic de noapte a făcut un foc; dimineaţa, l-am văzut cum mătura cenuşa, amestecată cu resturi de foi.

Ploaia care ar fi putut să spele oraşul întârzia. În schimb, curgeau de peste tot poveştile şi bancurile, apărute imediat după dezastru. Se povestea că unii scăpaseră întâmplător, alții muriseră la fel, deoarece timp de câteva minute domnise hazardul (sau legea pe care, neînțelegând-o, o numim astfel). N-a depins de voința nimănui să se găsească în jumătatea de casă rămasă-n picioare sau în cealaltă care se năruise. Un student, aflat pe stradă când a început, a întins brațele şi a primit în ele un copil, zvârlit, se pare, pe fereastră de mama înnebunită. O babă şi un moşneag din Ardeal umblau prin oraş să înfieze un orfan, dar n-au găsit nici unul: era ora când copiii cuminți se aflau în casă, pregătindu-se de culcare sau dormind.

Pe străzi, multe femei în negru, trase la față şi plânse, şi totuşi grădinile de vară debordau de lume, veselia şi tristețea se tratau cu o reciprocă nepăsare. În timp ce camioane cărau moloz în afara oraşului, unui trecător i-a țâşnit sângele pe nas, n-a zis nimic, doar s-a sprijinit de zid, apăsându-şi batista pe nări.

Îmi pipăiam zilnic imaginile zidite, să văd dacă mai stau în picioare. Cutremurul, care a decapitat biserici şi a năruit atâtea ziduri, mi-a deranjat şi mie turnurile de versuri, clădite cu greu, ani în şir. „Mănăstirea poeziei”, unde aş fi vrut să mă călugăresc, părea distrusă, cu turlele retezate, ca şi clopotnițele din oraş. Era o mănăstire la purtător, o duceam cu mine pretutindeni, cum îşi cară melcul cocoaşa brâncovenească: nu mai am în ce spirale să mă scurg. Nu mai pot să scriu. Va fi greu ca lucrurile, clipele, cuvintele să mai rimeze, distanțele s-au făcut cosmice, oraşul s-a umplut de sfincşi care nu rimează cu nimic.

*

Case, biserici mi s-aşează ca nişte păsări pe marginea terasei. Plouă, e vânt. Când închid ochii, aud fâlfâitul zidurilor. Odihna mea se dilată să cuprindă totul, oamenii au curs în gol, aud foşnetul ciulinilor cu căşti de fier şi văluri de ceață. Cu imaginea

sub pleoape, încerc să adorm, pretutindeni e mai noapte decât în mine. Cade o ploaie de gratii subțiri; departe în zări, depozitele luminii.

Mâine va fi o lumină de nerecunoscut! La zâmbetul amabil al zilei, mai poți să spui ceva? Sfârşit de primăvară, umbra îmi haşurează privirea, sămânța pufoasă a plopilor fuge pe asfalt ca o ninsoare, se aude foşnetul de limuzină al ploii. Mă odihnesc. Doamne, ce risipă! Există pe Dâmbovița un pod pe care n-am pus niciodată piciorul.

Sunt melcul care-şi cară biserica-n spate, şi când bisericii i-e sete, îi curge în cupă: s-a topit. Sunt eu în stare să-mi duc biserica în cârcă? 8 iulie. Împlinesc 36 de ani. Pe deşertul acoperişurilor o bură de ploaie, şi praful de pe statuile convenționale.

Să găseşti legături între lucruri care păreau să nu aibă nimic apropiat (*Paul Valéry*!) Îmbinare superbă de cuvinte: „*Harold în Italia*”, la fel de frumoasă ca şi „*Heliade între vii*”, încântătoare prin confuzia cu antonimul pentru morți. Se poate oare uza şi de confuzii?

Simt cum plutesc în aer iubiri imposibile.
Parcă poți să ştii cine pe cine iubeşte?
Iubirea e neclară, tocmai în asta îi stau puterea
şi farmecul: e ca un nour. Şi ce e mai nostim,
ceilalți ştiu pe cine iubeşte fiecare,
numai cel în cauză n-are habar.

Visuri: să particip la un seminar de poezie, să mă supun unor exerciții de imaginație, aşa cum alții fac gimnastică. Trebuie să-mi fac un program de supunere la rigorile libertății.

E sâmbătă dimineața, văd oameni pe acoperişuri, orientând antenele, şi automat mă apuc să caut rime: antene/gene/migrene/ trene. Când văd un copil, mă gândesc imediat la al meu, şi când mă uit la el, îmi rimează cu toți copiii uciși de Irod: îl sărut şi mă cutremur.

Mă obsedează cărțile vechi, scriitorii uitați. Cum poți să ajungi scriitor uitat? Efemeride pe geam. Câteva ore, m-am străduit să-mi privesc adevărul în față, n-am rezistat mai mult. La urma urmei, scriu pentru că trebuie să scriu, fără să-mi fac din asta meserie, trebuie să-mi păstrez libertatea.

Mă plimb. Trec pe lângă ziduri, arunc o privire în curți, pe ferestre. Un vas de piatră umplut cu pământ e înconjurat de o ghirlandă de amoraşi; o piele de iepure pusă la uscat pe sârmă sugerează câmpul cu ierburi roşii. Am fost în parc, ne-am vizitat prietenii. Astea nu sunt fleacuri, din asemenea lucruri e făcută viața. Ea a născut un copil, el merge să cumpere pâine, nu-i timp şi pentru altceva. Răbdare şi rezistență. Zilele de felul ăsta te fac să te gândeşti că totul e o problemă de supraviețuire.

*

Vara 1977. Dobre, conducătorul minerilor din Valea Jiului; repet numele să nu-l uit. Bineînțeles, am aflat din zvonuri: pe dealuri, au fost instalate mitraliere, să-i țină în şah pe revoltați. De altfel, cei mai dârji au fost mutați la alte mine, cât mai îndepărtate. Dobre, de asemenea, dar pe lângă mutare i s-a aplicat şi tehnica înscenării, pentru a fi discreditat în ochii ortacilor.

Întâmplarea face că am fost, în copilărie, la Lupeni, într-o vacanță de vară, am locuit la o familie. În casa-tip, cel mai tare m-a impresionat prezența şobolanilor: cu zecile, dacă nu mai mulți, alcătuiți într-o cohortă neagră, aveau sediul în pod şi în cămară. Când apăsai pe comutator, s-auzea un zgomot puternic, „zvârrr”, pereții se înnegreau şi iar se albeau, cu iuțeala fulgerului. Când se stingea lumina, se furişau iar, pe neauzite. Capcanele din pod erau mai mult de formă: nu se prindea nici unul, de ce s-ar fi lăsat momiți de o fărâmă de pâine, când aveau acces liber la mâncare? Şobolanii sunt îngerii minerilor, li se respectă simțul catastrofei. Ca şi ei, şobolanii trăiesc în întuneric, găurile seamănă cu gura minei.

Am luat parte atunci la o serbare câmpenească; pe un tăpşan năpârlit, familiile ieşiseră cu pături, bere şi mâncare, fanfara cânta ceva sfâşietor de trist, deşi ritmul era al unei muzici de promenadă, iar din mulţime se detaşau feţele pământii ale bărbaţilor, abia dezmeticiţi din oboseala posacă pentru a se prăbuşi în beţie. Nici o clipă de răgaz, pentru că munca e totuna cu viaţa.

Nici eu nu mă pot desprinde o secundă de ceea ce fac, nici eu nu am ajuns la lumină. Cuvântul căutat se amână mereu, din amiază spre seară şi din noapte spre mâine. M-am obişnuit să trăiesc pândind viaţa din jur, simt cum oamenii iradiază, depăşindu-şi limitele trupului, ca clopotele. Mă străduiesc, pentru a câta oară, în mocirla asta, când încerc să văd limpede, o nouă azvârlitură de stropi noroioşi mă orbeşte.

Astăzi nu-mi simt libertatea. Afară, o femeie face semne cu o pălărie de soare, ca pe o punte de vapor. Nu pot să scriu: mi se încurcă cuvintele. Sunt tristă: am trecut prin faţa casei din Popa Nan. Ai mei s-au mutat de-acolo acum câţiva ani, pentru că moştenitorii o scoseseră la vânzare. A cumpărat-o un fel de mandatar sau vânzător de Aprozar, cu banii jos, fără măcar să-i numere. Faţada a fost refăcută, adică acoperită cu ciment cenuşiu. Casa copilăriei mele e urâţită, micşorată, îmbătrânită. Gardul e vopsit în verde ţipător, iar pe terasa dinspre stradă, un câine uriaş, negru, de câte ori trece cineva latră până când ochii mici, pe jumătate orbi, îi ies, sângerii, din orbite.

*

Poezia nu se scrie cu mâna. Când scriu, mă simt o apă cursă în mare. Astăzi, aici, e greu de făcut aşa ceva. Oare stelele să fie viruşii bolii care mă arde? Îmi vine să strig nume de poeţi: *Giacomo Leopardi!* „*Il naufragar m'e dolce in questo mare...*” Adică: „Îmi place să mă-nec în marea asta...” *Alfred de Vigny!* „*Hiena roade umbra celui căzut*” (poem nescris). *Baudelaire!*

„Là tout n'est qu'ordre et beauté/Luxe, calme et volupté." Idealul este să izbuteşti să faci „un loc comun", adică un vers care să intre printre ticuri.

Aseară am citit câteva pagini din Valéry. Alain spunea despre el că seamănă cu un leu. Chiar era un leu. Eu, ca o mâță ce sunt, mă simt incapabilă să mai fac zece versuri pe lângă unicul care-mi pică din cer. De fapt, nu există decât versul acela.

Voronca spune că limba cea mai aptă pentru poezie, dintre limbile europene, este limba română, zămislită dintr-o încrucişare extraordinară: *„Clarul şi rotunjimea cuvântului latin alături de umbra şi gârla unghiulară, pietroasă a cuvântului slav."* Platon despre poeți: *„...aşa cum coribanții n-ar putea să pornească la dans cu sânge rece, poeții lirici nu-şi realizează splendidele lor opere cât timp sunt în deplina posesiune a rațiunii lor, ci atunci când simt influența ritmului şi a armoniei; atunci ei sunt posedați, ei devin ca şi Bacantele..."* Iar Aristotel zice: *„Însă lucrul cu mult mai presus de toate este de a fi un maestru al metaforei. Acesta este singurul lucru pe care nu-l putem învăța de la alții; şi totodată reprezintă şi un semn de geniu original, deoarece o bună metaforă implică percepția intuitivă a similitudinii în lucrurile neasemănătoare."* Dacă dau de făcut un comentariu literar unei clase de cincizeci de elevi, toți vor scrie acelaşi lucru, crezând că idealul este să repeți cu sfințenie litera manualului. Nici nu le trece prin gând să scrie în deplină libertate.

Literatura, poezia mai ales, va ajunge în curând ca stâncile: lumea trece fără să ştie ce mesaje ascund. Lipsa de libertate, în sensul pur şi deplin al cuvântului, va naşte schilozi, incapabili, ce nu vor face niciodată minuni. Şi totuşi, pământul geme de miracole. Un savant a descoperit la plante un rudiment de sistem nervos: abia udate, se înviorează, deşi apa n-a avut timp să ajungă la frunze. Adică, planta se bucură prevăzând viitorul!

IV

Nu-i uita pe cei care au mințit pentru tine: și-au dat ce aveau mai scump, sufletul. Sigur, pe cei curați ca lacrima nu-i uiți, în schimb chiar a doua zi ți-i scoți din minte pe cei care au mințit în locul tău: tocmai ție, care te-ai servit de minciuna lor, ți se face rușine să le pronunți numele. Dacă nu erau ei, ți-ar fi venit ție rândul să minți, pentru că, sub domnia minciunii, trebuie s-o facă cineva. Eşti sigur că, în locul lor, n-ai fi urlat şi mai tare? Poți să juri că n-ai fi înflorit şi mai mult scorneala dorită de păpuşarii care ne trag pe sfoară? De unde ştii că n-ai fi scuipat şi tu aceleaşi cuvinte, pentru care sfârâie ei sub fierul înroşit?

Mergând pe străzile întunecate, am fost uimită: o lampă era de altă culoare ca restul, fiecare perete semăna cu un zid de cetate, oamenii vorbeau tare intrând, apoi uşa se închidea şi strada rămânea pustie, doar lătratul unui câine păzindu-şi aria porții şi doi copii executând un fel de dans piept la piept, un cadril, alergau sărind, ținându-se de mâini şi râzând!

Când luna e reținută în propria margine, ca şi cum ar putea să se scurgă ca oul, se spune că va fi secetă; în seara asta, luna e o palmă arzătoare pe care stă în echilibru un bulgăre de zăpadă; stelele se văd prin cămăşi transparente. Asta e seceta: zgârcenia aştrilor cu ei înşişi, să nu se irosească.

Am impresia că totul s-ar putea rescrie. Ca lucrurile care se deplasează singure, în mine se mişcă idei fără stare. Dar ce te faci în zilele când îți merge prost, concrete până la saturație? Încerci să mai scoți o fărâmă nouă, dar nu se iveşte; în asemenena zile eşti sortit înfometării, ca şomerul. Astăzi am putere să visez, meritându-mi pâinea. Toate sună: tremurul apei în găleata uitată afară, graba cu care zboară păsări negre. La venirea serii, am rămas singură cu foaia de hârtie.

Copilul meu îmi va ține minte neatenția, felul cum îl uitam, de parcă se făcea nevăzut. Să trăieşti din munca ta e o chestiune de demnitate. De ce nu pot să trăiesc din ce fac? Ani la rând,

mergând spre şcoală, am urmărit cum supraviețuia un trandafir într-o curte în timpul iernii. Merită oare să treacă zece ani din viață ca să vezi un trandafir pe o stradă dosnică? Cu nici un pas nu m-am abătut. Victoria mea de-o secundă pe pagina albă mă face să suport restul.

Mă uit în jur şi mă înduioşează eroismul oamenilor: nu le pasă, trăiesc mai departe, ca şi cum ar mai exista o şansă. Dar cine să îndure povara poveştii noastre? În provizoratul ăsta, să te porți ca şi cum totul ar fi etern! În piață, tineri cu părul lung cumpără piersici, o femeie cu fața dură târguieşte varză, ceapă, cartofi, câteva roşii storcite, îndesându-le cu ostentație în sacoşa solidă: „Treaba voastră, n-aveți decât să luați fleacuri, eu ştiu ce trebuie când ai o casă-ntreagă de hrănit!" A alergat toată ziua după mâncare pentru ai ei, e greu de găsit şi bună şi ieftină. S-a uitat cum scădeau movilele, grămezile. Precupeții îi vindeau copilul la cântar, îl vedea împrăştiat prin sacoşe. În fine, a venit cu o pâine, zarzavat, câteva legături de ceapă şi o halcă de carne grasă. S-au aşezat la masa din bucătărie: bărbatul, copilul şi ea, sub becul de 40 de wați. Toți mănâncă din aceeaşi pâine, iar pâinea se transformă în fiecare din ei, fără să se-ncurce, fără să greşească o iotă. Cum e posibil? Beau de la acelaşi robinet, şi apa se preface în trei feluri de sânge. Copilul e bolnav, pâinea se îmbolnăveşte exact de boala lui, apa capătă aceeaşi febră. De unde ştie apa ce să facă pentru a fi *copilul ăsta* şi nu altul? Bărbatul e supărat, o lacrimă cenuşie îi curge prin ridul din dreapta nasului. Din aceeaşi apă, salivă şi lacrimi. O anumită formă, imperfectă, de salivă şi lacrimi.

Scriu, şi pâinea câştigată „cu sudoarea frunții" devine mâna mea scriitoare; mai mult, devine gândul pe care vreau să-l notez. Tocmai acela, nu altul. Aceeaşi mână, aceleaşi obsesii. Cel care dirijează toate nu dă greş niciodată, nici în bine, nici în rău. Rămân la fel de neştiutoare, de neputincioasă, în efortul meu, penibil uneori. Când sezisam diferența dintre ceea ce voiam şi ceea ce-mi ieşea, mă simțeam umilită de Dumnezeu. Târziu, am

început să pricep că diferența asta ca de la cer la pământ e măsura libertății mele, semnul vieții. Nedesăvârşirea e ca respirația: îți apropii urechea şi simți că respectivul e viu. Dumnezeu se află şi în neîmplinirea zilnică a scrisului meu.

*

Odată pornită pe panta asta, nu mai am cum să renunț. Am devenit torturabilă. Există o dimensiune mitologică şi una practică, imediată: eu trăiesc în prima, pe-a doua o ignor cât pot. Nu ştiu ce fel de surzenie e asta, auzind ce nu se aude, ce fel de orbire, când vezi ce nu se vede? Un frig, nu meteorologic, uman, suflă de peste tot, vrei să te-acoperi şi n-ai cu ce. Cel mai tare mă umileşte oboseala fizică: aş vrea să continui, n-am putere. Vreau să ating adevărul, îl apuc, dar se dezbracă, îşi lasă haina-n mâna mea şi fuge. E o nebunie să mai încerc, dar nu pot să renunț.

Uneori aş vrea să nu fi scris niciodată. A scrie e o revoltă, şi orice revoltă se pedepseşte. Astăzi sunt leneşă, aştept un pinten care nu vine, ceea ce vreau să spun cade în subconştient, zăpadă topită. Într-o zi, am să mă-ntreb: ce-a fost asta? A fost o călire îndelungată, aşa cum alții mărşăluiesc sau aleargă, o gimnastică sub forma nemişcării? M-am învârtit ca orbul în jurul unui turn, pipăindu-l, convinsă că merg înainte, când de fapt mă mişcam în cerc, desfăşurând în mintea mea suprafața de fildeş, iluzorie cărare spre orizont. Întrebarea (la care n-am să ştiu niciodată răspunsul) este: merită? Poezia e un dans. Trebuie multe precauții când vii să-l întrebi pe poet ce a scris. Ca şi cum i-ai cere unui balerin să-ți arate şaibele pe care le-a făcut în timp ce dansa. M-am îndârjit să nu întrerup forma asta de a trăi, în ciuda împrejurărilor puțin prielnice; perseverarea în asemenea condiții ajunge uneori să frizeze nebunia.

Cine ştie, poate că într-o zi, poetul va fi admirat pentru că e poet, adică îşi asumă o formă de grație inutilă: într-o vitrină special amenajată ar putea fi priviți poeții scriind, pe pagini

savant îngălbenite, poeme fără sfârşit. În vederea acestei situații viitoare (poezia ca mişcare pură), scriu însemnările astea, pline de fiorul spaimei de a nu-mi lipsi vreodată porția zilnică de scris. Tatăl nostru carele eşti în ceruri, sfințească-se numele Tău, facă-se voia Ta, vie împărăția Ta, precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi, şi ne iartă... Şi nu ne duce pe noi în ispită...

Sunt singură, ca ultima verigă care aleargă în urma lanțului şi se teme să nu scape. Scrisul e un mod de a spera, când însuşi timpul tremură. *Machado! Blaga! Emily Dickinson!* De ce trebuie să strig mereu nume de poeți?

Atunci când pare mai greu, există o şansă mai mare de reuşită, informul se simte încolțit şi se zbate. Când e mai greu, atunci trebuie să insist, deşi nu ştiu dacă voi învinge sau nu. Mă arunc într-o apă fără să ştiu să înot, mă zbat până ies la suprafață, uneori nu ştiu dacă voi mai ieşi. Când nu scriu, mi se pare că sunt într-un loc unde nu e neapărată nevoie de mine.

De fapt, e o splendidă zi. Nu ştiu cum, în astfel de zile se nasc oameni trişti şi urâți. Nori: apele au început să gândească. Un frunziş negru de nuc, undeva între case. Uneori uit că mai trebuie să şi trăiesc, mă mulțumesc doar cu „a fi în viață". Poate nici atât, poate am murit şi nu ştiu.

Discutând cu o colegă despre alta care avea nu ştiu ce necazuri, mi-a spus: „Să termine cu asta şi să-şi vadă şi ea de *vieţişoara ei!*" „Cum adică?" am întrebat. „Adică, să trăiască!" După un timp de gândire, am întrebat-o: „Dar ce înseamnă *a trăi*?" În fiecare zi mi se mai dă o şansă de a ieşi din breasla asta şi a intra în aceea a mâinilor care fac. Şi eu o pierd.

Dimineața, în rigole, şobolani morți, peste petale de trandafir. Mereu trebuie învinsă sfiala, trebuie să fii bun, infinit de bun, mai ales cu cei care nu pot să-ți întoarcă bunătatea. Gândurile mele sunt libere. Soarele a început să încălzească, bătrânii au ieşit pe terase, undeva, nu departe, razele se lovesc de nori şi sună. Pisicile îşi caută unghere însorite, se aude satul din aer

murmurând în auzul bătrânilor cu bărbiile-n piept. Statui pe acoperişuri, străzi pustii în după-amiaza de sâmbătă: singurele suflete sunt pânzele care se mişcă pe funii. În piața unde întorc tramvaiele ocolind biserica, în stolul de porumbei a apărut unul alb, strălucitor, apoi un început de incendiu şi câteva guri de alcool seara nu reuşesc decât să mă trezească mai tare.

Oare e cinstit să-ncerci mai mult decât poți? Eu am încercat şi am simțit cum mă lovesc de pereți. Duminică de mai: e imposibil să născoceşti vreun gest pe care să nu-l vezi şi la alții. Amețiți, unii dorm pe iarbă la marginea drumului. Duminică, soare, te vezi în alții ca-n oglindă, zâmbind descoperi zeci de zâmbete, îndrăgostit vezi alți îndrăgostiți. O rază pâlpâie ca o mânecă albă: frumoasele zile se răzgândesc. Prunul sălbatic, subțire, în mijlocul pădurii: florile stau pe el de parcă le-ar fi furat.

Poate trebuia să fi rămas în mansarda copilăriei, capabilă şi azi să duc până la capăt o ironie. Să ascult poveştile mătuşilor despre mama: domoale, îmbibate de lacrimi, nu de revoltă. Mama era o fotografie, pusă ca un scut în dreptul inimii; nu ştiam că în ea s-opreau gloanțe rătăcite. Sufăr că n-am în memorie nici o imagine vie. Uneori, nici imaginea ei din fotografii nu-i seamănă, cum nu aduce teiul cu parfumul lui, într-atât a sublimat-o memoria mea, până la esența unui contur dintr-o singură linie. La urma urmei, totul e o problemă de mişcare, de întâlniri, cum într-un oraş mare, arhiplin, poți să nu dai niciodată de cineva, deşi trăieşte nu departe de tine.

Tanti Veronica: „În zonă a fost o furtună, vântul a luat acoperişuri, a smuls nucii din rădăcini. Pe balconul meu nu s-a-ntâmplat nimic.” A câştigat la Loto o călătorie de o săptămână în Japonia. Eu plec pe munte şi, mergând, văd siluetele de argint ale avioanelor trecând: într-unul din ele e mătuşă-mea care zboară spre Japonia.

*

Între timp, s-a mohorât a ploaie. Fâlfâie steaguri. Masa întinsă într-o curte a intrat în penumbră, la marginea oraşului, soarele pare vinovat de moartea unui corb care se zbate în iarba uscată. Se aud lucruri ciudate, murmură marea de nicăieri. Pe coridoare lungi cu miros de mâncare, umerii se rad de perete; pe străzi, oameni beți de oboseală, biserici ca nişte cochilii pierdute de melci. În clipa asta, un tren trece podul din coada lacului, în aer pluteşte o lumină deasă, ca pânza cu care se acoperă ochii.

Dacă zi de zi vine cineva
şi-ți retrage o bucurie măruntă, vei muri,
mai ales dacă ți se ia bucuria de mâine.
Poate că noaptea veseliile vin şi calcă peste noi,
râuri de furnici, în timp ce războiul
păianjenului ticăie pe-aproape. Aici în oraş,
Bucuria e o bătrână în haine cenuşii,
nu are nicăieri icoană,
nu i-a făcut nimeni chip cioplit.
Bucuria e vie, dar tristă.

Miroase a fum şi a pâine, a pâinea lui Jean Valjean. Soare spre apus, moarte încetinită, până când nu mai este moarte ci viață. Nu vom muri, ne vom pune măştile păsărilor, victorioase. Totul e să mărunțeşti moartea, nu se poate să nu mai fie detalii nedesfăcute, posibilități de măsurare mai fină a vremii, în fond, o oră e un an de secunde.

Nu pot să mă plâng de rănile care nu mă ajung, de relele doar auzite, de foamea care nu-i în mine, de setea care nu mă chinuie, de groaza care nu mi se arată. Şi totuşi, dacă te uiți la mine, ai să vezi rănile pe care nu le am, ai să-mi zăreşti setea altora pe buzele uscate. Bucuria e întotdeauna superficială. O zi în întregime bucuroasă e imposibilă din cauza memoriei.

Scriu, scriu. Poezia, ca şi libertatea, m-am obişnuit să n-o am, dacă aş căpăta-o acum, ar fi ca şi cum aş pierde-o. Mai mult decât

orice mă sperie împăcarea, să fiu neîmpăcată e prima condiție. Dacă trebuie să învinge ceva, atunci e propria mea rezistență, felul sălbatic în care mă apăr; împotriva cui? Doamne ajută-mă, chiar împotriva mea însămi. M-a atras spre poezie senzația libertății, şi mereu mi se repetă coşmarul: nu am cu ce să scriu, nici un capăt de creion, mă tem că voi uita totul, repet frazele, dar ştiu că somnul le va deforma, lăsându-mi doar iluzia că mi le amintesc. Aglomerație de cuvinte, dar unde e şira spinării? Mă trezesc din somn cu gura amară: cuvintele uitate îmi sporiseră trupul.

Plouă, oamenii adăpostiți stau de vorbă sub aripile desfăcute ale sfinxului de pe acoperiş. Pământ amestecat cu praf de cărămizi, parcul gol, mecanismul silențios al plantei, soarele dintre nopți. Zidurile intră în cer. Prin ce minune se amplifică sunetul unui fluier sau flaut? Melodia infantilă umple strada, sună tiranic în tot cartierul, intră pe ferestrele deschise: cineva exersează ore în şir.

Bucuria se amână pe mâine, fără grabă, fără crispare, însăşi întârzierea îi face un trup, reuşeşte să pâlpâie prin absențele ei. Cerul alb, un obraz la fereastră, o bătrână trece înfăşurată în şaluri ca în pene. Trebuie să scriu, numai aşa se poate trăi în ziua de azi.

Cenuşie lumină, îmbibată de plumbul cuvintelor: poemele se învechesc în aerul inexistent al cărții. Vreau o experiență senină, să fiu închisă în tinerețea cuiva! Noaptea aud versuri, care dispar prea repede. În fața hârtiei, sunt totdeauna singură. Trebuie să fac față nu atât cruzimii, cât blândeții fără milă. Într-o bunăstare plată mi se îngroapă cântecul, şi îmi rămâne viața măsurată după ceas, libertatea scurtă dar amețitoare a drumului de la şcoală acasă sau de la tramvai până-n uşă.

Biserici roase de ocoluri, înmormântări
din care nu răzbate nici un hohot,
cu tot efortul supraomenesc de a plânge,
petreceri mute, fără râs şi cântec,
cu toată strădania de a cânta şi a râde.
Unde eşti, şoptitorule de tunete? Unde-i tăcerea vie

ca în nopțile Greciei, când s-auzea
cum foşnesc planetele frecându-se de aerele lor?
Odată, se vor auzi gemetele celor striviți
sub legi a doua zi abolite, se va auzi
cum tremură anotimpurile.

Încep să confund viața cu poezia. Poemul pe care aş vrea să-l fac e peren şi creşte singur ca pelinul, în timpul somnului, cum leii de la circ, obosiți, când dorm sub somnifere îşi continuă pânda în deşert, dar se răstoarnă în somn, se lovesc de gratii şi urlă. Ritmurile poemului bat în contratimp cu viața, ca ticăitul maşinii infernale care pregăteşte explozia.

Akutagawa! Strig cât mă ține gândul nume de poeți. Şi ar fi perfect, dacă n-ar fi şobolanul strivit pe jumătate în rigolă, şi copilul acela puțin la minte zâmbind fără să bage-n seamă sângele care-i şiroia din rană. În sticla goală dă semne de viață cenuşa unui fluture phoenix. Să nu trec fără să mă mir: mirare şi spaimă. Ăsta e aluatul negru care creşte împietrind pentru a-mi hrăni poezia.

De câte gafe nu sunt în stare! Veneam spre şcoală când, uitându-mă în sus, după mărime şi după ritmul aripilor, am dedus că păsările acelea erau cocori. Dar am vrut o confirmare: m-am întors spre colega mea, care-mi mărturisise într-o clipă de sinceritate că tatăl ei a fost pescar, undeva pe malul Dunării, întâi pe cel bulgăresc, apoi pe al nostru, şi am întrebat-o ce fel de păsări erau acelea care treceau. „Tu te pricepi mai bine", am zis, ea s-a înroşit şi a tăcut. Între timp, cocorii (sau ce or fi fost) terminaseră de survolat strada şi dispăruseră. De-atunci, colega mea nu mi-a mai povestit nimic.

Copilul, când se trezeşte noaptea, se sperie că a dispărut şi țipă ca să simtă că există, aşa şi eu, pălăvrăgesc de frică şi am nevoie de scris ca să nu mă pierd. A şti cum să vorbeşti e foarte important, viața poate depinde de asta. Pe un doctor de la spitalul

de nervi l-au găsit cu capul spart, într-un pâlc de maci. După prima lovitură, care n-a fost mortală, unul din bolnavi a zis că trebuia să termine treaba începută, chiar doctorul le spusese asta şi le urase spor; trecând pe-acolo, îi salutase prea reverenţios, pe faţă cu o expresie de nesiguranţă. Încă mai căuta o expresie fericită, un cuvânt salvator, când ciocanul i-a lovit tâmpla. Nebunilor li s-a părut că roşul macilor era un fel de alibi: nu erau ei vinovaţi, sângele nu curgea din cauza lor. Cred că l-au ucis pentru că vorbea straniu, pe altfel de ton, o limbă ciudată, prea politicoasă. Ceva asemănător trăiesc eu zi de zi. Am trac la ore, mă emoţionez fără rost înainte de a intra în clasă, mi se usucă gura, nu ştiu ce şi cum să spun. E drept, pe mine nu mă lovesc în tâmplă cu ciocanul, dar îmi miros slăbiciunea şi-mi scârţâie ca nişte arcuşuri grosolane pe strunele nervilor.

*

Directoarea m-a convocat în biroul ei, unde câţiva profesori de română erau puşi să compună o telegramă adresată „tovarăşului" de ziua lui. Era un fel de extemporal: fiecare, cu foaia în faţă, se căznea să scrie. Ca sursă de inspiraţie, ziarele: erau copiate fraze şi puse cap la cap, într-o încercare imposibilă de a scoate ceva original dintr-un material stereotip.

La început, n-am luat treaba în serios, dar, după un timp, jocul cu vorbele m-a prins şi i-am uitat scopul: voiam doar să sune bine. Peste vreun ceas, directoarea a strâns foile şi ne-a dat drumul. A doua zi, m-am întâlnit la poarta şcolii cu ea, brusc zâmbitoare: „Ştii că din toate telegrama ta a fost cea mai bună? Tovarăşa X a oprit-o ca s-o trimită!"

Nu pot să pretind că lauda nu mi-a făcut plăcere: niciodată nu-mi fuseseră atât de apreciate talentele. Colegii care picaseră la extemporal se uitau cu invidie, dar şi cu un aer superior, ca şi cum ar fi putut să facă şi ei la fel dacă ar fi vrut.

Liceul nostru, cu profil comercial, este un fief al tovarăşei X. Dacă are nevoie, să zicem, de o pereche de cizme, telefonează, soseşte şi se instalează în biroul directorial, unde o aşteaptă o întreagă expoziţie de încălţăminte, măsura ei. Probează şi alege, nu ştiu dacă şi plăteşte. Cu ocazia asta, dă un tur prin cancelarie, cât să-i admonesteze pe profesorii care nu-şi văd de treabă, şi să bifeze grosolan cu roşu rubrici din condica de prezenţă. Am avut prilejul să constat că tovarăşa X ştie să înjure ca un birjar.

Era o după-amiază de iarnă, cu nămeţii până la genunchi, când m-a chemat directoarea: „Laşi totul deoparte şi te duci la sector imediat!" Am întrebat de ce, veşnica mea întrebare care enervează. Pentru că trebuia înmânată personal telegrama compusă cu vreo două zile înainte. De ce nu se ducea cineva de la secretariat? Erau ocupaţi. Mi-a dat un plic mare, şi am plecat.

Între timp, cum iarna se face noapte de pe la patru, aproape se întunecase. Nu fusesem niciodată la sector şi mă orientez greu pe străzi; mi s-a spus că e pe Parfumului, nume care-mi trezea amintiri din copilărie, ceea ce m-a făcut să plec la drum cu ceva din nonşalanţa de-atunci, când hoinăream lungind parcursul spre profesoara de pian. Mergeam pe jos, nici tramvai, nici autobuz, şi strada Parfumului era mai departe decât crezusem.

Când a început să ningă, am încercat să strecor plicul la piept sub palton, ca în filmele cu agenţi secreţi, dar n-a încăput. M-am lăsat, cu voluptate perversă, în voia soartei: ştiam că se va uda, dar nu-mi mai păsa de nimic. Abia reuşeam să-mi trag pe rând picioarele din nămeţi, deasupra atârnau de streşini avalanşe îngheţate, ţurţuri lungi, tăioşi, ca tot atâtea săbii, într-o secundă aş fi putut să am un accident imposibil de evitat, eram la mila hazardului, şi asta micşora până la desfiinţare celălalt pericol: furia tovarăşei X când avea să vadă plicul mozolit.

„Loc, loc, faceţi loc!" am auzit în spate o voce răstită. Până să mă dau la o parte înfundându-mă în troian mai sus de cizme, un ţigan cu nişte scânduri în spate m-a împins şi a trecut, enervat; n-a apucat să facă zece paşi: în timp ce mă chinuiam să mă adun şi

să mă scutur, s-a şi oprit să stea de vorbă cu o femeie înfofolită în şal. Am auzit doar ultimele cuvinte: „miliția” şi „zău, să mor eu”.

Când am intrat în clădirea cu steag la poartă, m-a învăluit o căldură plăcută ca o amintire. Portarul m-a îndrumat disprețuitor la etaj, camera 20. Am urcat încet, încercând să-mi recompun figura răvăşită. N-am găsit pe nici o uşă numărul 20, numerotarea începea de la 30. Am mai urcat un etaj şi am dat peste debarale şi toalete. În fine, am revenit la primul şi am ales o uşă mai arătoasă, capitonată.

Într-adevăr, acolo era biroul tovarăşei X. Mi-a aruncat o privire de la-nceput ostilă. Am spus că eram de la liceu şi că venisem cu telegrama, drept dovadă i-am întins plicul. A făcut o grimasă: „Ce-i asta? Să-mi trimită altul!” Şi mi l-a zvârlit înapoi. L-am luat şi am ieşit.

Se făcuse noapte de-a binelea, străzile miroseau a gaz şi a fum, exact ca atunci când mă duceam la doamna Pivnic, balerina mea grasă care dansa pe clape. Ca şi atunci, rătăceam pe străzi întunecoase, uitând de unde vin şi unde mă duc. M-am oprit la un chioşc pe care scria „Răcoritoare”, şi am cerut o Frucola. Vânzătoarea s-a uitat la mine, m-a cântărit şi m-a înşelat la rest. Am lăsat sticla pe jumătate plină, strâmbându-mă ca de un gust rău, şi am plecat mai departe, căutând prin mijlocul drumului făgaşuri de roți.

Din întuneric, mi-a ieşit în față o femeie încotoşmănată ca o mumie; văzându-mă, s-a proptit pe ambele picioare, şi mi-am dat seama că se clătina: băuse. Mi-a făcut semn: „Tinco! Hei, Tinco! Tu eşti, dragă?” A mai făcut doi paşi şi s-a lămurit că nu eram. A trecut mai departe, bodogănind în legea ei. Era învăluită într-o aură caldă care mirosea a cârciumă: podea de lemn, vin la butoi, țuică, fum de godin, murături. Din când în când se oprea, se cumpănea pe picioare şi striga „cucu”, fără să se adreseze cuiva anume, aşa, în general.

Atunci am început să plâng, îmi părea rău că nu eram Tinca. Dacă eram, m-ar fi luat de mână, m-ar fi ajutat să ies din nămeți

şi hârtoape, ar fi vorbit cu mine, poate m-ar fi dus la ea, într-o cameră-bucătărie, cu muşama pe masă şi o jumătate de pâine neagră, ar fi încălzit fasolea pe lampă, ar fi scos de sub pat şipul plin pe sfert şi aburit de urme de degete, şi mi-ar fi dat să beau şi să mănânc. Dar nu eram Tinca! Eram o amărâtă, o necunoscută de pe stradă, aproape moartă de lehamite şi frig. Abia peste un timp am înţeles că trimiţându-mă la sector, directoarea a vrut să mă introducă în lumea bună.

*

Întâmplările se străduiesc să se sfârşească, înnoindu-se cu amănunte ignorate. Cabana Caraiman, în iarna aceea... Un filozof de ocazie făcea consideraţii: „Munţii sunt stupizi! Iar noi suntem prizonierii culmilor!" Viscolul, noaptea târziu, când s-a remarcat absenţa celor doi. Fata purta un pulovăr roşu aprins, aşa se face că au găsit-o în viroagă, se vedea pata stridentă. „Ce mama dracului au căutat acolo?" „Păcat că e zăpadă şi nu se vede, suspina cabanierul, toată valea e plină de cruci!" Convoiul a pornit, cărând rănita pe targă şi mortul pe sanie. Unul din cărători: „Dacă mă-ntâlnesc pe drum cu cineva? O să spună: Uite-l pe... Ce caută acolo *sub* targă?"

Povestea, chiar şi după ce am scris-o, trăieşte în mine, ca un monstru blând. Ca şi torţionarii, trebuie să smulg din mine, cu amănuntul, cu fâşia, mărturisirile sfârtecate. Fragmente din ce vreau să spun se ascund din ce în ce mai adânc, devin zăcăminte. E o scamatorie, nu alta. Vreau să scot porumbelul alb, dar se strecoară printre faldurile creierului şi fuge. Cum nu pot să apar cu mâinile goale, apuc la întâmplare o garoafă de hârtie, sau bâjbâi fără să dau de ceva, mă trântesc şi bat cu pumnii în podea, în râsetele sălii.

Există în poezie un larg domeniu subînţeles, niciodată numit, şi totuşi necesar. Ideea mi-a venit în timp ce auzeam, noaptea, cum descărcau gunoierii lăzile. O poezie bună ar fi aceea în al cărei

subînțeles intră, fără să fie numiți, şi gunoierii cu zgomotul lor nocturn. Una proastă n-ar putea suporta o asemenea extindere, cum privirile mergând în sus fac din ziduri piramide. Poezia, trunchi de piramidă: trebuie să-i ghiceşti vârful.

Duminică pustie. Oraşul aproape gol,
trecătorii par prizonieri plimbându-se
prin curtea închisorii. Nu,
nu sunt grangurele pe care-l ţineţi închis
ca să mărturisească, nici femeia misterioasă
cu văluri, spioana care ştie secretul.
Degeaba mă treziți în toiul nopții să vă spun codul,
degeaba trageți de mine, nu-l ştiu,
n-am ce să vă mărturisesc,
deşi aş vrea să fiu Mata-Hari
sau unul din eroii pe care, odată storşi,
îi împuşcați în zori,
la ora execuțiilor,
când oamenii cumsecade dorm
şi sunt treji doar călăii.

Mergând pe străzi (Bucureştiul are străzi mai lungi decât gândul) îmi spun: labirintul ăsta e locul cel mai sigur. Descopăr profunzimi. Într-o zi, mă voi opri şi n-am să mai ştiu încotro s-o iau în această dulce mutenie. Câteodată îmi vine să las totul baltă, nimic nu mi-a reuşit; pe urmă îmi aduc aminte că insatisfacția e semn bun, şi iarăşi o iau de la capăt. Nu sunt deloc străină. O franțuzoaică, în fața Voronețului: „Mais l'église est délabrée!" Pentru ea, era ruinată, prăpădită.

Ştiu, sărbătoarea are aer de înmormântare,
hainele sunt jerpelite, pâinea e neagră.
Dar eu ştiu şi ce a spălat ploaia
şi ce s-a prăbuşit în ruină,

iar pâinea amară îmi aminteşte
dulcele care-ar fi putut să fie.
Pupăcioşii ăia bătrâni, interbelici, aşa rezistă:
ştiind ce nu-i, ce nu se poate spune.
Măsoară orele cu pendule leneşe,
cu clepsidre uzate
sau pur şi simplu după mersul neauzit al soarelui.
Gândind asta, aş săruta pământul,
dar e o poziție incomodă, urâtă,
bună pentru cei cărora li se taie capul,
iar eu v-am spus că nu sunt grangurele
pe care-l căutați, Miron Costinul
pe care-l doreşte sabia. Paragini, pereți
bolnavi de lepră, lături. Sunt acasă,
în hainele sărăciei domestice,
nu în sălbatice haine de gală,
doar aşa pot citi cum se cuvine oraşul,
pe cele două pagini veline
ale ferestrei deschise.

*

Lumea făcuse coadă în stradă, la un cărucior cu struguri. Figura vânzătorului semăna cu o mască de carnaval: roşie, brăzdată adânc, un nas uriaş, diform, între obraji inegali, ciopârțiți de cicatrici: meserie riscantă. Impasibil la vociferări, îşi vedea de treabă, aruncând în pungi ciorchinii cei mai putrezi sau mai verzi, aleşi anume. Nimic nu i se clintea pe față, nici nu clipea sub ploaia de proteste, sub potopul de rugăminți. Din când în când, mormăia, amenințând că închide taraba şi pleacă: „Cine o să vă mai *dea* atunci struguri?" Şi arunca spre coadă o privire scurtă, încărcată de reproşuri. Un martir.

Împinsă de la spate în fața cântarului, am spus cât mai politicos că aş dori doi ciorchini, numai doi, dar să fie copți şi curați, că

vreau să-i mănânc şi n-am unde să-i spăl. Îndurase totul cu stoicism, dar asta era prea mult: un asemenea ton întrecea măsura, avea şi el limite. Cine mă credeam? În timp ce ţipa, cu degete experte alegea din morman ciorchini grei de pământ, boabe pe jumătate stricate.

Plecasem de mult, cu urechile arzând de ruşine, şi el încă mai tuna şi fulgera, în tăcerea respectuoasă, înţelegătoare, a cozii brusc liniştite. Mă ajungeau din urmă numai glasuri prietenoase: coada profitase de insolenţa mea ca să s-apropie sufleteşte de tiranul nedreptăţit.

Ce-nseamnă a trăi aici şi acum? Înseamnă că vremurile sunt mai viclene ca noi. Chestia cu „înţelegerea necesităţii" e o minciună care-i flatează pe sclavi cu iluzia propriei inteligenţe. Minciuni la comandă, minciuni şi măşti. Apropo de damnaţiunea socială de care vorbeşte marxismul, deşi, teoretic, toţi suntem egali: condamnă oameni vii, ca pe sufletele morţilor. Dosarul! Nu ceea ce faci contează, numai ce au fost părinţii. Un control stupid al purităţii sociale.

Epocă a speranţelor înşelate. Şi totuşi e dulce de trăit, dar e greu de spus *de ce*. E jalnic să trăieşti, şi la fel de greu de spus *de ce*. Până la urmă, tot cu sfială, tot în vârful picioarelor, ca un copil de servitor pe parchetul stăpânilor, cum l-am văzut pe un coleg, în timp ce-şi conducea inspectorul la clasă. Ce uşor se poate trăi dacă accepţi! Dacă păşeşti cu sfială în vârful picioarelor. Duminici pustii, disperate, coji de seminţe, un tei despicat în două de vânt, furnici prin colţuri, ziare anacronice. A fi aici e şi trist şi dulce în acelaşi timp.

Uneori mă întreb cum a fost cu putinţă transformarea Genevei după venirea lui Calvin? A vrut să construiască forţat o Utopie, cu severitate extremă în aplicarea principiilor, care n-aveau, în litera lor, nimic rău: stăpânire de sine, voinţă în slujba perfecţionării morale, renunţare la trup în favoarea spiritului, raiul pe pământ. Şi ce-a ieşit? Ce a făcut Calvin cu Geneva arată cu ce forţă se poate lucra asupra minţii omeneşti.

Mi-l închipui trist ca o zi mohorâtă de toamnă, probabil bolnav de ficat sau de stomac. Şi el se credea chemat să stârpească răul din lume. Înainte, Geneva era un oraş al Bucuriei, o cetate veselă, strălucind de viaţă; a reuşit, prin frică, s-o schimbe după chipul şi asemănarea lui. Ar fi dărmat-o chiar, ca să zidească alta-n loc, severă ca o mănăstire: prea multe faţade, balcoane şi grădini aminteau de epoca anterioară.

N-a putut, dar oraşul s-a cernit şi aşa, sub spaima de infern, terorizat de pedepsele zilnice. Uşile trebuiau să stea descuiate zi şi noapte, mai ales noaptea, să poată intra oricând controlorii moralei, să verifice dacă nu cumva unii, profitând de întuneric, se dedau desfrâului. Vai de aceia care erau surprinşi făcând ce nu se cuvenea! Era o infinită vreme de post. Copiii care cădeau pradă lăcomiei mâncând un măr în plus erau biciuiţi. Cei care nu-şi făceau rugăciunile şi absentau de la slujbe (un fel de învăţământ politic) erau de asemenea biciuiţi şi supuşi în piaţă oprobiului public. Existau în ziduri cutii speciale sau găuri pentru denunţuri. Dacă un vecin îi auzea prin perete pe cei de alături şoptind împotriva lui Calvin şi a legilor lui, trebuia să-i pârască, iar cei care cârtiseră, fie şi prin somn, erau supuşi celor mai înfricoşătoare pedepse. Calvin hotărâse odată pentru totdeauna cât trebuie să bea şi să mănânce fiecare, cât să doarmă şi cât să facă amor.

Pavase cu reguli drumul spre rai, şi oraşul s-a prefăcut în iad. Cred că ura veselia, să nu-i vadă pe oameni râzând, ci palizi şi trişti, pe jumătate sătui. Ura tot ce fusese înainte de el: casele liniştite, cu ferestre înalte, grădinile adânci, tot atâtea posibilităţi de libertate în ascunzişuri, străzile care şerpuiau pe colină, porţile cu chenar înflorit, păzite de statui. Dacă fiecare curte îşi păstra forma, umbra ei, locuitorii ar fi avut impresia că pot trăi după cum îi taie capul. Dar ia să nu fie lăsat nimic la voia întâmplării, nici măcar distracţiile duminicale, atunci vor simţi că sunt stăpâniţi de o forţă teribilă şi nici o celulă din corp nu le aparţine.

Aşa şi la noi. Să fie şterse de pe faţa pământului petecele libere de iarbă, odată cu ele va pieri şi aroganţa celor care cred că pot avea o existenţă de sine stătătoare. Să fie smulse tufişurile şi sălciile de pe taluzuri! Cât despre râu, şi el e prea liber: să nu mai curgă după voie, ci printr-o albie trasă cu rigla, un canal de ciment, fără meandre. Ce sunt ocolurile astea visătoare? Să i se traseze cu şnurul o albie care să facă la un moment dat un unghi drept: aşa o să priceapă cine-i stăpânul şi o să-şi bage minţile-n cap. Să obligi râul să curgă-n unghi drept e ca şi cum ai sili o mulţime veselă, ieşită la plimbare, să mărşăluiască în cadenţă. Dar asta se şi vrea!

Habar n-au ei că lumii lui Dumnezeu nu-i pasă.
Florile sălbatice continuă să răsară
la voia întâmplării, păsările
zburătăcesc nepăsătoare prin crengi.
Viaţa care n-are habar se întinde puternică
pe pantele munţilor, erupe în păduri.
Unde te uiţi,locuri libere, nesupuse:
nimeni nu-i rege peste o pasăre.

Mă plimb pe străzi lăturalnice, pe maidane şi resturi de câmp cu buruieni, unde zac vechituri: cutii de conserve, hârtii şi cârpe. Vederea mă linişteşte. Mă simt soră cu ele. Şi eu sunt o buruiană. Lucrurile părăsite nu mai servesc la nimic, sunt descătuşate de servitute, libere sunt şi cutiile de conserve care se umplu încet cu pământ: au tot timpul înainte, nu le grăbeşte nimeni. La fel, cârpele se sfâşie lin, se destramă cât e iarna de lungă, iar la primăvară se vor trezi luate în ciocuri de păsări sau târâte de şobolani în culcuşuri cu pui. În sticle vechi se pune la păstrare, picătură cu picătură, apa de ploaie, băutură de preţ, şampanie pe care nimeni nu se va-ncumeta vreodată s-o guste.

Să nu poţi gândi, să nu poţi face decât ce-ţi comandă, să-ţi calce-n picioare ce ai mai subţire, ăsta e scopul; trebuie să lupt, să

nu mă las. Viața dă bucurie puțină. Dar câteodată te sperii de bine, ceva în genul vorbei pe care o repeta bunica: „Ți s-a urât cu binele!” Mirosul bun al frunzelor veștede. Marea înceată ca argintul. Avioanele cuminți se întâlnesc uneori cu cele sălbatice, se joacă în stol; călătorii văd cu spaimă, noaptea, trenuri oprite-n păduri sau pândind în guri de tuneluri pustii. Încarcă-te, memorie, încarcă-te, să nu uit, să pot la nevoie reface peste ani.

Orașul Bucuriei, Dâmbovița moartă. Abur pe Dâmbovița, colina Uranus, unde casele se năpustesc la vale. Ciulinii de pe colina cu ziduri, iarna, când se face întuneric, deși ceasurile arată ziuă. În labirintul orașului, încerc să-mi clădesc visul, asurzită de vuietul liniștii. Pe străzi cenușii, sărace, triste, pe lângă dealul cu clopote, mai tristă decât lipsa ei, bucuria țipătoare.

Năprasnicul ger al iubirii!
Cine s-a îndrăgostit de ape şi le sileşte să stea?
Visul e uneori mai interesant, mai sincer ca viața,
în el începe adevărata aventură,
ziua n-o trăiesc niciodată.
Noaptea e ca şi ignoranța pădurilor:
anulează mitul puterii
(puterea este întotdeauna un mit!)
şi desființează statuile. Aş vrea să fiu
ca gândacii, ca iarba şi viermii,
să nu gândesc teroarea, să o desființez
prin incapacitatea de-a o gândi.
Dar atunci n-ar mai exista nici nori,
nici acoperişuri,
pavaje pe care calcă ploaia şi cerul,
n-ar mai fi nici rigolele pline
de floarea oțetarilor în mai.

Nu-mi pot despica mintea în două, la unele să mă gândesc, la altele nu. Așa se face că prin însăși condiția mea gânditoare,

superioară gândacilor, gândul îmi este deturnat, scos ca şi Dâmbovița din albia firească, silit să se ocupe de tiran, când ar trebui să-l ignore. În loc să mă gândesc la Dumnezeu şi la armonia lumii, îmi trec prin minte fapte grotești. Singura salvare posibilă ar fi să-l atrag pe nemernic într-o poveste ca o ghilotină. Atunci, gândul se va elibera şi va putea să se-ntoarcă la rosturile firești.

Să te retragi la o mănăstire sau ceva asemănător, şi să vezi cum înfloreşte în tine poezia. Ar trebui să existe mănăstiri pentru poeți. În măsura în care ceea ce scrii e liber, paginile devin prețioase şi pure. Momentul când adevărul îmi ajunge la buze, necesită o lungă pregătire, fără de care nu se poate, cu toate că mi-e drag să trăiesc, să fiu pur şi simplu.

*

Dimineață de duminică, în aprilie, de Paşti. Mă duc în celălalt capăt al oraşului, cu tramvaiul, la muncă patriotică. Mă uit pe geam: o pisică albă, bine hrănită, parcă-i zâmbeşte soarelui, pe pervazul unei case vechi; pe zid, tăblița cu numele străzii: Avram Golfaden. La întoarcere, aceeaşi pisică, de data asta afară, întinsă pe trotuar, cu labele-n sus, ca şi cum s-ar răsfăța. Văd din tramvai rigiditatea trupului, ochii dilatați, nimeni altul nu pricepe că pisica moare, alături de o bucată de carne crudă, roşie ca sângele.

Şi totuşi este dimineața de Paşti, o femeie îmbrobodită vine de la biserică ducând cu grijă în palme o lumânare aprinsă, eu mă întorc de la munca voluntară obligatorie. Un atelier, pe firmă scrie: „Ghipsărie şi lucrări în marmură", expune în vitrină un Budha foarte alb. Ceva mai încolo, o casă veche, cu tencuiala îngălbenită, aproape de acoperiş, pe o plăcuță neagră, o cruce şi data morții cuiva. În fața sinagogii, o nebună s-a oprit să-i blesteme în gura mare pe cei care l-au vândut pe Hristos.

Cobor din tramvai. Pe o stradă paralelă cu bulevardul Mărăşeşti, năvălesc hingherii. Atârnați de camion, îşi agită

brațele libere înarmate cu prăjini, de care se leagănă, țepene, lațuri de sârmă. Par bucuroşi că stârnesc spaimă: câinii încep să urle în curți. Din loc în loc, aruncă otravă în boțuri de carne crudă. Aud în spatele meu o cascadă de chelălăituri. Pe un maidan, paşte un cal bătrân.

Oare hingherii capturează şi cai? Le-ar trebui un camion special şi o pasarelă de scândură să-i urce, cum intrau animalele în Arca lui Noe. Mai întâi, se va face un recensământ al cailor vagabonzi, or să-i treacă în scripte. Dar scriptele mint de cele mai multe ori, vor mai fi şi unii uitați liberi; dacă ar descoperi calea secretă spre păduri, fâşiile verzi care comunică între ele ca râurile, poate ar scăpa. Şi ajungând acolo, s-ar scutura de râie şi pe sub coamele încărunțite le-ar creşte păr tânăr. Următoarea etapă a muncii hingherilor va fi vânătoarea de oameni.

Citesc. O carte în care găseşti imaginea altei cărți e o fereastră în abis. În „Corneille par lui-même" de Louis Herland, găsesc o gravură din „Les quatre livres de l'Imitation de Jésus-Christ, Traduits et paragraphés en vers françois par Pierre Corneille": e imaginea Sfântului François Xavier (Francisco de Jaso), iezuit spaniol, născut în Navarra, 1506, mort în China, la 46 de ani, după ce propăvăduise în Japonia şi Indiile portugheze. Gravura în lemn (taille-douce) îl reprezintă ca întruchipare a umilinței creştine: simplicitate, lepădare de sine, jupuire de orgoliu şi de frică (aceasta nefiind decât o altă față a mândriei). Sfântul priveşte la Cer, stând liniştit pe o scândură sau bârnă, în mijlocul mării răscolite. Dedesubt scrie: „S. François Xavier dans un naufrage".

Corăbiile răsturnate oblic pe întinsul stâncos al apelor, butoaiele zgâlțâite de valuri, capetele celor care se înecă, ilustrează realist dezastrul. Din cer (colțul din stânga al imaginii) cade pe fața Sfântului transfigurat lumina divină; aura care-i înconjoară capul, cu tot cu tonsură şi barba rotunjită, nu-i strălucire proprie, ci răsfrângere a razei de sus. Din mâinile încrucişate în dreptul pieptului țâşneşte grațios o fâşie, o panglică, pe care-i scris

gândul lui: „În manu tua ego sum, gira et reversa me”. Adică: „Sunt în mâna ta, învârte-mă şi răstoarnă-mă”. Faldurile pelerinei drapează îngenunchierea smerită, poalele plutesc pe spuma dantelată. Tragedia e departe, în spatele Sfântului prins în dialog cu Cerul. Nu spune doar „Sunt în mâna ta”, ci adaugă, cu un fel de nesaț: „învârte-mă şi răstoarnă-mă”. Nu-i cere lui Dumnezeu să-l salveze, aşa cum făceau în spatele lui nenorociții năpădiți de valuri. Nici nu spune: „Facă-se voia Ta, Doamne!” În chip straniu, cere tocmai ce alții n-ar vrea nici în ruptul capului: bate-mă cu valurile Tale, răstoarnă bârna asta putredă, îneacă-mă. În imagine e o luptă de forțe contrarii, o ciocnire de rugăciuni care se bat ca munții cap în cap. De ce se roagă Sfântul aşa? De ce nu imploră mila, ca muribunzii din ape? Nu știu.

Scena mi se pare misterioasă, ca o rugăciune în răspăr, ca dorința de a simți pe pielea ta forța mâinii pedepsitoare. Pe fața smerită a Sfântului e o expresie de voluptate. Eu cum ar trebui să mă rog, imitând Imitația? Zic: „Doamne Dumnezeul împlinirilor, ajută-mă să termin ce am început. Am nădejde în Tine, Doamne, dramul de talent e un dar al Tău, nu mă lăsa!” Şi multe altele, atât de multe, când puteam să spun, pur şi simplu: „Scufundă-mă!”

*

În vârful platanului, palpită pendulul unei păsări spânzurate de picior, imagine groaznică. Din ce şi-a făcut timpul măsură! Câteva lucruri încep să se lege, un fel de Fugă de Bach, o trecere necontenită de la o stare la alta, până la steaua care nu mai are unde să se ascundă decât căzând, şi astfel se împlineşte cercul.

Păunul se ascunde în ochi, ochii
în lumini depărtate, luminile în stele,
care se refugiază în fulgere şi cad aşternându-se,
cărări proaspăt ninse. În duminica de iarnă,
pe malul lacului, lebăda o prefăceam în înger,

în dans, dar ascuns după un copac
stătea fratele rumen, în care se isca iz de friptură.
Şi lebăda era doar una, sau nici nu mai era,
supraviețuind în cârdul iluzoriu, inegal,
al lebedelor văzute.

Găsirea unor metafore de bază, şesul pe care se înalță munții. De pildă, apei de ploaie îi trebuie două luni ca să se infiltreze prin lut şi calcar în peştera Dâmbovicioara, după cum ne-a povestit băiatul-ghid, cu vorbe alese, rostite clar şi inteligent, fără dificultate. Cât timp i-a trebuit tiranului-clovn, ca să străbată prin casca mea de carne şi os până în creier? Zece ani? Oricum, a intrat, şi m-am trezit imaginându-i spaimele, obsesiile şi chiar sfârşitul posibil. Mă trage cursul evenimentelor, dar mă opun, ca racul zodiei mele, merg contra curentului.

Sfântă încăpățânare, ajută-mă să rezist! N-am unde mă-ntoarce în timp, n-am ce să regret. Şi adevărul iese tot mai mult la vedere, grăsime la suprafața apei. Aseară, totul părea trist şi putred, ca o curte frământată de copite; mergeam şi mă uitam în jos, în noroi a strălucit brusc o monedă. Mă gândeam la venețiile scufundate, la statuile mâncate de lepră, la cărțile arse, la limbile moarte: s-ar putea ca memoria să fie mai tare ca piatra.

Senzație de sărbători amânate. Felul cum ne mişcă regele fricii e o artă: mânuirea cu trei sfori, foame, frică, durere. Spălătură de creier: nimic altceva decât să fii, să exişti clipă de clipă, fără acel rece *alter*, care să simtă că eşti.

E o lumină moale, de sfârşit de lume. Strada nu simte nimic, îşi vede de-ale ei, doar balanțele tremură, cu talerele goale. Mi-e frică de bine şi de dulce: cei care dorm cu fața-n lumină par morți. Să plec la drum, cu un carnet proaspăt, cu câteva lucruri doar şi cu o imensă dorință de a vedea, pregătind ce voi scrie în lungul an, în lunga iarnă care urmează.

Lucrați asupra mea, şlefuiți-mă!

Stau într-o țeavă îngustă de zid,
îndreptată spre cer,
am să mă revolt, am să mă smulg de-aici,
n-o să mă mai recunoaşteți.
Aş vrea să prind şira spinării din cuvinte,
să pun mâna pe osul central, să simt
că am pipăit adevărul. Trebuie
să merg mai departe,
să mă duc până la capăt,
pe lângă tinerii înnebuniți de vacanță.

*

Mare magnifică! Am fost la „2 Mai" cu cortul, neştiind că era epidemie de holeră. La Mangalia, am văzut la intrarea unui magazin un preş curat, impregnat cu dezinfectant. Interesându-ne ce rost avea, cineva ne-a replicat: „Ce, n-ați auzit că e holeră?" Nu ştiu de ce (dar logica poeziei e însuşi absurdul), poate pentru că e atât de întinsă, marea se armoniza cu epidemia.

În august, am plecat cu bilete ONT la Borsec. Țara munților vulcanici! Verdele proaspăt, curat, al ierbii! Nu mai țin minte cum se chema ultima stație, de la care peisajul devine pur. Mi-am zis: „Slavă Domnului că mai există!" Imensa pace care ți se lasă în suflet când ajungi aici şi vezi. O figură, bătrânica din tren: păr alb, imaculat, figură netedă, proaspătă, timidă dar zâmbitoare. Mergea la „Georgieni". Pe când călătoream cu trenul, am zărit în podişul transilvan, enigmă uriaşă, catedrala din Ditrău.

În locurile dumnezeiesc de liniştite, mă obsedează întrebarea: „Cum poți să ştii când începe un dezastru?" Nu poți, unii trăiesc în chiar miezul lui fără să ştie. De reflectat la „începutul gingaş al dezastrului". În realitate, bruscă şi violentă e doar apariția evenimentelor mici, dezastrul începe delicat, pe nesimțite, cum se formează munții şi continentele. Se insinuează treptat, cu finețea unui roi de fluturi: nici nu-ți dai seama. Unii nu ajung niciodată

să înțeleagă, dar sunt și din cei care simt cum se deplasează munții, cum se înalță crestele. De obicei sunt considerați nebuni.

Acum mă aflu la Borsec, nu văd (sau nu vreau să văd) roiul funebru de fluturi. Dumnezeiasca pădure cu fragi și fânețe! Mâncarea de la cantină fiind infectă, am încercat să cumpărăm ceva de la magazinul din localitate: nu ni s-a „dat" nimic, ni s-a spus că „produsele de bază", zahăr, ulei, orez etc. sunt cartelate și abia le ajung localnicilor, nu mai pot vinde și la străini.

Mâncăm toată ziua fragi și zmeură culese de noi, și floricele de porumb. În cameră, am găsit un pui de brad într-un borcan, cu tot cu rădăcină, uitat de cei care ne-au precedat; îl luăm și-l punem pe băiatul nostru să-l sădească în pădure.

Stațiunea e plină de rabini: veniți la băi, au profitat de ocazie să țină și un congres (sau invers). Apa minerală curge și prin șanțurile de pe marginea drumului. Într-o pădure uscată ne întâlnim cu o femelă de cerb (sau un cerb care chelise): corp superb, roșcat. S-a uitat la noi peste umăr și a luat-o înainte, parcă voia să ne arate drumul, căci tocmai ne rătăcisem printre brazi chinuiți. Am mers după cerb și am ieșit în șosea. De la librăria foarte bine dotată, am cumpărat *Leopardi*, „Cânturi", o ediție bilingă. Poeme de o mare tristețe, o viață numai pentru poezie.

Relatare interesantă pentru teoria mea despre puterea spiritului: la spitalul din Râmnicu Vâlcea au apărut cazuri de holeră, una dintre surori a început să acuze simptomele bolii, dar la control s-a dovedit că era sănătoasă. Medicul a amenințat-o că o dă afară pentru nerespectarea normelor sanitare, căci, spunea el, dacă era bolnavă însemna că n-a ținut seama de igienă. Amenințată astfel, sora s-a „vindecat" pe loc. Boala era în capul ei.

*

Pe neanunțate, sâmbătă la ora patru, ne-au luat în turmă de la școală și ne-au dus cu autobuzele la aeroport: șeful se întorcea din America, mai devreme decât era prevăzut, n-avea cine să-l

întâmpine, şi prezența noastră acolo era o onoare, în fond, nu-i aşa? Avionul trebuia să aterizeze pe la şase. Unii copii au putut să-şi anunțe telefonic părinții, alții n-au avut cum.

La Otopeni, în picioare, pe asfaltul din apropierea pistei, înconjurați de un cordon de pază care nu ne lăsa să ne îndepărtăm sub nici un motiv, orele treceau greu. Câinii, paznicii benevoli ai pistei, tolăniți în bălării, se uitau la noi cu un aer superior, dacă nu chiar cu un soi de compătimire. Căutam să-mi fixez ochii pe altceva decât spectacolul grotesc la care luam parte. În păduricea din apropiere, copacii, deşi înrădăcinați, păreau liberi: îşi clătinau vârfurile văruind aerul cu cenuşiu stins. La picioare, furnicile alergau într-o ultimă raită, înainte de retragerea de la începutul nopții. Se duceau şi veneau, se opreau cercetător în fața pantofului, şi iar îşi vedeau de treburi, ca şi cum nimic altceva n-ar fi existat.

Când a aterizat, era trecut de zece, se întunecase de tot. Nu mai aveam putere nici să vorbim, cu atât mai puțin să scandăm lozincile „suflate" de paznici: „Cea-u-şes-cu! U-ra! U-ra!" Mi-am adus aminte că, în 1965, aflându-i numele, m-am gândit: „În fine, unul care nu poate fi scandat, precum cele din două silabe. Căci, Doamne iartă-mă, cui i-ar putea trece prin minte să strige „Cea-u-şes-cu"? Uite cui!

Copiii nici nu deschideau gurile, iar cei puțini care o făceau scoteau un fel de mieunături. Şi totuşi, de undeva din spatele nostru, răsunau urale ferme şi strigăte vioaie, bine ritmate. Căutând cu ochii, am descoperit megafoanele de pe stâlpi. „Ce, nu ştiai?" mi-a zis cineva, observându-mi mirarea. Paznicii de pe lături nu s-apropiau, nu intrau printre noi, altfel ar fi văzut că tăceam, cu gurile închise, cu ochii ațintiți înainte, încremeniți.

Brusc, unul din primul rând s-a prăbuşit
cu fața-n jos: nu era decât un manechin,
o carcasă cu spatele deschis,
puteai să-i examinezi interiorul.

Dacă erau glasuri false, de ce n-ar fi fost
şi oameni de carton? Ca un castel din cărți de joc,
toți au început să tremure,
pierzându-şi pe rând echilibrul.
În mijlocul mulțimii prăbuşite,
a apărut un gramofon cu pâlnie uriaşă,
în formă de scoică, o placă se învârtea sub ac:
imnul era imprimat,
discul negru se învârtea în neştire.

În timp ce răsuna strigătul fals, am mai avut puterea să mă uit în jur, şi vederea câmpului de lângă aeroport mi-a trezit fără să vreau o imagine: „*zborul pustiu al câmpiei*”. Mi s-a făcut ruşine. Şi totuşi, de ce să mă fi ruşinat? Eram, poate, singura de acolo căreia îi trecuse prin capul de carton un asemenea gând. Şi dacă măcar unul din noi are puterea de a gândi altfel, atunci turma cenuşie de pe pistă, cu coapsele strânse de frică, nu mai e o simplă adunătură, ci o pâlpâire pe întuneric. La plecare, pe la miezul nopții, unii copii s-au rătăcit prin bălăriile din preajmă. Luni, m-am dus la şcoală cu inima strânsă.

O noapte crâncenă, în care oboseala se lupta cu odihna. Şi acum, o zi definitiv mohorâtă, fără speranță. Ieri am trecut pe străzi cu case sfârmate, zidurile sfârtecate îmi sorbeau privirile. Aer de septembrie.

Scriu pentru toate cele care au puterea de a exista împreună, pentru cei care pot să se poarte ca şi cum ar avea tot timpul, pentru lumini, pentru încercarea prin care trecem, şi care este singura noastră viață. O zi ploioasă, ritmată de dangătul clopotelor, de păsări, de şiroitul ploii. Acum, fiecare va trebui să dea lupta cu sine, cea mai grea din toate: vor fi războaie lungi. Fiecare ar trebui să scrie istoria războiului său, să arate pentru ce luptă.

Pentru mine e simplu: mă cuceresc pentru scris. Am văzut în copilărie un film japonez, „Godzila”: un monstru stârnit de om

din adâncul oceanului iese pe țărm şi striveşte oraşul, iar reporterul, cocoțat pe stâlp transmite până în ultima clipă, când dispare şi el sub talpa reptilei. Aşa şi scriitorul: cel mai greu îi este să trăiască lucruri pe care nu le poate scrie, şi moartea e unul din ele, imposibil de descris pe urmă: insuportabila idee a evenimentelor postume.

Ce am văzut cel mai des de la un timp încoace? Cărămizi şi pietre. O zi ritmată din toate punctele de vedere: pentru că plouă, pentru că scriu poezii. Dimineață ploioasă, mă aşez la masa de scris: spațiile albe fug în sus spre munte, de răul meu.

*

Acum e vremea când înfloreşte şiretenia lui Goethe, există o voluptate a minciunii: unora li se predică sfințenia, plăcerea e pentru alții, despre care nu se vorbeşte. Plăcerea, nu bucuria, care poate fi ascetică, deoarece cuprinde un orizont al aşteptării. Cred că orice scriitor e puțin şiret în felul lui Goethe, pentru că nu poți să scrii, chiar şi despre cele mai cumplite orori, fără plăcerea de a scrie. Suferința vine pe urmă, ca o pedeapsă pentru păcat, sau a fost înainte, scrisul însă e plăcere pură.

Îmi pare rău după timpul care s-a dus, nu ştiu cum. Mereu mi se pare că trebuia să descopăr ceva, un lucru pe care nu l-am întâlnit. Trecând pe străzi reale, continui să mi le închipui! Ce pot să fac decât să scriu? În fierberea asta, oricât ar fi de absurd, dintr-odată totul depinde doar de forțele mele. E ca şi cum aş scrie o scrisoare cuiva, pe o chestiune de viață şi de moarte: mor dacă n-o scriu, trăiesc numai scriind-o. Citeşte-o, pentru Dumnezeu, citeşte-o!

Ar mai fi o soluție: să mă las în grija unei furnici şi să adorm; ea îmi va cerceta mâna şi va fugi dispărând undeva, în colțul de sus, unde există un cer nestrăveziu, tavanul către care mă rog. Sunt ca oamenii săraci care aşteaptă sărbătorile să se bucure, şi se poate întâmpla, mai mult ca sigur, tocmai atunci să cadă bolnavi sau să fie urât şi să stea acasă. Dar nu pe sărbătoare mă bizui: e

atâta cer cenuşiu, atâta gust de leşie, că sărbătorile nu mai contează. Am fost pe-afară, copacii sunt goi, crengile ard negre, lacul a prins coajă de gheață. Merg ameținд, înnebunind aproape, prin luminoasele, fumuriile zile, la Herăstrău. Un copil se dă în leagăn între două ziduri.

Ce caraghioasă e statistica! Părinții mei au murit amândoi, nu m-au avut decât pe mine, deci eu sunt un om mai puțin, din punct de vedere statistic: un om cu semnul minus. Ca să exist, ar trebui să învie ei. Nici acum nu ştiu să spun ce mă doare, sunt un fel de derbedoaică, un copil găsit. Pentru Dumnezeu, nu mai vreau să fiu luată drept persoană respectabilă! Pe ştabi îi mint de-ngheață apele, trag chiulul de câte ori pot.

Dar o imagine, oricât de neaşteptată, sfârşeşte prin a fi îngăduită. Greşeşte acela care spune că o locomotivă ruginind în pădure ar putea şoca: există în lume o infinită putere de armonizare. Uite şi-acum: pe funii se zbat rufele, perdelele tremură, pe coridorul întunecat bâjbâie cineva, vine de-afară cu tălpile pline de semințele copacilor, din pivnițe răzbate miros de cartofi încolțiți. O pădure de apă loveşte în geamuri, parcă aş fi pe fundul mării, la poalele insulei Crespo.

*

Fiul meu a început să iubească! În fiecare zi, într-un fel, trebuie să iubească pe cineva. De când îl văd iubind, timpul mi se pare mai blând. Iubirea lui îmi aduce în minte diminețile de vară, când aerul sifonat ca borvizul miroase bine, un iz de fragi şi flori se naşte în aer, dar nu ține mult şi, ce-i mai ciudat, nu are corp, e liber. Locuri adânci, burice de lumi!

De dimineață, plecam să adun iubiri.
Le căutam la colțurile caselor rătăcite între străzi,
în curțile dintre ziduri,
unde doi-trei copaci stăteau ascunşi

ca să lege rod,
mă uitam pe sub streşini
unde rândunelele îşi camuflează puii.
Tot cartierul tăcea, pângărit.
Nimeni nu s-a iubit cu nimeni,
pe toată strada asta?
Nu-mi trebuiau iubirile rândunelelor,
ele nu ştiu că se iubesc,
nici dragostea zarzărului mic
din curtea hanului dărăpănat:
nici el habar n-are ce face.
Voiam iubirile treze.Dar de unde să le iau?
De la împăraţi şi-mpărătese,
de la crai şi crăiese,
să iau dragostele, şi faima, şi frumuseţea,
şi onorurile. De s-ar găsi de vânzare la dughene,
ar fi ceva, dar dragostea care se vinde
nu-i dragoste. De unde să strâng
să-i aduc fiului meu? Soare verde,
soare roşu, soare alb, soare negru,
soare ca liliacul înflorit,
soare de toate culorile,
de unde să-i fac rost de iubire?

De cum s-a luminat de ziuă, o rază a intrat şi s-a lipit de zid. Apa scursă de pe streşini a îngheţat. Zi cenuşie, nemulţumită de sine, dar familiară. Începerea unui nou caiet mă intimidează, de prea mult alb. Mă gândesc la parcul unde acum e ceaţă peste iarba care a crescut verde din nou, fără să ştie că vin zăpezile. Distanţele se micşorează, glasul unui porumbel vibrează ca o folie subţire.

Urcând spirala străzii, pe dealul Uranus, văd de sus oraşul ca o carte veche. Va trebui să rezist, în felul pietrelor. Încerc să spun ce nu se poate spune.

Ieri, în parcul de lângă Arcul de Triumf, ne plimbam amputați de muncă și griji, ne rămăsese doar sâmburele, nucleul tare. În asemenea ceasuri, parcă n-am avea brațe. Ne străduiam să scăpăm de o povară, de un prea-plin care trebuia dăruit. Să spun că iubesc toate astea? Ar fi fără rost, chiar nociv, pentru că le iubesc și prin somn și în oricare altă secundă. Nu pot să spun că le iubesc, pentru că nu există secundă când să nu le iubesc, și iubirea, invizibilă și mută prin continuitate, ar fi jignită de cuvintele care o întrerup. Chiar cuvântul „iubire" apare ca o sfâșiere, e o rostire inutilă.

Există și sărbători ale durerii. Într-un sat lângă Anina, am văzut o fată frumoasă care căzuse dintr-un pom și își rupsese ceva în ea; nu știu dacă și înainte de accident era cea mai frumoasă din sat, sau așa devenise de când era bolnavă, fără vindecare. Se mișca greu, dusă de subțiori, însă era punctul de atracție al horei duminicale, regina balului.

Cred că mai există și sărbătoarea fricii, cu semnul minus: ne bucurăm că nu se întâmplă nimic, ne mulțumim cu ziua pe care o avem. Scriu, e soare, îmi trebuie puțin ca să trăiesc: un cuvânt bun. E mai bine așa. Am voie să visez, și astfel ziua mea e făcută mai mult din trecut și speranță. Fac, în felul meu, dreptate scriind, sunt de partea celor triști, a celor singuri. E o zi precum spatele casei, printre bălării, nu în curtea din față, festivă și țeapănă; există o Rezistență, un fel de „maquis" al grădinilor. Până și ultima frunză se poate dispensa de cuvintele mele.

*

Eu nu am viu decât cuvântul. Amețeală, copaci iluzorii pe linia zării, prefăcuți în Persie scrisă invers, de la dreapta la stânga, printre desene subțiri. Mi se pare că văd mai mult decât este: îmbinarea, convietuirea, lucrul în plus care se naște din alăturarea celorlalte. Simt cum m-apasă stâlpul de aer de pe creștet.

Sunt obosită şi am atâtea de făcut!
Am ochi de deschis, am de mişcat degete,
am de zâmbit nu ştiu cui, am de oftat,
de aşezat tălpile pe podea, am de mers
la fereastră şi de privit afară, totul de două ori,
o dată pe muteşte, a doua în cuvinte.
Îmi place să scriu, nenorocita de mine!
Nu-mi pasă ce cred oamenii cumințI.
Nu mi-ar trebui mult: un cuvânt. Tu, perla mea
pe care n-am bani să te cumpăr,
născută pentru mine în scoica siluită!
Întâmplarea face să n-ajung la tine.
Oraşul îmi vorbeşte cu şoapte de piatră.

Când nu voi mai avea nici o altă speranță, voi fi în stare să scriu basmul din mine, vor izvorî ca din coastele munților frazele, pe care încerc în zadar să le spun când am o mie şi una de alte nădejdi. Scrisul are iz de sudoare interioară. Ai mei mă lasă să fiu bolnavă de poezie. Unde aş mai putea găsi atâta răbdare?

Sufletul versului este verbul. Treptele parcului, tramvaiele, păsările, copacii perechi, tot ce văd, tot ce aud, colbul, soarele, terasele. Văd că a murit un bătrân şi casa îl naşte ca pe un copil ciudat, învelit ca în placentă în pânza de giulgiu. Zăpezi şi aburi, dimineață geroasă. Oamenii care merg pe străzi se ridică deodată şi zboară, negri pe cerul înseninat. „Hei!" strigă porumbeii, „hei!" Vreme potrivnică, ameţitorul gol al ferestrei. O față albă apare în fereastra neagră, lipită cu ziare.

Primăvara vine încet, vine cu milă. Ieri, patinatorii dansau sub un cer mohorât. O pasăre rănită, căzută în mijlocul lacului, sorbită încet, se înşuruba în apă. Desprind cu mâna de pe zid o coajă de var şi o frământ între degete. Uneori, îi recunosc pe cei ale căror nume nu le ştiu.

Pietre pe cer, cenuşiul zilnic. Lenea vrea să se instaureze în minte: primă consecință a sclaviei. Sufletul meu nu se vinde!

Împrejur, toate laudele asupra unuia singur se transformă în rechizitoriu: din moment ce este aşa de grozav, deştept şi patriot, cum de nu vede sau nu pricepe ce se petrece? Dar i-am cere idolului de mucava prea multă subtilitate: nu e în stare. Copii fără mâini, copii schilozi bântuie prin somnul tiranului.

La ora asta, piaţa e pustie: rogojini şi flori; oamenii se răstesc, maşinile au împroşcat noroiul până la streşini; mă simt şi eu murdară. Încă de la Rimbaud se ştie că poetul este „un nègre", un ins inferior: nu face ci spune, nu trăieşte ci închipuie. Fapta l-ar salva de poezie, poezia îl scuteşte de faptă: infernul oscilează.

Uite o femeie bătrână aerisind aşternuturi, ceaţa se face lacrimi, mâinile mi se pierd în buzunare. Oţetarul, ruina, parcul. La colţ, doi copii, băieţi, beau pe rând dintr-o sticlă, cu gurile roşii ca sângele, aproape vinete. E o lumină cenuşie, cineva a îmbătrânit în mormânt.

Altfel decât aşa, cum aş putea să trăiesc? Nimeni nu mă poate sili, au înţeles că aşa sunt eu, că stelele sunt viruşii mei; trăiesc de ceea ce, altfel, se moare, ca bacteriile care rezistă în sulf. Ies sub cerul liber, în parc, la marginea lacurilor.

Menelaos Ludemis! Strig din când în când câte un nume de poet. Sper să-mi aud şi eu într-o zi numele poetic strigat de-o gură, în singurătate, să ciulesc urechile în mijlocul nopţii şi să mă aud rostită rotund, ca un ecou care se foloseşte de stânci.

*

De Paşti, la Craiova, la sora lui bărbatu-meu. În seara de Înviere, am plecat, cărați pe rând cu motocicleta lor, la o mănăstire. Zgomotul motorului a trezit curtea, călugăriţele alergau de colo-colo, cuprinse de panică: nu se aşteptau să vină cineva. Stăteam în faţa bisericii, pe întuneric; la un moment dat, a început să ningă, dar ni s-a părut că erau petale din zarzări.

În biserică s-a aprins o lumină somnoroasă. Dintr-o chilie au ieşit două călugăriţe voinice, ducând mai mult cu sila un bătrân

abia trezit din somn. L-au împins pe uşa bisericii, iar noi ne-am furişat la fereastra îngustă: cele două maici se străduiau să-l convingă să-şi pună patrafirul, una ţinea straiele şi se căznea să-l îmbrace, cealaltă îi citea dintr-o carte groasă. Bătrânul strângea din umeri şi clătina din cap: nu, nu pot, e peste puterile mele. Timpul trecea, călugăriţele se făceau tot mai aspre, mai imperative.

În fine, l-au luat una de-un braţ, alta de celălalt şi l-au scos afară ţinându-l strâns între ele. Între timp, cineva adusese o masă, în faţa căreia trio-ul s-a oprit. Fără să-l slăbească, maicile îi ţineau cartea deschisă, el citea poticnindu-se ca un şcolar. Când vedeau că nu izbutea s-o scoată la capăt, cântau ele mai tare, acoperindu-i glasul. Ştiau mai bine slujba, dar n-aveau voie s-o ţină, iar el era un biet ţârcovnic, ridicat cu forţa la o treaptă pentru care nu era pregătit. Aşa a mers totul până la capăt, cu ajutorul lui Dumnezeu. Băiatul nostru, impresionat, s-a lăsat în genunchi în iarba udă.

Nimeni nu va înţelege, oricât şi oricum am povesti. Ne-am încăpăţânat, ne-am îndărătnicit, ar fi trebuit să pricepem şi să murim, dar noi, capete tari ca ridichile, am rămas cu nasul în iarbă. Primăvara nu rezolvă nimic, dar vine ca şi cum le-ar vindeca pe toate.

Mai greu decât orice e să aperi echilibrul dintre noapte şi zi, să restabileşti cu mâini neînarmate ordinea firească, prin însăşi răbdarea ta, prin dispreţul tăcut, să te aşezi mai presus decât fiara. Cel mai greu e să te porţi normal, când nimic nu-i firesc, asta e lupta. A mai rămas ceva neatins? Veninul a pătruns până-n măduva oaselor. N-am timp nici să răsuflu.

*

E o transfuzie în care intră şi hrană şi apă şi somn şi otravă, unite, trec prin mine, mă adapă fără să beau, mă odihnesc fără să dorm. Între mine şi ceea ce văd se stabileşte relaţia ciudată a celui

care trăieşte cu sângele altuia: într-o clipă de linişte, cerul mi se toarnă în vene, toate mi se dau de-a dreptul şi-mi lasă un fior de putere.

Poezie deschisă! Ceea ce rămâne după ce prisosul a fost înlăturat, fragment de vorbire tocită, căruia oricând îi poți articula ceva nou: poemul din gând. Fragmente productive, cărora le adaugi automat ce lipseşte, ceea ce n-a fost şi nu va fi spus niciodată, acela e poemul. Structuri, cuvinte eterne, la care oricând se pot ataşa cuvinte, şi totuşi nu se leagă niciodată vreunul: din singurătatea asta apare fiorul. Poezia e un imperiu, ca Roma care nu era decât un oraş, dar acoperise lumea. E traducerea incompletă a tăcerii, de care vorbeşte Ortega y Gasset.

Fragile poezii inexistente. Simt cum mi se adună ceața la spate, mi-e frig. N-am nimic de vânzare. Îi invidiez pe cei care fac lucruri vizibile, care pot spune: uite ce am făcut! Eu am inventat un cuvânt, şi mi se pare frumos: *ramfrângere*. Ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, existența zilnică se desfăşoară mai departe.

A trăi înseamnă a intra în detalii. Instantanee: un cal în armura propriului schelet stătea cu capul plecat între hulube. Un colț de lume, ca de pâine neagră. Explozia unei păsări la geam.

Sunt aici şi în mai multe părți:
unul mi-a dus amintirea în temniță, altul în munți,
amintirea mea e prizonieră sau se plimbă
prin oraşe limpezite.
Multiplicată de cei care mă țin minte,
ceva din mine, poate ce am mai bun, tremură
în umbra mucegăită a închisorii.
Numai să nu se răspândească zvonul că aş fi murit!
O simplă veste poate să fie
ca uciderea celor unsprezece mii de fecioare!
Cei care mă ştiu mă apără
cum femeile gravide îşi protejează pântecele.

Moartea lui Orfeu, ucis de cele care vedeau în el numai carne, vânătorițele, bufnițe de ziuă: o piatră l-a rănit la tâmplă. Totul trebuie plătit, nimic fără jertfă. Totul e efemer în afară de legende. E ca şi cum am jeli grâul că e secerat, stejarul că e pus în cruce. Eventual, ne-am putea revolta că lemnarul nu-şi face bine datoria, amenințând astfel însuşi sistemul: greva şi neîndemânarea îl subminează. Ar trebui să existe o rugă a copacului către lemnar, a strugurelui către podgorean, să fie jertfiți cum se cuvine.

Glosse la parastasuri: cel mai solemn dintre morți poate să aibă la cap un preot care se bâlbâie. Nemaipomenitul răsfăț din scena groparului din „Hamlet": săpătura confortabilă, făcută cu cântec, craniul rostogolit ca o minge, apoi mâinile mângâindu-l. Iar la noi, ce alintare! Să ți se spele oasele în vin, într-o zi liniştită de vară! Moartea cu lumânări, cu clopote care zidesc rotund, pe ele însele în sunet zidindu-se. Mă uit cum ni s-au înmulțit mormintele: înainte era unul singur jos, iar noi toți, pădure, deasupra. Acum, pădurea s-a rărit, s-au înmulțit sub pământ rădăcinile. „Toți oamenii simpatici sunt aici", zicea unchiul meu M., la moartea Silviei. Am plâns-o; mi se părea nedrept şi în plus (culmea, moartea ei avea şi ceva în plus), murise la sfârşitul unei săptămâni de lucru, n-avusese timp să-şi vopsească părul, să-şi facă manichiura, nefardată, negătită, ei căreia îi plăceau mărgelele, a murit despuiată de podoabe. După vreo trei ani, a murit şi unchiul meu M., adeverindu-şi spusa că oamenii simpatici s-au adunat în pământ. Gesturi care au murit odată cu ei, gesturi de tandrețe (o mângâiere pe ceafă sau pe păr, o sărutare pe ochi), priviri strălucitoare, bucurii.

Bucuria e un corp în plus, inexplicabil prin suma părților sale. Când o seamă de oameni puşi alături sunt egali cu suma lor, nu e bucurie. Punând în pământ o sămânță care nu rodeşte, obții suma dintre ea şi mâna de pământ, nimic mai mult. Îmbrățişându-te, să nu formez cu tine suma perfectă a două trupuri.

*

Dimineață mohorâtă. Nu-mi doresc decât să mă culc la loc şi să dorm. Mă bucur că de la 15 septembrie anul trecut, zilele când am lucrat au fost mai numeroase decât cele în care m-am odihnit. Astăzi voi mai lucra, apoi trebuie să-mi încep odihna, cu speranța că mă voi reface destul pentru o nouă, lungă iarnă: iarna de la patruzeci de ani.

Vianu zice că nu există frumusețe în sine. Eu cred că există şi este absurdă, imposibil de explicat altfel decât prin negație, aşa cum am ajuns eu s-o definesc pe mama, prin toate femeile care nu sunt ca ea. Nu este X, nu este Y, nici Z. Dar cine este? Nu ştiu. Fiecare artist, zice Vianu, poartă în sine prototipul a ceea ce urmează să creeze, față de acest prototip trebuie să fie fidel, restul e minciună.

Şi iarăşi simt nevoia să strig nume de poeți. *Paul Celan*! Poezie pură. Ce muzică nemaipomenită, ce triumf! „Moartea-i un meşter din Țara Germană" zice el, şi probabil că ştie ce spune.

Antonio Machado! L-am iubit întotdeauna, cu aerul lui provincial, cu cele două pasiuni, plimbarea şi cititul. Îşi bea cafeaua şi citeşte ziarele la una din cafenelele populare din târg; de locuit, a locuit mai bine de doisprezece ani într-o pensiune mai mult decât modestă. Când pleacă (zice Aurel Rău, traducătorul-prefațator), „drumul îl parcurge cu trenul, în vagonul său de a treia, pe banca de lemn, de preferință în vagonul ultim pentru a putea cuprinde mai larg desfăşurarea de magnifice frumuseți a Guadarramei".

Rimbaud, *Mallarmé*, *Saint-John Perse*, *Reverdy*, *Béranger*, *Éluard*, *Lautréamont*, *Villon!* Aş vrea să traduc din Racine, anumite părți. Să fac rost de „Numărul de aur" al lui Mathyla Ghica. Citesc „Darul lui Humboldt" de Saul Below, o carte poetică despre ratarea unui poet: „...nu suntem ființe naturale, ci supranaturale" (din scrisoarea lui Humboldt către Citrine).

Trebuie să mă străduiesc să spun exact ce simt, dar cum s-o facă azi cineva, după atâta cenzură şi autocenzură? Undeva, în labirintul meu, mai există ceva sincer, spontan, trebuie să-l caut, să-l vânez.

André Frénaud! Să nu uit că m-am jurat să nu fac compromisuri. Poate că un post de funcţionară sau bibliotecară m-ar avantaja mai mult. Mai bine la o şcoală mică, de câteva clase, unde să am linişte. Poate mă ajută Dumnezeu. O şcoală mică de cartier. Ar fi posibil?

*

În vara asta, am revenit la Borsec, de astă dată cu maşina, împreună cu B. Am oprit la Ditrău, în dreptul catedralei care mă obsedase toată iarna. Dar la uşa uriaşă, ca într-o poveste cu giganţi, era un lacăt, iar pe şosea, în faţa intrării, un miliţian. Oprirea unei maşini de Bucureşti, faptul că ne-am dat jos, totul l-a făcut bănuitor: ne-a interzis să ne-apropiem de catedrală, iar la protestele noastre explicative („Vrem să vizităm"), a replicat: „Nu e nimic acolo!" Chiar dacă nu e nimic, am zis, vrem să vedem. „Nu e voie." Scurt. Se uita la noi de parcă am fi vrut să furăm hardughia. N-am avut încotro. Fantastic mi s-a părut câmpul pustiu din jurul catedralei: ai fi zis că oraşul s-a adăpostit în ea, ca în burta unei balene, care plutea indiferentă, cu un aer somnoros, prefăcându-se că nu ştie nimic. Pe lângă ziduri păşteau porci murdari de noroi. Foşnete, ecouri şi glasuri: Ditrăul din burta catedralei era viu, auzeam voci răstite de precupeţe austro-ungare, cai nechezând, tropote şi fluierături. Pe urmă, linişte, o linişte dumnezeiască, aşa cum văzusem într-o curte săsească, după-amiaza, când iese lumina din ziduri şi banca de sub viţă te invită să te-aşezi. Şi noi am rămas prizonieri pe dinafară, laolaltă cu porcii. În zid, nici o uşă, nici o crăpătură, să ne putem strecura dincolo de pustiu, şi chiar dacă ar fi fost o uşă deschisă, miliţianul proţăpit în faţa noastră nu ne-ar fi lăsat.

În fine, din nou acasă, demarez în alt an de şcoală, din care caut să rup cât mai mult timp pentru scris. Începutul e întotdeauna greu: stau buimăcită, într-o muțenie haotică. Cele mai bune stimulente zilnice sunt plimbările pe jos şi lecturile. Întăritoare: cafeaua şi antinevralgicele. Cum ar fi dacă aş putea să nu fac altceva decât să scriu? Mă imaginez liberă şi nu-mi vine să cred.

Nu cumva mi-am ratat existența? Funcția scrisului se pierde foarte uşor, nu se menține decât prin exersare zilnică, încăpățânată, disperată. O lună, adică treizeci de zile numărate, n-am scris, deşi n-am încetat să mă gândesc la scris, şi iată, mecanismul rugineşte. Dar mai e ceva: poezia e dincolo de ceea ce se spune, adică în zona presupusă a unei tăceri vorbitoare. Pauza pe care o face omul între cuvinte ca să respire, trebuie şi ea luată în calcul; dar cine e capabil s-o măsoare? După câteva secunde, ecoul cuvântului se stinge în auzul interior, şi dacă rima vine prea târziu, e inutilă. O colegă, după ce am făcut imprudența să-i arăt o revistă unde-mi apăruseră nişte poezii: „Mai ai timp şi de aşa ceva?" Poate că avea, în felul ei, dreptate; n-am să ştiu niciodată cu câte corvezi duminicale m-am procopsit în minutul acela când am cedat ispitei de a mă afişa ca autoare.

*

Pe 12 noiembrie, seara, aflu din zvonuri despre revolta de la Motru; n-aveau ce să mănânce, decât trei felii de pâine cu slană. Au cerut să vină cineva, să guste din pâinea lor, infectă, pe lângă că este puțină. Iarăşi îmi vin în minte şobolanii, îngerii negri şi trişti ai minerilor.

Din exterior (ghettou inversat) vin frânturi, sub formă de veşti sau povestiri. Vor să ne convingă că senzația de libertate e doar o iluzie, că suntem înlănțuiți fără speranță, că trebuie să înțelegem structura chimică a lanțurilor pentru a le depăşi, pentru a le suporta mai bine.

Chateaubriand! „Où sont les guerriers libres?" De-a lungul Dâmboviței, iarba îngălbenită. Steaguri decolorate. Am mai văzut ceva asemănător, cu încărcătură simbolică involuntară, de 23 August, zi de defilare, undeva în Nord, la Gura Humorului, drapelele purtate de coloana jalnic de scurtă erau albite, culorile abia se mai ghiceau: dungile generatoare de lupte sângeroase încărunțiseră. Parcă spuneau: e vremea, lupta a fost lungă, destul! Cereau pace. De fapt, cine știe ce primar zgârcit sau ce Pristanda o fi fost la originea simbolului.

Dar ce contează? Lucrurile vorbesc, sunt martore. Uneori mă îngrozește ce văd. O definiție extraordinară a barbariei, auzită la un film ecologic: *„A fi barbar înseamnă să distrugi ceea ce nu poți crea*." Exact ce se întâmplă acum. Pe de altă parte, mă copleșesc niște necazuri, dar caut să mă ridic deasupra lor. Trebuie să supraviețuiesc, orice ar fi. Am trecut uneori pe lângă ideea morții, dar abia asta ar fi adevărata ratare: atâta timp cât exist, nimic nu e încă pierdut.

Cu trenul, într-o excursie duminicală, cu colegii de serviciu ai bărbatului meu. Spre munți care nu există trecem în goana trenului pe câmpul ca-n palmă. Pământ, ierburi moarte, bălți pustii, fără sclipirea neagră a păsărilor. Peste poduri de lemn, trenul se aruncă gonind spre munți inexistenți, prin ceața dimineții, trece țipând spre muntele îngropat ca o pepită de aur, de care târnăcopul nu s-a lovit încă. Nimic altceva decât pământul ca-n palmă, corbi eterni lăsându-se leneș ca scrumul. Amarnic gonește devreme trenul spre munți, pe care ninsoarea rară îi caută în brazdele putrede. Noi, în vagon, hohotim de râs, jucând jocuri de copii, mimă și bâza. Gigantic pare copacul în câmpuri, cu crengile negre înfipte în cer. Sapa căutătorului încă nu s-a ciobit în bulgărele de aur al munților. De-a lungul barierelor închise trece trenul, privit de la ferestrele ultimelor case. Noi suntem căutătorii de aur, cu sacii de merinde în spate, în goană cu trenul spre Vest, și deodată răsare soarele, și pepitele cât Caraimanul

strălucesc pe linia întunecată a zării. Cei din vagon pălăvrăgesc tot mai tare, în aerul încropit, albastru de fumul țigărilor.

*

Nu mai sunt aceeaşi. Mă prefac a fi tot eu, dar nu mai sunt. E-o vreme supărată, cu ploaie şi vânt. Mă duc până la poalele dealului şi mă întorc, înfricoşată de feţele caselor de pe culme. În faţa hârtiei, uit de spaimă. De câte ori scriu, mă cutremur de îndrăzneala mea, mi se pare că va fi ultima oară, că mă voi sfârşi odată cu încercarea. Fumez pe-ntuneric şi aud norocul trecând pe la geam: n-are de unde să ştie că sunt aici. Nu vreau să pierd nici o clipă bună de scris, de teamă să nu fie cea norocoasă. Dar un mare fâlfâit mă precede întruna, ca în deltă, dimineaţa: păsările rare zboară din calea mea.

Azi am văzut doi dintre săracii oraşului, mersul lor dezorientat, călcătura aparte: bărbat şi femeie, ţinându-se de mână pe stradă, au într-o sacoşă pâine, sare şi ceapă. Un turn se uită la mine, şi deodată mă simt liberă să plec şi să uit. Dar cum să las tot ce am de spus? Să scrii versuri acum e o sfidare, vreau să arăt că se poate. Nu e uşor. Toţi (inclusiv eu) caută să pară trişti, bolnavi, cenuşii; de ce oare? O bucurie, fie şi cât un bob de orez, trebuie strigată. Vin seara de la şcoală pe străzi pustii, cu luna gata terfelită deasupra, şi o stea de o extraordinară finețe. Mă uit la zidurile leproase şi la steaua fină, n-au nici o legătură, şi tocmai de-aceea nu le pot despărți. Merg pe străzi aproape goale, până ajung la o stare de calm relativ, asta e adevărata plimbare: mişcarea mea interioară.

Porțile glisante se întredeschid,
şi intru în spaţiul de nicăieri,
dintre mare şi ciumă,
dintre râuri şi scurgeri minore pe obraji,
rostind în sinea mea ceea ce nu îndrăznesc

să spun cu glas tare: slavă Domnului,
nu vreau să mă dau pe brazdă, slavă Domnului,
tot proastă şi zăpăcită am rămas,
cu felul meu de a gândi. Aş vrea
să pot să simt de-aici
şi până-n marginea zării,
şi nu ştiu cum se face
că tocmai ce e în mine nu simt,
ca şi cum ar fi departe.
Mi-e bine, mi-e lumină, mi-e bine.

V

Nu vreau să trăiesc scăpată printre degete, ci să mă înalț pe cât de adânc am zăcut! Energia verbelor, verbe, verbe, verbe. Am visat o ploaie de pietre venind spre mine, în timp ce le priveam s-au făcut stele. La pândă, cu măruntaie fierbinți, cu sudoarea în palme, aştept. Ce înseamnă a trăi aici, acum, aşa? Lumină de soare, legănătoare lumină.

Mă înăbuşă cuvintele pe care nu le-am spus: zgomotul secundei când s-atinge barca de țărm, liniştea aurie a amiezii, când pânzele se mişcă fără vânt, acoperind suferința. Nu de vindecare am nevoie, ci de rană mai mare. Zilele astea, când n-am avut timp să scriu, am simțit că-mi pierd mințile.

Totuşi, de ce accept moartea temporară, scrisul, când şi aşa viața e scurtă? Scriind, nu pierd nimic din trupul meu, dar ceva pleacă din mine, citind nu dobândeşti nimic în trupul tău, şi totuşi câştigi ceva. Ciudățenii. Să cobori sub nivelul amăgirii zilnice, în nişte adâncituri unde totul pare anapoda, distanțele mai mari, timpii mai lungi: e ca şi cum te-ai fi făcut de dimensiunile unei furnici.

Dar dulcea inerție a vieții te readuce la suprafață. Şlefuiesc secretele primordiale. Aş vrea să spun şi nu reuşesc, dacă aş

putea, aş muri. Cum să prefaci tot acest afară într-un imens înăuntru, aşa cum văzutul li se dăruie ochilor? Chisăliță trebuia să mă facă vântul, să mă chircească zăpada topindu-se. În loc de asta, mă îngraş cu buruieni de aprilie.

Îmi trebuie curaj: trăsăturile feței mi se ascund în fericită confuzie cu locul şi timpul. Ca să te vezi, trebuie să te îngroşi până la caricatură: pe sprâncene şi gene cărbune, pe gură cârmâziu, vinețeală pe pleoape. Calmul nu se vede, e lumină în lumină, pasăre albă pe zăpadă. Câtă durere i-a trebuit Blândului, ca să fie văzut prin grosimea vremii: o săptămână de patimi. Fă ceva să ți se vadă fața, dă-ți pe gură cu roşu de sânge!

Din toată primăvara asta, nu țin minte decât puii morți, căzuți din cuiburi: vântul mare de acum câteva zile i-a doborât. Dar totul are aparența liniştii, e o lume vătuită, să nu se audă urletul. Doar mişcarea metaforică o agită uneori, ca vântul marea. Metafora e revolta mea. Trebuie să scriu, ca să nu-mi pierd *self respectul*. Dealurile, puii pământului, zboară crescând.

Bucuria se amână vijelioasă ca viscolul. Sărbătoarea întârzie de la o clipă la alta, şi amânarea îi face trup, cum se naşte râul din nehotărârea apei. Doamne, acest poem e în mine, şi nu-l văd! Ce noapte! Noaptea spre duminică. Cuvintele trebuie silite să se mişte, nu-i uşor să le frângi cerbicea. Am cheltuit multe turnuri de fildeş. Uite, scade văzând cu ochii ultimul.

Mâine am să scriu poemul, dobândind o libertate pe care n-o va folosi nimeni, ca hainele, după moarte: nu mai sunt bune nimănui, sau ca rochia de mireasă care nu se-mbracă decât o dată. Cui să-i mai vină cămaşa fericitului?

Am un carnet proaspăt, care aşteaptă pe masă, şi iată, toate încep să se lege, să existe. Periculos, impasul timpului, când se opreşte şi se încheagă ca mierea. Şi mai rău e când vine noaptea şi, uitat de toți, începi să-ți iubeşti propria spaimă. Dar cum să nu iubesc miezul nopții, singurătatea, adevărul? Înconjurată de ziduri, de bariere (despre care se spune că ar fi utile), cu paznici tineri, aproape copii, încât nu mai ştii cine pe cine păzeşte, mâna

cu care încerc să lovesc mă doare, e de zăpadă şi mă doare topindu-se.

Primul lucru pe care-l face întunericul este să lege stelele şi să le înece ca pe nişte pisoi. Mi-e frică să mă uit în sus. Nesiguranța zilei care urmează, seninătatea miezului de toamnă, împotrivirea zadarnică, revolta inutilă. Împotriva cui? A aşteptărilor înşelate. Ce înviorare! A fost de-ajuns un început de furtună, şi vântul a trecut peste capul meu ca un veac. Există o anestezie a ochilor, a tuturor nervilor, altfel ar fi insuportabil. Corbii strălucițI dorm în arborii goi, străjuind o superbă ratare. Un geniu bun m-a vizitat astă-noapte şi mi-a şoptit să nu cer de la nici un om imposibilul.

*

Oraşul azi-noapte era o izgonire a tot ce a fost înainte, un spațiu de unde au fost dizlocate păduri, cu urme tocite până la gingie. Era o lipsă uriaşă, o extirpare, un gol, un conglomerat de izgoniri. Am trăit până la gingia ruinelor. Din afară spre înăuntru, spre adânc, dorința de a te ascunde, e ca soarele negru: razele nu pot ieşi, sunt supte. Şi cuvintele sunt sorbite înapoi. Orice întâmplare este înăbuşită, chiar leşinul şi moartea. O stradă oarecare, trec oameni.

Nu mă las, mă țin strâns, ca naufragiatul de pluta „Meduzei”. O femeie oarecare pe strada udă, lunecoasă. Aici am pierdut copilul care am fost, aici voi pierde femeia care sunt. Dâmbovița luceşte ca osul, un craniu fluid îndreptat către mare. O umbră de femeie lângă Dâmbovița moartă.

În timp ce eu dormeam sau scriam cuvintele astea, se întâmplau o mie de cruzimi. Mi-e frică să adorm. Firav e tot ce am făcut, la o suflare de vânt va pieri; frământ zăpadă şi mi se topeşte în mâini. Liniştea e o minciună, nu poate fi linişte, am surzit eu şi nu mai aud. Tramvaie tăcute coboară dealul. Clopote nemişcate, o ceață de praf. La realitate se adaugă ceea ce gândesc. Există ceva misterios şi dogmatic în viața de fiecare zi.

Forma rezistenței mele: scrisul. Mă străduiesc să arăt că nu depind, că sunt în stare să scriu și „în vitrege condiții”. Mai bine să nu ating bucuria, speranța te ține treaz, singura adevărată e bucuria nădejdii. Politrucii de azi au intuit asta, ca și religia, de altfel. Aș vrea să pot scrie despre absurdul epocii: discriminarea, exterminarea fizică, promisiunile de bien-être, interminabilele manifestații. Cei care suferă iubesc și ei, deși fiecare zi le aduce suferință.

Câte nuanțe de negru, o feerie de negru!
Nenorociții de noi, ce fericiți suntem!
Brusc, îmi simt casca de os de pe creier.
Medievală armură de oase, ascunsă
înăuntrul cărnii fără apărare.
Parcă uit să trăiesc.
Descurajare, greață de tot ce am scris.
Sufletul meu e ghemuit. Mi-e rău de lume,
abia mă țin la suprafață; se aude
sunetul cristalelor din ziduri.

Dar atâta timp cât pot să scriu, nu mă tem să mă tem. Scrisul: o încordare continuă, ca în casa unor tineri care s-au căsătorit de curând și se tem să adoarmă, totul, până la cele mai mărunte gesturi, face parte acum din ritualul nunții.

*

Un săptămânal de mare tiraj a publicat la începutul verii o schemă a activității solare din ultimii cincizeci de ani: lumea a putut să vadă că vârful atins anul ăsta depășește cu mult anii cei mai activi. Graficul seamănă cu un lanț de munți, iar culmea asta le întrece pe toate, e Himalaia sau Mont Blanc-ul. Ne simțim ca alpiniștii, spre asaltul final. Pe acoperișuri au încolțit semințe, și dacă nu le-ar spăla ploaia, s-ar face păduri.

Se întâmplă multe, poate că soarele n-are nici o vină pentru tragedii şi ciudăţenii, dar lumea aşa crede. E destul să cadă o ploaie scurtă, şi ţărâna se sufocă în propriul belşug inutil, ierburile dizlocă încheieturile zidurilor, la fel puieţii răsăriţi nebuneşte pe turnuri, deasupra apelor apar, şerpi străvezii, roiuri de insecte. Rufele la uscat se umplu de muşte mărunte, strălucitoare, pomii sunt plini de păsări, albastre, galbene ca lămâia sau gri, cu ciocuri lungi, subţiri, făcute să caute sucuri în adâncul florilor cărnoase, au ochi rubinii şi nu se tem de oameni, intră pe ferestre, aduse de vânt.

Pe malul lacurilor din afara oraşului, doar câţiva câini vagabonzi se zvârcoleau pe nisip, încercând să-şi scarpine pielea de pe spate. Goniţi, s-au scuturat schelălăind şi s-au uitat la oameni peste umăr. Baia în apa aceea moale era un vis, dar orăşenii s-au întors seara plini de pişcături care s-au umflat peste noapte. După vreo şapte zile, locurile s-au învineţit şi au început să coacă. Nici un dermatolog n-a putut să spună ce era; li s-au dat pomezi, antibiotice şi leacuri băbeşti, iar doctorii se uitau la umflături de la distanţă, nemaiîndrăznind să pună mâna.

După alte câteva zile, din piele a ţâşnit primul fluture, albastru, suav, proaspăt. Împuşcătura a fost urmată de sudori din tălpi până-n creştet şi de senzaţia de uşurare. A rămas o gaură rotundă, cu urme de locuire, ca un cuib. Doctorii au fost uluiţi, iar entomologii au constatat că era o specie necunoscută. Nu exista remediu. În fiecare zi, după un somn agitat, plin de coşmaruri, în ciuda tranchilizantelor, perna şi cearşaful erau iarăşi spuzite de fluturi albaştri. Când erau striviţi sau stropiţi cu insecticid, autorul nu-şi putea înăbuşi un geamăt. Mereu îi mai ieşea câte unul, din mânecă sau de după guler.

În vara asta, au murit şi or să mai moară mulţi bătrâni şi bolnavi cronici. Roiurile de gâze năvălesc seara spre lămpile aprinse, nu poţi să stai pe terasă ori cu ferestrele deschise. Oamenii nu se mai tem de întuneric, ci de lumina zilei. Se zvoneşte că şi marea ar fi otrăvită. Se naşte un sentiment aţâţător al primejdiei: „Uite, am

stat la soare şi n-am murit!” Oare vom supraviețui? O să ne pomenim cu case şi biserici care au pe acoperişuri păduri. M-am trezit cu o nuntă de furnici în cada de baie. Nu ştiu pe unde au venit, nu e nici o spărtură, poate prin gura de scurgere. Şi continuă să apară. Multe, proaspete, lucioase, înaripate! Un concurs de regine. Le iau una câte una pe deget şi le scot pe balcon. Treaba cere îndemânare, răbdare şi timp. În vreme ce mă muncesc să le scot afară, altele izvorăsc nu ştiu de unde, şi numărul se face la loc. M-au adus la disperare, dar cum să omori nişte regine? Cum să mă spăl fără să le înec? Într-o curte, un cauciuc aprins fumega la picioarele unui zarzăr înflorit, fumul şi flăcările i se ridicau până aproape de creştet, Ioana pe rug. Văd, nefericita de mine, ceea ce este în spatele corpurilor.

*

Pe 18 iulie, am plecat la Gratia, am stat până duminică 20. E o comună din Vlaşca (sau Teleorman?), cu nume ciudat: dacă-l citeşti pe latineşte, te duce cu gândul la „Ave Maria”, pe româneşte sună a puşcărie. Din mersul autobuzului, mă uit la pământ, are culoarea liliacului, iar pe măsură ce ne îndepărtăm de Bucureşti, se face roşu sângeriu.

Câteva râuri leneşe, de câmpie, cu pancarte pe care e scris numele, ca într-o lecție de geografie cu hartă în mărime naturală. Căprioare păscând la marginea unui lan de grâu. O cărare trece culmea unei ridicături şi se pierde într-o pădure: un drum pe care aş vrea să mă duc.

Ajungem la familia A. Uşile şi cercevelele se cojesc, de pe ziduri s-a şters zugrăveala, ca şi cum culorile şi-ar fi pierdut rostul: stăpâna casei e oarbă. Ceea ce pentru noi este afară, pentru ea s-a mutat în interior. Spune că totul este mai prosper, mai bogat decât înainte, „când erau săraci”. Auzul i s-a rafinat, distinge şoaptele şi zgomotele îndepărtate, pe care în mod firesc nu le percepi, astfel lumea ei e mai largă decât a noastră.

Vorbeşte curgător şi frumos: „Oamenii care au copii trebuie să fie curaţi.” De asemeni, explicaţia în legătură cu credinţa ei în Hristos. La un moment dat, a exclamat: „Am văzut ţigara!” Cineva scăpărase bricheta, şi ea văzuse ţigara în închipuire. Cu siguranţă, încă mai crede într-un miracol care-i va reda vederea. Continuă să viseze în somn, şi nu pot înţelege cum face deosebirea între vis şi realitate. Ne povesteşte visul, şi adaugă: „Aş putea să descriu şi tablourile de pe pereţi!”

Totul e mai strâmt şi mai mic decât altădată, când veneam aici, în copilărie. Pomii au crescut, au îmbătrânit. Chiar la fereastra odăii unde dormim, cireşul, mai înalt decât casa; crengile cu cireşe mari încep foarte sus, ca şi cum s-ar feri. „Nu putem să culegem nimic”, s-au plâns, „n-are cine să se urce, le mănâncă păsările.” Cu ani în urmă, se oprise la ei la poartă un băiat cu puieţi de vânzare; când au auzit preţul, s-au crucit, era de zece ori mai mare ca la târg, totuşi au luat. Pomul a început să lege rod, au apărut cireşe uriaşe, negre ca sângele când se întoarce la inimă. De parcă la rădăcină ar fi cineva îngropat.

Duminică, la întoarcere, revăd drumul pe care aş fi vrut să merg. E o după-amiază fierbinte, plină (Gratia plena!), căprioarele pasc doar puţin mai încolo, în trei zile au făcut doar câţiva paşi. Într-o căruţă de ţigani, un copil gol puşcă, băiat, bea cu poftă bere dintr-o halbă aburită, plăcerea îi preface trupul într-un simbol al exuberanţei. În autobuz, o doamnă se întoarce cu spatele la geam.

29 iulie. La „uncheşul” E., în colonia I.C.H. de la Piteşti. Barăcile, care amintesc de şantiere, cărarea prin păduricea de plopi. După sosire, plouă: întotdeauna când sosim undeva, vine ploaia, vecină dornică să ne vadă. Pe trepte, o pisicuţă cenuşie. Proiecte: să vedem Piteştiul, rezervaţia de zimbri, să facem baie în Argeş.

Nici n-am sosit bine, şi ne-ajunge din urmă vestea că a murit bunica. Ne întoarcem. Biata bunica, nu mai recunoştea pe nimeni, nici pe fetele ei, le spunea „domnişoară” sau „tovarăşe”; se

credea la spital şi chema să vină sora. Regresase în tinerețe, când trăise prin spitale, internă, doctorandă, doctoriță. Strigătul ei repetat: „Alo! Alo! (cu accentul pe a) Nu-i nimeni aici?” Nu mai ştia bine cum o cheamă, dar spunea: „Ce, crezi că am uitat legile memoriei, ale lui Ribot?” Mă uit la ea, în sicriu: are fruntea roz, o venă umflată la tâmplă şi o dungă întipărită pe obrazul stâng, ca şi cum ar fi dormit prea mult pe-o parte.

Aflu amănunte despre pregătiri. De dimineață de la şapte, groparii au săpat să-l scoată pe bunicul. Pe la douăsprezece, sună telefonul: „Nu-l găsim pe domn' doctor!” „Pe care domn doctor?” „Pe domnul doctor I.!” În cele din urmă, bunica a fost înmormântată fără el.

S-a strecurat bunicul şi a plecat!
A pornit în sfârşit în marea călătorie.
Din subterana zidită ca un buncăr,
trebuia să ajungă la stele. Şi nu la orice stea,
ci la una pentru care fusese pregătit
încă de la naştere, antrenat îndelung
prin şcoli prăfuite, unde uniforma era obligatorie,
motiv de mândrie pe uliță.
Nu era dintre fericiții cărora nu le pasă de batjocuri,
dar şi-a ținut fruntea sus,
cu credința că omul e zidit vertical,
că poziția asta, incomodă şi nesigură,
este starea firească. După plecare,
a constatat că nu era aşa:
ținuta normală este aceea paralelă cu orizontul,
să simți terenul sub fiecare milimetru de trup.
Ultima comandă a fost: „Culcat!”,
cu glasul unui sergent major
care-l chinuise în armată, îngust la minte şi sadic:
îi punea să-nvețe pe de rost, în ordinea din manual,
părțile componente ale armei,

şi să măsoare dormitorul cu chibritul.
„Culcat!” Şi după aceea,
nici „Sculat!”, nici „Drepți!”,
n-a mai fost nici un ordin.
Rămas de capul lui în misiune,
a trebuit să se descurce.
Pentru că nu mai dansa, când pe câlcâie,
când pe vârfuri, în starea aproape imponderabilă
dinainte de plecare, greutatea i s-a înzecit:
era ca plumbul, iar temperatura îi scăzuse brusc,
refrigerându-l. Dintr-un pumn de camfor
şi mirodenii, îndesat în gură,
trebuia să se hrănească până la sfârşit,
cât despre apă, avea s-o strângă fir cu fir,
din aerul negru al Universului.
Era, desigur, în altă lume, a celor care se târăsc
şi pătrund în spirale, strecurându-se
cu perseverența moliciunii,
făpturi, cu gura-n vârful cozii,
ochi piramidali, corpuri moi deplasându-se
prin mişcarea poalelor
mai fine ca dantela. Ciudățenii împlătoşate,
făcute covrig, se dezdoiau, capsule plesneau
fără veste, printre bulgări seci şerpuiau
limbi incolore.

Cimitirul e plin de şoareci de câmp: cum se face liniște, cum îşi înalță unul câte unul căpşoarele fine, se uită la noi cu ochi negri, ageri, curioşi. La înmormântări vezi o mulțime de lume pe care n-ai mai întâlnit-o de zeci de ani; resuscitați din adâncul memoriei, au venit s-o salute pe bunica, ultima din generația ei, peste opt ani ar fi împlinit un veac. După un timp s-a lămurit misterul dispariției bunicului: administrația lărgise aleea peste limita locului, şi el a rămas sub paşii trecătorilor, sub roțile

cărucioarelor funebre. Cum s-ar zice, în toiul lumii, în zarva ei, veşnic atent la cine trece. Nu el a fugit, ci lumea s-a întins peste dânsul.

De retour à Piteşti, citesc, în franceză, Soljeniţân, „Arhipelagul Gulag”; Lenin, în decembrie 1917, propunea ca ipoteză de lucru următoarele pedepse: confiscarea tuturor bunurilor, detenţia, trimiterea pe front, muncă silnică. Încă de pe vremea când se odihnea la Razliv, printre efluviile parfumate ale fâneţelor, legănat de murmurul bondarilor, calculase, pentru „liniştea noastră”, că zdrobirea minorităţii exploatatorilor de către majoritatea sclavilor mercenari e o sarcină atât de uşoară, de simplă şi naturală, încât ar costa mult mai puţin sânge şi ar reveni mult mai ieftin pentru omenire decât zdrobirea majorităţii de către minoritate: „numai” 66 de milioane de vieţi, după calculul profesorului Kourganov.

La malul Mării Albe, unde totul e alb, de la biserici până la iepuri, unde nu sunt lupi, ci doar lumină, ca într-un paradis înfrigurat, pustiit, Maxim Gorki, vizitând lagărul, când vântul a ridicat o prelată, s-a făcut că nu-i vede pe cei întinşi sub ea, ascunşi astfel de privirile „înaltului oaspete”, marele scriitor. Numele „Gorki” cuprinde şi noţiunea de „amar” şi aceea de „sărut”: ruşii, la nuntă, strigă „gorki” ca să se sărute mirii. Cum să traduci asta? Sărutul amar al ruşilor.

La întoarcere: deasupra gării se rotesc patru berze, parcă s-ar pregăti de ducă. „Încă nu!” îmi vine să le strig. „Încă nu!”

*

La cimitir, la parastasul bunicii. Unchiul meu râmnican, Anatol, a vrut să se spele pe mâini în bazinul de beton de sub cişmea, şi i-a căzut ceasul de la mână în apă. A bâjbâit după el, dar n-ajungea la fund. Altul l-ar fi lăsat în plata Domnului, unchiu-meu s-a aşezat în genunchi, sprijinindu-se cu mâinile de margini, şi a băgat capul în bazin.

Văzusem ceva asemănător într-o ilustrație la „1001 de nopți”, o ediție germană de pe la 1800, cu gotice: personajul, cu capul într-un hârdău, trăiește în câteva secunde mai multe vieți, în altă parte, cu altă soartă. Ce a trăit unchiu-meu cât a scrutat adâncul bazinului? După un timp, care mi s-a părut destul de lung ca să se fi înecat, şi-a scos din apă capul congestionat şi, odată cu aerul captiv, a dat afară şi vorbele: „L-am găsit!” „Măcar de-ar mai fi bun de ceva!” a replicat nu ştiu cine.

Au coborât din văzduh porumbei, în curtea zidită,
cerul e verde ca iarba, pământul roşu,
picură stele necunoscute. Vreau să spun ceva,
dar nu ştiu cum, prin tăcerea mea
trece o bătrână cu broboadă neagră.
Tac de parcă aş cânta, s-a făcut întuneric,
adevărul arde în aer, rug aproape stins.
Florile îşi lasă-n jos craniile fragede.
Seară cenuşie şi caldă, aburind din pământ.
Se pregăteşte o boală,
în ferestre stau să izbucnească făclii.
Ne rămâne Calea Robilor,
de urmat cu fruntea pe cer.
Un bătrân ciopleşte cruci mici de calcar,
strălucitor de albe, trece numele şi anii
cu vopsea roşie ca sângele.
Taie calcarul de parcă l-ar desprinde
din subțioara lui Isus. Pe treptele bisericii,
invalidul tânăr, obrazul îi musteşte de coşuri,
moțăie în ultima rază de soare.
Femeile îi pun în poală bănuți.
S-aude în pământ susurul şerpilor.
Uite cum tremură pe cer
mâna ferecată-n argint a unei stele.

*

Scrisul nu e muncă, sau e ca a frunzei sau a norului, nu pot să renunț fără să decad ca un cristal care se topește. Dimineață de toamnă, regăsirea lucrurilor, frigul pătrunzând prin pereți. Între timp, a apărut soarele și a stricat totul.

Cadavrul păsării care a murit astă-vară mai putrezește încă în luminator, unde nimeni nu-l poate ajunge, doar eu îl văd de sus de la geam, în fiecare zi privirea mea îl subțiază, îl strivește, sărăcindu-l de culori, descompune pasărea căzută în fântâna seacă dintre ziduri. O zi cenușie, ciudată, totul pare mort. Departe, o lumină ca un ac. Mâine voi avea timpul pe care nu l-am avut azi (întâmplător va fi și ziua lui Ioan Gură de Aur). Sunt sigură că voi avea noroc, să ajung cu bine până mâine.

Iată-mă ajunsă, azi este mâine, dar mai sunt eu cea de ieri? Norii deasupra zidurilor au linii moi, culori dulci, zborul pare a fi ceva natural, necesar. Uneori, a trăi poate să doară, așa, fără rană. „Ce te doare?" mă întreabă. Nu știu, nu-mi dau seama. Totul și nimic. Nu mai învăț a trăi, deși e simplu, la îndemâna oricui, până și un copil trăiește fără greșeală. Și deodată, toate se schimbă la față, ca și cum li s-ar face brusc foame.

Cu nimic nu se poate compara fracțiunea de secundă în care tresare în frază adevărul, cel care convinge pentru că e viu. Acum, de pildă, am liniștea pe care am vrut-o, dar ideile fug, se ascund, se luptă să nu fie date de gol; există undeva în adânc, dar nu le pot ajunge.

Pierre Reverdy! A trăit retras la Solesnes, aproape de mănăstire, o viață consacrată cu desăvârșire meditației și poeziei. *Chateaubriand!* Când vrea să dea o pildă de blândețe, de milă, un exemplu de omenie, le găsește în adâncul sălbăticiei.

Impresie de la o „adunare populară", unde ne-am dus, bineînțeles, la comandă (ca în vorba memorabilă a olteanului Marin, relatată de bunicul: „Ne-au prins și ne-au dus la muncă voluntară"). Improvizație jalnică, bazată exclusiv pe frică și pe

vorbirea cu ton de vechil. Şi noi, fără să ne dăm seama, în relaţiile cu cei mai mici, am început să imităm tonul. Mii de oameni în haine pestriţe, strânşi în curtea imensă a uzinei. Numărul uriaş nu făcea decât să sporească impresia de sărăcie. Glume de moment, scurte şi înăbuşite rumori ale râsului.

Emil Botta! Rimbaud! Baudelaire! „Le Balcon": *„Mère des souvenirs, maîtresse des maîtresses..."* Cum să traduci aşa ceva? Lăcomia de a scrie mi se pare mai puţin periculoasă decât împăcarea cu gândul că mă pot odihni. Alchimistul care dorea să facă aur se transmuta pe el însuşi în cercetările sale, încât în alchimie aurul nu este doar metal, ci, în primul rând, simbolul perfecţiunii, al libertăţii şi nemuririi. Ca şi poezia.

Până la primăvară, aş vrea ceva nou, care va veni, poate, cu prima zăpadă. Nu ştiu, demarez greu, mintea refuză, nu pot cuprinde, nu mă pot cuprinde. De ce nu mă lasă cenzorul să ajung la cântec? De ce odihna asta, de ce întreruperea, de ce trebuie să trag obloanele în faţa unei lumini prea mari? Umblu scandând cuvinte, adorm ritmând un vers, visez versuri, le văd scrise. Starea de lirism total aduce a nebunie.

Soare şi Lună, ajutaţi-mă să învinge informul, inexprimatul, să-l învinge prin cuvânt. A nu şti înseamnă a ucide: ucigaş de idei (dacă ştii şi urăşti ce ştii e cu totul altceva). Ceea ce îndrăgesc devine fragil, expus tuturor primejdiilor, se fragilizează, se frăgezeşte, se subţiază, iubirea abate asupra lui pericole pe care, altfel, nu le-ar fi întâlnit. Paşii mei sunt versuri, sunând pe caldarâm. Drumul se umflă de pietre, alerg fără să mă mişc de-aici, necăjită de puful păpădiei, însă cruţată de fulger.

Oraşul, toamna, ţărănit de ochii mei, sălbăticit de gândurile mele. Dacă m-ar opri spaima pe la mijloc de cale, tot m-aş duce mai departe, pe un drum pe care l-am şi făcut cu gândul. Ceea ce ştiu e mai important decât ce este.

Important este că toate buruienile toamnei
îşi bat joc de tine, rege al fricii:

ele nu au gânduri care să tremure.
Dacă o singură buruiană va sta
fără să te cunoască,
vei fi ca şi ucis.
Şi toate animalele, toţi şerpii pământului,
care nu te ştiu! Nu eşti împuşcat,
ci topit de cei care te ignoră.
Fără să ne mânjim mâinile, învingem.
Scarabeii îţi vor moşteni pământul.
Eşti mort de pe-acum,
fără ca nimeni să-şi murdărească mâinile:
toate buruienile îşi bat joc de tine.
Rege al fricii, eşti mort,
dar nu aşa ca un lucru care a fost odată,
ci ca acelea care niciodată n-au fost,
şi asta se întâmplă prin graţia pădurii
care n-a aflat şi nu va afla despre tine.
Dacă mai există undeva un fir de iarbă,
el e biruitorul,
dacă mai este vreo piatră,
ea e victorioasa. Eşti desfiinţat
de câinele care doarme covrig.

*

Un paradis este iubit oricum, ori se află dincolo de iubire şi ură. Dar cum poate fi iubit infernul? Euridice a mâncat din fructele iadului, coapte în umbră. Or fi oare dulci? Nu merită să rosteşti vorba „iubire” când s-a trecut dincolo: iubirea e ca moartea, un râu pe care-l treci, şi noi am traversat de mult râul Venerei, suntem mai bătrâni cu o călătorie.

Întunericul toamnei, aşezările brumei. Toate se leagă, sunt convinsă că nici un fir de păianjen nu putea lipsi din ţesătură. Pădurea îşi înşiră mătăniile morţii, în ceaţă răsună câte un pocnet

de armă. Să nu trec precum orbii. Să învinge informul, să mă învinge pe mine însămi, nu cunosc alte limite decât ale mele. E un nonsens, şi totuşi aşa se întâmplă: vreau şi nu vreau în acelaşi timp, de parcă s-ar opune cineva din mine la ceea ce tot eu doresc.

M-am tocit ca un creion bont. Merg de colo-colo parcurgând o neclintire, cum neieşind din mare se zbuciumă delfinii. Începutul a fost ca atunci când s-a dezechilibrat un cristal.

Când veneam aseară spre casă, un câine s-a luat după mine, nişte beţivi au trecut râgâind, m-am tras puţin la o parte, nu mult, doar un pas, cât să văd mai clar.

De la un timp, sărbătorile sunt reci,
bolnave de o tristeţe mai cuprinzătoare
decât veselia.Şi e atâta lumină!
O rază de soare îmi încălzeşte umerii. Azi,
fiindcă e linişte, e bine.
Jug de lumină, jug de blândeţe.
O zi ca asta te trage îndărăt
de pe asprul drum al nemulţumirii,
după un an de întuneric.
Până şi pulsul înseamnă înaintare şi retragere,
rece şi cald, noapte şi zi. Deodată,
simţi cum se leagănă pământul în mers,
cum se hurducă mările.
E o încăpăţânare undeva, la o răspântie
din adâncul cărnii, ca şi cum s-ar întâlni
jumătăţi opuse. Ştii foarte bine ce vrei,
şi totuşi nu poţi merge mai departe,
ceva se ridică împotrivă.
Există o veşnică pază pentru turma ce sunt,
un ţarc mereu înnoit cu lemne proaspete,
un zid, o împotmolire, o eşuare a navei,
o întâlnire cu cineva cunoscut

care te ține-n loc să-ți spună ceva,
o veşnică ieşire în cale, rămân mereu
împotmolită în întâmpinări.

O floare doarme cu capul în piept,
soarele poleieşte subțioara unei păsări,
toate nu sunt nimic dacă nu devin vorbe.
Cineva îşi face trup din gândul meu,
ca albina care zboară cu două pojghițe de gheață:
o albină obosită furând o armată de gânduri.
Ecou de la un cuvânt la altul,
umbră a cuvântului în cuvânt.

Întrebare: de ce nu mă revolt? Chiar aşa, de ce?
Din cauza unui fluture rătăcit în casă,
din cauza unui pahar cu apă la jumătatea setei,
a mirosului de pâine când ți-e foame,
a unei mâini întinse, a unei păsări
pe jumătate îmblânzite.
Cum să rup atâtea lanțuri? N-am destulă putere.
Toată blândețea asta e o temniță.
Vor veni şi ninsorile să mă îngroape,
şi voi muri în închisoarea unui colind.
Pe dealurile din privirea mea
se va intra cu plugurile,
din ochi o să-mi picure sânge.

Să scrii despre orice, despre felul cum se luminează de ziuă, chiar dacă scrisul amenință să devină o ieroglifă, o literă moartă. E o mare îndrăzneală să scrii, la ora actuală, aproape o nebunie. Aşa cum muzicianul exersează zilnic la un instrument, trebuie să scriu zilnic, exersând la instrumentul care sunt.

Altfel sună clopotele într-o zi cețoasă. Ce pleacă din clopot când sună? În cât timp va pleca tot clopotul? A fi văzut slăbeşte,

tocește, consumă lucrul privit. În cât timp vor sărăci lucrurile de propria lor imagine, nemaiavând nimic de dat vederii? Mi se pare că văd cunoscuți, mă apropii și văd că-s străini, ochii mei i-au uzat insistând asupra lor, cum înțeapă apa o bucată de sare. Cum vom ieși din iarna asta?

*

6 decembrie 1981. Mare demonstrație, mii de oameni în Piața Palatului, însoțiți de fanfară, care acompaniază „pe viu" corul imprimat pe bandă, răcnind în megafoane, pe versuri improvizate de C... chiar atunci, „în febra momentului". Pretenții de Nero. Absurdul în floare. Ce mi se pare insuportabil e tonul răstit, dorința expresă de a da sensuri jignitoare frazelor. O persoană „bine lămurită politic" nu poate combate decât prin strivirea demnității celuilalt. Până și salutul zilnic, care ar trebui să fie colorat în politețe general-umană, are zeci, sute de tonalități, toate exprimând altceva: dispreț, indiferență, ură, agasare, plictiseală. Aș vrea să mi se vorbească altfel. Ce pot să fac? La patruzeci de ani, stau și ascult cum țipă.

A doua zi, dimineața, scenă cu aceeași persoană; mi-a fost rușine pentru gândurile din ajun. Țipase pentru că era speriată, i se spusese că trebuie să plece din școală, nu mai erau ore disponibile. Cine știe, deranjase pe cineva ierarhic așezat mai sus, i se râvnea postul? Nu știu. Stătea fără să scoată un cuvânt. Când m-am apropiat și i-am spus nu știu ce, a început să plângă, lacrimile îi picurau una câte una pe rochie. Am încercat să-i sugerez că va fi mai liberă, și a început să plângă și mai tare, răsfoind cu o mână manualul, să vadă „ce vine mai departe".

Știu ce e de făcut. Mai întâi, dezlegarea de sete: picătura cât lacrima care le ajunge păsărilor ar trebui să-mi ajungă și mie. Îmi umezesc buzele, mă străduiesc să rabd, trec de țâșnitoare fără să mă opresc. Să fiu asemenea copacilor, care așteaptă cu frunzele întinse ploaia.

Mai grea e dezlegarea de foame, dar am descoperit că-mi trebuie foarte puțin. Cumpăr o jumătate de pâine neagră, bunica îmi spusese odată că dacă o mesteci mult, se face dulce. O mănânc mergând pe străzi. Mă îmbăt cu gândul că aș putea să renunț la răsfățuri, și nu-mi dau seama că însăși renunțarea e o voluptate.

Mai sunt atâtea robii din care aș vrea să scap, în primul rând frigul și groaza. Frigul mă pândește la ușă, frica se furișează în gânduri și vise. Dimineața, culeg cu buzele din palmă o fărâmă de pâine, merg pe străzile vechi și mă uit la ziduri. O femeie duce cu mare grijă o farfurie acoperită și o lumânare aprinsă. Mi se face poftă fără să știu ce e în ea.

Brusc, mi se pune o ceață pe ochi.
Mai fac doi pași, și trupul mi se face pod,
un pod frumos,
pe care nimeni nu-ndrăznește să calce.
Se strânge lumea. S-a făcut întuneric,
dar fruntea mea a căzut tocmai pe insula Șerpilor,
în nisipul cald, alb ca zăpada;
simt cum se mișcă aerul când fâlfâie lebedele
înfășurându-mi capul în cântecul liniștii.
„Podul de carne s-a dărâmat,
A venit apa și l-a luat...”
În fine, năvălește un cârd de cerbi,
îi simt, trec până la unul, apoi,
niște copii se opresc la mijloc să se uite în jos.
Pe urmă nu mai știu;
aș vrea să dorm. La colț o țigancă vinde violete,
trecătorii râd, pare bine de trăit.

La întoarcere, străzile erau mai animate decât dimineața, câini vagabonzi se tolăneau pe asfalt, o femeie fără mâini și fără picioare, o bucățică de om sprijinită în cioturi încălțate în târlici,

se agita printre trecători. Mai încolo, lume în jurul unui copil de vreo patru-cinci ani, aşezat pe-o bucată de pătură; n-am apucat să văd dacă-i lipsea ceva. Nu cerea nimic, dar oamenii îi aruncau monezi. Poate că se născuse cu vreun defect ori era schilodit anume ca să cerşească. Pe strada pestriță, în veşnică mişcare, o doamnă în vârstă mergea cu bărbia sprijinită în palmă, ca şi cum Gânditorul lui Rodin s-ar fi sculat şi ar fi început să umble.

*

Desigur, compunerea era altfel scrisă şi cu altă ortografie, dar splendoarea imaginii m-a înmărmurit. L-am implorat să continue, l-am încurajat prin note; colegii lui au râs: „Ai s-ajungi ca Creangă!" Mi-a arătat palmele: „Cu mâinile astea vreți să scriu?" Era fierar, mâinile o dovedeau din plin: degete umflate, noduroase, bătături, unghii diforme. Stră-străbunicul meu din partea mamei a fost fierar, aşa trebuie să fi arătat şi mâinile lui.

„Nu-i nimic, i-am spus, stânjenită, încearcă totuşi..." „Am copii de crescut..." Devenisem ridicolă. N-am mai insistat, iar el n-a recidivat. S-apropia de patruzeci de ani şi era țigan, elev la cursul seral. Sătulă de aplombul cu care copiau din maculator sau manual, le dădusem la teza trimestrială o compunere liberă: „O întâmplare din viața mea". A scris, ca orice român la vârsta lui, despre o pățanie din armată.

Îl trimiseseră tocmai în partea cealaltă a țării, într-un oraş necunoscut. Cazarma, la capătul unei periferii, vreo doi kilometri de mers pe jos. Primele luni au fost grele, mai tot timpul flămând, până s-a obişnuit. Caporalii şi sergenții erau dumnezeii, ei făceau legea, după un sistem bine pus la punct, bazat pe propria lor experiență de răcani de care şi-au bătut joc alții: să frângă cerbicea, să îndoaie spinarea, să îngroaşe pielea. Au trecut zilele, lunile; începea să numere cât mai avea până la lăsarea la vatră, când a picat ordinul de plecare în aplicație, în munții din apropiere: ranița-n spinare şi tot echipamentul. După vreo

cincizeci de kilometri, regimentul a poposit într-o vale, s-au ridicat corturile, s-au aprins focurile; pe neașteptate a venit ordin de camuflaj și stare de alertă. Nu s-aștepta să-l pună sergentul tocmai în postul acela de gardă, singur în plină pădure. „Dacă e ceva, tragi un foc și avertizezi, dar numai dacă e nevoie, să nu trezești regimentul degeaba!" Se lupta cu somnul, abia putea să stea cu ochii deschiși. Dintr-o creangă uscată, a cioplit un țăruș, să-l înțepe dacă-l doboară oboseala. „Ce baftă am avut..." Ranchiunos, sergentul. Pădurile dormeau sub miliarde de picuri de rouă. Deodată, un foșnet uriaș: cineva multiplu se furișa de dincolo de mulți. A încercat să distingă ora, apoi și-a lipit urechea de ceas: nimic, probabil stătuse. Undeva, în valea ascunsă, era tabăra, corturile, camioanele, dar rumoarea nu dintr-acolo venea. Simțea pericolul. A ciulit urechile: doar bătăile inimii îi bubuiau în auz. Era o chestiune de secunde: încă puțin, și avea să se arate din spatele muntelui ceva sau cineva. Apăsarea curbase aerul. Strângea pușca-n palmele asudate, încordat, cu privirea înainte, ca soldatul de fontă, de la intrarea în comună. În fine, de dincolo de pădure, un proiectil fierbinte, roșu ca sângele, l-a lovit drept în față. S-a dat un pas înapoi, acoperindu-și cu brațul ochii strânși. Lumina curgea peste el, vânt încetinit, mișcându-i părul. Împins, s-a lăsat pe spate, cu brațele desfăcute cruce. Fluviul roșu, cald, inunda toată valea, și el a pus degetul pe trăgaci. Dar ce era el față de numărul imperial care venea peste culmi? Totuși, împușcătura a cutremurat frunzișurile, din toate părțile au izbucnit păsări. Parcă-l auzea pe sergent: „De ce-ai tras, soldat?" Ce să-i răspundă? „Să trăiți, răsărea soarele!?"

*

Poezia se amână; va fi în noaptea asta sau mâine noapte? Am privilegiul unor clipe unice care se îndepărtează. Mai bine! Mâine dimineață s-ar putea să mă trezesc cu ea (poezia) alături, și ce

m-aş face atunci? Îți închipui stângăcia, mizeria mea! Zilele fragede, neîntâmplate, le devorăm vorbind despre ce va fi.

Vreme mohorâtă. Doamne, ce greşeală să aştepți totul, să amâni mereu cu speranța că „va veni odată”, ce greşeală teribilă! Prin întuneric, deschideri spre lumină, spre eternul paradis al lumii necunoscute. Noaptea pulsează speranța, întunericul e însăşi condiția luminii, dacă nu ți s-ar da prilejul să suferi acum, n-ai avea ce să speri. Dar cu condiția să lupți! Dacă viitorul n-a venit (ce inepție!), e din vina ta. N-ai fost destul de energic, de combativ. Iluzia nu e doar de domeniul teoriei, ci şi lexicală: viitorul nu poate fi *acum* niciodată. Mereu am fost într-un mare provizorat, cu impresia că totul va trebui să se repete cândva, nici nu-mi trecea prin gând că nimic nu se repetă.

De fapt, asta fac în fiecare zi: la colțul străzii se aude un bal, eu stau şi scriu. Despre pădurile îndepărtate, mirosul răşinii, răcoarea, ceața făcută din sporii ciupercilor, lupoaica ascunsă în tufe, brazii prăbuşiți în frunzele de zmeură. Nu mai văd paharul din care beau, nici propriul meu chip în oglinda ruginită.

Învățământ politic. Ceea ce ni se promite este o viață viitoare, un fel de paradis pe roți, care se-ndepărtează mereu, cum fuge de azi ziua de mâine. Fără gând că am putea s-o ajungem, trebuie să ne găsim fericirea în aşteptarea însăşi. Când te bucuri de clipă, n-ai timp să te gândeşti la răsplata de apoi. Gândindu-te la ziua de mâine, nici nu-ți dai seama cum trece cea de azi. Într-o zi, întorcându-te acasă, ai să găseşti în locul meu o gâză moartă, fire de praf dansând într-o rază, nişte scrum scuturat pe pagini. Iartă-mă că n-am fost mai mult.

Zilele astea, moartea a muşcat nu departe, lovind-o pe una din seralistele la care țin. E în negru, trasă la față, palidă, plânsă. Reîncepe să plângă, ca şi cum n-ar fi aşteptat decât reîntâlnirea cu mine, clipa când o îmbrățişez şi o sărut pe creştet, în fața clasei. Am o senzație de vinovăție, pentru că n-am putere să îndrept ceva şi nici nu ştiu cum aş putea s-o alin. Băiatul ei de cinci-şase ani, în vizită împreună cu ea la bunici, a căzut din pomul unde se

urcase după cireşe. A murit după un timp, la spital. Mi-a fost frică de reîntâlnire, şi iată că momentul a venit, şi eu nu ştiu ce să-i spun. Cuvintele convenţionale n-ar avea nici un rost, şi totuşi sunt singurele: ce soartă nedreaptă, căile lui Dumnezeu sunt ascunse, nu le putem pricepe, trebuie să ne înclinăm şi să tăcem. I-am îngânat ceva despre cât îmi pare de rău. Vorbe inutile. Şi ea ştie asta. Cred că şi-ar fi dat bucuroasă viaţa ca să-şi scape copilul.

*

Locul nostru la cimitir e spre margine, aproape de gard. După parastas, am întârziat acolo, cred că eram printre ultimii. Am luat-o spre ieşire, deodată ne-am auzit strigaţi din urmă. Ne-am întors cu un fior: pe o alee, un bărbat în hanorac. Părea un călugăr, încins strâns cu un cordon, cu gluga trasă pe ochi, stătea chincit lângă un coşciug din care se revărsa pânza ca un văl de mireasă. Nu se putea vedea cine era înăuntru. „Nu ştiţi pe unde or fi groparii?”

Din păcate, nu ştiam. Ne-am uitat cu mirare şi compătimire la sicriul deschis, din care răzbătea un profil vag, şi la omul acela singur. Se stârnise vântul şi pânza flutura ca o aripă. Era uşor de închipuit ce se întâmplase. Maşina mortuară întârziase, probabil din aceeaşi cauză care provocase şi absenţa groparilor: nu plătise destul. Nimic nu s-a mai sincronizat, toţi l-au lăsat de izbelişte: să se descurce cum l-o lumina Dumnezeu.

N-am reuşit să disting faţa omului, dar cred că era dintre cei pripăşiţi de curând la oraş. Mai dădea pe la bătrâni din când în când, şi, sub pretextul că studiază la târg, îi cerea lui taică-său bani. Deşi continua să se-ndoiască, bătrânul îşi zicea: „Mai ştii?” Şi dădea o mulţime de parale pe gaz, că n-aveau electrică în hambarul unde se retrăgea fiu-său noaptea. Se uita de-afară la gemuleţul care pâlpâia, şi se-ntreba la ce putea să cugete cineva atâtea ceasuri. Într-o noapte, n-a mai putut răbda şi a bătut la uşă. Fecioru-său stătea la mesuţă, cu haina pe umeri (într-un ziar sau

pe un calendar era o poză asemănătoare): nici nu citea, nici nu scria. Pe masă ardea lampa, adică banii lui. „Nu te supăra, taică, zi-mi şi mie, ce faci?” „Mă gândesc!” „Da' lampa de ce trebuie să ardă?” „Eu nu pot gândi pe-ntuneric!” „Şi la ce te gândeşti?” „Diverse probleme! Acum, de pildă, încerc să limpezesc o chestiune de care nu s-a ocupat nimeni: dacă ia foc hambarul, ce s-or face vrăbiile?” Bătrânul a sărit să sufle-n lampă. Pfff!

Şi acum, după ce l-a mutat pe bătrân cu sila la oraş, nici să-l îngroape nu-i capabil. În schimb, se închină lucrurilor, se teme pentru paturi şi scaune, pentru plăpumi şi farfurii: mai bine şi-ar tăia o mână. Încuie uşile, tremură când vede aur, trăieşte sub semnul lui Mercur, sclipind în venele lui ca-n termometre. Dacă va strânge bani, îşi va face monument, ca să se-nchidă cu cheia în odăi de mormânt, iar pe uşă va scrie: „Aceasta este căsuța mea de veci.” Dragostea lui se traduce în aur. Dacă va ajunge să aibă ceva carte, ştiind că în poezii şi la teatru dragostea moare frumos, cu multă mimică şi vorbe expresive, va folosi cuvinte: „vibrație”, „tumult”, „crescendo”. Hai, nu-i aşa că sună bine? Dragostea lui nu moare frumos, ci se transformă în somn şi digestie. „Nu cânta astă-seară, se roagă doamna, nu eşti în voce!” Dar el cutremură geamurile cu un lied despre o floare. Musafirii îşi vor freca palmele, mulțumiți. „Mai doriți o ciosvârtă de vacă?”

*

De vreo două săptămâni citesc la cele peste o mie de pagini, şi am în cap o viziune care nu-mi mai trece: buricul pământului, un muşuroi, din care se revarsă peste lume o lavă de zei, zeițe, monştri, caloieni, titani, legende, ciclopi, balauri, semizâne... Am în față „Dacia Preistorică” a lui Nicolae Densuşianu, ediția princeps, postumă, Carl Göbl, 1913. Nu ştiu cât de bun savant a fost, dar e un mare poet.

În rândul poeților îl înscrie şi sfârşitul de care a avut parte: mort pe strada Sfinților, nume în consonanță cu viața lui, nu departe de

biserica unde sunt zugrăvite pe frize Sibile; în fine, poliția, Morga, giulgiul sărac, obștesc, răceala de gheață a unui sfârșit care nu interesa pe nimeni în afară de autoritățile obligate să-l îngroape, fără redundanța fastului, pe cel ce nu și-a precupețit cuvintele ca să descrie „Tumulul sau mormântul lui Achile din insula Albă (Leuce)" și „Templul Hiperboreilor" sau „Simulacrul cel colosal" de pe muntele Omul.

Orfeu în piele de savant, a bătut țara cu piciorul, în căutarea minunilor. Mormântul lui Achile de pe țărmurile Helespontului, spune el, e un simplu cenotaf, adevăratul se află pe Insula Şerpilor. Argumentul? Insula asta, după cum se vorbeşte, a scos-o din mare zeița Thetis pentru fiul ei. E lipsită de oameni, o calcă doar cei care se abat cu corăbiile pentru a-i oferi jertfe lui Achile. „De asemenea se mai află în această insulă o mulțime nenumărată de paseri, porumbei de mare, fulice şi cioare de mare, cari îngrijesc singure de templul lui Achile. În fiecare dimineață ele sboară la mare, îşi udă aripele cu apă şi apoi întorcându-se repede la templu îl stropesc. Iar după ce au terminat de ajuns cu stropirea, ele curăță vatra templului cu aripele lor." Mai sunt şi corăbieri care aduc animale anume destinate sacrificiului, pe unele le taie, altora le dau drumul pe insulă, tot în onoarea lui Achile, astfel cei siliți de furtună să acosteze pot să aducă la rândul lor jertfe eroului: „...ei consultă pe oracului lui Achile, că oare nu ar fi bine, ca în onoarea zeului, ei să taie victimele, ce vor alege dintre acele, cari pasc pe insulă, iar pentru aceste victime să depună prețul, ce dânşii vor crede, că se cuvine." Dacă „oracului" refuză, mai dau ceva pe deasupra, până când în fine se învoieşte. Atunci victima nu mai fuge, ci stă de bună voie să fie prinsă.

Punctul culminant al demonstrației poetice îl atinge în interpretarea unui fragment din Pausanias care citează un imn în onoarea Sibyllei Erythree, evident, numai o simplă traducere grecească din vechea limbă pelasgă. Da, el cunoştea limba pelasgă! „Erythrea" înseamnă „Roşia", „Sardana" este „Zarandul", „Gergithia" e „Gurguiata", „Libussa" este „Lăpuşa"

şi aşa mai departe. Fragmentul grecesc din imnul Sibyllei îl traduce astfel: „Eu mi-s născută între oameni şi între zeiţe,/Sunt o femeie nemuritoare, tatăl meu se hrănea cu pâne (era agricultor),/După mamă eu sunt Hodişiană şi patria mea este Roşia,/Mărmesci, loc sfânt al mamei (mari), şi râul Iadului.”

Dar ce a făcut Sibylla asta? I se atribuiau diverse cântece şi o colecţie celebră de preziceri, de pildă despre „palpitări” (cutremure). A scris în versuri eroice trei cărţi despre Divinaţiune şi le-a dus la Roma în timpul consulilor, sau, după cum spun unii, pe vremea lui Tarquiniu, în speranţa că va avea un mare câştig cu ele. Când a văzut că e disprețuită, a ars două, a mai rămas numai una, pe care Romanii au cumpărat-o. Alţii spun că adusese nouă cărţi din care şase le arsese. Regele Tarquiniu, uimit, a consultat augurii, iar ei au ajuns la convingerea că acele cărţi au fost trimise de divinitate. Îl sfătuiră pe Tarquiniu să plătească femeii întreg preţul cerut.

După ce a predat cărţile, Sibylla le-a spus să le păstreze cu sfinţenie, a plecat şi nu s-a mai văzut. De ce i spusese Sibylla Roşie? Unii credeau că din cauza părului ori a excesului de sânge: obrajii îi ardeau. Alţii ziceau că venea dintr-o ţară unde munţii roşeau de aramă şi aur. Sosea din întinsul exil care pâlpâia în zările Romei. Nu s-a putut afla mare lucru despre ţara unde se născuse. Călătorise printre mărfuri, învelită într-un sul de pânză, de frica bandiţilor, traversase marele Okeanos, trecând pe la Insula Albă, Leuce, unde, spunea ea, starea de ruină a templului întrecuse orice închipuire. Or, se ştia că la gurile Istrului nu e decât o stâncă nelocuită, unde se aciuiau vagabonzi, leproşi, mutilaţi, ţopăind în cârje şi urlând feroce când s-apropia vreo corabie; numai o minte bolnavă ar fi putut să-i ia drept preoţi ai lui Apollo. Cu greu puteai să-ţi închipui un pământ locuit de oameni normali, dincolo de hotarele lumii. Se mai văzuseră drumeţi care povesteau despre Deşertul Geţilor, cu ierburi înalte şi amare, prin care umblă turme de lei, ori despre Morimarusam, cu pârâuri de aur. Dar erau fie pe jumătate nebuni, fie şarlatani.

Şi, la urma urmei, cum să trăiască oameni altundeva decât la Roma?

Scrierile cumpărate de Tarquinius Superbus au ars în vremea lui Sulla, odată cu Capitoliul, unde erau păstrate într-o ladă de piatră, sub templul lui Jupiter optimus maximus. „După acest dezastru, Romanii căutară în toate părţile imperiului patria Sibyllei Erythree, în speranţă, că vor mai găsi un esemplariu din oraculele ei. Însă toate cercetările au rămas fără resultat."

Când stuparul se pleacă asupra stupului,
la o anumită vreme din vară,
aude cum în faguri reginele tinere cântă,
anunţându-şi vârsta.
La voi, ar auzi vreunul cântecul reginelor?
Îmi pare rău că am venit.
Versurile, care-i fac pe barbari să tacă,
v-au lăsat indiferenţi.
Dacă asta e Roma,
mă bucur că-s barbară.

Dacia este şi patria Phoenixului. Herodot spune că pasărea vizitează Egiptul o dată la cinci sute de ani, după ce-i moare tatăl. Unele din penele ei au culoare aurie, altele roşie, iar după formă şi după mărime, seamănă foarte mult cu aquila. Pliniu adaugă câteva tuşe: „coada e albastră întreţesută cu pene roşii, sub gât are bărbii şi pe cap un moţ." Să fi fost fazan, dropie, cocoş sălbatic? Phoenixul, când îmbătrâneşte îşi construieşte un cuib din ramuri aromate, se aşează în el şi moare. Apoi din oase şi din măduvă se naşte mai întâi un vierme, din care se desvoltă un pui, şi cea dintâi grijă a acestui Phoenix tânăr este să-l înmormânteze pe bătrân. Mormântul a devenit cuib, cuibul devine mormânt şi este depus pe altarul soarelui. Când Phoenixul a fost prins şi adus la Roma, s-a încheiat un proces-verbal, dar nimeni nu credea că era cel adevărat. Necredincioasă, Roma. Care era patria Phoenixului?

Nu putea fi decât „regiunea cea legendară din emisfera nordică, sub orisonul cel pur şi senin al Istrului, în apropiere de munţii Ceraunici, sau ai Cernei”, iar templul soarelui, unde-şi depunea cuibul-coşciug, era „sanctuariul cel mai renumit al timpurilor preistorice, din regiunea fericită a Hyperboreilor celor sfinţi, acolo unde călătorea însuşi zeul Apollo”, adică Insula Şerpilor.

*

Dacă mergi spre partea de vest a oraşului, ajungi pe şoseaua de centură. La barieră, se stă minute în şir. Gândurile se aşează şi ele, la fel şi cuvintele. Soarele arde nemilos, la vremea prânzului. Lângă canton, o fântână: o conductă de ciment înfiptă-n pământ. Un om s-apropie şi lasă găleata, un cilindru ruginit, o scoate, se uită şi varsă conţinutul: nămol. Îi mai dă drumul o dată, s-apleacă şi bea. O oaie tunsă, priponită în soare, se-nvârte în jurul ţăruşului şi behăie cu disperare. Nu rezist, mă dau jos să-i desfăşor lanţul. Până s-ajung, a apărut trenul, s-apropie, acuşi se va ridica bariera. Dau să mă-ntorc, oaia behăie, mă duc spre ea, ajung, oaia se uită cu ochi tâmpi, văd că deschide gura, dar nu-i aud glasul din cauza zgomotului. Desfăşor lanţul încâlcit, oaia, de emoţie, îşi dă drumul udului pe picioarele mele

Din şosea se face un drum la dreapta, însemnat cu două bariere de lemn: dacă treci în viteză, nu-l observi. Maşina iese din şosea, printre şiruri de nuci şi salcâmi. În mijlocul drumului, o turmă de oi şi capre, cu măgarul la mijloc, ciobanii ne privesc enigmatic. După câteva minute, vedem grilajul de fier, poarta cu stâlpi de zid văruit. Claxonăm şi aşteptăm. De fapt, nu-i încuiat, doar un lanţ înfăşurat între canaturi, totuşi aşteptăm. Omul apare, fugind cu paşi mărunţi, salută înclinând capul sau ducând scurt mâna la tâmplă. Se face că descuie. Între timp, citesc a nu ştiu câta oară tăbliţa albastră ca apa: „Zonă de protecţie sanitară. Intrarea oprită”.

Oricine are nevoie de o insulă, chiar şi în mijlocul uscatului. La poartă, un copil cu o sticlă goală, îmi face semn că vrea apă; îi deschid şi-l duc la cişmea. La primul contact cu apa, sticla s-a brumat. Văd din privirile oamenilor că mă dezaprobă: nu trebuia să-l las să intre, ci doar să-i umplu sticla. Vin mereu la poartă femei de pe câmp, îngenuncheate de oboseală, moarte de sete; oamenii nu le lasă, le umplu ei bidoanele.

Puțurile sunt nişte ridicături de pământ, care seamănă cu tumulii. Sub cupolele de beton, izvoarele captate, împinse de pompe, pulsează ca valurile. În fața clădirii, o statuetă de bronz înverzit reprezintă o divinitate a apei: un tânăr cu o scoică în mână. Postamentul are la colțuri patru delfini arcuiți în salt şi câteva cochilii. E încrustat şi un an, cu semne latine, îl descifrez şi-mi iese „o mie şase sute şi...” Imposibil.

În locul ăsta, insulă în mijlocul câmpului, paşte liniştită şi măreață o iapă. „De când e Dora aici?” Nimeni nu ştie. Unul mai vechi: „Când am venit la stație, acum 25 de ani, am găsit-o aici...”. Întrebat cine a adus-o, a spus că a auzit de la nea Vasile că ar fi adus-o el, pe vremea când se omorau caii, apăruseră tractoarele, şi venise ordin să-i dea pe toți la abator, curgeau pe uliță ca apa, şi erau mulți, cum sunt acum maşinile pe străzi. Altul: „E cal boieresc, n-a fost pusă la muncă grea!” E roşie toată, numai la piciorul stâng din spate e încălțată cu alb. Spatele i s-a adâncit puțin, şi de când nu mai are potcoave i s-au tocit copitele. Nu se găsesc potcovari prin zonă. O mângâiem pe botul negru, catifelat, ne priveşte cu ochii măriți. Îi dăm resturi de pâine. Oamenii se minunează: n-au mai văzut cal să mănânce pâine. Am citit undeva despre cai că sunt veşnic flămânzi.

Cei de-aici nu înțeleg de ce venim, sunt locuri mai frumoase, există un fel de parc, făcut de curând, cu ştrand, pe malul Argeşului. Unul a încercat să ne convingă că Dora e periculoasă, muşcă, loveşte cu capul şi cu piciorul. În vreme ce spunea asta, o trăgea de coamă s-o întărâte. Nu îndrăznesc să se atingă de Dora: e trecută pe inventar. Altul s-a jurat că aşa cum e Dora acum, „tot

ar scoate două mii pe zi trăgând la căruță sau la plug.” În unele zile, am găsit-o cu pieptul brăzdat de dungile hamului, vlăguită. „Ce faci, Dora? La ce te-au pus?” Tace şi lasă capul în jos. Cred că, după ce plecăm, o iau de păr.

De pe tumulul sub care se află puțul, mă uit la satul din zare. De departe, pare idilic: fumuri, praf ridicat de căruțe, femei care vin din luncă cu sarcini de buruieni în spinare pentru vacile pe care le mână din urmă. Cu țăranii nu-i bine să te pui. Când pe vreunul îl dor încheieturile, sfidează gramatica: „*ne* dor genunchii”. Nu e o greşeală, e altceva. I-am înțeles într-o noapte, când am avut senzația că răul meu e la fel de amplu ca frigul de-afară sau ca întunericul, mi-au trebuit câteva minute ca să mă reduc la singular. Aşa şi ei. „Să vedem ce-o să mai mănânce lumea, când o să stăm şi *noi* la coadă la hârtie igienică!” Era vorba despre lucratul câmpului, despre ce şi cum se muncește, despre faptul că multe nu se găsesc.

Într-o duminică, eram întinşi la soare pe malul gârlei, şi a trecut peste noi o turmă, oile se scurgeau uniform, caprele se opreau să rupă din salcâm. E formidabil să te scalzi într-o turmă.

Vreme mohorâtă. Scriu. Nu merită să te-apuci de scris dacă nu ai ceva urgent de spus, ca şi cum ar arde ori ar trebui să-ți faci testamentul. Formulez următoarea rugăciune:

Doamne, fă ca locul ăsta să nu piară!
Chiar dacă noi nu vom mai fi,
se vor găsi păsări să-l spele scuturându-şi aripile.
Dar pângărirea începe să cuprindă
şi insula noastră: pe marginea şoselei, ruine,
cai părăsiți, câini fără stăpân,
o vie smulsă, oameni trişti.
Semne de topor pe trunchiurile copacilor.
Mă gândesc: Apără, Doamne,
locul unde am citit Cartea ta la soare,
cu menta, grâul şi macii!

La Dora, în lunca de pe malul gârlei, am citit Biblia în iarbă. Stăteam pe-o pătură, pe pământ. Mă dureau oasele. Când am ajuns la „Împărați”, n-am mai putut s-o las din mână. Moise mă cutremură: cum i-a pus să repete jurămintele, blestemele, legile! Totul e proaspăt, pare scris ieri. David, cu plete roşcovane, e luat dinapoia turmei şi făcut rege. Avesalom stă sub un stejar, legat cu pletele lui bogate care i se încurcaseră în crengi. Am impresia că pe toate le ştiu, şi totuşi le citesc pe nerăsuflate, pentru prima oară. Îmi vâjâie capul. Aşchii din cartea asta uriaşă îmi intră în inimă şi mă amețesc. Nu ştiu dacă ochii mă ustură din cauza soarelui sau mi i-au ars literele. Nu mai pot să stau locului, mă ridic şi o pornesc prin luncă. Dintr-un tufiş, sare un iepure, mi se pare gigantic, o rupem la fugă, el într-o parte, eu în alta, pe urmă ne oprim şi ne privim în ochi. Capul mi-e plin de fraze şi imagini. Cum a ajuns Iona în pântecele chitului? În luncă începe să cânte cucul. Ştiu că trebuie să-mi cânte drept în față, altfel nu e bine, şi de câte ori cântă, atâția ani dă. Cântă, îi spun, nu te opri! În afara insulei de la Dora, trăim într-o cetate cernită.

*

Într-adevăr, n-a mai rămas nimic neatins, de la copiii din burtă până la morții din pământ. Am auzit de cei scoşi din cimitirul unde se face Lacul Morii, i-a avortat țărâna, ajutată de țigani beți. Există şi un securist-şef peste cimitire: morții trebuie supravegheați, pot să conspire, se pot întruni noaptea, pot stârni revolte. Nu se ştie niciodată, cu ăştia nu poți fi sigur: nici acolo nu se liniştesc. Nu toți, desigur, unii din ei, aceia care nu se astâmpărau nici deasupra. Sunt şi excepții: au fost toată viața aşezați, cuminți, la locul lor, şi cum ajung dincolo, îi apucă un fel de nebunie.

Cam aşa ar fi gândit securistul-şef despre bunicul: domn în vârstă, respectabil, doctor, mort de vreo unsprezece ani, sapă

după el, şi ce să vezi? Ia-l de unde nu-i! Coşcogeamite om cu carte! Cine ştie ce tuneluri pe sub pământ, ca Monte-Cristo, ce ieşiri secrete, poate chiar o întreagă filieră. Le convine, ei se duc la plimbare, se lăfăie cine ştie pe unde, la antipozi, iar noi stăm aici şi ne batem capul.

Securistul-şef peste cimitire are foarte multe griji. Normal, ar trebui ca în fiecare săptămână, dacă nu mai des, să le inspecteze, să citească inscripţiile de pe cruci, ceea ce e imposibil. Aşa că recurge la informatori. E o categorie foarte utilă. Fără ei, totul s-ar duce de râpă, întregul sistem, atât de eficient, despre care se vorbeşte cu mirare („cum rezistă?"), ar fi la pământ. Cum altfel s-ar putea pătrunde în gândurile, în inima omului? Cum ar putea fi prins în plasă, numai şi numai graţie prostiei şi credulităţii lui? Turnătorul trebuie să fie prietenos, să ştie să s-apropie de fiecare, să aibă răbdare să-i asculte, mai ales pe singuratici, care vorbesc greu, dar când încep scot pe gură adevărate comori. Uneori, împărtăşesc şi amintiri de familie, vorbesc despre ai lor, despre cunoscuţi, şi nici nu ştii de unde sare iepurele, se întâmplă să apară nestemate numai bune de pus în rapoartele săptămânale.

În domeniul în care lucrează securistul cimitirelor, lucrurile sunt ceva mai delicate: ăştia nu prea vorbesc. Trebuie luaţi cu binişorul, cu multă răbdare. Iată, de pildă, femeia îmbrobodită, care stă în capelă, la căpătâiul unui proaspăt venit. Îl păzeşte de câteva ceasuri, din când în când se mai ridică, mai îndreaptă o floare, mai taie mucurile de la lumânări, şi iar s-aşează, cu o răbdare fără margini: îi culege ca o albină fiecare şoaptă, fiecare murmur. O vezi cum s-apleacă să-şi apropie urechea: un cuvânt pe care nu-l înţelege. Culege tot ce poate de pe buzele decedatului, nu uită nimic. Poate că el îşi povesteşte viaţa, într-o ultimă autobiografie, şi cine ştie câţi oameni a cunoscut, dacă el nu-i interesant, atunci devine prin alţii. Dacă n-ar fi aceşti culegători de cuvinte, ar mai sta cineva să asculte murmurul indescifrabil al morţilor? Toţi sunt ocupaţi să bocească, să îngroape, să dea de pomană, să facă slujbe. Rămâne

informatoarea (sau informatorul) să-i strângă decedatului cuvintele, şi astfel ce e mai important circulă mai departe în reţea, e aşternut pe hârtie, iar numele celui mort e menţionat „cap de listă”: „Deţin informaţiile de la...” Dar ăsta n-a murit? Ce contează!

Pumnul puterii intră în burţile noastre, ne controlează stomacurile şi uterele. Nu mai avem nimic al nostru. Ca reacţie, din pânza freatică a visurilor, din adâncul gândirii comune, se ridică semne şi prevestiri. Nu pot să ştiu cum se va întâmpla, dar va fi. În mod sigur, va fi. La Dora s-a concentrat toată liniştea noastră. Am avut noroc.

Oamenii, şireţi, pământii, ne urmăresc din ochi. Unul îşi ascute coasa şi taie câteva braţe de iarbă. De fapt, totul e lăsat în cea mai sfântă paragină, semnul indiscutabil al libertăţii. Într-un şopron s-au strâns fiare vechi, un plug ruginește sub pânze de păianjen pline de pui, constelaţii care roiesc la un suflu de vânt. O şaretă zace cu hulubele în ţărână, o căruţă în care mai sunt urme de coceni stă părăsită. În clădire, podelele sunt desfundate, toamna e plin de ceapă şi cartofi ori lemne de foc.

Ce rost ar mai avea să plecăm undeva? Unde să mai pleci? Păsările vin să moară aici, după ce au fost împuşcate dincolo de gard, vânătorii umblă prin porumbiştea uscată, semiorbi, uitându-se prin ocheanele puştilor. Împărăteasa curţii e, indiscutabil, Dora. Luceşte în soare, cu urechile vârfuri de lance. Alungaţi din propria viaţă, ne căutăm aici respiraţia pierdută. Toată săptămâna suntem în infern, un infern lăţit peste limite, scăpat din frâu. Unii mor, alţii se îmbolnăvesc, alţii fug. Noi am hotărât să rămânem. Şi aşa cum unele animale de mare se ridică la suprafaţă să respire, noi venim să stăm sub sălcii, pe pământ, să vedem gârla curgând de capul ei, s-o vedem pe Dora. S-o adorăm pe Dora.

Ce să-i ducem de data asta? N-am strâns pâine, iar de cumpărat n-avem de unde. Ne oprim într-o piaţă aproape pustie. Printre tarabele goale, ajungem în faţa uneia la care oficiază în halat un

vânzător de Aprozar: sfeclă, ceapă şi o moviliță de semințe lunguiețe; după multe dezbateri, hotărâm: e ovăz. Întrebat, vânzătorul confirmă. Nu mai stăm să ne întrebăm datorită cărui miracol se vinde la Aprozar, cu gândul la faimoasa întrebare adresată calului, îl cumpărăm pe tot. Abia aşteptăm să vedem cum o să se bucure. Dora vine în fugă, aleargă uriaşă pe lângă maşină. Cerem o găleată, turnăm ovăzul. Brusc, se potoleşte, capul îi dispare pe jumătate înăuntru, ciuleşte urechile şi mestecă. Auzim cum sfarmă semințele între dinți, un lapte îi apare la colțurile gurii. O lăsăm să mănânce şi plecăm spre luncă.

Câinii aleargă pe lângă noi prin noroiul uscat. Deodată, auzim un nechezat: întoarcem capul şi o vedem pe Dora la poartă, dând din cap parcă ne face semne. Poarta se deschide, ea iese triumfătoare: desfăcuse lanțul cu dințiii. Trece pe lângă noi în galop, cu coama fluturând. Încercăm s-o oprim, se face că nu ne vede, o ia peste câmp. Nechează şi aleargă, coada îi flutură, mai vedem o dată coama ca o flacără, pe după salcâmii scuturați. Oamenii au ieşit şi ei, unul are o frânghie în mână. Se duc după Dora. Ne e frică să n-o calce trenul, să n-o lovească vreo maşină, să n-o fure țiganii.

După vreo jumătate de oră, unul apare gâfâind, cu Dora de funie, ca o păcătoasă. Ea, cu ochii ieşiți din orbite, ține fruntea sus, scutură coama şi trece măreață. Cât am mai stat pe malul gârlei, am comentat. Ce o fi apucat-o pe Dora? Am ajuns la concluzia că ovăzul era de vină. Şi noi la fel ne-am fi luat câmpii.

Se face tot mai frig, copacii din luncă sunt goi, dar la prânz soarele încălzeşte iarba uscată. Numărăm plopii: sunt cu soț. Culeg pelin şi-l frec în palmă: parfum amărui, bărbătesc. Pe unii copaci sunt semne de topor. La marginea şoselei, au mai dispărut case. Pe la porțile celor rămase, nişte bătrâne cu fețe triste. Vom continua să venim aici, cât se va putea. Câmpul e brumat ca o blană de miel. Ceva mai încolo, nişte orăşeni, o puşcă agățată într-o salcie. O pasăre mare, albă, zboară în cercuri pe deasupra

noastră, agităm brațele şi strigăm ca s-o speriem, dar nu ne bagă în seamă, se duce direct spre vânători.

Mi-a spus cineva: nu poți să iei asupra ta totul. Într-adevăr, nu poți, dar merită să încerci. Nimic nu-mi este indiferent, asta mi-e meseria. E drept, munca mea nu produce sudoare, dar nici pământul nu asudă, şi totuşi nu stă niciodată degeaba. Nu se vede că muncesc, pentru că nu mă odihnesc niciodată. Am însă momente când mă cuprinde un fel de amețeală, ca şi cum pe măsură ce m-aş apropia de țintă, zilele s-ar face ca veacurile, ceasurile ca anii.

Miraculoasa Dora! Câinii vin şi pleacă, se nasc şi mor, Dora e dintotdeauna şi aşa va rămâne. Culcată în iarbă, simt în creştetul capului frigul: păsările plecând ne-au împins spre nord, ca o zvârlitură de praştie. Îmi place aici, când rămânem singuri. Cât timp va fi părăginit, nu va atrage pofte. Trăiască zilele urâte! Culeg iarbă uscată, frunze şi fructe mumificate. Cățeaua s-apucă să sape cu înfocare la rădăcina unui arbust: îl caută pe cățelul pământului. Vedem cu stupoare, pe lângă linia de înaltă tensiune, un stol de lilieci, rotindu-se în lumina de la cinci după-amiază.

Ne-ntoarcem în curte, şi Dora îmi paşte dintr-o mişcare buchetul de iarbă uscată. Pe drum, nişte necunoscuți bat nucii. Ceva mai încolo, alții au încolțit cu mâinile goale un amărât de iepure sălbatic, numai piele şi os: gâfâie disperat, încearcă să-şi înşele prin salturi urmăritorii. Facem tărăboi, şi iepurele obosit, când aproape se dăduse prins, se dezmeticeşte şi o rupe la fugă. Miez de nucă, struguri albaştri, cu bobul tare, plin de sâmburi, ciorchini parfumați, îndesați şi mărunți, cum au satirii împletiți pe după coarne.

Discutăm despre dracul: are şi el mamă, acolo unde te duci când pleci departe; are tată, când scapi de el, dai peste taică-său; are şi copii, pe care-i înțarcă prin cine ştie ce pustietăți; munceşte, unui om obosit i se spune că arată ca dracu', ară cu plugul tras de boi sau cu cine se nimereşte („au arat dracii cu tine”); poate fi

coafor sau frizer: când nu-ți place mutra cuiva, spui „dracu' să-l pieptene”.

Cum reuşim să trăim? Nu ştiu nici eu. E ca o înjurătură continuă, din partea nu ştiu cui, un curent te loveşte şi te împinge înapoi, spre origini incerte, zi de zi, ceas de ceas, nimeni nu scapă decât dacă trece de partea care-l înjură. Înjurătura vremurilor ne-a dus departe, la mama dracului, în necunoscut. E ca şi cum n-am fi. Trăim, greu, dar trăim. Printre alte nefericiri, cel mai de nesuportat mi se pare disprețul cu care eşti copleşit de lepre. Mai slab de înger, ajungi şi tu să crezi că nu eşti decât un deşeu uman, un gunoi. E un fel de demolare interioară, care-şi găseşte agenți potriviți în cei cu apucături de vechili. Şi sunt, slavă Domnului, destui.

*

Pe geamuri e o iarnă luxuriantă, desişul unei jungle albe. Întotdeauna am bănuit-o de ipocrizie: iarna e un Tartuffe plin de păduri tropicale. Fenomenul conexiunii inverse: sunt în pericol veşnic să mă molipsesc de felul de a gândi al elevilor, aşa cum psihiatrii înnebunesc după un timp printre nebuni. Ar fi interesant de făcut asupra mea observații în sensul ăsta.

Trezindu-te dimineața, poți să ştii exact ce vei face, unde te vei afla la o anumită oră, dar nu poți să anticipezi ce vei gândi. Ce s-ar întâmpla dacă gândurile ar avea caracter programat? Citesc extemporale şi teze, dar nimeni nu-mi poate comanda ce să gândesc: descopăr în lucrări poezii, din categoria celor ce s-ar putea numi „involuntare”: „Otilia părăsindu-l în Spania...” Citirea tezelor e un peisaj, uneori grotesc, alteori poetic. O fi vreun vicleşug, ca s-o fac suportabilă?

Poeții sunt uneori vicleni. Sainte Beuve despre „Werther”: Goethe găsise soluția, dar o ascundea, oferind în final rețeta falsă a sinuciderii. Nu a fost sincer până la capăt. A păstrat pentru sine creația ca salvare, într-o lumină homerică (tocmai atunci îl citea

pe Homer), şi i-a aruncat vulgului osul ospățului. Sau, cum zice Sainte-Beuve, „substituise propriei metode de vindecare, al cărei secret îl păstra, o soluție bolnăvicioasă şi banală, pentru uzul vulgului.” Nu cumva procedez la fel, ascunzându-le copiilor soluția mea, poezia?

Copiii ăştia, porniți în turmă către viitor! Cruciada copiilor, 1212: o ridicare în masă a unor ființe nevârstnice din Franța şi Germania, pornite la împlinirea unui scop, pe care, evident, nu aveau cum să-l înțeleagă. Papa Inocențiu al III-lea, nemulțumit de slăbirea zelului, trimite o armată de predicatori în tot vestul Europei. Unul din cei înrolați, Étienne din părțile Vendôme-ului, în vârstă de doisprezece ani, era păstor. 30.000 de copii se îndreaptă spre Marsilia, de unde speră să ajungă pe țărmurile Africii pe jos, convinşi că apele mării se vor despărți. Circa 20.000 sunt îmbarcați pe şapte vase de negoț şi vânduți ca sclavi. Două din cele şapte corăbii se sfarmă pe recifele insulei Sf. Petru. Simultan, începe cruciada copiilor din Germania, şef Nicolas sau Klaus: pornesc în plină iarnă să treacă Alpii. Un copil pierdut, temător, se învață cu lupii...

*

Nu ştiu ce m-a împins să mă-ncalț, duminică dimineața, cu pantofii balerin de lac. Fusesem chemați la muncă patriotică, cu elevii, la sortat cărămizi, pe unul din terenurile virane apărute după demolări, lângă poşta Vitan.

Abia când am ajuns, mi-am dat seama de greşeală. Tovarăşa secretară, posesoarea celui mai arătos coc politic din şcoală, era legată la cap cu basma, încălțată în cizme jigărite, toate colegele mele la fel, cât mai ponosit, cât mai şters. A devenit o adevărată artă îmbrăcatul, încât să nu atragă atenția: îmbrobodită, cu umerii aduşi, cu cearcăne pe fața cât mai palidă. Pe unele le suspectez că şi le desenează cu creionul. În schimb, şefele au ceva faraonic în felul cum îşi vopsesc figurile: pometii cu ocru, pleoapele cu

albastru sau verde; ochii rimelați par a privi departe, spre zarea nepătrunsă a fericirii. Coafurile lor nu țin de modă ci de ideologie: înalte şi țepene, gata să înfrunte vântul rebel, ciufuleala naturală a nopții. Am auzit că uneori dorm în fotoliu ca statuile. Femeile astea nu se odihnesc niciodată, ele îşi sprijină ceafa de diverse spătare. Imagini vii ale vigilenței, ale sacrificiului, întruchipări ale tuturor lozincilor, numai ele au voie să se dichisească.

Şi eu m-am găsit să-mi pun pantofii de lac! Pe deasupra, am şi întârziat. Între ultima stradă pavată şi locul unde erau strânşi copiii, era o mare de noroi grăsos, adânc, moale. Ici-colo, timide cărăruşe, insuficient bătătorite. Toată lumea era cu ochii pe pantofii mei: mă înfundam până la glezne, în curând aveam un soi de galoşi năclăiți, abia-i mai puteam ridica. „Era vorba să fim aici la ora opt, şi e trecut de nouă jumătate!" a zis tovarăşa.

Mi-am simțit soarta pecetluită, aşa că n-am mai înaintat, m-am întors înapoi. Când mai aveam doi paşi până la trotuar, un domn care tocmai trecea mi-a întins mâna cavalereşte, m-a ajutat să ies la liman, sub privirile ucigătoare ale şefelor: eu eram cu capul gol, îmi tapasem părul, iar ele arătau ca dracul şi păreau la locul lor în noroaie.

Lung şir de femei-vechil, ascunse una sub poalele celeilalte, ca Matrioşele din țara de la Răsărit. Chiar le-ar fi părut bine să pățesc ceva: leşinul sau moartea mea n-ar fi fost decât un eveniment oarecare, de categoria a şaptea, incomparabil cu amețeala sau cu necazurile lor; de pildă, tovarăşa are un câine, nu ştiu ce rasă, ceva străin, ăstora creierul le creşte mai repede decât capul, au mai mult decât e normal, asta le dă dureri insuportabile, la un moment dat trebuie împuşcați. Aviz celor care au creier în exces.

Tovarăşa de la sector, pe scaunul de unde supraveghea, avea un obraz palid şi altul vânăt, semn de circulație sangvină proastă; fața bicoloră întruchipa acolo, în noroi, chipul de Ianus al moralei proletare. Copiii sortează cărămizi. La douăsprezece li se va da

pauză de masă, or să scoată din sacoşă două felii de pâine lipite cu ceva, şi or să le scârţâie între dinţi zidurile dărâmate, vor înghiţi odată cu pâinea ultimele rămăşiţe ale oraşului, rămase în aer ca o ceaţă.

În vacanţa de iarnă ne-au trimis să facem recensământul în vederea raţionalizării alimentelor de bază, ulei şi zahăr. Bineînţeles, eram pe listă. Ni s-a spus că e o măsură temporară, justificată de recolta slabă din vara trecută. Mie şi unei colege, profesoară de germană, ni s-a dat o porţiune din bulevardul Mărăşeşti. Cel mai greu ne-am descurcat cu ţiganii, care adunau în casă o droaie de copii de la rude şi vecini, ca să obţină mai mult, iar la refuzul nostru de a-i înscrie fără acte, deveneau agresivi.

Mi-a trecut prin gând că suntem zi de zi cercetaţi
în vederea unui recensământ al sfinţilor.
Un om pur, dacă mai există,
trebuie să fie bine ascuns
în cine ştie ce văgăună, neştiută de lume,
uitată de Dumnezeu,
nimeni nu-l va găsi niciodată.

Cupola veche a foişorului,
în graţia ultimei raze de soare.
Ce legătură-i între mine şi lumina asta?
Întrebarea m-a chinuit preţ de câteva ore,
cât a durat o şedinţă: mă uitam pe fereastră
cum apunea soarele. Poate peste o mie de ani,
după nenumărate sublimări,
voi face şi eu parte din lumină.
Aşa că mi-am spus: „Nu te opri,
eşti Orfeu trecând prin haos, cu turma după tine!”
Şi merg înainte. Poate că glasurile păsărilor
mă avertizează, dar eu merg spre pericol.

Şerpii ies din pământ şuierând, ies sobolii,
şobolanii aleargă ca un râu,
uitându-se din când în când cu spaimă în urmă.
Dar eu merg înainte, călcând peste noroaie.

Împotriva spălăturii de creier, cum aş putea să rezist? Am să arăt că se poate. Scriind, lupt împotriva oprimării. Încerc mereu, încă nu m-am obişnuit cu ciudăţenia propriei mele încercări. E ca şi cum aş înota perpetuu, ca balenele care nasc înotând. Neliniştea din mine se opune tăcerii de-afară, ofer ciudatul spectacol al cuiva ameţind fără motiv.

Calmul nemaipomenit de aseară,
plopii care se frământau,
liniştea plină de zgomote,
jocurile copiilor în cartierul ţigănesc,
casele nelocuite, aşteptând să fie dărâmate,
dantelării de piatră şi fier.
Unul câte unul mor bătrânii
stând la taifas în faţa uşii,
într-o curte se leagănă
trandafiri foarte albi.

Trebuie să scriu, aşa cum alţii respiră. Cine ştie cât din viaţă am pierdut? Câteodată îmi face impresia că am mucegăit, am îmbătrânit înainte de vreme. Ca să scrii, trebuie să fii limpede. Dinspre nord, se aud venind ninsorile. Nu trebuie să uit că sunt liberă în duh, ca păsările cerului care... Liberă să mă revolt sau să mă supun. Caut să profit de fiecare moment, în limitele rezistenţei fizice.

Clipocitul apei în ţevi, dimineaţa. Mirosul luxului
pe unele străzi, cu praf fin şi glicine.
Biserica îmbrăcată în rogojini.

Îmi place să merg cât mă țin puterile,
să măsor cu forțele mele oraşul. Oriunde aş fi,
nu pot să mă rătăcesc. Fără sincope,
viața leagă totul cu inocență,
de parcă n-ar face mare lucru.
Poate că asta e seara prielnică.
Pe strada întunecată, doi copii au trecut
pe lângă mine, executând un fel de dans
piept la piept.

*

Cartierul Uranus era cocoțat pe un deal care a dispărut. În susul pantei, era Schitul Maicelor, o mănăstire. Am fost acolo în timp ce biserica era „translată", mutată încet pe şine, cu 80 de metri mai jos. Am stat de vorbă cu cineva. „Vreau să mă mut, ne-a zis, nu mai suport, e un coşmar: în fiecare zi se mai apropia puțin, până ne-am trezit că ne astupă ferestrele." Am intrat în biserică: ultima treaptă, cea mai de jos, era suspendată în aer; în loc de podea, bârne, pe care am mers în echilibru; icoanele de pe pereți fuseseră acoperite cu un strat de funingine.

Pe cheiul Dâmboviței, spitalul Brâncovenesc, unde am venit pe lume într-o noapte de iulie, pe vremea alarmelor, avea deasupra fiecărei ferestre câte un cap cu coif: figuri de tineri, semănând între ei, o armată îngropată în ziduri, veşnic trează. Mai ales în zilele de iarnă, când soarele apune devreme, treceam şi mă uitam la capetele cu coifuri. Ce-or fi simțit, la apropierea buldozerelor?

În Bucureşti nu se mai aud clopotele. Duminica, mergem pe străzi, ne uităm la case, să ni le întipărim în memorie; din magazine au dispărut filmele fotografice. Am auzit că proprietarilor care urmează să fie „demolați" (nu întâmplător violența trece asupra omului), li se smulge prin amenințări şi şantaj semnătura prin care cer ei înşişi dărâmarea. Duminică, am

văzut perechi de bătrâni stând în curți ca păsările în cuiburi, uitându-se stupefiați împrejur, pe buze cu un zâmbet tâmp.

Orașul a devenit lugubru. În unele zone, de pildă între Delea Veche și Vitan, n-a mai rămas decât pământul gol, răscolit ca după cataclism. Tramvaiul se târâie prin gloduri, ca o arcă pe vreme diluviană. Într-o zi, m-a oprit o femeie pe strada Colței, și fără nici o pregătire, a întins mâna și mi-a arătat sfinxul de pe acoperișul clădirii din colț: „Îl vezi? Îl vezi?" Ca și cum ar fi vrut să se convingă că mai era acolo.

O ceață permanentă acoperă străzile, roșiatică, gălbuie sau albă. Casele demolate plutesc în aer sub forma pulberii, pătrund în piepturile trecătorilor. Turlele năruite, balcoanele, ornamentele ferestrelor, le respirăm zi de zi. Am în plămâni zidurile mănăstirii Mihai-Vodă, foișorul de pe strada Izvor, pulbere de pe treptele străzii Puțul cu Apă Rece, arcada unei ferestre de pe strada Cazărmii, humă din Sabinelor și de pe poarta gotică a Arsenalului.

M-am nimerit în preajma acesteia din urmă într-o dimineață de duminică, toamna. Rămăsese doar ea, poarta, în picioare. Am trecut pe sub boltă, încercând să ajung dincolo, să depășesc pragul: aceeași mare de pământ, între zări pustii.

Legea luminii: nu există nici un loc,
dacă nu-i ermetic închis,
unde lumina să nu pătrundă.
Fereastra dinspre luminator se umple de soare
la o anumită oră, o rază oblică o traversează,
se reflectă în colțul oglinzii,
și ajunge într-un colț unde întârzie un timp.
Până și pivnițele au lumina lor, până și băile
fără ferestre, trebuie numai să aștepți.
Legea parfumului: în serile reci de primăvară,
ajunge aici parfumul lunii, un miros fin de piatră
și praf umezit de ploaie neîncepută.

Legea după-amiezii: există un interval, între două
şi cinci după-amiază, când zidurile amorţesc
în lumina obosită, cu storurile şi perdelele trase.
Poarta a rămas împinsă până la jumătate,
cimentul scărilor, pestriţ, unsuros, luceşte rece.
E vremea când pe la porţi nu trec
decât aceia care n-au motiv să le deschidă.
Treci pe la casa unui fost prieten
şi te uiţi la ferestrele oarbe, treci pe lângă uşa
unei rude care nu te mai cunoaşte
sau pe strada cuiva mort de mult.
Între două şi cinci după-amiază,
telefoanele sună în gol, la fel soneria de la uşă.
Nu mai ştiu încotro să mă duc.
Străzile mă iau în primire, mă las în voia lor.

*

Îşi urmează linia vieţii mai aprig, mai hotărât ca mine, nu pregetă, nu dau înapoi. Un instinct sigur îi mână mereu, răzbesc oriunde, prin deschizături oricât de subţiri, prin fante cât foiţa de ţigară. Câte unul îşi freacă labele, ca şi cum şi-ar astâmpăra o mâncărime de palme. Îşi lipesc pântecele de ţevile calde, şi fiecare fracţiune de timp şi-o folosesc deplin, după voie şi necesităţi. Ei nu pot fi obligaţi să-şi lovească labele una de alta. Atunci, li se limitează brutal şirul nesfârşit al întâmplărilor. Un şuvoi de apă clocotită: mulţimea roieşte înspăimântată, fuge să se salveze, dar exterminatorul e mai rapid. Femele greoaie, gata să nască, roiuri de pui descumpăniţi.

Să fie striviţi câte unul durează, se folosesc alte metode: mulţimile pier în şuvoaie aburinde, scursorile murdare le duc la vale spre canal, în timp ce glasul cuiva, nevăzut de uriaş, îi numără, cu zecile, cu sutele, cu miile. Dar nici asta nu-i de ajuns, se aprind cârpe, hârtii, şomoiage în ascunzători; atunci şi bătrânii

cei mai rezistenți, masculii trecuți prin multe, sunt nevoiți să iasă, dezlipindu-se de locul unde se credeau acasă. „Trebuie să mai fie!” rostește vocea gigantică. Și sunt descoperite cuiburile cu pui încă plăpânzi, fumul, flacăra și apa clocotită se abat și-i ucid în față, în pânzele străvezii în care i-au învelit mamele lor. Și scursorile murdare îi duc la vale spre canal, vocea îngrețoșată abia dacă-i mai numără: sunt prea mulți.

Care or fi regii triburilor, bătrânii înțelepți? Câte un Enea încearcă s-o taie pieziș, ca să întemeieze în altă parte cuibul seminției, dar e ajuns din urmă. Nu mai există nici mări, nici pământuri nemărginite, totul e sub control. În câteva ore, locul este curat și spălat. Masacrul este urmat de liniște nefirească, la puterea a doua. Făpturile nu puteau să țipe, altfel, în hărmălaia de vaiete și urlete, cu greu s-ar fi ajuns la capăt. Cămara a scăpat de gândaci.

Femeia care vindea semințe la colțul cinematografului a fost luată de subțiori de doi bărbați în civil, bine hrăniți, urcată într-o dubă albastră. Era urâtă ca noaptea: cu pielea de pe picioare plină de pete roșii, ca mâncată de purici, legată la cap cu o basma murdară. Cu dinți rari, alandala, spărgea toată ziua semințe. Odată, a trecut unul și i-a dat un brânci, semințele i s-au vărsat pe jos. Nu-și plătise „protectorul”. A început să se vaite, cu voce urâtă, strângându-le și punându-le la loc în pungă. Acum, când au luat-o, nici glas nu mai avea, doar se împotrivea animalic și își târșea picioarele.

Îi invidiez pe cei care pot trăi normal. Pe cei care se scoală dimineața și își beau cafeaua, mănâncă la ore fixe, se culcă devreme, nu se preocupă de ce nu-i privește. Am încercat, dar n-am reușit decât cel mult o zi, după care vine o noapte groaznică, cu coșmaruri ori insomnie, ațipesc în zori și mă trezesc greu. Într-o seară, am văzut un gândac lipit de țeava caldă: stătea pitit și își încălzea picioarele. Dacă era pe cea rece, îl striveam.

*

Cu câtva timp în urmă, au fost dați pradă furiei publice cei cu averi, cuvântul „ilicit”, cunoscut de puțini înainte, a intrat vertiginos în vocabularul curent. Averile au fost confiscate, iar „iliciții” închiși, deși însuși statul le dăduse posibilitatea să se îmbogățească. A fost doar o capcană. Importantă era vânătoarea în sine, nevoia de a da pradă mulțimii câteva nume, câteva făpturi de sfâșiat. La urma urmei, afaceri s-au făcut mereu și probabil se vor mai face, au fost și vor fi misiți, intermediari, dubioși, femei de lux, cosmeticieni, doctori cu instrumentare la domiciliu etc. Oamenii cu carte sunt însă obiectul predilect al vânătorii. Seceră cu furie, printre intelectualii de primă mână, capete luminate, specialiști subțiri în diverse domenii: filozofi, orientaliști, actori, medici, profesori universitari. Acuzația: participare la ședințele mai mult sau mai puțin oculte ale unei secte de proveniență răsăriteană, sosită la noi din Occident, meditația transcendentală. Tratați ca trădători de patrie, scoși din posturi, lăsați pe drumuri sau trimiși la „Brațele de muncă”, unde primesc serviciu de paznic sau măturător, sunt practic desființați. I se dă astfel o satisfacție omului de rând, îndreptățit în mediocritatea lui.

La nivelul unde mă aflu, nimeni nu știe precis ce-nseamnă „meditația” asta, e loc berechet pentru exagerări și zvonuri, fabrica de profil nu întârzie să le scoată. Se spune că au semnat un jurământ de obedință și au cotizat pentru susținerea sectei. Îmi vine greu să cred că atâția oameni cu judecată au putut face așa ceva, dar mi se explică de către binevoitori că „ăștia” au mijloace perverse, și odată făcut primul pas, nu mai ai cum să dai înapoi. Exercițiile yoga, practica în fond inocentă a concentrării, nu ar fi, chipurile, decât masca în spatele căreia stă păianjenul la pândă. În fiecare zi mai aud de câte un profesor universitar sau de un artist: cad ca popicele.

Nu am auzit să fie demascați și profesori secundari, de aceea am fost foarte mirată aflând că una din colege, profesoară de istorie, era interogată în cabinetul directoarei ca

„trandescentalistă”. După câteva ore, se încăpățâna să nu recunoască, deși conducerea, aflată acolo în păr, o sfătuia că e mai bine să fie sinceră și să spună ce a făcut, de vreme ce tot se știe „undeva”. De sus, se primise un telefon: „Vedeți că aveți acolo pe una, Olga I., de istorie, s-a băgat în chestia aia cu secta... Luați-i o declarație.” Dar Olga nu voia să recunoască nici în ruptul capului. Orele treceau, ea tot anchetată. Abia către seară i-au dat drumul, obosiseră. S-a dus acasă. Locuiește singură, nu are pe nimeni.

A doua zi, s-a comunicat că fusese o greșeală, o confuzie, nu era ea, ci alta, tot de istorie, cu nume absolut la fel, până și inițiala tatălui. A fost chemată responsabila cu sindicatul și trimisă acasă la Olga: „Nu cumva să se... După cât am tras din cauza ei...”. Cu o zi înainte, nu se gândise nimeni că ar fi putut să-și pună capăt zilelor, nu le-a păsat. Cea cu sindicatul s-a dus, a bătut la ușă, nimic. După mai multe insistențe, a sunat la vecini. Aveau cheia de la garsonieră: Olga, îmbrăcată ca de școală, prăbușită pe pat, dormea tun.

Toți suntem mai mult sau mai puțin cercetați. Dosarele ne atârnă de gât ca pietrele de moară. Am scris zeci de autobiografii, dar am făcut greșeala că am adăugat sau omis unele detalii, asta a stârnit suspiciuni. Cei mai versați ca mine au un exemplar-tip, și-l repetă de câte ori li se cere. E perfect. În schimb, formele sub care suntem interogați variază mereu: când simplu formular, când autobiografie amplă, cu numeroase și variate detalii. Am fost îndemnați să dăm la iveală tot ce știm despre colegii noștri. Ca la pușcărie.

Anul ăsta, la scurt timp după prima, mi s-a mai cerut o autobiografie, și atunci mi-am dat seama că nu e în regulă. Mă așternd pe scris, fără să mai țin seama de rubrici: povestesc. Spre surprinderea mea, m-au lăsat în plata Domnului. Mă lipesc de pământ și aștept. Nu știu ce. Numai de n-ar fi prea târziu.

E o zi ploioasă, tot mai înfrigurată. Am puțin timp liber și simt nevoia să mă limpezesc. Îmi cumpăr o bucată de pâine, să nu fiu

singură, îmi fixez un punct îndepărtat, să mă duc până acolo şi să mă întorc, pe jos. Asta o să-mi spele gândurile. Mergând, mă cuprinde mirarea: de ce nu se grăbeşte sărbătoarea? De ce nu bat clopotele, de ce nu ies oamenii la ferestre, să fluture batiste? De ce nu-ncepe dansul? De ce s-amână mereu ceea ce trebuie să fie? Un mic efort, şi totul va începe. În tencuiala unei case vechi a rămas un rest de soare. Trec pe lângă un gard de lemn, şi înţeleg ce e cu noi: suntem ca lemnul uscat: zace şi aşteaptă să ardă.

*

Góngora! Am cumpărat o carte splendidă, legată în pânză, o încântare, de la supracopertă, cu portretul de Velasquez al lui Don Luis de Góngora y Argote, şi până la imaginile cu grădini şi castele din Spania, care garnisesc părţile interioare ale coperţilor.

Aflu din prefaţă că *Pedro Lopez de Ayala*, nobil, soldat şi diplomat, făcut prizonier de portughezi la Aljibarotta, a fost ţinut un an, încărcat de lanţuri şi cătuşe, într-o cuşcă de fier, până s-a plătit răscumpărarea. În starea asta, a compus poemul „Rimado de Palacio", în 8200 de versuri! Dar gândul lui era liber!

Eu am mâinile libere, dar gândul? „Să scrii în întuneric e-o meserie grea..." zicea alt poet de-atunci, *Gonzalo de Berceo*. Iar *Juan Luiz*: „Cu şapte chintale de fier/din umeri la picioare..." Şi totuşi scriau! Fericită corcitură de arabi cu latini!

Despre poezie, ca şi despre fier, se crede că vine din stele. Prelucrarea materiei meteorice este însă meserie terestră şi grea: topiri şi răciri succesive. La început, nu ştiam să topesc minereul, în general nu treceam de suprafaţa lucrurilor, nu descopeream golul sub coaja zmeurie a kitch-ului de porţelan, întunericul care şuieră în mingea spartă, frigul din inima bradului de Crăciun. Mă bucuram de orice fleac, de ninsoare de pildă, fără să trec de amăgirea zăpezii văzute pe fereastră. Dar am încercat să învăţ puţină meserie. Mai întâi minereul trebuie topit. Nu ştiu precis unde se petrece asta şi nici de ce natură este energia care întreţine

arderea. Materia curge o vreme, apoi se răceşte şi se solidifică din nou. E doar o primă fază. Unii se opresc aici, cum făceam şi eu la început. De fapt, după un timp, energia trebuie pusă din nou să lucreze: reîncălzit, textul se înmoaie, se lasă modelat. Are chiar transparență, în spațiul virtual unde se află: îi poți vedea defectele, pătrunzi înăuntru, netezindu-l, curățindu-l cu grijă. Operația se repetă de mai multe ori, până la atingerea celui mai înalt grad de puritate posibilă, în funcție de puterile fiecăruia. Atenție: se poate întâmpla ca forma să se răcească brusc, în timp ce te mai afli în măruntaiele ei; atunci, rămâi închis în varianta imperfectă, şi trebuie s-o spargi cu ură ca să te eliberezi. Spaima că ai putea rămâne captiv într-un text, prin răcire bruscă, nu-i decât una din emoțiile primejdioase ale scrisului.

În fond, poezia nu are existență obiectivă, e o stare de spirit. Nu fac decât să iau note şi să le transcriu într-un limbaj de semne. Cineva trebuie să le descifreze, altfel nu există. Încrustez semne în sufletul altuia. Pare atât de simplu: doar să încerci mereu, ca un călugăr în peştera lui, în adâncul pădurii. Dar nu se poate totuşi să nu îndrăgeşti ceva, un fleac, o prostie oarecare, şi ăsta e semnul că se cere o jertfă. Lucrul îndrăgit se părăgineşte, se rupe, păianjenii țes pânze deasupra, şi nu poți face nimic.

Pe de altă parte, ştiu că nici o zidire nu-şi merită jertfa. Bine că sunt în luminosul înainte, în nevinovăție. Însă tot ce trebuia să se întâmple dar a fost amânat se adună ca o viitură, întâmplările au fost numai speriate, nu alungate definitiv, au stat nu ştiu unde, în afara timpului, până le-a trecut spaima, până am uitat de ele, şi au năvălit.

În ziua aceea de 18 iunie, am avut impresia că mi se cerea să plătesc pentru a fi scris. Să plătesc pentru ceea ce mi se dăduse dinainte, fără să mi se spună că voi avea de plătit. M-am întâlnit astfel cu o scadență; din fericire, am mai putut plăti cu mine însămi.

VI

Lucruri îndelung gândite au aşteptat anul ăsta să izbucnească. Sunt opt luni de când lucrez. A fost un an de grație: am scris. Mi-e frică de dilentantism. Ajută-mi, Doamne. Îmi trebuie un climat de simpatie, să simt că se gândeşte cineva luminos la mine. Am nevoie de căldură.

Pe la sfârşitul lui septembrie, am început, în mod neaşteptat, să compun. Primele cuvinte le-am găsit în timp ce mă uitam pe geamul autobuzului 31, în drum spre Arcul de Triumf, nu le mai țin minte în forma aceea. Era ceva despre trezirea multiplă a oraşului: nu o singură dată, un evantai de treziri.

Pe urmă, în Herăstrău, o zi splendidă, de toamnă sau mai curând de sfârşit de vară. Lacul era limpede, liniştit. Am discutat despre cantitatea de apă necesară oraşului, ale cărui ziduri se vedeau nu departe. Rezultatul: lacul e un strop față de setea zării. Soarele asfințind se răsfrângea, cu tot dichisul, la malul cu sălcii, de parcă ar fi avut de zăcut o veşnicie. De aici a pornit, cu imagini care m-au obsedat zile întregi. De la sfârşitul lui septembrie şi până acum, 8 februarie, am scris zilnic, cu excepția duminicilor şi a altor sărbători, a vacanței sau a celor câteva zile cu prea multă treabă. Am lucrat şi noaptea.

Acțiuni somptuoase nu pot să existe la cei săraci, lor nu li se întâmplă nimic, sunt prea expuşi la intemperiile generale. Dacă trăiesc vreo tragedie, nu este a lor ci a lumii: inundații, cutremur, foc, război, secetă etc. În rest, e linişte, pentru că n-au timp, nici aur să-şi plătească marile întâmplări personale.

Ar fi interesant de scris o „antitragedie", e o idee mai veche: ce se întâmplă cu cei cărora nu li se întâmplă nimic? Orfeu fără Euridice, Manole fără Ana etc. E obligatoriu ca Icar să moară? Şi dacă nu moare, ce ajunge? Un Icar bătrân, o lebădă grasă şi bleagă.

Sunt cuvinte frumoase în românește, disprețuite sau neştiute: *a cenătui, a zdrumica, a râni (*zăpada), *puhav, gealat*. Trebuie să descopăr zone noi, să reactualizez cuvinte, să le conving pe cele

banale să devină poetice. Din păcate, în paranteză fie spus, trec prin ceva ce s-ar putea numi „mâzgă”. Nu simt entuziasm pentru nimic în afară de scris. Am scris noaptea, dar acum nu mai pot: n-am randament. Cercul meu e vicios şi se închide repede. Aproape zilnic, patru ore de scris, apoi patru de şcoală. Citesc seara, dar adorm cu cartea. Uneori, spurcată ce sunt, îmi doresc o mică boală... Sunt păcătoasă, Dumnezeu să mă ierte.

Scrisoare netrimisă celei care mi-a spus că-mi bat joc de talent:

Ce este talentul nu ştiu, nu ştie nimeni. Îl ai sau nu-l ai, fără să ştii ce este. Cum poţi să-ţi baţi joc de o floare se ştie: o rupi cu rădăcină cu tot, o calci în picioare. Să-ţi baţi joc de talent e ceva mai complicat: e ca atunci când te vinzi. Nu ştiu dacă Dumnezeu mi-a dat sau nu, dar am încercat să scriu cum gândesc. Am reuşit? Habar n-am şi, la urma urmei, n-are importanţă. Aşadar, nu mi-am bătut joc de talent.

Sunt ca Sibylla lui Densuşianu: când romanii şi-au amintit de ea, au trimis ostaşii s-o caute; cei puţini care s-au întors povesteau că se luptaseră cu roiuri infinite de albine, că intrările peşterilor erau păzite de grifoni, că dincolo de Okeanos curgeau râuri cu prundiş de aur şi argint; n-a putut fi găsită, iar Alburnus, cetatea ei presupusă, nu era decât un cătun prăpădit, pierdut în munţii fără nume din necunoscut.

E prea multă tristeţe împrejur. Oamenii sunt neatenţi, nu iau din ce le spui decât o parte, care le convine. N-am cu cine să vorbesc. Aşa că scriu. Nu pot să spun că nu-i greu: pendulez între satisfacţie şi disperare, între mândrie şi descurajare totală. Nu ştiu de ce m-am apucat de scris. Dar ştiu că nu aş mai putea trăi fără. Cred că s-au format nişte legături între centrii care dirijează scrisul şi alţii care au în grijă armonia psihică şi fizică: dacă nu scriu, nu mă simt bine, nu sunt om întreg. Îmi lipseşte ceva, parcă mi-ar fi foame sau sete. Dar există un risc, trebuie curaj pentru a te arunca înainte, nu lipsesc nici spaima eventualei nereuşite, nici bucuria anticipată a victoriei. E un fel de călugărie.

Într-una din serile trecute, ieşind de la şcoală, am văzut-o de departe, aştepta în staţia de autobuz: eleva care-şi pierduse astă-primăvară copilul. În ultima vreme, nu mai stătusem de vorbă, o evitam. S-a uitat fix la mine, cu o privire neagră, m-a sfredelit până-n suflet. Am întors capul; între timp a venit autobuzul, s-a urcat, a dispărut. În secundele cât a durat privirea înfiptă în ochii mei, mi-a transmis ceva, o disponibilitate la durere. Mi-am continuat drumul cu senzaţia rece de spaimă a celui care tocmai a fost blestemat.
Tristă duminică a singuraticilor.

*

Copil, lumea mi se împărţea în două: teritoriul unde domneau reguli instaurate de cei mari, şi cel unde, descătuşată, în zonele întunecate ale curţii, mă furişam seara să fur caise verzi, ori în spatele casei, pe o fâşie de pământ, în buruieni, îmi aşterneam o pătură şi stăteam cu ceasurile.

Şi poveştile erau un domeniu al libertăţii. Cu timpul, regulile au devenit tot mai numeroase, mai acaparatoare, iar teritoriul şi aşa îngust al neatârnării mele s-a subţiat, pământ ros de valuri. Mai mult: de la o vreme n-am mai avut nevoie să mi se spună ce să fac, regulile s-au întrupat în mine, au devenit eu însămi. De la salutul zilnic până la ţeapănul limbaj al gazetelor, de la iluzii până la minciunile cotidiene, am încorporat o lume. Mă simt un balaur ascuns în hăţişuri, împotrivindu-se celor care veneau să-l storcească; apoi, tot hrănindu-se cu leşuri, plin de armate şi regi, a ajuns el însuşi tiran, anulând orice luptă. Leneş, nu se mai împotriveşte, s-a îngrăşat cu poruncile mistuite. Acum, singura şansă e să se înfrângă pe sine, în hăţişurile inutile unde doarme visând.

Stăteam pe marginea patului şi mă uitam: masa, dulapul, fereastra. Lumină cenuşie: dimineaţa devreme, aidoma cu seara târziu. Dormisem mai mult ca de obicei, şi au început să-mi

umble prin cap gânduri stranii: e posibil să fii fericit fără să-ți dai seama? Poate că mari filozofi au scris despre asta, dar eu n-am aflat. Poate e o stare excepțională, de grație, n-o percep decât cei foarte inteligenți, dăruiți anume cu har. Îmi aminteam, totuși, că simțisem de câteva ori ceva în genul „douceur de vivre", și asta fără pregătire specială, fără nici o strădanie. Aceea să fi fost fericirea?

Atunci starea zilnică, obișnuită, ce nume poartă? Din când în când, mă uitam pe fereastră, la zidul vecin. De ce-ar trebui să fie cineva foarte inteligent pentru a simți că e fericit? De ce nu există fericire pur și simplu, copleșitoare, irezistibilă? În zilele următoare, m-am străduit să fiu veselă. Uneori, oboseam și renunțam. Noaptea, mă trezeam și mă întrebam: „Nu cumva a sosit vremea? Nu cumva s-a schimbat ceva și nu știu?"

Sunt de o prostie iremediabilă. Am să continui să fiu cum pot, adică tristă. Venind de la școală, am văzut pe o fereastră o colivie cu un canar: țopăia pe stinghie și ciripea. Asta însemna că genialul canar își pricepuse gratiile. Îmi văd de ale mele, fac drumul zilnic. E singurul mod în care pot trăi. Și deodată, mă umplu de mândrie: sunt o aventurieră! Cei care înfruntă oceanul, cei care se luptă cu fiarele, sunt niște fricoși pe lângă mine! În orice clipă se poate petrece ceva, dar nu se întâmplă, nu se consumă energia arcului întins. Te pomenești că aici e secretul: întâmplarea plutește în aer.

Mi se cere să fiu într-un fel la școală, și în alt fel la masa de scris, dar nu pot să trăiesc pe bucăți, nu pot să vorbesc pe porțiuni: sunt integrală în fiecare moment, particip la fel la toate etapele zilei. Ne scot cu elevii la curățat gunoaiele pe cheiul Dâmboviței, duminica dimineața. Pe taluzuri, afișe cu cap de mort anunță că s-a dat cu otravă de șobolani. Îi văd pe copii cum se freacă de tufe, cum s-apleacă să culeagă gunoaiele cu mâinile goale, și trebuie să am aerul că totul e normal, să vorbesc și să mă port ca de obicei.

Nu pot, sunt la fel duminică dimineața pe cheiul murdar, ca și sâmbătă seara la masa de scris. O vreme, m-a tentat să încerc felurite evadări, acum am înțeles că nu merită: cu cât mă afund mai mult, cu atât am mai multe șanse. Cred că o existență trăită până la ultima consecință (care o fi aceea?) este mai prețioasă. Existența ta, așa cum ți-a fost dată, cum e trăită de toți. Te afunzi în ea, ca și cum ar fi singura posibilă.

*

Puterea omenească este imaginară, nu are consistență decât în mințile celorlalți, și nici o valoare pentru restul lumii: animale, plante, pietre. Totul e să-și țească răbdătoare pânza și să aștepte. La început, nu e decât un atom, un contur microscopic pe fotografia mulțimi; apoi, atomul este mărit la proporții uriașe, se ajunge la portretul gigantic, fără emoții, fără vârstă. C... are convingerea că prezența lui binefăcătoare apără de calamități.

Așa s-a întâmplat, de pildă, la cutremur sau, cu câțiva ani înainte, când au fost inundațiile. Regiunea devastată de furtună arăta îngrozitor, apocaliptic: copacii smulși își întorceau spre cerul cenușiu rădăcinile, șoarecii, șobolanii, șerpii, cârtițele ieșeau din viziuni și se urcau pe acoperișuri scufundate. Ziarul „lui" relatase despre zonele calamitate, arătând că era destul să apară, să-și arunce umbra peste apele furioase, pentru ca totul să se domolească. Mai e puțin, și pe frontispiciu va sta scris: „Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas"; adică: „Așa vreau, așa poruncesc, voința mea ține loc de rațiune."

Dar existența în spirit poate fi și sursă de mângâiere. O formă de viață.

Știu că ești, și faptul că știu e însăși viața ta,
fără sânge, fără respirație sau hrană.
E destul să mă ajungă un zvon despre tine.
Noi am inventat acest mod de a fi,

necunoscut de frunze, existență
pentru care nu-i nevoie să te naşti, nu trebuie
să respiri: e destul să răsari, ca aştrii morți, în gând.
E destul să se audă despre tine.
Cu nimic nu poți fi vătămat.
Să fii viu ca o bucurie posibilă,
care nu va veni niciodată,
ca o oglindire a cuiva nevăzut.
Există deci viață pentru care nu e nevoie să fii,
există spațiul unde regele fricii nu ajunge.
Cerbii nu se tem de cenzură,
privighetoarea nu are rege. Lucrurile şoptesc:
„La ce bun să scrii, de vreme ce noi existăm?"
Nu le iau în seamă. Sunt în mine întâmplări,
evenimente. Principalul e să nu te laşi strivit.
Ceea ce visez capătă duritate de lucru real,
merg pe pământ întărit de gânduri. Un lucru umil,
o cârpă sau o coajă de măr. Becul arzând limpezit
în crengile cireşului, masa de lemn,
cercul tremurător al luminii, dorința de a da,
mai tare ca foamea. Frig: când vorbeşti,
cuvintele au trup, un corp de abur, în sfârşit se văd.
Astăzi nu cred că voi avea timp de scris,
aşa că le scriu cu gura în aer. Astă-noapte
a căzut zăpadă. A nins, a scris! Ninsoare, scrisoare!
Cuvintele rămân în aer ca fumurile.
Deschid uşa şi mă uit în urmă intrând:
aburul gurii mă urmează. Mă evapor
cu iuțeala unui alcool. Departe,
casele sunt strivite de cer.
Şi ce-i dacă vine? N-am ce face
cu primăvara adevărată.
O vreau doar pe aceea din amintiri,
întunecoasă, când în curți se mistuie

frunzele moarte, iar răcoarea arde
sub stele. Lumina e împăianjenită
în geamuri tulburi, printre buruienile ude
nuiele roşii străpung zăpada. O ramură deformată,
gravidă de muguri. Întuneric şi ceaţă.
În toiul unei nopţi fără cuvinte,
toate străzile duc spre tăcere, eu grăiesc,
rostesc, spun mereu, împotrivindu-mă.
Ar fi prea simplu să tac.

Cerul încă mai poartă fardul, crengile se mişcă meşterind ceva la porţi. Pe coridorul întunecat, cineva se-ntoarce cu unghiile pline de pământ, apoi aşteaptă în odaie, cu storurile trase, explozia semințelor. Pe cer, curge o mână de sare, duşul despletit al duhului sfânt. Totul e scris, mă umplu de cuvinte. Sunt cărți puține pe toată strada, simt asta. Ochii mei istoviți de litere, pe geam un fluture.

Undeva, e o provincie a cuvintelor scrise, departe;
aici, toţi trec liniştiţi prin tăcerile mele,
ca şi cum n-ar avea corpuri. Nu-mi trebuie
decât un ciot de creion, o margine de ziar,
să completez bibliotecile arse.
Vremea pare definitiv pierdută,
ca şi cum nimeni n-ar fi scris niciodată.
Nu se poate trăi în muţenie. Poetul plutea în tăcere,
ca un distrugător pe mări,
lăsând în urmă brazdă de murmure latine.
Mişcarea cuvintelor nu e numai gramaticală,
e înaintarea crescătoare a unei frunze,
întoarcerea înceată a unui obraz.
Poezia îmi rămâne alături ca un duh,
oriunde m-aş duce, pe străzi, în infern,
n-o pot rupe de mine. E obositor,

dar nu mai sunt singură pe uliţe nocturne,
o port pretutindeni,
aşa cum o mamă îşi duce copilul,
când n-are cu cine să-l lase.

*

Simt până-n măduva oaselor frigul. Cum să scriu? Şi totuşi trebuie. Ninge. Dacă o ține tot așa, până diseară vom fi în zăpezi, n-ai să mai știi unde sunt, n-ai să mă găsești. Ies aburi din Dâmbovița. În parcul nins, a fost găsit un om spânzurat. A adăugat un fior de de groază ninsorii. Sau nici măcar atât. Să nu rămân singură cu luna. Să dorm ca şi cum aş merita.

Să scriu, aşa cum pasărea strigă. M-am trezit cu o strălucire în fereastră. Cum să organizăm o sărbătoare? Să dăm sfoară-n țară, toată lumea să iasă pe străzi, să fie muzici peste tot. Uneori, fragmente din mai multe vieți, pagini rupte puse cap la cap, pot alcătui una nouă, armonioasă şi logică.

„Ce ai făcut azi?" „Am trăit în locul tău." Omul acela, ce a făcut? S-a spânzurat pentru mine. Totul trebuie făcut, cineva trebuia să facă şi asta. Gesturile sunt limitate ca număr, dar necesitatea lor nu poate fi pusă la îndoială. Ceea ce nu pot eu, fac alții pentru mine. Senzația cumplită de oboseală nu poate fi explicată decât prin faptul că îmi asum şi gesturi ale altora.

N-am muncit destul, nu voi putea să mă odihnesc. „Liniştește-te, fii mai îndurătoare cu tine." Lumina vine de-afară, mă sfătuieşte de bine, să mă împac, până nu-i prea târziu. Să nu mă mai frământ. Bâjbâi în toiul întunericului meu, care n-are nimic în comun cu noaptea de-afară. Gândul e un melc ieşind din găoace. Nu mă pot mulțumi cu pacea prenatală.

Ce fragilă-i lumina lămpilor abia aprinse,
după-amiaza devreme. Azi-noapte
a căzut ninsoare, dar în visul meu nu ningea.

Câte n-am văzut ieri: copacii
de-a lungul Dâmboviței, casele vechi,
aproape năruite, magazine mici, gara
dintr-un unghi din care n-o mai privisem,
poarta încuiată a Grădinii Botanice.
Dar înaintea poeziei stă cineva de pază
și întreabă: „Ce jertfă aduci?”
Şi eu nu ştiu ce jertfă.
Pe mine însămi, poate.
Dar acel cineva n-are ce face cu mine.

*

Un martor, iezuitul francez Philippe d'Avril, care a poposit la Iași în drum spre China, spune că domnitorul l-a ucis pe Miron Costin de teamă. De ce se temea Cantemir Vodă? De vârful penei lui Miron, subțire, picurând rar sângele negru al cărții. Dacă scrie, înseamnă că urzește, dacă visează, plănuiește comploturi, dacă vorbește limbi străine, trădează.

Pe Miron îl simt apropiat, sunt una cu el. Nici eu nu am „gând slobod şi fără valuri”, ca să scriu cum suferea el că nu avea liniște să scrie. Moartea e simbolică: i se taie capul, adică sediul ciudatei lui rebeliuni. Chiar nevinovat fiind, mai ales nevinovat. Mă gândesc la melancolia lui, la părerea lui „ecvestră” despre istorie: nu-i omul călare pe vremuri, ci vremurile îl călăresc.

Poezia este neputerea de a vorbi despre ceea ce ai în fața ochilor, şi atunci vin metaforele: încerci să comunici cu un vecin lovindu-ți mesajul de o stea. Mi-l închipui spionat de „neprieteni”, care se țineau de el ca tămâia, îl aud vorbind latinește, cu gândul că şi moldovenească lui e latină coruptă, îl văd scriind în grabă şi parcă în ascuns, de parcă ar fi făcut ceva de ruşine, simt cum simțea foşnind în el o cronică amplă.

Dar, până una-alta, trebuia să trăiască faptele, nu să le scrie. Poate că simțea şi el ce-nseamnă să ți se umble cu cizmele pe

creier, să gândeşti răni şi cicatrici în loc de idei curate, să fii obligat să săruți poalele unei mantii împărăteşti, în a cărei mătase se mai simt zvârcolirile viermilor. Posibil să-i fi trecut şi lui prin gând ce-ar fi dacă s-ar auzi urletele peştilor din mare. În mod cert a zărit în ochii analfabeți licărul groazei: pentru că era în stare să izvodească scrisuri, să facă lucruri care n-au mai fost, se temeau de el ca de şarpe. Sunt convinsă că ştia cu ce duşmănie ascunsă era spionat, ca luna de cei care merg pe întuneric. Îi simt nesiguranța: nu ştia seara dacă a doua zi va mai fi, veşnic sub un tăiş de sabie, atârnat de-un fir de păr, un pendul ucigaş; cu totul altfel ar fi scris în paza unor orologii temeinice, calme, îndrăgostite de orele lor cântătoare.

Cum îşi drămuia cuvintele! De fapt, nici nu avea cu cine vorbi, decât poate cu îngerii fierbinți, căzuți din noapte, stele de fier. În rest, avea mereu pe-aproape vreo „ciocănitoare", un turnător care se-ngrăşa din adevărurile lui, extrase cu migală, ferindu-se să-i înghită minciunile.

Am intrat în aerul de-atunci, îl visez pe Miron gândindu-se noaptea la America nu de mult ivită din ape; oare cum îşi închipuia continentul virgin, peste care, pe partea astălaltă a lumii, plutea el în somn ca un înger în caftan? Stărui asupra acelui decembrie 1691: văd cum soseau călări cei veniți să-l ucidă, cum l-au luat de lângă soția moartă, cum s-au oprit într-o răscruce şi l-au prăvălit în zăpadă, cum se ruga de călăi să-i dea hârtie şi pană de scris. Cel mai straniu, mi se pare că tânărul Dimitrie, venit tocmai atunci de la Stambul, a asistat la execuție, nu mi-e clar dacă a amândurora sau numai a lui Velicico, tăiat noaptea „dinaintea porții". Umbra lui mătăsoasă, peste tragedia asta, dă poveştii un aer foarte modern: ai zice că se petrece în zilele noastre.

*

Sunt ca şi pierdută: îndrăgostită iremediabil de nenorocirile astea: ce aventurieră! Ce talent grozav de a pierde, păguboasa de mine. Asupra mea se încearcă noutăți, sunt Cobaiul din Arcă. Tot ce i se-ntâmplă e foarte important: la ce oră se trezeşte, ce dispoziție are, dacă i-e gura amară, dacă are poftă de mâncare. Se experimentează pe mine, dar reacțiile sunt uneori imprevizibile.

Nu-i aşa că nu vă aşteptați ca una din ele, principala, să fie scrisul? E-adevărat, n-am decât propriul trup, cu senzații şi trări, dar asta nu-nseamnă să mă prefaceți în orgă de lumini! Mi se spune: „Nu crezi că ar fi timpul să te trezeşti? Există munci cumsecade, treburi curate: să speli ochii ferestrelor, să văruieşti pereții, să semeni, să culegi, să iasă ceva din mâinile tale!" Cine m-a programat n-a prevăzut visarea mea zilnică, de păpuşă de cârpă.

Mâine, am speranță în ziua de mâine. Am mers preț de o oră pe străzi: realitatea e dementă. Ne luminează raze de acum o mie de ani, cei care sunt aici prin absență ne copleşesc existând. Merg prin mare, zidurile sunt valuri oprite, mă arunc înainte cu senzația celui care înoată. Ghemotoace de hârtii, gunoaie, aer primăvăratic, turnuri vechi, leproase.

Teribilă imaginea oraşului distrus prin demolări, ca Sodoma şi Gomora din Biblie. Un poem de viață cotidiană ar putea începe chiar aşa: răsăritul soarelui ca explozia Gomorei. Ca şi Soldatul Necunoscut, tresar, îmi apăr ochii cu brațul. Aş vrea să demonstrez că poți să rezişti în vitrege condiții, că nu sunt redusă la tăcere.

Dar nu pot decât să iubesc,
asta e ura, revolta mea.
Sărut fața boțită a spaimei,
adorm în recea îmbrățişare a fricii.
Nimeni nu m-a redus la tăcere:
chiar făcută bucăți,
fiecare bucată din mine țipă,

ca fâşiile copiilor zvârliți în Marea Neagră,
marea Medeei. Mecanisme declanşate brusc:
lumea râde de orice, în hohote, cu poftă.
Eu manifest o religiozitate prostească
față de un petic de iarbă.
Ploaia bate cu degetele în acoperişuri,
se poate dansa pe ritmul ei, dansul din nimic
al celor care se-mbată cu vinul de pe streşini.
La țărmul puterilor mele, va trebui să mă-mbarc
pe pluta cât o coajă de nucă,
aflată în mâinile lui Dumnezeu.
Trupurile jupuite ale zidurilor,
cenuşa spulberată,
fețele obosite, copiii palizi cărora luna
le serveşte drept minge, străzile dosnice,
geamul spart la un colț;
martie duşmănosul începe să ningă,
iar fumul neputincios strigă la cer.
O uşoară paloare aurie coboară peste case,
şi mă pierd cu firea. „Mai fă o încercare cu mine,
mai lasă-mă liberă! Să hoinăresc o zi întreagă!”
„Nu-i trebuie nimănui hoinăreala ta,
cu capul plin de ziduri!”
Mă simt precum copilul
plutind spânzurat în lichidul matern:
nu înnebuneşte, e fericit.

Dealul Uranus, cu pante abrupte, pe care zidăria se mulează ca o haină, străzi medievale, cu trepte, un aer special, aducând până aici răsuflarea umedă a Dunării. Nu mai țin minte cum am ajuns, duminică dimineața, pe-un stadion de-acolo, la expoziția de câini. Era prima oară când vedeam ceva făcut din pură pasiune, şi nu la comandă. Inedite păreau afişele, panourile cu fotografii, glasurile emoționate ale celor doi prezentatori: o doamnă „introducea”

câinii rasați, de apartament, un bărbat în costum de vânător vorbea cu dragoste şi cu un fel de jale de ciobăneştii noştri şi performanțele lor în lupta cu urşii. Punctul culminant a fost când unul din dulăi a ridicat laba din spate şi i-a stropit pantalonii bufanți, în râsetele prietenoase ale asistenței.

Era ciudat, amplificat la microfon, glasul patetic vorbind despre frumusețea şi vitejia câinelui, pe stadionul de pe dealul Uranus, unde te-ai fi aşteptat la *altfel* de osanale. La ieşire, am văzut Bucureştiul de sus. De ce nu se poate trâmbița bucuria, când există? De ce majoritatea caută să pară triști, bolnavi, cenuşii? O bucurie, fie şi cât un bob, ar merita strigată până la cer. Oamenii îşi cumpără câini ca să aibă cine să le trăiască bucuria: să-i vadă cum aleargă liberi prin parcuri, cum se tăvălesc în iarbă, mândri, frumoşi, impudici, cu capul sus, cu nările-n vânt. Nu degeaba apar la intrările parcurilor semne de interdicție pentru câini. Aş vrea să văd un om alergând liber ca un câine.

Dar poate că bucuria manifestată *aici* şi *acum* ar fi o nebunie. Nu cumva îmi ascund micile bucurii? Ar fi culmea ipocriziei. Mulți fac precum Goethe. Măgarul acela a îndrăznit să-şi camufleze fericirea, oferindu-le semenilor o falsă soluție. Să spun bucuria involuntară a verii! Piatra fierbinte de soare, o pasăre lovindu-se de cer şi căzând ca o minge respinsă. În casă, pereții tăcuți; un turn mi se uită pe fereastră. Deodată, mă simt liberă.

*

Noapte înăbuşitoare de iulie. Zidurile încinse peste zi eliberau ca nişte sobe căldura. Nu te puteai răcori nicăieri şi nicicum, dacă deschideai ferestrele, intra zăpuşeala. Oricum, cele de la şcoală erau toate închise, chipurile pentru păstrarea secretului în timpul examenului, deşi nu cred că la ora aceea ar fi putut să se plimbe cineva pe stradă, să tragă cu ochiul şi urechea.

La început, n-am înțeles de ce colegul meu poreclit Socrate mă chemase în mare secret în cabinetul directoarei, şi mai ales de ce

încuiase uşa. Cu greu, nevenindu-mi să cred, am priceput că voia să-i ajut. Mi-a explicat pe scurt că toată conducerea era în rahat, şi salvarea depindea de mine. Preţ de-o secundă, mi-au trecut prin minte chipurile faraonice ale femeilor-comisar, cu cocuri ireproşabile, a căror înălţime era proporţională cu funcţia; dacă eu, de pildă, aş fi îndrăznit să-mi fac un coc mai înalt decât al tovarăşei Popa, lucrul ar fi fost privit ca aroganţă, deoarece cocul era expresia nivelului politic, iar eu eram o fiinţă fără de partid. Făcând parte din categoria a doua, aş fi putut, cel mult, să aspir la unul mic, strâns la ceafă, însă o altă pieptănătură ar fi fost de preferat: ceva simplu şi modest. Ideea că soarta tovarăşei Popa şi a celorlalte cocuri era în mâna mea mi-a dat o senzaţie teribilă, un fel de răzbunare pe dos: le pedepseam salvându-le. Mă îndoiam că vreuna ar fi făcut la fel, şi asta sporea senzaţia de triumf.

În comparaţie cu mine, Socrate e mult mai în vârstă. E de-o urâţenie perfectă, dar izbuteşte să şi-o facă plăcută: uiţi că e burtos, că are nasul diform, borcănat, buze groase, răsfrânte. Cu capul uşor înclinat spre umărul drept, mă privea dintr-o parte, cu un surâs în colţul gurii. M-a întrebat dacă aveam pixuri sau stilouri cu cerneală de diferite culori. I-am arătat stiloul meu marca „Pionier”, în care se uscau nişte resturi roşii. A râs cu îngăduinţă şi a scos din buzunarul de la piept vreo şase, fiecare cu altă nuanţă, de la cea mai deschisă până la violet.

Am zâmbit prosteşte: felul glumeţ cum prezenta lucrurile mă descumpănise. Cu un gest larg, generos, a pus stilourile pe masă: „Ia-le, mai am!” În fine, dintr-o mapă subţire pe care o avea subsuoară, a scos câteva foi. Părea ceva foarte simplu, o joacă de copil: nu mi se cerea decât să am în stilou, în loc de cerneală, un curcubeu. Aş fi devenit brusc o persoană delicată, cu sănătatea sensibilă. Aş fi putut chiar să mă pieptăn cu coc, să-mi fac unul mai înalt ca toate. În locul balonzaidului vânăt, aş fi putut să mă-mbrac în culori deschise. În loc să umblu îmbrobodită, adusă de spate, aş fi putut să apar cu capul gol, cu bărbia sus.

Văzând că şovăiam, mi-a amintit de caracterul răzbunător al directoarei. Pe urmă a ieşit şi a încuiat uşa. Săptămâni întregi, am simţit în piept o cicatrice, care mă ustura din când în când. Dacă Socrate m-ar fi violat în noaptea aceea, nu m-aş fi simţit mai murdară. Dar nu era şi ăsta un viol?

Ca să fiu şi eu o bucăţică de om
(pe scaunul şchiop), trebuie oare să urlu cu lupii?
Dar gura s-ar face bot, mâinile ar căpăta gheare,
s-ar alege praful de omul din mine.
E greu să mergi pe funia asta de nisip,
şi să nu te surpi. Nimeni nu are dreptul
să jertfească pe nimeni, în afară de el însuşi.
Meserie de om, atâta tot.

Ninge paralel cu pământul. Totul poate fi murdărit, întinat, nu crezi? Există o anumită cantitate de suferinţă, o anumită doză de moarte, oricât te-ai feri, trebuie să-ţi primeşti porţia; dacă nu o cauţi, dacă nu ţi-o cumperi, atunci ţi se face cadou sau o găseşti pe stradă. Există şi o anumită cantitate de dragoste, se fabrică un anumit număr de pâini: unii scormonesc în gunoi după pâinea care li se cuvine.

Oamenii sunt prefăcuţi fără voia lor în eroi şi sfinţi, în timp ce dorm, stau degeaba sau fac lucruri banale. Sunt făcuţi peste noapte sau cu noaptea-n cap, ca sfinţii de aluat frământaţi de bunica şi copţi în cuptorul plitei, chiar de ziua ei. Şi în oraşul ăsta unde se coc sfinţi, pe mine în ce m-a prefăcut cineva peste noapte? Sângele mi-a ameţit, părul îmi flutură aiurea, buzele tremură ca hamurile rupte. Aud complimente, şi plâng; aud vorbe frumoase, şi plâng. Mă întrebau: „De ce nu înfloreşti?” Dar nu se întrebau dacă pot. Să nu vă mai prind că minţiţi! Libertatea asta scurtă, mi-am cumpărat-o, ca să pot „înflori” puţin. Cu ce preţ? Numai Dumnezeu ştie.

Transfer de depresie: în geamul plin de praf al unei prăvălii închise, pe lângă care trec zilnic, văd printre muşte uscate o pereche de pantofi: au început să se scofâlcească fără să fi fost purtaţi. Nu s-a găsit nimeni să dea preţul scoaterii lor în lume, se vor rupe fără să fi ieşit din vitrină. Ai milă, Doamne, de câinii bătrâni, de pisicile surde, de pâinea rece. „Cimbru, maică, cimbru!" strigă o bătrână, în mână cu un mănunchi uscat. „Ia-l, mamă, să-mi cumpăr o pâine!" Nu-mi trebuie, dar aducându-mi aminte de pantofii din geam, îi întind o monedă.

*

O casă jupuită de tencuială îşi aştepta rândul la demolare, în mijlocul unui deşert de noroaie: mă chema din toate puterile, striga din temelie până la acoperiş, cerea ajutor. În fiecare zi mai cade câte-o biserică, mai dispare câte-o casă.

Venind de la şcoală, m-am nimerit în preajma bisericii Sf. Vineri, înconjurată de miliţieni. Oamenii, la mică distanţă, protestau prin murmure şi strigăte izolate. Puseseră lumânări aprinse pe gărduţul de ciment. Ca la mort. Unii spuneau că preotul s-a închis înăuntru, nu vrea nici să iasă, nici să scoată icoana făcătoare de minuni şi cărţile sfinte: vrea să moară cu biserica. Nu ştiu ce au făcut până la urmă, l-au scos sau nu. Cred că, la ora asta, buldozerele au spart lăcaşul.

Bisericile au un aer firesc, o eleganţă veche, care supără gustul pentru kitsch al lui C... şi al vechililor lui: numai icoanele strălucesc, încolo, sărăcie, linişte austeră. Interiorul seamănă cu bucătăria unei bătrâne: ţolişoare pe ciment, ridicate puţin la margine, să nu tragă de-afară; pe godin, o găleată sau o oală cu apă de la cişmea. Preotul, şi el de cele mai multe ori bătrân, se învârte prin partea lui de casă, adică prin altar. În colţul întunecat din stânga intrării, o armată de lumânări aprinse: viii de-o parte, morţii de alta. În godin pâlpâie focul, bătrâna a pus apă la-ncălzit: are de spălat pe jos. Va scoate ţolurile afară, să le bată pe gard,

are să șteargă cimentul cu cârpa udă și are să schimbe apa la florile de sub icoane. În ajunul Crăciunului, va așterne cetină pe lespezile de morminte. Nici nu mai știi: bătrâna slujește în casa lui Dumnezeu sau El a venit să se odihnească puțin în casa bătrânei?

Pe strada Colței, o clădire cu ziduri roze, un gang cu boltă arcuită, și un stol în negru, în jurul unui sicriu: veniseră să-și bocească o vecină. Din oțetari se cernea pe trotuar floarea săracă și fără pretenții, făină verde, strânsă în rigole. La un moment dat, un pușți a strigat-o pe una: „tanti". Toate sunt „tanti" sau „coana Cutare", anonimatul, din motive practice, trebuie totuși să poarte un nume.

Am și eu vecine. Chiar la etajul nostru, doamna Ș.: masivă, se mișcă greu, pe picioare nesigure. Fostă „profisoară" de lucru manual, pe vremea când era o artă: broderie, țesut. Nu de mult, i-a murit soțul, militar la pensie, se duce aproape zilnic la el, chiar și iarna, lăsând înfipt în ușă un bilet caligrafic: „Sunt la cimitir. Mă întorc diseară." Zilele astea, stătea pe hol, lângă caloriferul rece: lipise de elemenți o lumânare aprinsă. Afară viscolea.

*

S-a întâmplat ceva ciudat, am aflat din auzite, vorbele zboară repede, în ciuda secretului cvasi-absolut. În Piața Unirii, unde au mai rămas câteva tarabe, a apărut un grup de manifestanți, strânși ciucure în jurul unei Dacii, pe care era proțăpită o pancartă: „Jos C...!" Lumea trecea pe lângă ei ca și cum ar fi fost invizibili. Precupeții, mai îndrăzneți, își râdeau în barbă.

După ce au stat suficient ca toată lumea să citească, s-au urcat nervoși în mașină și au plecat în sus pe bulevard, spre Universitate. Înainte de Colțea, i-a ajuns din urmă miliția. Au coborât din mașină și au rupt-o la fugă, chiar pe strada noastră. Au intrat pe prima ușă deschisă, întâmplarea a făcut să fie aceea de la subsolul blocului. Probabil că știau (sau sperau) că mai este

o ieşire, ceea ce e adevărat, dar nu le-a servit la nimic: s-au rătăcit pe coridoare şi au fost prinşi. Scoşi câte unul, de ceafă, din subsol, au fost urcați în dubă, i-au zărit vecinii: în canadiene, cu fesuri trase pe ochi.

Primul lucru care mi-a venit în minte: ce aş fi făcut, dacă vreunul ar fi sunat la uşa mea? I-aş fi deschis? Aş fi acceptat să-l ascund? Spre ruşinea şi deziluzia mea, înclinam spre un răspuns care nu-mi face cinste.

Evenimentul mă obsedează, imaginez scenarii: aud cum prigonitul vine spre uşă, îi aud gâfâitul. Deschid, îl las să intre, îi spun să se dezbrace şi să se bage-n pat: e nepotul meu de la Cluj, bolnav de gripă, a transpirat din cauza febrei. Însă pe coridor e linişte: reproş continuu la adresa laşității mele virtuale.

Se simte parfumul incolor al fricii. Cei care întreprind ceva sunt întotdeauna considerați cam nebuni. Eu mă răsfăț în aerul de-afară, ei îşi respiră propria duhoare; eu îmi odihnesc oasele în aşternut, ei sunt zvârliți, după biciuire, pe cimentul rece; eu mă gândesc la ziua de mâine, ei nu au decât clipa de chin.

Mă tem că m-am învățat de-acum cu toate, singurul lucru cu care nu mă pot obişnui este faptul că nu se spune nimic. Nu pot suporta tăcerea viitoare. Tot ce mi-a rămas e cuvântul. Să nu mă sfiesc, să nu-mi pun opreliști cuvintelor, căci se vor răzbuna. Azi am timp foarte puțin. Am poftă de scris, dar n-am putere, m-a sleit frigul, am ajuns că şi somnul mă oboseşte.

Pământul mi se pare bolnav ca un om.
Oameni mărunți, în pulbere, acoperiți de cenuşă.
Locul e strâmt, murdar, respir aer respirat,
pipăi lucruri pipăite. Merg pe acelaşi drum,
printre case vechi care se jupoaie,
şi văd cum muştele culeg miere de pe oase,
cum apa râului se face sânge.
Până să mă aşez la fereastră,
ziua a şi trecut,

până să te văd, s-a făcut întuneric,
peste hainele mele năvăleşte noaptea.

Poate vom ajunge să cântăm psalmi. Dar am şi ajuns! Pe stradă, un om cenzurează gunoaiele, cu un aer măreț, de parcă alege într-un mare magazin. Şi eu, în vremea asta, scriu pe aripi de libelule, şi cred că scrisul nu se va pierde! Nu-mi vine să-mi cred ochilor şi auzului. Impresia de „aşezare", de lucruri cuminți care continuă, într-o vreme nebună. Cine e sărit: cel care-şi iese din minți sau cel „la locul lui"? Incapacitatea unora de a înțelege că totul e otrăvit, că faci pâine, dar nu mai e pâine, că țeşi pânza, dar nu mai e pânză. Drumurile împăianjenite ale oraşului. Duc un fel de război singuratic. Trebuie să merg mai departe, să încerc neîntrerupt, e singurul lucru pe care pot să-l fac pentru a mă împotrivi. Trebuie să scriu despre asta, vor fi prea mulți care nu vor înțelege. Lupta se duce pe alt teren, şarpele nici nu ştie că este ucis. E mort şi nu ştie.

Ar fi vrut să mă vadă urlând, implorând
sau pur şi simplu zăcând pe marginea drumului.
Dar nu m-am despărțit de muzici,
n-am încetat să le îngân,
chiar şi atunci când capul meu plutea
zbârlit pe ape,
n-am încetat să caut
lumina înăbuşită în adâncul ploii.
Întâmplă-se orice, nu voi grăbi pasul.
Uneori, o şoaptă e mai durabilă decât Ninive,
mai tare ca zidurile.
Am crescut odată cu temnița mea,
m-am făcut, m-am copt în umbra ei.
Altfel, cum ajungeam
să am asemenea culori nefireşti?
Ar fi nedrept să încerc s-o sfărâm.

Subțiraticele colinde ale glasului meu
ar mai fi sunat la fel?
Ar mai fi sunat aşa cum sună
râsul meu îmbogățit?
Cristal de temniță, asta sunt.

Aseară, pe traseul obişnuit, am văzut într-o curte un foc: mirosea a esență bună. Nu era încă noapte, dar curtea se întunecase de țigănci; observând că mă uitam, una şi-a pus coatele pe gard: „Aşa-i că pute frumos?" Ardeau trandafiri.

Trec seara pe lângă ferestre luminate: lămpile devreme aprinse scot din umbră rafturi de cărți. Zece cărți, o sută, o mie laolaltă reprezintă mai mult decât o sumă, cum pădurea e altceva decât însumarea copacilor: o viață în plus, pe care numărul n-o mărturisește. La o mie de nopți, îți mai iese încă una, poate chiar Noaptea însăşi, iar printre o mie de cărți se află şi Cartea nevăzută, arsă, uitată sau încă nescrisă. Şi de ce n-ar fi oraşul o bibliotecă de ziduri? „Hai să trecem pe pagina cealaltă!" i-am spus unei colege, pe stradă. Nici măcar nu s-a mirat.

*

Ieşim pe şoseaua de centură, oraşul s-a micşorat în stânga noastră. Trecem pe lângă o pompă unde se dă gaz: oamenii stau la rând, cu bidoanele alături. Pe lângă Jilava: câteva rufe mohorâte flutură la o fereastră. Cineva i-a dat odată lui bărbatu-meu salam făcut la puşcărie: arăta trist, dar neavând altceva, l-am mâncat şi i-am ingerat tristețea. E foarte frig, copacii îşi lovesc una de alta crengile goale. Pe podul de peste gârlă suflă un vânt tăios, care lustruieşte gheața. Broaştele nu mai sar de sub picioare, dorm în mâl.

Am intrat în clădire şi ne-am încălzit la sobă. Dacă mai ninge, nu mai putem să venim. Ce-o să se facă Dora? I-a crescut blană brună, mare şi deasă, ca de câine. O să se micşoreze, mestecând

coceni. E tot mai frig. Pereți de gheață. Încercăm, în toate chipurile, să ne încălzim, mai ales seara, când ne strângem acasă. Dăm drumul la cuptorul aragazului, încingem cărămizi. Am auzit că mulți au murit asfixiați, adormind cu cuptorul aprins. Visul nostru cel mai aprig este o sobă fierbinte. De câteva zile viscoleşte. Drumul la Dora este închis.

Într-o dimineață, aflu că în bloc a mai murit cineva: nebuna cu pisicile, de la etajul doi. De câte ori treceam, ne astupam nasul: avea vreo douăsprezece. Nu ieşea decât dimineața foarte devreme, în rest n-o vedea nimeni. Fusese acrobată de circ: un accident, cădere de la trapez. O pensionaseră, şi rămăsese cu mizantropie: nu suporta să fie văzută, nici să vadă chip de om. Nu plătea nimic, nici întreținere, nici lumină. După mai multe avertismente, i-au tăiat curentul şi căldura. Nu pot să-mi închipui cum a rezistat una sau două ierni, e drept nu aşa grele ca asta. Doctorul a spus că a murit de frig. O vreme, or mai fi încălzit-o pisicile. Au găsit-o covrigită în pat, cu pumnii şi genunchii la gură, în poziție de nenăscut. Au făcut-o pachet şi au dus-o la crematoriu, unde a avut parte de foc pe banii statului. Nu mai țin minte cum o chema.

E prea frig, nu ne mai ducem duminica asta să ne plimbăm pe străzile în demolare, pe colina cu nume de planetă grea. Nu mai putem suporta priveliştea caselor ucise, apoi să ne-ntoarcem cu picioarele grele, în frigul umed de-acasă. Ierusalimul nostru piere puțin câte puțin, şi nici măcar n-avem voie să ne-aşezăm pe malul Dâmboviței şi să plângem. Nu se loveşte numai în noi, în trupurile noastre, ci şi în ceea ce ar trebui să ne supraviețuiască: e ultima expresie a terorii. Ne e distrusă veşnicia.

Parcă suntem propriile noastre stafii. Biserica asta, copacii ăştia vor fi raşi. Încercăm să înțelegem ce ni se întâmplă, nu reuşim. Altora, nu le mai cerem să ne înțeleagă: cine n-a trăit aşa ceva nu pricepe. Teroarea transpiră din adâncuri, se foloseşte de cele mai ascunse forme ale gândirii, de secretele incomunicabile. A devenit națională, tradițională în cel mai înalt grad. Degeaba te

întrebi cum este cu putință. E posibil tocmai pentru că este absurd. Nu mai avem viață proprie, ci surogatul care ni se distribuie: o singură foame, un singur frig, până şi gândurile sunt aceleaşi. Continui unul început de altcineva, nu-l termin, dar va fi dus de altul mai departe. Totul ne uneşte, pe ultima treaptă, la nivelul zero. Necunoscuți se încrucişează pe stradă, îşi spun frânturi de fraze şi se înțeleg perfect, ca în continuarea unui lung dialog. De ce să fie atunci de mirare că aceia care se exclud din suferința comună sunt considerați trădători? Oricine obține prin ce face mai mult decât strictul necesar pentru a nu muri este suspect.

Şi s-a ajuns până acolo încât nici pâinea zilnică nu se mai poate s-o ai fără compromisuri. Nu poți scăpa de-o porcărie decât făcând alta, şi tot aşa, la nesfârşit, în dialectica scârboasă a decăderii. Mă gândesc uneori că ni se dărâmă sufletul. Am oraşul în mine, când cel de-afară moare, dar mă tem că şi cel interior va pieri. Veghez la agonia lui, moartea lui lentă coincide cu propria mea demolare.

Libertatea am trăit-o ca pe o ficțiune. Viața am trăit-o ca pe o ficțiune. Sunt ori nu sunt? Nu ştiu. Nu cumva sunt şi eu o ficțiune? Asta e întrebarea. Mai suntem oare vii? Nişte gogorițe, asta suntem, nişte minciuni gogonate. Întreb, mai mult într-o doară: „Când mergem la Dora?”

Bărbatu-meu dă din umeri: de unde să ştie când se dezgheață drumurile? Cât mai ține iarna? Aşteptăm. Pretutindeni distrugere, mizerie. Parcă s-au înmulțit gângăniile scârboase. Printr-un transfer ciudat, mi se face milă de hârtiile mototolite, care încă foşnesc: n-au nici măcar strigăt pentru ce le doare.

Mă gândesc şi la lipsa de țipăt a peştilor. Muşte fără miere şi fără murmur, viermi fără mătăsuri, spini fără mirezme. Ce ni se întâmplă e indescriptibil. Pare o poveste sinistră, inventată de un specialist în coşmaruri. Sau poate că fiecare e coautor la coşmar? O să aflăm odată şi-odată. O să înțelegem cum poate foamea să ți se mute din stomac în creier, prin ce şmecherie anatomică ajungi

s-o simți în cap şi nu în burtă. Tinde să ocupe gândurile, să pătrundă în visuri. Visăm mâncare, ne gândim la mâncare, vorbim despre mâncare, fără să fim, la propriu, morți de foame, ci doar în permanență flămânzi. Un tânăr şi distins coleg, profesor de istorie, îmi povesteşte că a lucrat în vară pe un şantier arheologic. Începea să se specializeze în studiul fibulelor. L-am întrebat ce a văzut, ce a descoperit, în apropiere de Sarmisegetuza. A fost imposibil să aflu: după primele fraze, în care vorbea de inele dacice, paftale şi inscripții, şi-a adus aminte că nu departe de şantier era un bufet unde se găseau „mici". Mi-a descris ce se putea mânca acolo, între timp a venit tramvaiul şi a plecat. N-am aflat nimic despre fibule şi inele, în schimb ştiu că lângă Sarmisegetuza e un bufet. Râd. Sau ne facem că râdem.

Stăm în fața ecranului rece al televizorului. Ne e frig. Am alergat mai multe ceasuri după mâncare, şi ne simțim victorioşi, ca vânătorul care a reuşit să împuşte o cioară. Vorbim. Brusc, amuțim: sunase telefonul, era greşeală. Ne-a avertizat cineva, nu de mult, că prin astfel de apeluri se poate stabili racordul telefonului la o centrală de ascultare. Tăcem şi ne uităm unul la altul. O fi adevărat, n-o fi? Şi dacă este? Am în permanență tendința de a rememora ce am spus şi în prezența cui: nu mai am încredere în nimeni. Oricine ar putea fi cel care se foloseşte de răbufnirile noastre pentru a se propulsa mai sus, pe cine ştie ce scară ierarhică a trădării. Am ajuns să ne bănuim şi unele rude.

În singurătatea noastră, ținem unul la altul cu o disperare de neînchipuit. Să spunem că ne iubim? Ar fi prea puțin, prea ieftin, graiul, aşa de bogat în alte privințe, n-are un cuvânt pentru sentimentul ăsta fără nume. Marea nu e nici verde, nici albastră, nici neagră, nici gri: o nemărginire disperată. Mă tem că dacă s-ar topi coşmarul, ne-am înstrăina. Orice este cu putință. Şi atunci ar însemna că teroarea e-atât de parşivă încât nenoroceşte şi după ce dispare.

*

De câteva zile, gerul s-a înmuiat, zăpada scade. Venind de la şcoală pe străzi dosnice, văd semiluna cu colţurile-n sus: semn de secetă. Se vede limpede şi restul întunecat al sferei: o mână luminoasă care ţine-n palmă o minge neagră. Ori o talpă de leagăn, în care doarme rotund un corp ceresc. Mă rog de bărbatu-meu să mergem la Dora. Nu se poate, zice, e prea noroi.

În fine, ieri am ajuns, cu greu, prin hârtoape înghețate. Dora apare, ne iese înainte, cu soarele pe ea. S-a micşorat, e cât un viţel, în prima clipă n-o recunoaştem. Îşi bagă botul în sacoşa de plastic plină cu coji de pâine. Abia aici, la lumină, vedem că sunt mucegăite. Dora le mănâncă. Cu greu, scoatem de la gura ei câteva bucăţi, să le spălăm de mucegai. Câinii se agită pe la picioare, încercând să apuce şi ei ceva. Dora se teme de câini, deşi ar putea să-i zboare cât colo cu o lovitură de copită.

Pe malul gârlei, ne întindem în iarba uscată şi zăcem la soare. Un ceas, două, nu ştiu. Se aude numai foşnetul vântului. Se întunecă repede, se face frig, soarele roşu nu încălzeşte. Ne ridicăm şi plecăm. Cât am zăcut acolo, ceva s-a aşezat în noi, poate gândurile. Nu venim la Dora să uităm, dimpotrivă, să ne limpezim mai bine, să ştim mai clar. Trebuie să fim limpezi.

De ce se tem oamenii în ziua de azi? Cred că moartea nu mai are putere să înfricoşeze. Sunt multe sinucideri, familii întregi se iau de mână ca la horă şi s-aruncă pe geam. În comparaţie cu ce vedem în jur, biata noastră moarte personală nu mai face două parale, e floare la ureche. La întrebarea „voi unde aţi fost?”, dacă se va pune cândva, pot să răspund: am fost aici. Am făcut tot ce depindea de mine să mă împotrivesc. Şi mai ales, n-am făcut ceea ce mi-a stat în puteri să nu fac. Rămâne întrebarea: cum să lupţi împotriva răului fără a face rău?

Cineva se întreba dacă se poate trăi în minciună, întâi am răspuns că nu. Gândindu-mă mai bine, mi-am dat seama că atunci când minciuna atinge anumite proporţii, n-ai încotro, trebuie să trăieşti în ea, dar cu o condiţie: să nu te facă fericit, s-o suporţi ca

martiriu, s-o anihilezi prin suferință. Să te pătrundă frigul, să-ți ajungă din mațe în creier foamea perenă. Să fii ca un copil, și să-ți dai totuși seama ce se întâmplă, să simți mirosul greu care urcă din mocirlă. Totul e să-ți dai seama, să poți gândi.

Nu trebuie să mă las înfrântă, trebuie să lucrez, folosind fiecare secundă propice. E o cronică pe care vreau s-o las, în versuri libere. Nimic din ce se întâmplă nu este mărunt. Trecerea unei păsări negre prin dreptul luminii o face să clipească, zăpăcită. Un fel de liniște vine dinspre lume. Eu o răscolesc, o tulbur, ea mă asigură de ceva tainic, imposibil de știut, un secret pe care-l are-n păstrare. „Nici o grijă, nici o grijă..."

Lumina care pâlpâie în mine e mai presus de orice. Fiara, ca supremă insultă, îmi lovește gândurile. Bătaia de joc, înmiită, înmulțită mereu cu numărul clipelor, al orelor, al anilor, dă o cifră imensă, insuportabilă. Un noian de versuri zace în mine. Să încerc să le scriu, nu vreau și nu cer altceva. Cortină de lumină, amăgiri, păcăleli: nu-i drept să mă prigonească ziua cu atâta mângâiere! Soarele parfumează pereții, ei împrăștie miros de aur, de lucruri care nu pot putrezi, de lemn cu măduva sănătoasă, de obiecte care nu îmbătrânesc, de cetăți care nu se surpă. Toate capătă un iz auriu, o culoare de veșnic, de viață care se îndulcește în case tăcute.

Dulcegăriile vremii acesteia, amar de dulcele ei! Trebuie să stau de veghe. Alții se odihnesc, se moleșesc, se delasă, zidurile se surpă pe dânșii, blândă ninsoare căzând în ruine. Eu sunt mereu în stare de asediu, de urgență, dacă nu de altceva, măcar fiindcă plouă. Aservirea morală, mâinile legate, care ar putea să scrie, dar sunt obligate să facă altceva, mereu mai urgent, mai important decât scrisul. Dacă aș putea să vorbesc, n-aș scrie. Din moment ce e nevoie de scris, înseamnă că anumite lucruri nu se pot spune. O stradă se înrămurea aseară, o Evă ieșea din coasta drumului meu adormit. Și ce-i dacă am scris câteva mii de versuri? Și alții au făcut-o, și au fost uitați. Eu sunt însă în situația mai rară a celui uitat înainte de a fi cunoscut, a celui mort înainte de-a fi.

Păsările trezesc ecouri ciudate în camera aproape goală. Zile de ploaie, negre, de parcă bietul pământ ar trebui să se rezume la propria lumină. Singurătate: să fii însoțit doar de culoarea hainelor tale. Nu reușesc să-mi fixez privirile: îmi tremură ochii ca la cei care au stat mult pe întuneric. Din oraș se ridică vuiet de apă fierbând.

Dar poate că neșansa ar trebui să mă bucure? Sigur că da! Cu cât îmi merge mai prost, cu atât mai bine. Oare ce mutră ar face V.R. dacă m-aș duce să-i mulțumesc? Aș bate iar la ușa capitonată, și dacă m-ar primi (acum doi ani m-a ținut pe hol), i-aș zice: „Stimate tovarășe! N-am cuvinte să-mi exprim recunoștința! Sunteți o unealtă a destinului!" Să-i spun că e ca balsamul pe rană: exact ce-mi trebuia. Am făcut un legământ „de umilință și sărăcie", de care nu știe nimeni: toți cei care-mi pun bețe-n roate sunt prietenii mei. O clipă de lumină, o rămurică de salcie. Pământul expiră orașe.

*

Stereotipie, semn al unui timp negru, nimeni nu mai este copilul nimănui, nici părintele cuiva: fiecare n-are decât identitatea impersonală pe care i-o conferă cifrele. Mi-e groază de un astfel de timp, urăsc statistica. Nu știu cum se poate scăpa.

Mi-am încercat și eu puterile în lupta cu numărul: am refuzat să am ceas electronic. Era o formă de a ieși din cifră. Ce-i drept, la început se găseau greu și erau scumpe. Apoi, s-au ieftinit, și am început să primesc oferte ispititoare: am rezistat eroic. În fine, prețul a scăzut, nu mai putea constitui o scuză. Privită cu suspiciune, am continuat rezistența. Tocmai când mă credeam biruitoare, s-a întâmplat ce nu prevăzusem: am găsit unul pe stradă. Dintre multele ceasuri electronice fabricate în lume, unul era al meu, îmi era destinat: luată în calcul, eram cuprinsă în cifra cumpărătorilor posibili.

Am lucrat. Zac de boală. Nu se putea ca zidurile să nu fie tăioase ca ghilotinele?

Altcineva ne trăieşte spuma zilelor
şi pâlpâirea nopţilor. Vezi pe la alţii:
Buffalo Bill, haiducii,
Dracula arzând păianjeni
în exilul transilvan, mersul pe ape,
el torro, mirese albe, ţepene, o mie de nunţi
pe ecranele ferestrelor,
o mie de morţi şi încă una.
M-am furişat să aud cu urechile mele
un ţipăt de pasăre.

Să nu ne dăm înfrânţi. Ca să-mi mai treacă năduful, mă gândesc la chioşcul cu mustăţi staliniene: aşa va fi şi cu portretele gigantice de-acum, multiplicate în mii şi mii de exemplare: se va umple ţara de chioşcuri. Ieri, am făcut curăţenie în clasă: copiii au frecat geamurile şi podelele, au spălat băncile. Există un fel de manie a curăţeniei ca metodă de pedeapsă. Printre elevi bântuie hepatita. În schimb, faţada trebuie vopsită, pupitrele curăţate cu lama. Un elev observă că portretul tovarăşului e murdar; se aduce o scară, băiatul se suie cu cârpa-n mână, începe să frece. Dar murdăria e veche, nu se dă dusă, băiatul scuipă pe portret, îl freacă, iar scuipă, iar îl freacă, în hohotele clasei. Mi se taie picioarele. Nu e clasă fără turnători.

Ce vor crede despre noi cei de mâine? Ziarele nu se mai deosebesc decât prin titlu sau data înscrisă în colţul de sus. Mi s-a întâmplat să iau în mână unele de câteva săptămâni şi să mi se pară că erau din ziua aceea. Numai textele referitoare la vreme, şi acelea false din câte-am auzit, ne mai pot orienta prin deşertul monocrom. În Sahara plumburie, tronează sfinxul de a cărui figură ne-am săturat până peste cap. Alături, altă figură, de sex feminin, astfel că de pe prima pagină a ziarelor imposibil de citit,

ne sfidează doi sfincşi; noi suntem furnicile care le zidesc piramidele. Între noi şi ei, o barieră groasă, extrem de bine păzită: o perdea de aer. Sfinxul mascul se deplasează în maşini blindate, pe străzile golite în prealabil de lume. Îi zăresc, în treacăt, faţa, prin geamul fumuriu. E o mare diferenţă între portretele arborate şi faţa reală: e mai mic şi mai bătrân. S-ar putea ca văzându-l nici să nu-l recunoşti.

Mă rog uneori să trăiesc suficient încât să văd date jos portretele. În fiecare zi mă trezesc sperând, apăs butonul aparatului de radio, mereu cu acelaşi gând. Dacă toţi dorim fierbinte un lucru, nu se poate să nu se întâmple. Dar zilele trec, aceleaşi voci crispate, aceleaşi feţe împietrite, obosite. Repet în gând nume de curaj, să nu le uit... Or mai fi şi alţii, dar nu-i ştiu. Trebuie să mai fie. Suntem în ceaţă: există o fabrică de zvonuri care ne repetă ceea ce trebuie să ştim, de pildă că tovarăşul e bolnav, ceva incurabil. Oricât ar părea de ciudat, asta-i serveşte: ştiindu-l pe ducă, oamenii rabdă, că nu mai e mult. Dar omul are o soartă, un noroc, nu e un animal statistic. Şi ei vor să ne numere, să ne bage în rubrici, să ne decidă viitorul, să ne prefacă în fracţii.

*

Pentru a câta oară suntem scoşi, la început de an, să-l aclamăm? Spaţiul imens din curtea Politehnicii e înţesat, mii şi mii de oameni, reduşi la starea de microbi într-o cultură. Sute, poate mii de portrete repetă aceeaşi figură în două ipostaze: femelă şi mascul. Suntem undeva mai în spate, şi ne uităm la tribuna căptuşită cu pânze proaspete, bleu: nişte siluete cu capetele cât gămăliile. Greu poţi să faci vreo legătură între ele şi portrete.

Copiii sunt obosiţi, le e foame, sete, vor acasă. Tovarăşul vorbeşte. Tribuna e orientată astfel încât pe cei de-acolo să nu-i supere soarele tot mai strălucitor, în schimb ne orbeşte pe noi,

obligați să stăm cu fața. Până și câinii s-au tras la umbră. Nu mai văd decât săgeți și pete roșii, abia disting unde pun piciorul.

Ca și colegii mei, nu sunt capabilă de gesturi disperate. Ca postură zilnică, aleg sălbăticia, adică libertatea conferită de penumbră. Mă lupt zi de zi să nu clachez, încurajându-mă: atâta timp cât încă-mi dau seama ce absurde sunt toate, nu e nimic pierdut. Poate să mi se ia totul, dar nu și sentimentul nedreptății, la care n-am să renunț, chiar dacă ar fi ultimul lucru nepervertit, mai ales atunci.

Nu mai avem nimic al nostru, pumnul puterii ne intră în vintre, ne controlează pe dinăuntru. Omul nu mai există, a fost înlocuit cu date statistice: o cifră cu multe zecimale, o abstracție căreia i se calculează hrana, îmbrăcămintea, plăcerile și durerea, durata vieții, momentul morții.

Numai trei categorii mai pot gusta libertatea (dar cu ce risc!): poetul, nebunul și săracul lipit. Cei care, ca altădată, se vor retrage în pustie, hrănindu-se cu ierburi și bând apa din rouă, vor fi prinși ca răufăcătorii și puși în cătușe, pentru că sistemul nu permite nimănui să-l privească din afară. Pe sfinți va trebui să-i ascundem ca să-i scăpăm de o persecuție mai groaznică decât pe vremea primilor creștini.

Fiecare om este unic. Nimeni nu are dreptul să subjuge sufletul făpturii pe care nu el a creat-o. Toți vechilii spun același lucru: tu nu exiști, important e ce se poate face din tine și cu tine. Poți să fii pus să muncești până mori, să fii spionat în intimitatea patului, să-ți fie ascultate gândurile; mai mult, să ți se introducă în minte idei străine, să ți se comande felul de a gândi. Dar eu zic: Dumnezeu există, dovedit de faptul că tu, o furnică, știi că mâine va fi iarăși zi, și la ce oră va răsări soarele.

*

În repedea răsturnare de roată, care e timpul, nici nu mai merită să țin minte ce mă-ngrozea ieri, zilele-mi aduc mereu noi

prilejuri, e posibil să ajung să le regret pe cele vechi. Sunt multe feluri de a ucide încet pe cineva, iar vechilii care pocnesc din bici pe lângă noi ştiu foarte bine cât de largă e gama.

Primii pe listă sunt cei care nu vor să fie delatori şi nici nu se-nvoiesc să plătească într-un fel sau altul luxul de a rămâne curaţi. Dacă nu torni, măcar să linguşeşti, dacă nici una, nici alta, atunci să plăteşti la propriu, cu daruri, servicii sau bani. Lista neagră începe cu cei care se sustrag de la cele de mai sus.

Şi asta nu se petrece nici la închisoare, nici într-un lagăr cu sârmă ghimpată, ci în viaţa de zi cu zi. Suntem ierarhizaţi în funcţie de eficienţa în materie de turnătorie, linguşire sau profit. Ţesătura e atât de complicată, de ocultă şi de bine pusă la punct, încât mi-a trebuit mult până să pricep ce se-ntâmplă. De câte ori încerc să protestez, mi se servesc pe tavă, reîncălzite la iuţeală, vorbe: „echitate", „dreptate", „dăruire", „egalitate", definitiv compromise, deşi nevinovate de minciunile pe care sunt silite să le-acopere. Ţi se spune că e drept ca tu şi alţii ca tine să ieşiţi la săpat în parc sau la măturat străzile în dimineaţa de Paşti. Ţi se spune că eşti incapabil, pentru că nu poţi să vorbeşti „politic", şi taci, n-ai ce replica, pentru că, într-adevăr, nu ştii sau nu vrei să vorbeşti pe limba lor. E periculos să gândeşti. „Nu suntem puşi aici să gândim, ci să executăm!" ni se repetă, şi, spre ruşinea noastră, tăcem.

Singura mea subversiune se desfăşoară în timpul scurt, insignifiant şi oarecum tainic, al unor ore de clasă la seral. E vorba, de pildă, despre iluminism, şi nu iert nimic: Rousseau, Voltaire, dreptul natural şi contractul social; ajung la întrebarea adresată retoric: „De fapt, ce este un conducător?" Ei încremenesc, ţintă. Miliţieni în civil, exală prin toţi porii sudoarea fricii. „Un conducător este acela care a fost ales prin consensul tuturor membrilor unei societăţi, pe care are obligaţia s-o slujească. Dacă nu, atunci cei care l-au ales au dreptul să se revolte şi să-l dea jos. Popoarele au dreptul la revoluţie, nimeni n-a fost coborât cu hârzobul din cer."

Nu-i nimic extraordinar, dar orice lucru de bun simț sună subversiv. Mai ales din cei vechi, din clasici, le citez sau îi pun să citească cu glas tare, până la ultimul cuvânt. Tocmai când trebuia să le vorbesc despre Antigona, se petrecea mutarea, cu episoade de groază, a unui cimitir. Le spun că pe lume nu-i altă minune mai mare ca omul, că există o lege nescrisă, după care morții sunt sacri şi nimeni n-are voie să-i lipsească de morminte. Ei încremenesc în bănci. Dacă şi Sofocle e subversiv, atunci nu mai merită să taci, trebuie citit în gura mare.

Într-o clasă de mai mult de douăzeci de inşi, există cel puțin patru turnători. Mă simt un animal încolțit. Toți suntem obosiți, bolnavi, sau vrem să părem astfel, ceea ce tot boală se cheamă. Hainele mele vechi, vândute la talcioc la Gherla de o prietenă, încă mai pot să capete față, să înceapă o viață nouă, purtate duminica de alții, mai amărâți. Dar eu? Trecerea acestui timp îmi va rămâne scrisă în piele. Vremea intră în case, se bagă în aşternuturi, e trasă în plămâni, o bem cu apa. E mai uşor pentru unii să ia un gât de țuică decât să-şi descâlcească necazurile, câte unul cade jos pe trotuar, adoarme strâmb, şi uită. Suntem prea puțin întregi, suntem incerți, doar numele încearcă să ne fixeze, ca un cui înfipt.

Merg pe stradă, din pivnițe vine frigul mirosind a cartofi; i-au uitat acolo, în întuneric, dar sunt vii, şi nimic nu-i poate opri să-şi trimită colții spre lumină. Ni se spune cât de foame trebuie să ne fie, suntem chiar scrişi în liste ale foamei. Ni se spune cât de frig trebuie să ne fie, până şi asta e scris. Timpul nu e al nostru, viața ne e furată.

Chiar dacă, creştineşte, ar trebui să ne purificăm prin suferință, tot m-aş revolta: împotriva minciunii. Ni se spune că suntem fericiți, că mai fericiți ca acum n-am fost niciodată, că suntem sătui, că ne este bine şi cald, în timp ce noi ne albăstrim şi nu ne mai gândim decât la ce vom mânca mâine. Să chinuieşti nişte oameni şi să-i pui să înalțe imnuri de laudă, nu se poate îndura: e prea mult. Pe câmp se fac atâtea tone de grâu câte porunceşte

faraonul; oamenii au devenit furnici, roiuri, muşuroaie speriate, pe care câțiva păduchi le dresează să scrie pe pământ cu trupurile numele conducătorului. Lozinci, sloganuri stupide, imens caleidoscop în care cioburile sunt ființe umane.

Minciuna crește la proporții egale cu linguşirea. Pe capul omului se ridică o piramidă de ticăloşi: ăsta-i raiul lor, altul nu vor găsi. S-a răsturnat şi povestea cu diavolul seducător: ce copilărie! Situația s-a schimbat: dracul nu mai pridideşte să întocmească, să dea la semnat şi să adune contractele iscălite. Şi-a organizat o instituție, cu funcționari ierarhizați, aleşi pe sprânceană, a căpătat aerul unui boss: pălărie neagră cu borul rotunjit, haină de piele cu buzunare adânci. E suprasolicitat, surmenat, şi-a făcut program de lucru cu publicul. Are şi secretară, ca să-i îndepărteze, amabil dar ferm, pe cei mai agresivi, mai insistenți. Concurența e mare, fiecare caută să arate, prin diverse moduri de reclamă, ce suflet vrednic de a fi cumpărat posedă. Orice ofertă e însoțită de o prezentare, în genul anunțurilor matrimoniale sau de vânzări la mica publicitate: „suflet pur sută la sută, doresc preț corespunzător", sau „persoană care n-a mințit niciodată caută ocazie convenabilă de a o face cât mai rentabil". Diavolul a devenit mofturos, nu se uită la oricine, cântăreşte de şapte ori. A trecut vremea când era obligat să aştepte pe la uşi, să se cațere pe fereastră dacă era dat afară pe uşă cu un picior în spate. Toți se-nghesuie la masa bogată, al cărei unic preț este minciuna. Dacă i-ar cumpăra pe toți, unde să-i pună? Iadul are şi el limite, oricât s-ar extinde: e suprapopulat. E-atât de greu de ajuns la dracul, încât se umblă cu protecții şi pile. Drept consecință, se poate vedea azi ciudatul fenomen al celor care mai au suflet pentru că diavolul n-a vrut să-l cumpere.

Am auzit că în cercurile sus-puse, oamenii care stau lipiți ore-ntregi de zidul unei prăvălii să-şi cumpere mâncare sunt comparați cu viermii. Dacă-i aşa, cine întreține gunoiul?

Scrisoare netrimisă: Dragă prietenă. Te rog să nu mă părăseşti. Nu înțelegi că, în afară de familie, eşti singura care se interesează

de mine? În rest, numai fraze de circumstanță, saluturi mai mult sau mai puțin amabile. Cei mai mulți trec fără să mă vadă. Tu eşti singura care s-apleacă asupra gândurilor mele, nu mă părăsi, fără tine mi-e urât. Tu ştii să asculți, nu te plictiseşti niciodată, nu spui că n-ai timp. Am ajuns să-ți povestesc până şi ce visez, şi ideile cele mai mărunte. Cum să nu-ți fiu recunoscătoare pentru ceasurile pe care le pierzi ascultându-mă? Asemenea lucruri nu pot fi răsplătite. E-adevărat, te-ascult şi eu, dar tu povesteşti mult mai puțin; ba, dacă mă gândesc bine, nu spui aproape nimic. Într-un fel, te sacrifici, mă laşi pe mine să vorbesc. Sunt sigură că ții minte tot ce spun, şi asta mă impresionează, îmi dă aripi. Poate că aşterni şi pe hârtie din ce auzi, poate le spui mai departe, nu ştiu cui, dar n-are importanță. Ce rău ai putea să-mi faci, de vreme ce transmiți vorbele, gândurile mele? Poate că e singura mea şansă de a rămâne în memoria celorlalți, în arhivele mucegăite ale vremii. Sunt chiar flatată şi recunoscătoare. Eşti ca albina care culege miere, când mi te atârni cu ochii şi auzul de buze. Nu-ți scapă nici un murmur. Un singur lucru aş vrea să-ți spun: stăpâneşte-ți privirea. Prea devine atentă la anumite cuvinte, la unele pasaje, o văd cum aleargă în gol, ca şi cum ar citi în aer: ochii te trădează. Te dau de gol, eşti încă tânără, când ai să îmbătrâneşti, nici în ochi nu ți se va vedea nimic, aşa cum azi nu-ți tresare nici o fibră pe față. Dar atunci, ocupația ta îşi va fi pierdut farmecul, vei fi obosită, plictisită să mai cauți în gândurile şi sufletele oamenilor, ciugulindu-le secretele.

*

Ne-au strâns să ne prelucreze în vederea evenimentului: o televiziune străină vine să filmeze o serbare în şcoala noastră. Elevii sunt selectați riguros, îmbrăcați decent, curat, elevele în fuste închise la culoare şi bluze albe, băieții în pantaloni bleumarin şi cămăşi de asemenea albe. Se trece la alegerea

profesorilor care vor fi în sala de festivități, se face o listă, trimisă spre aprobare la sectorul de partid.

Se citeşte lista: nu sunt. Totuşi, fiindcă nu pot fi niciodată sigură, întreb dacă trebuie să vin. Mi se spune că da, însă la balcon, că trebuie şi acolo cineva, să țină liniște. Îmi caut cu ochii colegii de balcon: sunt într-o companie destul de plăcută. A doua zi, vin la serbare, urc şi mă iţesc de sus, ca un student care n-are destui bani pentru primele rânduri, încercând să disting ce limbă vorbesc străinii şi cum arată.

De la bun început, mi-a plăcut: era aerisit, curat, la ferestrele întredeschise fluturau perdele albe, pătrundea un aer primăvăratic, în sala parfumată de hainele de sărbătoare. Pe scenă, la masa obişnuită de prezidiu, se aflau directoarea şi încă vreo două şefe, cu sindicatul şi comitetul de părinți. Secretara de partid nu era nicăieri, şi nici tovarăşa de la sector. Reporterii îşi pregăteau aparatele, am aflat între timp că erau din R.F.G. Aş fi putut să le ghicesc şi singură originea după aspectul unei doamne tunse sport: modelul solid al femeii germane.

Directoarea a ținut un discurs, nici prea scurt, nici prea lung, despre vechimea şcolii a cărei aniversare se sărbătorea, apoi a vorbit o elevă, altele au recitat poezii, totul în limite normale, nimic obositor. La un moment dat, directoarea a întrebat zâmbind: „Nu ştiți un cântec?” Imediat, s-a ridicat profesorul responsabil cu corul, impecabil în costumul gri, s-a întors spre elevi, a şuşotit nu ştiu ce, le-a dat tonul: în sală a răsunat o melodie vioaie, tinerească, răcoroasă, spontană. Mi s-au umplut ochii de lacrimi, mi le-am şters pe furiş.

După aceea, am privit mai atent scena şi sala: lipsea ceva. Mi-au trebuit câteva minute bune ca să descopăr: lipsea portretul uriaş al tovarăşului, fixat de obicei pe fundal, lipseau lozincile de pe pereți. Cum de nu mi-am dat seama de la-nceput? Le vedeam fără să fie acolo! Acum, se putea citi dictonul latinesc de pe frontispiciul scenei: „Labor improbus omnia vincit”. Şi încă ceva: nu s-a strigat nici o lozincă, nu s-a scandat nici un nume, nu s-a

aplaudat în cadență, în ritmul obsedant al palmelor lovite până când carnea şi oasele devin sonore, nu s-a cântat marşul stupid de linguşitor, în care numele C... este pus înaintea țării. Cu alte cuvinte, nimic din recuzita manifestărilor obişnuite.

L-am făcut atent pe A.N.: „Nu vi se pare că e ceva neobişnuit?" S-a uitat la scenă şi a zâmbit, dând din cap afirmativ. După serbare, am mai întrebat şi pe alții: nu observaseră nimic ieşit din comun sau nu voiau să spună. Am putut să măsor prăpastia demogogiei: ştiau aşadar ce e bine şi ce e rău, ce se cuvine şi ce nu, ce răneşte ochii şi auzul, ce jigneşte bunul simț, şi ce e, dimpotrivă, plăcut. Altfel, cum ar fi putut să compună spectacolul acela impecabil? M-am închinat: ceea ce părea dumnezeiesc de frumos era rodul unei minți diabolice.

Coşmar, în aceeaşi noapte. Într-un loc ciudat, jumătate restaurant, jumătate spital, părțile nu se legau decât printr-un coridor secret. Nu ştiu cum ajunsesem acolo, probabil adusă de cineva, direct de la şcoală, unde-mi uitasem într-un pupitru poşeta cu actele, abia în cârciuma aceea de lux mi-am dat seama că nu le aveam. Am vrut să mă întorc să le caut, dar nu ştiam pe unde. Am nimerit într-un mic magazin din interiorul localului; vânzătoarele mă cunoşteau, îmi fuseseră eleve. Mi-au pus la gât un colier din pietre semiprețioase, un fel de jad divers colorat. Am înțeles că nu era al meu, ci doar de probă, să-l port până plec sau să-l plătesc, iar eu nu aveam cu ce. Din nou am pornit să caut ieşirea, şi am nimerit în curtea din fața spitalului; la poartă, o fată cu ochi negri mi-a spus că nu mă poate lăsa să ies, până nu telefonează, să vadă dacă nu eram fugită. I-am jurat că n-am fugit de nicăieri, pe sufletul meu, pe fericirea copilului, dar ea nu voia să mi se uite în ochi. I-am luat fața-n mâini şi am silit-o să mă privească; părea că m-a crezut, dar tot nu m-a lăsat. M-am întors în clădire, o pisică albă cu pete ruginii îi dădea să sugă de-a-mpicioarelea unui pui, iar celălalt se amestecase printre nişte purcei, mi-a fost frică să nu-l sfâşie, l-am luat şi l-am pus lângă mamă-sa. În local nu mai era nimeni. Se întunecase, plecaseră şi fetele de la magazin,

colierul, când îl aveam, când nu-l mai aveam la gât, pâlpâia, pe urmă a dispărut. Atunci, a apărut un bărbat în civil; mi-am dat seama imediat că era de la miliție. Într-adevăr, a scos de la piept o legitimație, mi-a arătat-o, dar n-am putut să descifrez. Avea aerul că voia să m-ajute, dacă aş fi fost sinceră, însă deocamdată nu mă credea. Am încercat să-i explic în ce fel ajunsesem acolo şi unde-mi erau actele, că mă aflam într-un loc unde nu voiam să fiu. Am pornit împreună spre ieşire, şi m-am trezit. N-am să ştiu niciodată dacă am reuşit sau nu să ies din locul care pendula între balamuc şi puşcărie.

Păcatele mele! Mai merit oare să merg la Dora? Ca un răspuns, vremea e-atât de rea că nu se poate. Citesc. Pe pâine neagră, proaspătă, de Brie, madame de Sévigné întindea unt auriu şi presăra toporaşi. Închid ochii şi-mi închipui cum muşca din tartină, simt moliciunea untului, gustul de verdeață vie şi aroma florilor.

Viața are ceva ireal. Nu mai ştiu ce este adevărat şi ce mi se pare. Dar bănuielile şi teama sunt la fel de reale ca măciuca. Dacă bănuiesc (X toarnă) e şi asta o realitate; ea corespunde sau nu celei de-afară. X organizează cu mine discuții politice. Nu mai ştiu ce să-i spun. Sunt un om obişnuit, cine şi de ce se interesează ce cred? Sunt sigură că am un dosar care creşte. Fără să vrei, ajungi să-i serveşti pe ticăloşi, însuşi faptul că exişti e pentru ei o sursă. Poate că atunci când nu spui nimic interesant, mai pun de la dânşii. Să nu mai stai de vorbă cu nimeni e imposibil. Eu vorbesc mult. Sunt, aşadar, mană cerească pentru turnători. Se inventează tot felul de chestii ca să ne ocupe timpul şi să ne macine nervii.

Am ajuns să urăsc sărbătorile. Pe cine vor cădea sorții să-şi petreacă prima zi de Anul Nou păzind clădirea înghețată, pustie, ori dimineața de Paşti la săpat gropi într-un proiect de parc? Nu mai ştiu cum e când nu te doare nimic. Lupt împotriva opresiunii tăcute, dacă m-aş lăsa, aş ajunge să cred că n-am dreptul nici să exist.

Mă plimb pe străzi, şi ca să nu-mi fie urât, îmi cumpăr o pâine. Pâinea asta va deveni eu însămi. Mă duc pe mine în braţe sub formă de pâine. Am impresia că gâfâi întruna, de parcă aş fugi, nu ştiu de ce, de cine sau încotro. Cine refuză să se târască este strivit. S-a ajuns la momentul culminant al absurdului: prin compromisurile făcute, nici măcar nu mai obţii nimic, ci eşti pur şi simplu lăsat să supravieţuieşti, capeţi ca pe o pomană dreptul de a exista. Moneda în care eşti plătit sunt propriile tale zile cenuşii, atât de asemănătoare încât ai impresia că mereu îţi stă în faţă aceeaşi zi. E postura ciudată a celui care se târguieşte pe sine. Minciuna, de care caut să fug, vine după mine sub diverse forme, mă sileşte să-mi cumpăr cu ea adevărul terfelit.

Uneori, seara pe drumul meu, când se termină strada dosnică, total întunecată, ies cu obrajii uzi în lumina chioară. Nu vreau privilegii, doar să exist; nici asta nu se mai poate fără porcării. Suntem în mâna ticăloşilor. Ne cântăresc, ne apreciază, în funcţie de foloase. Trebuie să plătim, într-un fel sau altul. Toţi trebuie să plătească, să se spurce. Mai ales să se spurce. Cine se împotriveşte are mai multe scări de urcat, mai mulţi turnători care-l hărţuiesc, i se iau sărbătorile, nu are voie, nu are dreptul să fie bolnav sau obosit. Mă ambiţionez să nu mă târăsc în genunchi, dar nici nu vreau să mor. N-am chef să pier, voi supravieţui, să le fac în ciudă. Tânjesc după acea aură, bineînţeles absurdă, ca tot ce e pur omenesc, pentru că doar oamenilor li se năzare. Eu i-o confer câinelui meu fără nici un merit. Îi vorbesc, îl mângâi, îl întreb ce face. Nu pe ton fals, protocolar, pentru că-l simte imediat şi-ncepe să latre. Pot să-i descopăr şi calităţi, dar ulterior: cuminte, nu face gălăgie noaptea etc. Dar asta contează prea puţin, important este că-l iubesc. Nu iubeşti „pentru că”, ci pur şi simplu. Uneori „cu toate că”. Iubirea n-are logică.

*

Ursul se învârtea prin noroiul puturos din fundul gropii; din când în când i se arunca mâncare, însă prea rar. Îşi ridica ochii injectaţi spre rotocolul de lumină; înnebunit de foame, se învârtea sperând într-o minune. A venit iarna, şi într-o zi a început să ningă. Ningea de câteva zile şi groapa se micşora. Ursul suia spre suprafaţă, ca într-un ascensor „au ralenti", după un timp a răsărit. Primul lucru pe care l-a făcut în libertatea ninsă de Dumnezeu, a fost să sfâşie un postaş bătrân, pe-o stradă din marginea oraşului.

Iarnă! Merg pe străzi şi mă uit în curţile pustii: ninge într-o strachină uitată afară, o umple, şi câinele se uită stupefiat la fiertura care-i pică din cer. Estropiaţii, recolta vremurilor: mişună, se târăsc, cu mişcări şi gesturi ca de pe altă lume. Am văzut, când eram la muncă patriotică, un ţigan fără ambele picioare, purtat pe o targă cu rotile, şi am avut impresia că sănătoşii îl invidiau, fiindcă era hrănit fără să facă nimic.

Dar câţi nu sunt! Scuipă, înjură, scrâşnesc, se îmbată până cad jos. Dar poate se prefac schilozi şi urâţi? Poate nu sunt aşa decât în zilele de lucru? Te pomeneşti că duminică am să-i văd pe toţi teferi, frumoşi, au să-şi scuture pielea, cenuşa, zdrenţele? Copiii bat mingea ca şi cum ar fi o ghiulea cu care vor să ucidă. Sentimentul confuz de vinovăţie cu care trebuie să conviețuieşti. Nu m-aş mira dacă aş fi bătută sau înjurată pe stradă.

Probabil că tot ce am făcut va fi cel mult o experienţă bizară, unul din momentele peste care timpul trece ştergându-le. Chiar dacă ar fi aşa, tot aş scrie mai departe, cât voi avea putere şi chef.

Astă-toamnă, Socrate a murit, a făcut infarct pe stradă; l-au luat unii cu maşina, când au ajuns la spital era mort. Toată şcoala a fost consternată. M-am dus la înmormântare cu un buchet de cale, flori de mireasă, sugerând o virginitate pierdută. Nu lui, uns cu toate alifiile, ci mie mi s-ar fi cuvenit, în seara aceea înăbuşitoare de iulie, când am rămas singuri, încuiaţi în cabinetul directoarei, iar din stiloul meu picura cerneala ca sângele. Când i le-am pus pe mormântul proaspăt, înghesuindu-mă printre elevii strânşi la pomană, uşor îngreţoşaţi de apropierea dintre mort şi mâncarea

din pungi, mi-am agățat pardesiul în gărduțul de fier, și m-am speriat. Cele două neveste ale lui Socrate, fosta și actuala, cu mult mai tânără, s-au bătut pe el, concurându-se la înmormântare, ca două hiene agere de foame.

Am început să evităm să ne mai întâlnim cu unii. Duminica, dacă drumul la Dora e inaccesibil, ne plimbăm singuri prin oraș. Ne ducem pe lângă Dâmbovița înfrigurată, pe străzile în dărâmare. Nu ne vine să credem, deși vedem cu ochii. Bisericuța Sf. Spiridon a dispărut, în locul ei sunt parcate vreo trei mașini. Nici măcar nu încurca. Deasupra Dâmboviței se-nvârt pescăruși, țipete întristate. Căutăm ceva să ne sprijinim ochii, nu găsim.

Până și pe stradă vorbim cu voce scăzută și ne uităm cu coada ochiului în urmă. Am auzit că au fost oameni care au plecat de-acasă și nu s-au mai întors, familia a primit înștiințare că au făcut apoplexie și se află la Morgă. Așadar, ne plimbăm.

Dacă aș putea să scriu întruna, ar deveni monstruos. Dar există o întreagă cohortă de sunete și fapte, ca tot atâtea intermitențe: ele mă împiedică să realizez „infinitivul lung de la a scrie". Zgomotul vântului îmi întrerupe fraza, o durere bruscă îmi retează ultimele cuvinte, întunericul îmi taie fraza. Dacă n-ar fi cohortele astea care să rupă scrisul de propria nemărginire, dându-i formă, ar fi imposibil. Oboseala însăși lucrează la poemul meu ca o daltă, la fel și cei care-mi impun tăceri, întreruperi, fără să știe ce fac. Cine nu mă lasă să scriu colaborează cu mine, deci trebuie să le mulțumesc: oboselii, durerii, tuturor celor care mă tulbură. Un organism care nu ar fi tot timpul amenințat de moarte n-ar putea exista. Din lupta asta se naște echilibrul. Ridic ochii din caiet și văd, într-un balcon, o jumătate de pește uriaș.

Azi, trebuie să mergem să vedem un copil nou-născut în familie. Peștele uriaș și copilul adâncesc, în poemul la care lucrez, niște goluri, ca golfurile care mușcă din pământ. Încerc să învinge cosmica putere despărțitoare, strâng laolaltă ce e departe, cum se adună frunzele, toamna, pentru a fi arse.

Frumusețea e o senzație care nu durează. Poezia e aici, în mine, ca și cum ar fi în cer. Pe străzi simți miros de mirodenii aduse de corăbii cu firul, de-a curmezișul mării. Eu îmi lipsesc total mie însămi și n-are cine să mă aducă de peste mări. Și totuși ce odihnitor e să te scalzi în fleacuri! Nu e nevoie să faci nici o călătorie, ci doar să te uiți atent în jur, să asculți. Ritmul în care merg pe străzile strâmte și pustii din drumul meu spre școală va fi ritmul versurilor. Ceea ce mintea adaugă realității nude, mai pustie ca luna, nu vei găsi niciodată pe fotografiile orașului.

Zilele astea, bărbatul meu mi-a propus să scriu un roman despre lumea pe care o cunosc cel mai bine: școala unde lucrez. Presupunând că l-aș scrie, ar fi publicat? Știu că omul poate să trăiască în condiții inimaginabile, că se acomodează cu orice. Dar mai știu că nu se poate acomoda la infinit, și dacă moare, e spre gloria, nu spre rușinea lui. Dacă aș scrie cartea asta, aș închina-o milioanelor de exemplare de polipi, amoebe, ierburi umane, care nu au putut supraviețui prin adaptare la mediu. Lumea îi vede numai pe cei care au rezistat, dar ar putea măcar să și-i închipuie pe aceia care au refuzat să-și schimbe culoarea și forma, pentru a trăi o secundă în plus. Întâmplător, îi cunosc foarte bine, pentru că și eu fac parte dintre ei. Suntem îndemnați: „Împăroșați-vă ca lupii!” Refuz, și voi muri de frig, într-o epocă glaciară. Nu e nici o rușine în asta.

E groaznic de frig. Se întunecă.
Să n-aprinzi lumina. Dacă aprinzi, va fi o explozie,
din casă nu va rămâne decât fereastra,
lingou plutind prin întuneric, un bloc de aur,
cum trebuie să fi arătat păsările,
înainte de a fi făcute. Aerul nopții s-ar umple
de blocuri colțuroase, bucăți de lumină necioplită.
Unde sunt zidurile să ne apere de frig? Nu aprinde,
să stăm pe întuneric. Să fie totul așa cum trebuie.
La ce bun o lumină?

Dacă un fir de păr s-a clintit pentru ea,
refuz să iau parte.
Nu voi mai lua lumină pentru care s-a murit.
Nimic nu voi încerca împotriva întunericului
în noaptea asta. Sunt ca un copil sau ca o piatră.
Până şi păsările, când îşi fac cuiburi,
urcă mai sus decât nivelul zero al lumii.
Doar pietrele îl îndură,
nu se mişcă împotriva nopții, nici a iernii.
N-ai să auzi nici o piatră strigând.
N-am să strig nici eu.
Camera e o grădină neagră, frunzele au căzut.
Oamenii vineți de vântul rece nu fac
nici un gest de împotrivire.
Tremură mergând de mână
prin grădina neagră. N-am să scapăr
nici măcar un chibrit, trebuie să văd
întunericul de la un capăt la altul.
Îl privesc în față. Lemnul din cameră s-a aburit,
trosneşte ca oasele.
O pâlpâire doarme în capătul chibritului,
dulce şi fragedă ca un măr în mugure.
Mă tentează să-mi ard degetele. Dar nu:
de ce să fiu mai prejos decât pietrele?
Dacă aş culege mărul din capătul chibritului,
ar creşte din el o vâlvătaie, şi cu glas puternic
m-ar biciui: „Cine ți-a spus că trupul tău e gol?”
Şi m-ar izgoni din grădina neagră. Unde?
Acolo unde nimeni nu poate fi al nimănui,
unde nimeni nu-i nici copil, nici părinte.
Cine huleşte împotriva nopții,
aprinzând flăcări şi lumini?
Grădina neagră se luminează singură
de albul zăpezii. Să te strângi cât mai mult,

să te ghemuieşti ca fătul în burtă.
Pumnii la gură se umplu de aburii
răsuflării, genunchii ating pieptul.
Pleoapele sunt grele, abia le pot ridica.
Acum, fără tertipuri nu mai trăiesc decât pietrele.
Dacă mâine dimineaţă am să mă mai trezesc,
voi fi ca ele.

*

În sfârşit, nici nu ninge, nici nu plouă, nici nu ne ducem la serviciu, mergem la Dora. O să ne mai recunoască? Dar câinii or mai fi? Câte rânduri de câini! „Guriţă", stilat, valet de casă mare, cu „mănuşi", „ciorapi albi" şi „jabou". Era respectat pentru că ştia să prindă şobolani şi pisici. Odată, am venit fără să-i aducem nimic; s-a tras la o parte şi s-a aşezat, demn, în iarbă, cu spatele la noi, se uita undeva, departe, peste gard. Când l-am strigat, s-a făcut că n-aude. De-atunci, chiar dacă n-avem acasă, oprim şi cumpărăm.

Celălalt, „Haiduc", roşcovan, cu ochii ca blana, sălbatic din sfioşenie, nu răbda să pui mâna pe el. Guriţă, deşi abia se mai ţinea pe picioare, venea cu noi pe malul gârlei; din când în când s-oprea să se odihnească, eu îi frecam încheieturile strâmbe de reumatism. A murit într-o iarnă. Haiduc a plecat la ciobani, şi a murit în flăcări, când ţiganii au dat foc stânei, pentru că n-au căpătat brânză. Apoi, a venit altul, avea o sârmă în jurul gâtului. Cred că fugise de la hingheri ori de pe la casele demolate. L-au botezat „Florică".

Parcă văd cum o să ne iasă Dora înainte, cu coama roşcată fluturând în soare. I-am adus pâine, multă pâine. Toată iarna n-o fi avut decât coceni, şi iarba abia a răsărit. Trecem de câmpul gol: aproape toate gospodăriile au dispărut; trecem şi de barieră. În sfârşit, intrăm pe drumul nostru, printre nuci. Ne-apropiem, câinii latră scheunând. Nu vine nimeni. După câteva minute, apare un

om, se preface că descuie, dă porțile la o parte. O caut cu ochii pe Dora: acuşi o să apară dintre duzi.

Dar nu se vede. Unde o fi? Mă duc să-ntreb. „Nu-i aici, mi se spune, e la treabă." Nu se poate să plecăm fără s-o vedem. Fără ea, curtea e pustie. Omul căruia i s-a dărâmat casa ne povesteşte că a luat câinele cu el la bloc, la etaj. Îl găsise în ruina casei, sub un planşeu. Când spune asta, are o privire tristă, o disperare în ochi: se întâmplă cu el un lucru pe care nu-l înțelege. „Ai să-ți faci casa la loc, ține minte! i-am spus noi. Ține minte cum era ca s-o poți face." Oftează: „Cine-o mai fi atunci..."

Ne hotărâm să plecăm unde e Dora. Drumul e prost, plin de hârtoape, abia zgâriat pe pământul gol; de câteva ori suntem pe punctul de a ne întoarce, dar o ținem înainte. Un pod de bârne se cutremură sub maşină. De partea cealaltă, o babă: „Merge, maică, trece şi camioanele..." Am trecut, ca în filme, dând înapoi şi luând viteză. Ajungem. Curtea e umedă, umbrită.

„Unde e Dora?" E în fundul curții. Pare şi mai roşie în lumina scăzută. Întoarce capul spre noi şi nechează. Ne-a recunoscut. Nu poate veni, e legată, ne ducem la ea. O mângâiem şi îi dăm pâinea. E asudată şi are pe spate urme de ham. „La ce te-au pus?" o întreb încet. Nu răspunde.

Nu putem sta mult, se întunecă. Dora se uită după noi, cu capul întors, cu ochii măriți. Oamenii au fost convinşi că bărbatu-meu a venit într-un control inopinat. Numai de n-ar bate-o. Ajungem cu bine la şoseaua de centură. Ceva s-a întâmplat, totuşi, au sărit nişte şuruburi de la o roată, un fleac, dar nu se găsesc. O vreme, nu vom mai putea veni la Dora.

*

Era o zi cenuşie de primăvară, şi nu-mi mai puteam lua ochii de la planşă. Pe perete, în laboratorul şcolii, un desen reprezentând imaginea omului, aşa cum ar arăta dacă psihicul ar putea să se încarneze. Corpul ca spirit uman întrupat e un animal fioros, un

monstru: o mână gigantică, de care atârnă ca nişte polipi ochii, urechile şi nasul. Asta sunt eu, de fapt: un crab uriaş, care, înainte de a vedea şi auzi, caută să pipăie, să frământe, să mângâie, să apuce, să zgârâie, să tragă, să ducă la gură, să foarfece şi să sugrume. Ce s-ar mai speria copiii dacă s-ar vedea aşa, aşezaţi la mesele de faianţă sau foindu-se pe coridoare, oribile făpturi săltând în mers lateral! Şi cum ar încremeni văzându-mă pe mine, creatură purtând între tentacule, pai inutil, creionul, pixul, cu care lasă dâre! Mă scutur şi mulţumesc lui Dumnezeu că nu m-a zidit după chipul şi asemănarea mea pământească, ci după modelul divin, dinainte de izgonirea din Paradis. Bine că şi-a turnat El duhul în statuia cărnii mele, nu m-a lăsat să fiu o gânganie.

Stau până aproape de zori,
cu ochii la fereastra întunecată.
Lucrurile se sălbăticesc,
rufele întinse pe funie încep să se zbuciume.
E ceasul ciudat când ţi se face milă
de orice trup rămas sub cerul gol: câine, piatră
sau om, la discreţia hăului.
Încă nu s-a găsit nimeni să învelească pietrele,
spre sfârşitul nopţii.

Scriu povestea viitoare a lui C... Anul ăsta, a desfăşurat o activitate febrilă, adăugând mereu câte ceva la închipuirile puterii. Vocile înregistrate pe bandă nu-l mai pot amăgi: vede feţele, buzele nemişcate. Dacă i se vor ridica împotrivă? Dacă va auzi un glas care-l va întrerupe batjocoritor şi-i va spune să tacă? Dacă vor hohoti, amintindu-i că nu-i decât un biet nebun, iar mulţimea stârnită va râde? Vuietul tace, peste piaţă se aşterne linişte glacială; şi deodată, dintre oameni ţâşneşte un glas puternic, pătrunzător, îi aruncă o insultă. Murmurul aprobator, vocile care-l încurajau nu erau decât amăgire, adevărul sună altfel.

Vrea să țină frâul și mai strâns. A imaginat un cod compus din câteva zeci de reguli, menite să aducă fericire, convins că, într-o mână cu „tablele legii” și-n cealaltă cu un semn al puterii, va putea să domnească. A ajuns la concluzia că semnul cel mai iubit este sceptrul: va sugera ideea de regalitate, fiind și popular în același timp, precum crinul regilor Franței.

Dar în curtea plină de ierburi, generații de flori
și de păsări se succed,
pe rufele întinse la soare, din nimic apar muște,
viața se desfășoară fără să-i pese de el.
O efemeridă verde a căzut obosită
pe masă. Aripile îi tremură,
își trage sufletul, se avântă iarăși spre lampă.
S-a născut de câteva ore, urmează să moară
peste alte câteva, nu știe nimic despre lumea asta,
unde cineva vrea să domnească,
nici despre palma mea,
care ar putea să se lase strivind-o.

Nenumărate ființe trăiesc astfel, într-o libertate absolută. C... nu este nimic, nici măcar nu reușește să se nască, pentru milioane de gâze, păsări, fiare și săraci cu duhul, care-l ignoră și trăiesc în neatârnare.

Vântul aduce de la mari depărtări mirezmele mării. O femeie urâtă, cu picioare mari, umblă prin curte, și trage cu ochiul spre clopotniță. De la un timp, îndrăgostiții care se sărutau sub clopote n-au mai apărut. Erau cam bătrâiori, poate de aceea aveau curajul să sfideze, așezându-se pe banca îngustă și sărutându-se în toiul zilei, cu atâta disperare încât limbile deasupra începeau să tremure. Manejul lor era comic, pentru că-și încrucișau nasurile lungi, ca două spade.

Există, departe, locuri

unde zăpada e încă vie, peste ierburi culcate:
când o loveşte soarele,
izvorăsc ape ca sângele.
Chiar dacă toţi oamenii ar tremura în faţa lui,
locurile l-ar ucide prin nepăsare,
cu pădurile, cu turmele care se scurg spre câmp,
adevărată otravă sunt pentru Putere
furtunile nocturne, naufragiile, înmormântările
din cimitirul marin de la capătul plajei,
când marinarii străini sunt coborâţi
în gropi de apă.

Iar C... dă toate semnele unei paranoia sadea. Puterea lui seamănă a vis cu ochii deschişi. Are coşmaruri treze, îşi astupă urechile, închide ochii, dar groaza nu poate fi oprită, nu vine din afară, ci dinăuntrul lui. Strigătele batjocoritoare, vocea vie care-l înjură, se pot repeta la nesfârşit, fără să obosească. E ca şi la orbii care nu pot întrerupe lumina.

În munţi, există mine, unde pereţii galeriilor sclipesc negru. Ce-ar fi ca în minele acelea să se stârnească o răzmeriţă? Minerii să-i ceară să coboare, să le-asculte păsurile? N-ar mai avea de-a face cu manechine de carton. Minerii sunt trişti; duminica, la sărbători, se strâng pe un tăpşan năpârlit, întind pături şi se-mbată. Ochii îi ustură din cauza luminii, iar fanfara varsă peste ei tristeţe sfâşietoare. Întâi îşi va trimite ciracii, dar minerii îi vor respinge: pe el îl vor. C... va trebui să coboare în mină. Strânşi într-un fel de peşteră, au praf negru pe gene, pe sprâncene şi-n bărbi. Ce frică i-ar fi! S-ar şi vedea înghesuit, prins, lovit, ucis şi îngropat. Minerii îl cheamă să se răzbune, le trebuie o victimă. Toţi se uită la el, şi o voce repetată întreabă: „Cine e? Cine e ăsta?” Cum, nu-l cunosc? Pe el, ale cărui portrete sunt şi pe culmile dealurilor? Unii încep să râdă gros: „Nu-l cunoaştem! Nu-l cunoaştem!” O voce limpede, ironică, se ridică deasupra: „Ai venit să guşti din pâinea noastră?” Îi răspunde un cor de

râsete. „Dacă vrea să guste, n-are decât!” Mâini jegoase îi întind pâini din care ies suluri de viermi.

*

La o manifestație cu ocazia inaugurării Palatului pionierilor, impresie de turmă care se mişcă pe loc. De la ferestrele blocurilor, spațiul e supravegheat de binocluri, le văd, atente, printre perdelele trase. Nici un geam deschis. Greața pe care ți-o face mulțimea, exact ca răul de mare: murmur şi mişcare în sensuri diferite. Un copil scheletic, în uniformă de pionier, ridică mâna în chip de salut.

Ce mamă o fi având? Una ca Petca, Petcana din baladă, cu copilul supt de şarpe. Împăratul, „minunat de bogat”, dar în criză de mână de lucru, trimite „cărți în patru părți”: cine i-o secera, treiera şi aduce în hambare grâul, va primi în schimb împărăția. Ea aleargă la împărat şi se tocmeşte să facă toată munca într-o zi. Luni în zori, după ce a terminat treburile casei, dă fuga la ogorul împăratului; îşi pune copilul la umbră şi s-apucă de lucru cu îndârjire sălbatică: i se înnegresc dinții-n gură şi i se împâsleşte părul, nu răspunde nici la „bună ziua”. În grabă, uită să lase „grâu de legături” pentru snopi; dă fuga la apă şi taie nişte papură. Când soarele povârneşte, ea-i cere împăratului nouăzeci de care pentru snopi.

La arie, vede că nu e „cioplită” pentru treierat. Face şi asta. Pe urmă, n-are cine să i-o măture, dar se îndură „sfântul Gorneac” şi dă o bură de ploaie. Când să s-apuce de treierat, nu mai veneau caii. Iarăşi fuga la împărat, cere nouăzeci de cai. Parşivul îi dă nouăzeci de „mânji neînvățați”.

Nebuna, în vreme ce mânjii treieră, iar fuga la împărat, să nu şadă degeaba, mai cere şi lână de tors. Împăratul îi dă „lâni podoase”, nespălate, nedărăcite, cum sunt de pe oaie luate. Petcana le toarce. Pe urmă, întoarce grâul pe arie, îl vântură, şi iar glonț la împărat, să-i dea nouăzeci de cergi de aşternut în care.

Încarcă grâul „cu sânul şi cu poala”, pune şi fusele deasupra, şi, în sfârşit, ajunge la poarta împăratului. Goleşte carele în hambare, îi dă cele nouă fuse pline, şi-i cere plata. Împăratul, dând din colţ în colţ, se roagă să-l mai lase până a doua zi, să mai cineze o dată cu împărăteasa.

Petcana se învoieşte şi pleacă; strânge oile de la ciobani, vacile de la văcari, caii de la stăvari, le numără: lipsea o vacă, murgeana. Bineînţeles, pleacă s-o caute; în drum, mai ia şi o „vedriţă” de apă. Când colo, în cale se întâlneşte chiar cu murgeana, care îşi propteşte coarnele-n pământ şi-ncepe să ragă cu jale. Petcana o întreabă ce are, ce-i lipseşte. Vaca-i răspunde că are de toate, şi viţelul, dar că ea, Petcana, nu are copilul cu dânsa.

Abia atunci îşi aduce aminte Petcana de copil: îl uitase la marginea ogorului. Aleargă într-un suflet, dar e prea târziu; smulge copilul din gura şarpelui, dă cu monstrul de pământ şi-i sfarmă capul în patru. Se amăgeşte că pruncul nu-i mort, doar „adurmit” fără ţâţă. Când îşi dă seama, trage de la brâu un briceag şi se înjunghie peste copilaş.

Bărbatul Petcanei e un beţiv, un „bon à rien”, un târâie-brâu (venind spre casă, noaptea, se împiedicase de el: zăcea în drum, mort de beat.) Împăratul îi face Petcanei „mândru pamet”, adică monument, în mijlocul ogorului. Când şi-a văzut copilul mort, Petcanei nu i-a mai trebuit coroană de aur. Hărnicia monstruoasă, pofta de a munci peste măsură au lăsat-o fără copil. Împăratul a rămas şi cu pâinea şi cu coroana.

Povestea oricărui om păcălit de promisiuni, mândru în chip prostesc de ce e în stare să facă. În final, descoperă că a uitat ce era mai important, că a sacrificat tocmai ce nu trebuia. Petcana *c'est moi*. Simt aceeaşi foame de a lucra, de a face, ogorul meu e hârtia. Sacrificând, poate, tocmai ce n-ar trebui să sacrific.

Trebuie să trec din poveste-n poveste. Ca femeia stupidă şi ambiţioasă, care vrea să ţină pariul cu împăratul: uită de toate ca să-şi arate priceperea, nemaipomenita hărnicie. Copilul mă vrea

lângă el, bărbatul mă priveşte ca din depărtare, ca de pe altă lume. Ce fac eu poate fi considerat muncă? Faptul că reuşesc să prind în cuvinte fiinţe şi lucruri e un fel de magie. Nimeni nu m-a crezut în stare să secer cât vezi cu ochii, să strâng toate spicele, să le scutur bobul, să-l zdrobesc, să-l cern. Se vor mira în faţa cărţii ca un hambar plin cu grâu. Dar cum rămâne cu sacrificiul? Cu ce neglijez sau uit în timpul lucrului?

Dacă mama se bucură prea mult, ia din partea copilului, dacă plânge, îi consumă din lacrimi. M-am obişnuit să-mi drămuiesc râsul. Şi frica se transmite urmaşilor, ca o urmă de fier roşu, duc în somn, în vis amintirile de dinainte de naşterea lor. Nimic nu se mai poate şterge, nu poţi să trăieşti fără să ştii, dar cum să ştii şi să te bucuri ştiind? Îmi alungam zâmbetul spre el: hai, du-te! Cu un oftat împingeam liniştea spre dânsul. De unde să fac rost de mai mult zbucium? Pare simplu, dar nu se poate să nu te bucuri totuşi de ceva. Şi totul se duce de râpă.

Două trupuri într-unul singur. Două suflete lipite? Două noroace? Dacă porneşti din creştetul femeii o linie-n sus, deasupra are o singură stea. Nu cumva şi norocul e doar unul? Ce se-ntâmplă când naşte? Se rupe în două norocul? Şi dacă nu rezultă părţi egale, cum ar putea să-şi oprească partea mică, fărâma, grosul norocului lăsându-l pentru copil? I-ar da bucata ei de pâine, gura ei de apă, dar nu ştie cum să facă să-i dea partea ei de noroc.

O pasăre trece fără zgomot prin lumina ferestrei. Nici măcar tristă n-ar trebui să fiu, pentru că ar însemna să-mi amintesc bucuriile de care vreau să fug. Dar cum să scap de amintirea bucuriei? Vine automat odată cu primele lacrimi: când plâng se poate spune că mă bucur pe furiş.

Şi dacă mă bucur fără să vreau? Bucuria e întotdeauna bruscă, nu vine când vrei, numai când vrea ea şi dacă doreşte. Nu-i poţi porunci, nici ţie nu poţi să-ţi dai ordin: bucură-te! nu te bucura!

Tristeţea o mai poţi amăgi cu una, cu alta, e mai insinuantă, şarpe, se furişează în nemişcarea ta; la fel de bine poţi uneori s-o

alungi vorbind tare, încercând să râzi de ceva, oricum poți s-o mai scuturi. Dar bucuria nu ascultă de nimeni, nu se sperie, nu se lasă momită. Dacă vine, ce pot să fac?

*

Nu mai sunt în stare să mă bucur că vin sărbătorile. Oricâte planuri am face, tot prost iese până la urmă. Anul ăsta, Paştele cade de 1 Mai. Cineva trebuie să facă de gardă („permanență") în şcoală. Nu ştiu de cine o păzim, nu ştiu cine şi de ce ar ataca-o, dar trebuie. Se fac liste, se semnează, şi când semnezi, ai impresia că-ți iscăleşti osânda. N-am cum să scap. Am să stau, ori prima, ori a doua zi de Paşti, în şcoală. Cu portarul, care va da târcoale cărții pe care o citesc sau foii pe care scriu. Nu strică să mai raporteze câte ceva, vreo şopârlă prinsă în cadrul orelor de serviciu: eficiență dublă. Dacă aş fi singură, aş putea să termin o carte ori să încropesc nişte versuri. Aş da o raită prin curte, m-aş încălzi la soare, aş avea timp să gândesc. Dar cu spionul pe cap, n-am să pot face nimic. Când mi-e lumea mai dragă, vine şi mă trage de limbă, vrea neapărat să scoată ceva, eu nu mă las, şi uite aşa îmi irosesc vremea în dialoguri stupide. Va trece şi asta. Acum, că am semnat, nu mă mai zbat, mă simt liniştită. Mi-a povestit cineva, odată, că asta era starea de spirit din lagăre: nu mai reacționau, nici nu sperau, nici nu se zbăteau. Ajunseseră să întâmpine orice cu indiferență.

Cu câteva zile înainte de sărbători, ordinele se schimbă: se mai adaugă ceva. Trebuie să însoțim elevii la „Crosul tineretului", pe 2 mai, lângă Casa Scânteii. Mă cuprinde iar groaza: întâlnire la 6 dimineața, în celălalt capăt al oraşului, apoi, urcați în autobuze, până la locul cu pricina, iar după ce se termină, fiecare să ajungă cum poate acasă. Nu scap, în schimb sunt absolvită de garda din şcoală. Oricum, pe 1 mai, mergem la Dora. O să-mi facă bine.

În seara de Înviere, coborâm la biserică. Altădată, în tot oraşul răsunau clopotele. În biserică s-au strâns vreo zece, afară mai sunt

câțiva. Unii par milițieni în civil, îi recunosc după cefele țepene, după mâinile înfundate în buzunare; au un „nu ştiu ce” greu de descris, dar nasul nu mă-nşeală niciodată. Doi bătrâni scot pe trotuar o masă acoperită cu muşama. Pe masa aceea de bucătărie se va oficia taina Învierii. Mă uit la cer şi mă liniştesc: e la locul lui. Plouă mărunt, câțiva îşi deschid umbrelele; au venit pregătiți, au şi rotocoale de hârtie pentru lumânări, să nu-i frigă ceara. Nu ştiu de ce, suntem puțini. Mă uit la fațadele din jur, cu privitori la ferestre. Îmi vine să-i chem: veniți şi voi, să fim mai mulți! O emoție adâncă mă cuprinde, ca întotdeauna când aud cântecul Învierii. Trebuie să existe o speranță pentru cei care nu mai au nici una. Pornim spre casă, cu luminile aprinse în mâini. Plouă, bate vântul, le apărăm cu palmele, ne frigem: trebuie să ajungem cu ele aprinse. Cel puțin una să ardă, dacă cealaltă se stinge. La intrarea blocului, ne întâlnim cu vecini, ne uităm strâmb unii la alții, fiecare convins că-l toarnă ceilalți.

Ne trezim cu gândul la Dora. Plecăm. După ritualul sosirii, după hrănirea Dorei, ne aşezăm pe bancă şi ne uităm împrejur. Verdeața a crescut, liliacul e în floare. Dora paşte harnic, într-un ritm adormitor. Abia ne stăpânim să nu ne lăsăm bărbiile-n piept, să nu închidem ochii. Parcă niciodată n-a fost liliacul mai înflorit, numai gândul că-ți poți cufunda fața-n el e o binefacere. Dar ne e prea lene. Picotim în tăcere pe bancă, nu ştim de ce ne simțim sleiți. Începe să plouă, o ploaie măruntă şi caldă: mai caldă decât ar trebui să fie.

Cu toate că mă plouă, nu mă pot răcori, dimpotrivă, fierbințeala creşte. Capul mi-e din ce în ce mai greu, nici măcar boarea de vânt nu mă înviorează. Nu ne ferim de ploaie, stăm cu fețele-n sus, parcă am cerşi-o. În cele din urmă, tragem cu greu banca sub şopron, lângă plugul vechi. Ne adăpostim şi ne uităm cum plouă, ascultăm zgomotul pe care-l face căzând pe iarbă şi frunze. Parcă e ceva mai bine, ne mai trezim din somnolență. Totul se petrece, nu ştiu cum, ca prin vis.

Ne uităm la pânzele de păianjen, la albinele adăpostite sub tavan, şi ni se pare că visăm. E o peliculă subţire între noi şi lume. Plouă în continuare, dar nu ne deranjează; chiar aş fi bucuroasă dacă aş putea să mă răcoresc, să mă înfrigurez, dar mi-e din ce în ce mai cald. Hainele mi se par grele, tâmplele fierbinţi mă dor. La marginea curţii, lângă gard, liliacul pare căzut în genunchi. Dacă nu mi-ar fi prea greu, m-aş cocoţa pe movilă, să văd lunca şi satul. Hotărâm amândoi că e mai bine să plecăm, probabil că avem gripă. Şi a doua zi trebuie să mă scol cu noaptea-n cap.

Mă trezesc greu, cu aceeaşi senzaţie de oboseală. Plouă iar, şi stau în ploaie cam o oră, până vine troleibuzul. Ajung târziu, autobuzele tocmai plecaseră. Fac semne disperate să oprească, degeaba. Merg pe jos câteva sute de metri până la prima staţie de tramvai; după vreun ceas, reuşesc să ajung la Casa Scânteii. Mă întâlnesc cu colegii. Mă uit în toate părţile: mi se pare ciudată absenţa mărimilor. Dintr-o maşină, coboară un delegat al Organizaţiei Mondiale a Tineretului, un sud-american, mi se pare. Spune câteva vorbe pe limba lui, dă startul, copiii încep să alerge, iar el, spre surprinderea mea, se aruncă în maşină şi dispare. Ce-or fi având cu toţii? Copiii nu se omoară cu alergatul: fug până se îndepărtează de tribună, apoi pleacă în parc ori spre casă.

Mă îndepărtez şi eu, caut să ies la tramvai. Picioarele îmi sunt grele, capul de plumb. Abia merg, am impresia că n-am să mai ajung. Să muţi un picior înaintea celuilalt e o treabă cumplit de grea, mă depăşeşte.

*

Am aflat că am fost în Gomora, sau, mai bine zis, Gomora a venit la mine, cu ziduri de vânt, cu catedrale de nori, plouând otravă. Şi s-a tras ca o mănuşă peste oraş. N-am ştiut de ce, pe 1 Mai, la Dora, era ca într-o etuvă. Parcă ne despărţea un geam de cele din jur. Transpiram în ploaie. A doua zi, la crosul tineretului, oficialii s-au grăbit să-şi ia tălpăşiţa, urcându-se în maşinile

negre; scena ar fi trebuit să-mi dea de gândit, ca şi băsmăluța uşoară, pusă cochet pe coafura scrobită, de obicei cât mai evident etalată, a unei tovarăşe.

Aşadar, de dimineață, când fugeam după troleibuz, alergam printr-o ploaie radioactivă! În nimic nu mai poți avea încredere, totul ucide: apa şi aerul, laptele, verdețurile. Încrederea a murit. Aerul e duşmanul plămânilor, apa îți macină puterile, pământul e acoperit cu pulbere de otravă. Şi totul are aparența normalului: soarele străluceşte, iarba e proaspătă, florile parfumate. Nici păsări care cad moarte, nici pământ pustiit. La noi, apocalipsa poartă haina primăverii. În flori şi în fructe sfârâie fitilurile aprinse. Chiar noi suntem nişte maşini infernale, cu explozie întârziată, nişte bombe pe bază de fuziune, care torc, apropiindu-se, încet dar sigur, de clipa exploziei.

E o situație pentru care n-am fost în nici un fel pregătiți. Nu ştim ce ne poate ajuta, în afară de picăturile de iod. Urmăm sfaturile auzite la radio sau din zvonuri: punem cearşafuri ude la ferestre, facem duşuri cât mai dese etc. Bărbatu-meu aduce în bidoane de plastic apă dintr-un puț adânc de o sută de metri. Aduce cât poate de multă, împărțim pe la neamuri şi cunoscuți. Astfel şi-a atras din partea unor vecini cu trese bănuiala că face contrabandă cu vin. Un ins în civil a poposit în bloc şi s-a interesat de noi: dacă trăim pe picior mare, dacă facem petreceri etc. Şi vremea continuă să fie superbă.

Dacă-i sfârşitul lumii, n-arată rău deloc.
Roiuri de fluturi năvălesc seara spre lămpi,
albinele sufocă florile zaharisite,
piețele gem, verdețurile trosnesc de fragede:
snopuri de ridichi, căpițe de cepe. Seara,
toate sunt zvârlite la gunoi,
realitatea a întrecut închipuirile.
Totul pare neschimbat, aici e grozăvia.
A izbucnit ca niciodată splendoarea verii.

Deodată, un fel de apocalipsă tăcută, chiar suavă, atacă totul, lăsându-ne, aparent, pe noi neatinşi. Păcălită, fac parte dintre eternii păcăliți! La şcoală, o fată îşi scălda obrajii în crengi înflorite. Ce să-i fi spus? Moartea asta nu se vede, mişcă doar un ac pe un cadran. Precupeții înşirați la tarabe muşcă cu poftă din cepe, din ridichi, să-şi ademenească clienții; văzându-se ocoliți, devin nervoşi: „Vă e frică, ai? Nu e radiate! Uite, am mâncat şi n-am murit!”

Mă bântuie gândul să scriu un fel de Arcă a lui Noe, un Testament, în care să intre Bestiarul, Inventarul plantelor, Muncile necesare. De plecat, ar trebui să plece cei tineri, eu una nu mai pot, rămân în Gomora. Pe mine întotdeauna mă opresc portarii: „Unde mergeți?” Şi eu nu ştiu să le spun unde merg.

Nu te gândi să iei cu tine ceva, toate sunt otrăvite.
Ia doar un fir de aţă: cu el va veni acul,
trăgând după el femeia, apoi o lume întreagă,
cusută într-o cârpă. Dar să iei toate cuvintele!
Sunt pline de poveşti! Pălărieri, făcători de peruci,
trăsuri vechi, mârțoage, cizmari desculți,
croitori rupți în coate... Valuri-valuri
de tehnici efemere. Aş vrea să fiu lângă tine
când vei reinventa lucrurile,
cu stângăcia lui Dumnezeu de la început,
când experimenta variante de fluturi,
şi, de milă fiindcă erau frumoase,
le-a lăsat pe toate să existe.

Mă gândesc la un poem despre „urcarea pe munte”, pentru salvarea speciei. „La început a fost cuvântul”. Cetatea e plină de albinele cuvintelor. Înainte de a fi lumea, era un hău întunecat, un orcan de ape negre, în văgăuni rătăceau nori neluminați; focul, aerul şi lumina sălăşluiau împreună în ape. Hăul era tristeţe,

teroare a singurătății, lipsă de interes vital. Dumnezeu fu cuprins de revoltă, şi din revolta divină a ieşit Cosmosul. Legendele româneşti spun că Dumnezeu a ascuns în gură un pumn de pământ de stea, bulgărele a început să crească şi a trebuit să scuipe munții. Ariciul şi albina au apărut odată cu pământul. Cosmosul este lenticular, ovoidal. Blajinii cu viață de sfinți sunt rezerva viitorului.

Urcarea pe munte e o urcare la cer. Copacii se apleacă, îndoiți ca nişte punți verzi. Se mai poate urca la cer şi cu ajutorul curcubeului; sau, când se deschide tăria, te prinzi de vârful unui copac şi te azvârli. Stelele sunt găuri prin care se vede lumina.

În afară de o imensă oboseală şi de o durere de dinți, nu simt nimic. În curând împlinesc patruzeci şi cinci de ani, şi au trecut peste mine razele Gomorei primăvăratice. Aseară, bărbatu-meu mi-a spus că în lacul Floreasca au apărut peşti şi melci morți. Toate ne ucid încet, dar în aparență nu s-a schimbat nimic. Sfârşitul nu se vede cu ochiul liber.

Ne-am învățat cu toate: nici sfârâiala dulce şi înceată a fitilurilor verii nu ne mai sperie. Trebuie să avem grijă de lucrurile primordiale. Zilele trec; lucrez şi zac. Încă nu ştiu dacă sunt pe drumul cel bun, aş vrea să pot spune mai mult, mai divers, despre terra incognita, din marginea necunoscutului. În fine, nu ştiu. Prin asociații de idei, prin legături insolite, nu se poate să nu te ajungă cenuşa unor focuri de mult stinse. Distanța ne leagă, vântul e sărat, au venit păsări de mare pe Dâmbovița.

Poezia e ultima terra, terra incognita,
hic sunt leones. Diferența
dintre lumea cum li se arată ochilor
şi cum este dă măsura penumbrei
în care se ascunde: ultima salvare.
Depărtările se află în cutele minții,
pământul ignorat este în cranii,
distanța dintre el şi realitate

nu o străbat nici cei îmbătrâniți
în marşuri.

Căci nimic altceva nu este retras din lume
în afară de imaginarul dezlănțuit!
Numai imaginația poate străbate
distanța dintre grâu şi aur, dintre seceriş
şi moarte, dintre luna nouă şi vârful unghiei,
dintre foc şi iubire: în spațiul ăsta
se ascunde pământul meu, ultima terra,
spațiul de care mi-e dor, în care vreau să respir,
unde vreau să mă îngrop: țărână glisantă, lină,
de consistența cerului sau a mării,
nu există marşuri suficient de lungi să-l atingă.
Terra asta va rămâne veşnic departe,
afară din lume. Ținutul fără puncte cardinale,
tot numai mijloc, numai miez, locul
unde salcia s-apropie de plete,
iar spinul se confundă cu durerea remuşcării,
unde lumânările alunecă spre pupilele lupilor,
iar brazii spre cuierele din holul Raiului,
doldora de aripi de îngeri.
Poetul se refugiază în viitorul metaforei,
pe poarta îngustă cât fulgerul asemănării.
Sunt şi nu sunt înăuntru, mereu primită
şi vărsată iarăşi la lumina zilei.
Sunt lucruri care refuză participarea la mister,
dar eu le rog, le implor să facă pasul,
deşi ştiu că asta cere jertfă.
Patria mea e spațiul răcoros al asemănărilor,
aerul din buclele drumurilor, seara ascunsă
în norii creți, labirintul lânii umflate de aer,
dedalica lână de aur a Urselor: umblu ametită
de văzduhul tare din blănurile Ursoaicelor.

În spațiul dinaintea greşelii, în timpul nemânjit,
nimeni nu poate pătrunde
decât pricepând, cetate de necucerit,
indestructibilă.
Patria interioară a vorbirii,
țara dintre trup şi umbră,
imprecizia o face să existe.
Merg pe sub asemănările dintre lucruri,
pe sub bolți de mâini împreunate,
galerii care cern lumina.
Spațiul dintre termenii metaforei este pur,
mă simt bine acolo: eliberată.
Doamne, cum mai călătoresc!
Cea mai lungă călătorie este schimbarea la față.

VII

E luni, iar eu parcă sunt duminică. Lunec prin mine spre un luminiş interior. Cred că e lumina metaforei care nu există încă, sau există dar nu o ştiu. Pot să stau în ea, să mă încălzesc, să mă însoresc, întârziind momentul. Aventura stă să se-ntâmple, aşteptarea e mai vie ca întâmplarea însăşi, care poate fi mediocră sau absentă.

Cineva, nu ştiu cine, mi-a aprins
într-o zonă a pieptului un păianjeniş de lumină,
foc de mărăcini în răcoare. Sălăşluieşte numai acolo,
cum gândurile apar în palatul craniului,
şi nu în vârful degetului sau în burtă.
Zarea metaforei o simt în capul pieptului,
căldură liniştită. Ceva s-a potolit în mine,
stau însorindu-mă la lumina interioară,
şi nu vreau mai mult.

Mi-e bine aşa, e pace adâncă,
linişte de început de lume.

Mi se dă şansa unui alt început. Nu mă ating de ea, o las cât mai mult în starea de noroc, bucuroasă de tot ce-ar putea să-mi aducă, nu vreau să ştiu ce şi cât, jucătoare la Loto, amân, cu biletul în buzunar, momentul când aflu numerele câştigătoare.

Mă-ncearcă tentația să-l iau pe copilul meu deoparte şi să-i spun secretul. Ca întotdeauna, restul e speranță. Vântul inteligent al toamnei pricepe mai mult decât unii. E o perioadă incertă, tulbure. Cât nu ştiu ce va fi, cum să-mi îndemn copilul, ce să-i spun? Suntem caraghioşi cu sfaturile noastre. La nimic nu le vor servi ştiințele, neputincioase în fața semințelor închise. O să fim în situația Uricilor, a Uriaşilor, o să ne simțim sfârşitul, inutili, prea mari, prea greoi, prea blânzi, călcați în picioare de cei care vin din urmă.

Singura care mai merită atenție e problema supraviețuirii. Există un ținut în vis. Într-acolo încerc să-l îndrum. Dar băiatul meu vrea să salveze lumea: mi-a adus un mâț găsit. Slab, cocârjat, un „pui de grifon". Are scrisă pe frunte o literă, aceeaşi ca în palma mea: un „M". E bolnav şi nu ştiu cum să-l vindec.

Între timp, încerc să scriu o poveste. Îmi pare rău de bătrânii poeți, ce mult s-au străduit să născocească ritmuri, adunând bătăi de inimă şi zgomot de paşi. Ponosiții poeți, fumătorii de litere! Domnul şi doamna Fum. Mereu trecători, ducându-se şi nemaiajungând.

Îmi închipui cum ar fi să-i spun fiului meu:

Pleacă! Nu te-am învățat nimic important.
Ia cu tine doar o sămânță, blând-încruntată
ca fața lui Dumnezeu. Timpul trece,
hai să ne luăm rămas-bun.
Să nu uiți cum a început:
era o zi suavă de primăvară,

galaxii de pui de păianjen pulsau
în pânzele pudrate de ploaie.

De unde să ştie el meserii dispărute, din care nici numele n-au mai rămas? Sau, dacă mai sunt, sună straniu, cu înțelesuri rătăcite. Cine mai ştie ce făcea fierarul? Un străbunic a fost ultimul fierar din neamul nostru, şi el la rândul lui fiu de fierar. Păcat că nu mai este ceasul acela de perete, care-l reprezenta printr-o statuetă mişcătoare.

Cârpaciul, ce făcea, de fapt?
Ultimul l-am văzut pe strada Popa Nan,
când eram copil, într-un atelier strâmt,
o găoace neagră, înțesată de pantofi,
mirosind a meşină arsă de sudoare.
Chincit pe un scăunel invizibil, ciocănea
în călcâiul vulnerabil.
Potcovar n-am văzut, nici aurar ori argintar.
Iar de zlătar ne era frică, aducea nelinişte
în viețile noastre domesticite.
Spoitorul şi cositorarul erau tolerați
în marginea curții, îndeletnicindu-se
cu cazanul de fiert magiunul.
Tinichigiul venea toamna să cârpească acoperişul;
de şindrilar n-am avut nevoie.
În capul străzii, pe colț, era atelierul unui croitor:
mi-a făcut odată un palton,
în care mă simțeam ca într-o armură.
Însă de plăpumar n-aveam trebuință:
bunica făcea singură plăpumile şi saltelele.
Pălărier n-am văzut, dar am citit o carte,
avea în titlu numele,
asociat în chip straniu cu „castel”,
ceea ce-i dădea iz de vremuri apuse.

De altfel, cei care mai aveau pe atunci pălării
evitau să le poarte: pălăria era semn
de origine socială suspectă.
Nici mătăsari nu mai erau
decât într-un nume de stradă, nu departe.
Măcelarul mi se părea impur; rotea ochi cruzi
şi îşi etala mâinile în aerul cu abur de sânge.
Brutarul avea pântece mare, umflat, revărsat
peste şorţul de făină; tot timpul plin de sudoare,
lângă cuptorul unde duduiau flăcările,
lipea cu cocă bonurile divers colorate,
fiecare la culoarea lui, pe coli mari de hârtie;
îi invidiam jocul captivant.
Zugravul a venit o singură dată, într-o vară,
exilând toate lucrurile în mijlocul curții
şi instaurând mirosul de var.
La frizer mă duceam de multe ori,
dar peruchier nu-mi închipuiam ce poate fi.
În schimb geamgiul umbla pe stradă
cu ferestrele-n spate.
Despre vizitiu, ştiam din poveşti că ar fi fost odată,
pe vremea când mai existau cai şi trăsură.
Vara, la Govora, cel care trona pe capră,
îndemnând cu şfichiul caii jerpeliți, era birjarul,
într-un halat, strâns cu un capăt de sfoară.
Mai erau: olteanul cu cobilița, vindea zarzavaturi,
tocilarul, telalul umbla pe la case
cumpărând haine vechi.
Dar au mai fost mii de meserii!
Aş vrea să ştiu cum arăta aurarul de prove,
avea mâinile şi fața suflate cu aur?
Strălucea ca statuia de lemn de la provă,
când corabia îşi târa umbra pe mare?

Tinerii pleacă de-acasă, pe drum se strâng mai mulți; fiecare știe câte ceva, de aici ar putea renaște meșteșuguri. Ajung în culme către zori: văd răsăritul, privelişte sângeroasă, aproape obscenă. Un creştet roşu de sânge vine lunecând printr-o galerie, printr-un horn îngust, perfect rotund. Copacii se cutremură, loviți de lumină, stâncile sună. Toți cântă: „Mâini, avem mâini!" Deci, pot lucra, pot face ceva cu mâinile lor.

Sau vom ajunge să ne adăpostim în pivnițe umede? Pivnița poate păstra: se țineau acolo stive de lemne, o pădure încazarmată, sau morcovi îngropați în movila de nisip, cu iz de motani strecurați prin gârlici. Acolo se refugiau ai mei în timpul bombardamentelor, uitând uneori pe pat ghemotocul de cârpe care eram pe atunci: spaima îi împingea în timpi anteriori naşterii mele. Şi poveştile lor erau un refugiu. Mintea poate fi împinsă în spațiul din amintiri. Dar copilul meu are nevoie de pământ, apă şi cer.

*

Manifestațiile se țin lanț; suntem obligați să mergem în cârduri. Stâlpii sunt numerotați, asfaltul însemnat cu cretă, ni se spune în dreptul cărui stâlp să stăm şi ce să strigăm. Nu pot să mă obişnuiesc. Se inaugurează o aşa-zisă casă de cultură. Pe stâlp, un steag încenuşat se zbate ca o zdreanță. În jurul clădirii, mii de oameni, mai ales tineri şi copii. Se aşteaptă sosirea mărimilor. Un glas, la porta-voce, comandă mişcări şi lozinci. În blocuri, de ur-împrejurul pieței, ferestre închise, cu perdelele şi storurile trase. La intrări, milițieni şi civili. Văd o draperie mişcându-se, de după ea se iețește o lunetă.

Mă uit mai atent: în afară de milițienii recognoscibili, un cordon de inşi în civil. Fac un calcul rapid: de la liceu, suntem vreo patruzeci sau cincizeci, cel puțin douăzeci ne păzesc, deci raportul este de unul la doi. Dacă vreunul ar încerca să facă „o mişcare greşită", ar fi anihilat pe loc, iar dacă am fi cu toții în

stare să ne mişcăm, fiecare grup de doi ar trebui să lupte cu un paznic, bine antrenat, mult mai tânăr şi infinit mai bine hrănit.

Dar cred că raportul nu e real, şi printre noi unii poartă acelaşi hram, le-ar sări în ajutor. Chiar dacă proporţia ar fi de unu la unu, câţi ar putea să lupte? Suntem, majoritatea, femei, şi nu tinere, unele şi-au adus scăunele pliante, ca la coadă, altele stau pe bordură. În timp ce fac în minte calculele astea, mă cuprinde ameţeala: sunt închisă sub cerul liber. Într-adevăr, liber e numai cerul, în rest toate ieşirile sunt păzite.

Respir greu, mă înăbuş. Deodată, în stânga, nişte figuri cunoscute: seralişti de la noi, în civil. Recunoscuţi, par stânjeniţi; după ce, vrând-nevrând, ne salută, se fofilează şi dispar: nu mai sunt eficienţi. La urma urmei, de ce s-ar ruşina? Îşi fac meseria. Mă simt rău. Picioarele nu mai ţin. Dacă aş putea să mă strecor şi să fug pe strada aceea din spate, unde, aparent, nu păzeşte nimeni... Mi-e ruşine de cei care rămân, de copiii chinuiţi, puşi să cureţe zăpada pe străzi, s-o care la distanţă, s-o facă movile, să strângă gunoiul, să sape, să culeagă pietre şi sfărmături de cărămizi, să plivească, să smulgă morcovi, să sorteze ceapă şi cartofi, cu miros greu de putred. În loc să-i apărăm, ne apucă accese de zel, îi certăm că nu sunt destul de harnici, îi îndemnăm, le arătăm cum să facă, pe unde să măture, vechili mai mici, sub comanda marilor vătafi. Ce copii cumsecade. Le este lor milă de noi.

Au fost zile grele. Probabil, o stare de criză, va trece. Am mustrări de cuget că am lăsat să moară fiinţe (mâţul, căţelul de la Ocne, rândunica) Oare am făcut ceva cu adevărat bun? Nu ştiu, sper. Ochii larg deschişi cenzurează întunericul.

Vara e pe sfârşite, reuşim să ajungem, într-o dimineaţă de duminică, la Dora. Îi luăm cu noi pe copiii unor prieteni, un băiat şi-o fată, de şcoală primară. Mă bucuram dinainte, dar ei se uită în jur cu priviri indiferente. Nu spun nimic, sunt bine crescuţi, totuşi îmi dau seama că le-ar fi plăcut mai mult în altă parte,

într-un loc de promenadă. Aleargă cât îi țin picioarele, fac tumbe, se zbenguie, își murdăresc hainele de duminică.

La un moment dat, surprind privirea băiatului, fixată asupra mea pe furiș, și-mi aduc aminte că așa mă uitam și eu la cei mari, și mi se păreau bătrâni. E rândul meu să mă oglindesc în ochii acestui copil, care mă închide în memorie, cum și eu i-am făcut prizonieri pe alții. Fără să vreau, îmi trec mâinile prin păr, mi-l aranjez: cum arăt? Dar cum să nu fim bătrâni?

Ce bine e la Dora. Dacă ai putea să stai complet nemișcat, ai simți cum se mișcă lumea, ai auzi chiar foșnetul pământului în spațiu și cum se tulbură marea. Ai simți că ești călător. Dar nici măcar pe tine nu te mai poți privi liniștit: ca să te uiți în propriii ochi, e nevoie de efort, îți iei capul în mâini, îți strângi tâmplele cu palmele, te uiți în oglindă. Ochii se feresc, nu-și suportă propria privire.

Sunt o aventurieră, am mai spus-o. Lașii se duc să înfrunte oceanul, fricoșii se luptă cu fiarele, curajoșii rămân locului, ca mine. Până la capăt. O existență trăită până la ultima consecință e mai greu de suportat decât o aventură.

Ne scufundăm. Ce lansează cei pierduți
în tăria oceanului? S.O.S.! S.O.S.!
Submarinul defect se așează lin pe mâlul din adânc.
E plin de oameni; se fac încercări de salvare,
dar e prea departe de lume,
prea aproape de abis, mai e și furtună.
După ce toate eforturile au fost consumate,
celor de sub ape li se transmite prin radio
ultimul mesaj:
„Fiți încredințați că ne rugăm pentru voi!”

*

Zac. Tensiune ridicată, stare generală proastă. Imposibil de scris. Azi, ceva mai bine, însă vreau doar să dorm. Cum am ajuns aici? Pe 15 septembrie, am fost duşi, ca de obicei la început de an, să asistăm la discursul tovarăşului. Întâlnirea, în faţa Institutului de Microbiologie, la şase dimineaţa, în celălalt capăt al oraşului, deci scularea la cinci. Nu m-am simţit bine încă de la trezire. M-am grăbit şi am reuşit să ajung la timp.

Autobuze vechi, mirosea a gaz de eşapament. Am coborât să respir, când m-am întors, scaunul era ocupat. Colegii mei bărbaţi se uitau pe geam, deşi autobuzul încă nu pornise. Mi-a trecut prin gând ce trebuie să fi simţit cei gazaţi în lagăre, am auzit că se utiliza şi metoda cu autobuzul: ţeava de eşapament dirijată spre interior. Am căzut. O colegă mi-a cedat locul, m-a stropit cu apă pe frunte etc.

Autobuzul gonea înainte spre locul stabilit. La un moment dat, am trecut prin apropiere de strada mea, m-am uitat cu jale. Odată ajunşi, cineva mi-a oferit un scăunel pliant, din acelea pe care le folosesc pescarii; am fost sfătuită să stau ceva mai la dos. În fine, maşinile negre au trecut, le-am servit drept decor câteva secunde. Butaforia terminată, am plecat; am ajuns acasă cam după o oră. De acolo, m-am dus la şcoală, la cabinetul medical: tensiune.

La Dora. Stăm pe bancă, ascultăm cum foşnesc brazii şi ne uităm cum îi luceşte soarele pe spinare, în timp ce se chinuie să pască iarba care n-a crescut. Nu ştim ce să-i mai aducem, pâinea nu-i ajunge. Ne uităm la pomi, la şopronul plin de fiare vechi.

Nu se poate să nu rămână, totuşi, ceva: o vorbă aruncată într-o doară, timbrul unei voci, un nasture, un ciob de farfurie. Important e abajurul de lampă, cu care n-ai ce face, pentru că lampă nu mai ai, şi totuşi îl iei în ultima clipă, când pleci în refugiu, uitând pe pat haina groasă, actele sau copilul. Ceva trebuie să rămână.

Mă întăresc în convingerea că nimeni care n-a trăit-o nu poate să înţeleagă teroarea. De neînţeles şi de nepovestit este felul cum ne apasă, acţionând pe cele mai neaşteptate strune. La un moment

dat, am impresia că trebuie să suport orice, să las suferința, nedreptatea, frigul şi foamea să pătrundă în intimitatea casei, în fibrele cărnii, în vise: a face altfel ar fi o trădare. Frigul albastru ne înțepenește. E ceva nefiresc în toate, ceva strâmb, care alterează gusturile, ucide în germene orice început de bine. Aşa e totul, zi de zi: un surogat.

Distrugerea a devenit exorbitantă. Mergem pe străzile desființate, vântul ne pătrunde, îl simțim până-n oase, nu mai întâlneşte nici o stavilă: zidurile au căzut. Dacă nu vorbesc, s-ar putea să-mi pierd mințile, iar dacă vorbesc, libertatea. Nu ştiu ce va fi până la urmă.

Ne plimbăm pe străzi care nu mai sunt, mergem în echilibru pe-o bordură: de-o parte mocirlă, de cealaltă o pânză de apă noroioasă. Pun foarte atent un picior în fața celuilalt, să nu mă prăbuşesc. Se întunecă repede, nopțile se răstoarnă ca nişte căruțe cu pământ, nu mai apucăm să trăim. Gâfâim, ne grăbim, alergăm s-ajungem înainte de întuneric, să mai apucăm o oră-două, dar nu se poate, totul e calculat, încât să nu rămână timp.

Ca o clepsidră cu moloz, între două vizite la Dora, timpul se prăvale, cu o izbitură scurtă. Acolo, ne plimbăm pe malul gârlei, paşii ne foşnesc de frunze. Ne aplecăm şi luăm câte-o nuia de salcie, ne facem toiege, cu care pipăim pământul ca orbii. Câinii aleargă înainte, scormonind sub tufe: tot n-au renunțat să-l găsească pe cățelul care latră-n țărână. O făzăniță ruginie se ridică brusc în aer, pleoscăind din aripi, şi se-ndepărtează în zbor jos, paralel cu pământul. Iarba uscată luceşte moale. Ne întindem, cu fața la soare, ne uităm la țărci, ultimii fluturi albaştri tremură pe spini. Dacă închizi ochii, foşnesc brazii, ca marea. Se întunecă devreme, o bufniță iese ciufulită din scorbura unui brad şi strigă de câteva ori. Vine noaptea.

De la un timp, un gând mă sperie prin fixitate: mutra aceea, repetată demențial, la infinit, s-o văd zăcând pe jos, sub picioare, sfâşiată, zvârlită la gunoi, arsă. Şi numele gângav, să nu-l mai aud despărțit în silabe cu sonoritate extrem-orientală, în strigăte

ritmate de zgomotul palmelor lovite. Mi-e silă de aplauze! Să-ți sonorizezi până la durere carnea și oasele mâinilor. Mi-e greață. Băgătorii de seamă se uită la mine: sunt prinsă în flagrant delict de nesupunere la protocolul adulării.

Voi mai ajunge, oare, ziua când să mă port normal, fără să mi se facă frică? Deocamdată, nu ne-a mai rămas decât râsul. Râdem mereu, râdem de toate, atmosfera geme de bancuri, care de care mai bune. Cine să mai priceapă ce e în capul unor indivizi care râd în loc să urle? Stăm pe bancă la Dora, ascultăm cum foșnesc brazii.

Oamenii sunt falși, ținuți artificial în viață prin metode savante. În fiecare zi, uzine îi topesc și-i toarnă din nou, filtre speciale îi limpezesc, niște pompe le insuflă elanul. Cu toate astea, avem în trup și ceva veșnic, în afară de suflet: materia care vine din preajmă (sau din depărtări, aici e miracolul!) și se preface în noi înșine. E o mare mângâiere să știi asta: omul adormit lângă spicele de grâu. Omul doarme, spicele foșnesc, dar nu sunt numai spice, omul se ascultă pe sine, cel care va fi. Ești mereu dăruit ție însuți de lume, copil cules din flori, coastă ruptă dintr-un miel. Fantezia zboară.

Uneori, vreau să trăiesc pur și simplu,
și nu mai pot. Copil leneș ce sunt!
Pentru ce fac, nu vreau nimic.
Nu vreau nimic plătit.
La ce bun soarele,
pentru care încă din zori a murit cineva?
Dacă un singur fir de păr s-a clintit pe capul cuiva,
refuz să iau parte la bine, nu-mi trebuie
soarele pentru care s-a murit,
mă înspăimântă lumina
pentru care Blândul divin a murit pe Cruce.
Și totuși e singura.
Mă rog să am putere să cred în ziua de mâine,

în acel mâine lacom care pe azi îl devoră.
Sunt singura ființă
care ştie că după azi mai vine o zi,
şi pentru aceea o pierd
pe cea de acum, şi nu mai am nimic,
în afară de speranță.
Singura ființă care mănâncă
şi bea pentru ziua de mâine,
pentru lumina de apoi.

*

Atât de puțin îți trebuie ca să te-apuci de jocul de-a Dumnezeu! La „2 Mai", am văzut o albină zbătându-se în mare, am luat-o în pumn şi am pus-o pe acoperişul cortului. Am adus puțină apă dulce şi am încercat s-o spăl de sare (remuşcare târzie pentu cățelul de la Ocne?); am turnat peste ea o picătură, nu i-a făcut bine, părea gata să moară. Atunci, am încercat, culmea! s-o hrănesc! Am pregătit un dram de băutură siropoasă, şi, neştind unde-i gura, i-am turnat-o-n cap. Încleiată, sleită de puteri, s-a mai zbătut un timp şi a murit. Cred că am chinuit-o mai mult decât dacă o lăsam să se-nece.

Nici în baie nu mă potolesc. Dacă văd o furnică rătăcită pe fundul căzii, o iau pe deget şi o mut cât mai departe de şuvoaie. Stă nedumerită pe degetul meu gigantic, neştiind încotro s-o apuce. Când o văd dispărând într-o crăpătură a faianței, îi adresez în gând rugămintea să aibă şi ea grijă de copilul meu, dacă va fi în primejdie. Facem, adică, schimb de favoruri. Uneori, s-a întâmplat s-o pun pe prosop şi să uit, strivind-o apoi în timp ce mă ştergeam. Dar, nu-i aşa? îi salvasem viața. De câte ori n-am trecut pe lângă oameni căzuți pe stradă! Mă credeam scutită de ajutorarea lor, de vreme ce-mi salvasem furnica zilnică.

Nu în fiecare zi se poate întâmpla nunta cuvintelor. Uneori, poezia e mormântul gol al unui domn valah. Am auzit o colegă

spunând că Brâncoveanu a fost un rău părinte: ar fi fost destul să spună un cuvânt, şi copiii lui ar fi fost salvaţi. Ar fi trăit liniştit, până la adânci bătrâneţi, cu copii şi nepoţi. Moarte brâncovenească: să mori ca un domn. Trupuri mâncate de peşti în adâncul Bosforului, capete schimonosite. Şi groaza se transmite la urmaşi, se vede în transparenţa sufletului, ca o urmă de fier roşu.

Există o pecete a timpului, o duc în somn, în vis, în sărbătoare, nu pot să mă bucur, din cauza amintirilor de dinainte de naştere. Nimic nu se mai poate şterge, deci să se spună totul, să se repete mereu, oricât de scârbos, de dureros ar fi. Nu poţi să trăieşti fără să ştii.

Ce ciudăţenie: să fii într-un loc şi să-l simţi totuşi lăturalnic! Centrul e altundeva. Suntem un popor de exilaţi. Şi eu tind spre un centru din necunoscut. Oraşul e strivit de călduri, oamenii se mişcă greu, stupefiaţi: ajunşi la un punct, nu se mai pot întoarce, nici nu mai pot face un pas înainte. Mă răcoreşte inaccesibila zăpadă a hârtiei. Ieri, toate păreau netrăite şi fragede, nelumite; pe urmă, coaja a căzut. Nu sunt lucrurile de vină ci eu, că m-am dus spre ele în mod repetat, ca un fluture spre lumină. Scenă de familie: stăm amândoi liniştiţi, am impresia că pacea e împărţită, şi îmi alung zâmbetul spre tine. Şi îţi zăresc pe buze o jumătate de surâs.

Nu există momente pentru poezie şi momente prozaice. Totul trebuie să treacă prin poezie: dacă există un singur obiect lăsat în afară, întregul se prăbuşeşte. Nu pot să fiu indiferentă la nimic. Nici perfectă, ca funcţionarul, nu pot să fiu. Sunt liberă prin nedesăvârşire. Măsura libertăţii mele o dă efortul de a relua mereu tentativa, deşi simt că am ales ceva imposibil. Am, adică, libertatea de a nu reuşi. Refuz să mă supun, să depind, să fiu legată, să slujesc.

Într-o pasă proastă, nu văd decât jumătatea goală a paharului: nu mă gândesc decât la ce n-am făcut. Merge greu. Existăm, încrâncenaţi, trudiţi, răniţi pe dinăuntru, maceraţi, înfloriţi de

durere, speriați și de umbra noastră. Cu inimile surpate în ele însele, prin implozie, ca să nu facă zgomot, cu urechile vuind de tăcere (clopotele au murit), punem totul sub semnul întrebării sau ne este indiferent. Inimile bat și ne surpă ca niște berbeci, sub pielea aparenței liniștite, și nu are nimeni dreptul la milă și la premii de consolare. Nu mai e odihnă nici în somn, mă trezesc obosită, pentru că am continuat dormind muncile zilei. (De fapt, viața din somn e mai vie decât cea de zi: acolo s-au mutat întâmplările, nașterile, morțile, iubirile, încetul cu încetul totul se mută în vis, așa cum toamna ne strângem de pe-afară. Visul e cenușiu ca o zi de demult, memoria nu păstrează decât fotografii alb-negru.)

Ce mi-a rămas? Câteva ziduri din veacul trecut, noaptea și ziua, faptul că picioarele încă mă mai duc, că încă am sub ele pământul.

*

Din nou ne-apropiem de poarta legată cu lanț; chiar lângă grilaj flutură coama Dorei. Omul ne spune că Dora ne simte de departe, ne cunoaște mașina, ceea ce n-ar fi exclus. Ne dăm jos, îșI reazămă botul în palmele mele. O mângâi pe frunte și observ că are în coamă fire albe. Omul se uită la noi zâmbind: „Ei, mai e puțin și scăpăm de Dora!" Îngheț: ce-o fi asta? Care dintre șefi s-a gândit să-i valorifice pielea și copitele? Aștept să plece și mă reped la bărbatu-meu: „Ce-a vrut să spună? Cum adică o să scăpăm de Dora? Cine vrea s-o omoare? Cât costă un cal? Nu putem s-o cumpărăm?"

Nu, nu, spune el. Dora e trecută-n inventar, dar se pare că acolo sus au uitat de ea. Nu vrea nimeni s-o valorifice, pentru simplul motiv că nu se mai știe că există. Face o pauză, îl simt că se codește: să-mi spună, să nu-mi spună? Insist, n-are încotro. Dora e bolnavă. Oamenii i-au descoperit o umflătură la gât, în partea dreaptă, unde se încheie falca. Ne trecem palmele peste gâtul

Dorei, o pipăim: într-adevăr, are o umflătură, o gâlmă. Cuvântul „tumoare” nu-mi vine să-l pronunț. Omul ne vede cum o consultăm, s-apropie şi ne spune că umflătura o să crească, până când Dora se va sufoca.

Tăcem, uitându-ne la gâtul Dorei. Umflătura, când dispare, când apare, după poziția capului. Sunt şi momente când nu se vede deloc. Să fie ploile radioactive din '86? Pare atât de liniştită, paşte ca de obicei, spinarea îi luceşte. Nu poate să fie adevărat. S-o fi născut aşa, ori poate e o bătătură de la căpăstru, o aglomerare de grăsime sub piele... De ce să fie ce e mai rău? Nu există medicamente nici pentru oameni. În spitale, cei operați de tumori pe creier gem noaptea, strigă şi se roagă, iar sora s-acoperă cu pătura peste cap şi se face că n-aude ori doarme de-a binelea. Nu ştiu ce-i de făcut.

Nici despre ce se-ntâmplă în jurul nostru nu ştim mai nimic, doar zvonuri. Se aude că în urmă cu câteva zile a izbucnit o revoltă la Braşov. Auzim, dar ne e teamă să ascultăm, mişună provocatorii. Nu ştii cu cine stai de vorbă: colegi, cunoscuți, vecini, din trei indivizi, unul toarnă.

Punând zvonurile cap la cap, înțeleg următoarele: la Braşov, oamenii au ieşit în stradă, au strigat împotriva stăpânirii, au pătruns într-o clădire unde era restaurantul sau centrul de aprovizionare al nomenclaturii; pe ferestre zburau salamuri şi roți de caşcaval, iar răsculații urlau: „Aşa mănâncă ei!” Au fost aduse forțe de represiune, mişcarea a fost înăbuşită, iar participanții urmăriți, mulți au dispărut, ridicați unul câte unul, de la întreprindere, de pe stradă, nimeni nu ştie unde au fost duşi. Erau aşteptați dimineața, la intrarea în fabrică. Din păcate, nu cunosc nume, dar sper că se vor afla.

Cea mai vie imagine a mişcării de la Braşov mi-a fost furnizată de un spectator indiferent, de vreo douăzeci şi ceva de ani, care se plimba prin oraş, într-un fel de vacanță; întors la Bucureşti, i-a povestit maică-si că nimerise în plină filmare, se turna un film cu subiect sud-american, represiunea unei mişcări de massă: trupe

înarmate cu scuturi, căşti, bastoane şi tunuri cu apă, iar figuranţii erau ciomăgiţi într-un mod foarte convingător.

De tot mai mulţi aud că sunt grav bolnavi ori au murit. Ni se dă numai cât să nu murim dintr-odată, ci cu încetul. Nu ştiu cum sunt calculate raţiile, dar mâncare nu există. Pâinea e rea la gust şi tare ca piatra; se pare că e lăsată anume să se învechească, se consumă mai puţin. La carne, când apare, sunt cozi de sute de oameni, de cu noapte, la uşile magazinelor închise. Femeile croşetează, îşi aduc scăunele pliante. Au apărut şi turnători specializaţi în pieţe şi cozi, locurile unde se vorbeşte cel mai mult. Pentru anumite alimente, strict necesare, trebuie să ai buletinul la tine, cei din alt oraş nu primesc nici pâine. Despre tot mai mulţi aud că fug încotro văd cu ochii. Iar ziarele, radioul, televizorul sunt pline de laude şi de imnuri de slavă. Să fie oare o tragedie necesară? Nu ştiu. Senzaţia de sufocare e insuportabilă. Trebuie să respirăm, altfel murim. De fapt, toţi luăm parte la porcăria generală.

Mergem la Dora, ne plimbăm pe malul gârlei. Aici vorbim fără teamă. Răscolim cu picioarele frunzişul. Câmpul uscat pare pustiu. Ne culcăm cu faţa spre lumină, şi zăcem, ca după fugă. Am în geantă somaţia, pe un cartonaş roz, să mă prezint la miliţie să-mi înnoiesc autorizaţia pentru maşina de scris; trebuie să mă înfăţişez cu „obiectul" şi să bat proba cu caracterele claviaturii. De fiecare dată îmi spun că renunţ, o vând, totuşi nu pot. Încerc să mă port firesc, ba chiar să mai fac şi lucruri care au ajuns de domeniul luxului, de pildă să citesc. Mă-nfăşor în pătură, sarma, şi citesc, aşa cum copacii de la Dora foşnesc, adică pur şi simplu, cam aşa cum citea bunica în ultimul timp, silabisind în şoaptă cu buzele: lectura în stare pură.

Mi-a spus odată cineva: „De ce te superi când eşti îmbrâncită pe stradă? Poate să te şi înjure, să te lovească, n-are importanţă, nu ştie cine eşti." Dar tocmai de asta mă supăr, asta mă doare; poate că dacă m-ar cunoaşte, ar avea un motiv, dar nu ştie decât că sunt un om oarecare, o femeie de pe stradă, şi totuşi mă-njură: mi se

pare de neîndurat. Aş putea să fiu lovită sau înjurată pentru ceea ce sunt, dar nu suport să fiu injuriată ca om. Să dai o palmă unui necunoscut e mult mai grav. Când merg pe stradă sunt fără nume, fără biografie, nu se poate spune despre mine decât ce se vede. Este partea cea mai pură din mine: necunoscuta care trece şi se vede în geamuri, mirându-se: „Asta sunt eu?" În vitrinele prăvăliilor, semăn tot mai mult cu femeile „de pe-aici".

M-am născut şi am trăit în cel mai bucuros oraş din lume! Nu ştiu de unde s-a vărsat atâta întuneric, de unde a curs atâta cenuşă. Lumea unde totul e măsurat, unde timpul se încruntă în orologii stupide nu e a noastră, nu poate fi decât un decor, o păcăleală de doi bani.

Apropo de o „femeie oarecare": o vreme, bunica m-a recunoscut după păr, mă mângâia pe cap şi-mi spunea pe nume; în ultimul timp, nu mă mai cunoştea deloc, vorbea cu mine cam în felul următor: „Ai copii? Câți copii ai?" „Unul, îi răspundeam, un băiat!" „Uşor ai mai vrut să-ți fie!" Era vocea judecății generale.

Trebuie să merg mai departe, deşi nu e simplu. Viața de zi cu zi te face cuminte, iar pentru a scrie trebuie să te smulgi din cumințenie. Când plec la slujbă, îmi lepăd chipul, îmi las până şi numele acasă, nu mai sunt decât o formă de om. Uneori, străzile mă poartă unde vor, sunt singură ca un ciob în noapte.

Apropo de întrebarea pusă de Făt-Frumos Genarului: „De cine te temi?" Mă tem de clipa când singurătatea se umple de ceva necunoscut sau de cineva straniu; mă tem de uşile închise, de lanțuri. Ce te bucură? Soarele, oamenii care se joacă. Ce te întristează? Întunericul, sărăcia, neputința.

*

Primul şaman, auzind cum se ridica melodia din adâncul unui râu, s-a aruncat şi n-a ieşit decât după ce a învățat pe de rost cântecul femeilor-spirite. Accesul este primejdios, trebuie să intri

cât ai clipi, înainte ca porțile să gliseze la loc. Intrarea se deschide și se închide uluitor de repede.

Un stol de ciori: o pătură neagră.
Lumina întredeschisă a fulgerat,
și iată-mă înăuntru,
în spațiul pur al metaforei. Răsuflu adânc,
gâfâit, ca peștele când revine în apă,
în urechi îmi palpită branhii.

Am fost destul de grav bolnavă, cu un concediu medical de trei luni, obținut prin bunăvoință, am stat mai mult acasă; am scris, greu, dar am scris. Într-o seară, am fost cu bărbatu-meu la Cernica, m-am plimbat, cu senzația că eram pe alt continent. Am stat puțin pe malul îngust, cu pietre calcaroase și scoici. O femeie, îndoită adânc de șale, culegea buruieni; am avut, preț de o secundă, viziunea că strângând astfel hrana de seară, își culegea copiii sub formă de frunze. Lumina e ușor strepezită, există o durată în urmă, un timp al rezistenței și al răbdării. Unde și de ce mi s-au strâmbat cărările?

Am făcut tensiune pentru că sângele meu voia să zboare. Pumnul de făină crește în zori, să se facă nălucă, iluzie. Îmi aduc aminte de bunicul, cum făcea focul, și el ziditor de iluzii din surcele, de meșterul cizmar, cu șorț de piele, care bătea flori sclipitoare în tălpile ghetelor, peste drum de noi. Am construit cu gândul în zări silozuri tăcute, pline de speranță. Ar trebui să existe o lege care să apere poezia și pe jupuiții de vii care scriu.

Cred că am făcut o nebunie sau un miracol, ceea ce este totuna. Știam ce risc, și totuși am mers mai departe. Dacă aș scăpa de taina asta, de pachetul nedesfăcut, care mi s-a dat cu condiția să nu umblu în el! Eu sunt doar cărăușul.

Ploaia trage linii pe fereastră, semne
dintr-o scriere încă nedescifrată,

litere plânse şi răcorite.
E un fel de întârziere în toate,
un târziu al supraviețuirii. O lumină întunecată,
amănuntele nu se văd, tăcerea nu se poate pipăi.
Cerul e aproape, coborât peste case,
i se văd cusăturile: unde a fost rupt,
păsările-i cos repede burdufurile răcoroase.
Frigul a intrat în ape oprindu-le.

Scenă în piață, într-o seară de februarie: o femeie aduna cu mâinile noroi şi-l punea pe o hârtie albă. Făcea asta cu mare grijă, de parcă s-ar fi temut să nu piardă ceva. Poate îi căzuse un cercel? Treabă de femeie: să adune pământul leşinat pe străzi.

Mormanele de mere din piață, morminte roşii, precupețele au aprins lumânări pe tarabe. Se văd acoperişurile de pe insula Pantelimon, cor bărbătesc de glasuri joase! M-am rătăcit printre tarabe. Cerul gol de păsări, sângele-praf al amurgului, frig, un şomoiog de cimbru uscat: vin de afară ca o candelă plină.

Scriu mai departe: ajută-mă, Doamne. Aventura zilnică a scrisului. Cumințenia, socotința, liniştea; cum să-ți păstrezi tonul obişnuit, când aerul strâns cu uşa urlă? Pământul e o violetă fără floare, din focurile de astă-toamnă a rămas scrumul. Să nu grăbesc pasul pe stradă când aud spaima în urmă. Zile cenuşii, oraşul pe care-l îngâmfă, tot mai puțin, colinele.

Aud despre oameni că mor. Mă trezesc la ora care nu mai este, în lumina nesigură, ca păsările trădate de echinox, îmi trimit zilele înainte, stâlpi în necunoscut. Să facem ca şi cum totul ar fi normal, ca şi cum albinele n-ar fi murit în pomi, înfrunzindu-i cu cadavre. Aerul e aburit de fumuri. Oraşul stă în soare, închegat, bulboană de piatră, şi morții de mâine se salută zâmbind.

„Ne-am ascuns pentru că suntem goi."
Cine v-a spus că sunteți goi? Cine
v-a dezbrăcat de zdrențele Raiului?

Nimeni nu-mi spune că sunt în zdrenţe,
le trag pe mine ca haine de gală,
nimeni nu-mi spune că sunt amărâtă,
deci mă aflu într-o culme a Paradisului.

Trebuie să înaintez prin hăţişul cuvintelor. Nu există alternativa a trăi-a scrie: a trăi înseamnă a scrie, nu am de ales, s-a terminat meciul cu îngerul, pe ringul improvizat, iar întunericul, de jur-împrejur, nu ştii niciodată cu cine ţine.

Toate astea există pentru că sunt poveşti. La urma urmei, ce sunt eu dacă nu o mână care scrie? Nu vreau să cedez: cu încăpăţânarea Racului, cu şiretenia Şarpelui, cele două zodii ale mele, mă străduiesc. Mă încăpăţânez să scriu, când totul mă împiedică. Vicios ca orice cerc, şi ăsta mă strânge de gât, încet-încet.

Oraşul, un pietroi atârnat de picioarele unui înger.
Viaţa e artificială: mereu sună sirene,
mereu vezi chipuri palide care cer sânge.
E o lumină cenuşie, oraşul mocneşte.
În loc să mă facă să tac, tăcerea mă îndârjeşte.
Îmi vine dor de ducă. O iau iar de la capăt,
dizolvată ca zahărul în aerul umed,
miroase a violete. N-am cum să-mi feresc gura
de dulce, când aş vrea să postesc.
Ies din pământ palme şi buze fragede.
Şi uite, îngheaţă în mine un suflet,
tocmai trecea pe aici, s-a întărit
în răcoarea mea, îi simt carura de înger atletic.
La naiba cu adaptarea la mediu,
cu bacteriile care trăiesc în lavă sau în gheaţă,
şi ni se spune cu mândrie că „viaţa învinge”;
trăiască uriaşele reptile care nu s-au putut adapta,
dinozaurii, mastodonţii, şerpii gigantici, balaurii,

pe ei să-i admirăm,
tocmai pentru că au refuzat să trăiască oricum!
Pe pasărea Phoenix o laud, pe toți dispăruții,
care n-au imitat culoarea cenușei.
Și eu sunt dintr-un soi care dispare.
Sunt îmbucătățită de cei din jur,
nimeni n-are nevoie de mine întreagă,
o rămășiță vie de pe vremuri,
o fosilă cu sânge străvechi.
Mânca-m-ar poezia cum focul ceara,
mânca-m-ar poezia pe toată!

*

Într-o zi obișnuită de iarnă, eram cu mașina pe șoseaua de centură. Deodată, o privelişte stranie. Şi eu şi bărbatu-meu am văzut-o în acelaşi timp. În depărtare, o piramidă perfectă, acoperită de ninsoare; în vârf, un panaş subțire de fum, de parcă preoții închinători ar fi jertfit în templu. Ne uitam şi nu ne venea să credem: pantele aveau exact înclinarea potrivită, liniştea câmpului era dumnezeiască, deasupra se ridicau păsări negre şi albe, pescăruşi şi ciori, căzând ca nişte aruncături de zaruri: auguri buni şi răi îşi disputau soarta noastră.

La un moment dat, siluete încotoşmănate au început să urce în zigzag panta: o procesiune. Există, mi-am spus, forme ideale. Dacă n-au materie, se aşează, ca un pahar cu gura-n jos, pe ce pot, decupându-şi trupul din orice, chiar şi dintr-o movilă de gunoaie. Şi cum să nu fie lipsite de corp, dacă marmura, piatra de Ruşchița, bronzul, sunt folosite pentru caricaturi?

Am stat acolo mai bine de un ceas, şi am mai fi stat, dar se făcea întuneric. Oraşul mocnea în depărtare, inform, un morman vânăt. Ne aştepta încă o noapte de frig. Ciorile şi pescăruşii plecaseră. Culegătorii de cârpe dispăruseră şi ei. Cineva spunea

că scormonitorii în gunoaie ar locui chiar în movilă, pentru că degajă căldură. Dacă-i aşa, sunt mai fericiţi ca noi.

Am mai trecut pe şoseaua de centură, peste vreo două săptămâni: n-am mai văzut nimic. Gunoaiele erau la locul lor, forma dispăruse. Nu putem decât să aşteptăm să i se facă iar poftă de întrupare.

Tramvaiul 21 are un traseu circular, nu se poate spune că are capăt, stă puţin în dreptul bisericii Sf. Gheorghe, şi alunecă iar, înconjurând-o, se văd luminile înăuntru şi lumânările din pridvor. Femeia se aşează şi se uită pe geam: la străzi, la lume. Se simte protejată de înfăţişare: cine s-o recunoască? În cocul umflat cu cârpe, şi-a înfipt un ac lung, cu mărgea roşie-n capăt. Faţa i s-a bătătorit de soare şi vânt, stă mai mult pe-afară, în dreptul Băncii Naţionale sau la intrarea blocului unde locuia înainte. Ar fi exagerat să spui că cerşeşte. Pur şi simplu îi întreabă pe trecători dacă n-au un leu în plus. Unii au. Când strânge destui, intră în magazinul din faţa bisericii Sf. Gheorghe şi cumpără bomboane.

Apoi se urcă-n tramvai şi pleacă-n circuit. De dormit, doarme în încăperea ghenei din blocul ei, au lăsat-o, pentru că administratorul o cunoştea şi fusese de faţă când veniseră de la Spaţiu s-o dea afară. Stă jos în tramvai şi se uită la faţa celui de pe scaunul vecin: moţăie, din când în când îi cade bărbia-n piept şi i se vede chelia.

Avantajul ei: îl recunoaşte, în timp ce el, nu. În ce hal a îmbătrânit. Dar tot cu haina aceea de piele, cu buzunare adânci şi cordon bine strâns, doar că e mai roasă la guler. Doarme, probabil şi-a băut coniacul la bar, trăgând totodată cu ochiul şi urechea, ca simplu exerciţiu de reflexe. Există un punct pe craniu, spre ceafă, extrem de vulnerabil. Ar fi suficient să înfingi un ac, unul ca acela din cocul ei. Poate ar avea timp să-i sufle la ureche: „Eu sunt...” Doar atât. Nici un cuvânt despre ghenă, turnătorie sau răzbunare. De altfel, a scris despre toate astea. Pasiunea ei e scrisul. Are două lădiţe: pe una stă, pe cealaltă îşi sprijină caietul. Şi-a luat un câine, care-i păzeşte calabalâcul, când e plecată.

Profesoară la o şcoală nu departe de Sf. Gheorghe, şi eu am de parcurs cam acelaşi traseu, pe Moşilor şi alte străzi vechi. Am şi eu câine. Şi pasiunea scrisului. Uneori mergem alături sau trecem una pe lângă alta. Ne întâlnim la coadă. Întotdeauna, o femeie scrie. Care din ele? Nu contează. Amândouă. În clipa asta, poate că scriitoarea de la colonade povesteşte despre mine, iar eu, în nopți treze sau în ferestrele orarului, scriu despre cerşetoare şi cocul ei umflat cu cârpe. Ar trebui să facem schimb de hârtii. Ori am şi făcut?

*

În noaptea asta, m-am gândit să-l dau pe mâna celor cu „prolixa barba". Iată că simt nevoia să folosesc verbe la trecut, ca şi cum povestea ar fi deja depăşită. Pot să-mi închipui totul, nu şi amănuntele, inepuizabila rezervă a vieții. Dacă aş şti, de pildă, ce timbru avea glasul celui care striga, ce buruieni creşteau pe terenul viran, a ce mirosea fumul care se încolăcise mirat peste acoperişuri, C... ar simți că i s-apropie ceasul. Ecartul dintre cele închipuite de mine şi realitatea care va fi îi mai dă un răgaz.

Dar va veni şi momentul când voi şti: gulerul jegos al cămăşii neschimbate de câteva zile, senzația generală de slin, de îngălare, gura mozolită de saliva fricii, vocea schimbată, răguşită din cauza frigului şi-a spaimei, praful intrat între dinți în clipa căderii, cerşeala unei ocrotiri, cât de cât, uimirea că nimeni nu vrea să-l ajute, nici oamenii pe care altfel nu i-ar fi băgat în seamă, simpli viermi, nici lucrurile umilite, nici făpturile de cele mai obidite forme.

Nu ştiu încă a ce seamănă lipsa de milă din jurul lui. Nu pot încă să văd sângele negru curgând în praf, nu simt mirosul, nu-i aud țipetele înăbuşite de urletul victorios al mulțimii, şi asta îl salvează un timp. Deocamdată, pun verbele la trecut, încercând să mă trag dincolo de întâmplările acelei nopți, să le privesc dinspre mâine.

Nu se vedea decât o stea, şi aceea mărunt, în fundul întunericului. Era mai bine să nu te uiți la cer, să-ți vezi de drum, să nu-ți pese. Undeva, o femeie adormise plângând, lacrimile i se uscau pe față. S-auzeau tropote, glasuri furioase, parcă strigau în altă limbă, era nevoie de efort să distingi cuvintele. Din când în când, răzbeau şi clopotele, dezlănțuite ritmic în puterea nopții. În oraşul de blocuri, răsculații păreau ridicol de mărunți. Ştia că pe el îl căutau. Se vedea gonit de pretutindeni, singur în mijlocul lor. L-au întâmpinat cu un hohot de râs. Groaza lui de primul glas care avea să i se ridice, batjocoritor, împotrivă, se dovedea îndreptățită.

Fugind, a întâlnit la colț o femeie cu un copil de mână, a încercat să-i spună ceva, dar femeia nu s-a uitat la el, preocupată de copilul care arăta cu degetul în sus, spre o stea, şi ea i-a acoperit ochii cu palma, ca la o imagine indecentă. Uşa unei case era întredeschisă; s-a strecurat într-un coridor fără lumină. S-a sprijinit cu spatele de zid, nemişcat. De câteva ori a văzut cum se deschide o uşă, lăsând lumina să curgă, dar nu apărea nimeni.

S-a strecurat în stradă, şi groaza i s-a lipit iarăşi de coaste. Casele se uitau cu ochii ferestrelor, fără să-l vadă. S-a aşezat pe gardul scund, de piatră, cu spatele la biserică; un alai de nuntă, cu toți în alb, tocmai ieşise. Ar fi vrut să plece cu ei, dar fugeau. Femeile erau îngrozitoare: bete, cu chipuri vesele, crunte, chiuiau agitând torțe lungi, care ardeau cu fum.

N-a mai rămas decât preotul în prag, gazdă care şi-a condus musafirii. S-a dus la el, iar preotul, punându-i mâinile pe umeri, l-a silit să se lase-n genunchi şi l-a acoperit cu patrafirul: „Spune!” Sperând să-l impresioneze, a început să-şi înşire titlurile, calitățile, realizările, biruințele, în expresii care începeau toate cu „cel mai” şi „cea mai”. Preotul şi-a retras patrafirul, a oftat şi a intrat în biserică, încuind uşa. În zadar a bătut disperat cu pumnul. O babă i-a spus în treacăt: „E închis, maică...”

Piața era păzită de statui, una cu brațele întinse. S-a repezit şi s-a lipit de pieptul dur, uriaş, aşteptând să se închidă îmbrățişarea.

Cine ar fi îndrăznit să-l smulgă din brațele unei statui? Dar ea continua să stea nemișcată, i se uita peste cap, în depărtare. Răsculații spărgeau zările, treceau în ropot pe sub ferestre, orașul pâlpâia, incendiat. Ar fi vrut să se ascundă și n-avea unde, voia să se trezească și nu putea: din realitate s-ar fi putut refugia în vis, dar dintr-un vis treaz era cu neputință de ieșit.

Răsculații năvăleau în trezia lui, mărunți și iuți, intrau pretutindeni. Știa că va muri de mâna lor, nimic nu putea să-l scape. Un câine vagabond, de culoare incertă, s-a luat după el, ciulindu-și urechile la fiecare zgomot și dezvelindu-și dinții într-un zâmbet. În jurul gâtului avea o rană: urma unui laț de hingher. Când s-a oprit, câinele a luat-o înainte, se făcea că-i arată drumul, din când în când întorcea capul: vine ori nu vine?

Dincolo de Arcul de Triumf, parcul; câinele plecase să-și caute alt stăpân, alerga prin zăpadă croindu-și cărare cu pieptul, atent de parcă ar fi descoperit o urmă. Lacul era o podea dură, cenușie, spre sălciile fumurii de pe celălalt mal. Crengile cu spinări de zăpadă se întindeau într-o atitudine de implorare; părea cu neputință ca atâta rugă, atâtea brațe spre cer să nu obțină ce doreau, asta dădea speranță.

Chiar în inima parcului, un arțar bătrân, cu crengi cât trupul unui copil. Era ciudat cum un arbore atât de mare n-avea nici un pic de umbră. Și bărboșii se apropiau, pregătind lațul. Câinele îi regăsise urma, se-ntorsese și se oprise sub arțar, cu botul în sus, mirat. Ochii negri, vii îi sclipeau de lacrimi, urechile i se suceau în toate direcțiile. După un timp, s-a întins pe burtă în zăpadă, așteptând. În parcul gol răsunau țipetele păunilor flămânzi.

*

Să-mi văd de ale mele. Dar care mai sunt ale mele, și care ale noastre? Totul mi se adună în minte, oraș înghesuit. Îmi vuiește capul, tâmplele îmi zvâcnesc. Pe stradă, sirenele miliției. Din

radio şi din televizor, s-ar scurge doar imnuri de slavă, nu le deschid. Am în mine o senzaţie de rană, de loc lovit care doare.

Mă opresc să-mi trag sufletul, cu ochii împăianjeniţi; de câteva ore nu fac decât să curăţ: mătur, şterg pe jos, spăl geamuri. Oare dacă reuşesc să curăţ casa pahar, se schimbă ceva? Să rânesc slinul, să primenesc aşternutul, să aerisesc, să rânduiesc, să deretic. Nu trebuie să las nici un fir de praf, nici o pată, dar iată, gunoaiele se răsfaţă iarăşi, aduse de curent, de picioare. Vântul îmi bagă iar praful pe sub uşă, mi-l suflă pe la geamuri.

Mi se tulbură ochii de furie neputincioasă. E muncă de Sisif, n-am s-o scot la capăt. A doua zi, mă trezesc greu, cu încheieturile înţepenite. Trebuie să ies puţin, să-mi mişc oasele. O pornesc spre străzi mărginaşe. Respir greu, parcă m-ar fugări cineva. Poate că alţii au probleme mai mari, noi ne întrebăm: vom mai rezista încă o iarnă? Ies aburi din gură, deşi toamna, încă blândă, ne mai ocroteşte un timp.

Nou-născuţii îngheaţă în maternităţi. Cum bate un vânt mai rece, flacăra aragazului scade, pâlpâie, nu arde deloc. Întuneric, frig, străzi pustii. Din sacoşe ies capete de oase, şire ale spinării, bine curăţate de carne: fiecare şi-a târguit propriul schelet. La şcoală, stăm cu paltoanele pe noi, cu căciula şi mănuşile; când scriu la tablă, îmi scot mănuşa dreaptă, la fel şi elevii când notează în caiete. Numai de n-ar veni zăpada. Am auzit că o elevă s-a asfixiat stând în bucătărie cu cuptorul aprins: învăţa.

Seara, când plec, mă uit în urmă, la clădirea întunecată a şcolii: o şcoală nu a luminii ci a uitării. Ce trebuie să uite copiii? Tot ce ştiau, tot ce credeau, până şi ceea ce văd cu ochii. Asta li se dă: o înaltă şcoală a uitării.

Oameni bolnavi, oameni care mor, mă-ntreb dacă mai există vreo şansă de scăpare. Voi supravieţui să văd cum sunt date jos portretele? Nu mai e mult şi cei vii vor ajunge să-i invidieze pe morţi, să se gândească la ei ca la nişte trădători. Soacra mea zice: „Vreau să mor, să scap odată!” Eu îi replic: „Ţi-ar conveni!”

Râdem. Îți trebuie un efort ca să-ți păstrezi cumpătul şi dreapta simțire.

Din cauză că s-a dărâmat atât de mult, s-a deschis o bortă a vântului, totul e vraişte, nu există adăpost nicăieri. Dacă poți să te-ncălzeşti acasă-n aşternut, nu-ți mai vine să te trezeşti. Deocamdată, iarna pare uşoară. Dacă reuşim să ieşim din ea, suntem ca şi scăpați anul ăsta.

În mintea mea e un fel de scamatorie. Un arlechin se joacă cu imaginile, le bagă-n mânecă şi le scoate din pălărie. Nu orice imagine. Un copil vagabond, o bătrână zdrențăroasă, gata să-ntindă mâna la cerşit, un zdrahon de paznic, roşu ca sfecla, care bate un copil fiindcă a sărit gardul, un om fără vârstă şi fără expresie scotocind într-un coş de gunoi. Cam astea sunt imaginile ascunse de arlechin. Vrea să mă apere, ca o mamă bună.

Cel puțin să-mi limpezesc şi să-mi cuprind propria minte, dacă nu pot lupta cu nimic din ce văd. Încercarea continuă de a privi lucrurile în față nu-mi face viața mai uşoară, dar altceva nu mi-a mai rămas. Drăguțul de arlechin care-mi orânduieşte amintirile se mai strâmbă o dată, îşi flutură mânecile largi, şi dispare, înghițit şi el de o scamatorie.

Uneori, întrevăd că ar putea să fie bine. E o adevărată veselie să exişti. Nu să trăieşti, asta-i prea complicat, să exişti pur şi simplu. Dar ce te faci când vin clipele cu tristețe şi frig, când vine singurătatea, când spaima iese la fereastră râzând? Unii există la fel mai departe, ca şi cum nimic nu s-ar întâmpla, se culcă la aceleaşi ore, se trezesc la fel, beau ceai, se frământă pentru lucruri mărunte, şi trec prin ochiurile plasei, ca plevuşca. În schimb, peştii mari nu pot să treacă, rămân prinşi în năvodul negru. Ei nu supraviețuiesc.

*

Au crescut frunzele în teii şi plopii de lângă şcoală; în clasă, când e tăcere, pătrunde glas asurzitor de păsări; unele şi-au făcut

cuib chiar deasupra ferestrelor sau între geamurile de sus. Sunt ameţită, urechile îmi vuiesc, am senzaţia de cădere la mare adâncime: cât de înalt e cerul! Mă simt ca într-o pivniţă sau într-o fântână, mă uit în sus: niciodată n-am să mai ies.

Tensiunea mea e o tentativă de evadare: sângele a vrut să se lăfăie în cer, să se zbenguie cu îngerii. Iau nişte leacuri, se linişteşte, dar mă simt ca într-o hrubă. Miroase a verdeaţă, a flori pe care nu le vezi, totul mi se pare prea înalt. Sunt pe fundul unei gropi, mă mişc greu, pe creştet cu un stâlp de aer.

În liniştea aţipită a clasei, un pocnet. Mă reped la fereastră. Pe pervazul de tablă, o fiinţă ciudată, îngrozitor de urâtă: piele roşie-vânătă, întinsă pe oase, ochi cenuşii, bulbucaţi, cioc diform, lipit cu mămăligă. O secundă, m-au trecut sudorile; apoi, mă dumiresc: un pui căzut din cuib.

Fetele se reped să-l vadă, îl compătimesc. Descoperim deasupra ferestrei un cuib de turturele. Încercăm s-ajungem, e prea sus, ne-ar trebui scară. Nu ştiu de ce, mă îndârjesc în ideea de a salva dihania. Să urcăm în pod: de acolo s-ar putea ajunge la cuib, de sus în jos. Podul e încuiat. Îl rog pe portar să deschidă. Mă aştept să-l văd râzând superior, dar, spre surprinderea mea, spune că se duce.

Mă uit tot timpul în sus, ameţită, de parcă eu aş fi căzut. Încă mai am pocnetul în urechi. Am auzit că păsările îşi aruncă puii nereuşiţi. Ce pot să fac? La urma urmei, lumea e plină de pocnete. Cred că am făcut tot ce se putea. Mi-e capul greu, mă doare ceafa de la uitatul în nori. Bine că nu m-a văzut nimeni când mă urcam pe scara de la pod şi încercam uşa. M-a văzut în schimb portarul cum mă-nvârteam prin curte, cu ochii la streşini.

E o zi cenuşie ca Geneva lui Calvin, nu mai văd cerul. Ziua e o casă căreia i s-a smuls acoperişul. Ai senzaţia că te loveşti de un zid negru, pentru care tu nu exişti, şi totuşi te opreşte. Nici de râs nu poate nimeni să râdă, când e singur. Un bărbat singur e ceva îngrozitor. Fumează pe-ntuneric, îşi trece palma peste obrajii neraşi. Vântul zgâlţâie uşa, geamurile, parcă a venit cineva, dar

nu-i nimeni. Sufletul nu are mereu putere, trebuie lăsat să se odihnească. Dacă ar fi aici lângă mine cel pe care îl iubesc de obicei, n-ar trebui nici să să se supere, nici să fie trist, când i-aş spune: „Azi nu te iubesc."

Ce straniu! Vrei să spui un cuvânt sau chiar îl spui, şi tot atunci îl vezi scris pe o pagină de ziar, ori îl auzi rostit de altul. Cădem cu toţii pe aceleaşi vorbe. Părea că sunt enorm de multe, dar când le cauţi, sunt puţine, încât doi oameni, care nici măcar nu vorbesc despre acelaşi lucru, rostesc amândoi odată acelaşi cuvânt.

Nu mă mai trage inima să plec nicăieri, nu pot să car cu mine câte mi-ar trebui, refuz să plec în excursie cu sacul de cartofi, iar pe unde am merge nu se găseşte nimic. E jalnic să te gândeşti mereu ce vei mânca peste câteva ore. Pare incredibil, şi totuşi asta e realitatea: foamea în creier. Pornind spre librărie sau biserică, te pomeneşti stând la coadă la ceva, un lucru comestibil, care se dă, la uşa sau la tejgheaua unui magazin. Zâmbetul victorios al celui care iese de la coadă cu ceva în plasă. Expresia de mulţumire apare automat pe faţă: i s-a făcut o favoare. Cu câtă aprindere se vorbeşte despre târguieli, despre orele de stat la coadă, despre ce s-a terminat înainte, despre conţinutul sacoşei şi ce se poate face din cele cumpărate. Orice altă discuţie este strangulată, pare de-a dreptul nepotrivit să vorbeşti despre altceva.

La cozi, se spun bancuri, ţi-e şi frică să asculţi, dar e irezistibil. Cine a spus că suntem trişti? Personajul principal este Bulă. Câteva zile la rând, m-am odihnit alcătuindu-i un dicţionar. Bulă vine din latinescul *bulla*. Cel care nu-l recunoaşte pe Bulă e *abulic*. *Bulimia* este foamea lui Bulă, iar *Bulandra* este teatrul lui. *Buletinul* este actul de identitate al lui Bulă, *bulevardul* este strada pe care-i place să umble, cu *buldozerul*. Mâncarea lui preferată: *bulionul*. Câinele lui Bulă, *buldogul*, răspunde la numele *Bulichi*. *Buleandra* este haina lui Bulă, *bulgărul*, postata de pământ care i-a mai rămas. *Bulibaşa* e superlativul lui de la şef. *Bulonul* e piesa lui de rezistenţă. *Buluc* e felul de a merge al lui Bulă, vezi şi *buluceală*, *a se buluci*. *Bulumac* - stâlpul lui

Bulă. *A bulversa* - ocupația lui Bulă, treaba lui de zi cu zi. *Bulz*, cocoloşul lui Bulă, vezi şi verbul derivat *a se îmbulzi*, a fi făcut cocoloş. *Bulangiu* (argotic), din fr. *boulanger*: duşmanul lui Bulă. *Bois de Boulogne* (en français dans le texte): pădurea lui Bulă. *Globula*: planeta lui Bulă, globul lui. *Bule de aer*: hrana lui Bulă.

De fapt, nici nu este carnal, e numai spirit. Nu s-a născut pe cale naturală, ci direct din capul cuiva, precum Minerva din al lui Zeus. Este aerul, fără el ne-am înăbuşi. Puțină istorie: doi cronicari bizantini, povestind o bătălie, pomenesc despre o rostire ciudată: „Torna, torna, fratre!" Se pare că este prima atestare documentară a existenței lui Bulă pe pământul nostru.

Filologii susțin totuşi că patronimul ar fi mai vechi. Mă mir că n-a trecut prin rotacism, deşi bietul Bulă a fost de-atâtea ori tras pe roată, ca şi *solem*, ca şi *filum* ş.a.m.d. Cum de a rămas nevătămat? Ar fi trebuit să-l cheme Bură şi să plângă, el râde şi azi.

Unde se opreşte râsul lui Bulă? Nu ştiu. Teroarea e o culme a seriozității, prostia este întotdeauna solemnă. Ce ne-am face fără Bulă? Noi am fost învinşi de multe ori, el a biruit întotdeauna; ca pecetea de aur din mâinile Papei, e râs pe gurile noastre. Ce poate fi mai fragil decât o suflare? Şi totuşi, iarna care ucide lei, pe Bulă nu l-a putut învinge. Cu cât e mai grozavă, cu atât răsuflările înfloresc mai tare, se văd cu ochiul liber. Abur la început, Bulă se face chiciură, promoroacă, ba chiar țurțure de gheață, tăios ca un pumnal. Şi, cu concursul unei raze de soare, poate deveni ucigător.

Iartă-mă, Bulă, azi nu sunt în stare să râd. Am văzut o droaie de lucruri triste, şi nu reuşesc să fiu demnă de tine şi de marele tău strămoş, *Bulebista*, care a avut ideea cu stârpirea viilor: niciodată n-a fost aici mai mult vin ca atunci când nu se găsea.

Bulă sau Bură, cum te-o fi chemând, ajută-mă. Pereții sunt reci, se face întuneric. Tristețea nu e a mea, pătrunde de-afară prin ziduri. L-ul din numele tău e mereu tras pe roată, scrâşneşti din dinți, ca o osie greu chinuită, pe un drum prost. Cine n-a trecut

prin rotacism n-are dreptul să te critice. Cineva spunea odată că pe noi ne distruge imensul talent de a face haz de necaz. Izbucnim în râs ca să nu plângem. A mai rămas ceva de care să nu râdem? Toți râd și umblă beți în țara cu viile arse.

Ce bine-i să poți vorbi cum gândești, fără să cercetezi ce s-ascunde în spatele cuvintelor! Cenzura tinde să devină autocenzură. Un poet, să zicem că eu, scrie despre lacrimi. Dar lacrimile, ce ascund ele oare? Ce fel de lacrimi sunt? Ți-a intrat fum în ochi, te supără o geană, ori plângi din alte motive? Nu poți ști ce s-ascunde în spatele cuvântului „lacrimă". Mai bine să nu existe, poate fi interpretat în fel și chip, de pildă s-ar putea spune că se plânge de mila cuiva. A cui și de ce?

Nici flăcări prea multe nu-i bine, asta poate duce cu gândul la incendii, la focuri provocate sau, de ce nu, la schiorul acela: stropit cu benzină, și-a dat foc înainte de a porni la vale, și a coborât pe schiuri ca o torță vie.

Nu e bine să vorbești nici despre tremur. De ce există tremur? Cine tremură și de ce? Se poate spune că e vorba de frică, ori frig, dacă nu și una și alta. Mai bine nu. Atenție, deci: dacă vă vin în minte asemenea vorbe, goniți-le. Când mă surprind ocolind cuvinte, mă opresc și mă cutremur: am înghițit un balaur și mă-ngrozesc singură.

*

Mă uitam la cireșul copt dintr-o curte: „În cireșe rămâne ceva din biata copilă." Mă duceam la slujba de înmormântare a fetei unei colege, murise stupid, într-un accident, lovită de un camion, pe stradă. Apropierea dintre fata moartă, pe jumătate topită, pentru că mamă-sa se opunea înmormântării, și pomul glorios, plin de roade, m-a dus la gândul că suntem răspândiți în praful stelelor, în sarea din pământ, în apă, în moliciunea vegetală. Și m-a cuprins liniștea.

A doua zi, în piață, am mângâiat pe tarabe sfeclele, grămezile de ceapă, funiile de usturoi. Cepele erau pline de lacrimi,

propriile mele lacrimi, pe care încă nu le-am plâns, poate nu le voi plânge niciodată. Mi-am văzut, răspândit prin piață, trupul. Cineva mă drămuia pe un cântar, cu mâinile pline de noroi.

Înfofolite în șaluri groase, țărăncile pâlpâiau în noapte, larve în borangic. La căpătâiul cui? Al celor care putrezesc, anonimi, în mormanele de gunoi de prin colțuri, măturați prea departe de propria lor foame. Frunze fleșcăite de varză, cartofi stricați, mere putrede, pătrunjel, cepe moi.

Ferice de cei care au apucat să se dobândească, pe ei și pe copiii lor, ei sunt învingătorii zilei, cu sacoșa plină. Tatăl, acasă, răstoarnă cumpărăturile pe masa din bucătărie, sub becul din care curge lumina în fascicole prăfuite, ca apa din duș. Copiii, deveniți în așteptare străvezii, s-au strâns și se uită cu nesaț: tatăl taie pâinea și o cântărește în mână. Ia cartofii unul câte unul, îi strânge între degete, încercându-le tăria, pe mine mă dor sânii. Cartofii sunt plini de noroi, copiii se murdăresc scormonind, până dau de un măr rătăcit, se ceartă pe el, și-l smulg, în fine unul izbutește să-l ducă la gură și își înfinge dinții. Când să mestece, ceilalți îl arată cu degetul, scandând: „Vier-me-le! Vier-me-le!” Era cât pe ce să-l înghită. Tatăl e prea obosit ca să-i mai certe; în drum spre casă, se oprise la bodega din colț.

Simt toate mișcările, aud toate zgomotele, am impresia că zodii hodorogite trec peste mine și mă calcă. Aud cum un cap se pleacă să nu-l taie sabia, aud cum vine întâmplarea, ridic ochii umezi spre cer și văd cum sclipește o muchie de cuțit. Am ajuns să simt când se gândește cineva la mine. Simt privirile, marș lipicios de polipi tubulari.

Pe 3 iulie, am făcut din nou drumul la Dora, pe o căldură caniculară. De-o parte și de alta a drumeagului, o mulțime de oameni ieșiți „la iarbă verde”, de-acum prăjiți, pe jumătate despuiați, roșii ca racul. Nu m-am odihnit ca de obicei: era zăpușeală în paradis, năvăliseră intrușii. O exilaseră pe Dora din curte, în plin soare. Când omul a adus-o înapoi, zăpăcită de

căldură, supărată ca o regină întoarsă din exil, nu ne-a recunoscut sau s-a făcut că nu ne cunoaşte. Pe urmă, s-a apropiat şi a primit pâinea.

Spre seară, s-a mai domolit căldura, cucuvaia a ieşit din scorbură şi a cântat. Mă gândesc: „Dacă moare Dora?" Împlinesc 47 de ani. Zilele astea, lupta cu iadul, la propriu şi la figurat. Singurul lucru care-mi face bine e... aspirina: transpir şi mă răcoresc. Câteva zile n-am putut să scriu nimic, m-am străduit să citesc. Astă-noapte, am dormit pe balcon, la stele, destul de bine.

Problema actuală: lumea dimprejurul nostru moare, şi nu putem face nimic.

Uriaşe nave pline de lacrimi vor pluti în golul negru.
De ce n-am intra în sfârşitul veacului cu volbura,
brazii, vrăbiile, păianjenii, gramineele, menta,
cu pălăriile noastre caraghioase
de cucoane bătrâne,
cu abajururi cochete de lămpi în braţe?
Ca un măr mic, viermănos, în iarbă,
vor mirosi zilele. Eu sunt în zări
ca ploaia de la noapte, îngreunez aerul.
Adevărata moarte a lui Orfeu
va fi când nimic nu va mai semăna cu nimic:
degeaba te faci mlădios, dacă nu vor mai fi trestii.

Sfârşit de iulie, scurt concediu la Curtea de Argeş, oraş mic, înşirat pe firul apei, miroase a buruieni care se usucă. Ce n-aş da să găsesc o metaforă, cum aş culege o plantă de pe marginea drumului! Dar e sperioasă, trebuie s-o alergi, să stai la pândă. Troiţe la fântâni sau izvoare, troiţe pictate, mai noi sau mai vechi: simple, mari crucifixuri de lemn. Pe una scria: „Cine bea din apa asta va înseta iarăşi, dar cine va bea din apa pe care v-o dau eu nu va mai şti ce e setea."

Sunt o făptură a depărtării,
dusă pe mare în vase adânci,
tăiată pe dealuri fierbinți de cuțitele verii,
și sunt și aici, lângă tine,
călătoresc în trenuri lungi,
pe care eu însămi le aștept. Om împrăștiat
în elementele firii, înainte de a fi. Țipătul
dinainte de gură, dragostea dinainte de trup,
chinuri sau desfătări anterioare ființei, toate rămân.
Nimeni nu poate fi distrus.

*

Nu știu de unde știu că trebuie să se întâmple ceva, cum țăranii cunosc după semne că vine ploaia. Ceva plutește în aer. De la o zi la alta, un grăunte de curaj începe să miște în mine. Nimeni nu știe nimic și totuși știm cu toții un lucru despre care nu se vorbește. Ceva general emană din vise și din gânduri nerostite.

Nu mai poate să dureze mult, trebuie să se întâmple! E-un gând așa de mare că nici nu îndrăznesc să-l gândesc pe tot. E al meu și nu-i al meu, chiar dacă nu-l gândesc, o fac alții. Am convingerea că furtuna e în aer. O aștept. În șoaptele pe care nu-ndrăznim să le spunem decât când suntem singuri, pomenim câte ceva despre armată: poate că ar fi singura în stare să înceapă. E nevoie de mulți oameni laolaltă.

Unde și când se strâng oameni mulți? Pe stadion, la meciurile de fotbal. Deci, aștept cu sufletul la gură meciul cu Danemarca: dacă învingem, e cu neputință ca miile de oameni să nu pornească pe străzi. Mă uit la meci cu încordare: niciodată n-am dorit mai mult o victorie. Când aud strigătele, mi se-ncrețește pielea. Trebuie să-i batem. Și jucătorii pun patimă, ca pe un câmp de luptă. În fața acestui comportament pe care nu-l înțeleg, străinii sunt intimidați, România câștigă! Plângem de bucurie. Aștept cu pumnii strânși să se scurgă mulțimea de la stadion. Oare cât face

de-acolo? O jumătate de oră? O oră? Ar trebui să s-audă primele grupuri, primele strigăte. Ies la geam: nimic. Mai aştept o jumătate de oră, apoi îmi dau seama că s-a sfârşit. E noiembrie, e târziu, întuneric şi frig. N-a fost să fie, de data asta. O speranță s-a dus.

De-ar trece timpul mai repede. Asta am ajuns să-mi doresc: „Treci mai repede, clipă!" Iarăşi frig, iarăşi întuneric, singurătate. Îngropați de vii, sinucigaşi care s-au îngropat între ziduri şi aşteaptă Învierea, Judecata de Apoi care nu mai vine. Nu ne mai pasă dacă vom ieşi sau nu basma curată, important e să vină, nu mai putem răbda, dacă mai durează mult, începem să putrezim.

Am auzit că au apărut mere în plopii din Bucureşti, ca urmare a afirmației făcute de C..., că la noi se vor schimba lucrurile „când va face plopul mere şi răchita micşunele". Între timp, s-apropie „marele congres". Ar putea fi o ocazie.

Trece şi congresul, într-o atmosferă încordată, tulbure, de aşteptare. Singurul volubil e C..., restul nomenclaturii pare împietrit, cu figuri cenuşii, nu se uită nici la stânga, nici la dreapta, cu bărbiile căzute, ai impresia că în curând vor începe să le curgă figurile. Nu se-ntâmplă nimic.

Directoarea descinde din cabinet şi anunță că a doua zi, miercuri, „tovarăşul" va merge să se întâlnească la „23 August" cu muncitorii, şi nouă ne revine înalta cinste de a-l saluta pe traseu. O cinste de care se vor bucura, înainte de alții, membrii de partid. Mi se pare din partea „tovarăşului" o îndrăzneală fără margini să iasă acum în mulțime, în ciuda atmosferei ostile. Poate că şi-o caută cu lumânarea. Când citesc lista, spre surprinderea mea, văd că începe cu mine. Mi se-adună sângele-n cap. Mă duc şi protestez: nu sunt membră. Mi se spune că trebuie. Trece şi ziua de miercuri, nu se întâmplă nimic. Tovarăşul a venit, a trecut şi a plecat. Zilele îşi urmează cursul, lunecă, asemănătoare.

Nu mă mai gândesc decât la supraviețuire, de-aş reuşi să nu mor. Între timp, mizeria continuă. La măcelărie, zac pe tejghea

hălci de carne, oamenii se uită fix, să le hipnotizeze: şi-au luat raţia, nu mai au dreptul.

La o ceartă în tramvai, cineva a aruncat o formulă genială: „suprastructură de derbedei”. Bancurile şi şoaptele ne susţin moralul. Zvonurile circulă, fabrica de profil hrăneşte imaginaţia publică. Degeaba te-ntrebi cum e cu putinţă. Este, tocmai pentru că-i absurd. Este o lecţie.

Ne-au învăţat că patria nu-i ceva dulce, cu floricele.
Nu-i locul unde curg laptele şi mierea.
E un pustiu unde fluieră vântul, unde apa-i amară,
unde poţi fi ucis, dintr-odată sau cu-ncetul.
Locul unde-şi bate cineva joc de tine.
E spaima care-ţi încreţeşte pielea, foamea
care-ţi sfredeleşte mintea,
iarna care-ţi degeră gândurile. N-ai pâine pe masă?
Nu-i un simplu accident, o întâmplare stupidă,
ci o realitate cosmică, o faptă uriaşă, repetată
ca un ecou, de mii şi mii de ori:
rădăcinile ei se-nfing adânc în solul patriei.
Lipsurile pe care le-nduri se trag din geografia
şi istoria ţării. Ţi-a scăpat o lacrimă?
O strângi în batistă ca într-un lacrimarium,
pentru un viitor muzeu al rezistenţei.

Cineva a înţeles care ne e slăbiciunea, şi o exploatează. Totul se justifică prin număr: milioane suferă, deci aşa trebuie să fie. Şi lepra este naţională, al naibii de naţională! Undeva, pe malul Dunării, leproşii, cu mâinile fără falange, şi-au făcut bordeie, case, le-au lipit cu lut şi le-au zugrăvit. Leproasele cos, brodează râuri, flori, porumbei, fac pâine, aşa cum au văzut că făceau mamele şi bunicile lor. Se închină cu mâinile fără degete. Se căsătoresc, fac copii, îi botează: Gheorghe, Ion, Petre, Maria. Stau seara de vorbă, în faţa uşii. Vorbesc româneşte. În ziua de

azi, când n-a mai rămas nimic neatins, de la copiii nenăscuți la morții din pământ, când îți cumperi viața cu prețul minciunii, totul, umilința, trădarea, linguşirea, disperarea, geamătul, plânsul, absolut totul sună în dulcea limbă maternă şi se întâmplă în sânul patriei.

Dar nu înțeleg de ce unii se slujesc
de spațiul vieții mele ca să ucidă,
să producă durere, să-ntindă sârme ghimpate.
Veşnica, inutila întrebare: cum ai îndrăznit
să te bucuri, când viața ta e o arenă a crimei?
Locuită cu chirie de turnuri, ziua mea e un circ
pentru jocurile altora. Nordul are gările lui,
unde soseşte clandestin, culcat pe trenuri,
încărunțind de-a lungul unui singur drum;
amorțit, se topeşte şi coboară în aburul oraşului.
Iar în gările răsăritene, orizontul vestic se dă jos
ca o grindină de sandale pe peroanele mării.
Noaptea, e nostim de văzut
cum zidurile îşi strică rândurile,
cum stau neglijent în repaus,
profitând de absența luminii;
dar e destul să apară o maşină cu faruri,
că se îndreaptă iarăşi, numai piepturi netede:
trece privirea superiorului
peste o grămadă de recruți.

Greu m-am hotărât a îmbrăca-o: era o haină
lungă ca marea, capul plutea pe ape,
mai presus de val, trupul, ca vai de el,
putrezea umflat în smârcuri de mătase,
în bulboane de blănuri, pe la gât lipitori aurite,
pe la subțiori o râie de perle.
Şi şarpele venea înotând în spirale,

şi nu era nimic mai demn de privit
ca scrierea lui monotonă pe ape,
în vreme ce cărțile creşteau în grosime
prin osârdia pulberii. Cu gura plină de vorbe
pe care nu le pricepe nimeni,
nu-mi pot face ca pasărea cuibul,
nu mă pot îmbrăca asemeni unui crin.
Viața mi-o văd pe la alții, acolo mi se-ntâmplă toate,
inima mea bate pe la porți,
deşi e soră cu stelele mării.
Dezvirginate de priveliştea răului,
florile minții au fost strivite sub cizme.
Altcineva s-a încuibat în zilele mele.
Din viața mea îşi face pădurea ocol,
şi stă în gunoi rumegând lumină. M-am furişat,
sub pedeapsa cu moartea, în marginea ierburilor.
Că eu nici nu mai râd, nici nu mai plâng,
alții le fac pentru mine, nici nu mai strig,
țipetele sunt gata făcute.
Nici gândurile nu sunt toate ale mele:
mi se înfinge în piept păianjenul luminii,
se produce o confuzie între ce gândesc eu
şi ce visează toți, până şi morții îmi inoculează cuvinte,
mă obligă să le termin frazele rupte.
Unde să mă feresc? Există metereze de umbră,
cămări întunecoase, subsoluri adânci,
unde pot gândi cu gândurile mele, în vioiciunea răcorii.
Mă smulg din firele păianjenului solar,
şi-mi caut libertatea pe buzele nopții,
la poalele unghiului ascuțit al cărui vârf străpunge
fără durere o stea. Timpul meu îşi caută anotimpul.
Mă fac lăturalnică, fără regrete.

*

Nimic nu urăsc mai mult decât zilele când lumea pare în ordine. Vreau să tulbur liniştea aparentă. Dar între mine şi lume e un geam aburit. O perdea de abur ajunge ca să-mi acopere ochii, sunt orbită de însăşi răsuflarea mea, care-mi zideşte fereastra. E o zi egală, cenuşie. Încercările mele scapără scurt.

Viaţa e potrivnică scrisului. În timp ce scrii, nu poţi să şi trăieşti, este ceva arzător, care-ţi consumă timpul, ca focul la picioarele unui pom. După atâţia ani, încă bâjbâi. Visez catedrale în întuneric.

Soare şi Lună, ajutaţi-mă să înving informul, oboseala, tristeţea vremurilor. Păsările locuiesc în zborul lung peste câmpuri rănite. Eu locuiesc în scrisul meu. Fiecare vers este smuls solicitărilor şi sâcâelilor zilnice. Câteodată mă înfurii, dar vine o zi când înţelegi că nu ţi se cuvine nimic, că nimeni nu-şi merită cu adevărat pâinea, totul e dăruit.

Zările scad în ferestre. Nu facem decât să rescriem la infinit aceeaşi carte. Mă simt în putere să scriu, dar între starea asta şi cuvânt e un zid, trebuie să-l trec, şi nu pot: sunt din carne şi oase. Eu sunt flacăra cărţilor, care nici nu ştiu că s-au făcut scrum. De fapt, poezia nici nu există. E doar un sistem de semne, pe hârtie pieritoare. Ferestre în cețuri, dimineți apăsătoare dinaintea ninsorii, ploi îmbătrânite. Nu sunt destul de umilă, n-am reuşit să mă smeresc de-ajuns. Am în mine o carte pe care n-o pot da nimănui s-o citească.

Ce fel de făptură sunt? Făcută din cuvinte care nu vorbesc, sunt cartea de lut în care se scrie ceva mai târziu descifrabil. Cum mă cocoşez asupra scrisului, când atâtea lucruri se-ntâmplă în jurul meu! Fără rost, fără scop, fără şansă, ca simplu mod de a exista. Un fel de furie rece, o îndârjire care-şi caută ieşirea la lumină, povestea răbdării şi a suferinţei.

Am tot tăcut, nu mai am putere să tac. Lumina nu mai încape în cer, se varsă. Lumina tăioasă, rece, de iarnă. Speranță, cu fiecare zi, cu fiecare început.

Încerc să scriu pentru a regăsi limba zeilor.
Se abureşte aerul, vârsta mea creşte în urmă,
tinde spre adânc, sunt cu sute de ani mai bătrână,
cu mii de ani, aud nume şi vorbe vechi.
Copacii sunt negri ca pământul,
iar lumina în fiecare piept înfiptă, o sabie în apă.

Cred că principala caracteristică a celor cu adevărat obidiți este că nu-şi dau seama: se-mbracă în pânze proaste şi se cred înveşmântați regal, stau între pereți leproşi şi se cred într-un palat, petrec într-o veselie funebră pe care o iau drept sărbătoare. Necunoscând, oamenii nu pot compara, sunt inocenți. Apoi, vine gândul ciudat că ar trebui să arate altfel, că există un fior pe care nu l-au cunoscut. Le Dieu de la Bible. Doamne, la Tine mă gândesc, la cuvintele spuse, la tot ce-am greşit. Întunericul mă hrăneşte cu speranță: sunt ca să-l simt pe „aş fi". Ce dulce-i acest „ar fi posibil să..."! Drumul meu cotit mângâie noaptea.

*

Lupta continuă, zilnică, sentimentul de vinovăție că te sustragi de la alte munci. Nu laudă îmi trebuie, ci iertare. Dar cine să ierte sute, mii de versuri, zeci, sute de pagini, sumedenia de zile furate vieții? Pe Orfeu nu l-au iertat femeile trace. Mă simt ca o leproasă. Nimeni nu te poate ierta pentru crima de a face altceva decât viața.

Azi n-am timp, dar scriu totuşi, ca pagina să fie începută. Luna e însorită, pe lucruri joacă raze nocturne de soare. Mi-e milă de copilul meu. Nu prea am ce să-i las. Îl chem: „Ia şi citeşte!" Îi dau caietul ăsta, care începe cu munții, cu zilele rupte din viață şi date mării, ca aceea când ne-am plimbat amândoi prin parcul gol din Constanța: la fiecare pas, paginile pâlpâie de lumini întrezărite, mereu provizorii. Văd ochii strălucindu-i.

Nu numai stelele şi planetele.
Există şi altfel de lumi,
la care se răzbeşte cu o fulgerare.
Resturi din universul în care toate se iubeau.
Dacă spun „stelele crucificate”,
între termeni, stâlpi de poartă,
cerul se creştinează
în chinuri îndulcite prin jertfă.
O lume care n-a fost niciodată şi nu va fi
decât între cuvinte durează cât fulgerul minții.
Un spațiu cu atât mai larg
cu cât termenii sunt mai străini,
un timp mai lung sau mai scurt
în funcție de puterea închipuirii.
Dacă aş găsi perechea cea mai îndepărtată
a unui cuvânt, aş putea crea un ținut,
să-l cutreierăm pe îndelete.
Spre o zare vizibilă într-un fulger,
caut parolele porților glisante, le găsesc şi le pierd,
iar realitatea arde mocnit,
fără capete de pod în necunoscut.
De când mă ştiu am căutat cuvintele,
OMBRIA mi se năzărea uneori, mă chinuiam apoi
să fixez în scris resturi dintr-o lume a iubirii.
Caut mereu. Lumea îşi trimite
departe perechea.

Am uitat cu ce rimau cuvintele din după-amiaza arsă, când ne plimbam, eu - tânără, băiatul meu - copil, la marginea Constanței, la sfârşit de vară, în parcul dintre mare şi periferii.

Ştiindu-l pe el la adăpost, aş putea în fine să gust, fără frica pedepsei, din bucuria ocultă a tristeții. Marea... Care o fi al doilea cuvânt? Ce vine mai departe? Poalele vorbelor flutură în gol, buze de țărmuri rupte. Aştept să mi se-ntâmple poveştile. Pentru

că le-am închipuit, trebuie să se-ntâmple. Nu mai e mult. O aură de mucenicie pâlpâie pe lângă capete, față de alții suntem călugării față de mireni, în loc să ne pierdem în fleacuri, învățăm prețul infinit al fiecărui dram de dulce.

O zgripțoroaică freacă rufe oacheşe,
într-o amărâtă de curte. Spală şi n-are habar
că foşnetul din mâinile ei noduroase se înrudeşte
cu cadența valurilor. Are ce spăla:
acolo s-au strâns scursorile, necurăția, jegul,
ordurile, sudoarea şi sângele, mânjeala, întinarea,
petele, gunoaiele, putreziciunile.
Pe povârnişurile țărmului însecetat,
se ivesc mereu, ca barbarii pe ziduri,
gata să se prăvale, mulțimi expulzate,
resturile, avortonii, rebuturile, rămăşițele,
bătrânii, ambalajele, cadavrele...
Marea, rufă neagră, frecată spre cenuşiu
într-o albie spartă! Încă o poartă s-a fost deschis!
Durează cât o clipire, nici n-apuci să rosteşti,
a şi devenit trecut. Marea – şi ceva în plus.
„Ceva" mai important, mai de preț decât marea.

*

Dar cum am uitat, cum am putut să uit? După tâmpla mea a urmat tâmpla lui. Întâmplarea asta o îngropasem adânc, adânc, şi uite cum țâşnește, în plin nicăieri! În 1983, într-o seară de sâmbătă, scriam, când s-a întâmplat accidentul. Copilul meu, umblând cu alți băieți pe acoperişul unei anexe învecinate (din cauza prafului nu şi-au dat seama că era de sticlă) a căzut prin tavanul spart. Unul a reuşit să fugă şi a dat telefon. Rănit, sângerând din cap până-n picioare, al meu era închis în cuşca liftului, în stare de şoc: palid, cu ochii rătăciți. Paznicii îl

„reținuseră” și așteptau să vină miliția. Nu știu dacă nu-l și bătuseră între timp.

O noapte întreagă, la spital, pe muchie de cuțit. În geamuri tocmai se făcea ziuă, și cu ochii la lumină am zis tare în gând, aproape cu glas: promit să nu mai scriu niciodată, numai să se facă el bine. Și imediat am revenit: asta nu pot, n-am cum să nu mai scriu, vezi Doamne, scrisul e tot un dar de la Tine și nu pot să renunț... Iartă-mă, Doamne, dar asta nu pot să fac! Însă promit că n-am să mișc un deget pentru a publica ori a trage foloase de pe urma scrisului.

Apoi, am adormit ca moartă. Când m-am trezit, era trecut de prânz, soarele încinsese fereastra și desena pe jos dreptunghiuri albe. Eram dezorientată, parcă pierdusem ceva. Nu reușeam totuși să-mi aduc aminte ce rătăcisem. Ori poate uitasem să fac un lucru urgent, o treabă care nu suferea amânare? Aveam ceva de plătit, trebuia să dau un telefon important? Așa se-ntâmplă când e creierul obosit, mai ascunde din obligații, face scamatorii cu lucrurile care nu-i convin, jonglează cu gândurile, camuflează amintirile ori le scoate la iveală când are chef. În loc de ceea ce uitasem, păstram doar o amprentă, care jena în creier ca o urmă de rană. Abia trecuseră câteva ore, și uitasem de jurământul rostit într-un moment de panică, îl ștersesem din minte în timp ce dormeam, dar urma rămăsese și lumina zilei a înviat totul. Nu mai eram în stare să-l repet. Simțeam o ușurare. Ce nu zice omul la necaz, câte nu spune când intră la greu. Promite cerul și pământul, marea cu sarea, luna de pe cer. Nu-nseamnă că le și poate da, cum să dai ce nu ai? Unii la durere și-au turnat părinții, și-au nenorocit frații. Cum să rezişti când îți zdrobesc trupul și îți frâng oasele? În noaptea aceea fusesem și eu ca torturată, și se știe că omul chinuit se angajează la orice, nimeni nu poate să-l condamne, nu era liber, ci silit. Când supliciul a atins culmea, am rostit și eu primul lucru care mi-a venit în minte, poate singurele vorbe pe care nu trebuia să le spun.

În semi-lumina încăperii cu perdeaua trasă, dădeam înapoi. Cine sunt eu să fac legăminte? Şi cu cine? Nu cred că m-a auzit, nu suntem conectați la El în orice clipă. Poate tocmai atunci s-a întrerupt legătura. Sunt mică rău. Cine să ia seama ce spun şi ce nu?

Totuşi, către seară nu mai eram aşa sigură. Cuvintele fuseseră spuse, fie şi în gând; mai mult, deschisesem gura şi cum în dreptul ferestrei deschise era frig, un abur şerpuise dintre buze şi dispăruse sorbit de întuneric.

După o vreme, mi s-a părut că găsisem portița. Poate nu ține cont de cuvinte, pentru că limba pe care-o vorbim noi nu e tot una cu graiul Lui. Ar fi imposibil să vorbim aceeaşi limbă. Avem jargoane, argouri, dialecte, tot ce vrei, numai asta nu.

El, lumina a rostit-o cu lumină,
cerul l-a pronunțat cu cer,
pământul l-a glăsuit cu pământ, iarba cu iarbă.
Rostirea soarelui a fost soarele însuşi,
numirea lunii a fost chiar luna,
animalele şi păsările le-a zis cu trupurile lor.

Abia după cinci zile, când l-a făcut pe om, i-a adus viețuitoarele-n grădină şi s-a amuzat auzind ce nume-i dădea omul fiecăreia, pe limba lui primitivă. Livada răsuna de râsul lui Dumnezeu! Lumea are un avans de cinci zile divine față de vorbele care se căznesc s-o spună, şi de multe ori cuvintele lipsesc. Dar cum se face că, necunoscându-l, simți totuşi locul cuvântului lipsă, de parcă ar exista în tine „ceva” de dinainte de vorbire?

Problema era, aşadar, dacă gândisem cu-adevărat, sincer, din tot sufletul, ceea ce rostisem cu gândul şi cu gura, ori numai mişcasem în gând buzele şi limba. Atunci, nu era nimic valabil: vorbe de clacă, vorbe-n vânt. Fără nici un temei. Bineînțeles, asta se pedepseşte, trebuie să existe o sancțiune. Însă o femeie care

nu-şi ține gura nu poate fi pusă la calvar, numai pentru că a vorbit fără noimă.

Totuşi, îndrăznisem să plănuiesc schimbul, de parcă el ar fi putut să-l primească. Am vrut să procedez ca la piață. Am cutezat să-i vorbesc între patru ochi, închipuindu-mi că avem un limbaj comun. N-am spus doar ce aveam pe suflet, să-mi răcoresc inima, m-am apucat să promit că fac eu ceva în schimbul milei lui, încercând să cumpăr ce nu poate fi cumpărat la nici un preț. Mă înnădisem la vorbă cu el, să-l oblig, să-i impun ce să facă. Nu atât pe mine mă privea jurământul, ci el trebuia să-şi împlinească datoria contractată, să se achite față de mine, dacă era de cuvânt. El ar fi fost singurul de vină dacă fiul meu pățea ceva. Doar el rămânea responsabil de viața şi de sănătatea copilului meu. Şi cu cine mă găsisem să fac toate astea? Cu cel care şi-a lăsat fiul să fie dus de la Ana la Caiafa, abandonat la cheremul a două tribunale opuse, şi apoi şi-a închis ferestrele să nu-l audă gemând. Cu EL îndrăznisem să mă pun. Lui încercasem să-i forțez mâna spunându-i: Pune-te în locul meu! Acum, ce mai puteam să fac? Să zic: Nu ştiu unde mi-a fost capul... Nu mi-o lua în nume de rău! Să-mi fie cu iertare, mii de scuze! Şi apoi să aştept să mi se răspundă: Nu face nimic, nici o problemă! Nimeni nu-i perfect. Trecem peste asta, ştergem cu buretele. Cu buretele îmbibat de oțet, pe care l-a ridicat ostaşul în suliță, spre buzele arse ale celui de pe Cruce.

„O mai ține minte ce am zis ieri?" îmi ziceam. În fond, nu rămăsese nimic scris. Nu semnasem nimic. Ajunsă cu gândul aici, tresăream speriată. El n-are nevoie să-i semnezi cu sânge, nu cere aşa ceva. Legământul, e destul să-l gândeşti. Era mult mai rău decât înainte, când mă lăsam pur şi simplu în voia lui. În plus, mai încercasem şi o târguială, am avansat în preț, pe urmă l-am scăzut. Iar gurile rele ar fi putut spune că renunțând la „coroana de aur" jertfisem tocmai ceea ce n-aveam, sau ceva de care mă puteam lipsi, ca păgânii care ofereau zeilor grăsimea şi oasele. Cum reuşisem să mă-ncurc în halul ăsta? Acum, lumea dată peste

cap, răsturnată cu susu-n jos mă strivea, şi nu mai puteam s-o pun la loc.

Vreo oră-două îmi vedeam de treburi, apoi, îndoiala trecea ca un fulger. De ce sacrificiu putea fi vorba, dacă făceam doar ce-mi stătea în puteri? Nu asta era calea. Era prea comod. Trebuia să țin cont față de cine jurasem. Jurământul nu era absurd decât pentru o furnică. Nu şi pentru el. Specificul lui nu e normalul, ci minunea. Normalul e pentru nevolnici. Şi dacă o prăpădită a apucat să rostească un jurământ, chit că e peste puterile ei, trebuie să şi-l respecte, oricât ar fi de bicisnică, pentru că l-a făcut în fața unuia care numai de minuni se ține. Pentru el, bazaconiile, năzdrăvăniile, ciudățeniile sunt lucruri fireşti. Noi, în schimb, rămânem năuci când vedem ce-i stare. Tot ce face e straniu şi tulburător. Norma lui sunt peştii himerici, ieşind la suprafață în nopțile calme, delfinii şi balenele care dorm sforăind pe ape.

*

...Ăsta a fost răspunsul lumii la naşterea unui copil: capcană tăioasă, ascuțiş, să mi-l spintece, să mi-l sfârtece. Şi paznicii-l chestionau ce căuta acolo, nu cumva voia să fure secrete, la îndemnul cine ştie cui, vreun duşman care-l momise cu o şocolată.

Şi eu scriam! Am vrut să fac un sacrificiu, deşi poate nimeni nu mi-l cerea. Ce să ofer? Coroana mea de aur... Am aşa ceva? Oricine speră că are.

Doamne, copilul meu, plin de sânge, învârtindu-se captiv în cuşca liftului... Şi nemernicii nu chemau Salvarea, îşi consultau prin telefon superiorii. Şi el se uita la mine fără să mă vadă.

– O să-i rămână semnele, mă gândeam. Dacă-l pierd, o să-l recunosc după cicatrice. O să fie ca o urmă de spin.

Cât de greu era copilul meu, când îl întorceam de pe-o parte pe alta, când îl săltam ca să-l schimb. Şi plângea ca un copil ce era, o dâră tulbure îi curgea din ochi pe la colț. Aş fi vrut să-i aduc totul

la pat, dar şi lumea se făcuse grea şi nu se lăsa urnită, cu chiu cu vai reuşeam să smulg câte ceva, lucruri uşoare, o frunză, o cochilie de melc, o pană cenuşie. Voiam să-i arăt că toate existau, la doi paşi, nu trebuia decât să se ridice şi să umble. Însă distanţele se măriseră enorm. De ce tocmai el? E un copil cuminte!

Fulgi albi, uscaţi, de piele moartă,
îmi căzeau pe umeri.
Dacă păsările ar fi avut destul curaj,
s-ar fi aşezat pe mine
şi, prefăcându-se că-mi şoptesc la ureche,
m-ar fi ciugulit, şi dacă m-aş fi scufundat în mare,
peştişori ca nişte semne de carte între ape
s-ar fi apropiat dând din coadă
şi m-ar fi păscut!

Într-o bună zi, coliviile se vor deschide
şi păsările se vor lovi de zări.
Departe, sclipea o lumină,
ca un ac de înţepat fluturi.
Voiam să spun ceva,
dar buzele mi se lipeau.
Cel mai greu de spus e adevărul
curat ca aerul.

Scaunul meu din bucătărie are tăblia spartă, stăteam pe el ca Pythia pe trepiedul ei găurit, numai că al meu era un scaun ca toate celelate şi şchiopăta pe patru picioare, iar în loc de inspiraţie divină mă pătrundea curentul. Ca şi Pythia, nu puteam să ştiu dinainte ce o să gândesc: auzeam morţii şi viii vorbind de-a valma, pleoapele îmi căzeau, mâna era ca plumbul, şi uitam de jurământ, dar Luna şi Maica Domnului îmi aduceau aminte: „Cum ai îndrăznit să te gândeşti la altceva?”.

...Asta s-a întâmplat *atunci*, cu ani în urmă. Acum, copilul meu e bine. Mă citeşte! I-am dat să citească chiar ce scrisesem eu în după-amiaza când a căzut... Absorbit, pare de-acum dus de lectură departe. Vreau să-l strig, să-l opresc, să-l chem, dar nu-mi iese glasul. El nu observă că mă frământ pe scaun, nu se uită la mine. E prea târziu.

Îndărăt, vino înapoi, pentru Dumnezeu! Dar el citeşte, un zâmbet i s-a topit de pe buze în tot trupul. Cum să-l tulbur? Nu l-aş întrerupe nici dacă m-ar chinui o durere atroce, şi calmantul ar fi la el. Aici, un hău a supt lumina. Uscături contorsionate, străzi negre, garduri de sârmă, coridoare absurde. O lume rece, unde mă simt acasă, fiindcă-mi recunosc rănile.

*

La şcoală, o colegă nou-venită în cancelarie, mi-a ieşit cu bucurie în cale, m-a luat şi m-a sărutat pe amândoi obrajii: „Sunt eu, Dora! Nu-ți mai aduci aminte de mine?" Era cât pe ce să-ntreb: „Care Dora?" N-o văzusem în viața mea. Ea părea să mă cunoască foarte bine; probabil mă confunda. Privind-o, căutam vreo asemănare cu singura Doră pe care o cunoşteam: chipul cabalin, coama lungă, roşcată. Am luat întâmplarea ca pe un semn că Dora îmi ducea dorul: împrumutase înfățişarea doamnei ca să vină să mă-ntrebe de ce am uitat-o.

Am început pisălogeala: ce-o fi făcând Dora, hai la Dora, când mergem la Dora... Din păcate, el n-avea nici chef, nici timp. Am zăcut, simțind în trup prezența fizică a jalei: totul mă durea. Cu ochii pironiți în peretele din stânga patului, vedeam imaginea liniştitoare a unui câmp. Îmi mutam ochii la fereastră şi mă uitam la jocul de şah al fațadelor: pătrate albe şi negre, tot atâtea geamuri luminate sau stinse. Mă simțeam ca de plumb. Era o creştere a greutății gândurilor, gravitația se schimbase, ajunsesem pe o planetă unde era practic imposibil să gândeşti. Stele subțiri

apăreau în dreptunghiul de cer, ca nişte cruci făcute la iuțeală: cineva, acolo sus, se închina uitându-se la noi. Reflectându-le, ochii mei erau crucificați fără cuie, nu simțeam nici o durere. Mă gândeam să întind brațele desfăcute în lături, poate că mâinile mele vor întâlni alte mâini.

Seara, spălam la chiuvetă o caisă foarte coaptă; mi-a crăpat în palmă şi sâmburele a căzut în gaura de scurgere. S-a oprit între două lumi, nici la suprafață, să-l pot scoate, nici suficient de adânc să nu-l mai văd. Încercând să-l ajung, l-am înfundat mai rău.

Mă gândeam că în curând are să-mi crească în baie
un cais: chiuveta era gravidă,
o lăsase grea un vagabond trăsnind a parfum,
grizonat pe la tâmple.
El, cine ştie pe unde hălăduia şi n-avea habar,
în timp ce ea, săraca,
înțepenită locului, fixată de zid,
mereu în penumbră, mereu acasă,
se chinuia să-i scoată la lumină
explozia sămânței.

Unii susțin că la Dora trebuie reparată clădirea. Nu cred: atâta timp cât e paraginã, nu va trezi tentații. Iernile grele, zilele urâte ne fac singurii stăpâni. Ieri, ne-am plimbat prin luncă şi pe câmp, am cules iarbă uscată, flori mumificate. Măcieşul bătea în roşu aprins. Ne-am culcat în iarbă, pământul era cald.

Seara, la întoarcere, ne-a făcut semn să-l luăm un preot bătrân. Se ducea la cimitirul de peste linia ferată. De obicei, ne ferim să luăm în maşină străini, am făcut o excepție. A tăcut tot drumul, îi simțeam prezența în spate, privirea în ceafă. În dreptul cimitirului, a spus „mulțumesc” şi s-a dat jos. Şi-a suflecat anteriul, să bage mâna-n buzunar. L-am oprit: „Se poate, părinte?”

Nu-i văzusem nici o clipă fața: în maşină, stătea în unghiul mort al oglinzii, iar acum era vizibil doar trunchiul, încins peste anteriu cu o curea roasă. A spus cu glas scăzut, dar limpede: „Ascultați-mă pe mine, nu mai e mult! Se va sfârşi curând." L-am înțeles perfect. Sau am crezut că-l înțelegem. Ne-am uitat lung după el, în timp ce se îndrepta, tot fără față, spre poarta cimitirului.

Sunt o invenție, trebuie să-mi fabric răsuflarea,
extrăgând aerul, topindu-l,
bătându-l repede cu ciocanele inimii:
o bucățică de om pe scaunul şchiop.
Ca să fiu, trebuie oare să urlu cu lupii?
Să stai să te miri a ajuns vitejie.
Respir, nu respir, trezesc suspiciuni.
Dar şederea mea pe aici se îndulceşte singură!
Nu-i drept, nu s-a schimbat nici un semn,
nici o iotă, şi totuşi viața se zahariseşte,
înger oprit în cădere cu tot cu viermi:
se apucă să mă fericească!
Cu noduri nedescâlcite, cu semne nedezlegate,
cu insecte jilave țâşnind din orga aripilor,
nejudecată lumea se bucură!
Nu s-a rupt nici un lanț,
nu s-a desfăcut nici un lacăt.
Prin aer zboară, găunoase, stive de pene
mai grele decât cerul. Când să fac vreo minune,
când să stârpesc balaurul?
Cu capul veşnic lovit de pragul de sus,
care coboară anume, ridic ochii
şi văd seninul în picioare pe munte.
Ar fi trebuit să pricep şi să mor,
dar eu, încăpățânata, cap tare, trec prin iarnă
ca gâsca prin apă. În scăfârlia mea,

frigul intră mai greu decât prin cojoace de oaie.
E vremea când vorbele se văd,
fuioare de abur ies pe gură.
Uită-te pe geam: eu sunt cea de afară,
iarna mi-a pus la gât o literă de argint,
şi de tocite ce-s braţele,
la capul străzii scap în cer ca luna.

Eu sunt sufletul şi car după mine trupul, gealatul,
care mi s-aşează în cale de-a latul.
Eu sunt eroina din strugurii putrezi,
din bobul de grâu scuturat, eu sunt viteaza
din guşa unei păsări.
Pe jos mucegăiesc fărâme de pâine,
în care ascunşi eroii se ţin.
Am să mă duc să mă plimb,
am să stau buimăcită în mijlocul lumii.
Eroul din basme are prieteni, calul vorbitor,
alaiul de furnici, roiul de albine.
De la un timp, amicii îl lasă pe rând,
el pleacă mai departe, din ce în ce mai singur.
(În timp ce scriam fraza asta,
un păianjen mi-a căzut pe foaie, minuscul;
l-am scuturat în palmă,
a rămas suspendat în firul elastic).
Într-una din ferestre era luna,
în cea opusă se consuma, orizontal, asfinţitul.
Două avioane albe au agăţat lumina,
întinzând fire pe cer. La un moment dat,
şi luna a apus: „Până aici, mai departe nu pot...”
Şi eroina de mine, titanică se duce înainte,
să dea piept cu preafrumosul aisberg.
Scuză-mă, sunt foarte prinsă,
fiecare secundă mi-e plină:

simt genunchii în care se lasă țara,
și râvnesc în osul frunții să urc.
În vremea asta, paiața se-ndoapă cu marmură,
minciuna se umple cu carne vie.
Oraşul e plin de statui şi de crime cu premeditare.
Gonite de stridență, formele simple se duc
să se toarne în nisip,
materia impură devine solemnă.
Ferice de cei care-au stat întronați în clipe
și nu s-au gândit să abdice,
de cei care nu s-au abătut din drum, sub vânt,
de asemeni ferice! Dar trebuia să fie cineva
capul pe care se ridică părul, râsul strident al fricii,
trebuia să fie cineva masca ridicolă.
Cu o rază prăbuşită pe umăr, plec,
un steag răsuflat îmi iese pe gură, nu-l mai încap,
încalec un cal de paie;
cărunt e steagul ce-mi flutură-n urmă,
zdreanță prinsă de umărul stâng.
De-o fi să mor, vă rog să izbucniți în râs:
„Ce caraghios s-a dat peste cap!”

PARTEA a II-a

(iarna 1989 şi după aceea)

Toate erau tinere, până şi primăriile.

I

Ce secret îşi tot şuşotesc la ureche cele două colege în cancelarie, ascunzându-se de mine? Sigur e ceva legat de evenimente. De-abia aştept să văd ce-i pe stradă, dar sunt de gardă în şcoală. S-au făcut liste cu gărzi, pentru că se-ntâmplă ceva. O să fiu şi mâine, pe 22. La două soseşte schimbul şi plec. Toţi îmi recomandă să am grijă pe unde merg şi să dau telefon când ajung acasă. Oare de ce atâta grijă?

Plec împreună cu o colegă şi văd că nu mai poate de frică. Mergând spre Piaţa Universităţii, ni se lămureşte ochilor o mulţime adunată în jurul ieşirii din pasajul subteran. O sfătuiesc să facă stânga-mprejur, spre Piaţa Rosetti. „Dar tu?” „Mă descurc eu”.

O iau pe ulicele binecunoscute din spatele spitalului Colţea şi ies în bulevard. Pe jos, portrete călcate în picioare şi bine terfelite. Manifestanţii, nu mulţi, strigă şi scandează. Dar ce diferenţă faţă de strigătele moarte pe care le-auzeam la radio, cu câteva ore în urmă!

Ajunsă acasă, văd de sus cum piaţa se umple. Tanchete şi camioane militare trec repede prin mulţime şi dispar. Lumea strigă: „Li-ber-ta-te! Li-ber-ta-te!” Pe la patru, când începe să se-ntunece, apar alte tanchete cu tunuri de apă, aflu că împrăştie de fapt o soluţie cloroasă, care arde pielea. Trec şi astea în huiduielile şi fluierăturile mulţimii. Miliţienii de la circulaţie sunt înconjuraţi, lumea încearcă să-i convingă de ceva, ei stau încremeniţi, înghesuiţi unul în altul ca oile; se retrag încet-încet pe-o stradă laterală şi dispar.

E noapte de tot. În afară de uniformele kaki, se văd acum mascaţi, cu coifuri şi scuturi albe. Câţiva manifestanţi încearcă să bareze bulevardul în dreptul bisericii Colţea, dar n-au cu ce. Leagă un furtun de două felinare vecine, însă nu reuşesc să-l facă să stea întins; târâie în mijlocul drumului un cântar de stradă şi câteva pubele de pe la blocuri, degeaba: baricada nu stă în

picioare. Asfaltul e ud, mânjit de spuma vărsată de tunuri mai devreme. Deodată, încep rafale, tot mai dese. Nu ştiu cu ce se trage. De împuşcăturile din timpul războiului nu-mi aduc aminte, iar altele n-am mai auzit de-atunci. Nu ştiu nici ce sunt proiectilele roşii care trec pe deasupra bulevardului, cu zgomot infernal. Bărbatu-meu spune că par să fie trasoare. Nu ne mai auzim unul pe altul, trebuie să ţipăm. La Colţea încep să bată clopotele: nici clopote nu am mai auzit de nu mai ştiu când.

După miezul nopii, tirurile roşii şi împuşcăturile se-ntețesc. Se trage neîntrerupt. Văd de la ultimul etaj trupuri întinse pe asfalt. Proiectilele roşii parcă vin de nicăieri şi tot acolo se duc. Mă-nchin. Spun de mai multe ori: Doamne Dumnezeule... Uite-aşa ne-aducem aminte de Dumnezeu.

Poate să pară ridicol, dar la-nceput nu mi-a venit să cred că se poate muri. Abia după ce-am văzut oamenii căzuți am înțeles. Şi imediat m-am gândit: eu nu! Nu ştiu de unde mi-a venit ideea că eu n-am să cad.

În piață, lumea se răreşte, unii se refugiază în gurile pasajului, alții în ganguri, la intrările blocurilor; mascații cu scuturi albe îi urmăresc, îi scot din ascunzători îi fugăresc ori îi târâie de picioare. Strigăte, vaiete. E două noaptea. O tanchetă trece printre blocuri, îndreaptă țeava tunului în sus şi trage în ferestre şi balcoane.

Plângem, în culmea groazei şi a disperării. Ne gândim la ziua de mâine. Îmi aduc aminte că văzusem seara o maşină neagră trecând încet pe lângă demonstranți. Probabil filma. Va urma represiunea. Blocurile din preajma pieței vor fi scotocite din subsol până-n acoperiş, iar turnătorii locali îşi vor face datoria. Ne trec fiorii, şi totuşi, aşa îngroziți cum suntem, cădem, aproape fără voia noastră, în somn.

Ne-am trezit în vuietul mulțimii care murmura ca marea. Oameni s-adunaseră iarăşi cu miile în piață. Mulți şi pe acoperişul spitalului, nu m-am mirat, de vreme ce piața nu-i mai încăpea. Ce am văzut în dimineața acelei zile n-a fost minciună.

*

E foarte bun entuziasmul, e ca şampania! Ies pe stradă, trec prin mulțime: e răcoritoare. Observ că puloverul lălâu e semnul distinctiv al revoluționarilor. Un actor, îndrăgit de când a fost Hamlet, mimează România revoluționară, variantă masculină: cu brațul întins spre soarele de pe cer strigă „Dumnezeu e cu noi!" şi un val de urale îi răspunde.

Mă duc spre şcoală pe drumul meu obişnuit. Sunt iarăşi de gardă. Pe străzile laterale, maşinile circulă parcă mai liber, descătuşate, pasagerii scot brațele pe geam făcând semnul victoriei; unii şi-au pus brasarde tricolore, alții flutură steaguri din mers. Steagurile nu mai au la mijloc stema, sunt găurite.

La şcoală, găsesc două colege speriate; se miră: nu s-aşteptau să mă vadă venind „să schimb garda". Una se chinuie să răzuie cu un cuțitaş personal pozele „tovarăşului" şi ale „tovarăşei" de pe o gazetă de perete; merge greu, au fost temeinic lipite. După-amiază se primeşte prin telefon ordin de la minister: să se dea jos toate „lozincile şi portretele". A venit şi clipa asta! Simt o satisfacție nemărginită, în timp ce mecanicul se cocoață pe-o scară şi le dă jos, unul câte unul. Au fost depozitate în anticamera WC-ului, cu capul în jos, ca mai demult portretele lui Stalin, descoperite de mine pe cheiul Dâmboviței, sub forma unui chioşc „de sticle şi borcane goale". Nici eu, nici mecanicul nu ne ascundem mulțumirea. Totuşi, conducerea îşi rezervă o portiță, în caz să se schimbă macazul: celălalt corp de clădire, cu uşile încuiate, rămâne cum a fost. Apoi, bisericile au început iar să tragă clopotele. Mi se părea că aud şi clopote fără biserici.

Se-ntunecă şi odată cu-ntunericul se-ndesesc împuşcăturile. Străzile răsună. Adevărată canonadă. La un moment dat mi se pare că se trage şi cu tunul. O vecină, din casa alăturată de şcoală, năvăleşte şi spune că apa e otrăvită. „Nu beți apă, nu aprindeți gazele, nu băgați nimic în priză, că explodează!" Mă duc la chiuvetă, deschid robinetul şi beau o cană. Îi spun, calm, că

bărbatul meu lucrează la apă, e de gardă acolo, dacă ar fi fost vreun pericol m-ar fi prevenit. Se uită la mine mută, holbată, şi pleacă în trombă.

*

S-a făcut întuneric, văd pe geam faţadele palide ale caselor de vizavi; cerul e roşu de proiectile care trec în valuri neîntrerupte. Portarul a dispărut, îmi închipui că zace pe undeva rănit, îl caut pe-afară, pe lângă gard, pe lângă ziduri, nu-i nicăieri; n-am cum să-l strig pentru că nu ştiu cum îl cheamă, e un ţăran de pe lângă Bucureşti, proaspăt angajat. Îl descopăr căzut cu capul pe masă în ghereta de la poartă. Zgâlţâit, nu se mişcă. O fi mort! În zgomotul infernal, abia îmi aud vocea; îl scutur, şi în fine începe să mişte, se chinuie să-şi ridice capul. E mort într-adevăr, dar mort de beat. Jos, lângă scaun, o sticlă. Trezit cu chiu cu vai, strigă că pleacă şi el în piaţă, la revoluţie, cu greu am izbutit să-l opresc oferindu-i un senviş cu brânză şi un ou fiert. Luăm hotărârea să ne încuiem în clădire, cu luminile stinse. Raza lanternei trezeşte umbre neliniştite pe culoarul cu dulapuri. N-avem la noi decât un cuţit de tăiat pâine şi toporişca din panoul PCI. Rafalele se înteţesc şi parcă s-apropie. Portarul pleacă la ghereta şi la sticla lui.

Încui uşa după el, m-aşez în genunchi, cu capul pe un scaun şi încep să mă rog. Canonada de-afară a depăşit orice limite; „mai mult de-atât nu se poate”, îmi spun, însă vuietul creşte mereu. Încerc să fac singurul lucru care-mi stă în putere: mă rog, stăpânindu-mă să nu-ncep iarăşi să-i ofer lui Dumnezeu ceva în schimb. Totuşi, gândul lăturalnic, alungat, stăruie ca o ispită: oare ce aş mai avea de dat? Mă bat peste gură. În genunchi, cu capul pe scaun, mă rog. Nu mi-e ruşine, dar nu aş vrea să mă vadă nimeni stând aşa.

Mă gândesc la oamenii din zori, care au venit pe locurile unde se murise noaptea. Mi s-a povestit că veneau râuri-râuri pe Calea Moşilor şi pe alte artere, unindu-se pe parcurs, iar lumea trezită

de murmur şi de ritmica paşilor ieşea la geamuri salutând cu fluturări de braţe, şi alţii şi alţii se adăugau mereu şuvoaielor în mers. Nu voi uita asta cât voi trăi. Aşa se explică şi şederea mea aici, inutilă şi primejdioasă, în şcoala pe care n-am cum s-o apăr. Clădirea veche are tot soiul de ascunzişuri: podul, cotloanele, subsolul... Un profesor bătrân îmi povestise mai demult că pivniţa este în parte inundată, jos sunt încăperi adânci şi întortochiate, numai un scafandru ar putea să le cerceteze... Poate de asta podelele sunt aşa de reci, până şi vara trage la picioare.

Totuşi, nu mi-e frică. Mai târziu, o prietenă a venit să stea cu mine. Vorbim despre tot ce ne trece prin cap, vrute şi nevrute, dar timpul trece greu.

Colegul care trebuia să mă schimbe nu soseşte la ora 22. Îl sun acasă, după vreo trei sferturi de oră apare. Directoarea telefonează să afle în ce stare e şcoala; colegul o informează că mă găsise „cu încă o persoană", despre care nu ştie cine e. Îmi înfund pălăria pe cap, îi urez gardă uşoară, şi plec împreună cu prietena, pe străzile pustii din preajma şcolii, cunoscute, pentru că le bat zi de zi. Mergând, pălăvrăgim. Când proiectilele şuieră prea aproape, ne refugiem prin ganguri, pe sub streşini, şi-mi aduc aminte că tot pe-acolo mă feream de obicei de câte-o ploaie cu spume.

După ce trecem de jumătatea distanţei, tirurile se înteţesc; ne adăpostim într-o clădire veche, la picioarele unei scări. Prin geamul uşii, văd deasupra casei vecine câteva stele clipind. Deodată, pe stradă apare o maşină de culoare închisă, un ARO, merge suspect de încet, parcă ar căuta pe cineva. Stăm pe-ntuneric şi ne e frică să şi respirăm. Maşina opreşte ceva mai încolo, coboară câţiva în civil şi nişte miliţieni. Se-ndreaptă cu paşi rari spre uşa în spatele căreia ne-am ascuns. Maşina e plină, se aud un fel de tânguieli înfundate. Unul dintre miliţeni s-apropie de geam, îi văd ochii. Ei trec mai departe, auzim motorul maşinii mai tare. Pleacă.

Plecăm şi noi. Prietena mă trage spre trotuarul dinspre spitalul Colţea: „Să fim mai aproape, dacă..." Ne-apropiem de piaţă,

glasurile mulțimii s-aud tot mai tare. Când ieşim în bulevard nu mă mai tem deloc. Mulțimea scandează ceva, disting cu greu: „Dra-cu-la! Dra-cu-la!” Nu-nțeleg de ce. Miroase greu, un iz înțepător, observ şiroaie de dâre umede pe ziduri. Acasă, aflu de ce mă ustură ochii: gaze lacrimogene.

Ca marea când o vezi de-aproape, revoluția, pe lângă culoare şi sunet, are şi miros: urină şi praf de puşcă. Cu creierul înceţoşat de nesomn, încerc să explic în scris ce văd, începând mereu şi nesfârşind nimic.

*

Scriu, şi la câteva zeci de metri, în piață, se trag focuri de armă. Nu ştiu ce sunt: pistoale, mitraliere... E a treia noapte.

Pe băiatul nostru, în toate zilele şi nopțile astea, m-am străduit să-l țin să nu plece de-acasă. Dacă eu şi bărbatu-meu suntem „de gardă” undeva, el nu mai trebuie să facă gesturi eroice. O să se ducă totuşi la slujba lui, tot la „întreprinderea apei”, la o stație, mai la marginea oraşului, unde nu e revoluție.

Mă gândeam că va trece vreme până să învăț că pot face şi spune ceva din propriu impuls. M-am mai gândit că nu trebuie să uit nimic. Şi mai ales nu trebuie să-mi mai fie frică! Am scris asta în agendă, acasă, în noaptea de 22, pe la unu, după ce mă-ntorsesem pe sub tirurile roşii care acopereau străzile. Acum, în timp ce scriu, aud focuri de pistol şi mi se pare că bat chiar lângă ferestrele noastre. Notez în agendă o frază inutilă: „Mai e puțin şi se face ziuă!” Odată scrisă, fraza mă liniştește ca o faptă.

Ecranul televizorului frige, şi de încordarea de-acolo, şi de ochii noştri care nu se mai dezlipesc de el. Dar vocile şi fețele crainicilor sunt crispate. Vorbim la telefon fără să ne mai ferim, nu ne mai temem că ne-ascultă cineva. Şi chiar dacă ne-ascultă, n-are decât!

Brusc, ecranul se-ntunecă şi ni se face frig. Nu se mai aude decât vocea gâtuită a crainicului care ne imploră să nu

demobilizăm. Trec minute lungi, se simte în aer un fel de efort, parcă se naşte ceva. În fine, ecranul se luminează iar, răsuflăm uşuraţi. Crainicul spune că momentul de criză a trecut...

Întuneric. Numai lampa mea mică e aprinsă în casă. Afară, focuri de armă. Nu ştiu de ce plâng. Mă străduiesc să n-adorm, dar în cele din urmă cad într-un somn zbuciumat, adânc şi scurt. Visez mult, şi, culmea, mă visez aşa cum eram înainte, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Visele anacronice n-au reuşit să ţină pasul cu evenimentele. Când mă dezmeticesc, o teribilă uşurare mă cuprinde descoperind că nu sunt în vis.

E a patra zi. Lumina îmi scoate la iveală ridurile, cearcănele, firele de păr alb. Azi vom împodobi bradul de Crăciun. A fost adus de-afară din balcon şi aşteaptă. Nu-i lipseşte nici o ramură. La noapte, vom dormi pe rând, să fie cineva de veghe. Se trage în continuare, mai rar ziua, mai des pe-ntuneric. Nu-mi pot închipui cine-i atât de nebun. La televizor se fac apeluri la raţiune, li se cere „teroriştilor" să depună armele, li se promite clemenţă. Dar aud de oameni împuşcaţi în propria lor locuinţă, de gloanţe intrate pe fereastră în clipa când au dat perdeaua la o parte. Oameni împuşcaţi pe stradă, copii ucişi în paturile lor. Nişte tineri au făcut pe străzi cordoane care controlează maşinile şi trecătorii: teroriştii pot lua cele mai neaşteptate înfăţişări, de la bunica adusă de spate ori cucoana cu pălărie, până la domnul jovial de patruzeci de ani care te acostează pe stradă. Zvon: cică s-au împărţit în unele locuri pâini injectate cu otravă. Nu cred, şi totuşi...

Caut prin casă ceva să-i fac bradului o panglică tricoloră. Încet-încet, îi atârnăm câteva globuri şi mere, miros bine în odaie. Şi pe străzi am văzut o mulţime de brazi, prin toate locurile pe unde s-a murit. Când mă mir cum au apărut, mi se spune că oamenii au început să se strângă în centru chiar în zilele când se cumpărau brazi din pieţe, mulţi aveau la ei câte unul şi nu l-au mai dus acasă.

Se mai spune că în noaptea de 21 răniții erau încărcați laolaltă cu cadavrele în camioane cu prelate, duși nu se știe unde și îngropați de vii, iar pe cei care ajungeau totuși la spitale medicii opriți de securiști nu puteau să-i opereze; un chirurg în situația asta a amenințat că se stropește cu benzină și își dă foc. Se spune că depozitul fiind aruncat în aer de teroriști, în spitale lipsea sângele, și s-a stârnit un val de sângerări voluntare sau numai o undă de zvonuri despre mulțimea care alerga la centre să-l doneze din venele proprii.

Se zvonește despre teroriștii ascunși în guri de canal, despre medicii care operează plângând, despre satele din zonele apropiate, unde țăranii au format convoaie de căruțe cu alimente care aveau să sosească în curând în oraș... „Suntem cu adevărat disprețuitori de moarte!" mă gândesc văzând că o fată și un băiat se sărută ca la teatru în timp ce pe deasupra lor zboară proiectile. Și mă bucur, Doamne, cum mă bucur că am ajuns să simt un început de speranță, însă când deschid ochii mai bine nu deosebesc în jur decât ulițe negre, tăcute și pustii, cu rigolele pline de gunoaiele iernii.

O imagine a stăruit pe ecran, în ziare și în minți: o mamă cu pântecele despicat, și pe burta ei pruncul scos din ea, mort nenăscut. Putea fi luată din morga unei maternități și folosită ca dovadă a luptei fratricide, dar oricum, trebuie să treacă multă vreme până să ne putem uita firesc unii la alții în ochi.

*

Nu faptul că a fugit mi se pare ciudat, ci alegerea modului de a fugi. În povestea imaginată de mine cu vreun an-doi înainte, C... încerca să se refugieze în biserică, apoi fugea bezmetic printr-un parc pustiu. Acum, alesese calea cea mai puțin eficientă: prin aer, în văzul tuturor, deși existau ieșiri subterane. Nu mi-a trecut prin minte acest scenariu, cu helicopterul desprinzându-se de pe acoperișul palatului, în huiduielile mulțimii.

Pilotul, deşi cu pistolul în ceafă, s-a lăsat pe şoseaua veche spre Găeşti. Fugarii au oprit o maşină şi l-au obligat pe şofer să-i ducă spre Târgovişte; au fost urmăriți tot timpul de o dacie roşie, în care erau patru pădurari. S-au oprit la o moară, apoi la un CAP, să dea un telefon; în fine, automobilul s-a stricat. L-au silit pe un om care-şi spăla maşina în faţa porţii să-i ducă mai departe. Stăpânul primei maşini a dat telefon la Televiziune şi a povestit ce i se-ntâmplase. A doua maşină avea aparat de radio, aşa că fugarii auzeau ce se petrecea la Bucureşti, în piaţa Palatului. La Târgovişte, garda de corp a fugit. Străzile târgului erau pline de grupuri de oameni. Au încercat să intre la Combinatul de Oţeluri Grele, dar maşina a fost bombardată cu pietre. În cele din urmă, s-au adăpostit la o fermă de ierburi medicinale. Acolo, C... a stat de vorbă cu secretarul de partid şi l-a întrebat ce vor oamenii; acesta i-a înşirat o listă de „capete de acuzare", iar C... se arăta la fiecare surprins şi revoltat. „Ai înfometat poporul!", „Ai distrus satele!" „Eu?... Niciodată n-au dus-o ţăranii mai bine!" Se apăra găsind argumente. Secretarul de partid l-a asigurat apoi că va fi judecat „şi cu bune şi cu rele".

Cică ar fi încercat să se refugieze şi la o mănăstire, dar n-au fost primiţi. Aşadar, a tatonat uzina, mănăstirea, oraşul şi satul: peste tot a fost respins. Cei doi au fost capturaţi undeva, pe lângă Târgovişte. Cu privire la soarta lor părerile sunt împărţite: unii spun să fie închişi pe viaţă, alţii că trebuie obligaţi să trăiască în condiţii identice cu cele pe care le impuneau ei poporului.

Când din ecranul televizorului au ţâşnit primele colinde cu naşterea lui Iisus şi Florile dalbe, am izbucnit în plâns.

Era o zi superbă de iarnă şi am cumpărat pentru sărbători felii mari, roşietice spre negru, de carne congelată. Vacă irlandeză. N-am înţeles cum sosise atât de repede, se pare că era un ajutor, aşa cum ţările care au mai mult trimit popoarelor înfometate. Unii spuneau că ar fi trebuit să le primim gratis, dar „ăştia" le-au pus la vânzare-n magazine. Printre fibrele de carne macră erau straturi

groase de grăsime galbenă. Am făcut supă şi sarmale; mănânc şi mi se face rău: seul pluteşte deasupra. Zac vreo două zile: nu-mi priesc vacile irlandeze. Mă-ntorc la cartofii mei. În schimb, legumele înghețate, în pungi mari, „din rezervele armatei americane", au fost bune. Am mai luat de câteva ori. Pe urmă, au început să apară şi altele, lucruri banale probabil în alte părți, dar noi le vedeam şi le gustam pentru prima oară. În piața Amzei, am găsit la un magazin „brânză feta", mi s-a părut că n-am mâncat în viața mea ceva aşa bun. Ne săturăm într-un mod la fel de umilitor ca înfometarea. Abia acum ne dăm seama cât de lungă şi de reală ne-a fost foamea din creier.

De la patru după-amiază, străzile sunt pustii, sinistre. Încercăm într-o seară să ajungem la Poştă, aveam de expediat un plic. În fața Telefoanelor, tancuri. Clădirile pe Calea Victoriei sunt împuşcate, cu geamuri sparte, Palatul Regal - aproape distrus, la fel Biblioteca Universitară. Singurul neatins e Ateneul, păzit de statuia lui Eminescu „pururi tânăr înfăşurat în manta-i"; cineva i-a legat pe braț o panglică tricoloră. Un milițian rebegit păzeşte în stradă, în dreptul Romartei; îl întrebăm dacă e pe undeva vreo Poştă deschisă, spune că nu ştie nimic. Zăpada e murdară, pe ziduri e o peliculă de jeg. Ne-ntoarcem acasă înghețați, ținându-ne unul de altul.

Cei care n-au auzit în viața lor decât minciuni oficiale, cei care nu ştiau cum e libertatea şi cum se pronunță adevărul, au fost totuşi în stare să se expună pericolului morții pentru libertate şi adevăr. Asta arată, dacă mai era nevoie, că libertatea şi adevărul existau în ei înşişi, altfel cum ar fi putut să le ceară? Dictatura fiind negativul libertății, ea însăşi ne-a scris în carne ce să cerem, e autoarea programului pe care-l striga mulțimea în piață.

Mă uit în prostie la televizor, la toți cei care se perindă pe ecran, se bat cu pumnii-n piept şi îşi pun cenuşă-n cap. Afară, se trage-n continuare. Deocamdată, e încă lumină, soare, dar cum se va lăsa întunericul va fi infernal. Ferestrele dinspre apus au şi-nceput să se-nroşească, deşi abia a trecut de amiază. Mă-ncordez şi mă aud

spunând tare: „Hai să ne rugăm să nu apună soarele!” Ai mei se uită la mine mirați. Mă aprind și încep să le explic: de ce-ar fi imposibil? Dacă altceva tot nu putem face... În odaie se lasă tăcere. Nu știu la ce se gândește fiecare. După o jumătate de oră, văd că ferestrele s-au făcut negre. Tragem perdelele, ca să putem aprinde cât de cât o lumină. Se trage tot mai tare, atât în fața blocului, cât și în spate, înspre Piața Unirii.

Șpicherul citește solemn comunicatul cu judecarea și condamnarea celor doi Ceaușești, adăugând: „Sentința a fost executată imediat.” Senzație de frustrare: nu așa a fost vorba, trebuia să fie judecați în public, pe îndelete. Ni se spune că totul s-a făcut repede pentru a se pune capăt terorismului. Câteva imagini în care-i vedem sub pază militară, coborând din burta unui tanc. Promisiune că se vor difuza și alte imagini, deocamdată filmul e în pregătire, un document prețios „pentru istorie”, în unic exemplar. Promisiunea e repetată din sfert în sfert în oră, și ni se spune să rămânem în fața televizoarelor, ceea ce și facem, până dimineață. Poate că manevra televizată era menită să nu ne lase s-adormim. Emisiunea s-a-ncheiat tot cu o promisiune: vom vedea imagini în cursul zilei. După prânz, cei doi apar într-adevăr pe ecran: uciși. Nu simt nici o remușcare, doar greață. Ne-au spurcat Crăciunul.

Ce bine că ninge, încă de-aseară. E nevoie de ninsoare ca s-acopere totul. Mă bucur văzând cum s-așterne albul. Noaptea, continuă să se tragă. Cineva îmi spune că în cimitirul Ghencea se dau lupte grele, crucile sunt sfărmate de gloanțe. Cine și de ce?

Totul se desfășoară invers: după execuție, așteptăm să vedem filmul procesului. Reculăm, reculăm, reculăm! O putere imensă ne trage înapoi în timpurile din care tocmai ieșisem: întâi i-am văzut împușcați, apoi venea judecata, pe urmă fuga, scena balconului, și cine știe unde mai ajungeam. Poate la Congresul XIV, ori la ședința restrânsă în care C... amenința că-și dă demisia și pleacă, și toți îl rugau cu țipete și lacrimi să rămână. Ne căzneam să ne smulgem din trecut, dar timpul mort ne sorbea

îndărăt ca o bulboană. Ne zbăteam să scăpăm, iar clipele, orele, zilele tinere treceau goale de noi înainte, uşoare şi limpezi, fără umplutura scârboasă care le-ar fi putut înnămoli. Frumoase, curate, clipele se luminau, le vedeam cu ochii, oarecum din afară, dar încă nu pricepeam că noi înşine eram sâmburele murdar al vremii.

Noaptea târziu, ni se arată cum au fost judecaţi. Filmul a fost prelucrat încât să nu apară nici o imagine a unei alte figuri înafară de-ale lor. Singurele personaje vizibile sunt medicul care i-a luat lui tensiunea înainte de proces şi un tip în picioare, care nu-l slăbeşte din ochi, aţintit ca un câine de pază. Vocile sunt deformate, fie intenţionat, fie din proastă imprimare. Cei doi nu vor să recunoască nici tribunalul, nici acuzaţiile; pe feţele lor, mirare simulată şi mult, foarte mult dispreţ. De-a lungul rechizitoriului, apelativele se schimbă, de la „domnule", „dumneavoastră", „dumneata", la „inculpat" şi „tu". Ea pufneşte dispreţuitor, el se îndignează şi se uită mereu la ceas. Refuză să răspundă, nu se ridică în picioare în faţa tribunalului care-i condamnă pe amândoi „în numele poporului"; la un moment dat, ea rămâne cu ochii-n gol, se pare că a înţeles. Ne uităm şi nu ne vine să credem: ăştia să fie, din cauza lor am tremurat? O cotoroanţă şi un şmecher bătrân.

La sfârşit, ca şi cum ar fi vrut să restabilească cronologia, se repetă imaginile cu ei morţi, şi totul, procesul şi uciderea îmi par acum inutile, ridicole şi tragice. Nici vorbă să mă pot bucura, iar mesajele transmise la televizor, „de bucurie şi satisfacţie", îmi sporesc greaţa. Brusc, îmi dau seama că mă feresc să spun tare că procesul şi execuţia mi-au făcut silă. Nu cumva mi-e frică? Iarăşi? De ce şi de cine?

Bineînţeles, noaptea visez urât. Un somn agitat şi un vis straniu: de pe faţa lui C. se dezlipea o mască oribilă de piele, şi căuta o altă faţă pe care să se pună. M-am trezit scăldată-n sudoare; m-am repezit la oglindă să văd dacă n-am gura strâmbă. Câteva ore mi-am supravegheat gesturile, să nu toc aerul cu mâna dreaptă.

Toată lumea scrie „mesaje” şi „apeluri”. Continuă să se tragă, mai ales noaptea. De la Universitate la Piața Romană, tot bulevardul e dedicat unui cult al morților: cruci, inscripții, afişe votive cu versuri sau fraze de recunoştință, buchete de flori. Aud că o pată de sânge care avea forma unei hărți a fost lăsată neştearsă. Se succed rafale de împuşcături, şi totuşi e multă lume. Merg împreună cu bărbatu-meu, ținându-ne de mână. E nedormit, de mai multe nopți n-a fost acasă, dar a ținut să meargă cu mine. Se trage de pe acoperişurile blocurilor din stânga noastră. Ne uităm la oamenii de pe stradă: nu le e frică, unii au făcut chiar coadă în fața unui restaurant, unde se vinde la tarabă ceva de mâncare. Cerul e-aşa de senin că albastrul însuşi s-a stins şi s-a topit într-un gri foarte blând şi înalt. La Romană e miting, lume strânsă, într-un copac – un manechin spânzurat, cu o inscripție pe piept. Lângă el, tot spânzurat, un bust alb, un Ceauşescu de ipsos. La ieşirea din piața Romană, un baraj de control, nişte tineri. Ni se cer actele, suntem pipăiți din cap până-n picioare, controlați şi în pălării; unul cu ochelari ne ia interogatoriul: n-avem vreo relație de rudenie cu cineva de la Contrainformații? Amândoi izbucnim într-un râs crispat. Ne lasă să plecăm. Până la Lupoaică, mai trecem prin cinci controale. Însfârşit, îi văd pe Romulus şi Remus atârnați cu gurile de țâțele Lupoaicei, sugând incontinuu bronz. Drumul spre Televiziune e barat de armată şi tancuri. Cartea şi scrisoarea pe care voiam să le ducem acolo au intrat în buzunarul unui căpitan, cu promisiunea că le va trimite el. La întoarcere, pe bulevard, dintr-un camion în viteză cineva aruncă ziare; alergăm şi noi şi apucăm câteva. Mergem pe partea stângă a bulevardului, sub rafalele care se întețesc. Din când în când, ne adăpostim în intrări, împreună cu alții, înghesuiți, apoi ieşim şi ne continuăm drumul ținându-ne strâns de mână. În trecere, citim lozincile de pe ziduri şi vitrine, unele cu negru, altele cu roşu ca sângele.

Cei care-au murit capătă față şi nume, ziarele se umplu de fotografiile lor. La şcoală, ne întrunim să alegem noua conducere.

Directoarea s-aşează-n capul mesei ca de obicei şi-ncepe să spună ce avem de făcut; e întreruptă de glasuri enervate, se stârneşte vacarm, ea s-aşează jos, roşie ca focul, şi tace. Este ales un comitet al Frontului de Salvare Naţională, majoritatea sunt cei mai tineri dintre noi. Unii colegi mă privesc afectuos, alţii chiar cu duioşie, ceea ce mă îngreţoşează. Fosta conducere e neagră de supărare, le doreşte celor noi, pe ton ironic, „succes". Foştii membrii de partid, cu funcţii şi răspunderi sunt plouaţi şi tăcuţi.

Simt că voi descoperi cel puţin două lucruri, şi parcă mă şi tem: întâi am să văd dacă mai există cenzură; apoi, dacă lumea asta „nouă" mă primeşte sau mă respinge.

Dacă aş putea să ţin clipa în loc, i-aş spune: „De ce vii aşa de târziu?" Poate mi-ar răspunde: „Nu vin pentru tine, ci pentru noaptea de-afară." Aşa cum unii dintre cei plecaţi de zeci de ani revin acum în ţară, aş vrea să mă pot întoarce şi eu în propria mea viaţă şi să-mi spună cineva: „Bine-ai venit!"

Pe urmă, a început să ningă, o ninsoare leneşă căzând încet în gerul nopţii, peste soldaţii întinşi pe burtă, de pază în unele răscruci.

*

În ajunul Anului Nou, aflu că s-a dat un decret (o, Doamne, iarăşi?): orice persoană care poate fi învinuită de terorism, adică de purtare de arme de foc sau albe, de răspândire de zvonuri şi multe altele, gama e largă, va fi adusă în faţa Tribunalului militar şi judecată conform procedurii de urgenţă. Nimic mai simplu decât să aduci, în asemenea condiţii, pe cineva în faţa Tribunalului, e suficient să-i strecori în sacoşă, în tramvai la-nghesuială, un pistol şi să strigi „teroristul!" Câte răzbunări posibile! Mai ales la ţară, unde nu stă nimeni să-şi păzească noaptea grajdul sau coteţul. Pe stradă, observ siluetele unor mari camioane militare, cu prelată, ieşind încet dintre blocuri, ca şi cum ar fi la pândă.

Continuă să s-audă focuri de armă. Azi, se trăgea chiar din blocul vecin. La ultimul balcon fusese depistat un terorist la prânz, a venit armata, două tanchete cu soldați. Teroristul era instalat într-o poziție de unde vedea fără să fie văzut şi trăgea fără să poată fi împuşcat. După zgomot, părea să fie chiar la nivelul ferestrelor noastre. L-am trimis pe fiul meu la ofițer, să-i propună să vină la noi, avea vizibilitate mai bună, dar ofițerul, nervos că se strânsese în jurul tanchetelor o liotă de civili şi îi dădeau sfaturi, unde, ce şi cum să facă, a refuzat. Soldații au urcat în casa de vizavi, unul a fost împuşcat, iar teroristul a dispărut; poate îşi schimbase hainele şi se amestecase printre cei care dădeau soluții pentru prinderea lui. Se trăgea în continuare, dar ceva mai departe, în alte clădiri.

E noaptea Anului Nou, bărbatul meu e de serviciu, iar fiul nostru s-a dus la o prietenă. Doar o veioză aprinsă, cu lumină slabă. Încerc să mă uit la televizor. Pe ecran, imaginea tăcută a unei lumânări aprinse. Mă gândesc la cei care-au murit fără să ştie ce va urma. Vărs pe jos câteva picături de vin, dar suntem la etajul şapte şi vinul e supt nu de pământ ci de podele. Nu mi-e nici foame, nici sete. Mă duc la culcare, dar abia mă întind pe pat şi aud afară iar focuri de armă; le-ascult câteva minute, pe urmă îmi spun în sinea mea că nu se trage cu gloanțe ci cu petarde, doar e noaptea de revelion, nu-i aşa? Izbutesc să mă conving şi adorm. Nu mai ştiu de nimic. Visez că mă prăjesc vara pe plajă, soarele îmi arde umerii, la picioare aud marea... De fapt adormisem cu spatele lipit de caloriferul care-ncepuse să frigă.

N-am avut niciodată un An Nou mai fericit şi mai amar. Ruine, femei în genunchi în zăpadă, brazi împodobiți cu hârtii colorate... La şcoală, observ că nimeni nu vorbeşte despre ce-a fost, mai ales despre noaptea de 21 spre 22. Am impresia că eu sunt singura care a stat atunci în Bucureşti! În acelaşi timp ştiu că toți colegii mei erau aici, unii chiar în stradă... De ce numai eu vorbesc, iar ei se miră, ca şi cum ar afla abia acum ce a fost? Au apărut şi în ziare unele relatări despre noaptea aceea, dar timide, incomplete,

unele nesemnate, sub formă de relatări provenind dintr-o sursă care nu vrea să fie dezvăluită. De ce şi de cine se tem?

Descopăr cu uimire că sunt un martor. N-am crezut că am s-ajung aşa ceva. La început, nici nu mi-am dat seama că sunt, abia tăcerea celorlalţi m-a făcut să-nţeleg că posed o mărturie. Am continuat să povestesc oricui a vrut să m-asculte, insistând asupra dimineţii de 22 decembrie; mi se părea că lumea nu ştie un lucru esenţial: represiunea din noaptea din 21 a fost cumplită şi completă, în piaţa Universităţii nu mai rămăsese nici picior de om; dacă a doua zi în zori nu se strângea din nou mulţimea, am fi fost striviţi definitiv, şi cine ştie cât timp ar mai fi trebuit să treacă până să ridicăm iarăşi capul. Povestesc, şi la sfârşit adaug: mă-nchin în faţa mulţimii care a avut curajul să vină iar în piaţă la câteva ore după măcel, pe locul încă umed de sânge.

Teama din jurul meu mă umple de amărăciune. Încep să-mi fac tot felul de gânduri ciudate. Nu-i de mirare că a apărut frica, dacă în piaţă au murit atunci cei mai curajoşi, şi au rămas cei care au ştiut să se ferească şi să se pună la adăpost. Noi, viii, nu suntem cei mai buni. Ce logică mai e şi asta? Dacă nu suntem cei mai buni înseamnă că nici nu meritäm să fi murit cineva pentru noi. Ei au murit pentru cei care nu le merită moartea?

Amărăciunea mea creşte, nu înţeleg ce urmăreşte Dumnezeu, alegându-ne. Te pomeneşti că şi eu trăiesc doar pentru că sunt mediocră. Dacă aş fi o bună creştină, aş spune că Dumnezeu ştie ce face. Mă mărginesc să spun că nu-l înţeleg, mă plec în faţa Lui, dar nu pricep ce urmăreşte. Planurile lui nu coincid cu gândurile noastre. Nu ne rămâne altceva de făcut decât să lăsăm în seama lui vederea de ansamblu. Nu cred că se poate descurca vreo minte omenească într-un asemenea hăţiş, unde cei rămaşi după jertfă ar trebui să fie la înălţimea pe care numai cei jertfiţi ar fi putut s-o atingă...

Îmi aduc aminte că, în Imperiul Roman, creştinilor li se spunea „cei care nu se tem de moarte”.

*

În momentele lucide îmi spuneam: să nu ne amăgim (preferam comoditatea pluralului), nimeni n-a devenit mai deştept, nici mai frumos. Însă, de fapt, aşa credeam cu toţii. Mă bucuram că n-am murit înainte, că am ajuns să văd zilele acelea fără să-mi fie prea ruşine de mine.

Totuşi, în curând am simţit primul fior de dezgust. Toţi se lăudau că sunt puri! Înafară de copii, cine mai putea să fie? Pur nu mai era nimeni, fiecare a trebuit să se spurce mai mult sau mai puţin. Am trecut pe lângă locurile bisericilor dărmate şi am plâns: unul se transformase în parcare de maşini. Dar ce am făcut eu ca să nu se-ntâmple asta? Toţi ne-am mânjit ca să ne căpătăm pâinea zilnică, însă cei care şi-au câştigat numai pâinea încă mai puteau fi iertaţi, nu şi aceia care au sporit mizeria ca să tragă foloase, vătafii care imitau la dimensiuni din ce în ce mai reduse apucăturile stăpânilor. Minciună şi ipocrizie! Fără laşitatea generală nu s-ar fi ajuns la ce a fost.

Mă uitam în jur descoperind că nu mai aveam încredere în nimeni. În şcoală, atmosfera era tulbure, încă nu se hotărâseră ce şi cum să facă. Nu numai oamenii, ci şi unele cuvinte erau compromise, trebuia să ne spălăm şi felul de a vorbi.

Ca mâncată de acid, aproape toată viaţa noastră dispare văzând cu ochii. Totul era minciună, făcătură de duzină. Nici n-am fost tineri, nici nu ne-am bucurat, nici n-am crezut, nici n-am sperat. Nici n-am muncit, nici măcar n-am iubit cu-adevărat. Nu-i nimic, fraţilor, nu-i nimic. O să ne spălăm frumos, o să ne pieptănăm, o să ne facem ghiozdanul şi o să ne ducem la şcoală, să învăţăm aritmetică şi ce alte materii se mai învaţă acolo. O să vină şi un sobor de preoţi să ne spună că există Dumnezeu, deşi noi n-avem nevoie să ne spună fiindcă ştim. Or să vină şi alţii să ne-nveţe să dansăm, să facem gimnastică, să înotăm, să iubim. Profesori de anatomie or să ne-arate pe planşe color cum e alcătuit corpul, în mici amănunte, şi cum se foloseşte el. Vom avea ore de educaţie

sexuală, pentru că până acum ne-am înmulțit ca niște cârtițe. Profesori de economie or să ne-nvețe cum să facem bani. Spre seară, o să ne fardăm bine să nu se vadă creții, o să ne-mbrăcăm cât putem mai frumos, cu ciorapi noi (cei rupți nu merg decât în cizme), o să ne dăm cu colonie să nu se simtă, şi o să ieşim la plimbare. Poate ne agățăm unul pe altul, şi să vezi ce frumos o să stăm pe bancă în parc, serioşi pentru că ne e frică să zâmbim, cu un buchețel de pătrunjel în mână în loc de flori, că tot atâta costă şi se pune şi-n borş. Şi poate, dacă avem noroc, o să ne şi logodim, pe urmă o să facem nuntă, dar nu aici ci la țară că e mai ieftin şi poate nu vin toți. Şi o să trăim fericiți până la adânci tinereți, până la adânci copilării, până la adânca dragoste a părinților noştri, până la noaptea când ei s-au iubit şi ne-au făcut ca să fim odată ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti.

Şi ce fericire pe noi! Ne mai rămân atâtea lipsuri de îndurat, ceea ce nu poate însemna decât multă, foarte multă speranță. Zilele mai bune îndepărtându-se ne dau posibilitatea să sperăm mai departe, speranța fiind egală cu lipsurile. Ce fericire! Noi nu suntem gingaşi. Să profităm deci de fiecare ceas al zilei ca să sperăm.

Vitrinele erau pline de lozinci noi, deşi nu apucasem să ne curățăm graiul de cele vechi, până şi şpicherilor le mai scăpa câte un „să facem totul”!

Speranța mea încolțise şi crescuse în câteva zile în mod miraculos, în ciuda realității. Pe câți nu i-am auzit în zilele acelea spunând că n-au păcătuit niciodată, dimpotrivă, au suferit! „Sunt pur! Sunt pur!” striga fiecare, ca la porțile Lumii de Apoi. Prea multe fraze frumoase, prea multe cruci, prea mulți sfinți, aşa deodată. Sfinții ar fi trebuit să ne intre de mult în măduva oaselor, să-i avem în noi. Asta am vrut, să schimbăm nişte sloganuri cu altele? Demagogia n-a murit? Cred că înafară de criminali şi de javre, ceilalți ar trebui să dispunem de un credit avansat sub formă de iertare. Ura nu duce la nimic, naşte altă ură. Iarăşi dosare, turnători, închisori, oameni împiedicați să-şi exercite

talentul din cauza biografiei? Am fi condamnați la un veșnic trecut, din care n-am mai avea cum să ieșim.

Nu voiam decât puțină omenie. Ani de zile am scris fără speranță. Ziceam: Doamne, fă și cu mine o minune, fă să înțeleg dintr-un semn cât de mic, să simt că mi se-ngăduie să sper. E chiar așa greu? Și am luat ceea ce s-a întâmplat în decembrie drept miracolul pe care-l așteptam. Ce puțin a trecut de când speranța și bucuria mea ajunseseră la culme! Îmi luasem zborul pentru prima oară-n viață, și poc! m-am lovit de ceva și am căzut la loc. Credeam că e posibil să-ți bată cineva la ușă ori să-ți dea un telefon și să-ți spună „vino!" Așa ceva nu se-ntâmplă decât în povești.

Totuși, au fost cele mai frumoase și mai mari zile din viața mea. Număram timpul din nou. Acum, doresc să vină însfârșit o noapte liniștită, e nevoie de odihnă. Dar încep să simt falsitatea cuvintelor prea repetate, și cum se naște un nou fel de frică. Aud că unii revin din exil, în țara pe care o lăsaseră mai demult, ca și cum ai pleca de lângă un bolnav care trage să moară. Vor veni și ne vor da lecții, că am rămas în urmă, suntem desueți și stângaci, ne-am pierdut uzanțele mondenității, nonșalanța în societate. Cât am tremurat de frig și am stat la cozi, ne-am irosit, și acum suntem prost îmbrăcați, îmbătrâniți înainte de vreme. Ei în exil, noi dați afară din propriile vieți...

Parcă vreau să mă urc în tren și mi-e teamă: oare am să-l prind? O să treacă prin fața mea cu toate luminile aprinse, și am să rămân jos, în zăpadă până la genunchi. Nu aș suporta să mi se vâre iar pumnul în gură, să aud iar lozinci și scandări! Să rămân lucidă.

*

Prefacerile se străduiesc să înnoade sforile rupte la sfârșitul războiului, parcurgând anii în sens invers, ca și uitarea care șterge pe rând amintirile în ordinea vechimii. Am auzit că li s-a redat

țăranilor terenul de pe lângă casă şi loturile de pământ. La poştă, am văzut coadă la abonamente la ziare şi reviste. În a treia zi de Anul Nou, mohorât şi tăcut, muncitorii de la salubritate curăţau străzile şi spărgeau gheaţa. Viaţa pare să reintre în normal, deşi eu personal încă nu ştiu foarte bine ce înseamnă „normalul".

La şcoală, împreună cu câţiva colegi ne căznim să ne-aducem aminte cum era în învăţământ înainte de Al Doilea Război. Nu ştim aproape nimic, reuşim totuşi să încropim ceva: cerem să fie înlăturate corvezile, politica şi ideologia să nu aibă ce căuta în şcoală; să fim trataţi ca oameni şi intelectuali, pentru că nu suntem nici iobagi, nici hoţi, să avem nevoie de vechili şi paznici. Punem totul pe hârtie, ca un fel de Declaraţie a drepturilor noastre, în vreo patruzeci de puncte, la care toată lumea aderă cu entuziasm. Nu ştiu ce s-a întâmplat până la urmă cu Declaraţia noastră, prin ce sertar sau buzunar s-a rătăcit.

Toată lumea e gravă şi tristă. Au dispărut bancurile. Pe unde eşti, Bulă? Ai fost aici până şi la cutremurul din '77, când coborai din bloc pe scara Richter! Unde-ai dispărut acum? Toţi suntem, parcă, răniţi sau bolnavi. Cei care apar la televizor sunt bărboşi, pletoşi şi mustăcioşi, cu figuri paşoptiste. Să ai cât mai mult păr pe faţă a devenit semnul distinctiv al revoluţionarului. Femeile evită să se mai coafeze cu coc, să nu semene cu tovarăşele din nomenclatură. Umblă toate despletite sau pieptănate simplu. Unele au cruciuliţe la gât, multe se închină în faţa camerelor de luat vederi. Ce uşor se trece de la una la alta!

În chip de cadouri zilnice, televiziunea ne arată palatele şi bogăţiile lui Ceauşescu; ultimul arătat e cel de la Neptun, se spune că în parcul de-acolo un copac s-a despicat în două cu câteva zile înainte de execuţie. Într-una din imaginile de interior, am zărit, aşezat pe pat, un portret cu panglică neagră.

Val de anticomunism, autodafe-uri, mai ales femei: plâng şi îşi ard în piaţă carnetele de partid. Apoi, graba cu care s-aşează alţii în scaunele care nu s-au răcit încă. Toţi se leapădă. Nu mai contează conţinutul, ci eticheta proaspăt lipită pe ambalaj.

Constat cu mirare că la şcoală sunt considerată ca făcând parte dintre cei mai „revoluționari”, pentru că spun în gura mare ce gândesc.

II

Pe-ntuneric, la nici o întrebare nu găsesc răspuns, şi mă mir că unii consideră noaptea sfetnic bun. Oricât mă străduiesc, nu găsesc decât cuvinte compromise, mi-ar trebuit câțiva ani de dezintoxicare, dar n-am timp, trebuie să mă adaptez din mers.

Cum să începem? De unde să-ncepem? În noi înşine e încă multă dezordine. Deocamdată, încercăm să ne-ntoarcem în propriile vieți. Mai sunt oare unde le-am lăsat? Va mai dura, suntem încă străini, punem mâna pe lucruri şi parcă nu le recunoaştem. Adevărul nu ştie cu ce să-nceapă. Mi-e greu să mă adun. De unde ştiu ce e drept, într-o lume strâmbă? De unde ştiu ce e frumos într-o lume urâțită? Nu ştiu de unde ştiu.

Odată, mai demult, mă gândisem ce bine trebuie să fie să nu te gândeşti la nimic. Să fie luna mai sau iunie şi să fii îndrăgostit, doar atât. Ceva imposibil. Pe urmă a venit zguduitura, trebuia să vină. Acum, mă simt ca o particulă în haos. Pentru că, înainte de orice început, e haosul. Totul s-a năruit de sus, ca ruinele zăpezii când ninge. Ar trebui să reiau de unde s-a rupt firul adevărului. Dar unde a fost asta?

Pământul e înghețat, e încă iarnă, soarele apune devreme, zidurile sunt piepturi găurite. În viața mea, de când deschisesem ochii, predominaseră minciuna şi frica. Nu sunt pasărea din cenuşă, îmi vine greu să renasc. Totuşi, câteva lucruri se limpezesc: lichelele se reinstalează în frunte, doar că sunt alte lichele. În harababura generală, o vătmăniță de tramvai a fost bătută de călători, şi toți vatmanii s-au pus în grevă.

Ca punctele de pe linia perforată pe care se rupe hârtia, întâmplările nu se leagă decât prin ruptură, stăruința mea încearcă

să găsească o legătură care să le țină împreună, însă ele continuă să rămână singuratice. De pildă, faptul că lumea din şcoală îmi cere iertare (mai puțin Socrate şi fosta directoare care au murit între timp). Cu priviri calde şi vorbe duioase, mă abordează blând, de parcă am fi fost de când lumea prieteni. Nu înțeleg de ce trebuie să-i iert. „Dar pentru ce?" întreb, şi se codesc să răspundă, convinşi că eu ştiu despre ce e vorba. Ori se jenează s-o spună cu glas tare? Aş prefera să rămânem cum eram înainte, în stare de indiferență reciprocă, fără amiciție bruscă.

Mulți îşi schimbă culoarea peste noapte, eu nu pot să trag cu buretele peste tot ce-a fost, şi nici nu mai am douăzeci de ani. Găsesc într-o carte a lui Noica: „Ce straniu lucru: abia după ce dobori o tiranie vezi că ea nu era o tiranie până la capăt. Victimele ei se solidarizau, undeva, cu ea, şi începuseră să pună ceva de la ele în rânduiala cea nedreaptă. Încetul cu încetul, aceasta devenise lumea lor, iar pe dinăuntru ceva venea să surpe stăpânirea cea nedreaptă mai bine şi mai sigur decât toate eroismele." Într-adevăr, fie că vrem, fie că nu vrem, aceasta a fost lumea noastră, am fost solidari cu ea şi în acelaşi timp am subminat-o cu sufletele noastre.

Gazetele sunt pline de anunțuri mortuare... „Ultimele lui cuvinte au fost: plec la revoluție!" Cineva îmi spune că se pregătește din umbră o răzbunare teribilă: „în fiecare casă va fi câte un mort". Chiar dacă nu credem sută la sută, suntem îngrijorați la şcoală cu privire la copii: nu le-am putea asigura protecția.

Nu aveam ce bucurie să lăsăm copiilor, acum avem jale, lacrimi adevărate, deci începem să existăm. Dar întrebarea care se vântură tot mai des, fără a fi doar un citat de comedie, este: noi cu cine votăm? Căci urmează să se facă alegeri.

Totuşi, înainte şi mai presus de toate, răsună pedepsele: în mijlocul mulțimii adunate într-o piață se țipă în microfon: moarte pentru moarte! Iar altcineva a strigat răguşit din sânul înghesuielii: aici vor muri oameni! Manifestația semăna cu

buluceala din filmele cu Vestul sălbatic: mulțimea furioasă voia să-i spânzure pe bandiți, nemaiavând răbdare să fie judecați! Gesticulau, îndreptând policele în jos, în semn de condamnare la moarte. Totul se transmitea în direct la televizor, şi unii au dat fuga de la manifestație acasă, să vadă dacă pe ecran e acelaşi lucru ca afară. Aproape toată lumea vrea răzbunare, mai ales cei care au schimbat repede macazul, înlocuind „bunăstarea - politica statornică a statului socialist" cu „revoluția – uriaşa izbândă a poporului!"

Încă din copilărie, mi se spusese că libertatea e necesitate înțeleasă: dacă eşti într-o cuşcă cu gratii groase şi pricepi că nu ai cum ieşi înseamnă că eşti liber, nu-ți rămâne decât să urli „uraaa!" Dar eu nu reuşeam să-mi înțeleg cuşca. De fapt, întrebarea arzătoare era: a fi cinstit sau loază. Nici măcar la asta nu mai era uşor de răspuns: nu cumva, înainte, loaza era mai corectă decât omul cinstit, pentru că subminând sistemul făcea mai mult bine decât zelosul care muncea?

Căutam în agendă numerele de telefon ale unor prieteni vechi sau rude, cu care nu mai vorbisem de cine ştie când; auzindu-le glasurile îmi dădeau lacrimile. Mă simțeam fictivă, măsluită, eronată, provizorie, o mare gogoriță de care mă ruşinam. Cine se simțea mai adevărat ca mine putea să mă sufle ca pe o păpădie! Poate că Dumnezeu, făcute fiind ziua şi noaptea, cerul, pământul şi marea, ar fi trebuit să s-aplece să ia de jos o bucățică de țărână ca să mă facă din nou.

Casa să fie casă, masa - masă, pământul - pământ şi marea - mare? Despre aşa ceva auzisem povestindu-se, dar nu le-am văzut, deşi am părul cărunt, sunt mult prea tânără să le fi apucat. Zidurile par obosite, oraşul sleit, parcă s-ar fi întors şi el de foarte departe. Aş fi putut să-i spun fiului meu: „Eu sunt mama ta, n-am fost atotputernică, nici măcar preaputernică, dar ți-am dat şi eu ce am putut, dacă nu ține nici de foame, nici de sete, te rog să mă ierți, încearcă tu să faci altfel, iar pe mine, dacă trebuie, uită-mă."

Ce scurte sunt zilele iarna! Şi totuşi încap atâtea în ele! Omul care trăgea clopotele la Colţea a fost împuşcat, un cap al miliţiei s-a spânzurat în închisoare, iar afară e o vreme superbă cu ghiocei în parcuri, încep să uit mirosul de funingine şi praf de puşcă, iar viaţa se reduce odihnitor la câteva gesturi esenţiale: să luăm pâine, să găsim ziare, să dormim câteva ore.

*

Zilele astea s-a propus ca tricolorul să nu-şi mai recapete virginitatea, şi poate n-ar fi rău să rămână ca un ochi deschis prin care se vede cerul. Ce poate fi mai frumos decât un steag prin care se vede? N-ar avea rost să-l reparăm, după ce a trecut prin ce-a trecut. Se zvoneşte că în unele zone ale oraşului încă mai răsună împuşcături, că teroriştii deghizaţi în medici şi surori au tras în răniţii din nu ştiu ce spital.

Iar eu mă întreb: care a fost anul faliei? Ori n-a fost nici o falie, şi totul s-a petrecut încet, treptat, sub ochii noştri? E uşor de zis: ce era să facem? Fiecare trebuia să trăiască, nu-i aşa? Dar cu ce preţ? Nu puteam să scap de o porcărie decât făcând alta, şi tot aşa, la nesfârşit, dacă aş fi vrut să mă duc la mănăstire, şi pentru asta mi s-ar fi cerut să mă spurc. Infernul era făcut din cercuri vicioase: nu se putea obţine nimic fără un compromis. M-am retras în umbră, căutând să fiu cât mai ştearsă, dar şi acolo şi-au întins gheara. „Ştiu că îţi faci multe scrupule”, mi-a zis odată cineva din conducere, cu dispreţ reţinut. Am vrut să mă feresc, dar minciuna a venit după mine şi m-a silit să-mi cumpăr cu ea adevărul. Era ca un viol. Şi nu m-am ales cu nimic în plus, am fost pur şi simplu îngăduită să exist, asta era marea perversiune atunci, în vremea care-şi făcea un titlu de glorie din a murdări până şi tăcerea.

Se împlinea o lună de la revoluţie, şi mă gândeam: de-acum se va împlini mereu câte ceva, pe 17 se făcuse o lună de la tragedia Timişoarei. Ce făcusem eu pe 17 decembrie? Era duminică,

probabil un drum până la piață, apoi acasă încercând să scriu. Nu știam nimic. Abia în seara de 20 decembrie, C... a apărut la televizor cu tot guvernul și a declarat că o liotă de huligani și mercenari au creat dezordine la Timișoara. Pentru niște huligani lua poziție șeful statului? Atunci am început să sper. Am fost și de gardă în școală, atunci: trebuia să inspectăm din oră-n oră zidurile școlii, cu găleata și bidineaua pregătite, ca să ștergem cât mai repede lozincile care ar fi putut să apară... Înconjuram școala pe dinafară cu găleata-n mână, și bineînțeles râdeam.

La televizor, încă un recul spre trecut: doi „politologi" ne prezintă „catacombele groazei", fosta secție de cercetare penală a Securității, de pe Plevnei: birouri curățele, cu bec roșu deasupra ușii, nu cumva cel anchetat să dea ochii cu turnătorul lui; celule strâmte, cu closete turcești (orice detaliu contează pentru ca omul să se simtă cât mai umilit); o curte între ziduri, cât un culoar, cu plasă de sârmă deasupra... Aici a fost deținut înainte de '89 un opozant, „a intrat viu și a ieșit mort", zice politologul; fusese închis pentru că se descoperise că ținea un jurnal... Eu n-am știut nimic. Ce ușor e să spui: „nu știam..."

Acum, sper că Dumnezeu mă va ierta măcar în parte, pentru că am plâns și pentru că mi-am câștigat ca toți ceilalți dreptul de a fi așa cum putem să fim, fie și urâți, săraci și compromiși, după ce ani de zile teroarea se străduise să întrețină un lustru stupid, iluzia că toți trebuia să fim frumoși, înfloritori și fericiți, iar dacă nu eram, noi purtam vina că nu ne străduiam destul. Acum, cu voluptate ne simțim săraci, urâți, flămânzi: putem însfârșit să nu mai mințim. Și totuși, a fost o vreme când eram într-adevăr frumoși și tineri... Dacă ar fi să-mi caut nevinovăția, poate aș găsi-o pe la cinci-șase ani.

Câteva zile nu m-am mai dus prin oraș, îl aveam în mine, cu străzi dispărute, fațade surpate și grădini. Acum, vedeam ziduri găurite de gloanțe. În locurile unde s-a murit ardeau pe trotuar lumânări. Lacrimile nu ne mai întreabă, curg singure. Simt pornirea de a mă îmbrăca în negru, ceva ciudat, pentru că n-am

ținut doliu niciodată pentru nimeni; fac eforturi ca să mă-mbrac în altceva şi în ultima clipă mă schimb în ceva cernit.

Pe Calea Victoriei, lumea trece liniştită, e soare şi plăcut. Pe Lipscani vinde cineva un kalaşnicov cu 800 de lei. Lumea se uită şi trece.

În entuziasmul meu de la-nceput, eram ca o babă în rochie de mireasă. Pentru mine totul vine târziu, dar am ca să-mi țină de cald amintirea dimineții însorite din decembrie, când mi s-a părut că-l apucasem pe Dumnezeu de picior. La mare, când te-ai trezit dar n-ai deschis încă ochii, îi auzi vuietul şi stai cu ochii închişi, nici treaz, nici visând; aşa a fost atunci, în 22 decembrie, vuietul mulțimii, şi nu-mi este ruşine că am sperat. Ca şi cum ar vrea să-mi dea dreptate, pescăruşii urbani se-nvârt deasupra străzilor țipând.

*

Porumbeii stau înşirați pe marginea balconului,
martori în aşteptare. Într-o zi,
copilul meu o să mă-ntrebe ce au fost toate astea,
nu ştiu ce am să-i răspund.
M-au prihănit în diverse forme,
m-au întinat pe toate drumurile.
Vietatea curată care poartă un nume
nu poate să țină mai mult ca o sudoare de seară,
nimeni nu mi-a păstrat tinerețea-n ferestre,
zâmbetul în geamuri.

Mă-ntrebam, mirată: cine-o fi cărunta asta? Nu mai aveam odihnă nici în somn, acolo se mutaseră întâmplările, visul era viață, certă şi neschimbătoare ca o patrie veşnică. Reuşeam să mă lămuresc abia în timpul nopții, când creierul lucrează singur la propria limpezire. Mă gândeam cu ochii închişi la fructele pământului: ele gând în mine, eu trup în ele, departe şi niciodată sătulă.

Uneori mi se părea că aud glasuri scandând, fără să-mi dau seama unde, în ce piață, a Victoriei, poate? A doua zi aflam că într-adevăr fusese ceva, mulți fiind plătiți ca să care pancarte şi să strige lozinci. Toate astea mă ameţeau, entuziasmul, chiar şi mimat la comandă, e mai contagios ca guturaiul. Apoi, mă-ntristam, iar seara, acasă mă cuprindea din nou frica, şi nu era nimic mai îngrozitor decât frica de frică, apărută brusc, dintr-un detaliu minor, o semnătură pusă prea grabnic pe o foaie de hârtie şi uitată pe masă la şcoală, dispărută apoi fără urmă, poate în buzunarul cuiva pentru a fi păstrată pe mai târziu. Întrebând de ea, auzeam: care hârtie? ce semnătură? şi mă treceau fiorii. Bineînțeles, era o prostie, mă scuturam, pe urmă îmi reveneam: eram un produs al terorii şi nu aveam şanse să mai scap. Îmi trebuia un climat blând, dar cum? Un singur cuvânt mă făcea să intru din nou în alarmă.

Climatul blândeții ar fi fost o adevărată minune, dar abia mai îndrăzneam să sper. Îmi spuneam: să rămân lucidă, să nu-mi mai las viața în grija altuia, să fiu liberă şi limpede, aşa cum am încercat mereu să fiu în gândurile mele cele mai adânci. Nu era să-mi pierd acum libertatea de dragul libertății!

Un prim simptom al normalului s-a manifestat fizic: începe să ne treacă foamea cronică, însoțită de grija permanentă a mâncării. Chiar neavând cine ştie ce în plus, nu ne mai e aşa frică de foame. Totuşi, pâinea, oriunde o văd, îmi fixează privirile. Trec pe lângă „Spicul”, văd oameni ieşind cu pâini, şi îmi vine să cumpăr, deşi n-am nevoie.

Mi se pare că iarna trece mai repede, nu mai atârn de condițiile vremii ca pe timpuri, când un viscol era o catastrofă, iar grosimea stratului de zăpadă motiv de groază.

Mai am câteva haine „bune”, nu m-a lăsat inima să le port, le țineam pregătite pentru ocazii care nu mai soseau, parcă aş fi fost mereu în ajunul unei sărbători. Le-am scos din dulap şi le-am aerisit: unele nu-mi mai vin, iar rochia cea mai frumoasă are tivul mâncat de molii.

Într-o seară, pe la sfârşitul lui ianuarie, am văzut pentru prima oară, în piaţă, mineri cu lămpaşele aprinse; nu ştiam ce căutau acolo, dar nimic nu mă mai mira. Piaţa era o mină decăpăcită, o fantasmagorie.

*

Încet-încet, descopeream în jur o piesă, în decor interbelic: reapăruse Capşa, ieşiseră la iveală pălăriile, poliţiştii şi senatorii. Pălăriile cam aduc a vechituri, poliţiştii sunt miliţienii de mai ieri, doar că şi-au smuls stemele de pe şepci. Ceva iese totuşi la suprafaţă din noi înşine, din adâncul gândurilor. Ceva reprimat atâta amar de timp. La urma urmei, ce sunt cincizeci de ani? O pojghiţă, cât ar zgârâia o vrabie cu ciocul, câteva zile au fost destul s-o dea la o parte.

Toţi, chiar şi cerşetorii, redevenisem domni şi doamne, unii îşi amintesc aerul de politeţe vetustă care le înnobila altădată gesturile mărunte. Încă puţin şi oraşul are să palpite de reclame dinainte de război (pantofi lustruiţi cu crema Gladys!), şi aveau să ruleze filme cu actori pururi tineri. La Poştă e animaţie, un du-te-vino nesfârşit. Mă mir că la „Cărăbuş" nu joacă Tănase, m-aş duce să-l văd... Când se vor deschide grădinile de vară, oraşul va răsuna de muzici! Singura clădire care mi se pare prăfuită şi iremediabil pustie e Tribunalul, foşneşte de zgomotul paşilor pierduţi.

E ca într-un vis: simt adiind din trecut
parfumul viitor al oraşului:
verde de grădini, asfalt ud, mirodenii abia ghicite
dinspre culisele restaurantelor,
şi pe unele străzi mirosul hârtiei tipărite.
Femeile au să poarte iar zâmbete misterioase,
casele cu grădini boiereşti şi adânci vor respira
prin ferestre şi seara se vor vedea înăuntru

lumini peste cărți.
Aud râsul necunoscut al mamei,
îi văd pe părinții mei tineri, îndrăgostiți,
când încă nu credeau că pot să existe pe lume
măceluri, frică şi umilințe fără sfârşit.
Bineînțeles, eu n-am cum să exist,
în trecutul care se aruncă spre viitor sunt doar ei,
dar îmi spun: vine primăvara,
oraşul va fremăta mirosind a soare,
or s-apară oltenii cu cobilițe,
vom gusta de la țigănci buchețele de cireşe pe străzi,
le voi simți gustul, existând ca vis
în tinerețea părinților mei dintre războaie!
Dacă mă supăr, nici n-am să mă mai nasc.

Proaspăta Asociație a Detectivilor Particulari nu filează neveste necredincioase, ci a avut ca primă misiune în vederea omologării să descopere locul conspirativ unde se află „tovarăşul Corbu", câinele dictatorului. Aflăm de la televizor că l-au găsit: tovarăşul Corbu a intrat în rândul maidanezilor, umblă vagabond şi din când în când se duce pe la Palatul Primăverii, căutându-şi stăpânul.

...Mi s-a făcut frică în ziua când am aflat că un ins a fost gras mituit să nu spună ce a văzut la închisoarea Jilava, în noaptea de 21 spre 22, şi, culmea, banii mitei erau din fondul „Libertatea"! Dar şi asta putea fi un zvon, prea erau toate potrivite, la fel ca o altă vorbă, despre o carte în curs de apariție în Occident, cu „vampirul roşu", care se adăpa lunar cu sângele a douăzeci de copii de țâță, ca să rămână tânăr.

Totuşi, îmi dau seama că în seara zilei de 22, când simpli trecători erau luați de pe stradă şi duşi în dube, curajul meu era cincizeci la sută euforie, un sfert disperare, restul ignoranță. Însă am scăpat, aşa a vrut Dumnezeu. O colegă mi-a povestit că tatăl ei fusese de curând lovit în ochi pe stradă de un necunoscut, iar

ea, enervată că se lamenta de pierderea iminentă a vederii, i-a spus: „Ce faci atâta scandal pentru un ochi?” Devenise o chestie minoră. Chiar aşa, de ce atâta zarvă, când în jur nu se vorbea decât de morţi şi răniţi, despre cruzimi şi torturi?

Sunt atentă la ce gândesc şi ce simt, după atâţia ani când a funcţionat exerciţiul dedublării. Nu mai vreau să fiu folosită de alţii! Nu am intenţia de a minţi, dar spiritul meu reacţionează uneori prin tăcere sau ocolişuri, cu o viclenie incredibilă, de aceea revin, cântăresc lucrurile de şapte ori, să nu omit nimic.

Acum, îmi vine-n minte o formulă: „Cine n-a fost la Paris înainte nu va merge nici de-acum încolo.” Nu vreau decât ca realitatea să mi-o desfiinţeze, dar în loc de asta o amplifică prin variante, mergând până la una tragică: „Cine n-a avut pâine înainte nu va avea nici de-acum încolo.” Dacă e-adevărat ce spuneam, dacă au murit cei capabili de fapte mari, pentru că aşa cere legea jertfei, ce să mai aştepţi de la ziua de mâine? Ce să mai ceri de la cei care-au rămas? Poate doar puţină decenţă.

În jurul meu, toată lumea se-ntreabă: cine a tras? Întrebarea la care nimeni nu răspunde a devenit retorică, de vreme ce nici armata, nici miliţia n-o făcuseră, înseamnă că morţii şi răniţii se împuşcaseră singuri, în timp ce postelnicul de serviciu nu făcea decât să le dea manifestanţilor picioare-n fund şi să-i trimită acasă. În miezul crimei cu mai multe straturi se străpunge greu, adevărul e ascuns sub pături confuze de zvonuri, deşi am văzut şi am auzit, nu pot spune nici eu nimic sigur. Am avut norocul să văd cum începe ceva, dar nu mai sunt sigură că ştiu cum a fost. La fel, dacă, prin absurd, aş fi putut să asist la Geneză, tot aşa de greu mi-ar fi fost să spun limpede primele şase zile ale lumii.

Am ajuns în februarie, faţadele pe cheiul Dâmboviţei arată obosite şi triste, iar televizorul transmite imagini cu isprăvile cinegetice ale primului vânător al ţării, şiruri apocaliptic de lungi de urşi carpatini şi cerbi împuşcaţi. Procesul clicii dezvăluie existenţa unui plan de represiune, numit „sfârşitul sfârşitului” sau „z.z”, în care ar fi trebuit să acţioneze mercenarii; restul a fost

spus numai judecătorilor în secret. Sechelele fricii mă chinuie mereu, trebuie să lupt cu propria mea teamă.

O pancartă purtată de un tânăr la una dintre manifestațiile din ianuarie glăsuia: „Ne credeți numai când murim? Noi vă iubim. Deci ne jertfim!" A apărut o nouă categorie de copii: orfani de revoluție; la şcoală ni se cere să facem un tabel cu aceşti orfani şi cu copiii-revoluționari: o adevărată „fişă de cadre": ce sunt părinții, în ce împrejurări au murit, situația materială, notele, disciplina, ca şi cum îi întreba cineva când stăteau „pe asfaltul de luptă" cât au la purtare şi dacă nu cumva sunt corijenți la istorie! Protestez şi mi se spune că unii sunt de condiție foarte proastă şi în cazul în care vor fi trimişi în străinătate ar putea produce o rea impresie. Mă înfurii: trebuie să ne asumăm riscul! După ce am vorbit, am simțit iar mugurele fricii mele endemice. N-am să mai scap nici în mormânt. Într-o seară venind spre casă, am văzut un băiat zdrențăros de vreo 13-14 ani scormonind în cutiile de gunoi de pe stradă şi în pubelele din fața blocurilor...

Zile de primăvară, cu mult soare, lumânările care ardeau pe străzi s-au topit, lumea are alte griji, brazii de Crăciun puşi în mijlocul pieței s-au uscat, eroii putrezesc, vine primăvara, iar noi începem să ne gândim la altceva, după ce mocnisem ca viermii de mătase fierți în gogoşile lor.

Pe 4 martie, am fost la Dora, pentru prima oară anul ăsta. I-am dus pâine uscată, multă pâine. A alergat spre noi, cu părul lung şi des de iarnă, strălucind de roşie în lumina soarelui. Îi curg ochii, data viitoare trebuie s-aduc o alifie. A ajuns şi Dora să vadă revoluția! Am stat la soare dârdâind de frig, am vorbit şi am tăcut, uitându-ne la câmpul pustiu.

*

Încă din primele zile de după Revoluție, toată lumea vorbeşte despre democrație, ce este ea, cum este, ce gust are. Lumea comentează defavorabil afirmația unui „politolog" de-al nostru,

apărută într-un ziar occidental: din doi români, unul e prost. O caricatură, în nu ştiu ce ziar de-aici, arată doi ţărani de vorbă, unul spune: „Măi, unul din noi e prost!”

În spiritul celor de mai sus, o cucoană dizidentă a scris unor guverne străine să nu ne mai trimită ajutoare până nu se instaurează democraţia: românii, a spus dânsa, sunt obişnuiţi să rabde.

La o întrunire comună a studenţilor şi muncitorilor, la Facultatea de arhitectură, un filozof a spus: „Aş vrea să vă vorbesc despre prostie”, şi a definit-o drept „încremenire într-un proiect”. Prostia nu este, în fond, nocivă, până nu-ncearcă să-i atragă şi pe alţii în proiectul ei încremenit. Comunismul ar fi, aşadar, tocmai această prostie nocivă. Dialogul ar fi singurul care te poate salva, situându-te într-un spaţiu neutru. Studenţii, a spus, sunt cei mai predispuşi la dialog, pentru că sunt liberi. Apoi a trecut brusc la muncitorime care, spunea el, oferă societăţii „un mare capital de ignoranţă”, lucrătorii cu braţele neavând vreme să citească zece ore pe zi. Ei pot fi manevraţi. Ignoranţă e aproape tot una cu prostie? Pâinea e făcută, poate, din ignoranţa brutarului care nu citeşte, dar în nici un caz din prostia lui.

Mă ia cu lehamite. Într-adevăr, muncitorimea în decembrie încremenise, prosteşte, în „proiectul” libertăţii imaginare, pe care nu o cunoscuse niciodată, şi stăruia în această prostie, în mijlocul războiului civil, cu gust de fum şi cu usturimi de gaze lacrimogene. De aceea s-au întors a doua zi în piaţa unde fuseseră împuşcaţi în ajun, şi astfel prostia lor capitalizată s-a convertit în clipă sublimă.

Mă bate gândul să-i scriu filozofului, dar m-am săturat de sticle în mare. A câta scrisoare netrimisă ar fi asta? Renunţ.

Un regizor de teatru, proapăt întors, îşi exprimă într-un interviu televizat părerea că arta aluzivă a murit. De-acum, se va spune lucrurilor pe nume, un nou realism ne aşteaptă. S-ar putea să aibă ceva dreptate, cel puţin pentru momentul de-acum: toată lumea se confesează, toţi „spun adevărul în faţă” sau „verde”, şi aşa mai

departe. Dar asta n-are nimic de-a face cu arta. Arta este prin firea ei aluzivă, trimite întotdeauna la *ceva absent*. Chiar dacă recurge la descrierea „brută" a realității, e imperios necesar să trimită la ceva mai înalt, la o schemă divină. În nu ştiu ce schiță de Cehov, un ciob de sticlă străluceşte noaptea într-un pârâu, şi e de-ajuns ca să-ți închipui uriaşele spații, luna şi tot ce nu e spus. O petală de trandafir poate să aibă în ea vara cu tot ce s-a-ntâmplat într-însa. Petala e particula pronominală, care se substituie universului.

Deocamdată, lucrurile sunt mai simple, mai directe, versurile se fac la modul folcloric şi sunt strigate sau scandate de mulțime. Într-o stație de metrou a apărut un afiş: „Dreptate, ochii plânşi vor să te vadă!". „România liberă" îl publică şi-l cheamă pe autorul necunoscut la redacție pentru a-şi da consimțământul ca versul să fie reprodus pe frontispiciul ziarului.

Tot la televizor, o scenă: într-un amfiteatru, la Facultatea de medicină din Craiova, studenții bat din palme şi scandează „Nu vă vrem!", în timp ce un bătrân profesor, despre care aud că e bine pregătit, urcă scările amfiteatrului, spre ieşire; fără să vrea, păşeşte în ritmul scandării, se gârboveşte tot mai tare la fiecare treaptă. Într-adevăr, filozoful avea dreptate: studenții au o mare capacitate de a dialoga.

*

În nu ştiu ce ziar apăruse o ştire ciudată: locuitorii unei comune declarau că nu e adevărat că ar fi făcut pomană pentru sufletele dictatorilor. De ce? Un condamnat la moarte, cât de păcătos, de obicei e însoțit de preot, care stă lângă el rugându-se până-n ultima clipă. Iisus s-a rugat pentru iertarea călăilor. La groapa dictatorilor, unul din tinerii soldați, după ce sicriele erau deja coborâte, a-ntrebat: „Ce se spune?" Şi altul a răspuns: „Se zice să le fie țărâna uşoară." O altă versiune spunea că a luat cineva un bulgăre de pământ şi l-a aruncat peste coşciug, iar un soldat a zis: „Am uitat să spunem cum să le fie țărâna..." Şi altul a răspuns în

şoaptă: „Uşoară...” Înainte de asta, soldaţii le tăiaseră amândurora legăturile de la mâni şi de la picioare, murmurând: „Trebuie desfăcute, altfel se fac strigoi...” În fine, altcineva, nu i se vedea faţa, a adăugat: „Dumnezeu să-i odihnească...”

Poate că nu meritau nici lumină, nici grâu,
nici blânda slujbă de înmormântare,
dar măcar o rugăciune, palidă şi tristă ca piatra,
căci trebuie să existe asemenea cuvinte,
pentru ca mielul să nu fie totuna cu lupul.
Ei au dezlănţuit spectrul foamei,
ne-au cufundat în beznă,
au grăbit moartea bătrânilor, au întronat minciuna,
l-au făcut pe frate să-şi urască fratele
şi pe părinţi să se teamă de copii,
ne-au pângărit gândurile, zilele şi nopţile,
bisericile şi mormintele;
noi nefiind decât oameni nu-i putem ierta,
dar Tu eşti Dumnezeu
şi ne rugăm de Tine să-i ierţi!

Pe când spitalele gemeau încă la propriu de răniţi şi mutilaţi, în Consiliul Provizoriu de Uniune Naţională se discuta problema milionului pe care urma să-l primească fiecare partid drept subvenţie de la stat. Poetul din Consiliu îşi agita braţele ca un elev din fundul clasei şi-i interpela pe cei care „răspundeau”, pe Filozof, de pildă, care ştia foarte bine lecţia şi le lua piuitul celorlalţi, care nu urmaseră meditaţiile particulare ale Profesorului din munţi. Într-o zi, în faţa cârciumii din colţ, „La căţeaua leşinată” era un bărbat întins pe trotuar: mort, acoperit pe cap şi pe piept cu o hârtie, îl păzeau doi miliţieni cu puşti; cineva spunea că-l văzuse mai devreme: avea capul zdrobit.

Pentru a primi milionul de la stat, cineva a înfiinţat partidul „Eu, mama şi bunica”. Apropo de partide, cred că unii de prin

țările vecine ne invidiază grozav: într-o lună s-au înființat la noi vreo douăzeci.

Un ziar povestește despre un cetățean din Iași: în timp ce se retransmiteau recent la televizor imagini de la Congresul XIV, a avut un acces de furie, întâi a-ncercat să spargă televizorul, n-a fost lăsat, a ieșit în balcon și a-nceput să urle. Cu ajutorul „organelor" alertate de vecini a fost legat și dus la balamuc. Cu-ncetul s-a dezmeticit: s-a văzut că nu era nebun. Dar când reporterul i-a pus o întrebare din cele considerate pe vremuri îndrăznețe, pentru care luai ani grei, omul, acum sănătos, s-a uitat împrejur cu frică și a-ntrebat: „Precis nu ne-aude nimeni?" Așa am trăit pe vremuri, ezitând între balamuc și pușcărie; dacă nu alegeai nici fuga, nici pactul cu lupii, erau două posibilități: să taci înnebunind ori să vorbești asumându-ți riscul închisorii.

Reculăm, reculăm... Trecutul noroios atârnă greu de picioare, iar timpul pur se zvârle înainte, fără noi.

Afară e o vreme superbă de primăvară, s-a grăbit grozav anul ăsta, parcă vrea să ne-ofere o compensație. Pe bulevard s-aude muzică, dar prefer s-ascult mierlele. Mă mir că s-au întors așa devreme. Ori sunt niște mierle dizidente, nu s-au mișcat toată iarna din Cișmigiu?

*

Am cunoscut mai demult o doamnă care nu credea că omul a ajuns pe lună, deși văzuse la televizor, erau trucaje, nu se poate să pui piciorul pe ceva din cer! Pentru mine, piața din centrul orașului era luna, și am văzut în 21 și 22 decembrie oameni pe lună! Suntem în plină legendă viitoare, vreau să scriu cât mai mult, mai târziu s-ar putea să fie unii care să nu creadă nimic. Pe de-o parte palate, cerbi și urși seceraţi la vânători uriașe, pe de alta cenușă de oameni aruncată la canal, și totul în câteva zile, când fără să știu, așa cum înainte am tras în piept praf din orașul dărmat, respiram particule din fumul celor uciși la Timișoara și

aduşi aici la Bucureşti pentru a fi arşi în ascuns. Au pierit fără urmă. Unde să-i cauți? În plămânii noştri, în Dâmbovița, în Dunăre, în mare? Dar poate că doamna aceea avea dreptate, totul putea să fie sau să nu fie. Iar partea cu adevărat fantastică e că nici unul dintre cei omorâți nu avea cum să ştie ce va urma, pentru cei care muriseră în zilele acelea totul continua la nesfârşit, şi dacă printr-un miracol s-ar fi putut întoarce, ar fi rămas împietriți, ca rusul care la revenirea din spațiu nu mai găsise nici Uniunea, nici steagul, nici imnul în acordurile căruia plecase, ci s-a trezit în altă țară.

Trăiam în mod atent, alungându-mi dulcea toropeală, eram într-o încordare maximă, să nu pierd nimic din început, şi asta mă obosea, pentru că nu mai puteam să visez în marginea lucrurilor şi a întâmplărilor din domeniul tragicului natural, de care e plină urbea. Într-o noapte, mă-njunghia în obraz o durere şi am avut preț de o clipă impresia că durerea era ca frigul şi ca întunericul: o epidemie de junghiuri a persoanei întâi plural, cu care mă obişnuisem în vremurile anterioare. O fi meritat, oare, pentru a te simți plural, să rabzi tortura zilnică de a-i vedea portretul pretutindeni, absent doar din closetele şcolii, care deveneau astfel odihnitoare? Mă rugasem să apuc ziua când vor fi date jos, şi aşa a fost, am putut să pun mâna la scoaterea lor ca să fie depuse în unicele încăperi unde nu intraseră niciodată, şi astfel, pentru cultul lui, revoluția a fost o împlinire, acoperind într-o ultimă zvâcnire teritoriile virgine.

De-ar fi să spun tot ce ar fi de spus, aş rămâne într-un veşnic ieri, în trecutul nevindecat, mereu cu un pas în urma clipei de față, cuvintele m-ar încuia acolo, aş fi în pericol de a nu mai ieşi niciodată din timpul rostirii. Dincolo de trupuri şi de himere, sunt ierburi pe câmpuri, lanuri de grâu şi ape care curg liber, asta mă consolează de tristețea de a fi condamnată la târziu, fără să mai pot recâştiga timpul în care povestesc, pentru că între mine şi prezent se-nghesuie cuvintele.

Am sperat mereu. Dar continuăm a fi bolnavi de bănuială, un popor de singurătăți. La întrebări de genul: „Ce părere ai? Ce crezi despre?” intru în alertă. Uneori mi se pare nedrept să aibă doar copacii o a doua viață, ei să-nmugurească pe străzi, eu să-ncărunțesc. Pe urmă, îmi vin în fire și zic: „Dragul meu șal bătrân, pe unde mai ești? Mi-e frig, întoarce-mi-te pe umeri! Și era cât pe ce să te-arunc! Ce mai puneam pe mine?”

Nu mai am timp să citesc ziarele, dorm mult, și în visuri călătoresc, umblu, sunt mereu pe drumuri, poate pentru că în realitate nu mă duc nicăieri. De curând m-am visat tânără, la mare. Așadar, noaptea în vis zburd în costum de baie, iar ziua sunt pleoștită, extenuată și-mi pare rău că mai am puțin până la cincizeci de ani. Împotriva întineririi din vis n-am ce să fac, e fără voia mea. Întineresc pe dinăuntru, iar pe-afară-mbătrânesc pe zi ce trece. Netrăiți suntem cu toții, nu numai eu. Poate mai apucăm să ne bucurăm puțin. Știu că e o prostie, n-ar trebui să spun asemenea lucruri, dar ce să fac? Nu mă pot opri. Merg pe pământ ca musca pe tavan, lumea e cu susul în jos, și eu mă-ntreb cum să-mi conving cheresteaua că întineresc? Nu vrea să priceapă, o ține pe-a ei.

Eu ocupată cu întinerirea, iar pe stradă trec lanț demonstrațiile, manifestanții mărșăluiesc în ploaie sau țin mitinguri în soare, și toți cer. Observ pe câte unul că le dirijează atât de bine, încât mă gândesc fără să vreau că trebuie să aibă multă experiență la strigat lozinci. După ce văd mai multe demonstrații, disting o anumită schemă: la început, oameni relativ puțini și oarecum liniștiți; după câteva ore, mai ales spre seară, o mulțime „primenită” și umflată dă năvală spre obiectivul vizat. Evident, nu-s tot aceiași, sau nu-s numai ei. Printre manifestanții „de bună calitate” s-au introdus treptat detașamente de șoc, bătăuși în stare de orice.

Până și conducerea Televiziunii s-a supărat că în fața clădirii lor se țin mereu mitinguri de protest. Ca represalii, au difuzat din oră-n oră un anunț scris, precedat de țiuituri groaznice, care-mi răscolesc dinții: apel către populație să nu mai manifesteze acolo,

că-i împiedică să lucreze. În ciuda apelului percutant, sau poate tocmai din cauza lui, lumea continuă să se strângă la Televiziune.

În pasajul de la Universitate, o poză mare îl înfățișează pe liderul actual jucând șah cu C... Parcă numai el? Cine n-a jucat sah cu C...? Jocul are destule piese: care tură, care nebun, care cal, care pion, era loc pentru toată lumea. Până când n-au rămas pe tablă decât el şi ea, iar în față pionii buni doar de aruncat la coş. Pionii l-au făcut şah-mat pe rege. Cei care țipă acum sunt fostele ture, foştii nebuni, foştii cai...

*

Asistăm la o nouă sacralizare a puterii: nu mai poate să intre oricine în sediul ei şi să-l tragă de barbă pe-un vice-prim ministru. Puterea a redevenit intangibilă în răstimp de două luni, iar cei care n-au priceput asta s-au pomenit la tribunal, în boxa acuzaților, cu cătuşe la mâini, atunci eroi, acum criminali. Intraseră în sediul Consiliului, unii cu bâte şi răngi, au spart geamuri şi uşi, dar pe lângă aceştia erau şi o mulțime de curioşi şi de gură-cască; o cucoană, sperând probabil să ajungă istorică, țipa agitând în brațul întins un volum din scrierile tovarăşului. Trecuse vremea când reprezentanții puterii umblau pe pământ în haine jerpelite, se încheia copilăria revoluției. Oamenii trebuiau să se teamă iarăşi de putere şi s-o respecte din teamă. Cum să-i convingi pe cei care acum două luni năvăliseră în sediul C.C., că nu mai au voie să intre în palatul unde e instalată conducerea postrevoluționară? La televizor, mă uit la ochii lor mirați: unii nu pricep ce li s-a-ntâmplat

Chiar în ziua năvalei din piața Victoriei, a fost la Ateneu ultimul concert la noi al lui Celibidache; la sfârşit, alămurile din orchestra münchenează au ieşit în parcul din fața Ateneului şi au cântat sub cerul liber muzică de promenadă.

Pe 19 februarie, minerii a doua oară la Bucureşti, în Piața Victoriei, la Consiliu. Îi iau la rost pe toți, ba chiar propun să nu

mai plece, să rămână să apere guvernul. De cine? Nu ştiu. Pe doi generali îi pun să jure că sunt în stare să menţină ordinea, generalii jură.

În fine, vreo doi ideologi de ocazie au crezut de cuviinţă să pună lucrurile la punct: trebuie să se ştie odată pentru totdeauna cine gândeşte în ţara asta şi cine nu! Peste câteva zile, clădirea sacră a guvernului era înconjurată de tancuri şi de un zid de soldaţi verzi ca brazii, trup lângă trup, cu faţa spre exterior şi cu mâna pe armă.

La televizor, ne uităm la şedinţele PCUN ca la teatru; o expunere asupra situaţiei economice ni se pare coerentă, în schimb ministrul agriculturii se-ncurcă la socoteala ouălor: ba sunt trei sute de mii, ba două milioane... În fine, depăşit, ne asigură totuşi că vom avea ouă de Paşti. Industria e la pământ („morman de fiare vechi"), economia abia se ţine... Noroc de găini.

Un poet ne îndeamnă să ne spălăm unii altora picioarele; frumos spus, dar ce te faci dacă acela căruia voiai să i le speli îţi dă un şut în nas? Realitatea există în stadiul himeric, vedem film după film, şi mă întreb, fără posibil răspuns, „cu cine oare vorbea atunci la telefon generalul"? Nu reuşisem să-i citesc pe buze decât: „Să reziste până la unul... Să vină întăriri..."

Ar fi totuşi simplu: când cureţi un bazin, întâi şi-ntâi goleşti apa, abia atunci impurităţile devin vizibile. Apoi, se poate umbla în mâl pentru trierea gunoaielor: ce-i de aruncat, ce-i de dat pe foc, ce trebuie păstrat. Dar totul e văzut prin ecran sau prin hârtie de ziar, trăim într-un fel de zare fără timp, nu viaţa aşa cum e, ci cum se traduce în cuvinte şi poze. Mi s-a făcut dor de banalitatea zilei, aşa cum este, nu cum e scrisă în istoria grăbită care gâfâie mereu cu o secundă în urma faptei. Uneori mi se pare că lumea văzută de-aproape, porumbeii care se foiesc pe balcon, firele de iarbă din ghiveci, soarele care apune roşu în ferestrele vecine nu sunt adevărate, nici bătrâna în şal odihnindu-se sub un gard să-şi

tragă sufletul, toate sunt năluciri, iar realitatea e dincolo, în spatele ecranului care povesteşte ce-a fost.

Totuşi, trăisem altfel, măcar două luni. Nu e destul pentru o viaţă de om? O viaţă de făt într-un trup bătrân. Am trăit vremea tinereţii tuturor instituţiilor, toate erau tinere, până şi primăriile! Eroii din gazete de la rubrica mortuară continuau să ne privească insuportabil în ochi. Noaptea, în secvenţele de la procesul celor patru ofiţeri, aparatul s-a oprit o clipă pe faţa judecătorului, apoi a revenit la inculpaţi, şi ei mi se uitau în ochi, încât aveam impresia că eu îi judecam cu vocea judelui, care era o mare dezamăgire: vulgară, ironică. Ofiţerii relatau din nou filmul fugii dictatorilor, povestea nu se mai sfârşea; dictatorii nu se hotărâseră să plece decât când mulţimea a început să spargă uşile închise pe dinăuntru cu o bară uriaşă. Când primii urmăritori au apărut pe clădire, înarmaţi, helicopterul s-a ridicat în aer. „Să fi rămas aici să-l facem carne de mici!" a strigat unul dintre furioşi, strângându-l de beregată pe maiorul de gardă. „Revoluţionarii comiteau şi versuri!" remarcă ironic judecătorul invizibil, revenind în prezent.

Atunci, în primele zile din martie, am asistat, tot virtual, la demolarea statuii lui Lenin din Piaţa Scânteii, rebotezată Piaţa Presei Libere: şapte tone de bronz pe un soclu de marmură. Un singur lucru nu le era însă clar: ce să facă din bronzul lui Lenin? De clopot nu mai poate fi bun, e prea îndoctrinat. Se chinuiau de două zile, sub privirile unei mulţimi de gură-cască. La un moment dat l-au izbit cu un soi de berbece în umărul drept, dar nu s-a clătinat, apoi l-au legat de subsuori cu cabluri şi l-au spânzurat de un scripete, pe piept cu o pancartă: „Porniţi înainte, tovarăşi!" Apoi, l-am văzut pe ecran plutind apocaliptic prin aer, ca o pasăre cu aripile strânse, şi după un timp, culcat, păpuşă uriaşă, care nu voia să-nchidă ochii; Comandorul aştepta să fie invitat la cină.

Găsesc în „Macbeth", în franceză: „*Parler c'est fatal...*" şi „*Au faible oiseau qui tend des pièges?*" Unuia slab ca mine, cine-i întinde laţuri? Mai trecuse o săptămână din frageda mea viaţă

post-revoluționară. În genunchiul stâng mi se zbătea un ciclon, care a ieşit apoi de sub rotula mea să facă ravagii în Apusul Europei: acoperişuri smulse, maşini cu roțile-n sus, valuri uriaşe năvălind în Olanda peste diguri, iar la noi ploua liniştit, din acelaşi ciclon.

Hai să ne rugăm să n-apună soarele! Pe lac, la Herăstrău, lângă podul de cale ferată care duce spre mare, era o răchită neagră de primăvară, la mal pui de broască țestoasă şi scoici goale, desfăcute ca nişte aripi greoaie: îngeri de baltă. Lumea parcă mă ruga s-o privesc în față. De ce nu? Mă simt liberă. Nu datorez nimic nimănui, deci sunt liberă. Vorba lui Machado: „pentru pâinea şi pentru haina mea muncesc, îmi datorați cât am scris...” Nimeni pe gânduri jugul n-a putut să mi-l pună. Chiar aşa o fi fost?

Într-un colț de parc, lângă un pavilion, am găsit în zăpadă o agendă ruptă, cu notițe de la şedințele de partid şi ciubucurile date doctorilor. Le-am răsfoit cu vârful piciorului. În Herăstrău era soare şi cald, ieşiseră păpădiile, le-am cules să le mâncăm, şi am privit naiada de marmură, cu care mi s-a spus odată că semăn: rămăsese neschimbată.

Aflam apoi că judecătorul dictatorilor a fost găsit mort în biroul lui, împuşcat în inimă; ancheta a stabilit că fiind pradă unei depresii s-a sinucis; peste câteva zile, Europa Liberă spunea că avea în buzunar o scrisoare în care mărturisea că n-a mai putut să reziste terorii la care era supus. Nu era singurul, televizorul şi ziarele spuneau că unii primeau amenințări la telefon cu vocea dictatorului, unui general post-revoluționar i-a fost măcelărită familia, într-o stație de metrou a fost descoperit un proiectil neexplodat din decembrie, iar noi umblam pe străzi şi prin parcuri, în realitatea imediată, pândiți la tot pasul de pericole virtuale.

Raşi în cap, în haine vărgate, cei din nomenclatură, în timp ce li se citea rechizitoriul, urmăreau textul, fiecare pe exemplarul lui, dând paginile toți odată, ca nişte corişti cu partiturile-n mâini.

Unul dintre ei, cel care răspundea de cimitire, pentru că nici defuncții nu trebuiau lăsați fără supraveghere, împreună cu responsabilul Crematoriului, au ars morții aduși în mașini frigorifice de la Timișoara.

Totuși aveam în mine o liniște adâncă și grea, ca o lespede luminoasă. Luna ieșea ca o unghie din cer, și m-am gândit că e vârful unui deget care încearcă apele.

*

Sfaturile unui preot de la Sâmbăta de Sus, orb din naștere: să-ți începi și să-ți sfârșești ziua cu gândul la Dumnezeu. El la rândul lui învățase ceva de la un fotograf care le spunea clienților înainte de poză: „Gândiți frumos!”, pentru ca fotografia să iasă bine. N-a văzut niciodată, spune că e o creație a prietenilor lui care i-au citit din cărți. Mai spune ceva prețios: să ni se pară ocara ca lauda, sărăcia ca îndestularea, foamea ca belșugul, setea înviorătoare ca apa. Eu îl vedeam la televizor, împreună cu mii de alți văzători, el nu vedea și nici nu văzuse vreodată pe nimeni, nici pe el nu se știa cum arată. Sub impresia orbirii acelui om, m-am bucurat să văd un steag adevărat fluturând pe o clădire reală, și brusc am căzut în exagerare, de unde până atunci toate mi se păreau false, acum totul se purificase și devenise adevăr, Marea Neagră se curățase de pulberi radioactive, credeam copilărește că pot să mă scald fără grijă, să beau și să mănânc fără frică, de parcă ajunsesem să văd cer nou și pământ nou. Steagul adevărat de pe clădirea reală mă făcuse să mi se năzară cetatea gătită ca o mireasă, unde nu va mai fi nici tânguire, nici țipăt, nici durere, nici moarte, cel însetat va putea să bea fără plată din izvorul vieții, iar fricoșii, necredincioșii, scârboșii, ucigașii, desfrânații, vrăjitorii vor arde în iazul de foc. Câteva clipe doar, mi s-a părut că trecuse vremea înșelăciunii, când flacăra era plină de friguri, pâinea o coajă peste goluri, focul viscol, râsul plâns și zâmbetul lacrimă. Schimbate în semne, lucrurile mi se lămureau și îmi

sunau bine, toate îşi aveau frumuseţea lor, nimic nu mai era exclus din clipa când putea intra în cuvinte. Dincolo de iubire şi ură, ceea ce puteam să spun era salvat, ce puteam traduce în semne mântuiam, dar asta n-avea nimic de-a face cu ce se-ntâmpla în afară, cu binele şi răul obişnuit, erau un altfel de rău şi un altfel de bine, mult mai adânci. Poezia e fără braţe, nu poate face nimic, pentru ea nu contează decât cuvântul, dar în el se cuprinde tot ce poate fi spus, şi ucigaşul, şi victima, şi floarea, şi spinul, şi tinereţea, şi hoitul.

În Parlament, apăruse la tribună o clepsidră, fiecare vorbitor o-ntorcea cu susul în jos şi nisipul zădărniciei începea să curgă. Ziua naţională pendula între date, Lituania cu toată trena ei de rime triste, litanie, jelanie, se desprindea din blocul sovietic (mă uitam la televizor la pata de pe fruntea lui Gorbaciov: o hartă, poate a Rusiei? o previziune?), şi aflam că pe un colonel implicat în procesul teroriştilor îl chema nici mai mult nici mai puţin decât „Judele", şi le luam pe toate asupra mea cu un soi de voluptate, străduindu-mă să le macin prefăcându-le-n visuri. Pentru că dacă vis nu este, nimic nu este. Cum să nu o ia gândurile razna, dacă în toiul nopţii s-auzeau dinspre secţia de miliţie nechezaturi de cai?

Viitorul preşedinte al ţării, se spunea, va trebui să fie pur şi înzestrat cu toate calităţile posibile, probabil va fi dezbrăcat în faţa Sfatului Bătrânilor (care Bătrâni? care Sfat?) şi cercetat cu de-amănuntul să nu aibă vreun cusur: pur, tânăr, frumos, viteaz, deştept etc. şi să aibă un cal care-a mâncat jăratec. În cazul ăsta, „notre petit Napoléon qui voulait sauver la patrie" nu avea nici o şansă, totuşi îşi mângâia tresele de caporal şi visa cum îşi va face din toiag baston de mareşal şi sceptru împărătesc. Mongolii se răsculau şi ei, budismul le ţâşnea prin piele, doar China mai păstra în şedinţele supreme o tăcere de gheaţă, iar la noi un fost spion englez vorbea la televizor despre trecutul încă nedesluşit al scumpei noastre patrii. Cum să nu fi sărit în sus până la nori?

După ce atâţia ani fusese obligată să ascundă anumite lucruri, mintea mea avea în continuare tendinţa de a dosi câte ceva. De

pildă, nu ştiu de ce eram cât pe ce să uit imaginea unui poet creştin care umbla printre manifestanţi cu icoana Maicii Domnului în braţe, în timp ce ziarele gemeau de caricaturi cu dictatorii în iad, ocupaţi să vândă la export smoala ori să pună dracii să lucreze duminica la o zidire faraonică. Şi poate nu întâmplător într-o seară a zvâcnit pe ecran preţ de câteva secunde imaginea dictatorului spunând: „Mă angajez...", după care a dispărut ca fulgerul.

*

După câteva zile de singurătate, fiul meu îşi relua obiceiurile de pe vremea când era în liceu: citea cărţi ezoterice şi încerca să devină vegetarian. Îşi lăsa mustaţă. Trecând prin dreptul uşii lui, îl vedeam tot singur. Mă gândeam că, poate, şi ea îl aştepta să vină sau s-o cheme, cei care se iubesc mai au şi certuri. Însă de vorbit despre asta nu vorbeam.

Cum să-i spun că suntem nori,
volburi, vârtejuri fine
ca o ameţeală, vâltori,
turbioane de gânduri respirabile?
Precum hainele scuturate la soare,
împrăştiem în aer iubire
sau ură.

Unde citisem asta, nu mai ştiu şi nici n-are importanţă. După ce am umblat pe străzi repetând descântecul, întoarsă acasă l-am văzut fericit, cu fata. Lângă patul nedesfăcut, faţă-n faţă, ea şi-a pus braţele pe după gâtul lui. Am închis ochii şi ei m-au auzit; când i-am deschis iar, se uitau la mine, ciufuliţi. După o clipă, au izbucnit amândoi într-un zâmbet.

Am închis uşa. Noaptea, străzile sunt mai largi şi mai lungi, e ca atunci când plouă cu găleata şi lumea stă lipită de ziduri, pe

sub streşini sau balcoane, ori în casă, la adăpost. Aşa e şi când plouă cu noapte în averse negre. Şi când plouă cu gloanţe. Când sunt singură pe toată strada, respir adânc, dar îmi e şi teamă. Fără parapetele în mers ale mulţimii, parcă sunt mai înaltă şi mai nesigură.

Cel-în-afară-de-mine chip al meu, pe care nu mi l-am bănuit niciodată şi nici acum nu-l ştiu, cum gâsca nu ştie că-i gâscă şi că e cenuşie sau albă, asta era toată inocenţa de care eram în stare; uneori, stârnea furie, milă, poate şi iubire, dar în ultimul timp nu-mi adusese decât indiferenţă. Auzeam din stradă zvonuri de glasuri, alte manifestaţii, în care se striga numele Ardealului şi alte cuvinte pe care nu reuşeam să le disting. Ulterior, ecranul a arătat un om într-un pulovăr verde, fugărit, lovit cu bâtele şi cu picioarele, în final a făcut un semn de lehamite cu dreapta pe care abia mai putea s-o mişte. Cu o zi înainte, fusese bătut la Târgu Mureş poetul Sütö Andras. Ideea că a putut cineva să-i crape capul mă umple de groază. Un scriitor ungur, traducător, cu nume lunecător ca săniuşul spune la televizor că-l doare orice cap spart, indiferent al cui ar fi: apoi se declară falit, a trăit degeaba, de vreme ce cărţile la care a lucrat toată viaţa ca să apropie cele două popoare n-au folosit la nimic.

Mai târziu, fanfara a cântat în piaţă în cinstea eroilor, şi când a tăcut, alămurile sclipeau orbitor în soare; nu mai ştiu dacă am văzut asta pe viu sau pe ecran.

Ştirile mă năpădesc în avalanşe zilnice, ca nişte priviri îndărăt peste umăr, şi astfel pierd infima secundă când aş fi putut vedea tresărirea prezentului din jur; aflu în schimb o mulţime de detalii care nu mai folosesc la nimic, pentru că ţin de fapte petrecute cu două-trei luni în urmă ori, în cel mai bun caz, în cursul zilei de ieri. La ce-mi mai ajută să aflu că sediul dictaturii era plin de securişti în ziua fugii, toţi înarmaţi până-n dinţi, şi că imediat după decolarea helicopterului de pe acoperiş clădirea a rămas brusc pustie, deci existau sub palat culoare subterane secrete?

Aflu despre copii trecuți în decembrie la puşcărie prin coridoare de lovituri bestiale, intrau sănătoşi şi ieşeau betegi. Şi iarăşi îmi dau seama că în decembrie aş fi putut să fiu ridicată de pe stradă şi trecută prin coridorul de bătăi; aveam un elev miliţian, îl chema Crunţeanu: oare ar fi lovit mai tare ori s-ar fi făcut că loveşte?

Iar afară e o vreme superbă, de ziua Bunei Vestiri, toți zarzării şi corcodușii sunt în floare! Nemaiştiind dacă sunt adevărați sau ireali, mi-am băgat nasul în toate florile la care am putut s-ajung până mi s-a făcut galben de polen. La marginea oraşului, oamenii umblau pe câmp căutându-şi locurile unde casele le fuseseră executate rapid, cu buldozerul, pe buza gropii pregătite. La Dora, l-am găsit pe Cristea; ne-a spus că a făcut cerere să-şi poată reclădi casa dărâmată. „Nu mai aveam nici o speranță!" a zis apoi, cu un zâmbet în care erau de toate, şi uşurare, şi tristețe, şi mirare. În timp ce vorbea cu noi o țesăla pe Dora cu gesturi blânde, cum nu mai văzusem niciodată la nimeni de-aici. Pe lângă gardul lung, era o dâră de toporaşi, dar parfumul nu li se simțea, ori îl luase vântul; mi-am adus aminte de o nobilă doamnă care-i mânca presărați pe pâine cu unt.

Într-o seară, în vizită la nişte rude, am auzit pe cineva afirmând cu tărie că revoluția au făcut-o securiştii; în acelaşi timp tuna şi fulgera contra celor care strânseseră deja averi peste noapte, de nu mai aveau ce face cu banii: „îmbogățiții de revoluție". Părea să-i invidieze grozav. La ora zece noaptea, am auzit un cor de claxoane şi am sărit la fereastră: un convoi de înmormântare se-ndrepta spre cimitirul Pantelimon, în frunte cu o Salvare militară, claxonând lung. Nu mai pomenisem înmormântare noaptea, dar cum televizorul n-a spus nimic, vedenia s-a strecurat între alte năluci.

Ideea de asuprire se desfoaie ca o ceapă: poate că dictatorul ar fi singurul care să nu se considere împilat, dacă nu cumva ar pretinde că îşi aplica sieşi o constrângere şi mai drastică decât legile pe care voia să le impună poporului. De sus în jos, toți se plâng ce mult au suferit, cum trebuiau să facă sluj în fața lui şi

să-i rabde înjurăturile, cum se temeau să nu fie iradiați; o țară de asupriți, o țară de jale, de la miniştri până la cel mai amărât cerşetor, cu lacrimi amare se plângea până şi fratele dictatorului cât de oprimat era de „rudele lui apropiate”! Lume, lume, ce necăjiți am fost! Oare se va ajunge vreodată să se ştie cine e adevăratul suferind, cel care, atunci când întoarce capul, nu mai vede pe nimeni în spate, cel gol şi desculț, flămând şi însetat, bătut şi înjurat ca Iisus Hristos?

Şi toți, de sus şi până jos, erau nişte blânzi! Un grup de militari povesteşte la televizor cum era în piața Universității, în noaptea de 21 spre 22: a fost o seară de balet, sub bagheta unui grup de ofițeri. „Nu trageți nici măcar în aer!” ar fi spus atunci generalul, apoi l-a mângâiat pe un soldat pe obraz, aşa, ostăşeşte, iar un căpitan, stimulat de exemplul superiorului, a îndrumat-o pe o bunicuță care-şi căuta nepotul în mulțime, în timp ce alți militari îi luau pe trecători de mână şi îi rugau frumos să se ducă acasă. Tanchistul a păşit uşor peste baricadă, cu tancul de patruzeci de tone, însă n-a atins pe nimeni! Te şi miri cum de au avut unii tupeul să moară în asemenea condiții blând-grațioase, când se dansa menuet pe şenile. Toate au fost impertinente minciuni: tirurile roşii, ropotul interminabil de împuşcături crescând către miezul nopții. Răniții şi morții se prefăceau. Aceeaşi inocență şi la fratele dictatorului, şeful şcolii Ministerului de Interne, seamănă de parcă ar fi gemeni: aceeaşi statură, acelaşi fel de a vorbi, aceleaşi gesturi; fusese şi el în ziua revoluției „când tocmai se întunericea”, dar n-a văzut nimic, nici morți, nici răniți, doar lume strânsă, apoi a fost plecat un timp, iar când s-a întors locul era „curat”; poate în lipsa lui să se fi dedat oamenii la violențe, el săracul era singur şi nu mâncase decât o „bumboană”, mergea şi el pe stradă şi trăgea din când în când, uite-aşa, în aer... Imaginile au avut un efect tragic: „Vino să-l vezi pe Ceauşescu!” i-au spus ai ei unei doamne bătrâne, iar aceasta, când a dat cu ochii de el pe ecran, a făcut infarct şi a murit.

Auzind vuiete de mitinguri în stradă, obosită, mă gândesc: lasă că aflu diseară ce a fost. Televizorul ştie ce eu nu pot să ştiu şi pătrunde unde nu am acces. Dovadă un amănunt cu care m-a copleşit ulterior, povestind că fratele-sosie al dictatorului, împreună cu alţi ofiţeri, toţi deghizaţi, fugise din clădirea Direcţiei a Cincea, coborând pe o frânghie în grădina unui restaurant!

De la televizor, aflăm frânturi din execuţia infinită: cei doi dictatori au fost aduşi de la Târgovişte înveliţi în foi de cort; aducătorii s-au dus la bufet să mănânce, când s-au întors, cei doi dispăruseră! Recuperaţi, nu am înţeles bine de unde, au fost îngropaţi la mare adâncime şi foarte departe unul de altul, ca şi cum ar fi putut comunica între ei. Deasupra li s-a pus câte o placă de beton.

Marea păcăleală de întâi aprilie a fost un mare miting mare, urmat de pelerinaje, protest anti-tot, fără antidot, la care un cetăţean vest-german ne moraliza in corpore, în timp ce alţii se chinuiau să se bage în faţa camerei de televiziune cu mini-lozinci pe care le mutau când sus, când jos, să se vadă mai bine. Sunt cireşi înfloriţi în unele curţi, a început şi liliacul, pe stradă erau afişe cu un mare spectacol cu surprize la Casa Republicii, au fost destui care au cumpărat bilete, iar în chip de surpriză, spectacolul n-a mai avut loc. Mai văd, tot la televizor, că în timpul unui miting în favoarea puterii, elevii-miliţieni din faţa Consiliului aveau în gurile puştilor garoafe şi trandafiri!

Pe la vreo zece aprilie, s-a lăsat frig ca iarna, iar la prânz a început să ningă. Ninsoarea era dusă de vânt paralel cu pământul, peste pomii înfloriţi şi liliacul aproape deschis. Regele şi-a anunţat iar dorinţa de a veni în ţară, ca să petreacă sărbătorile de Paşti, împreună cu familia şi anturajul lui. Mai încercase o dată, de Crăciun, când aterizase la Otopeni, cu un avion particular, dar neavând viză nu a fost lăsat să intre în ţară, iar tentativa a fost catalogată drept „violare de frontieră”, „survol pirateresc”, „trecere frauduloasă a graniţei”, deoarece pilotul ascunsese

identitatea pasagerilor declarând că aducea „nişte oameni de afaceri”. Nu mai avusesem rege de aproape o jumătate de veac. Dinspre autoritățile noastre i s-a transmis că nu e momentul potrivit, mai bine să-şi amâne vizita până după alegeri. Pentru că se arăta totuşi decis să vină, compania care-i rezervase locurile în avion a fost rugată să nu onoreze biletele. Regele a spus atunci că el e cetățean român. I-am admirat ținuta impozantă şi mersul regal; apoi, în dreptul obiectivului s-au năpustit vreo două-trei femei strigând: „C’est ça votre démocratie! Voilà!” Asta-i democrația voastră! Părea totuşi curios apelul la democrație în preajma unui rege.

Înnoirea vremii, spun miturile, se face la solstițiul de iarnă, când întreaga lume întinereşte; lumea veche, uzată, bătrână se topeşte în haos, alta nouă se naşte, diavolul care roade stâlpii pământului se opreşte din ros la Crăciun şi la Paşti, ca să vadă sărbătorile, răstimp în care Dumnezeu toarnă fier în găuri, încât lucrarea răului nu se mai isprăveşte niciodată. Între Crăciun şi Bobotează, zilele sunt în afara timpului, nu se numără nici cu cele vechi, nici cu cele noi, cerurile se deschid, lăsând să se vadă mese-ntinse şi făclii aprinse, animalele vorbesc, Sf. Petru adoarme la Poarta Raiului, Iuda se strecoară şi fură Soarele şi Luna. Se spune că oamenii trebuie să aştepte colindătorii dormind, ca să fie treziți din somn de prima colindă.

Evreii, catolicii, ortodocşii au serbat în sfârşit împreună Paştele, în aceeaşi zi. La biserica din coasta Colței, un cor pricăjit cânta fals, ca un fierăstrău rupt. Parcă era altfel când mă duceam la Înviere cu senzația lucrului oprit! Am aprins lumânări la troița de lângă spital, unde-a căzut cineva în timpul revoluției. La televizor, era sfârşitul filmului cu Patimile: subțire, delicat, cu ochii măriți de mirare, blândul Iisus era batjocorit şi crucificat, iar tâlharul muşchiulos scăpa neatins! Nu pot să uit câtă mirare era în ochii Blândului.

Deşi ar trebui să fie timpul împăcării, cu toți cunoscuții cu care mă-ntâlnesc am schimburi aspre de cuvinte, certuri repezi,

izbucniri cu efecte adânci. Toată lumea e supărată pe toată lumea, fiecare-l ceartă pe celălalt. Câinele prietenei mele obişnuieşte să-i aducă de fiecare dată ceva de-afară, se transformă în pastel, în funcţie de anotimp: iarna fulgi în păr, pe zloată picături prelinse pe blană, primăvara petale din cireşul aplecat peste gard din curtea vecină, apoi pe urechi cireşe viermănoase, dacă nu găseşte altceva măcar o frunză uscată-n bot... Iar ea pac! cu mătura pe spinare.

În săptămâna mare, nu mai ştiu precis ziua, prietena mea s-a plâns că magnolia ei n-a înflorit niciodată. Într-o noapte, m-am gândit: Dă, Doamne, să-i înflorească!

În a doua zi de Paşti, mi-a spus la telefon că a observat de dimineaţă o floare albă în magnolie. Şi-a pus şi ochelarii să vadă mai bine, întâi a crezut că era un şervețel mototolit căzut de la etaj. Am întrebat-o, ca să mă conving:

− E-adevărat că n-a mai înflorit niciodată?

− Niciodată, în zece ani!

Peste câteva zile, am întrebat-o ce-i face magnolia. Mi-a răspuns:

− Ce să facă? Trei flori albe, prăpădite în vârfurile a trei crengi ca nişte bețe! Nu-i din soiul cel mai bun, cine mi-a vândut-o m-a păcălit! Am s-o tai!

− Nemulţumitoareo! i-am spus. Nu-ţi dai seama că a vrut şi ea să facă o minune, cum a putut şi cum s-a priceput? Mai mult nu i-a stat în puteri. N-o tăia!

*

Pe 22 aprilie, către prânz, un grup de demonstranţi a venit în piaţa Universităţii, dinspre sediul unui partid istoric, de lângă piaţa Rosetti. Paşnici şi cu intenţii bune: la patru luni de la revoluţie, voiau să se închine la Troiţa Eroilor, o cruce simplă de lemn. Un grup e materia cea mai schimbătoare din lume, cum nu poţi să te scalzi de două ori în acelaşi râu, tot aşa n-ai să găseşti în mulţime mereu aceiaşi oameni. S-a văzut asta şi mai înainte, în

ianuarie şi februarie: o coloană de manifestanţi pornită dimineaţa în ordine relativ calmă devenea seara o hoardă incontrolabilă. Ce s-a întâmplat între timp? Evident, erau alţii.

După ce s-au închinat la Troiţă, au pornit în sus, pe bulevardul Magheru, şi s-au întors agitaţi, cu intenţia de a se baricada în mijlocul pieţei. Nu mulţi, câteva sute. Au legat cu sfoară toţi stâlpii felinarelor din jur, şi cineva a avut ideea să se tragă clopotele de la Colţea, ca în decembrie; întâmpinaţi cu urale, preoţii au ieşit afară şi au cântat „Hristos a înviat din morţi". Spre seară, câţiva încercau să încingă o horă în mijlocul străzii, dar hora nu se lega, nu avea ritm. Legăturile dintre stâlpi au slăbit, sforile au căzut, doar un cântar de stradă care fusese târât pe carosabil a rămas stingher pe asfaltul gol. Spre dimineaţă, absolut toată lumea plecase, dar au revenit apoi în număr mai mare, sub egida unei organizaţii cu nume de dată calendaristică, şi au ocupat spaţiul dintre Batişte şi Teatrul Naţional.

Aşa a început. Mă uit la cei din piaţă şi văd câteva sute de oameni care se agită încercând să refacă Revoluţia din Decembrie, pe care o rataseră, să se întoarcă în timp, manifestând în alte condiţii curajul de care, poate, n-au fost în stare atunci.

Pe 24 aprilie, un cordon de elevi-poliţişti a încercat să-i facă să plece din piaţă, dar n-a reuşit, iar în „parlament" s-a stârnit pe tema asta o hărmălaie care l-a făcut pe reprezentantul romilor, observator fără drept de vot, de la balconul sălii, să-şi facă drum până la microfon ca să spună că-i este ruşine că face parte din această adunare şi dacă mai continuă aşa, o părăseşte.

Între timp, cuvântul „golani" a zburat, a poposit pe toate buzele şi a făcut carieră. Un succes lingvistic strălucit: schimbarea încărcăturii semantice şi afective a unui cuvânt nu-i lucru uşor şi nu se-ntâmplă în fiecare zi. Dar de ce tocmai cuvântul ăsta românesc a trebuit să fie cunoscut în lume?

Văzută de la distanţă şi de sus, piaţa prezintă în tablou straniu: în mijloc, un nucleu de circa două sute de inşi, care rămân mereu în coeziune, scandând cu foc şi ţopăind în ritmul lozincilor; ei

sunt cei care stau în piață de la-nceput și până la sfârșitul manifestației zilnice. În jurul lor, alt strat, concentric, mai lax, mai potolit; și aceştia strigă, dar nu chiar așa de înflăcărat, de parcă n-ar avea obișnuința ori nu le-ar prea da inima ghes. Pe margini, un al treilea strat, puțin activ, mai mult spectatori, și totul este tivit cu grupuri de gură-cască. Nişte călugărițe vor, cică, să-l dea jos pe patriarhul Teoctist. Cine sunt cei 200? Ce vor, de fapt? Pe lângă ei, naivii, sincerii, nemulțumiții și curioşii se adună, polarizează în jurul acestui nucleu care nu a existat din prima zi.

Se discută mult despre punctul 8 al Proclamației de la Timişoara, se cere adoptarea lui, cu amendamentul că vor fi exceptați cei care au dovedit că nu mai țin la comunism. Asta mă face să-mi pun întrebări: cum vor fi aleşi cei care vor face excepție, cine și cum va stabili, după ce criterii? Singura soluție vor fi, probabil, mult hulitele dosare, ce bine le-ar prinde celor care vor iar să-mpartă oamenii în buni și răi; în fond, s-a muncit atâta la ele, ar fi și păcat să se ducă pe apa sâmbetei sau a unui canal oarecare. Cine și cum va judeca viața fiecăruia? Pe toți din jur îi văd siguri de ei, convinşi că dețin adevărul și mai ales că ei personal sunt curați. Tot ce nu le place e comunism și aproape toți se așteaptă la vărsare de sânge: li se măresc ochii, li se dilată pupilele: „O să vedeți, se termină rău! Nu se mai poate!" În piață, seara, când torțele de ziare se aprind, s-ar putea ca nu numai cei cu simț estetic să aibă clipe de triumf, încântați că totul e o mare de focuri. În rumoarea și scandările mulțimii peste care plutește fumul torțelor, pe fațada Universității, sub portetul lui Eminescu, flutură un afiș: „Facultate de golani". Seară de seară, torțele se reaprind, Imnul golanilor, cântat cu apăsare pe cuvântul „mort", face să răsune zidurile.

Pe 27, se ține și un miting fesene, în fața Școlii de Război, și apare teama că feseniștilor le-ar putea veni ideea să se aventureze prin „Golania" și să iasă încăierare.

*

Infinitul film cu execuția mai dă o imagine: ea deja împuşcată, el în picioare cântând, cam fals, totuşi cântând: „Sculați voi oropsiți ai vieții...”

Piața din mijlocul oraşului e plină de manifestanți şi miroase a iarbă strivită, cordoanele de milițieni îi înconjură, se retrag şi revin iar, într-o maree a uniformelor. În timp ce treceam prin mulțime, am simțit pe obraz o picătură de ploaie şi m-am ferit închizând ochii. Când i-am deschis, am văzut câteva figuri sinistre. Zi după zi, manifestația creşte numeric şi nu mi se pare blândă, discursurile se țin lanț, acompaniate de strigăte în ritm spaniol, ca la luptele cu tauri sau ca la meciurile naționale. Nu spusese un filozof că poporul nostru şi-a câştigat prin revoluție dreptul de a huidui?

Strigătele se sublimează în lozinci, aud că un bătrân trecător a fost obligat să se pună în genunchi, cea care mi-a povestit asta mi-a spus că a intervenit obrăzindu-i şi era cât pe ce să fie bătută, a scăpat cu fuga, nu înainte de a-şi arăta unghiile roşii, lungi.

Într-un ziar, cineva voia să-l judece pe Thomas Morus pentru vina de a fi imaginat prototipul utopiei comuniste, iar în aceeaşi zi, după prânz, a început o ploaie cu tunete şi fulgere, şi piața s-a acoperit cu umbrele multicolore. La granița cu noi, basarabenii au smuls bornele de hotar, cel puțin aşa a spus televizorul.

În piața Universității, pe iarba din fața Teatrului, au apărut peste noapte corturi ca la mare: unii fac în ele greva foamei. Motivele sunt mai mult personale: nerecunoaşterea unor drepturi. Nu ştiu cine manevrează pe cine, cine de cine se serveşte, cine stă în umbra feeriilor nocturne?

Megafoane, torțe aprinse, spectacol feeric, sălbatic aproape. Aflăm că Oxford şi Cambridge se proclamă şi ele „universități de golani”, ceea poate să pară superb pentru cele două aristocratice lăcaşe; totuşi, mi-ar fi plăcut mai mult ca noi să ne putem pune pe

frontispiciu inscripția „facultate de lorzi” și să purtăm ecusoane cu „sir” și „lady”.

Televizorul ne informează că în piață a luat naștere un nou partid, al „revoluției române”, și vedem trei reprezentanți ai lui, doi bărbați și o bătrânică; bărbații nu prea știu ce să spună, iar bătrânica, prudentă, tace și zâmbește.

Cinci intelectuali români se pronunță, tot la televizor, despre piața Universității; ideea de bază este că oamenii de rând nu știu ce e democrația. Urmează semnalul de alarmă: dacă pe 20 mai lumea va vota cum nu trebuie, va fi legitimată o formă de neocomunism. Ce-i de făcut? Nu știu. Iar dânșii nu par să se hazardeze a da o soluție, doar arată cât de primejdioasă e calea legală, de vreme ce suntem atât de reduși, pe punctul de a face cea mai mare gafă din istorie. Iată-l pe bietul alegător legat de catarg, cu urechile astupate cu ceară, gata să intre în strâmtoarea primejdioasă.

Din ziare se ridică o pădure de voci, din care nimic nu lipsește, de la senzualitate la coșmar, de la amenințare la lingușire, de la minciună la brutalități. Tot iadul din noi s-a revărsat pe hârtia pentru care se sacrifică păduri întregi. Titluri șocante, poze fără perdea (probabil un concurs cu tema „cel mai mare număr de centimetri pătrați de piele nudă”), caricaturi politice, alături de fotografiile eroilor morți în decembrie, totul în mormane albe de hârtie, pe străzi sau pe cimentul Gării de Nord, unde n-auzi decât: „Baricada! Ia Baricada! Ia Zig-Zag-ul!” După atâția ani de tăcere, până și spectacolul ăsta e binevenit. Să răsfoiești pe-ndelete un ziar care i-ar fi făcut să-ngălbenească pe cei de la cenzură!

La tribuna improvizată în balconul Universității, ceva între amvon și lojă, urcă scriitori, actori și cântăreți, spectacolul sub cerul liber face concurență neloială Teatrului Național de vizavi: cu mari ferestre întunecate, acesta pare a spune că se lasă păgubaș, ce public să mai atragă când în piață recită unii dintre cei mai mari actori; unul declară chiar că nu va mai recita nicăieri în altă parte, doar în Golania, la lumina torțelor.

În seara zilei de 2 mai, numărul manifestanților atinge cote înalte, spectacolul se termină după miezul nopții, rămân paznicii care veghează ca nici o maşină să nu profaneze spațiul liber de neocomunism. Paznicii dorm pe treptele peluzei sau în bazinul secat din fața Arhitecturii. Noaptea se lasă frig, spectatorii au plecat, în piață e întuneric, iluminatul public fiind încă la fel ca în „epoca de aur".

Încet-încet, îmi dau seama că nu ştiu cine încearcă să acrediteze ideea că Revoluția din decembrie nu a existat. Dacă Revoluția nu a avut loc, înseamnă că nimic esențial nu s-a petrecut, că adevărata revoluție urmează să se-ntâmple, ori a şi început, sub conducerea liderilor din Golania. Împotriva cui, de vreme ce regimul ceauşist nu mai este? Ei bine, o vom face unii împotriva altora! Intelectuali distinşi, poetese sensibile îşi exprimă părerea că în piață îşi are sediul singura putere legitimă din țară. Din voința cui şi pe cine reprezintă? Aici s-a strâns toată puritatea, afirmă dânşii suspinând. Ce trist trebuie să fie dacă pe aceşti câțiva metri de asfalt s-a adunat tot ce a mai rămas din Revoluția română, din puritatea şi din speranțele noastre. Oricum, e de bonton să fii de partea pieței, cine încearcă să nu fie e comunist.

E-adevărat că, între timp, componența pieței s-a schimbat față de prima zi, şi anume în bine. Seara, alte torțe din ziarul „Adevărul" se aprind, imnul răsună frenetic. Spectacolele nocturne îmi dau impresia unui „déjà vu". Unde am mai auzit şi văzut asemenea cântece scandate? Cum de nu mi-am dat seama: sunt spectacolele cenaclului Flacăra! Acolo au învățat tinerii să repete refrene, să cânte bătând din palme şi să tropăie la unison. Pe la unu noaptea se împrăştie lăsându-şi în piață pichetele de pază şi corturile.

Piața Universității nu mai este doar un subiect obligatoriu, ci şi un test. Mulți de-acolo ar putea să fie sinceri. Dar domnul ăsta cu tâmplele grizonate, oare ce spunea el pe la şedințe acum câteva luni?

Atraşi ca muştele de miere, împrejurul zonei libere de neocomunism au năvălit bişniţarii: pe tarabe improvizate, ca la talcioc, se vinde ce vrei şi ce nu vrei: ţigări, băuturi, fel de fel de mărfuri străine, în cel mai autentic stil oriental. Am avut atunci o întâlnire inedită: pe treptele peluzei, înfierbântat, cu o sticlă la picioare, stătea ţigănosul Kepler Popescu, un elev seralist de vreo 18-20 de ani. Lipsea de la şcoală cam de mult. La întrebarea ce caută acolo, a răspuns că-l dăduseră afară de unde era zilier, şi a găsit servici în piaţă. În ce constă serviciul nu spune. Într-o seară, fostul securist al şcolii, de curând înscris la ecologişti, tuna şi fulgera de la balconul Universităţii!

Toţi cei care stau aici cerând să se poarte cu ei un dialog refuză să admită că altcineva ar putea să aibă alte păreri: riposta e dură şi categorică.

Eu nu sunt sigură că am dreptate. După douăzeci şi cinci de ani de răbdare, încă mai am putere să mă reţin, conştientă de scăderile şi de păcatele mele. Pe de altă parte, mi-e silă de Crezul spus în porta-voce, de rugăciuni în gura mare.

În curând, numărul asociaţiilor cu nume de date va depăşi posibilităţile calendarului: 15 noiembrie, 16-21 decembrie, 21-22 decembrie... În fine, acum începem să ne desprimăvărăm: a apărut şi „20 mai”! Pentru prima oară după atâtea zile, Sanepidul atrage atenţia că piaţa a devenit un focar de infecţie. Despre greviştii foamei, se aud tot felul de lucruri, de obicei rele: cineva spunea că o „grevistă” avea lângă ea „pastile pentru cosmonauţi”, un fel de concentrate care conţin tot ce trebuie. Şi ca să fie în ton, televizorul vorbeşte despre apariţia farfuriilor zburătoare.

Dar erau şi altfel de scene în piaţă. O pereche de oameni în vârstă, trecând pe la corturi, s-au mirat că era acolo şi o femeie cu copil mic. Imediat, au fost înconjuraţi, agresiv, şi ca s-o scape pe soţie care-şi exprimase cu voce tare dezaprobarea, domnul a spus că abia o scosese de la spitalul nr. 9; i s-a replicat prompt: du-o înapoi să se vindece de comunism.

Pe la jumătatea lui mai, nişte fugari ieşiţi în goană din zona corturilor au dispărut în clădirea Ministerului Agriculturii, şi n-au mai ieşit. Lumea s-a strâns curioasă. O femeie a întrebat-o pe alta ce s-a întâmplat. Înainte de a-i răspunde, aceasta a vrut să ştie: „Dvs. cu cine votaţi?" „Dar ce legătură are?" „Are, dacă votaţi cu FSN nu vă spun!" Seara, la televizor, o delegaţie a pieţei se desolidarizează de cei dispăruţi la Ministerul Agriculturii, ceea ce mă face să cred că fugarii erau într-adevăr nişte evadaţi.

Poetul M.D, trecând prin piaţă, refuză să vorbească de la balcon; este huiduit, fluierat şi insultat. Piaţa a ajuns, printre altele, o supapă pentru refulaţi: plecând enervat de la o şedinţă, un coleg mi-a spus: „Mă duc şi eu în piaţă să strig, să mai fie încă unul!" Dar pentru ce strigă? Cred că nu ştie nici el precis. Reprezentanţii celor din piaţă spun la televizor că ei nu pleacă de-acolo până nu se termină cu comunismul. Apare încă o organizaţie, „Libertatea", şi vrea să candideze în alegeri, deşi toate candidaturile au fost deja depuse. Dar ce contează? Buboiul care mocneşte din decembrie se coace, şi Dumnezeu ştie ce va mai fi. În piaţă, de-a curmezişul părţii carosabile, e un afiş mare, de pânză: „Zonă liberă de neocomunism". Nu ştiu ce legătură obscură văd ei între comunism şi circulaţie; am auzit că sunt de părere că trecerea vehicolelor prin acest spaţiu ar fi o profanare. Chiar de-ar fi aşa, n-ar trebui să respecte şi ei liniştea religioasă a locului?

Iluminând feeric, manifestanţii ard în continuare tone din ziarul Adevărul. Cenuşă rămâne şi pe ecranul televizorului, după flacăra ceremoniei de la podul de peste Prut: veniţi dintr-o parte şi din alta, s-au întâlnit la mijloc, o femeie grasă avea colaci în braţe; m-a bufnit plânsul.

Parcă ne mişcăm prin ceaţă; fiecare lucru poate fi interpretat şi într-un fel şi în altul, oricine poate să fie şi una şi alta, şi ticălos şi bun, şi criminal şi cinstit, totul are ceva indecis şi haotic, un joc de măşti în care oricine se poate deghiza în orice. Nu mai primesc veşti de nicăieri, parcă au murit cu toţii.

Unul dintre candidații la președinție arată că, odată ajunși la putere, cei pe care-i reprezintă vor face o „carte albă”, unde vor fi înscrise numele tuturor „activiștilor” de partid, pentru depistarea cărora se va proceda prin „testimoniarum”, adică, mai pe românește, pe bază de dosar și delațiune. În final, s-a întrebat, retoric și patetic: „Dar unde sunt comuniștii?”

Aerul miroase aţâţător a grămadă de flori şi a fructe posibile doar sub formă de parfum; e cumplit de frumos, şi toată lumea se teme că va fi iar război civil, se fac liste pentru paza şcolii, deşi e inutil şi absurd: dacă există într-adevăr pericol, nu-i putem face faţă cu mâinile goale, iar dacă nu e, ce rost ar avea să ne pierdem vremea? Totuşi, listele cu „voluntari” au continuat, din fericire le-a pus capăt un comunicat de la recenta „poliție”: or să facă ei pichete de pază. M-am bucurat, pentru că mă jurasem să nu mă mai supun poruncilor absurde, să judec singură, cu toată logica de care sunt în stare; încă mai sper că se va ajunge la un echilibru, ca în pădure, unde pot trăi şi bufniţe şi lebede şi ciori şi lupi.

Duminică, am venit de la Dora doldora de parfumurile fânețelor din jur: în plin soare, aroma era puternică, mă amețea, chiar și după ce mi le-am spălat mâinile tot îmi miroseau a ierburi. Dar câtă durere împletită cu volbură şi codiţa-şoricelului! Dora era legată cu lanțul de gât şi şi-a ferit capul când am vrut s-o mângâi. Am întrebat-o ce i-au făcut, ea a-ntins botul şi m-a sărutat pe păr. Pe drum, unii încărcaseră până la refuz o căruță cu cărămizi şi băteau calul căzut în genunchi. Bărbatul meu s-a dus şi le-a spus să nu-l mai bată, a împins şi el la căruță s-o scoată din noroi. Ceva mai încolo s-au împotmolit iar.

Seara, în timp ce anunța la televizor un reportaj cu crime, șpicherul a început să se apere cu mâna de o gânganie invizibilă, sâcâitoare, şi a zis: „Aş face şi eu o crimă, să omor musca asta, dar nu pot!” A urmat reportajul, iar la sfârşit șpicherul a reapărut, continuând să se lupte cu musca.

Am pe balcon un sac de lut, din care am lipit soba în toamna trecută; într-o seară, am văzut la cusătură un fir verde cu două

frunzulițe: o sămânță adusă de vânt a încolțit și a crescut, fără să-i pese că e într-un sac, într-o mână de pământ, pe un balcon de la etaj! Așa și eu, am prins viață din nou, din mâna mea de lut, fără să știu ce mă așteaptă.

Lumea e nervoasă, toți cu capsa pusă, s-au înmulțit tâlhăriile, violurile, agresiunile, sau abia acum aflăm despre ele, deși au existat dintotdeauna. Ostilitatea mă-mbolnăvește; după ce mă bucurasem că fiecare poate să spună ce crede, s-a ajuns la situația paradoxală: nimeni nu mai e lăsat, aproape toți profită de libertate pentru a-i pune celuilalt pumnul în gură.

Ori m-am prostit eu, ori lumea a înnebunit. Plăgile răniților și crucile morților servesc drept material de propagandă. Îmi supraveghez iarăși cuvintele, iar eventualitatea unor lupte între frați, mocnind încă din iarnă, mă ține în stare de alertă.

Dacă acum un an ne-ar fi spus cineva că va fi ca în Evanghelia după Matei: „n-am venit să aduc pacea, ci sabia, căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mamă-sa, și pe noră de soacră-sa", n-am fi crezut. De câtă severitate suntem în stare cu privire la ceilalți, și ce ofensați ne arătăm când e vorba de noi! Patimă, tăceri înțepate, izbucniri de mânie: șiroim de toată ura strânsă, și ne clătinăm dezorientați, ca plantele când le iei aracii pe care erau răstignite. Fiecare a început să se ridice într-o direcție sau alta, ca într-un adevărat infern care gâfâie de grabă și enervare. Nu mai suntem nici colegi, nici prieteni, uneori nici rude, ne adunăm sau ne dezbinăm după culoarea sentimentelor politice. Să spui în gura mare ce crezi sau ce simți e un act de curaj. Dacă ești pe masa de operație și nu te gândești bine înainte de a răspunde când te-a-ntrebat doctorul cu cine votezi, poți să ai surpriza că te trimite să te opereze Iliescu sau Rațiu, după caz. Cei de aceeași culoare își fac semne de înțelegere și de recunoaștere, o clipire din ochi, o strângere de mână, un anumit ziar purtat sub braț sau deschis ostentativ. Nici solidaritatea bruscă a celor de-aceeași culoare nu-i totdeauna agreabilă, trebuie să le suporți șușotelile în ureche, strângerile de mână, zâmbetele.

O roză la rever îi face pe unii să se lumineze la față, să le râdă ochii, și totul ar fi idilic, dacă nu departe o profesoară nu ar rupe mărunt, cu ură, buchetul de trandafiri pe care un copil i-l adusese fără să știe că florile nu mai sunt flori, ci semne. „Ce faci, unchiule? Și dumneata tot cu stânjenelul?" îi spun niște tineri unui om cărunt în piață. Unul venise la soră-sa să-i repare televizorul, și nu-l găsise decât pe copil acasă. „Unde-i taică-tău?" îl întreabă. „E la partid!" „La care partid?" „La liberali!" „La liberali?! Adu șurubelnița, să i-l stric la loc!"

Ne ducem în vizită la niște prieteni, în bună înțelegere de 25 de ani: unul stă într-o odaie, celălalt în alta, nu-și vorbesc decât dacă se ceartă. Vizita noastră i-a silit să împartă același aer, dar stau cu spatele unul la altul; când soțul iese, soția îl pârăște: „E cam fesenist!" Când se duce ea la bucătărie, soțul șuieră cu voce scăzută: „Țărănista asta!" Și să mai spui că românii sunt blânzi și iertători! În context, afirmația îmi amintește de-o perlă din teza unui elev: „Lăpușneanu a fost otrăvit de soția sa, doamna Ruxanda, care era o femeie blândă și bună."

*

Nu știu cum a fost în alte părți, dar în zona noastră lumea s-a îmbrăcat de sărbătoare. Neștiind exact unde să mergem, am fost întâi la centrul de votare de la liceul unde lucrez. Coada ieșea pe ușă, traversa curtea și se-ntindea până după colțul străzii. Oamenii stăteau civilizat la rând, căutând să se comporte cât mai demn. La intrare, ne-am întâlnit față-n față cu un om bolnav pe care-l duceau doi de subțiori: ținuse neapărat să voteze cu mâna lui. Îndrumați, am ajuns la alt centru, pe Academiei; coada era și aici până-n stradă, în plin soare. Bătrânii se refugiau din când în când la umbra unui cireș copt, dar prea înalt ca să poți apuca vreo cireașă. La un moment dat, a apărut o echipă cu un aparat de filmat: voiau să știe câți soldați de pază sunt în centrul de votare și dacă sunt înarmați.

Alegerile au fost prelungite până noaptea târziu, încât toți cei care așteptau la cozi să poată vota. Nici nu se terminaseră bine, și cei din piață proclamau măsluirea lor. După un ultim afiș „cult”: „Golans sans frontières”, intelectualii s-au retras încet-încet din piață. Pe 23 mai, vocea din megafon propune un mare miting, apoi un pelerinaj și un marș al tăcerii. Vorbitorii se succed, vocile repetă: „Acum ori niciodată!” „Să facem acum revoluția!” „Aceste torțe se vor preface într-un rug uriaș care se va vedea din toată țara!” Cei dintre baricade sunt rugați să-și pună ecusoanele, să nu se amestece fesenişti printre ei. Incitat de flăcările torțelor, cineva spune că vrea să-și ardă chiar acolo în piață carnetul de partid.

Zile cu ploaie măruntă. În piață doar câteva zeci de persoane cu umbrele, și greviștii foamei. Unde sunt cei care i-au susținut și i-au linguşit? Unde sunt intelectualii? În schimb, plevușca devine tot mai numeroasă. Manifestația se degradează de la o zi la alta. Greviştii foamei nu mai vor decât înființarea unui post particular de televiziune. Sunt folosiți ca obiect de șantaj: dacă moare vreunul, cine răspunde? Amvonul pieții s-a mutat din balconul Universității pe marginea peluzei din fața Teatrului Național, pe lângă ton și limbaj, acesta e alt semn de îndepărtare de cei care lucrează cu capul. La apariția mașinilor de la salubritate, o voce răstită țipă în microfon: „Jos comunismul!”

Apoi, s-a cutremurat pământul. Eram la școală. Elevii au izbucnit în țipete ascuțite și au dat năvală spre ușă să coboare scările, cu greu am izbutit să-i opresc proptindu-mă cu mâinile de canaturi. Când am ieșit, în fața școlii era o bucată prăbușită din frontonul clădirii vecine și o mulțime de oameni adunați în stradă, speriați. Deși ai fi zis că metroul e mai sigur, și acolo a fost panică: s-a întrerupt curentul, trenurile s-au oprit și au început să cadă cu zgomot plăci din căptușeala tunelurilor.

Totuși, cei din piață, din jurul crucilor și al troițelor, nu au lăsat să treacă mașinile cu bolnavi sau cu panicați care voiau s-ajungă mai repede acasă. Nici scuturătura pământului nu i-a făcut să se

mişte din loc, mai mult, intensitatea vocilor din microfon a crescut până la strigăte apocaliptice care vesteau că fusese un semn de la Dumnezeu, o pedeapsă pentru că poporul nu vrea să-şi recunoască sfinţii care fac greva foamei în corturi.

După-amiază, a fost o încăierare între elevii-poliţişti şi şcolarii veniţi în grup de la Liceul Lazăr; aceştia, urlând şi şuierând, au atacat autobuzul poliţiştilor, şoferul a întors şi a pornit în viteză. „Ce aveţi cu noi? întreabă vocea din microfon, vrem să fim liberi!" Adevărat, toată lumea vrea asta, dar nu toţi o înţelegem la fel.

Cutremurul de pe 30 mai, după comunicatul poliţiei, făcuse opt morţi şi vreo două sute de răniţi, mulţi se aruncaseră pur şi simplu pe fereastră, de la etajele de sus. Comentariul cuiva a fost: „A întrecut toate aşteptările!" Cutremurarea noastră s-a simţit până-n Anglia, şi am putut auzi la televizor traducerea ei sonoră, două sunete ca de goarnă: buuu! buuu!

Am cumpărat atunci Descartes, „Discours de la méthode", o ediţie urâtă, în româneşte, numai ca să am prilej de nostalgie: *je pense, donc je suis*... Deci, una fără alta nu se poate. Dar cum se face că eu pot să cuget că există lucruri la care nu pot cugeta? Pot să cuprind cu raţiunea mea necunoscutul şi iraţionalul. Asta e adevărata putere: sunt singura fiinţă care poate cugeta necunoscutul. N-am cunoscut libertatea, dar am gândit-o şi am dorit-o, unii au şi murit pentru ea. Unii nu au cunoscut iubirea, dar o caută, o cer şi tânjesc. Simt că un lucru e bun sau rău, adevărat sau fals, frumos sau urât, dar nu pot demonstra logic de ce. De ce e mai frumoasă o mierlă decât o cioară? Frumuseţea, ca şi adevărul, este absurdă.

La o zi-două după cutremur, mi s-a părut că se mişca locul sub mine, dar nu pământul ci eu mă cutremuram. Manifestaţia din piaţă câştiga în amploare. Noaptea, culme a întregului spectacol, răsună în microfon „vocea lui Ceauşescu", de fapt un actor care-l imită perfect: „Dragi tovarăşi şi pretini!" Cineva încearcă să dezaprobe cele spuse de un vorbitor: este huiduit, fluierat, o ia la

fugă, cu zeci de urmăritori după el, unii s-aruncă în stradă în fața mașinilor, însă îl pierd. Vocea din microfon, îi consolează: „Lăsați, suntem prea puțini acum, poate mai târziu... Să veniți tot mai mulți, să vă aduceți rudele și prietenii!" Se propune formarea „Alianței naționale pentru democrație". Este batjocorit, printre alții, Dan Iosif, un revoluționar despre care știam că fusese pe baricada de la Inter; e drept, în viața de toate zilele era un fel de derbedeu simpatic, i se spunea Ioșca, dar ce importanță avea asta de vreme ce-i dăduse și el lumii clipa lui de glorie? În nopțile de 21 și 22 decembrie, pe baricadă, nu i se cerea nimănui nici dosar, nici referințe.

Din când în când, mai ales pe-ntuneric, se repetă momentul cu vocea lui Ceaușescu. Ziua, chiar în marginea „zonei libere de neocomunism", fumegă un grătar cu mititei, fumul și mirosul se răspândesc până departe. În afara orașului, alte grătare, oameni ieșiți la iarbă verde, grâul crud e plin de maci și albăstrele.

Orașul s-a umplut de manifeste care îndeamnă la revoltă. Uneori se mai aud și timide îndemnuri la pace, iar un revoluționar împușcat la Cluj povestește că între viață și moarte s-a văzut de sus, de la vreo trei metri înălțime, pe el însuși cum zăcea pe asfalt!

*

Înainte, mi-am căutat libertatea pe unde am putut, cu disperarea celui care se folosește de orice, pentru a-și demonstra sieși că e liber să-și facă și rău dacă vrea, că poate să viseze, să inventeze povești, că poate să sufere, să fie bolnav ori mai altfel decât ceilalți, să calce interdicții și să treacă praguri. Orice, orice! Dar nu izbuteam să mă simt liberă decât câteva minute, în mijlocul cercurilor concentrice, care de care mai vicioase. Ce rost ar avea să mă mint? Așa-zisa mea libertate era vicioasă, iar eu, ca un animal ambiguu, înțărcuit într-o serie de cuști cuprinse una într-alta, mă-nvârteam în jurul cozii, priveam în gol ori îmi căutam

buricul, mereu aşteptând să vină cineva să mă elibereze... Minciuna nu era numai exterioară, intrase în noi, în loc să ne iubim, ne mințeam noi înşine şi unii pe alții.

Poate greşesc gândindu-mă că din moment ce totul începe sub ochii mei, aş putea să nu mai pierd faptele din mână, doar prin atenție trează, prin veghe continuă. Până azi am trăit într-o lume dinainte închegată, acum evenimentele se succed cu mine de față, totul e să nu le pierd din priviri! Niciodată nu m-am străduit mai mult să rămân lucidă, să văd ce se petrece, cine e judecat şi de ce, care mizerii se mai descoperă şi ce legi apar. Poate că unii se mirau sau zâmbeau într-un anumit fel văzând ce caz făceam pentru o frază, pentru o formulă nepotrivită. Se vor fi gândit: ce contează? Fleacuri! Dar eu cred că totul contează, de vreme ce avem norocul s-o luăm de la capăt, nu trebuie să mai greşim, nimic strâmb să nu mai fie posibil. Un sunet fals într-o melodie, pe vremuri, ducea la prăbuşirea unui imperiu. Un cuvânt anapoda într-o comunicare telefonică mi se pare acum un accident de proporții cosmice. Mă simt încă în posesia evenimentelor. Când lumea a început acum o oră, uşor îți închipui că poți s-o veghezi ca pe un copil. Mă gândesc uneori: şi dacă evenimentele îmi scăpaseră de mult? Poate că nu le-am avut în veghe niciodată. Dar e nevoie de atenție, măcar să ştiu ce a fost, să nu mă mai las mințită. În momentele de descurajare mă bate gândul că mi-am irosit viața, într-o veşnică stare de provizorat: mâine, mâine... Şi după mâine vine alt mâine, şi tot aşa, la nesfârşit. O să văd, o să fac... Şi timpul trece, tăcut.

Procesul şi execuția dictatorilor nu se mai sfârşesc, mereu apar la televizor scene noi: când soldații au vrut să-i despartă, s-au opus, şi ea a zis: „Împreună am luptat, împreună murim!" Imediat după retragerea completului de judecată, el a recitat două versuri şi a încercat să-şi exprime cât mai demn regretul față de atâta ingratitudine!

Pe 3 iunie, vocea tot mai aţâţată din mocrofon striga: „Stați între baricade! Zona asta e a noastră, în afară e zona lor!"

Comunismul de tip nou începea la un pas de baricadele din piață. În fine, se repetă momentul vesel cu vocea lui Ceaușescu. Târziu, cei mai mulți pleacă lăsând pichete de pază, să nu se infiltreze comunismul sub forma circulației publice.

La Dora, unde ajungem pe o căldură de iad, erau în curte cinci mașini, dintre care două negre, cu „număr de jigodie", din patru cifre. Veniseră cu neveste și copii, cu un caniș negru și cu zeci de sticle de băutură, puse să se răcească la cișmea. Fețele copiilor, privindu-ne, nu erau deloc binevoitoare, și m-am gândit că pe ele se văd cel mai clar părerile părinților: nu eram bineveniți, curtea ar fi trebuit să le aparțină, din punct de vedere ierarhic. Erau deja beți sau aproape, și cântau în gura mare: „Partidul, Ceaușescu, România". Ne-au salutat cu: „Dragi tovarăși și pretini!" Una dintre nevestele de față era o „tovarășă, nepoată de „tovarășă", acum înscrisă la țărăniști. Ne-am refugiat sub brazii din fundul curții, dar „tovarășii" se aplecau din când în când pe sub cetini, să ne vadă mai bine. Dora păștea liniștită pe lângă noi, însă pe pieptul ei lucios erau două muște încuibate în piele, într-un loc unde nu putea ajunge cu botul. În timp ce am ațipit puțin în iarbă, în dud s-au mai copt câteva dude, parcă anume pentru mine, înainte de plecare.

în toiul nopții, pe la trei, ne-a trezit fiul nostru, gata îmbrăcat: „Auziți? Ce e asta?" Pornise din senin o sirenă de alarmă antiaeriană, cu urlete repetate de răsuna cerul. Paznicii pieței alergau de colo-colo, insecte opărite. În cele din urmă, sirena s-a oprit. Se pare că nu pornise de la un scurt-circuit, ci fusese declanșată nu se știe de cine.

*

Transmisă mereu în secvențe televizate, execuția dictatorilor nu se mai termină, de parcă zi de zi ar continua cineva să-i ucidă, iar ei se scoală ca să fie din nou împușcați, ca figurile de tablă de la bâlci; ultima versiune e că dictatorul fusese mai întâi torturat

pentru a spune codul sub care era depusă o sumă fabuloasă în Elveția, iar un legist francez susține că nu fuseseră uciși în cazarmă, ci altundeva şi mult mai devreme, e posibil ca el să fi murit de cord şi să fi fost împuşcat după aceea. În privința revoluției se conturează teoria unei conjurații, la care mă opun din răsputeri în numele viziunii din dimineața de 22, când am auzit vuietul marin al mulțimii revenite pe locul unde se murise în ajun.

Mă-ntreb uneori: unde oi fi greşit? Continui să însemn ce sentâmplă, şi constat ceva straniu: omul are nevoie de uitare, de parcă memoria flămândă ar trebui să se hrănească ascunzând unele lucruri. Dar, de fapt, nu uiți nimic, e doar o altfel de aşezare în spațiu şi timp, unele detalii sunt scoase la vedere, altele dosite şi mistuite, pentru că duhul are nevoie de imagini şi dă pentru ele bătălia între partea trează şi partea de vis. Poate că purtăm în noi spiritele morților, care nu mai văd şi nu mai aud prin ei înşişi, ci trebuiesc hrăniți cu ce vedem şi auzim noi cei încă vii? Cineva îngropat în mine mă roagă: mai lasă-mi şi mie ceva, eu n-am decât ce-mi pică de la tine. Poate că sunt egală cu uitarea mea, aşa cum umbra e egală cu trupul.

Îmi caut locul şi nu-l găsesc, pe urmă înțeleg că nu mai are rost să-l caut: locul meu e acolo unde sunt, nimic mai mult, şi n-am altă putere decât să spun şi să scriu, încolo, Dumnezeu să mă odihnească în pace!

În noaptea de 5 iunie, luminile de pe bulevard erau stinse, în afară de cele de la Inter. Vocea din microfon e speriată, îi cheamă pe oamenii de ordine la posturi; cu ocazia asta se poate vedea că piața e împărțită în zone, fiecare păzită de unii dinainte stabiliți. Un TIR uriaş, adus nu se ştie de unde, e tras de-a curmezişul bulevardului: blochează trecerea şi alimentează stația de amplificare; noaptea poate fi şi dormitor. Grupul plecat în marş spre Televiziune se întoarce şi, apropiindu-se de corturi, cântă copilăreşte: „Am ajuns acasă! Am ajuns acasă!” Unul îşi exprimă la microfon bucuria întoarcerii: „Aşa e, aici e casa noastră!” Pe

urmă istoriseşte cum a fost pe parcurs: „Pe Calea Dorobanților, unde stau nomenclaturiştii, au aruncat în noi cu borcane goale, cu legume, cu cutii de conserve şi... (după o pauză în care se consultă cu cineva) cu ouă, fraților! Vai de capul nostru!”

Pe fondul acesta tulbure, au început pe 9 iunie lucrările Parlamentului. Au fost aleşi să le conducă decanii de vârstă, secondați de membrii cei mai tineri.

Pe-afară, folclorul dădea în floare: „Asta-i libertate/Cu arma la spate?” li se striga elevilor-polițişti care păzeau sediul Parlamentului. Seara în piață, ca să ne mai descrețească frunțile, revine la microfon vocea lui Ceauşescu. „Ne-am săturat şi noi! Vrem să plecăm acasă!” spune, surprinzător o voce; apoi dă ordine pentru a doua zi, când o coloană va merge la guvern, şi alta va rămâne în piață „să apere valorile”. La guvern au fost aduşi grevişti ai foamei pe tărgi şi răniți din Revoluție, în cârje. Odată ajunşi la tratative, toți reprezentanții tăceau; în cele din urmă au cerut adevărul despre revoluție şi... înființarea unui post TV particular. Seara, televiziunea informează că sediul guvernului a fost atacat de manifestanții care-i însoțeau pe delegați, şi ne arată femei isteriforme şi un țigănuş care-ncerca să-l imite pe imitatorul lui Ceauşescu.

Pe 12, noi vizite la televiziune şi la guvern. Se stabileşte un program: manifestația să-nceapă la ora 17, pentru că la 14, la 15, chiar la 16, e prea mare căldura; şi apoi, vine omul acasă de la serviciu, mănâncă, „îşi face tabietul” şi pe urmă vine la revoluție! O nouă scânteie de folclor apare în explicația de ce e nevoie de tot mai mulți: la guvern sunt o mulțime de polițişti, dar nu copilandri ca până acum, ci „tot sergenți barosani/de patruzeci de ani!”, îmbrăcați în uniforme de la şcoala de poliție. Manifestația pare a avea un aer de-a dreptul burghez: vii la revoluție după ce-ți faci siesta.

*

În dimineața zilei de 13 iunie, m-am trezit în țipete jalnice. Abia se lumina de ziuă. Polițiști în bluzoane deschise, de vară, veneau din toate părțile, piața era înconjurată de uniforme, care se mişcau într-un tempo rapid. În câteva minute, ocupanții pieței sunt urcați în dube şi se ajunge la corturi. Înarmați cu bastoane de cauciuc, polițiștii dărâmă baricada din sfoară şi pânză, cu gesturi sacadate şi repezi, cum am văzut la cei care-şi croiesc drum prin hățişuri. Luați prin surprindere şi copleşiți numeric, ocupanții pieței nu mai pot decât să țipe de te cuprinde mila. Îmi fulgeră prin cap: unde-o fi Kepler al nostru? Dar femeia care spunea ieri la microfon că are un copil bolnav de reumatism? Unde sunt acum intelectualii care i-au linguşit pe golani? I-au lăsat singuri, ca pe toți disperații din lume, legați cu cătuşe la mâini, păziți de polițiști, în prezența procuraturii care fotografiază şi filmează la lumina blitz-urilor. Corturile sunt desfăcute unul după altul, la unele se umblă mai încet, altele se prăbuşesc imediat. Pe la ora opt s-a terminat totul. Salubritatea a măturat, a spălat şi a săpat pământul din ronduri; două camioane s-au opintit să tragă TIR-ul care bloca bulevardul: avea cauciucurile dezumflate. Se adunase lumea şi privea, unii mai curioşi se aplecau să se uite printre roțile maşinilor de salubritate oprite în marginea pieței. Dinspre magazinul Unirea a venit pe la ora 10 un grup care scanda lozinci, şi în dreptul Colței s-a încăierat cu lumea de pe stradă; polițiștii i-au ridicat pe manifestanți şi i-au închis în dube, pe un om bătrân, cu părul alb, l-au dus de subțiori. Tinerii sunt înşfăcați zdravăn, unii de păr, alții de brațe. Mulțimea strânsă pare să aprobe ce se întâmplă. În vreo douăzeci de minute se termină totul, şi câțiva vânzători de ziare profită de vidul creat şi se instalează pe marginea trotuarului: „Cațavencu”! Luați „Cațavencu”! Un articol din ziarul francez „L’Express”! Mulțimea scandează: „Jos golanii!” Unde sunt cei care declarau euforic în megafon „vă iubim!”, cei care spuneau că în golani s-a strâns toată puritatea? De ce n-au venit să fie umăr la umăr cu ei?

Pe la ora 12, tot dinspre magazinul Unirea, apare, mergând în coloane strânse, o manifestație ciudată, mohorâtă și rău-prevestitoare, care scandează: „IMGB face ordine!” cu un accent imposibil pe silaba finală. Lumea îi aplaudă și strigă „bravo!”, crezând, probabil, că sunt muncitori de la „mașini grele”, veniți în sprijinul poliției. Începând din acel moment, realitatea începe să se tulbure. Dinspre Universitate și Arhitectură se aude o rumoare care crește mereu. Pe la ora 14, tot dinspre Arhitectură izbucnește o coloană de fum negru și gros, strigătele sunt tot mai puternice; în câteva minute toată piața e acoperită de fum, se aud pocnete după care apar alte și alte suluri de fum; aflu că sunt sticle incendiare, „cocteiluri molotov” (cunoștințele mele în ale războiului se îmbogățesc pe zi ce trece). Țipetele, scandările, pocnetele și fumăraia alcătuiesc un haos care atinge culmea pe la ora patru, când toți polițiștii o rup la fugă spre autobuzele care-i așteptau lângă teatru, și dispar; după ei, vin urmăritorii dezlănțuiți, strigând, huiduind, fluierând și aruncând cu pietre scoase din pavaj, ca pe bunele vremuri revoluționare franceze. Sunt incendiate mașinile abandonate de polițiști, se ridică noi valuri de fum gros, din toate cele patru puncte cardinale ale pieței se bulucește fumul, se văd și alte semne de incendii ceva mai departe. Sosesc în piață două mașini mici, cu parbrizele sparte, pe geamuri ies brațe înarmate cu manivele. Auzim că și Televiziunea și sediul poliției sunt atacate.

Un comunicat ne anunță că „elemente agresive, periculoase, înarmate cu cuțite și sticle incendiare au provocat retragerea poliției și îndeamnă la violență.” Apoi, ne rămâne în față doar ecranul alb, cu purici. Când transmisia se reia, apar cei de la Televiziune răniți și povestesc grozăvii. Se pomenește cuvântul „legionari”, și ni se arată imagini din helicopter ale Bucureștiului incendiat. Cum de-i rămăsese poliției doar helicopterul, în timp ce restul polițiștilor, pedeștri, călări sau autopurtați, parcă intraseră-n pământ?

Apoi au început să curgă declarațiile: Asociația 16-21 decembrie, PNȚCD, PNL, o asociație de studenți, toți se desolidarizează de zor de ce s-a petrecut, n-au nici în clin, nici în mânecă; studenții afirmă că ei se retrăseseră din piață de mult, iar cei care continuau să manifesteze acolo erau „niște particulari”... Seara, transmisie de la campionatul mondial de fotbal. Strigătele spectatorilor îmi provoacă o stare de rău.

Toată noaptea am auzit sau mi s-a părut că aud păcănind mitralierele, nu departe. În dimineața de 14, am auzit iar rumoare în piață. Decuseară, fuseseră zvonuri că minerii ar fi pornit iar spre Bucureşti; nu le-am crezut, dar ei chiar erau aici, mişunau în piața Universității, cu lanternele aprinse pe căşti, deşi n-aveau practic nevoie, pentru că se luminase de ziuă. Poate erau un semn de recunoaştere, ori le aprindeau ca să nu li se vadă feţele? Nu e nici o legătură între ceea ce se-ntâmplă afară şi ce vedem pe ecran: televizorul e tapetat cu flori, panseluțe, petunii, de toate, dar fără trandafiri, şi se transmite muzică. Afară, niște indivizi în salopete de o culoare dubioasă, aproape negre, înarmați cu bâte, răngi, vergi de cauciuc îndoit pe mână şi toporişti, scotocesc peste tot, intră în curtea interioară a Universității. Apoi, în grup, adunați lângă grilaj, le văd numai brațele înarmate mişcându-se în sus şi-n jos: au prins pe cineva şi-l ciomăgesc. Văd printre picioarele lor cum cel lovit se zbate şi se-ntinde pe jos. Îmi urcă-n gât un strigăt: „Lăsați-l! Lăsați-l!” Văd cum e luat de mâini şi de picioare şi urcat într-o dubă. Şi asta se-ntâmplă petutindeni în piață. Practic, nu există criterii. Oricine le pare suspect. O reacție de împotrivire sau de apărare, o tresărire de spaimă, o îmbrăcăminte mai aparte sau o figură care nu place, şi în câteva secunde omul e înconjurat, doborât cu lovituri în ceafă şi spinare, nu-i mai rămâne decât să-şi acopere capul cu mâinile. Mai mult: e suficientă o simplă indicare cu degetul din partea cuiva dintre cei ce privesc: „Ăsta a vorbit în piață!” şi respectivul e pierdut. Sau e destul să intervii în favoarea vreunuia dintre cei loviți („Nu-ți place ce facem? Ții cu ei?”). Cine sunt cei care arată cu degetul?

Oameni de pe stradă, multe femei, pe care nu le-ai fi crezut în stare, se uită cu satisfacție cum cei indicați sunt loviți în cap și în șale. Nimeni nu mai îndrăznește să ia apărarea nimănui. Dubele se umplu una după alta. Încotro sunt duși? Sub ce acuzație? Prada cea mai frecventă sunt băieți între 12 și 15 ani, tineri în jur de 20, dar nu se dau în lături nici de la cei mai vârstnici, cu aer de intelectuali. Oprit, legitimat, i se deschide servieta, dacă e zărit un pachet de țigări fine („A, fumezi de-astea?"), urmează lovitura-n cap. Domnul cade pe trotuar, în cădere i se sparg ochelarii, bâjbâie după ei cu mâna, apoi leșină. Un băiat, când bâtele s-apropie de el, le arată ceasul de la mână: se grăbește, întârzie undeva. O bâtă-n ceafă, alta pe spinare, pumni în stomac. Uluit, se cocoșează de durere.

Înainte de a deschide gura, aveam impresia că glasul meu va fi asurzitor, când îmi aud urletul mi se pare slab, ca și cum aș șopti, n-are să-l audă nimeni. Dar n-a fost așa, în jurul meu, de la ferestre și balcoane, încep să se audă și alte urlete, minerii ridică ochii și ne văd, se-ndepărtează puțin de băiatul pe care-l băteau. Însă, masați pe rondul din mijlocul pieței și pe laturile bulevardului, „oamenii de bine" continuau să-și arate satisfacția față de treaba făcută de mineri, scandând cu aplauze: „Cinste lor! Cinste lor! Cinste lor, minerilor!" Încă un tânăr e ridicat și urcat în dubă; o femeie de vreo patruzeci de ani, în rochie țipător înflorată, protestează; e probabil mama celui arestat. O urcă și pe ea în dubă. Mi se pare curios că odată suiți în mașina poliției, oamenii se liniștesc, poate cred că la autorități totul se va limpezi? L-am văzut pe unul fugărit de mineri cum se agăța de mâna unui polițist și nu-i mai dădea drumul, dar polițistul și-a retras-o și s-a întors, în silă, cu spatele; se vedea că-i era și rușine și frică.

Pe la trei, puțină odihnă: minerii s-au tolănit pe iarba de lângă Colțea, iar oamenii de bine continuă treaba. Femeile arătate cu degetul sunt luate de păr și tăvălite, bărbații - bătuți cu pumnii. Și asta o fac oameni de pe stradă, cu care mă-ntâlnesc în tramvai sau

metrou, cu care stau la coadă. Cântă „Zece negre mititei” şi zbiară „Unde sunt golanii?”

Fiul nostru era în vremea asta acasă, m-am rugat de el în genunchi să nu plece. A ieşit, după câteva minute s-a-ntors, alb ca peretele. La colţ, îl agăţaseră, a scăpat numai datorită legitimaţiei care dovedea că lucrează „la apă”, şi prin intervenţia unui vecin („Îl cunosc, e băiat bun, muncitor!”).

Pe la ora 17, întâmpinaţi cu aplauze şi urale frenetice, minerii se-ntorc să termine treaba. Am aflat ulterior că au scotocit şi zona Obor şi i-au ridicat pe bişniţarii ţigani, că au intrat şi într-o şcoală, pentru că elevii aruncaseră în ei cu ceva de la ferestre. Am auzit că au fost şi în bloc la noi, cineva le spusese că de aici s-a aruncat cu sticle incendiare; de fapt, la etajul cinci e unul care-şi zvârle de la balcon sticlele, după ce le bea conţinutul; am auzit că minerii s-ar fi oprit şi la etajul doi, unde văzuseră pe cineva filmând scenele de groază din piaţă, voiau să-i confişte aparatul. Ciudate apucături pentru nişte mineri...

Totul durează până pe la 10 noaptea, când se urcă-n camioane şi se retrag, după ce-şi mai aprind o dată lămpaşele, în semn de adio. Pe o stradă vecină, un tânăr rănit la cap e scos dintr-un subsol şi urcat în Salvare. Prin uriaşul bandaj alb răzbea sângele. Aici se termina visul. Până aici durase.

Cu inima grea, vreau să plâng şi nu pot. Ura şi dezbinarea cresc. Am dobândit singurătate, îndepărtându-mă şi de puţinii prieteni, dacă n-am vrut eu, au făcut-o ei, cu vorbe jignitoare, tăceri înţepate ori furii spontane. Iar pastişa lui decembrie continuă. Cum spunea nu ştiu ce antic: nu trebuie să-ncepi o luptă dacă nu ai zeii de partea ta. Duşmănia atinge paroxismul, rude apropiate nu se mai văd. Cineva spune, la modul general sau referindu-se nu ştiu la cine: „Avem arme, o să-i împuşcăm!” Nu mai suport să aud la televizor ţipetele personajelor de desene animate. Cum spune un vers de Vasko Popa: „Stelele se crucesc sclipind”! Probabil că se crucesc văzând ce se petrece jos, iar starea de frică apăsătoare creşte, într-o hărmălaie de huiduieli, scuipături şi

strigăte agresive. Într-o zi, veneam spre casă când, fără veste şi fără motiv, pumnul unui trecător s-a îndreptat ca fulgerul spre faţa mea, şi i-am zărit ca prin ceaţă rânjetul şi ochii privindu-mă-n ochi cu satisfacţie. A stopat mişcarea înainte de a mă atinge, ca şi cum m-ar fi grațiat în ultimul moment, am simţit totuşi vibraţia aerului lovit şi căldura pumnului iradiind la câţiva milimetri de obraz. M-am ferit şi am ţipat, el şi-a continuat rânjetul şi drumul, cu pas vioi, vizibil mulţumit. Am auzit pe urmă că unii fuseseră loviţi şi tăvăliţi pe jos în piaţă, unde ocupanţii făcură mai târziu un foc mare pe iarba peluzei, iar flăcările îi prefăceau în umbre negre lungi.

Noaptea, pe iarba din faţa Teatrului se aprind iarăşi torţe, manifestaţia din piaţă a fost reluată în acelaşi stil, şi a mai continuat vreo două zile, dar fără amploare, din ce în ce mai slabă. Romii fac apel la televizor către conaţionalii lor, să se-ntoarcă „la muzica lor dragă, la copii, la neveste”, să se bucure, fie şi sub cerul liber, „de darurile date de Dumnezeu”. Intelectualii se desolidarizează de tot ce s-a petrecut în piaţă, iar primul ministru afirmă că „vârful de lance” al atacurilor din zilele acelea au fost bişniţarii şi „peştii” prostituatelor... La şcoală, aud cum unii aprobă „mineriada”, o colegă se laudă că şi ea „a bătut până n-a mai putut” şi e frântă de oboseală. Spălată, cuminte şi pustie, piaţa Universităţii e goală. Ca şi cum ar exista un fir cu plumb, nevăzut, dar pe care-l simt, faţada neagră a Universităţii mi se pare strâmbă, înclinată spre înainte, ca un om obosit. Acum, când piaţa Universităţii nu mai este, aş avea nevoie de ea. Acum când aş avea şi eu nevoie să strig, nu mai am unde.

Epilogul l-am aflat mergând într-o duminică la Dora, obosiţi sufleteşte, pe o căldură cumplită. M-am plimbat prin curte cu Dora după mine ca un câine, şi am încercat să mă gândesc la tot ce s-a întâmplat. Oamenii au scos un furtun prin grilajul porţii, ca să poată bea cei de-afară. Am hrănit-o pe Dora cu pâine. Merele de pe creanga prăbuşită mai crescuseră puţin, şi nu înţeleg cum

reuşeşte pomul să le hrănească printr-o legătură aşa de subţire: doar câteva fibre. Ne căutăm adăpost la umbră, vorbim cu oamenii despre ce s-a petrecut în oraş, şi ne spun că într-una din zilele acelea s-au pomenit la poartă cu o femeie pe jumătate dezbrăcată, numai în fustă, şi având la încheieturile braţelor urme de înţepături ciudate. Nu ştia cum o cheamă, de unde e şi încotro se duce. Unul din oameni i-a dat o cămaşă, apoi au dus-o nu departe de staţie, „la forturi", unde lucrau nişte femei şi au lăsat-o în grija lor. Au bănuit că era „scăpată" de pe platforma de la Măgurele, unde fuseseră duşi arestaţii din piaţa Universităţii.

Şi totuşi e vară, e iunie, timpul crinilor şi al urii, aerul în care era să primesc un pumn în faţă miroase a grădini. Primul număr din „Libertatea" s-a ofilit îngălbenind într-un cui deasupra patului.

Mi-am trăit clipa divină, fără să-mi treacă prin minte că, de fapt, jucam într-o piesă. Cineva trăgea de sfori, iar păpuşa răspundea la comenzi. Acum ştiu ce s-a făcut cu noi: un imens spectacol în aer liber, cu morţi şi răniţi, ca să pară real, cum şi în Evul Mediu reprezentarea „Pasiunilor" lui Hristos era dusă uneori până la crucificare.

Războiul civil se dădea în minţile noastre, cum şi nouăzeci la sută din iubire ţine de gânduri, nu de trup. Gloanţele trebuiau să genereze iluzii, iar unii să şi moară ca să le facă mai uşor de crezut.

*

În fond, ar fi trebuit să mă preocupe cu totul altceva, de pildă relaţia dintre noapte şi coacerea grâului la margine de oraş, faptul că se coace şi noaptea, culoarea lui ca arama presupunând şi soarele şi întunericul. Dar la ce n-ar fi trebuit să mă gândesc, de la subconştientul grâului până la tabla de şah care apare pe faţadele blocurilor seara, ori la creşterea bruscă a greutăţii

gândurilor, de parcă s-ar schimba anume gravitația planetei, nu le-ai mai putea duce şi ar cădea în tine ca bolovanii...

Aş mai putea să mă gândesc la felul cum s-a supărat pe mine prietena, din motive politice, la faptul că portița de fier de la casa ei nu se-nchide bine, la teiul uriaş din față, la ciudățenia care mă face să nu mai pot trece pe strada aceea, deşi am cheia de la uşa ei.

Sunt ca exploratorul dintr-un film, pierdut în deşertul de gheață: plecat cu balonul spre Polul Nord, eşuase, tovarăşii lui muriseră unul câte unul, rămas singur, continua să meargă fără să ştie nici încotro, nici pentru ce, întindea mâinile în fața ochilor şi le privea cu disperare: erau ultima imagine umană, şi el mergea întruna spre mâinile lui.

Conform convingerii generale că revoluția a suspendat orice formă de supunere, până şi legile fizicii care susțin că un corp în cădere se zdrobeşte, că boala şi moartea ca forme supreme ale nedreptății sunt abolite, e lăsată deoparte orice prudență. Un doctor de nervi s-a întâlnit cu o pacientă pe stradă, şi sfătuind-o să ia în continuare doctoriile, a auzit-o izbucnind: „Ce, crezi că-ți mai merge ca-nainte, să mă-ndopi cu pastile care te tâmpesc? Teroristule!" Alții sfidează la volan opresiunea sub formă de legi ale circulației, ori se-nghesuie pe un pod şubred, convinşi că tot ce se opune voinței lor e acum de domeniul desființat al dictaturii. Noi ne-am repezit spre mare, ştiind că nisipul radioactiv de după Cernobâl nu s-a volatilizat şi că în Deltă e holeră. Însfârşit s-a terminat cu nedreptățile: balustrada podului nu se mai rupe, oamenii în echilibru instabil nu mai cad, cine nu ştie să înoate nu se mai îneacă, iar nouă holera nu mai poate să ne facă injustiția de a ne îmbolnăvi.

Nu mai văzusem marea de mult, uitasem răcoarea țărmului şi cum miroase apa la mal a sare şi a porumb fiert, acoperişurile joase cu olane, oleandri în ghivece la uşă, bolțile de viță, uitasem cum îți intră nisipul în păr şi în sandale. Grație vitezei, drumul pe

şosea de-a lungul Bărăganului în dimineața de duminică deveni un apetisant arpegiu: la Lehliu se curățau grătarele, la Feteşti erau aşezați mititeii şi începeau să sfârâie, iar la Medgidia mirosul dădea în pârg. Am trecut de ispite fără să ne-oprim. M-am aplecat şi am sărutat marea, cum unii sărută pământul, dar ea mi-a fugit de sub buze, s-a retras de sub sărutul meu.

Zilele la mare au trecut repede. Nu mai am nici chef, nici putere să urmăresc întâmplările. Îmi rămâne doar impresia că-mi irosisem viața străduindu-mă să mă mențin pe linia de plutire. Cel puțin dacă mi-aş fi păstrat conştiința curată, dar nici asta n-a fost pe de-a-ntregul posibil, trebuia să te vinzi cât de cât pentru a supraviețui. Există un chin şi pentru păcatul speranței: să te uiți înapoi şi să vezi cum trecutul se desfigurează.

Am umplut cu apă o cadă veche de pe balcon, păsările se bălăcesc, şi zboară lăsându-mi o pană, ca să-mi aduc aminte că trebuie să scriu. Mai am şi grija poeziei... N-am văzut animal mai sperios, un zgomot şi se duce ca şi cum n-ar fi fost. Alteori e ca un bolnav plin de toane: dai să pleci, te apucă de poale şi te trage-napoi, are de spus ceva, de parcă ai putea să stai toată ziua şi toată noaptea, ca şi cum n-ar trebui şi tu să trăieşti! Când ți-e lumea mai dragă, are nevoie de tine: Alo! Alo! Nu-i nimeni aici? Te duci să vezi ce vrea. Şi ce nu vrea! De toate: cum e afară, a ce miroase, ce păsări sunt în aer, ce formă şi culoare are luna. Tot felul de fleacuri şi prostii. N-ai ce face, te duci şi i le comunici, pentru o limpezire a ei la față, pentru un zâmbet, fie şi de-o secundă, ai da nu ştiu câți ani. Dar se-ntâmplă rar. Bolnavă incurabil, are puține momente bune, de asta vede cu ochii tăi, aude cu urechile tale, cercetează cu mintea ta. Uneori, foarte rar, deschide gura şi vorbeşte, şi ce spune rămâne scris şi sună consolator, uiți câte nopți ai stat de veghe, câte zile ai pierdut. Uiți că ai îmbătrânit la căpătâiul ei, că ți-a trecut viața, că ați rămas numai voi, tu infirmiera, ea bolnava, în singurătate. Acum înțeleg că făptura pe care m-am silit s-o țin în viață era cu-adevărat bolnavă, de o virozăprovocată de mai mulți viruşi,

cel mai nociv fiind „frica”; altul era „minciuna”. Speriată, făptura pendula între viață şi moarte, tulburată, indescifrabilă. Am ținut-o în viață. dar am reuşit oare s-o limpezesc? Nu ştiu. O himeră la căpătâiul altei himere, nu e o imagine prea plăcută pentru o viață de om. Am încercat să ies din cuvânt, pentru că lumea începea la marginile lui, dar n-am putut. Doar înfloream palid uneori, amintindu-mi câte ceva. Numai ceea ce-i de prisos cântă, necesarul tace, sever şi sobru ca un schelet. Mă străduiesc să prind mişcarea cuvintelor, să devin autoarea poemelor mişcate, ale căror spectre mă bântuie. Ar trebui, poate, să-mi caut un pseudonim, să reiau totul de la-nceput... Poezia nu poate fi o stare continuă, e doar un strigăt! Aş putea să arăt cum se-ntâlneşte acest strigăt cu stările lui pregătitoare şi cu remuşcările care urmează. Nu ştiu, e ceva nebulos. Totuşi, dacă nu scriu, mă simt dezarmată. Şi prea repede se învechește hârtia!

Ce legătură mai poate fi între scrisul meu şi actuala politică? Un singur fir le leagă şi poartă un nume urât: dezamăgire. Poate că am albeață pe ochi, cum spunea despre români un istoric venit din pribegie.

N-am voie să mă introduc pe mine în ecuația vremurilor. Dacă fac asta, rezultatul va fi zero, ori cu semnul minus. O singură dată am avut impresia că pot intra ca necunoscută în ecuație cu vremurile şi să iasă o valoare pozitivă: în cele câteva zile din decembrie.

Mai am totuşi de rezolvat o problemă: ce fel de sălbatici suntem? Suspiciune, minciună, jumătăți de adevăruri, violență, iată unde am ajuns. Dar eu am sperat şi am crezut! Simt cum înlemnesc şi înțepenesc din nou. Înțepenesc de înlemnirea gândului din mine. Şi mai e ceva: de ce trebuie ca vremea să le dea dreptate celor care s-au vândut?

Pe 22 iunie, s-au comemorat şase luni de la revoluție. La amiază, au bătut clopotele din toată țara, au claxonat toate maşinile, iar la şcoală a țârâit soneria timp de un minut, cât ne-am recules.

Prietena mea nu mai vorbeşte cu mine. Observ că au apărut coafurile stil „revoluţie”: zburlite. Zilele astea am intrat într-o librărie şi am cerut un volum de Mihail Crama. Vânzătoarea s-a uitat la mine ca la o ciudăţenie şi a exclamat: „Dar sunt versuri!” Probabil se temea să n-o reclam ulterior ori să vin cu marfa înapoi. „Unii mai citesc şi aşa ceva!” i-am spus.

Într-o dimineaţă, mi-a intrat un porumbel pe fereastră, a zburat pe deasupra patului, apoi s-a agăţat puţin în galerie şi a ieşit. Brusc, dintr-un aparat de radio din vecini a ţâşnit un glas: *L’aurora di bianco vestita*! În spatele glasului nu putea fi decât un om frumos, cu privirea senină, fruntea o semilună, zâmbetul de neîndurat; cântecul avea gust de măr. Pe urmă s-a anunţat numele cântăreţului: un italian scund şi gras, cu fruntea lucind de sudoare.

*

Mergeam spre Ardeal, la nişte rude, îngrijoraţi de ce ar putea să ni se-ntâmple pe drum, dar drumurile erau pustii şi singura care părea ameninţătoare era liniştea însăşi. Trecând prin Sighişoara, oraş-cetate săsească, am rămas cu ochii la ceasul din turn. Era cinci şi douăzeci după-amiază, personajele din orologiu nu se mişcau; o bătrână mi-a explicat „ce face ceasul”: sunt două rânduri de figuri, cele mari arată ziua din săptămână şi se schimbă la miezul nopţii, cele mici anunţă orele, un personaj bate în fundul unui ceaun de-atâtea ori cât e cifra orei. Ziua aceea era înfăţişată ca o femeie majestuoasă ţinând în mână o balanţă. Împărţea dreptatea? N-aveam de unde să ştiu. La miezul nopţii, dreptatea avea să plece, şi un alt personaj, cu faţa deocamdată ascunsă, va ieşi să prezinte ziua de mâine. Din păcate, nu puteam aştepta până atunci.

Ne întoarcem. Pe drum, ne oprim la Vâlcea. Ştii ce-i aia apă moartă? mă întreabă unchiul meu. Nu ştiam decât din poveşti. Probabil o apă în care nu trăieşte nimic. O apă care-a murit, ca

Marea Moartă. Nu, îmi spune, e o apă ucigaşă, pustie, ceva monstruos. Cum se obține? Prin tratament cu unde magnetice, într-o oală specială, una din multele ciudățenii artizanale apărute în ultimul timp. Apoi, mi-a recomandat-o cu căldură, ca fiind imbatabilă în uciderea gândacilor: e mai mult ca otrava, e moartea însăşi. El avea două sticle, una cu apă moartă, alta cu apă vie, le făcuse semne ca să nu le-ncurce, şi totuşi, ce frică trebuie să-i fi fost! Era destul să le pună din greşeală una în locul alteia, era suficient un moment de neatenție...

Acasă, m-am uitat în lumina soarelui la apa din albia de zinc de pe balcon: deasupra o pojghiță ca grăsimea, iar sub ea zeci de-mpunsături dinăuntru spre afară, ceva viu care se mişca întruna: aveam pe balcon o albie cu apă vie, un porumbel îşi băga capul şi bea cu-nghițituri lungi.

Nu numai apa, şi timpul poate fi viu sau mort. Viu e cel în care poți trăi, mort acela care te ucide. Ştiu cum arată timpul mort: pare curat. Prefer apa care colcăie la soare, în care mişună viața.

Într-o seară, prin septembrie, stăteam pe balcon şi am încercat să mă conving de adevărul că stelele erau sub mine, iar eu atârnam spre ele, cu capul în jos. Am amețit, norii erau albi pe cerul întunecat, iar stelele se jucau de-a v-ați-ascunselea. A durat câteva secunde, apoi m-am liniştit: chiar ştiind că am cerul sub mine, nu-l simțeam dedesubtul ci deasupra mea. Liniştea mea izvora dintr-o confortabilă minciună. Chestia cu experiența de la baza cunoaşterii e pur şi simplu stupidă: ca să cunoşti ceva trebuie să-nchizi ochii să nu mai vezi.

Ce-nseamnă să fii liber? Să fii atins pe umeri cu o nuieluşă şi să ți se spună: „Fii liber după lege!" Oare sunt prea săracă pentru libertate? N-am avut curajul să spun: mai bine mănânc țărână decât să fac aşa ceva! Un om înfricoşat nu poate fi liber.

Constat însă cu stupoare că eu îmi dobândisem de mult libertatea scriind. Mi-o cucerisem înainte de zilele din decembrie: când scriu sunt liberă, şi văd că nimeni nu-mi poate da mai mult de-atât. Aşadar nu voiam nimic în plus pentru mine, doar un

climat unde fiecare să poată spune ce gândeşte. Am sperat că aşa va fi.

Şi câtă lună era în seara aceea când X a sărit ca ars, şi-a încleştat pumnii de speteaza fotoliului şi i-a strigat bărbatului meu:

− Nu mă face să te urăsc!

Am crezut că va lovi, dar s-a oprit la timp. Apoi a citat ceva din Nietsche: faptele sunt stupide. Când s-a potolit, i-am spus că trebuie făcută sfeştanie peste tot, căci până la urmă totul ține de duhuri, devreme ce nimeni nu ştie ce-a fost, ca şi cum din decembrie şi până în ziua de azi s-ar fi petrecut o vizită din alte lumi, o cădere de meteorit ori dispariția unui transatlantic în Triunghiul Bermudelor. Unii cred în ce au văzut, alții nu cred deşi văzuseră cu ochii, altora nu le pasă nici de cele văzute, nici de teoriile ulterioare. Unii aprobă, alții înjură, dar niciodată aceleaşi lucruri. Revoluția se preface, ca toate celelalte, în poveste.

Mi se făcuse dor de Dora. După multe insistențe, am ajuns. Curtea era goală, nici câinii nu ne-au ieşit înainte ca de obicei. „Unde e Dora?" am întrebat, ducându-mă spre grajd. El m-a oprit. Nu mai are rost, Dora nu mai este. În primul moment, nu mi-a venit să cred: De ce? Cum? Când? M-a asigurat că nu era nimeni de vină, a murit pur şi simplu. El personal a trimis un excavator să-i sape groapa. M-am pus pe bocit. După un timp, m-am uitat cu ochi tulburi în jur: fiindcă nu mai avea cine s-o pască, iarba crescuse mult. Absența Dorei se vedea în plinuri.

Am cerut să mă ducă la locul unde era îngropată, departe, în mijlocul câmpului. În timp ce mergeam, unul din oameni povestea cum a trebuit să aştepte până a venit cineva să constate decesul, Dora era trecută pe inventar şi se puteau pomeni că-i pun s-o plătească. „Bine c-am apucat cel puțin să-i luăm pielea şi copitele!"

În mijlocul lanului, era o ridicătură de pământ, un tumul proaspăt. Ne-am întors, tăcuți, unul în spatele altuia, pe cărarea îngustă. În curte, l-am găsit pe Cristea, cel cu casa dărâmată.

La marginea orașului, piereau copacii și gârla scădea; pe limba de pământ din mijlocul apei, mai multe țărci ciuguleau un imens pietroi alb, nu era pietroi ci un cal mort, o țarcă tocmai îi înțepa ochiul. Iarba era uscată, miriștea aspră, venea iarna. Sunt de acord că nu era cine știe ce de capul ei, și se mai chema și Gârla Ciorii, Ciorogârla, dar banalul n-a fost niciodată motiv de condamnare la moarte. În cazul ei, motivul e interesul, concretizat, clasic, în bani. Instrumentul execuției, o balastieră, urâtă și stranie ca o ghilotină. Capul de nisip cade de mai multe ori pe zi, iar în albia prefăcută în jgheab a început să se ridice un morman cenușiu, acolo unde înainte apa, fără să știe ce-o așteaptă, curgea între maluri blând nisipoase, cu smocuri de mentă, răchiți și maci aerieni; acum, se acumulează între povârnișurile nefirești și pare îngrozită. Copacii bătrâni din luncă dispăruseră de-a lungul anilor, în tăcere, pe rând. Izvoarele subterane au fost oprite, pulsul motoarelor nu se mai aude. Praful ridicat zilnic de camioanele care cară pietrișul din balastieră începe să sufoce pomii. Cei dintâi mor brazii. Locul s-a făcut mai strâmt.

Spre seară, în drum spre casă, la un colț era o femeie cu ziare, n-am văzut-o bine, în schimb am auzit-o ca în vis: Luați ziarul de mâine... Luați „Dreptatea” de mâine...

Plouă mocănește, la început de an școlar. Aceeași voce care spunea anul trecut pe vremea asta: „Nici o sală de clasă fără portret! Verificați sală cu sală!”, zice acum: „Nici un manual cu portret! Verificați pagină cu pagină!” Copiii deschid cărțile, le răsfoiesc, și când dau peste o pagină „din acelea” li se-ncruntă frunțile și o taie apăsat cu pixul. Ce copii buni avem!

Se împlinesc nouă luni, exact cât s-ar coace un copil. Mi-am adus aminte ce spunea cineva în decembrie: „Îți dai seama câți copii se vor face în noaptea asta?” Primii a căror viață n-a fost nici un minut sub dictatură sunt pe punctul de a se naște, desigur

cei care scăpaseră grațiați de mamele lor, căci imediat după căderea regimului femeile au dat fuga să-i elimine, se liberalizase şi avortul.

Într-o zi, eram la coada lacului Herăstrău. Pe sus se-nvârteau bezmetic liliecii pândiți de doi uli care planau încet şi frânau brusc în aer, cu ghearele desfăcute, iar de la o cârciumă de lux se auzea lambada. Acasă, ne-am uitat în cartea lui Brehm, să vedem mai bine liliecii: dotați cu radar, înfăşurați în mantale de piele... Oare de cine-mi aduc aminte indivizii ăştia? Văzuți de jos semănau cu rândunicile.

Ne-a adus cineva o bucată de căprioară. (Ni se întâmplă asemenea situații paradoxale: n-avem untdelemn, dar avem vânat!) Fiul nostru nu mai mâncase niciodată, a aşteptat cu nerăbdare până a doua zi, când am fript-o, după o noapte ținută în vin. A mâncat şi a spus dezamăgit, ca un țăran după ce s-a culcat cu o regină: „E tot carne!"

Duminică mohorâtă, rece, de toamnă. Ce diferență față de săptămâna trecută, când am fost pe malul lacului Cernica şi era o lumină înaltă! Pe parapetul unui pod, ciori mari, lucioase, cu aripile ridicate, se lăsau legănate de curenți şi levitau puțin în aer. Dacă mă gândesc bine, e o vreme de îngrijorătoare acalmie, prea linişte ca să fie pace: doar câteva mici cutremure de pământ. Aştept să mi se dea cep la suflet ca să pot izbucni, ca sticla de must din frigider, a mocnit cât a mocnit, şi într-o noapte şi-a zvârlit dopul cu pocnet ca de puşcă. Oare voi reuşi să scriu cartea asta, pe care încă o trăiesc?

Prietena mea a revenit şi mi-a spus că toată vara i-au cântat greierii în curte şi s-a gândit la mine. Mi-a trebuit mult până să pricep că nu mă iubea. Prea multă apă de roze, prea îmi vorbea frumos şi nu mă certa niciodată, în schimb ceilalți erau copleşiți cu ocări şi blesteme, le înşira defectele, reale sau închipuite, aveau toate păcatele din lume.

În seara aceea nu m-am mai rugat: ce rost avea să-l obosesc pe Cel-de-Sus cu gramatica mea? De ce nu vorbesc animalele?

Pentru că, mugind, mârâind sau gemând, pot să spună totul dintr-o dată, fără să rămână nimic nespus. Graiul e muțenie, se face că spune, complică lucrurile gramatical, dar Dumnezeu ştie care-i adevărul, gramatica nu-l poate păcăli. Dacă aş fi în stare să spun într-un strigăt toate mizeriile, toate minciunile, prostiile şi porcăriile, fără o fărâmă de rest, ar fi nu numai sfârşitul meu ca făptură vorbitoare, ci şi moartea limbii în care vorbesc. Sunt în stare să inventez o rugăciune? Nu sunt. Zestrea din grai creşte cu încă o neputință. Sărăcia mă face şi mai bogată.

În seara aceea m-am gândit la El o singură dată, dar total, cu toate cuvintele nespuse de care eram în stare, şi am avut senzația că mi-am pus inima pe raftul cel mai de sus, pe ultimul raft, în siguranță, la păstrare peste noapte.

M-am întors către pământ, către cele tăcute, printre care sunt probabil şi zei. Nici pământul, nici copacii, nici cerul nu m-au înşelat. Uneori îmi venea să urlu, alteori am plâns, dar am trăit, în ciuda atâtor lucruri care voiau să mă ucidă. Pură sau mânjită? Nu ştiu. Eu sunt singură. Mânjiții se recunosc între ei, se propulsează reciproc, dar de ochii lumii se fac unii pe alții trădători, vânduți, profitori, gorile, hoți, pungaşi. Nimeni nu-l crede pe celălalt că nu se preface, şi vrând să smulgem măştile jupuim obrajii. Masca e totul: cine se-mbracă în alb e pur, cine în negru e murdar, o greşeală cât de măruntă poate să te coste scump. Marile jocuri tragice pentru care sunt purtate aceste măşti începuseră din decembrie şi aveau loc pe străzi şi în piețe publice, însoțite uneori de sacrificii umane, care stropeau asfaltul cu sânge. (Am văzut atunci la televizor capete tăiate, între buze cu țigări aprinse, luminând roşu pe-ntuneric.) Şi serbările sângeroase continuă. Încă de la sfârşitul lui septembrie, agitația străzii e legată de data asta de scumpiri. Pusă în fața noilor prețuri, lumea rămâne cu ochii ficşi, apoi izbucneşte în ocări.

O ceață groasă, s-o tai cu cuțitul. Pe lângă toate celelalte, mai avem şi greva şoferilor; la telejurnal a vorbit apropo de asta un ministru de stat, chiar aşa l-au subtitrat, „ministru de stat”, de

parcă am avea şi miniştri particulari sau miniştri de umblat! A spus că, din cauza grevelor, transportul alimentelor pentru populaţie va suferi, ca şi descărcarea celor şaisprezece nave care trebuie să sosească în portul Constanţa...

Singurul care mi-a rămas e râsul. Râd albastru, dar râd. Străzile nocturne pe care vin spre casă, întunericul, zidurile, ferestrele cu lumini economicoase, toate se depun în mine, pe fundul adâncului din creier, şi mă visez în ciorapi rupţi, abia reuşind să-i trag pe picioare, tremurând de frig. În fond, cine nu se crede nemuritor? Impresia asta am avut-o şi eu în decembrie: credeam că nu mi se putea întâmpla nimic. Iar speranţa, cei vechi o puneau printre nenorociri: vine pentru ca oamenii să nu-şi poată vedea limpede destinele. Nici în Infern nu lipseşte cu desăvârşire: răzbind către munţii dimineţii, prin noroaiele şi bezna iadului, vezi cum crestele încep să se lumineze.

La miezul nopţii de Anul Nou 1991, ni s-a arătat la televizor un scaun gol. Şpicherul a spus: „În noaptea asta nu vă vorbeşte nimeni."

*

Zile superbe de iarnă, senin şi soare, în Herăstrău învie sălciile. Pe trunchiurile copacilor, la soare, s-au înghesuit ciorchini de gâze roşii, vaca-Domnului. Un dram de lumină, puţină căldură, şi uite cum au început să învie!

Brusc, pacea s-a spart ca un glob de sticlă şi a curs tot întunericul celor o mie şi una de nopţi. Război asupra Bagdadului. Aşa e: când se face puţină linişte, mai vine un război. După spusele unui martor, Bagdadul sub bombardamentul celor o mie (şi unul?) de avioane semăna cu un pom de Crăciun.

În ziua aceea, sufla un vânt îngheţat şi începuse să se-ntunece de la trei. Aveam în faţă ceasul din colţ, din marginea pieţei Rosetti, şi stăteam la coadă cu picioarele într-un troian, la uşa unei mezelării, aşteptând să se descarce marfa. În vremea asta

traduceam în gând din Eminescu, ştiam poezia pe dinafară. Exista în capul meu o legătură, destul de ciudată, între traducere şi război, ceva în genul:

Am să vă cuceresc uimindu-vă,
am să vă pun pe gât jugul mirării!
Pentru asta nu-i nevoie de braţe armate,
şi o floare o poate face, dară-mi-te eu,
muritoarea de nimeni nemuritoare de arme!

Din când în când, tropăiam pe loc, să nu-ngheţ. Mi se părea că vânzătoarele se mişcau ca într-un film încetinit. În cele două ceasuri cât am stat acolo, am tradus două strofe. Le repetam în gând, să nu le uit până ajung acasă, dar oricum aş fi putut să le refac oricând: în urma fiecărui vers rămâne o dâră în creier, un fel de cărare pe care o poţi regăsi.

Furia, căci furie a fost, mi-a izbucnit oarecum pe neaşteptate. Curată nebunie! Poezia tradusă era „Pe lângă plopii fără soţ". Cum să spui asta în franţuzeşte? „Fără soţ", adică impari, oricât de mulţi ar fi, de la trei până la infinit, tot singuri rămân, pentru că nu au soţ. Tot atâtea singurătăţi. Acasă, m-am lăudat, din obişnuinţă, cu cumpărăturile făcute, despre ce făcusem cât am stat la coadă n-am suflat un cuvânt. Cea mai reuşită mi se pare strofa care mi-a ieşit dintr-o dată, aparent fără efort, ca şi cum aş fi ştiut-o pe de rost demult şi nu ştiam că o ştiu: „*Comme le marbre d'une déesse,/La froideur des bras,/Tu as cette éternelle jeunesse/Des belles d'autrefois...*" Fiecare strofă tradusă mi se părea o victorie.

Din păcate, nu dura mult, şi iarăşi frământarea, revenirea chinuitoare asupra cuvintelor, neliniştea, somnul zbuciumat în care continuam să leg cuvinte. Poezia e o descărcare de energie. Sepia, când i se strânge cerneala-n pungă trebuie să împroaşte. E-adevărat că unii împroaşcă şi cu venin sau cu gloanţe; fiecare descarcă doar ce a adunat.

După ce i-am arătat câteva poezii, Cdr. m-a întrebat, mai mult şoptit: „Şi pentru toate astea, ce răsplată?”

Ce leafă primesc pomii când înfloresc?
Ce gratificaţie i se dă unei vrăbii?
Dă-mi onorariul pe care-l primeşte iarba,
salariul mierlei, indemnizaţia apei,
diurna mugurilor, lefuşoara tufişului,
bursa pietrelor...
Sau mai bine lasă-mă în plata Domnului.

Dar cei cărora le spuneam că nu vreau nimic se revoltau şi mă priveau ciudat, ca şi cum între poezie şi banii primiţi era o legătură pe care eu n-o ştiam sau mă făceam că n-o ştiu. Cineva mi-a spus: „A, tu vrei doar onoare...” Mă simţeam umilită. Probabil că dacă aş câştiga enorm m-ar privi cu respect.

În noaptea de 20 spre 21 ianuarie, am avut un vis, care ar fi putut fi un coşmar, dar nu l-am trăit ca atare. Mă aflam într-un mormânt descoperit, săpat în curtea casei din Popa Nan, nu departe de salcâm şi de curticica găinilor. Ştiam că e mormântul bunicii, deşi nu scria nicăeri. Pe buza gropii, stătea una din mătuşile mele şi plângea, dar mai mult formal, pentru că aşa se cade, iar eu in vremea asta mă spălam cu ţărână, o luam de pe lângă mine şi o turnam pe corp, ca şi cum ar fi fost apă. Ştiam că e ţărâna bunicii, se distingeau fâşii de altă culoare decât restul, şi spălatul cu ea îmi făcea bine la dureri. Mă spălam cu ţărâna bunicii şi plângeam, dar mă şi bucuram de binele acela nespus, când simţi că ţi se ia durerea cu mâna. Totul cu o senzaţie de autenticitate care le lipseşte de multe ori momentelor trăite cu ochii deschişi.

Trebuie să existe şi o gramatică a visului, elemente care să spună că e la trecut sau la viitor, că se întâmplă aici sau în altă parte, cu tine, cu el, cu ei, cu noi... Trebuie să existe negaţii şi afirmaţii. Dar nu le cunosc, pentru mine visul e un etern prezent,

totdeauna aici, mereu afirmativ. Mă cufund în vis, mă revigorez, mă odihnesc. Mă aşez în pat ca într-un vehicul şi călătoresc, totul este adevărat, autentic, neprefăcut, de parcă mi-aş fi regăsit lumea curată, în alb şi negru, a copilăriei.

Umblu peste tot cu traducerile din Eminescu în braţe. Şi, ca dovadă că nebunia, mai ales sacră, e molipsitoare, majoritatea celor cu care stau de vorbă încep să mişune în căutarea unei căi de publicare. Editură s-ar mai găsi, chiar se face rost de vreo două, vărul P. se arată gata să şi înfiinţeze una, dar nu sunt bani. Hârtia e scumpă. Trebuie găsiţi sponsori. Nu ştiu dacă toţi caută sau doar promit ori se laudă, oricum, în jurul lui Eminescu se agită un roi de fluturi ciudaţi, solicitaţii şi solicitanţii lor: firma Kodak, mama unui coleg al soţului meu şi un cunoscut de-al ei, înstărit posesor al unei agenţii de reclame, un multimilionar american care a cumpărat blocul „Dunărea" şi obişnuieşte să subvenţioneze reclame televizate, societăţile recente româno-franceze, eu mă gândesc să vindem cerceii de aur cu safire de la soacra mea, vărul P. are un cunoscut care se arată dispus să vândă o vioară Stradivarius... Cunoştinţe, prietene, rude, unele dintre colege, toţi aleargă în toate părţile. Nu ştiu câte din aceste sforţări sunt reale, dar zbuciumul e adevărat. La un moment dat, scumpirile uriaşe aduse de creşterea benzinei cu 100% m-au umplut de disperare: cine mai putea face faţă unor cheltuieli de tipărire şi mai mari, dacă nici până atunci nu găsisem pe nimeni?

Prietena mea Cdr. a citit pe neanunţate una din poezii la spital, într-un cabinet de neurochirurgie, aflat în plin vacarm, într-un bruhaha formidabil, cum fac doctorii, mai ales chirurgii, când se destind: încet-încet s-a lăsat liniştea, şi a tot crescut pe măsură ce citea, până s-a instalat ca-n biserică.

O colegă, în vizită la o şcoală din Reims, a povestit că francezii au fost surprinşi de muzica versurilor, iar când ea le-a spus că nu ating muzicalitatea originalului, s-au minunat: O, Doamne, cum or fi oare pe româneşte? Asta după ce o elevă din Reims o

întrebase pe una de-a noastră: „Cine-i Eminescu? Cântărețul vostru?” Adică un fel de Yves Montand sau Trenet.

Ieri seară o teribilă senzație de bine, de parcă aş fi supt laptele cerului ori mi-aş fi muiat gura în faguri nevăzuți. Am uneori asemenea stări de extaz, fără legătură cu materialitatea mea fizică; ar trebui să mă bucur de ele, poate că sunt ce am mai bun. Poți să te simți zeu sau rege fără să-ți dai seama. Şi mai e ceva: să te simți ocrotit, nu de cineva anume, nu de un acoperiş, ci de convingerea adâncă şi absurdă că nu ți se poate întâmpla nimic rău. Cerbul urmărit de câini, în sufletul lui se crede nemuritor.

Într-un vis, urcam o scară spiralată, în competiție cu alții, i-am întrecut, dar, lucru ciudat, întrecându-i, m-am pierdut în infinitul spiralei care nu se mai termina şi ducea nicăieri, iar cei rămaşi în urmă au deviat la un moment dat pe un culoar, către un fel de răsplată, un bine neştiut de mine, un premiu pe lângă care am trecut urcând prea sus.

De ce nu pot să fiu altceva decât sunt? Ce mă împiedică să fac lucrurile pe care nu pot să le fac?

*

19 august. Gorbaciov a fost înlăturat de la conducerea URSS şi se află la o casă de vacanță din Crimeea, în arest. Patru tineri moscoviți au fost zdrobiți de tancurile în fața cărora se întinseseră pe caldarâm.

Basarabia şi-a declarat Independența! Lupte crâncene în Jugoslavia. Cu câtă forță se zbate istoria!

Ce se mai întâmplă la nivelul străzii în septembrie: avem iarăşi mineri în Bucureşti. De data asta au venit mai numeroşi şi mai bine dotați, au făcut baricade din ce au găsit pe străzi şi îl vor pe liderul lor prim-ministru. Am văzut doi de-aproape, pe stradă: mici, slabi, sărăcăcioşi şi amărâți, în haine murdare şi rupte, iar în picioare tenişi prăpădiți. Dar în mâini aveau bâte. Cu bâtele au intrat şi în Parlament, unde singurul care a avut curaj să-i înfrunte

a fost un poet, Ioan Alexandru. Le-a spus: „Eu sunt poetul Transilvaniei! Nu mai îngropați țara asta, că destul au îngropat-o străinii!” Ciudat, dar s-au potolit. Pe la prânz fusese şi un atac asupra Cotrocenilor, cu pietre şi sticle incendiare. Numai noi să n-avem puciul nostru? Pe 27 septembrie, noaptea, pe la trei, un atac cu gaze lacrimogene şi petarde i-a împrăştiat din fața Teatrului Național.

Am impresia că mi-a împuşcat cineva sufletul. Nu-l mai am, totuşi corpul pare relativ bine. Abia după o zi şi o noapte mi-a revenit şi sufletul. Îmi vine să-l întreb: Pe unde-ai umblat? Ce ai mai făcut? Închid ochii şi-l trag adânc în piept.

În noaptea de trei spre patru octombrie, am văzut pe cer un fenomen straniu: o pată luminoasă, alburie, cu diametrul mai mare ca al soarelui, se plimba dincolo de nori, nu sub ei, cum ar fi fost normal dacă era proiectată de jos. Nu se vedea nici dâra pe care o lasă prin aer o rază de lumină. Se legăna pendulând pe un arc destul de mare şi sus plasat, vizibilă fiind din puncte diferite, îndepărtate: în opt secunde parcurgea arcul şi revenea, dar nu întotdeauna exact acolo de unde pornise.

Zilele astea, mergeam pe la biserica Sf. Gheorghe, trotuarul era barat din cauza gheții gata să cadă de pe un acoperiş. Am trecut pe partea cealaltă, unde nu e trotuar, fără să-mi dau seama că şinele de tramvai făceau acolo o buclă: în spatele meu venea tramvaiul, aproape fără zgomot. Doar în ultimul moment am apucat să mă dau la o parte, încă o secundă şi mă lovea.

Ruşii şi ucrainenii se ceartă pentru flota Mării Negre.

Martie. Vine primăvara. Parcă nu aş mai vrea să însemn pe răboj tot ce se-ntâmplă, dar de ieri mă ia cu frig: în Transnistria sunt lupte grele, am văzut la televizor femei cu copii trecând podul peste Nistru ca să se refugieze: plângeau şi n-aveau nimic, plecaseră în bejenie cu mâinile goale.

În timp ce scriu, văd o regină de furnici pe caiet. Îmi aduc aminte de roiul de regine exilate, ieşite mai demult în cada de baie. Acum e doar una; o întreb:

− Ce ai făcut, majestate, cu poporul tău?
Mă duc în baie şi văd pe marginea căzii, sub robinetul de apă caldă, un mic muşuroi piramidal de nisip şi mortar, de la el porneşte o dâră neagră, mişcătoare: poporul în bejenie. Nu se mai sfârşeşte. Mă uit cum curge şi cum e spulberat de câte ori se dă drumul la apă. Mor în valuri. Astupăm crăpătura de sub robinet, dar degeaba, altele vin în urmă, sapă mereu în zid, răzbesc în fiecare noapte, în timp ce regina se plimbă pe cotoarele cărţilor mele. Nu pot să fac nimic, nici pentru ea, nici pentru poporul ei.

Dacă aş crede în semne, aş avea de ce să mă sperii: în America Latină au erupt vulcani stinşi de secole, iar Germania, unde n-a mai fost cutremur de vreo două sute şi ceva de ani, s-a zguduit!

*

În Cişmigiul proaspăt, m-a oprit un individ cu un casetofon:
− Aţi primit vreodată un telefon de groază?
Am tăcut şi am trecut mai departe. Mă simt rău oridecâteori sunt tratată drept „individă". O lehamite, un dezgust de mine mă înţeapă ca urzicile. Merg mai departe.

Aflu că în noaptea de 13 spre 14 mai, doi cosmonauţi ieşiţi din naveta lor în spaţiu au prins cu mâna un satelit! L-au capturat manual, l-au dus în navetă şi i-au pus un motor, ca să-l lanseze pe o nouă orbită. Nemaipomenit! O alipire de corpuri cereşti, o „stea" prinsă cu mâinile goale! De astea nu se miră nimeni. Şi nu-i de mirare că nu se miră, pentru că nici pe pământ nu ducem lipsă de evenimente. Pe Nistru s-au înteţit luptele. Armata a IV-a, sub jurisdicţie rusească, a ieşit din cazărmi şi a deschis focul. Aşa aud la televizor. Şi nu trec decât vreo două zile şi se spune că în Basarabia a fost decretată mobilizarea generală, iar după alte câteva aflu că ştirea a fost falsă. Se pare totuşi că ar fi avut un oarecare efect: pe Nistru s-au mai potolit împuşcăturile.

Mă uit cum trece vara pe balconul meu. Parcă vreau să mă cufund în ritmul ei, să o simt cum trece. Am întins pe sfoară un

cearşaf şi mă uit cum flutură-n vânt, cu adieri umede; dincolo de el ar putea fi plaja.

August. Septembrie. Frumoasă e marea pe vremea asta. Aflu că s-a înecat, la Neptun, poetul D.D. Nu i-au găsit corpul cu toate că au căutat pe tot litoralul românesc, până la Vama Veche. Dea Domnul nici să nu-l mai găsească, să-i fie mormântul în mare; ori, de l-or descoperi alţii eşuat pe nisipurile lor, să nu ştie cine e. Nu se putea moarte mai frumoasă pentru un poet: să piară în anonimatul mării. Zic: să-i fie marea uşoară! Şi să-i spele păcatele. Dar, peste câteva zile, aud că l-au găsit pe la Mangalia, l-au adus la Bucureşti şi l-au înregimentat la Bellu. Ce să-nsemne asta, că marea nu l-a primit?

Din nou la şcoală. În dreptul cârciumii „La căţeaua leşinată" privatizată recent, mă aud strigată din urmă: un fost elev, uşor „ciupit". Mi-a spus că a scris vreo sută de pagini despre revoluţie şi are de gând să mi le dea mie, spre a face cu ele „ce vreau". Nu ştiu exact ce înţelege el prin asta. Poate se gândeşte să i le public? Dar eu încă n-am fost în stare să tipăresc nici traducerea din Eminescu. În tot ce am încercat să fac s-a instalat o aşteptare deşertică: mă tot uit în zare şi nu apare nimic. Mâine, mâine, niciodată azi. Fiecare zi, fiecare noapte e doar aşteptare, singura care nu moare niciodată. Cartea pe care o aştept devine veşnică. Nu se vede la orizont, dar asta nu-nseamnă că nu există. Iar eu sunt fortăreaţa ridicată în întâmpinarea ei, la marginea deşertului. Poate că n-o merit. Dar n-am de gând să dezertez.

III

Nu mai era la vârsta când se cere voie părinţilor, şi de-ar fi fost nu m-ar fi ascultat, de vreme ce nici eu, nici ţara, pe care mama o reprezintă în miniatură, n-am fost în stare să-i dăm mai nimic.

Numai viață. Dar viață au şi frunzele, şi gândacii, unii cred că şi pietrele sunt vii. Omul vrea mai mult.

A ales să lucreze la un „privat”, şi istoria a început să se repete pe spinarea lui, ca şi cum nimic nu s-ar fi schimbat în cele câteva secole de când există pe lume angajați şi patroni. Ceva feudal, arhaic, irepresibil, s-a infiltrat în viața lui. Anulând personal secole de revolte, greve, sindicate şi revoluții, patronul îşi permite o mică relație despotică, bazată pe un principiu simplu dar eficace: dacă nu-ți convine, pleacă (e şi asta o formă de libertate, față de legarea de pământ). Îmi dădeam seama că patronul o are în firea lui, în mod funciar, dar mi se pare ceva straniu, ca apariția unei făpturi mitologice în decorul prezentului, şi îmi dau seama că şi felul meu de a vedea e deformat de cele câteva decenii de ideologie egalitară care îmi întreținuseră iluzia că aşa ceva, la noi, n-are cum să existe. Acum văd că degeaba tehnica modernă, maşinile mirosind a tapițerie nouă, electronica, biroul, scaunul care se-nvârte, cu spetează ergonomică. Toate sunt jucării. Aerul feudal răzbeşte deasupra obiectelor. Patronul e „domnul” numai nume de familie, cu cetate (o casă mare cu gard înalt, compact, într-un cartier domol, mai la margine), iar fiul meu n-are decât nume mic. Şi poate să spere că va ajunge şi el patron, într-o zi. (Cu privire la apelativul „domn”, încă dinainte de 89, odată când îl strigasem în glumă „tovarăşe”, ne-a replicat, mie şi lui taică-său: „Eu nu sunt *tovarăş*, eu vreau să mi se spună *domnule*”, dar el înțelegea prin asta cu totul altceva.)

La „întreprinderea apei”, unde n-a mai vrut să lucreze pentru că i se părea a fi „sub aripa tatălui”, urmase un curs de „schimbare a mentalității”. Treaba asta m-a îngrijorat. Cum să schimbi mentalitatea unui om în câteva săptămâni sau luni? Şi ce pui în loc? L-am întrebat, mi-a răspuns evaziv. Mai târziu, din alte discuții, am priceput: voia să-mi demonstreze că „a vinde” e mai important decât „a produce”. E chiar primordial. Adică, nu trebuie să produci decât ce poți vinde. Dacă produci şi nu vinzi e jalnic, o prostie care trebuie evitată. Orice pricepere, orice artă

deveneau inutile. Mie îmi spunea asta! Cum era să accept că poemele mele sunt fără valoare fiindcă nu le cumpără nimeni? Ore, zile, luni, ani întregi la masa de scris: praf în vânt! Anulate de câteva cursuri ținute într-o limbă română stâlcită de traducerea proastă din engleză... Ce era mai rău, auzeam asta din gura propriului meu copil. Suna a lecție. Cu alte cuvinte, ar fi trebuit să fac orice ca să mă vând. Ne-a reproşat, mie şi lui taică-său, că l-am crescut „cu prea mult bun-simț”. Şi poate că, în context, avea dreptate. Se simțea dezarmat în proaspăt revigorata junglă, era firesc să se supere pe antrenorii lui nepricepuți.

Într-o zi l-am văzut foarte obosit, l-am întrebat ce are. Schimbase o roată la maşina patronului. „Am schimbat-o de două ori, mi-a zis, prima dată nu era de față şi mi-a cerut s-o scot şi s-o montez din nou, sub ochii lui, să se convingă că e pusă cum trebuie.”

Am plâns noaptea, neputincioasă. E copilul meu. Mă uit la liniile crestate de cuțit care-i însemnau creşterea şi mi-e dor de el aşa cum era când se-nălța ca apa. Şi-a ocupat forma şi s-a dus. Mi-e dor de cel de-atunci, dar şi de cel de-acum, de toți copiii mei cuprinşi între prag şi cele zece semne de cuțit.

*

15 ianuarie 1995, orele 14: şocul roților avionului TAROM în contact cu solul francez. Printr-un concurs, mai degrabă de împrejurări (aflasem de el prin bunăvoință colegială), m-am pomenit plecată în călătoria la care visasem, dar îmi şi luasem gândul de la ea de mult. Printr-un ciudat fenomen de implozie, cum am văzut în filme clădiri vechi, silozuri, fabrici prăfuite prăbuşindu-se în ele însele, aşa zburam eu spre Parisul din mintea mea. Îmi trecuse prin cap să mă-mbrac în costum național, ie, fotă, maramă, să fiu ca Sibylla Roşie ducându-se la Roma cu cărțile ei şi mirându-i pe romani (cum poate să vină cineva de dincolo de fluviu, unde sunt tărâmurile morților?). În loc de asta,

mi-am luat cojocul de oaie şi căciula de blană: la noi erau minus zece grade. Nu mi-am închipuit că şi fără costum special le voi inspira ideea de România. Chiar şi fără cojoc, doar cu haine obişnuite, aş fi avut, ca şi colegele mele de zbor, „un nu ştiu ce" pe care nu ni-l cunoşteam. La aeroport, una din doamnele venite să ne-ntâmpine a exclamat:

− Vous apportez avec vous tout le parfum de la Roumanie! (Aduceţi cu voi tot parfumul României!)

M-am întrebat: cum era oare? Zăpadă, blană de oaie, pământ, fum şi încă ceva nedifinit? Imposibil să mă desprind din parfum şi să-l simt.

Ideea de a veni în cojoc m-a costat însă scump: la Paris era cald ca primăvara, lumea umbla în haine uşoare, desfăcute la gât, eu asudam, iar pe un pod din preajma catedralei Notre-Dame, nişte tineri m-au abordat în treacăt, cu veselie maliţioasă:

− Russe? Russe? Ruska?

O confuzie care m-a durut din punct de vedere naţional.

N-a fost singura. La una din şedinţe, un abate în civil s-a apropiat de mine şi mi s-a adresat astfel:

− Vous me rappelez la Hongrie... (Îmi amintiţi de Ungaria...)

Am protestat zâmbind. Era simpatic. Iar eu mă simţeam năucită la gândul că sunt un concentrat, un fel de o pastilă geografică.

Jovialul abate, care-şi exercita misiunea la Hong-Kong, văzuse în mine ceea ce ştia el despre partea asta de lume, ceea ce purta poate în sângele lui, de vreme ce se numea Père Toccoli, nume care abia după aceea avea să-şi dezvăluie şi pentru mine misterul. Scurtul nostru „face-à-face" fusese o întâlnire istorică: după nume, el era un posibil urmaş al celebrului şi viteazului conte maghiar, iar eu, deşi modestă ca strămoşi, proveneam totuşi din ţara lui Brâncoveanu. Dar răspunsul meu, uşor înţepat: „N-am nici o legătură cu Ungaria! (Je n'ai rien à faire avec la Hongrie!)" m-a lipsit de şansa unei revelaţii şi a unei întâlniri conciliatoare peste veacuri. Abatele purta, dacă n-o fi fost o coincidenţă fonetică, numele grafului Tököly, pe care Franţa lui Ludovic al

XIV-lea l-a susținut ca rege al Transilvaniei și a vrut să-l pună și pe tronul Țării Românești, în locul lui Brâncoveanu. Totul s-amesteca, amețitor, aerul Ardealului, pe care el îl descifrase pe fața mea, Louis XIV, intrigile de la Înalta Poartă, palatele brâncovenești, zgârâie-norii din Hong-Kong, mâna pe care mi-a întins-o fermecătorul abate... Brusc, existența mea în Univers devenise punctiformă.

Cum aș putea să descriu ce am simțit la Paris? Era real și ireal în același timp, sau mai bine zis de două ori real: o dată adeverit prin văz, auz, miros, pipăit, a doua oară prin recunoaștere a ceea ce știam.

În fața catedralei Notre-Dame, mă aplec și iau de jos o piatră, una din miile de pietricele albe care acoperă esplanada; gestul meu atrage atenția turiștilor semi-plictisiți: mă fixează cu priviri surprinse, ușor alarmate. Catedrala, acoperită de o plasă verde cât i se curăță fațada, pare prinsă pe Sena și lăsată să se usuce-n năvod. Se intră printre afișe cu avertizări: atenție la hoții de buzunare; se aude orga, iar corul antiseptic și angelic îmi aduce aminte de farmacii și de bunicul care ierboriza pe latinește.

Statuile de-aici sunt coclite! Sena tulbure, gălbuie cară pământ spre ocean. Culmea Parisului am atins-o într-o seară târziu, treceam pe lângă gardul de la Jardin du Luxembourg, m-am uitat din mers la un pom alb, înflorit în miez de ianuarie. Aerul mi s-a părut dulce și umed. Am înțeles de ce te poți îndrăgosti de Paris, dar și de ce e posibil să-ți vină să te arunci în Sena.

Locuiam în garsoniera unei familii, găzduită acolo, cu două colege, prin bunăvoința unui membru al asociației care ne invitase. Încă repet în gând adresa, ca pe o formulă în stare să deschidă porți: „soixante-dix-sept rue de la Verrerie”... Am dormit adânc în mansarda din „rue de la Verrerie”, ca atunci când ajungi la un capăt de drum. Aș avea multe de spus, însă una cred că le conține pe toate, deși n-are legătură cu monumentele, nici cu visurile. Cum a coborât din vehicolul care ne aducea de la aeroport, una dintre colege și-a pus sacoșa jos și, ghinion, a

nimerit într-o murdărie de câine. „Une merde”. A curățat-o cum a putut, iar ceea ce a rezultat din curățare a învelit cu grijă într-o hârtie şi a pus într-un buzunar al unei alte sacoşe care-i servea de geantă. N-a îndrăznit sau n-a ştiut unde să arunce pachețelul: cămăruța de la hotelul unde locuia nu avea ceva corespunzător, iar pe stradă s-a ferit să-l lase în vreun coş de gunoi. Când ne vedeam dimineața la punctul de întâlnire al grupului, o întrebam din ochi: „Ei?” Se bătea cu palma peste geantă: „E aici!” O-nțelegeam foarte bine: nu putea să „anmerdeze” Parisul, nici măcar redându-i ceva tot de la el cules.

Trecând pe lângă Palais de Justice, am zărit La Sainte Chapelle, o dantelă de piatră. Apoi, La Tour Saint-Jacques, un rest dintr-o biserică veche, ca o rămăşiță dintr-o balenă topită: doar falca de sus, ridicată spre cer. Iar pe cer, vedeam luna de-acasă de la Bucureşti: aşa se făcea legătura cu țara. Într-o seară, la Tour Eiffel; printr-unul din picioarele turnului circula un mic ascensor roşu, iar la baza altuia era un bistro, „Chez Jules Verne”... De jur-împrejur, carusele, tarabe de tras la țintă, ca la noi la bâlci; totul suav şi abia vopsit, coada mătăsoasă a unui căluț de lemn flutura în vânt.

La „Musée de l’Homme”, pe fronton sunt înscrise fraze, ca să le pot citi alerg de la un capăt la altul al clădirii preț de vreun sfert de oră... Descifrez, cu greu, din cauza întunericului: *„Il ne tient qu’à toi, celui qui passe/Que je sois tombe ou trésor...”* Şi în stânga: *„L’Homme crée sans savoir comme il respire,/Mais l’artiste se sent créer,/Il aime sa peine, sa torture...*” Tot alergând încolo şi-ncoace, am atras atenția unui grup de tineri care băteau tam-tam-ul la picioarele treptelor largi; pe mine nu mă uimise sunetul tobei lor, destul de moderat, în surdină, în schimb ei păreau şocați de alergarea mea.

Noaptea, aud ploaia pe acoperişul cu geamuri al mansardei (probabil, cândva, locuință de pictor) şi porumbeii uguind. Dimineața, încă mai plouă şi un porumbel s-a adăpostit în adâncitura unei ferestre vecine. După-amiază, la „întâlnire”, a

trebuit să cântăm! Reprezentanții fiecărei națiis-au produs cum au ştiut mai bine; noi cu „Ciobănaş cu trei sute de oi”, la modul mioritic, nu prea apreciat de spectatori; cel mai aplaudat a fost rusul, cu „Oci ciornâie”, acompaniat în cor de toată lumea. La sfârşit, unul dintre gazde, în picioare, a început „Chevaliers de la Table Ronde”, urmat de toți într-un glas.

În altă seară, lângă Pont d’Alma, după ce ratasem plimbarea cu bateau-mouche, am văzut o coloană de bronz, ridicată în onoarea Poloniei: „*Colonne/ Airain pensif,/ Âme de la Pologne*...” N-am putut să citesc mai mult, era întuneric. Am luat de jos o pietricică. Podul Alexandre III era aurit...

Duşi cu o maşină spre „casă”, aflăm de la cel care şofa că a fost cutremur în Japonia, cu mii de victime, dar vestea, ca prin straturi de vătuială, se înmoaie, se îndulceşte. Totul e foarte departe de noi, ca şi cum n-ar fi.

Într-una din după-amieze, în pauza dintre şedințe, împreună cu două colege, am dat o fugă până la Napoleon, la „Palais des Invalides”. Intrăm gratis datorită adeverințelor că suntem profesoare de franceză. Nu sarcofagul de porfir roşu m-a impresionat ci, de jur-împrejur, locurile de veci cu membrii familiei şi generalii marilor bătălii, medalioanele simbolice, cu texte care celebrează „realizările” epocii napoleoniene, numite „les bienfaits”. În ansamblu, totul e scorțos şi baroc: o criptă miroase oricum a moarte.

Seara, am asistat la o slujbă, la Saint Germain-des-Près, în românească aproximativă „Sfântul Germain al Câmpurilor” sau „din Câmpuri”. Acum, a ajuns în mijlocul Parisului, pe malul stâng al Senei, față-n față cu Luvrul. În biserica mai veche decât Notre-Dame, urma să aibă loc o slujbă închinată euharistiei. În nişele zidurilor împodobite cu fresce recente şi statui de sfinți, erau impresionante pietre tombale; una mi-a atras ochii: un cavaler de piatră îngălbenită şi lustruită ca osul, culcat pe-o coastă, cu un genunchi ridicat, într-o poziție cam ghiduşă pentru un mort, îşi sprijinea tâmpla în palmă, atent, ca şi cum ar fi tras

cu urechea la ceva. A fost şi un moment nostim: o soră cu figură de iepure cu ochelari se apropia de mine zâmbind, cu braţele întinse, eu mă uitam la ea mirată, dar cineva din apropiere mi-a explicat că într-o anumită etapă a slujbei, fiecare trebuie să sărute pe cineva, aşa e ritualul.

Către sfârşitul slujbei, emoţia mă înăbuşise: o colegă urma să citească „Rugăciunea unui dac" în traducerea mea. Sub bolţile vechi de nouă veacuri şi în auzul cavalerului de piatră-ngălbenită! Ca să nu mai vorbesc de auditorii francofoni, din toată lumea. Aşteptam cu sufletul la gură să aud cum sună Eminescu sub bolţile catedralei. Îmi venea să spun şi eu, parafrazându-l pe Napoleon: „Neuf siècles nous écoutent!" În locul murmurelor de mai înainte, în biserică s-a făcut linişte desăvârşită. Ascultam, încercând să percep univoc poemul, ca şi ceilalţi, dar auzindu-l în franceză îl aveam totodată în mine în româneşte şi bubuia ca un clopot. Tăcerea absolută din jurul meu, cea mai bună dovadă că versurile nimeriseră la ţintă, a continuat câteva secunde şi după ce „Rugăciunea" s-a terminat; pe urmă, aflând că eram traducătoarea, s-au strâns cerându-mi textul. A fost multiplicat la xerox şi împărţit. Afară, ploaia picura încet, bătea vântul, şi Parisul mi s-a părut deodată o cetate cucerită. Am mers pe jos, pe străduţe cu galerii de artă, librării, anticariate; într-o vitrină, o tânără ţesea sub ochii trecătorilor o tapiserie.

Nu pot nega: mi-a făcut plăcere să-i aud pe francezi clamându-şi orgoliile, rămase mai mult cu suportul transparent al limbii. Le împărtăşeam aversiunea faţă de „civilizaţia coca-cola", şi fermecată le ascultam melodioasa, impecabila franceză. Discursurile - imagini ale armoniei, au fost întrerupte doar de vreo două ori de replici în contrapunct, o dată de către un sud-american, căruia îi era cu neputinţă să pronunţe corect „pour nous le français c'est la langue de la liberté", urmat imediat de o africană: „pour nous le français n'est pas la langue de la liberté", primul păcătuind prin rostire, a doua exprimând resentimente

înnăbuşite, dintr-o țară unde copiii băştinaşi trebuiau să învețe la şcoală despre „strămoşii lor gali”.

La un „apéritif”, un tip misterios şi taciturn s-a apropiat şi m-a întrebat de unde sunt. I-am spus, iar la reciproca mea în privința lui mi-a răspuns, în şoaptă conspirativă: „de Russie”. De ce în şoaptă? Apoi, o jumătate de oră m-am căznit să leg o conversație cu un franțuz grizat, să-l lămuresc în legătură cu poziția geografică a României.

Şi poate că totul ar fi rămas din cale-afară de roz, „rose fané”, ca în visurile mele de copil cu Parisul, dacă nu aş fi auzit, din întâmplare sau nu, o frază cu caracter general: „Les Roumaines mangent beaucoup.” Ori poate mi s-a părut? Mai mult ca sigur că mi s-a părut.

La aeroport, ne aşezăm la măsuța unei cafenele; gazda noastră leagă vorba cu un bătrân algerian, care-i povesteşte că vine de două ori pe an la Paris să-şi încaseze pensia pentru anii în serviciul Franței. Are un aer resemnat, modest, împăcat cu sine.

Din nou acasă, mă întâmpină gerul. Dimineața în Cişmigiu, observ că Izvorul lui Eminescu e cald, scoate aburi ca o răsuflare, deşi în jur totul e înghețat. Mă plec şi iau o gură. Nu departe, nişte muncitori taie un copac.

Într-un volum vechi de Sully Prudhomme, citit la bibliotecă, am găsit, ca o prevestire sau poate ca un suvenir, un bilet de metrou parizian, de pe la 1900 şi ceva... Era folosit. Sully Prudhomme şi suferința... În zilele noastre, ar trebui proclamat şi dreptul la suferință, când toată lumea caută doar satisfacție.

*

A doua oară, în ianuarie următor, Parisul nu a mai avut prospețimea primei dăți. Din nou, acum familiară, formula: „soixante-dix-sept rue de la Verrerie”. Multe nu le mai văd, le revăd. Ca noutate, cartierul Marais, cu „farmacia din colț”, lăsată aşa cum era în secolul al XVIII-lea, cu firma şi panourile pictate

cu scene câmpeneşti; aş fi vrut să intru, să văd bocalele cu doctorii şi să simt parfumul, dar era duminică şi închis.

A doua zi dimineaţă, plecăm spre Montmartre; aşteptând metroul în staţia Hôtel de Ville, fac ochii mari: pe perete, printre afişe, un panou cu un poem, „*Les Moineaux et le Temple*". Citesc repede şi intru în vagon râzând: pentru că puteau să cuibărească în găuri, vrăbiile preferau templul în ruină, şi s-au supărat când l-au dres: nu mai era bun de nimic!

Am crezut că a fost o întâmplare, dar în staţia Châtelet dau peste alt poem, „*L'Ivrogne*", şi apuc să descifrez şi numele autorului: *Jean-Baptiste-Joseph Willart de Grécourt*! Abia aşteptam s-ajungem în staţia următoare, Place Pigalle, şi într-adevăr, cum am coborât am şi văzut-o: „*La Colombe poignardée*" a lui *Apollinaire*! Parisul striga către mine nume de poeţi! La Paris, unde unii cred că toate bunele şi relele s-au născocit, iată că se inventase şi asta: metroul poeţilor. Şi vagoanele aveau micile lor poeme, cât să citeşti între două staţii, am apucat să văd un catren despre acul bont: trebuie aruncat, iar cuvântul otrăvit care-ţi răneşte inima trebuie să-l uiţi. De altfel, în vagonul de metrou, aproape toată lumea citeşte, vârstnicii ziare, tinerii cărţi. Firma unei librării mi s-a părut încântătoare: *Monalisait*. Nicăieri nici un titlu de carte românească, cu o excepţie: „Sioran", care nu e, de fapt, decât confirmarea regulei.

Într-o seară, veneam spre „casă", pe „rue de la Verrerie", pustie, când, dintr-un gang, ne-a ieşit în faţă un „clochard". S-a apropiat, a făcut o reverenţă şi ni s-a adresat, cu eleganţă retorică: „Messieurs-Dames..." Nutrea speranţa că aveam la noi câţiva *sous* în plus, ca să-şi stingă setea, greu de potolit, se pare, de vreme ce vinul îi răzbise deja în obraji şi în vârful nasului ruginit. Ne-am oprit, la distanţă prudentă, şi un coleg i-a explicat în numele tuturor că suntem străini, dar din cei fără bani. Atunci, o mantie imaginară a fâlfâit pe umerii şi pe spatele lui îndoit într-o plecăciune desăvârşită, în timp ce dreapta flutura în volute penele iluzorii ale pălăriei. A dispărut în fundătura de unde ieşise, iar noi

am rămas cu fiorul încă nestins al primei emoții, când ne-aşteptasem la un cuțit în spate. Dar eram la Paris, un Paris „de gata", fermecător, ireproşabil, imposibil de murdărit cu vreun gând sau cu vreo materie imundă.

În metrou, pe fețele oamenilor, un soi de mulțumire care merge până la limita tristeții; poate sunt trişti că sunt aşa de fericiți. Cine ştie, nu cumva ne invidiază, pe noi, cei din Est, că avem adevărate probleme, că trăim mereu într-o atmosferă tensionată? Ori poate nu m-am întâlnit cu cine trebuia? Parisul are probabil şi alte fețe, însă n-am avut timp să fiu liberă în oraşul de origine al libertății, am avut program. În prima zi, când ne-am adunat în sală, am încercat să m-aşez mai la uşă, cum făceam acasă, pe vremuri, la şedințe şi consfătuiri, dar nu mi-a mers, am fost chemată repede la ordine, în primele rânduri, de unde n-aveai cum să te strecori până la uşă şi să pleci nevăzut. Am înțeles că aici nu se poate chiuli ca să vezi cum se topeşte soarele la orizont, cum se-nvolbură pulberea în impasuri şi cum răzbeşte iarba printre pietre. Ori să umbli pur şi simplu pentru plăcerea de a umbla, fără să ştii dinainte ce vei întâlni. Pentru nimic nu se poate trage chiulul, sau dacă tragi - plăteşti, pentru că libertatea se plăteşte. Şoferul de metrou zărit într-o dimineață devreme în cuşca lui mobilă, un asiatic, cu privirea țintă înainte ca hipnotizată, era emblema reală a Parisului unde n-am putut să vagabondez.

Dacă la prima „întâlnire", lumea fusese mai reticentă, acum mi-a fost dat să aud şi alte lucruri. O doamnă cu părul alb mi-a povestit la masă că după 1989 a lucrat în România, voluntară, la un cămin de bătrâni dintr-o localitate de pe malul mării; nu a rezistat, pentru că nu putea să stea şi să vadă cum personalul fura din hrana bătrânilor. Ce puteam să-i spun? Că nu e aşa? Am plecat ochii-n farfurie şi am recunoscut, adăugând totuşi, „pour sauver l'honneur", că nu e întotdeauna şi pretutindeni astfel... Aş fi putut s-o lungesc, explicând că e o racilă comunistă, rămasă de pe vremea foamei etc., etc. Dar n-am făcut-o deoarece nu eram

convinsă că e aşa. Aşadar, am roşit la povestea doamnei cu părul alb, şi, neştiind prea bine cum merg lucrurile astea în alte părţi, la Paris de exemplu, a trebuit să tac. După experienţa ratată din România, doamna cu părul alb lucra ca voluntară în Africa.

Din nou acasă. După ce într-o noapte m-am luptat cu demonii mei, lăcomie, văicăreală, şmecherie, îngâmfare, spre dimineaţă am adormit adânc, însă larma cuvintelor din gând m-a trezit.

De două ori mi s-a-ntâmplat să visez că eram la Paris: ieşeam dintr-o sală de spectacole numai în ciorapi şi mă rătăceam; mergeam, mergeam mereu, şi ciorapii nu mi se rupeau. Pe cine întâlneam, întrebam: cum s-ajung lângă Hôtel de Ville, rue de la Verrerie? dar toţi, privindu-mă cu un aer superior, îmi răspundeau „nu ştiu".

La televizor, reţin un pasaj din Umberto Eco: Există ceva şi mai rău decât să nu ai un cămin, slujbă, familie: să nu exişti în conştiinţa celorlalţi. Să faci parte doar dintr-o categorie socială, cum intră vitele într-un furgon.

De la un timp, multe parastase. Cimitirul, debara solemnă... În timp ce smulgeam iarba zumzăitoare de pe ei, m-au pişcat morţii. Puternică senzaţie de ameţeală, impresia că locurile nemişcate se mişcă. De fiecare dată, nu mai găsesc mormintele acolo unde trebuiau să fie. Poate că se mută între timp, mişcarea lor fiind atât de lentă încât nu poate fi sezisată în 3 secunde şi ceva, cât am citit într-un ziar că durează prezentul nostru.

Mi-e dor de o duminică tânără. Ce-aş face dacă ar fi s-o iau de la capăt? Nu aş mai face nimic, aş trăi pur şi simplu. De ce trebuie neapărat să faci ceva?

Ştire: atentat în Cartierul Latin, o bombă artizanală explodează în metrou, staţia Port-Royal, morţi şi răniţi. De câteva zile îmi este dor de Paris. Oare am să-l mai văd vreodată?

Îndată ce mă trezesc, roua gândurilor depune primele cuvinte, primele imagini. Timpul, cred eu, are relief, pante, culmi,

adâncituri, chiar şi prăpăstii, la propriu. Nu e o figură de stil. Dacă apuci să calci greşit, cazi în gol, în Valea Plângerii. Important e să te menţii în punctele înalte. Un marş pe culmi! Faptul că relieful timpului e nevăzut îl face şi mai periculos: e ca şi cum ai merge pe munte cu ochii legaţi. Totul depinde de cum gândeşti: culme sau prăpastie? Dacă apuci să te gândeşti la hău, ai şi căzut. Sufletul, devenit „humidus et crassus", cade, se implică în obiecte, apoi transfigurat prin suferinţă, se ridică din nou „uscat şi fierbinte", zice Jung, după Synesius, „De somniis". Iar Schiller: „Omul e om pe de-a-ntregul doar când se joacă, şi trebuie să se joace doar cu frumuseţea."

Important, zice Ţvetan Todorov, nu e mesajul, ci existenţa însăşi a frumosului cuprins în cărţi şi experienţa libertăţii spiritului...

În fine, îmi umblă prin cap o idee năstruşnică: un poet plimbându-se la Şosea, uitat de toţi, „nomen odiosus", se întâlneşte cu alt poet, adulat, cu numele pe buzele tuturor. La un moment dat, uitatul îl opreşte pe celebrul care vorbea întruna, şi-l întreabă: „Ce auzi?" „Nimic!" „Cum nimic, n-auzi greierii?" „Ba da." „Ştii ce spun ei? Rostesc nume de poeţi! Taci şi hai s-ascultăm, să vedem pe-al cui îl strigă..." Numele cui îl strigă greierii?

Natura, spune Jung, este aristocratică; un om valoros compensează zeci de nulităţi. Sunt departe de a crede aşa ceva. Dintre fraţi, supravieţuieşte cel mai rău, mai egoist, mai vulgar, primii mor cei de rasă. Nu idiotul se prăpădeşte mai întâi. Natura şi omul nu au aceleaşi scopuri, aceleaşi criterii; natura scoate în faţă şi susţine ferocitatea, cruzimea, mediocritatea, egoismul. Natura este mediocră, practică soluţia minimei rezistenţe, prin adaptarea la mediu. Încurajează STAS-ul. De ce are omul alte criterii, alte scopuri decât natura? Pentru că nu e o făptură naturală, ci artificială. Şi mai artificială este Eva, făcută din coasta omului, deci de două ori însufleţită de duh.

Tot Jung: pierderea sufletului e ceva cât se poate de real: distrugând individualul din om prin eşec, jignire, umilinţă, îl poţi face să-şi piardă sufletul, să se topească şi să dispară ca persoană.

*

Coaja verde-ntunecat trosnea sub cuţit. Ar fi trebuit să fie încântat cu felia cea mai mare, dar el strâmbă din nas:
– Nu-mi place, are alt gust!
Într-adevăr, roşul miezului părea obosit faţă de restul, care sclipea de mici grăunţe dulci.
– E partea pe care a stat pepenele, am zis.
Pe coajă mai rămăseseră urme de lut, deşi-l spălasem sub robinet, la chiuvetă. Cum erau să fie la fel cele două părţi, cea pe care zăcuse luni de zile şi cealaltă care fusese mereu întoarsă spre soare? Pepenele era greu, apăsase mult, nu-i de mirare că era palid dedesubt. Cum să nu fie veştedă partea care dusese povara, în timp ce jumătatea din aer se scălda în lumină? Acum, bineînţeles, şi gustul era altul: fad, mai puţin dulce. Tot ce au supt rădăcinile, dulceaţa pământului, suise în zona privilegiată, iar partea din umbră nu apucase să se-ndulcească, rămăsese până la capăt necoaptă şi acră. Pământul uscat, nisipos, din preajma sărăturilor, cu adieri dinspre fluviu, fusese crud cu jumătatea muncită a pepenelui. Am luat felia şi am pus-o în găleată.
– Nu-i nimic, mai avem!
Am citit undeva o poveste, despre un vânător care ştia să spună pe ce coapsă se lăsa noaptea prepeliţa adormită. Ceea ce m-a făcut să ameţesc de-abinelea, cu gândul la somnul păsării în tufa de iarbă şi la gustul acelui somn topit în cerul gurii.

Amintiri care nu amintesc nimic. Dar sunt plină de ele: bucăţi obscure de lume au rămas în mine, şi nu le mai pot numi amintiri pentru că n-au ce să amintească: locurile nu mai sunt, iar eu nu mai ştiu de unde le am. Umbre cenuşii de oameni pierduţi, nu le pot da nume. Amintirile sunt amnezice. Şi-au pierdut memoria.

Mi le amintesc, dar nu ştiu cine sunt, îmi aduc aminte de locuri, dar nu ştiu unde sunt. Dacă aş fi ştiut ce sunt, cine sunt, de unde sunt, nu ar fi avut niciodată o asemenea tărie. Amintiri libere ca pietrele.

Tot ce vrei găseşti în sertarul cu bijuteriile pe care nu le port niciodată. Câteva mărgele de sticlă şi de os, dintr-un mormânt din Dobrogea, de pe grumazul unei femei moarte de mii de ani. Le primisem de la un prieten al tatei, un boier arheolog, care purta şapca întoarsă cu cozorocul la ceafă. Lângă mărgelele de sticlă, o brăţară de tinichea, cu pietricele, scumpă pentru că mi-a cumpărat-o, cu mulţi ani în urmă, un bun prieten. De la fiecare dintre surorile mai mari ale mamei am câte o pereche de cercei, unii cu perle false, ceilalţi din sticlă bleu, iar de la mătuşa mai mică, aproape de-o vârstă cu mine, o broşă cu turcoaze; de fiecare dată mă-ntreb dacă sunt sau nu veritabile, totuşi, judecând după firea celei care-a dăruit-o, ar trebui să fie. Falsitatea inelului somptuos, cu mai multe etaje şi o piatră neagră în mijloc, primit de la o fostă prietenă, e evidentă, în schimb, cel de argint, dăruit cândva, de ziua mea, de cineva iubit, e modest, dar adevărat.

Mărgele de plastic şi lemn am o mulţime, albastre, galbene, portocalii şi verzi, le simt reci pe lângă gât, cu furişări de şarpe, le resfir din când în când, dar nu mi le pun niciodată, ci le aranjez lângă ceasul Vostok, oprit de zeci de ani la ora 10 (dimineaţă sau seară) a nici unei zile.

„Uşuraţi de orice bagaje", cum se pleacă în general pe ultimul drum, şi cum zicea despre el însuşi, bătrân, Antonio Machado, „curaţi ca lacrima", dacă se poate spune că banii sunt murdari, aşa trecusem eu şi bărbatu-meu pragul din iarna lui 1989: fără să avem aproape nimic, în afară de salarii. „Pentru pâinea mea muncesc", vorba aceluiaşi poet, nu mai era însă de-ajuns. Parcă nu mai era nici motiv de mândrie. „Trăiesc din leafă, cinstit, aştept să ies la pensie" e acum o deviză perimată, trebuie să cauţi şi alte surse de bani sau să-ncerci pe orice căi să câştigi mai mult.

Lucrul nu e chiar aşa de nou cum pare. Serviciul, pentru foarte mulţi, dacă nu chiar cei mai mulţi, nu e decât mediul propice pentru câştiguri secundare, mai mari sau mai mărunte. Numai un fraier se limitează la ceea ce primeşte ca leafă. Până şi un paznic la barieră găseşte modalităţi de a primi ceva în plus, de pildă ridicând-o când nu e voie, pentru bacşiş. Cine, de la portar până la ultimul şef, vine la serviciu doar pentru slujbă? Acela nu poate fi decât un prost sau un sfânt, primul demn de dispreţ, celălalt de privit cu uimire şi ranchiună pentru că-şi permite să fie altfel decât normalul păcătos. Noi eram, probabil, încadraţi în prima categorie.

M-am bucurat că plecam, fie şi la 55 de ani, vârsta minimă. Penibilă despărţire. O colegă a vorbit despre mine, prea frumos ca să fie adevărat; am vorbit şi eu, însă stângaci şi cu prea mult avânt trist, spunând că în atâţia ani mă identificasem cu zidurile, cu treptele etc.; noua directoare m-a întrerupt: „Ajunge, gata!” Nu pomenisem nimic de factorul uman. Le-am mulţumit colegilor că m-au suportat atâta timp. Am primit cadou o fructieră de porţelan şi un buchet de flori. Acasă, am răscolit totul şi am făcut curăţenie. Nu ştiu ce voiam, de fapt, întorcând casa pe dos. Peste câţiva ani se va pensiona şi bărbatul meu.

Poate că tendinţa de a avea nu trebuie bârfită, e un generator de energie pentru orice societate care se respectă. Dar iată că apare şi altceva: relaţia subtilă şi perversă dintre hoţie şi generozitate, care-i face pe hoţi să-nchidă ochii când fură cel de-alături. O atmosferă de pomană veşnică. Şi încă ceva, cu privire la măsurători şi semne de hotar: brazdele care delimitează ogoarele recuperate au o labilitate profund filozofică, exprimând îndoiala asupra exactitudinii umane, iar ţăruşii priponiţi cu sfoară care marchează limite de terenuri dansează stranii hore nocturne: doi paşi înainte, doi paşi înapoi. La limita unui teren de casă, proprietarul mută în timpul nopţii ţăruşii înspre postata vecinului. Întrebat de ce face asta, răspunde: „Crezi că nu face şi el la fel?” Proprietarul unui ogor cu pepeni culege de pe postata de alături,

care nu-i a lui. Întrebat de ce, răspunde: „Crezi că el nu face la fel?” Deci iată: hoția poate fi nu numai generoasă ci și balanță a dreptății. La urmă, s-ar putea constata că, de fapt, după dansurile nocturne ale țăruşilor, cele două terenuri au rămas la fel ca înainte, şi că proprietarii ogoarelor îşi furaseră reciproc pepeni în cantități egale, deci baletul şi manevrele nu le folosiseră la nimic. Poate doar ca să nu-şi piardă antrenamentul. Dar la fel de bine s-ar putea ca unul să culeagă pepeni mai mulți şi să înainteze pe terenul vecin mai mult decât celălalt. Atunci începe bătălia. Ori se vor bate oricum, fiecare ştiind ce face vecinul noaptea.

IV

Auzisem că a fost pusă-n vânzare, dar îngrozitor de scumpă, cea mai pură apă din lume, din aisbergurile care plutesc în Atlanticul de Nord, spre Terra Nova, unde acostau caravelele Regelui Soare ca să înființeze colonia regală a Plăcerii. Munți de gheață gata să pornească în căutarea unui nou pământ, sau poate cu speranța unei întâlniri... Măcar un strop! E ca şi cum ai avea în gură zăpadă care-a căzut pe vremea lui Iisus. Şi dacă e adevărat că aerul umed şi cald din Sud ajunge în Nordul Extrem, în gheţar ar putea fi aer de-atunci, adieri din Grădina Ghetsimani. Măcar o picătură! Dar cum să cer aşa ceva? Poate nici nu e adevărată. O apă oarecare, într-o sticlă frumoasă, cu munți de gheață pe etichetă...

Încercând să-mi închipui ninsorile vechi din Ilulissat, am izbutit s-ajung până la aerul umed şi cald ridicat din câmpiile sudice. Din ce în ce mai răcorit, ajungea deasupra insulei verzi din Nord şi se făcea ninsoare. Pe vremea aceea, nu existau cuvintele în care încercam să spun ninsorile vechi. Mult mai târziu, tot într-un ținut din sud, avea să apară limba în care ninsoarea, munții şi pădurile

nedesluşite ale Nordului încă nu existau, pentru că nu le văzuse nimeni. Cum să spun în vorbe recente ninsori de demult?

Pe atunci, nu se întâmpla nimic.
Aerul se transfigura în ninsoare
deasupra unei insule...
Nu ne putem închipui
lumea de dincolo de marginile
care ne închid deschizându-ne zările.
Cum arată un pământ nelocuit?
Un loc unde să nu fie nimeni?
Când îl descoperi, deşertul nu mai e pustiu,
iar până la amprenta primului pas
nu era solitudine ci plinătate.
A trebuit să vină cineva, un ermit sau un soldat,
pentru ca pământul virgin să pară deşert,
având un pustnic pe ţărm,
insula nu mai este pustie.

Dar nu despre asta încerc să spun,
ci despre ninsorile din Ultima Thule,
despre munţii de gheaţă, seniorii fantastici,
nu ştii unde să-i pui: cu morţii, cu viii
sau cu morţii-vii din întunericul geografic
de la marginea lumii...

Mă uit spre nord şi aştept
să-mi sosească pneumatic vederi,
să-mi curgă peste păr cerul de dincolo de zare.
Nu trebuie să mă duc nicăieri,
vor veni toate la mine.

Celor care o privesc de pe ţărm,
li se pare înaltă marea, navele sunt în culmea ei.

Marea e munte topit, iar muntele - mare bruscă.
Muntele este imperial, marea democrată,
dar ce se află sub democrațiile mării?

El seamănă cu un munte
şi vine din dublul întuneric al nopții şi al minții.
Înainte de a prinde trup se ridicase în aer ca spirit.
Un senior ivindu-se din noapte, de nicăieri,
ca întrupat atunci, pe loc.
Se rupsese din fiordul Ilulissat,
plutise până-n apele libere,
rătăcind pe mare, prin ținuturi stranii,
misterios ca voievozii
din ținuturi necunoscute, morți sublimați,
reveniți în tainice scopuri de dragoste,
reci, vechi, şi totuşi tineri şi desfătători,
ca zăpezile de acum trei mii de ani.

„Eu sunt ninsorile de ieri... Eu sunt
apele dulci pe care le doreai...” şopti Ghețarul.
Ştii cum e marea? Mărgăritare virgine,
născute în scoici din roua mării
(nu ți-a spus nimeni despre roua
care umezeşte marea în zori?),
perle fecioare se vor lipi de tine cu tot cu scoici,
nimic să nu le-atingă, să nu le scrijeleze
nici licăr de lumină. E lumină în adânc!
Urcă la suprafața mărilor lucerna, peştele-opaiț
scoate o limbă de foc şi străluceşte
în nopțile liniştite, când delfinii
şi balenele dorm sforăind pe ape.
„Unghiile mării” strălucesc în întuneric!
Oceanul e locuit de himere, cu aripi de înger solzos
şi corn în frunte, e lumea de dinainte de oameni,

în forme îmbelşugate, fără nici un detaliu lipsă,
lumea dintâi, plină de fanteziile lui Dumnezeu...
Oceanul e plin de soare...
Toate nuanţele mângâiate de stele, sorii altor lumi.
Munţi de lumină, cu poalele verzi ca iarba.

Cât de departe ar trebui să mergi
ca să descoperi marea pură? Oriîncotro te-ai duce,
ieşind din orizontul adânc se vor ivi
profilurile paralele cu cerul ale altor cetăţi plutitoare,
ori ai să zăreşti siluete orgolioase de turnuri
şi turle de biserici, lanţuri de turnuri de pază,
unde străjerii aprind focuri şi suflă în scoici.
Ori s-ar putea să vezi uriaşe castele,
triste pentru că acolo apa e prizonieră,
sau ai să zăreşti, la căderea serii, lumini de faruri
săgetând la intervaluri ceaţa dintre ţărm şi apă.

Capitala lumii este Oceanul,
ţărmurile sunt periferiile,
provinciile imperiului adânc.
Să fii pământean e o suferinţă.
Neam şubred, plăpând, firav, hăituit,
când celelalte năpaste tac,
izbucnesc războaiele, botezate cu zeci de nume,
dar toate măceluri reciproce, cu arme laşe,
ucid de la tot mai mare distanţă.
Şi toate rămân întipărite în memoria cărnii,
care le murmură mereu, cum femeile, seara,
se plâng de dureri în oasele rupte
când erau tinere...
Totuşi, apocalipticul pământ are ceva unic:
acolo sunt ape dulci!

Primăvara fornăia afară, năruindu-mi visurile cu gheţari. Printre buruieni, nuiele roşii străpungeau resturile de zăpadă, cineva bătea cuie într-o schelă de lemn. O crenguţă de prun înflorise la geam într-o sticlă de bere, iar pomul întreg tremura gol afară, înmugurit.

Am fost şi am rămas o făptură terestră. Legătura dintre mine şi mare, înafară de bălăcelile în preajma plajei, a făcut-o marinarul, fratele bunicului, fost contramaistru pe vapor. Băuse vin albastru în Spania şi le demonstrase marinarilor englezi superioritatea boxului românesc. Parcă-l aud spunând că şi el, ca orice tânăr, căutase Lâna de Aur, dar rămăsese tot cu cea de oaie din salteluţa dată de maică-sa la plecarea de-acasă. Nenea era în fond un suflet trist, deşi ne făcea să râdem. În oraş ieşea cu şapca ponosită de marinar şi încă atras de uşile cârciumilor, ca în tinereţe când abia sosit la ţărm îşi număra paralele la lumina felinarului, înainte de a coborî treptele spre uşa barului scump, cu bătăuşi germani şi chelneri obraznici. Îl iubeam postum, pentru că mi-a înveselit copilăria. Pe-atunci, ningea peste noapte, auzeam casele gemând de oameni, în curţi erau copaci subţiri, cu umbre tremurătoare pe zăpada nouă. În toate casele unde intram, copil, încercam să ghicesc uşile spre încăperi secrete, trebuia să fie pe undeva, în semiîntuneric, vreo bătrână torcând din caier lângă troianul de lână albă, aşa cum şi bunica torcea la nesfârşit, din saltele vechi, surogatul Lânii de Aur.

Au dreptate copiii noştri speriaţi! Vremea luminii s-ar putea să nu fie decât o clipă printre întunecări şi spasme. Dar steaua nu se vede decât pe întuneric, când zidul neterminat luceşte stins sub strugurii sălbatici. Minte cine spune că merită să trăieşti pentru altceva înafară de dragoste. Poate că dincolo de lume mai sunt şi alte lumi, dar nu este nimic dincolo de iubire. Forţa asta pătrunde până-n măduva fierului! Ceva invizibil, imposibil de perceput cu simţurile, poate nu numai să-l străbată, ci să-l şi împuternicească, ordonându-l din nou şi dăruindu-i o viaţă tainică. Fierul nu e mort, ci numai adormit, într-o stare de confuzie, ca un om leşinat.

Nu ştiu de unde vine, din stele sau din corpurile însele, dar forța asta există. În Magnesia, un ținut din Thessalia, unele pietre smulgeau cuiele din ciubotele văcarilor, regiunea fiind vestită pentru păşunile unde până şi zeii îşi îngrăşau cirezile. Iar munții scoteau piroanele de fier din corăbii, dezmembrându-le în mijlocul valurilor.

Ieri noapte, 23 spre 24 martie, o cometă a apărut deasupra orizontului Bucureştiului, în partea de nord-vest. Ea se apropie de pământ o dată la 2000 şi ceva de ani, deci a mai fost pe-aici înainte ca Roma să devină marea putere care avea să schimbe lumea. Ce-o fi văzut pe-aici, pe vremea aceea, martorul ăsta curios şi tăcut? Ce va vedea la următoarea lui vizită? Se va putea menține Europa sub presiunea tonelor de coca-cola şi sub apăsarea noilor valuri migratoare? Aud că Rusia se aliază cu China, ceea ce-mi aduce aminte de o bătrână soră a bunicii care-i dădea, în locuința ei de pe strada Cameliei, lecții de limba rusă unui chinez.

Pe 23 aprilie, tranşam mielul de Paşti, şi deodată, în timp ce mă căzneam să-i scot măruntaiele, din plămâni a ieşit un zbierăt stins!

*

Mă iei de mână să mă duci în infern? Valiza e pregătită : prosoape, schimburi, o carte. Infernul e o clădire înaltă, albă, cu multe ferestre egale, la un geam se vântură un trandafir, parcă vrea să se arunce. Ne-apropiem de poarta neagră, unsă cu păcură; cineva tocmai iese şi se uită ameţit împrejur.

Îmi închipui ce bucurie a fost pe ele când m-au văzut intrând, inertă, în scaun cu rotile. Colegele de rezervă, în roz, bleu şi verde fistic, veniseră acolo la odihnă şi când se plictiseau în pat plecau să se plimbe prin curte ori să bea cafea cu surorile. Vacanța li s-a alterat când am apărut eu.

Eram în noapte totală, nu ştiu unde, într-un loc surd şi orb, unde nu pătrundea nici o rază şi nu răzbătea nici un zgomot. Poate trebuia să aştept ca lumina şi glasurile să vină din sens opus, dinspre adâncul însuşi, dar nu atinsesem încă marea profunzime, unde se deschide zarea de dincolo. Colegele îmi spuneau pe urmă că vorbeam fără şir. Doctorul mă întreba:

– Ce-ai făcut madam?

Răspundeam:

– Nu ştiu.

Reconstituind, am înţeles că aproximativ două zile n-am ştiut nimic. Apoi m-am trezit îngrozitor de obosită, parcă trăsesem la plug pe sub pământ. Trezită, eram la alt nivel: ieşisem din pivniţă. Chiar şi dormind, rămâneam tot aproape de realitate. Deasupra patului, era o icoană albastră, o puteam vedea dând ochii peste cap, mimând un început de agonie. Eram în patul de la fereastră şi zăream arborii foşnind, fără să-i pot auzi prin geamurile închise. Femeile de serviciu intrau fix la şapte dimineaţa, cu mătura, cârpa şi găleata; îmi plăcea liniştea care se lăsa seara, faptul că mi se aducea mâncarea la pat, că eram vegheată.

Ca să recuperez timpul negru, am încercat să-mi aduc aminte ce a fost înainte de a cădea în întuneric: am fost în oraş, cu fiul meu, să luăm un colet de la Poştă, pe drum am mâncat o înghețată şi am băut un suc zmeuriu, apoi i-am propus să chiulim amândoi, de la orice, de la toate, şi să ne ducem la plimbare. A zâmbit, nu m-a luat în serios. Pe urmă, acasă, căderea. Când am deschis ochii, am văzut doctorul, uşor de recunoscut după stetoscop, mă întreba în ce zi suntem, iar eu mă miram că mă-ntreabă aşa ceva.

Nu ştiu cum am ajuns la spital, nici în patul din rezervă. Cele două zile definitiv pierdute au rămas un mister, un râu negru, nu ştiu prin ce miracol am izbutit să-l trec înapoi, să ies iar la lumina zilei. Doctorul de la radiologie, uriaşă broască ţestoasă de cauciuc, aerian totuşi, plutea peste masa pe care eram întinsă şi mă explora. Asistenta a exclamat: „Are stomacul în cascade!” La

ecograful care mă mângâia răcoros pe piele, o voce dulce de femeie spunea:
– O pietricică... Ceva nisip...
Pe hol, copii raşi în cap şi cu ace înfipte în creştet ori în tâmple, insecte cu antene, se uitau la mine curioşi. Am închis ochii, să nu mă mai vadă. Apoi, m-am trezit într-o extrem de dulce mângâiere, şi blândeţea gestului m-a făcut să deschid brusc ochii, ca şi cum aş fi fost pălmuită: un tânăr cu părul lung strâns la ceafă mă mângâia pe cap. Am simţit cum se mi se stinge şi ultima undă de umor, ultimul zâmbet. Aici nu puteai să glumeşti, nu râdea nimeni normal. Zâmbetul spontan şi râsul uşor erau lăsate la poarta glisantă. Doctorul mi-a ciocănit genunchii, iar eu mi-am făcut gambele să tresară reglementar, deoarece ştiam că aşa trebuie. Mi s-a uitat apoi adânc în ochi, pe urmă mi-a spus să-i închid şi să-mi las bărbia-n piept. Am auzit un clinchet, şi, uitând de poruncă, am deschis ochii şi l-am văzut cocoţat, aproape de tavan, cu spatele sprijinit în unghiul dintre ziduri şi scuturând cu mâna stângă un clopoţel. Am început să râd, a râs şi doctorul. Pe urmă, redevenind serios, mi-a spus să închid iar ochii şi să-i indic din ce direcţie vine sunetul. I-am spus. Altul înşira câteva din elementele care-mi lipseau, amintind şi unde se găsesc în mod natural. De ce nu mai voiau să vină substanţele astea în mine, nu se ştie. Trebuia să le rog, să le conving? Erau şi cuvinte pe care refuzam să le mănânc, de pildă „brânză maturată”.

Mi s-au pus perfuzii şi transfuzii, aproape un kilogram de sânge. Proaspăt vampirizată, intrasem, poate, în altă ordine a lucrurilor. Nu-mi mai simţeam corpul, nici mirosul. Nu mă mai puteam cuibări în mine însămi. Când se vorbea de fragi, simţeam aroma fragilor. Stupefiată de noua mea stare, mă parfumam gândindu-mă la locuri înmirezmate, era destul să-mi treacă prin minte un câmp verde, şi mirosul ierbii mă năpădea, gândul unui măr mă umplea de arome, icoana revărsa peste mine fum de tămâie.

Ciudata analiză a sucului gastric, cu un tub băgat pe nas până-n stomac. Toată povestea hranei mi se părea greu de pătruns: nici o concesie spre mai bine, în schimb spre mai rău s-a putut. Făptură artificială, aflam că existau materii care nu mai voiau să intre în componența mea. Un început de desființare. Pe unde oare îmi umblau cele lipsă? Și calciu, și fier, și altele, o sumă de materii supărate sau uituce, împotmolite pe drum sau oprite la diverse bariere, nu mai ajungeau în mine, și totuși de iubit iubeam aceleași lucruri. Nu trupul iubește, ci altceva, și acel altceva al meu nu era destul de-nfometat încât să uite că iubește. Nu era normal să mă-ntreb de unde vine grâul? Nu aveam numai pâinea, ci și amintirea lanului de grâu, împrăștiat rotund sub lună, carul plin ochi din care se scutură boabe pe drum. Mușcând din felie, simțeam toate astea în cerul gurii.

Sunt o călătorie, o navetă nocturnă, trupul mi se plimbă prin lume. Ingredientele mele vin de pe dealuri domoale, din ape și din câmpii cu pelin, iar forma stă și le-așteaptă, în bucătărie, ca în ajun de sărbători tăvile negre, înalte, unde s-așternea pe vremuri, răsucit, aluatul. Spiritul dur își așteaptă corpul consumabil, care vine cu tot cu amintirea spicelor strivite. Dar nu mi se pare normal să mănânci frăgezime și totuși să n-o ai!

În spital, am zgâriat câteva rânduri către cei de Paris, adăugând: *Je crois à la miséricorde de Dieu*.

Când am reușit să mă ridic din pat, ce vii și pline de culori mi s-au părut toate! Nemeritate și tocmai de-aceea așa de bune. După revenire, de anumite porțiuni din viața mea îmi aminteam ca și cum ar fi fost ale alteia, sub forma unor vedenii sau viziuni. Parcă vedeam mai mult! Câți ar fi văzut în lumina veiozei praful stârnit de pe aripile fluturelui de noapte, când și le scutura înnebunit?

O anemie mai rară mă adusese în starea fizică a unui copil. Am învățat din nou să merg: un pas, doi pași, cu mâna pe o bară de fier montată pe balcon. Un pas, doi, pași, trei pași, zece pași... O sută. N-am crezut că mersul e așa de greu. Cum să-ți menții pe ele greutatea când tălpile sunt așa de înguste? Unii mai și aleargă,

mai şi dansează, când să şi mergi e tot atât de greu ca şi când ai zbura! E mai comod în patru labe, de exemplu la urcat scările. De ce în picioare? Cea mai confortabilă poziție este „culcat”. Cea mai firească mişcare este târâşul. De ce să te mai ridici, de ce să te chinui să stai drept? Dar nu te lasă ceilalți, doctorii, mai ales doctorița de la centrul de recuperare din piața Sf. Gheorghe. Nu te laşi nici tu: omul trebuie să meargă în picioare. Fac tot posibilul să fiu din nou verticală. Câțiva paşi de la scaun la masă şi înapoi, pe urmă din ce în ce mai mulți, sprijinită de brațul lui şi de baston. Zi de zi, ceas de ceas. Şi deodată, se produce clicul: pot să merg singură, preț de vreo zece metri! Mă bucur şi sunt felicitată ca un copil. De fapt, chiar sunt un copil.

Privită obiectiv, boala nu seamănă cu nimic. Am mers pe bulevard cu baston şi în nădragi de trening! Expresia de milă pe care-o văd în ochii celor de pe stradă mă umileşte. Din cele şase luni prognozate pentru revenire au mai rămas patru.

Vis de noapte: într-un oraş vătuit de provincie, în casa cuiva, o femeie brunetă. Stând la o masă, femeia îmi spune că a căutat în arhiva de care se îngrijise tatăl ei, şi a găsit ce căutam. Apoi, mă întreabă:

− Când ştii că te-ai născut?

Îi spun, ea aprobă din cap. Pe urmă zice:

− Şi când ai murit?

Rămân zăpăcită, pe urmă replic:

− Dar n-am murit!

Ea retractează.

Apoi revine la datele mamei, îi spun că a murit pe 17 noiembrie.

− Nu pe 17, pe 27, mă corectează ea, bunul meu tată i-a prelungit, cu ajutorul unor acte, dreptul... Vorbiți cu tata, s-au mai văzut cazuri, poate şi dumneavoastră...

− Dar tatăl nu ştia că ea a murit, nu-i aşa? zic eu.

Ea clatină din cap.

Am interpretat visul ca un semn de prelungire a vieții mele, în acel an tot cu cifra şapte la coadă: 1997.

...Pe 16 septembrie, între opt şi zece seară, eclipsă totală de lună. La prima fază eram în Cişmigiu, un câine boxer stătea chincit într-un rond de flori, în timp ce stăpânul urmărea spectacolul ceresc. Acasă, vedem luna parcă umflată de umbra pământului depusă pe ea ca o lentilă fumurie, doar o semilună subțire mai străluceşte în partea de jos. La televizor, meci cu turcii, urlete şi scandări de ritual păgân.

Brusc, m-am simțit din nou acasă: e frig. Îmi curge nasul şi mă dor picioarele. Asta e starea mea obişnuită. Mai lipseşte Împuşcatu'! Citind câteva pagini din I.D. Sârbu, îmi spun în gând că regimul storcea din noi un fel de farmec. Dictatura e un climat, unii capătă culori deosebite, pe care nu le-ar fi avut în alte condiții.

A treia zi de Crăciun: nunta fiului nostru ne-a readus un val de bucurie şi de speranță, noi fiind oglinzile bucuriei lui.

În ianuarie, auzim într-o dimineață că orizontul a fost atât de limpede încât se vedeau munții, cei ce locuiesc la etajele superioare au putut vedea Bucegii cu vârful Omul, chiar şi Făgăraşul. Îmi pare rău că nu locuim destul de sus.

*

Într-o zi, am făcut un ocol printr-un parc, pe o cărare umedă. Mi s-a părut că am pierdut ceva şi am întors capul: un şir de urme clare şi ferme, tiparele paşilor. În curând n-are să mai rămână nimic, va fi ca şi cum nici n-aş fi trecut pe-acolo. Dar urmele rămase fără nimeni umblă!

Aud ploaia venind, aleargă cu tălpi de răcoare pe acoperişuri. Mirosul brusc de Plotox, intrat de mult în mobilă, învie pe neaşteptate şi îmi aduce aminte de vara când ne invadaseră ploşnițele: ce tineri eram atunci! Apoi, seara, la televizor am râs cu lacrimi: câțiva parlamentari au fost întrebați ce părere au despre flatulența vacilor, şi unul a zis că e din cauza celor

cincizeci de ani de dictatură. În transparența fumurie a ecranului stins, a rămas conturul unui chip, ca o stafie prizonieră.

O doamnă basarabeancă mi-a telefonat și mi-a povestit că m-a căutat la școală, neștiind că m-am pensionat, iar acolo i-au spus că n-au auzit de mine. Unde oi fi fost vreme de treizeci de ani? Oi fi visat? Am fost într-o lume unde multe femei „făceau totul" ca să pară bătrâne și urâte, în care cel bun și blând era considerat nebun și prost, cel cu limba împiedicată ținea discursuri, portarii și măturătorii conduceau, iar academicienii măturau străzile și culegeau morcovi, țăranii erau mutați la bloc și orășenii obligați să cultive cartofi pe acoperișuri.

Într-o duminică, am reușit să ne ducem „la Dora". Aproape totul e schimbat, drumul întărit cu pietriș înconjoară strâns curtea, praful stârnit de camioane e înăbușitor, iar trepidațiile vor duce la fisurarea clădirilor. L-am revăzut pe cel din Ordoreanu, căruia i se demolase casa: și-o face la loc! Am stat la soare în iarbă, sub mărul înflorit, iar soția șefului de stație ne-a vorbit despre Dora ca despre ceva legendar: „Avem și poze cu ea!" Ascultând-o, știam că „la Dora" nu vom mai merge de-acum înainte.

De ce mi-a făcut plăcere, într-o duminică, să deschid ferestra de la baie care dă spre luminator? Pentru că acolo, semi-întunericul pe unde nu trece nimeni e liber. Se auzea glasul unei femei de la alt etaj, lălăind aiurea o melodie, mi-a plăcut, tot ca o dovadă de libertate: nu știa că o aude cineva. Neantul de dincolo de ziduri.

Noaptea, un vis extraordinar: toată casa plină de lemne înflorite, până și patul scosese crengi de cais, eu mutam de colo-colo un trunchi de mesteacăn care făcea sub ochii mei flori albastre și muguri!

Am multe vise ciudate: un ogor de grâu verde. Poate că odată o fi fost al meu, cine știe? Visez un deal, poate că am stat cândva la poalele lui, pe malul pârâului care strălucea. Visez un capăt de oraș fierbinte, noaptea, cu străzi la vale, pe unde nu trece nimeni, curți paralele, înguste, cu zarzavatul mustind în straturi. Nimic din astea nu există în realitate, și totuși îmi revin în visuri, de

fiecare dată la fel. În ultima vreme, visez helicoptere sârbeşti, mari şi scârboase, învârtindu-se cu zgomot aurzitor, de război. Cineva spune că în vis „ştii dinainte că aşa va fi". Oare aşa să fie? Gunoierii, noaptea; zgomotul liniştii, aud cum merge întunericul.

Auzim că franţujii au trimis în spaţiu o rachetă în formă de pasăre, care se va întoarce pe Pământ după 15.000 de ani. Mai auzim că în curând vom trece prin coada unei comete moarte şi va fi ploaie de meteoriţi. În seara de 17 spre 18 noiembrie, am ieşit ca ţaţele pe balcon să vedem meteoriţii leonizi, din coada cometei moarte, dar n-am văzut nimic din cauza pâclei şi a luminilor de jos. Auzim că în Japonia s-au stins luminile special, că în China o mare mulţime s-a cocoţat pe Marele Zid... Uneori, simţim până departe. Cum zice J.J. Rousseau: „Fiecare se-ntinde, ca să spun aşa, pe pământul întreg şi devine sensibil pe toată această imensă suprafaţă. Oare natura să fie aceea care-i duce pe oameni atât de departe de ei înşişi?"

În schimb, nu poţi să-ţi alegi vecinii. Eşti mai aproape de cei cu care te certi zilnic, şi departe de aceia lângă care ţi-ar place să trăieşti. Vecina uşă-n uşă cu mine nu-i zi să nu mă ia la rost, profitând de asemănarea noastră ca vârstă şi stare:

– Ţi-e frică de lume! Tot mai crezi că poţi să fugi de oameni? Ce te fereşti aşa? Uite, e loc destul să treci!

Într-un fel, are dreptate, într-adevăr mi-e frică: de cei care se-nchină la paturi şi scaune, de cei care-şi încuie cu şapte lacăte uşile şi mai bine şi-ar tăia mâna decât să renunţe la ce au în ea. Mă tem de cei care adoră aurul şi nu se pot folosi de argint cu indiferenţă, de cei care trec fără să vadă şi, stând mereu sub semnul Mercurului, cumpără iubirea copiilor lor. Cred că în Evul Mediu m-ar fi ars pe rug!

Sunt într-adevăr o răsfăţată, dar nu-mi place s-o aud din gura ei. E-adevărat, am parte de răsfăţ mult. Am un copil bun, care mă iubeşte, e sănătos şi cu toată viaţa înainte, timp destul să fie fericit, atât cât se poate pe lumea asta. În plus, sunt capabilă să mă bucur de orice, şi de lucruri pe care alţii nici nu le văd. Mă

bucur că m-am trezit din somn dimineața, în stare suficient de bună încât să mă ridic şi să umblu, mă bucur când mănânc pâine şi când beau apă, când văd un măr la care poftesc, mă bucur când mi-e foame şi ştiu că am ce pune pe masă. Îmi place să fac duşuri repezi şi calde, să mă schimb în lucruri curate, cu miros de aer. Îmi place să dorm şi să visez, uneori visul mi se pare mai adevărat ca viața, un alt fel de trezie, spre care treci traversând ca pe o apă starea de somn. Multe şi mărunte răsfățuri am, nu mi-ar ajunge timpul să le înşir, şi nici nu vreau, pentru că vorbind atâta despre ele, aş pierde prilejul să le trăiesc.

Ieri pe stradă mi s-a părut că mergeam în aripi. Sprijinul efemer pe vârfuri infime e mai zbor decât zborul; de fapt, pasărea se târăşte prin aer.

De obicei plec să mă plimb când cerul se înroşeşte spre apus, căldura soarelui se face idee, iar copacii goi ard în ideea de soare. Merg până uit de mine. Îmi place să merg prin oraş. În stradă coboară, mai ales către prânz, țigani bătrâni, vineți şi trişti, cu imensă resemnare pe fețe, în haine vechi, moştenite de la tineri care le pasează după mai multe spălaturi. Pe bărbați îi văd în câte-o geacă de blugi, prea largă ori prea strâmtă, în picioare cu adidaşi scâlciați, iar femeile - şleampăte, în fuste atârnând până la călcâie, despicate la spate. Duminica însă, bărbații se-mbracă în hainele lor proprii, roase-n coate, îşi pun cravată şi pălărie cu borul ondulat de ploi, iar femeile, cu batic înnodat sub bărbie, s-aşează pe bancă-n curtea bisericii, sub salcia cu crengile până-n pământ. Strada e jumătate desfundată şi acoperită cu nisip, copiii păziți de bătrâne se joacă scormonindu-l cu mâinile, ca pe plajă.

Aud că polițiştii, în piață, nu prea ştiu ce să le facă pensionarilor care fură câte-o roşie, o prună, un cartof... O, Javert! Oare legea se poate înmuia de căldura milei? În Cişmigiul rotund, unde m-am învârtit în sensul acelor de ceasornic, trei băiețandri trec pe lângă băncile cu bătrâni; unul zice: „Decât s-ajung aşa, mai bine-mi trag un glonț în cap!” Şi se uită la mine

peste umăr. Culmea e că şi eu mi-aş trage un glonț în cap, de-ar fi să-ntineresc şi să ajung ca ei.

A venit şi prima ninsoare. Am avut senzația că mă trezesc din somn, acasă. A început să se moară de frig. Cerul acoperit de fum liniştit navighează spre nord-est. Câteva păsări necunoscute încearcă să închege V-ul victoriei sau al visului. Bine că există aşa ceva măcar pe cer, pentru că jos, pe pământ, preşedintele în funcțiune, întrebat în ce fel le-ar putea reda speranța oamenilor, răspunde, antologic: „Nu sunt răspunzător pentru tot ce şi-a închipuit fiecare!" Ba tocmai că este.

Ciorile fac pe grațioasele, dar se aşează repede pe antene, obosite. Cum se face că toate zboară în stoluri de la răsărit spre apus, pe la şapte seara? O frunză se răsuceşte pe trotuar, amestecându-se cu praful. Băieți răscopți, postați între două răscruci, bat mingea pe caldarâm şi o injectează cu piciorul în bălăriile lăturalnice. La un moment dat, mingea n-a mai putut fi recuperată, cu toate că au răscolit fir cu fir buruienile şi puieții din ruina hanului.

Cobor pe străzile cu nume de meserii dispărute, pe lângă prăvălii unde poți să cumperi la preț de urgențe obiecte inutile: sticle de lampă cu gaz, căşti militare prefăcute-n frapiere, farfurii găurite artistic, narghilele, samovare, sfeşnice, foale, şepci de soldat, paravane de sidef, păpuşi cu peruci versailleze. Deodată, printre cele două şiruri de vitrine, trece rostogolindu-se la vale un pui de țigan fugărit de un paznic în şlapi: vrea să-l prindă pentru că-şi făcuse de cap urlând prostii şi tăvălindu-se pe pragul instituției. În timp ce-l fugăreşte, paznicul inspirat scoate o înjurătură *de gândul mă-sii*. Am rămas țintuită de mirare; la distanță constantă unul de altul, cuplul înjurat-înjurător dispare în josul uliței, spre gârlă, pierzându-se sonor pe străduțele din preajma Curții Vechi.

*

Întâi, l-am considerat o jucărie, cam în genul patinelor cu rotile. Băiatul nostru încercase mai demult să-şi facă unul din piese disparate. Voia jocuri electronice. După ’89, am văzut unul la şcoală, într-o sală de clasă încuiată cu lacăt; de data asta nu mai era doar o adunătură de piese, avea ceva umanoid ca formă şi era complet idiot, mut, surd şi orb: nu ştia nimeni să-l programeze. Mi s-a părut urât şi inutil.

În ce mă priveşte, aveam planuri mari, fără legătură cu tehnicile actuale. Într-o bună zi îmi voi declara independența de apartament, voi afişa pe uşă stema şi voi desfăşura la geam drapelul. Sigur, doar una sau două persoane ar putea găsi de lucru cu ziua, sezonier sau ocazional, pe teritoriul nostru, deci prea puțini ar fi interesați să capete cetățenie şi paşaport. Totuşi voi fi regină şi soțul meu rege peste micul teritoriu: l-am cumpărat cum ai lua o insulă şi am încercat să instaurăm legile ignorate în largul oceanic al lumii. Titlul regal va fi fără îndoială transmisibil şi pe linie masculină. Nu ne putem mândri cu un castel, nici cu luxul unei curți. Un pat vechi într-o odaie, şi altul ceva mai nou, dar cu arcuri rupte, în cealaltă, o masă, un şifonier... Şi biblioteca, piesă nobilă, primită moştenire. Micul nostru teritoriu, regatul nostru inviolabil! Unde mai pui că ar fi destul să trecem dincolo de prag ca să ne plimbăm (aproape) gratis pe meleaguri străine! Nu putem emite timbre, nici monedă, deocamdată, țărişoara ni se alimentează din surse externe, dar la fel se întâmplă şi cu altele mai mari. Însă am de gând ca la primăvară să semăn câte ceva pe balcon, aşa voi asigura măcar în parte independența hranei, la prima recoltă.

Ce se face şi ce nu se face în regatul nostru neunit? În primul rând, sub sceptrul meu din coadă de mătură există iubire şi nu e luată-n râs. Şi nu se trădează. Există chiar iubire în stare pură, depusă ici-colo, în faguri sălbatici, cum am văzut odată unul în pod şi cum cred că-şi fac în scorburi roiurile încă neprinse. Uneori pluteşte prin aer, mici vârtejuri, vizibile în raze dimineața, pe linişte. Trebuie să fii atent, dacă treci prin ele şi le respiri,

te-ndrăgosteşti pe loc sau începi să emani iubire însutită, din prima doză care s-a înmulțit brusc în tine.

Altă lege este libertatea. În regatul nostru nu există constrângeri şi nu e nevoie de pedepse, atâta timp cât iubeşti, singura osândită e lipsa iubirii. La geamul de la bucătărie sunt două gratii. Într-o zi, copilul meu, de vreo nouă ani pe-atunci, m-a întrebat dacă suntem cumva la închisoare. I-am explicat că gratiile nu-s pentru noi, ci ne apără de nepoftiți.

Eticheta de rigoare e simplă: să te pui mereu în locul celuilalt. Adică să-ți părăseşti carcasa, să lepezi armura. Deci, în regatul nostru ar trebui să fie linişte.

Ar mai fi o lege, dar grea: să nu cumperi. Sau, să cumperi mai puțin şi numai când te sileşte nevoia. Dar asta ar însemna să ne punem în stare de conflict cu lumea, iar eu vreau pace. De fapt, nu pot să trăiesc fără străzile din jur, fără balamucul şi zarva oraşului, fără pământul bănuit în gustul pâinii. Fără nimic din ce mă-nconjoară şi mă macină mai harnic ori mai lent, nu pot trăi.

Sigur, aş fi preferat un teritoriu în mijlocul mării, o epavă eşuată pe un banc de nisip sau o insulă încă nerevendicată, dar n-am bani destui. Pentru regatul de apartament, trebuie să căpătăm protecția unui sfânt sau a unei sfinte, am să mă gândesc şi la imn. Îmi trec prin minte o mulțime. Dar ziua națională? Încă n-am găsit-o. Ar trebui să fie ziua când, la fel ca în restul lumii, nu se lucrează, şi mulțimea se-nghesuie să mănânce pe cheltuiala comunității, ca la hram de biserici sau mănăstiri. La celelalte încă nu m-am decis, dar drapelul ştiu că va fi alb. Steagul alb pe care-l fluturasem pe geam în ziua când s-a născut fiul meu. Nu înseamnă că mă predau, dimpotrivă, merg mai departe; nu ştiu dacă vom salva lumea, dar va fi oricum o enclavă albă. Încă n-am spus nimănui ce am de gând. Unii vor să fie stăpânii lumii, eu vreau să fiu stăpână pe mine însămi, să fiu regina zilei mele. Legile zilnice să fie simple: cele zece porunci.

În largul lumii funcționează alte legi, ale codrului sau ale câmpilor sălbatici, unde nu e deloc imoral ca lupul să sfâşie

căprioara. Alte legi decât în cetăți, porunci greu de pătruns. Numai nouă oamenilor să ne fi dat El sfera limpezită a legilor simple, iar lumii întregi altceva, un cod în care e moral ca mireasa să-şi sfâşie mirele în timpul nunții? De ce două rânduri de legi? Pe o foarte îngustă parcelă, legile omeneşti şi la doi paşi altele, tot de Dumnezeu date, valabile în adâncul mării, în iarbă, pe sub pietre şi frunze, unde nu există vină deşi vânătoarea şi dragostea se-mpletesc economicos într-o unică îmbrățişare. În iarbă, fie şi printre ghiocei, totul se-ntoarce pe dos, din economie, dragostea e concomitentă cu devorarea, sărutul cu muşcătura, sămânță şi hrană, voluptos înfulecată. Călugărița-insectă îl ronțăie pe mire cu dragoste, întâi ceafa, apoi, încet, metodic, totul, iar el continuă s-o țină îmbrățişată, deşi nu mai are nici cap, nici gât, nici piept, fiindu-i lăsate numai aripile care nu mai au ce să ridice în zbor. Fără judecată, fără vină, fără pedeapsă. Eu însă, ca om, trebuie să trăiesc peste tot după legile luminii, şi când se scutură pământul, şi când se răscoală marea.

Bucurie: pe 18 decembrie, ni s-a născut nepotul! Noaptea, l-am visat, fără să-l fi văzut încă: râdea la mine, îl legănam pe picioare, apoi l-am strâns la piept şi am fugit cu el, pentru că o țigancă voia să mi-l fure. Peste trei zile, am fost la spital şi i-am văzut pe amândoi: ea slăbită şi palidă, dar plină de un fel de lumină, cel mic - mic, roşu şi cam mahmur, ca după o mare oboseală. Femeile din salon, mişcându-se greu, parcă torturate, una avea urme roşii pe pulpe.

Sute de rachete asupra Irak-ului. Fiul nostru, revenit recent de la Belgradul în stare de embargou, ni-l descrie ca fiind cum era la noi pe vremea lui Ceauşescu: întuneric, frig, dezolare, sărăcie... Frig în tren, pe străzi abia câteva firme luminoase, şi acelea ştirbe. Embargoul continuă prin blocarea conturilor din băncile occidentale. Nu vine nimeni la ei. I-au terminat.

Noul an aduce, în acalmia noastră relativă, încă un mic război civil: minerii din Valea Jiului pornesc iar spre Bucureşti, dar sunt opriți pe drum de forțele de ordine; a fost şi o mică bătălie tip

Posada, în defileul Jiului, cu pietre aruncate de pe versanți. După o încăierare, numită de ziariști „bătălia de la Costești", un simulacru tragi-comic, episodul s-a încheiat cu o „pace" la fel, pacea de la Cozia, parodiind cronicile și maculând prin sperjur aerul mănăstirii. Lumea din care vin ei e o altă lume, spunea cineva.

*

Aseară la ora 20 (așa sunt acum toate, până și anotimpurile, la ore fixe) a început războiul în Jugoslavia. A fost bombardat Belgradul și alte orașe, au fost morți și răniți. Vuietul, cică, se auzea de la Jimbolia. Rușii au declarat că sunt gata să se implice militar. Și noi la mijloc! Războiul e ceva discontinuu în spațiu și timp, intervin cu o anumită ritmicitate momente și locuri relativ calme, dar nu pot avea niciodată culoarea adevărată a păcii. De pildă, noi dormind în paturile noastre, dar știind că la doi pași geografici e război, nu putem fi liniștiți. Ne prefacem doar.

...Cumplită tragedia Jugoslaviei, de două nopți e bombardat Belgradul, dar și alte așezări mai mari sau mai mici. Pe de-o parte, marea majoritate a celor cu care vorbesc încearcă să facă abstracție de ce se-ntâmplă, pe de-altă parte le simt graba de a se bucura de toate, de la mâncare până la distracții, ca și cum s-ar teme că le-ar putea pierde în curând.

Aflu că Europa și-a retras ambasadele de la Belgrad, iar Timișoara se pregătește să primească refugiați sârbi. Pe de altă parte, sârbii amenință că primul obiectiv pe care-l vor bombarda, dacă nu rămânem neutri, va fi Timișoara.

Ce mi se pare de speriat e absurdul, semn că evenimentele la care asistăm sunt vii, sunt însăși viața. Pentru că viața e proastă, nu-i pasă de nici o logică: ea *este*. Fisura dintre realitate și vorbe se adâncește, ceea ce mi se pare și mai grav. Realitatea e întotdeauna fardată, dar când știi că e galbenă la față, vânătă pe la ochi și știrbă, înseamnă că am dat de naiba.

Misiunea lui Primakov la Belgrad n-a dat rezultate, iar Bonn-ul a privit-o cu dispreț; un oficial american a zis că oricum granițele astea erau artificiale şi vor trebui schimbate, *chiar şi prin forță.*

Am aflat la ştiri că nave de război sovietice au trecut spre Adriatica şi au cerut permisiunea Turciei să traverseze Bosforul. Iar sârbii sunt pisați „de la joasă înălțime". Nu ştiu ce va mai fi, dar mă trec fiorii. Evenimentele confirmă ceea ce spuneam mai ieri: viața e proastă ca tărâțele. În Herăstrău, de Florii, cu M. şi P., eu şi bărbatu-meu constatăm că ei ori nu vor să discute despre asta, ori aprobă moale ce se-ntâmplă.

Mă duc pe-afară, după vreo două ceasuri mă mai liniştesc. Apoi, iar încordare. Astă-noapte a fost bombardată întreaga Serbie. Morți şi răniți. Locuitorii din Kosovo se împrăştie ca dintr-un furnicar opărit. Întrebat de o reporteriță cât vor rezista sârbii, unul (nu are importanță cine era şi de ce rang) a zis: „*À l'infini, chère Madame, à l'infini...*"

Am auzit că e un război virtual: habar nu au ce distrug. Nu dau piept cu duşmanul, nu-l văd la față, nu ştiu ce bombardează: au sub ochi un ecran, ca la jocurile pe calculator. Au nimerit, au câştigat puncte! În spatele ecranului, adică pe pământ, e o planetă străină, ca în „războiul lumilor". Poate, dacă ar şti, ar exclama: „E prea frumos ca să fie distrus!" Ținte pe un ecran de calculator.

Aud că a fost bombardat cimitirul din Priştina: n-a mai rămas decât un crater, asta au găsit cei veniți la morminte. S-au făcut lanțuri vii pe podurile de peste Sava şi Dunăre.

Hotărât lucru: nu sunt o persoană decentă. Cineva afirma zilele astea că orice persoană civilizată trebuie să aprobe bombardamentele din Jugoslavia. Parcă-i cere cineva aprobarea! Şi dacă voiau să suprime dictatorul, de ce nu i-au aruncat lui o bombă-n cap? În schimb, sârbilor de rând le cad din avioane fluturaşi, pe care sunt scrise cuvintele unui cântec: „Priveşte la cer, s-ar putea să-l vezi pentru ultima oară."

A doua zi de Paşti (12 aprilie), aflu că parlamentul sârb a aprobat în unanimitate formarea federației cu Rusia şi Bielarus.

Peste alte câteva zile aud că România e pe cale să-şi dea (sau a şi dat?) acordul de survol pentru avioanele NATO. Numele a două localităţi bombardate sunt: Prahovo şi Racovița. Nume aproape româneşti.

Cine ştie ce nume poartă ţara
în sinea ei? E pur şi simplu Ţara.
Şi apa aceea nesfârşită e Marea,
când ai una singură nu e nevoie de nume,
doar când ai mai multe ţări şi mări le numeşti
ca să le poți deosebi.
Singurătatea e anonimă.

Martiriul Jugoslaviei continuă. Cineva întors recent de la Belgrad spune că sârbii îi vor urî mai puțin pe occidentali decât pe noi, cei atât de apropiați şi de asemenea lor.

Sub semnul războiului, am ajuns şi la început de mai. De câteva zile se fac pregătiri pentru vizita Papei Ioan-Paul al II-lea, *Jean-Paul II*, cum îmi place să-i spun. La 9 dimineața, bulevardul era curat, fără tarabe, fără cerşetori şi vagabonzi, spălat şi „tuns" ca pe vremea vizitelor de odinioară. Aud că s-a făcut un pact între cerşetori şi autorități, să nu se arate cât durează vizita Papei. Rezultatul a fost o impresie artistică remarcabilă, însă nu pot să nu mă întreb de ce i-au îndepărtat de Sfântul Părinte tocmai pe preferații lui Iisus? Pe zdrențăroşi, pe cei săraci lipiți, pe schilozi? Fie şi prefăcuți, cum se crede de la o vreme, ei ar fi trebuit să formeze publicul din primele rânduri, pentru că Iisus ar fi stat de vorbă în primul rând cu ei. Papa a apărut în uşa avionului, precedat de Duh, a coborât, în îngenunchiat şi a sărutat pământul; ştiam că aşa face peste tot, dar gestul m-a impresionat profund, pentru că săruta pământul nostru, pe care-l ştiu maculat şi chinuit. Papa mi s-a părut mic de statură; păşind pe covorul roşu, l-a luat de mână pe preşedinte şi a vorbit româneşte, pomenind despre Ştefan cel Mare şi Sfânt şi despre Constantin Brâncoveanu. S-a

dus la Patriarhie şi la Cotroceni. Pe 9 mai, a fost o slujbă de euharistie ortodoxă în Piața Unirii, Papa şi Patriarhul au schimbat daruri: Papa i-a dat un potir, iar Patriarhul i-a dăruit Papei o icoană a Sfântului Andrei, un potir şi o cruce. După-amiază, o slujbă similară, de astă dată catolică, în parcul Izvor. S-a strigat „Vivat Papa" şi „Unitate". Pe marginile bulevardelor, era înşirată mulțimea, mai ales tineri, veniți să-l salute pe oaspete, şi purtând albastrul deschis, culoarea Sfintei Fecioare. Papa a spus că România este „Grădina Maicii Domnului". Am aflat că repetase, cu mult timp în urmă, către cei aflați în plin comunism, îndemnul lui Iisus: „Nu vă temeți! (N'ayez pas peur!)". În cele trei zile cât a durat vizita, am respirat alt aer.

...Dar nu departe, e încă război. Am citit într-un ziar despre nişte marinari români: imobilizați în portul Prahovo, rupți de lume, aruncă în Dunăre o sticlă de o jumătate de litru (de bere, probabil), cu un mesaj. Sticla a fost pescuită de un bulgar, care a zis: „Şi eu sunt marinar!" Şi a dat mesajul unui român, pentru că el nu-l putea citi. Autoritățile române au primit scrisoarea marinarilor, dar au spus că n-au cu ce să-i recupereze.

Ultimul Bizanț. Resturi dintr-un imperiu transparent. Ultima fortăreață a Imperiului Roman.

Noaptea de Anul Nou a fost ca toate celelalte, deşi venea anul cu numărul 2000. Încă de după-amiază a început să ningă, o zăpadă moale, prefăcută apoi în pudră albă. Pe fațada Universității în renovare, vântul făcea să fluture o perdea verde. Câteva focuri de artificii. Pe la trei am adormit buştean. Televizorul ne prezenta însă o cu totul altă privelişte: un spectacol feeric, cu zeci de mii de tineri spectatori din întreaga țară. N-am văzut realmente decât două-trei jerbe şi vreo zece-douăzeci de siluete zgribulite jucând pe loc ori mişcându-se de colo-colo pe asfalt.

Aflăm apoi că de revelion, doi sau trei aurolaci au ars de vii într-un subsol plin de cartoane vechi.

Şi altceva, incredibil: gunoierii au găsit într-un tomberon bustul lui Eminescu. Un ţigănuş l-a scos în ultimul moment dintre fălcile malaxorului şi un gunoier l-a pus în cabina maşinii.

*

În primăvara lui 2001, fiul meu a plecat în Kosovo. Forţele Naţiunilor Unite, angajat civil. Pentru mine, Kosovo e o şosea lungă-lungă, pe care mergi cu maşina. La un moment dat, rogi să oprească, ai anumite treburi. Cineva îţi spune să ai grijă, să nu păşeşti dincolo de banda de asfalt: orice pas pe pământ poate fi pe-o mină. Kosovo e un loc unde toţi bărbaţii au arme. Fie şi de vânătoare, dar au, nu e unul neînarmat.

Când am intrat în cameră, lucrurile lui mi s-au părut bolnave. I-am netezit o cămaşă. Degetele mi se-ncurcau în nasturi, nu nimeream butonierele. Apoi, cămaşa s-a liniştit, încheiată până la gât şi bine strânsă. Aş fi vrut să cred, cum se credea în vechime, că există un fluid universal, o simpatie mijlocitoare, prin care rănile se pot vindeca la distanţă. Pe atunci, metalul care făcuse rana era considerat suferind, el trebuia oblojit, nu victima lui. Cum Dumnezeu procedau soldaţii aceia, cu veacuri în urmă, ca să afle care din arme i-a rănit? Se duceau în tabăra duşmană şi strigau:

– Hei! Care ai tras în mine?

Iar celălalt răspundea:

– Eu. Uite, ia-mi puşca şi fă-i ce trebuie.

Şi rănitul sau cineva venit din partea lui întindea pe armă crema lui Paracelsus, din praf de mumie şi ciuperci crescute pe ţeste de morţi. După ce puşca era bandajată, leacul acţiona asupra rănii, de la o distanţă de până-n două sute de leghe, numai prin simpatie universală, pe calea aştrilor. Şi-l auzeai pe inamic strigând:

– Puşca mea nu mai are nimic! S-a făcut bine şi-mpuşcă mai departe. Şi tunul meu e zdravăn! Tu de ce nu eşti sănătos tun?

Dar între mine şi fiul meu erau mai multe sute de leghe. Şi în caz că ar fi fost rănit, cum să găsesc puşca celui care trăsese, ca să-ntind pe ea, şi nu pe alta, unsoarea armelor...?

De la o vreme mi se-ntâmplă minuni:
ieri am văzut pe geam un curcubeu
peste clădirile cele mai înalte. Semn de pace!
În plină iarnă.
Mi se face cald în dreptul plexului solar,
mingea fierbinte zburdă prin mine, sare ca lovită
de palma unui copil. Parcă aş face plajă
la nu ştiu ce soare! Căldura îmi vâjâie pe dinăuntru,
în vârtejuri mari, iar afară ninge.
Am soare de-amiază chiar înăuntrul meu.
Lumea toată e plină de umbre pe pământ,
dar în mine nimeni nu-i dublat de umbra lui.
Mă tem să nu încep să ard.

Dacă mai ține mult, am să mă trezesc neagră tuci! Să nu-mi pierd simțul umorului. Încălzire globală, plexul solar redeșteptat! Înțeleg acum de ce plânge copilul când se naște: viața doare.

...Dimineață, m-am pomenit că vorbeam pe dinăuntru o limbă ca un uiet continuu, o succesiune de u. Când a sunat poştaşul, uietul a-ncremenit în aşteptare. Transpirat, deşi era frig, poştaşul s-a aşezat şi mi-a povestit repede o sinucidere din ziar, cum unul, acuzat pe nedrept, s-a spânzurat, chipurile, de calorifer, ceea ce era, desigur, imposibil, a fost o înscenare. În uietul dinăuntrul meu s-a săpat îndată un spațiu pentru trista poveste. Acum, şchiopăta, ca un mesaj pe cale de a deveni inteligibil. Apoi, femeia de serviciu a bătut să-mi spună că s-opreşte apa şi că la cinci a murit cineva. În uiet s-a făcut încă o nişă, pentru vecina moartă. Avea acum două întreruperi majore, s-ar fi putut zice că începea să vorbească, în două silabe grele, cum ai spune „ma-ma”. Nu mai vuia, suna ca un fel de Morse. Mai trebuia o

nişă, însă nu mai venea nimeni. Mai rău decât mută, eram ca o sirenă de alarmă: nu puteam decât să mugesc. În fine, a sunat telefonul, cineva voia să vină să mă vadă. Uietul deveni inteligibil, expediind în spațiu semnalul întreg.

Când am dat să-nchid uşa de-afară, pe clanță - un fluture.

*

Nu de mult se dusese Veronica, încă una din surorile mamei. Ultimele ei cuvinte au fost: „Ce rost mai are?" Incredibil câtă grație avea, cu capul întors spre umăr, într-o mişcare armonioasă ca un vrej, îmbrăcată în rochia de mătase cu flori mov, asortată sezonului, ca şi cum ar mai fi contat. Soțul ei îi tot aranja voalul la gât, apoi a sărutat-o stângaci de câteva ori. I-am sărutat şi eu mâna, era rece, dar parcă fără *rigor mortis*, ea toată părea răcoroasă şi moale pe o căldură caniculară. Tanti Nuța a spus că bunicului nu-i plăcea locul ăsta, din cauza ulmului care ținea umbră. Şi noi toți eram cu gândul la cum se sfârşise Veronica, deşi ar mai fi putut trăi dacă ar fi vrut, şi la „economia" meschină a înmormântării. Econoamă mai e viața cu unii, chiar şi când e vorba de moarte. Groapa părea uriaşă, mai ales cu movila de pământ de-alături, dar când s-o pună înăuntru s-a făcut prea strâmtă. La parastas, nenea Tolea mi-a dat un tub de „cremă de castane pentru acoperit cicatricile", spunându-mi: „A rămas de la ea!" Şi l-a bufnit un plâns.

În noaptea de 3 spre patru aprilie, înainte de a o lua pe Maia, femeile în alb de la Salvare, au întreprins asupra noastră o anchetă, să afle ce s-a-ntâmplat. „De când n-a mai văzut-o doctorul? Are insuficiență cardiacă?" Îi murise jumătatea dreaptă; agonia a mai durat câteva luni. Privirea ei fixă, infinită, ca o gaură neagră... Atmosfera diabolică din salon, cum o invidiau că avea patul ei...

Abia trecuseră patruzeci de zile de la moartea Maiei, că s-a prăpădit şi Tanti Nuța. Lumina televizorului aprins i-a pâlpâit

multă vreme pe față, până au găsit-o, dimineața, ca adormită în fotoliu. La capul patului avea „Exilul şi împărăția” a lui Camus, cu semnul rămas între pagini. Murise pe la 5 după-amiază, având în loc de lumânare un post tv, protv probabil, cu ştirile de la ora 17 şi cu tot programul desfăşurat post-mortem, dincolo de miezul nopții şi reluat în zori, până au venit şi l-au stins. După priveghi, acasă, m-am trezit din somn şi am văzut-o la uşa dormitorului, în hainele în care o-mbrăcaseră, îmbrobodită, umilă şi timidă, cu mâinile la piept, şi dintr-odată în cameră s-a făcut frig. M-am speriat, şi ea, la fiorul meu de spaimă, a dispărut. Bărbatul meu dormea. „De ce nu m-ai trezit s-o văd şi eu?” a zis. Se gândise să ne facă o ultimă vizită.

Ce-i apucase pe toți că plecau? Una după alta, mureau literele mari ale alfabetului, S de la Silvia, M de la Marcel şi de la Maia, Z de la Zica supranumită Zeus, V de la Veronica...

Înfine, după opt luni, fiul nostru s-a întors teafăr din Kosovo. Ne povesteşte că, ajuns în Kosovo, a dormit neîntors, o zi şi o noapte, spre mirarea tuturor: era neodihnit de mult timp, tată de copil mic.

În timp ce stăteam pe balcon discutând, un amărât se pregătea să se culce pe cartoanele întinse pe un postament de beton, sub vitrina magazinului de vizavi. Gaşca formată din câinii străzii îl asista cu fâlfâiri de cozi şi gudurături. După ce şi-a făcut patul, s-a dus puțin în dosul maşinilor parcate; în fine, s-a culcat în poziție fetală, pe dreapta. Câinii s-au apropiat să-l sărute la culcare.

Sunt în stare să mă uit cu sânge rece cum un vagabond se culcă în stradă sărutat de câini.

*

Am început să public. Şi prin forțe proprii, dar mai mult ajutată de alții. După fiecare apariție, aştept cu inima strânsă. Şi de fiecare dată-mi spun că-i o prostie, că aşa ceva nu se poate

întâmpla. Răsuflu uşurată. Uite că Dumnezeu nu m-a luat în serios, a înțeles că am vorbit la disperare şi n-a ținut cont. Creierul îmi spune că temerile mele sunt închipuiri, iar potrivelile coincidențe, însă inima şopteşte altfel, îmi iese din adânc o îndoială (prin fixitate începe să semene a certitudine): şi dacă de vorbele mele nesăbuite a răsunat cerul şi Cel de-acolo le-a auzit?

Pe urmă, îmi trece, mă iau cu altele şi uit. Viața-şi etalează culorile vesele. Aproape toată lumea din jur zâmbeşte şugubăț, râde când ar trebui să plângă. Cine mai crede azi în jurăminte? Nici cei de la Curțile cu Juri nu sunt convinşi că acela care a jurat cu mâna pe Carte a spus adevărul. Când cineva vrea să mintă n-ai ce să-i faci, nici un judecător nu crede că-l poți opri punându-l sub jurământ, minte cu palma pe Biblie şi în fața Crucii, sub ochii martorilor şi ai camerelor de filmat. Omul modern nu-şi bate capul cu aşa ceva, există-ntotdeauna căi de-a ocoli adevărul, vorbe-n doi peri, evaziuni sau pur şi simplu tăceri. Ți se pare că poți oricând să evadezi din jurământul prea strâmt, să-ți sapi un tunel de cârtiță spre afară, să te pierzi în mulțime, să te prefaci că eşti liber. Dar fără să vrei, la un moment dat grăbeşti pasul, arunci priviri furişate în stânga şi-n dreapta, din când în când întorci capul, te uiți peste umăr: nu cumva eşti urmărit? Nu te pândeşte cineva de pe culmea casei vecine ori ascuns după colțul spre care te-ndrepți? Ori poate că o pasăre în zbor a strigat: „sperjurul”? Şi o iei la fugă, trădându-te singur.

Dar şi îndoiala şi auto-liniştirea revin. La urma urmei, ceea ce am promis e absurd. Să nu mai scriu e ca şi cum aş fi jurat să nu mai văd soarele. (Iar dacă scriu, publicarea şi restul vin oarecum de la sine, chiar fără să vreau.) Sigur, aş putea să-ncerc să trăiesc fără poezie, în noapte mereu, ca un locuitor din Nordul extrem. Greu mi-ar fi nu atât ziua-n amiaza mare, când prezența soarelui se simte afară ca o mulțime de foşnete şi murmure, ci mai ales către seară, abia atunci gândurile care mă dor încep să zvâcnească sub coajă, sparg şi se-mprăştie, şi tot ce e otravă reținută se răspândeşte în trup. Orice rău, cât de mărunt, se face mai mare,

mai mult şi mai puternic. Aş putea să-mi organizez noaptea polară a poeziei, să nu văd decât raze piezişe, ca soarele de august din Nord, o poezie filtrată, ca lumina unui bec de 60 de waţi, ori ca de sfârşit de octombrie. Să tremur de frig, să mă-nfofolesc, să-mi frec mâinile şi picioarele reci. Aş avea, în schimb, nenumărate apusuri. Şi după luni de zile de răbdare, ca nordicii la început de februarie, să zăresc de la fereastră, ca ei de pe munte, vârfurile primelor raze de versuri, dar să-mi astup geamurile înainte ca soarele să-nceapă a străluci.

Mai în glumă, mai în serios, încerc să-mi schimb numele: oare mi s-ar potrivi să mă cheme *aşa* ori *aşa*? Numele noi mi se par proaspete, răcoroase, de parcă nu le-ar mai fi purtat nimeni. Pe urmă, îmi dau seama că sunt grele de suferinţe şi blesteme; unul, care-mi plăcea cel mai mult, era al unei triste regine, mamă a unui prinţ nefericit: retrasă în uitare finală într-o mănăstire din Paris. Numele unui ţigan, care trece uneori pe la uşi, ceva între băiat de-alergătură şi mecanic de ocazie, mi-a dat ideea poreclei: cum pe el îl cheamă Leuştean, ceea ce evident nu e nume, la fel se poate să-mi zică şi mie Madam Pătrunjel, după planta folosită odinioară la vrăji, acum ajunsă în ciorbă. Mă simt uşoară şi veselă: Madam Pătrunjel! Ce bine e să te strige „Madam Pătrunjel”! Această madam e curată şi poate să-şi vadă liniştită de drum.

Un timp, m-am bucurat de noua stare, strigând în mine: sunt pură! sunt pură! Dar nu a durat mult. *El* îmi instalase un detector de minciuni. Nu ştiu nici cum arată, nici unde l-a plantat: în cap? în inimă? în stomac? Nu ştiu, dar sângele meu trece prin acest aparat, care-l cerne fin şi simte tot. Brusc, bătăile inimii se accelerează, pulsul creşte.

Adevărul e că îmi mângâi greşelile, în loc să le urăsc, le rotunjesc bine, cum formezi un cocoloş în palme, în loc să le smulg şi să le zvârl afară. Mi le alin, le consolez, înghit un antinevralgic să-mi treacă neplăcerea. Ca să le extrag, mi-ar trebui o radiografie, să le ştiu cu precizie, să le cunosc bine

formele şi mai ales marginile, în schimb pentru calmare nu e nevoie de limite exacte: le-nvălui într-un bine trecător şi le las să se-ncuibe în pace.

Într-o noapte, în visul meu erau copii peste tot: luam unul de mână şi-l ajutam să coboare din autobuz, pe urmă vedeam cum tremura apa dintr-o baltă, iar în apă era o pisică de mare, şi sub ea un prunc pe care-ncerca să-l scufunde, i se vedeau doar mâinile şi picioarele albe. Când m-am trezit, luna mă lingea între ochi, eram şi eu copil: puiul lunii.

*

Cu oricâte coronițe de pătrunjel, eu la Crotone n-aş fi trecut de poarta pe care scria: „Marş arier, profanilor! Eskato bebeloi!" N-aveam decât să mă uit prin îngrăditură. Nu întâmplător aleseseră cetatea din Calabria, unde tufişurile zornăie ca şerpii, îşi făcuseră loc printre chiparoşi şi măslini, pe culmea unei coline, mai presus de oraşul propriu-zis, cu fața spre golful Tarent. Eu trebuie să mă rezum la bălăriile de care-i plin peste tot, crotoni mai ales, de la care vine numele oraşului antic. Cum sufla o adiere dinspre mare, tufelor începea să le zuruie sâmburii-n capete, de parcă măciuliile dure şi otrăvite ar fi vestit deşteptarea. Aşadar, nu printre măslini îmi voi face veacul, ci între crotonii cărora le explodează țestele.

Între gânduri s-au croit scurtături comode, şi economisesc o grămadă de timp. Gândul nu mai are nevoie să treacă pe-afară, murmur numele ierburilor de care erau pline coastele Calabriei, şi după o clipă aromele mă năpădesc. Pământul uscat şi tare, cu limbi subțiri de nisip e în mine, închid ochii şi mă prăjesc la amiaza din gânduri. Zic: vara încă nu s-a sfârşit, încă mai miroase a trandafiri târzii, o mână dumnezeiască apără căldura mării, mai este grâu neprefăcut în oameni, iar eu încă nu sunt nici aer, nici pământ, nici apă.

Adevărul e că n-aş fi meritat să intru în cetatea maestrului: nu sunt în stare să-i memorez şi să-i absorb legile. La urma urmei, cine ştie dacă am înţeles ceva. Unii ziceau că discipolii erau rafinaţi, deprinşi cu limbajul parfumurilor şi subtilităţile muzicii, alţii îi numeau „mâncători de scaieţi", „vorbitori în dodii" ori „ăia care umblă pe drumuri cu săpăliga la brâu, ca să-şi îngroape ce-ascunde pisica". Maestrul, ziceau, e un şarlatan, chipurile s-ar fi claustrat într-o subterană, dar o trimitea pe maică-sa-n târg să afle ce s-a mai întâmplat, ce mai spune gura lumii, şi pe urmă comunica veştile ca fiind viziunile lui. Gradenele teatrelor vuiau de râsete, profanii făceau mare haz de cei de pe colina cu măslini, şi rafalele de râsete prevesteau tirurile cu pietre.

Am căutat imagini cu Mediterana, voiam să văd cum sunt pietrele de pe coastele Calabriei, crotoni şi euforbii printre ruine. Dar erau doar staţiuni: şezlonguri, umbrele, femei aproape goale, băuturi colorate şi mingi.

Merg înainte. Eu, descoperitoarea Pământului din Vis, regina nopţii, am în vine sângele Europei, o optime - negustori sau bandiţi greci, restul - ciobani români, gata să ucidă pentru „oi mai multe", plec în vis, cum aş pleca să caut pământ virgin, necălcat de picior omenesc. La revedere, plec fără corăbii şi fără armate, nici măcar cu propriul trup, îl las aici, culcat, înfăşurat în cearşafuri ca o mumie, în lumea mecanică, de mii de ori cucerită şi răscucerită, în care se face simţită din ce în ce răzbunarea, vendetta, teroarea, mai ales a sclavilor de altădată. Trebuie s-adorm ca să văd ce-i în jur, prin pleoapa fumurie a somnului. Iar regina nopţii va fi chemată la Judecată, în faţa aisbergului din întuneric, să dea socoteală pentru ce n-a făcut.

Zilele astea, am încercat să ghicesc în zborul păsărilor. Pe parapetul balconului se oprise un porumbel vânăt. Tânăr, zvelt, o linie fermă îl desena pe cer. Am încremenit, abia suflând: dacă zboară în direcţia mea, îmi apare cartea! Îmi înţepenise gâtul, dar porumbelul nu se hotăra. Am mişcat uşor capul, şi când m-am uitat din nou, dispăruse. M-am ridicat şi m-am dus să mă uit:

zburase pe acoperişul din stânga balconului, la OSIM. Porumbelul s-a uitat la mine, a venit înapoi, s-a plimbat pe parapet privindu-mă din când în când în ochi, pe urmă s-a oprit în dreptul scaunului meu. Deci, o să apară, dar greu, cu tergiversări.

*

„Cum erau casele?" „Cu uşi şi ferestre." „Cum erau copacii?" „Cu frunze." Nimeni nu-mi spune ce culoare are pământul necunoscut. Se-ntâmplă ceva ciudat cu locurile. Curtea Dorei e aici la doi paşi şi totuşi străină. Este şi nu este. Ce s-a întâmplat cu lunca şi plopii, cu gârla, fazanii şi ierburile? Unde sunt? Cum se face că, deşi a dispărut, totul continuă să existe? Că e undeva pe aici şi totuşi nimeni n-o mai poate recunoaşte aşa cum am văzut-o eu ani la rând? Care-i realitatea şi care e visul?

Adevărul locurilor şi al timpurilor nu poate fi decât în mine, în partea dură a fiinţei mele, aceea care n-are nevoie de hrană şi apă. Mai bine zis, în acea parte din mine pe care hrana şi apa n-o schimbă. Acolo trebuie să-l caut.

Mă păgânizez dând cu ochii de un fir de iarbă, şi iar mă-ntoarce spre Cruce o turlă din multele biserici de pe străzi, cum în copilărie, când ploua doar din jumătate de cer, săream într-un picior dintr-o parte într-alta, când în ploaie, când la soare, şi râdeam, nici plouată, nici însorită de tot. Acum, îmi dau seama că fusese un răsfăţ, o alintare de copil. Mă dezmierdam frecându-mi spinarea când de ploaie, când de soare, ştiind că pot să trec oricând de la una la alta fără să păţesc nimic, pentru că eram deja salvată. Făceam nazuri, şi cerul mi se uita în coarne. Mă căuta de fluturi în cap. Nu-nţelegeam pe-atunci că fasoanele îmi veneau din convingerea că nu mi se putea-ntâmpla nimic rău, pentru că fusesem răscumpărată, doar asta-mi permitea să-mi închipui că eram înainte de Hristos, dar ia să fi fost cu-adevărat înainte, ce spaimă aş fi tras! Cum aş mai fi tremurat! M-aş fi îngrozit de orice, şi de ploaie, şi de soare, şi de firul ierbii. La un fulger, m-ar

fi trecut fiorii şi mi-ar fi tremurat genunchii, la căderea nopții ar fi-ngheţat inima-n mine, m-aş fi speriat şi de-o umbră. Nu slabă de înger, ci fără înger de tot, aş fi tremurat ca frunza şi nu mi-ar fi ajuns piatra pentru atâtea temple câte frici mă bântuiau.

Cu dâra de ploaie ca un şarpe de argint pe frunte, cu un şomoiog de cimbru uscat, vin de-afară ca o candelă plină. Pe stradă, morții de mâine se salutau zâmbind, şi era frumos. Mă simt într-o culme a raiului. De fapt sunt în tranşeele lumii, însă binele e mai puternic decât mine, n-am unde să mă feresc de dulce, lumina e ca hrana, o înghit respirând, deşi vreau să postesc. Pentru asta nu trebuie să fiu „cineva". Într-o bună zi, am să rămân în apă, în bulbi şi verdeţuri, lăfăită sub cer!

Adevărul meu urât, cu câte văluri pictate încerc să-l acopăr!

– Nu lăsa inima să cadă! Nu lăsa inima să cadă!

Nu ştiu ce e dedesubtul inimii, nici nu vreau să ştiu. S-ar putea să fie un abis, ori o adâncime finită, şi atunci inima s-ar aşeza pe mâlul din străfund, încet, culcându-se pe-o parte, ca o epavă în adâncul mării, întreagă sau despicată în două, de ea s-ar prinde licheni şi plante moi, desfigurând-o şi modelând-o iarăşi, fiinţe cu aparenţe florale şi zvâcniri de carnasiere ar cerceta-o lent, trecând cu nepăsare pe lângă marele orologiu, acum oprit, şi prin faţa tablourilor cu apusuri de soare în grădini. Nici nu vreau să-mi închipui ce s-ar întâmpla dacă nu mi-aş prinde inima s-o salt repede mai sus! O aşez la loc, pluteşte iar, şi mă liniştesc. Are, faţă de restul trupului, o autonomie înspăimântătoare...

Vedeam de jur-împrejurul lumii suceala apelor,
vijelia lichidă care te-mpinge în abis,
nici o graniță, nici o margine, totul rotund
şi mereu curgând... Şi mă gândeam
la Vertocor, Vâltoarea fără chip,
Volbura care învârte mările...

*

Nu oraşele sunt importante, ci noaptea dintre ele. De parcă ar fi căzut ploaie pe jar, dealurile cu păduri sunt mai negre ca întunericul, cu greu poți să crezi că acolo trăiesc oameni, zeci, sute, mii de vieți. Drumurile leagă oraşele, străpungând prin necunoscut, printre crengi încâlcite, scurte lumini dubioase, mirosuri, zvonuri, pe care te străduieşti apoi să le-nțelegi, în nopți lungi de zvârcolire ori în scurte dar adânci ațipiri de zi. Trebuie să mistui nu doar materii, ci şi o parte din spaima rădăcinilor smulse, din greața pământului răscolit şi din scrâşnetele pietrelor, iar făptura ta e parțial suspendată cât ține drumul lung, cu întârzieri, cu încetiniri pe porțiuni de cale şi opriri neprevăzute. Şi se poate ca pâinea cea spre ființă să nu mai ajungă niciodată. Mănânc, parcă înghit ceva viu care mă muşcă pe dinăuntru adâncindu-mi cearcănele.

Mă apucă o recunoştință tâmpă. Ceva din mine se află la Veştem, unde n-am fost în viața mea. O haltă, la nouăsprezece minute de Sibiu, spre sud, între Şelimbăr şi Podul Olt, pentru traficul de călători, fără vânzător de bilete. Acolo, acum două zile, malaxorul frământa aluatul. Răsucit de pe-o parte pe alta, pudrat cu făină, lăsat să dospească, aşteptat până creşte, împărțit în bucăți, l-au copt în cuptorul fabricii de pâine Grewe. Un sat din Ardeal, o fabrică mică, cu gard înalt şi poartă săsească. În curtea pietruită se aud noaptea glasuri cântate, cu accent străin. Apoi, maşina cu pâinea caldă se grăbeşte s-ajungă până-n prânz. În ultimul timp, de la Grewe mi se trimite pe ambalaj o vedere: satul, turla bisericii, casele liniştite, cu acoperişuri abrupte, căruțele încărcate înalt cu stoguri şi, în prim plan, lanurile coapte, fâşii din care una tocmai fusese secerată, iar sus câțiva nori peste zarea deschisă, sub care se pitiseră munții. Imagine aurie, coaptă, fixată-n fericire, un abțibild trimis unui copil. Ilustrata de pe etichetă m-a enervat: era o imagine falsă, care-mi pocea Veştem-ul din gând, stricând tot ce reuşisem să afle din gustul şi din aroma pâinii. Şi nici măcar nu e adevărat, nu

seceră lanul de lângă sat, aşa cum se laudă în abţibild, ci aduc grâul din alte părţi. Din Sud sau din Nord? Auzisem că unii trimit camioanele în Ungaria sau Bulgaria, şi-l aduc direct la poarta morii. Ori te poneneşti că vine de peste Ocean? Grâul din bucata de pâine e o sumă de călătorii, presupune o întreagă mulţime-n mişcare, contrabandişti care-l trec ilegal frontiera, silozuri ciudate din ţări străine, mori în preajma cărora ninge cu făinuri...
Văzându-mă în admiraţia produsului, cineva mi-a spus cu ton de dojană:
– Ce te bucuri aşa? E vopsită!
Ceea ce mi-a dus gândul la ciorile şi vrăbiile deghizate-n papagali, la păsările zgribulite de pe flaşneta ţiganului cu joben, care bate strada în ritmului valsului, cu picioarele în pâraiele ploii, şiroaie pline de mâl şi mucuri de ţigări, alergând pe caldarâm spre Dunărea pe care valsul o vopsise-n albastru.

Cerul e acoperit de nori de la o zare la alta, şi-n loc să se limpezească, se-ntunecă. Trebuie s-aprind lampa. Mă bucur când e înnourat. De multe ori, mă scuz pomenind de o „meteorosensibilitate", care mă face să depind de schimbările vremii. Vine aer umed şi cald dinspre sud, urcă spre nord efemera Mediterană! Zboară lent, cu nisip din pustiuri, cu palmieri adiind şi miros de portocali, se evaporă vremelnica Mare, cu măslini argintii şi pietre albe, cu strâmtori şi golfuri botezate „mări", cu temple, amfiteatre şi zei absenţi sau doar bine ascunşi, la fel ca miile de umbre în trupuri. Pluteşte spre nord cu tot cu spini, cu ierburi îngălate de şerpi micuţi, cu arbori ciudaţi, cu înălţimi pieptişe şi mănăstiri săpate în stânci, unde zburdă capre pofticioase, având bărbile şi genunchii încleiaţi de suc din arbuştii prin care calcă în timp ce rod iederă, când insula e toată acoperită de rouă; cine vrea să strângă sucul parfumat, trebuie să pieptene bărbile caprelor, după ce soarele împrăştie ceaţa. Se face spirit întreaga Mediterană, bolovani de pe vremea Troiei, cafenele fără vârstă, mirosind a cafea fierbinte, aroma umbrei cu duh de

pământ, piețe unde adie steaguri parfumate şi vine praf de pe măslinii bătuți cu trestia.

Uşurată temporar de povara Calvarului, închipuindu-mi că încă nu mă răscumpărase cu sânge, făceam naveta între păgânismul verde şi crucile de fier de pe rugăciuni. Mă imaginam cu desfătare înainte de Hristos, savuram arome, mă delectam cu gusturi, şi mă gândeam: ce bine-ar fi să le ai pe toate, reunite într-o singură clipă deplină, doldora de zei, peste care să domnească în tăcere Supremul, Singurul, cel al tuturor timpurilor. Babă pitagoreică şi nebună! Mă distram jonglând cu gânduri prea mari, şi le scăpam pe parcurs. Dar ce bine era să fii şi fără spaime, şi fericită la modul păgân, cu câte un zeu în fiecare copac şi o zeiță la orice izvor, cu marea foind de turme divine. Întrezăream prin străpungeri în urmă demultul când întreaga mare era sensibilă la răsăritul unei stele, Sirius sau Canicula, încât planctonul şi peştii erau atraşi la suprafață din străfundurile răscolite, când gâştele se-ndrăgosteau, privighetorile se aşezau pe gura unui copil cu talent, găinile religioase, mergând în cerc, îşi purificau cuibarele cu ouă, iar coțofenele mureau încercând să pronunțe un cuvânt greu grecesc. Din toate se ridica un parfum acum pierdut, în vremea noastră, când negustorii câştigă gras din profanarea mării.

*

Uneori, când mă apuc de ceva, parcă am altceva de făcut, dar nu ştiu ce. Ceva urgent, important, un lucru capital, de care treburile mărunte mă țin întruna departe. Numai că nu ştiu în ce constă munca în care aş fi gata să-mi dau şi sufletul, acțiunea de dragul căreia m-aş da de ceasul morții. În loc de asta, tândălesc, pierzându-mi vremea cu nimicuri. Nimeni nu poate să mă lumineze, iar eu de una singură n-am reuşit să descopăr fapta pe care ar trebui s-o îmbrățişez. Nu-mi văd capul de treburi, şi totuşi mi se pare că lenevesc din punctul de vedere al trudei la care nu

pot s-ajung nici cu gândul. Trag la ham şi totuşi nu fac nimic. Poate că dau în brânci tocmai ca să-mi abat atenţia, robotesc în chip de furnică, dar mă pierd într-o muncă de jos, altceva ar fi trebuit, dar încă n-am aflat ce, şi se face tot mai târziu. Poate ar trebui să dansez? Câteodată aşa mi se pare.

Izvor necontenit, simt cum vin,
siguranţa majestoasă a devenirii mele,
ca şi tremurul nesigur sub plutirea primejdiei,
toate-i sunt deosebit de dulci
fiinţei muritoare şi nemuritoare,
certă este doar venirea însăşi,
dinspre coline şi câmpuri,
spre locul unde poate nici nu mă mai aflu,
materiile vin, sângele curge prin pământ,
cea de mâine vine spre cea de azi
murmurând.

Merg pe urmele zilei. Tălpile ei alunecă lucios pe pietre ori calcă uşor pe gunoaiele străzii. Brusc, în ferestre s-aprind lumini consolatoare. Ferestre mari, geamuri înalte, înguste sau teşite sub ziduri. Într-un calcan uriaş, proaspăt tencuit, o singură fereastră adâncită, arcuită sus, se aprinde: sunt aici! Casele îşi aruncă pe geam interioarele, strada e o serie de spovedanii. În ferestrele Băncii, plutind de la una la alta, un candelabru uriaş de cristal îşi mărturiseşte bogăţia, aprinzând în ochii mei confesori strălucirile ispitei. În strada umedă s-aprind felinarele. Sus, pe acoperiş, un horn negru, uşor înclinat, scoate fum cenuşiu, o dâră abia vizibilă pe cerul nopţii. Încotro?

Alteori, trec pe lângă o biserica îngropată până la brâu, jos fiind mai cald, încă mai sunt trandafiri înfloriţi, iar în geamul ceasornicăriei din colţ, fiecare ceas arată altă oră. Mi-e bine, mi-e rău, mi-e foame, mi-e sete. Cum ar suna să spun: mi-e soare?

Vreau să mă-ntorc în urma cea mai de pe urmă, să mă prind de pământ cu toate rădăcinile, după un drum lung şi-ntortocheat; simt că l-aş putea străbate dacă aş avea timp şi răbdare fără sfârşit. În cel mai rău caz, m-aş opri pe undeva, înțepenită într-un fir sau împotmolită într-un uger speriat, de vită dusă la abator, şi nu aş mai răzbate vreodată din iarba rară şi neagră, păscută ieri pe marginea şoselei. Mă opresc sub meri cu gândul, intru în miezurile dulci, dau peste viermi, viermi de fluturi, o posibilă evadare mai târziu cu aripile lor; apoi aştept să mă scurg prin lemn, pe canale, în pământ, până la ultimele vârfuri, care ating pânzele de ape subterane. Dar nu ajung niciodată până la capăt, seva nu se-ntoarce înapoi.

Drumul în sine, oricât ar dura, e odihnitor. Cu ocoluri lungi, cu opriri neprevăzute, cu piedici biruite, ospețe şi vrăji. „De unde vii?" devine egal cu „Unde te duci?" Cele două capete de drum s-apropie într-un inel.

– Oi fi mâncat vreodată busuioc?

Cum nu eram sigură, am cumpărat un fir şi am mestecat o frunză. Busuiocul e o insulă cu farmece, solemnă în lumină ca o biserică goală.

Spre seară, a început o vijelie uscată. Am împăturit o basma şi m-am legat la ochi, să nu mai văd fulgerele care umflau perdeaua. Camera tresărea trezită din penumbră, scaunele săltau fără zgomot, şi continuam să văd toate astea deşi aveam ochii legați. M-am întors cu spatele la fereastră şi mi-am astupat urechile, dar poziția mi s-a părut laşă. N-ar fi trebuit nici ochii să mi-i leg. Există o anumită demnitate în fața plutonului de execuție. Aerul mirosea a ceea ce se numea odinioară parfumul electric, şi mirosul fulgerelor se îmbina cu iarbă de pe câmpurile din afara oraşului. În unele momente distanțele nu mai contează.

*

Nu credeam că există ticăloşie şi prefăcătorie absolută, păstram o speranţă că poate mă-nşel, că poate mi se pare sau exagerez. A trebuit să treacă multă vreme până să-nţeleg că nu mi se pare, că nu exagerez: ce speram să fie părere e adevărul gol-goluţ. Ceea ce crezi că ţi se pare e-ntotdeauna adevărat. Cine o fi spus asta? Nu ştiu, dar cred că a mai spus-o cineva. N-am în mână nici unul din capetele firelor pe care alţii le trag cu iscusinţă. Uneori, parcă frământ în mâini zăpadă, bulgărele se topeşte, apa-mi curge printre degete, şi mă trezesc fără nimic. Asta-i averea mea.

Prin ziduri curgea ca prin sită frigul. Aerul îl simţeam rece, jilav, când mi-am trecut limba peste buze erau sărate. De la o fereastră la alta, prin uşile zadarnic închise, trecea vântul şi pătrundea, parcă, muget de valuri. Deschizând ochii, m-am văzut livid în televizorul mort, care încerca să-mi fure chipul. Cu capul între umeri, m-am ghemuit, ciulită ca un iepure.

Deodată, o bătaie în geam. Am deschis ochii şi am revăzut în semiîntuneric pereţii palizi, lucrurile ştiute. Afară, se zbăteau crengi, sârmele întărite de frig şuierau ca bicele, un burlan desfăcut se izbea de zid, asurzitor. Mi se păru că aud vuiet de mulţimi în izbelişte, strigăte şi plânsete.

Tremurând, mi-am lipit fruntea de sticlă: un ghemotoc de hârtie se lovea de geam, insistând să intre. Am întredeschis fereastra şi l-am prins, ghemotocul îngheţat se zbătu. L-am strâns în palme, dar hârtia întărită de ger rezista. Deodată, îmi trecu prin minte că putea să cuprindă un mesaj. Era să-l zvârl la gunoi fără să-l citesc! Am întins hârtia, netezind-o cu palma şi dezdoindu-i colţurile, o privii atent, cu de-amănuntul, pe parte şi pe alta, dar n-am descoperit nici un semn care să aducă a literă. Era o hârtie de ambalaj, udă pe margini şi geruită de vânt.

Uitându-mă pe fereastră, am văzut pe faţada unui bloc un geam desenat precis: un pătrat negru, nu mai mare decât cele de pe tabla de şah. În el, întunericul concentrat era mai adânc decât cerul; părea imposibil de străpuns, dimpotrivă, stătea gata să invadeze lumea, dar nu prin revărsare lichidă, ci umflându-se

brusc, expansionist. Era opusul pătratului divin! M-a cuprins ceva rece ca gheața, suind rapid către panică, sudori când calde, când înfrigurate şiroiau, tremuram şi m-am ținut strâns de speteaza scaunului: întunericul pătrat mă atrăgea ca un magnet. Cred că de la geamul acela se aruncase cineva, mai demult, şi îmi trecu prin minte un gând ciudat: nu cumva acela văzuse şi el fereastra mea fără lumină, şi se zvârlise în gol, atras ca şi mine de un pătrat negru? Abia după câteva ore m-a lăsat.

Din trup, în plin soare, noaptea leşină, întunericul pică din om, la douăsprezece ziua, pe timp senin, oricine este o idee mai pur. Dacă un creier încearcă să conceapă la amiază o crimă, rotițele se-nvârt mai greu, curelele se-nțepenesc, toată mecanica scârțâie. La soare, nu poate fi închegat ca lumea un plan ucigaş, pentru aşa ceva trebuie un corp saturat de umbră ca o cârpă grea de apă. Problema era cum să gândesc luminos, cum să nu mă las cotropită de-ntuneric. Trebuia să țin în mine cât mai mult soare.

Dovada e o experiență simplă: se dau două camere, într-una e aprinsă lumina, în cealaltă nu; când se deschide uşa, o limbă de lumină străpunge camera obscură, dar întunericul nu înaintează nici un milimetru în încăperea luminată. Bezna e laşă.

*

Când a fost o pană de curent, am constatat ceva straniu: fără electricitate, se face linişte. Zgomotul care mă-nconjura bâzâind ca un stup când era lumina aprinsă l-am sezisat prin absență. Am scăpărat un chibrit: ştiam că era prin cămară o lumânare. Flacăra lumânării nu făcea zgomot. Liniştea era desăvârşită, ca tăcerea luminilor de ceară din copilărie, când fețele pâlpâiau în jurul sfeşnicelor.

Noaptea, mai rău decât cu pumnii mă lupt cu sufletul împotriva spaimelor reprimate, războindu-mă cu tristețile, cu scârbele de mine şi de tot. Nu jalea, nu sperietura mă vizitează noaptea, ele țin de orele treze, ci oroarea ascunsă adânc, amărăciunea intrată

în fibră, mâhnirea care nu se mai duce. Noaptea mă lupt cu prevestirile, cu presimțirile care se fac vise, ne luăm la trântă, ne tăvălim în așternut. Nu cred că sunt singura, toată omenirea din jurul meu e, de fapt, înfricoșată.

O gânganie năpădită de apa din chiuvetă se ducea în turbioane către canal. N-am întins degetul s-o salvez, cum făceam mai demult. Eu nici cât ea nu sunt. Întunericul e uriaș, de necuprins, și nu știu ce este. Sunt în el și nu-l știu. După ce mă culc și sting lumina, dacă se-ntâmplă să nu pot dormi și mă scol iar, nu mi-e la-ndemână să trec prin cealaltă cameră, deși e goală, mă jenez ca și cum ar fi cineva. Nu mai recunosc lucrurile, par schimbate, cu muchii tăioase, le simt ostile și reci când pun mâna pe ele încercând să mă sprijin. Nu o dată m-am întors îndărăt, cu toate că-mi simțeam gura uscată, renunțam, până la chiuvetă erau prea mulți pași de făcut, prea multe obstacole. Abia spre dimineață adorm adânc, străbătând prin câteva rânduri de vise.

Și despre Oceanul profund se spune
că e doar noapte. Dacă nu sunt lumini în Ocean,
de ce mai au peștii din adâncuri ochi?
Există-n Ocean viermi cu păr lung de cristal.
Dacă nu sunt lumini,
la ce le trebuie viermilor cristalul?
Oceanul e plin de soare! Toate nuanțele aurorei,
ascunse în umbră, munți de lumină
cu vârfuri purpurii, pârtii de culoarea
galbenului copt, muchii violete
ca parfumul de primăvară.
Și în adâncul cel mai adânc, albastrul ceresc.
Întuneric e abia atunci
când nimeni nu se-ntoarce
să-ți aducă un cuvânt pe care nu l-a spus.

Poate că au dreptate toți: vreau prea mult. Risc şi merg mai departe. Cică oricine poate să purifice lumea! Ce amestecate sunt toate: scârbos şi suav, frig şi cald, alb şi negru. Hipnotizat de amestecuri, ce să faci, să râzi sau să plângi? Să gemi ori să lauzi? Te primeneşti mereu: oasele la zece ani, sângele la trei luni, pielea la două săptămâni, dar tu, mereu acelaşi, mănânci, bei, respiri, vorbeşti, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat!

*

Într-o zi, am auzit pe stradă următorul dialog care m-a luminat:
− Nu vă supărați, încotro sunt Telefoanele?
− Oo, s-au mutat de-acolo, tocmai în Banu Manta! De vreo două luni!
− S-au mutat?!
− Da!
Omul a rămas împietrit: el căuta *Palatul* Telefoanelor. Un trecător mi-a aruncat printre dinți o înjurătură. M-am împotmolit în mine şi n-am mai putut merge, m-am oprit în stăvilarele cărnii şi am plâns de sus. „Oama" din mine se simte jignită.

Norii au acoperit soarele, să nu fie nici noapte,
nici zi, nici adevăr, nici minciună.
Poate e ziua nopții azi. Cântă, mica mea tăcere,
fără zi de naştere, fără nume. Firesc sau nefiresc,
cenuşa aşteaptă să redevină flacără.
De s-ar întoarce timpul înapoi, să fiu iar copil,
dar să nu mai intru în odăile umede!
Să spun că durerile nu mă cunosc,
nici moartea nu m-a ghicit!
Vocile miezului de noapte, vaiete,
glasuri neomeneşti. Fumul roşu din restaurante,
vuietul avioanelor în nori.
Apoi, spre Răsărit, cerul s-a făcut greu şi umed,

a apărut lumină sus pe ziduri.
Se deschid ferestrele, înăuntru e întuneric,
totuşi oamenii se văd.

Doamne, ce veche sunt
dacă am văzut şi alt întuneric!
Erau altfel de nopți, dimineți cu alt gust.
Am îmbătrânit cu un veac. Acum,
ceața a umezit acoperişurile,
stelele se joacă gângurind.
Până la apus, e vremea luminii,
nici şarpele nu moare până n-apune soarele.
De ce trebuie să se înnopteze?
Ştiu că mâine va fi iarăşi zi,
totuşi simt şchiopătarea luminii
când se-mpiedică-n noapte.

La geam, o creangă încă vie mângâie pe dinafară
lemnul mort. Totul parcă ar fi pe dinăuntru
ca oasele. Oare trebuie să-mi cer iertare
în genunchi, să-mi spăl sufletul?
Azi m-am trezit legată, cu aşternutul
răsucit în jurul meu ca o funie
Mă plec în fața turlei de biserică şi zic: iartă-mă!
Atunci, lumina se face mare şi orbesc.
Copacul, cu câteva clipe înainte era gol,
şi într-o secundă s-a gătit cu toate frunzele.
Oameni pretutindeni, pe stradă,
pe sălile tribunalelor, în spitale.
Prin trupuri de copii circulă laptele,
plouă adormitor.

În loc să-mi fie amară, mărturisirea se-ndulceşte. Cuvintele simple sunt grele. În schimb, gândul e ca noaptea: ştiu cum

foşnesc boabele de nisip, cum fierbe aerul, cum se mişcă frunzele, dar ştiindu-le nu pot să le dezvălui, asta a fost condiția. Am poveşti care nu se spun, cum mirosul de flori nu se vinde în piețe. Există teama de a spune totul, ca şi cum te-ai înmormânta în cuvinte, şi cei mai mulți, chiar dacă pot s-o facă, amână înmormântarea, de aici imperfecțiunea, voită uneori; am auzit că asta amplifică efectul poetic, trebuie luat în calcul, aşa cum în tehnică este inclus defectul virtual, face parte şi el din construcție ca absență, la fel ca uşile şi ferestrele clădirii. Dar mie îmi plac nucile perfecte. Ce bine ar fi dacă aş reuşi să fac măcar una!

Azi-dimineață, la „Pâine", o mică cerşetoare, bătrână şi gheboşată, desena pe un caiet siluete copilăreşti şi vorbea singură. Parcă eu nu fac la fel? Lângă ea, pe prichiciul ferestrei, un corn muşcat. A nins cu fulgi mari şi moi, iar seara ningea cu lună.

Curajul şi tragedia sunt ascunse sub fardul glumeț al zilei. Totul e făcut din memorie şi uitare. Multă uitare. Aşa că trebuie să ținem minte. Uitarea şi amintirea se îmbrățişează. Uit ce nu trebuie să uit şi țin minte ce nimeni nu reține. Am auzit lucruri teribile, care trebuiau uitate, altele, de alt fel, trebuia să le rețin. Am făcut exact pe dos: am reținut ce trebuia să uit şi am uitat ce mi se spunea să nu pierd. Văd limpede, dar nu pot să spun, e o apăsare pe buze, pe timpane, pe pleoape. Ieşind din casă, am primit luna drept în frunte, ca o lovitură moale.

Mai am multe de spus: acoperişurile lunecoase de ploaie, tramvaiele spre gară, nopțile (parcă nu erau atâtea cețuri !). Brusc, zidul soarelui în față. Ce vină avem că ni s-a promis fericire? Există grădini. Să dormi acolo, sub clima egală, în timp ce noaptea şlefuieşte stele! O pată de lumină trece din apă în iederă, din iederă-n nisip şi din nisip în iarbă. Aerul a adormit peste mâna mea, e ostenit, nu vreau să-l trezesc. Mă gândeşte cineva: uzură.

Dacă nu e marea, e mai mult:
obositoarea ei absență. Cum să nu fie mândră?

Doar e absența mării!
O nebunie stelele deasupra, vântul,
felul cum se îmbină cu zidul roțile mari ale nopții.
Pentru cei care încă nu-l ştiu, trebuie să spun
şi numele Căii Lactee, care se mai numea
şi Calea Robilor. Ştiu, n-are rost,
nu foloseşte nimănui, ca şi nopțile mele treze,
dar trebuie să-l spun pentru cei care nu-l ştiu.
Şi deodată, prin grație, totul se leagă,
ca prin fuga unui cal invizibil.

La televizor, o ştire îngrozitoare: o femeie de 30 de ani şi-a dat foc şi a ars de vie în fața unei primării, sub privirile soțului, ale reporterilor şi al curioşilor. Această execuție publică s-a petrecut dimineața, în vreme ce eu mâncam, dormeam sau mă pregăteam să plec. Nu contează ce a determinat-o, evident e vorba de o nebunie ori de o bravadă, poate nici n-avea de gând să o facă de-adevărat. Important e că nimănui nu i-a trecut prin minte s-o oprească, înainte de a fi prea târziu, iar ea, într-o geacă stropită cu benzină şi cu bricheta gata pregătită, i-a sfidat pe toți, inclusiv moartea. Şi ei stăteau şi se uitau. Indiferența e cumplită.

Şi de-ar fi să vină sfârşitul lumii, în vânzoleala de-atunci vor putea fi văzuți foşti milițieni cu burți proeminente dând târcoale, ca de sărbători sau ca în preajma vizitelor importante, prin marile piețe şi intersecții, gata să oprească, vigilenți, vreun şofer, pe motiv că n-a respectat semnul de circulație ascuns după un copac prăbuşit. Şi previziuni apocaliptice sunt destule: se spune că relativa noțiune de ruşine se va diminua până la dispariție; după masculinizarea femeilor, feminizarea bărbaților, o să apară un reprezentant al categoriei umane fără diferențe evidente de sex: ca la iepuri. Pe de altă parte, simplul fapt că exist îl poate îndreptăți pe cineva de pe stradă să mă spurce cu vorbe, sub stelele banalizate, sub urmele de cizme de pe Lună, sub cerul plin de

maşinării năuce, aici, pe pământul sătul, mocnind de explozii întârziate.

Citesc în ziar că inundațiile din toamna trecută au modificat cursul Tisei la frontiera cu Ucraina, astfel 200 de hectare de pământ au trecut la ucraineni. Guvernul n-are bani pentru consolidarea malului. Şi când te gândeşti că, în cărțile de istorie, unii mor pentru a nu lăsa să se piardă nici o palmă de moşie.

Înainte, aveam în față un zid de netrecut. M-am aşezat lângă zid şi m-am gospodărit acolo, cum cei care vin la oraş să-şi facă un rost rămân uneori la barieră şi îşi ridică o casă de lut, fără să-şi piardă speranța că vor răzbi cândva mai departe. Cu ani în urmă, în decembrie, mi s-a părut că zidul se dărâmă, dar în locul lui s-a ridicat o umbră, şi mai dură. Dar eu venisem cu inima-n palme! Mă păstrasem cât am putut de curată anume pentru ziua aceea! N-am stofă de martir, doar o infinit de lungă răbdare. Venind seara spre casă pe străzile pustii din spatele spitalului, speram că El se va-ndura; strădu̯a se termina odată cu rugăciunea.

Avem onoarea de a fi ultimii oameni? Să fim! Ce să-ți mai spun? Întotdeauna am fost ajutată să uit pentru ce trăiesc: mi se oferea o zi de lucru, tarabele roşii ale pieții, vorbe de învățat pe de rost... Şi totuşi în mine rămânea locul gol al unui lucru sau cuvânt dispărut. Fugeam, mă urcam în tramvaiul plin de sudoare, apucând cu sete mâna întinsă! Voiam cât mai multe drumuri de făcut, cuvinte de ştiut pe dinafară. „Dați-mi o adresă necunoscută, să caut mult, să umblu pe străzi; abia am închis ochii azi-noapte, pentru mine ar fi o salvare!" Şi acum, cearta cuiva vine ca o binefacere când îmi ridic obrazul de pe noaptea albă ca perna. Corvezile mă liniştesc. Ce laşă sunt! Spaima mă face să alerg cât mai aproape de tarabele roşii.

Deasupra zidurilor vor ieşi stelele. Dacă le voi vedea, se va împlini ce vreau. Dacă pâlpâirea asta va dura două secunde, se va împlini ce vreau cu disperare.

Undeva, înafara oraşului, sclipeşte Carul Mic, un miros de lucernă trece prin noapte. Larve de fluturi şi altfel de larve palpită în zbârciturile zidurilor. Azi a fost atâta soare încât n-am mai recunoscut pe nimeni: toți mi se păreau străini, cu fețele îmbujorate de un început de arsură. Deodată, o pasăre neagră s-a desprins de pe streşină, a făcut un ocol pe cer şi m-a privit: ochii mi i-a îmbolnăvit, sângele mi l-a otrăvit. Am alergat în casă, am ferecat uşile şi ferestrele, dar pasărea neagră pătrundea odată cu lumina şi cu şuvițele de aer. Cine va putea s-o gonească şi să-mi aducă într-un strop de apă visele pe care le visează peştii?

Dacă în clipa când visezi sau te rogi ai putea să-ți închipui cum stai, printre alte larve amorțite, fiecare în celula ei din fagurele de beton al blocului şi crezându-se singură, te-ai lăsa păgubaş!

Un strat liniştit de praf acoperă lucrurile; aşa ar arăta totul dacă ar fi lăsat în pace. Numai de nu mi-aş pierde speranța! Ani la rând n-am intrat în biserică, nici la Paşti, ascultam slujba de-afară. Dar în drumul meu era o gură de canal, cu capacul găurit în şase locuri, dispuse în formă de floare. Băieții se jucau: cine calcă pe capacul cu şase găuri are noroc. Întâi am călcat mai mult în joacă, apoi, încetul cu-ncetul, mergând pe-acolo zilnic, nu uitam să pun neapărat piciorul pe găurile norocoase şi mă rugam făcându-mi cruce cu limba-n cerul gurii. Pe urmă, turnându-se asfalt, capacul a fost acoperit; nu mai ştiam precis unde este, totuşi puneam cu aproximație talpa pe el, rugându-mă-n gând.

Aud la Radio că azi se pune piatra de temelie a Catedralei neamului, în piața Unirii; mă duc să văd. Rondul din mijloc era plin de lume şi înconjurat de polițişti. N-am văzut mare lucru, dar băteau clopotele la Patriarhie.

Periferii, copilării. Toate luminile stinse, în schimb, fețele pâlpâie. Simt cum vine dinspre ceilalți o adiere de boală, apoi ne trezim cu toții convalescenți.

Case joase, strâmte, ca hainele rămase mici. Acum plouă, apa bate în geamuri, lunecă pe sticlă. Parcă aş avea fața înecată: văd scarabeii mişunând pe fund, scarabeii mei de bucătărie. O

arhisingurătate, unde se pot face fapte fără răsplată. Ferestrele se ilumineză în seara albastră care îşi numără mugurii.

Pe aceleaşi străzi, noaptea, luminăția lunii. Departe, peste poduri, trec trenurile spre munți nevăzuți. Viața mea nu mai are nici o secundă profană.

Cerul e o şosea, stelele s-au ascuns în iarbă, dar eu am ochi electrici şi le pot vedea: sunt vesele şi fragede ca nişte copii. Copilul se teme de-ntuneric, păstrează-i o lumină mică de veghe, stinge candelabre de cristal şi lustre aurite, dar lasă pentru el o lumină cât de măruntă! Uneori aş vrea să se facă noapte şi în visuri ca să pot dormi.

Într-adevăr: neantul de dincolo de ziduri. Te-nfofoleşti în el şi nu mai auzi, nu mai vezi nimic. Totul e iluzie optică sau auditivă. Mai mult: suntem chiar programați să supraviețuim în sânul unei iluzii.

Cum rămâne cu ura? Eu din părinți n-am cunoscut-o. Trebuie să mă rog de boabele de grâu să-mi facă o mână nouă.

*

Aud despre Kosovo că nu se va mai reface niciodată: regiune definitiv poluată, după bombardamente. Occidentalii îşi anulează excursiile în România în perioada eclipsei de soare: e prea aproape de Kosovo! Noi respirăm, mâncăm şi bem *aici*. Citesc într-o „Istorie" că românii au luat şi ei parte la bătălia cu turcii, pe Câmpia Mierlei.

La ora 14, *întunecarea soarelui* a atins faza maximă, dar n-a fost întuneric total, ci crepuscul. Mi-am înfipt mâinile într-un ghiveci cu pământ, răsădind iute două cepe de crin. Eclipsa mi se părea ca o noapte de Înviere, când totul se poate înnoi: o şansă oferită de Dumnezeu. Din păcate, un strat subțire de nori a acoperit soarele cenuşiu şi n-am putut să văd umbrele munților de pe lună dansând pe fațada blocului vecin, peste ghivecele şi rufele din balcoanele de peste drum. Am privit soarele printr-o bucată

de staniol. Nici ciorile, nici țânțarii nu s-au lăsat păcăliți: ele nu și-au întrerupt traiul diurn de pe câmpuri, nici ei siesta din timpul zilei. Pe peluza din fața Teatrului, multă lume strânsă, cu ochii-n soare; câțiva și pe strada noastră, uitându-se la cer prin ochelari de carnaval. Șantierul de alături nu lucrează azi, macaraua stă calmă. Funcționarele de la CEC au scos în stradă o bancă și beau cafea. În clipa *totalității*, mi s-a zburlit părul pe mine și am amețit puțin; de la un balcon al Intercontinentalului, au plutit în jos nori de fluturași, am crezut că anunțau concertul Pavarotti, dar am aflat pe urmă că unul se urcase pe Inter și amenința că se aruncă *dacă nu-i dă fiecare om o mie de lei*... Unii au zis că eclipsa a durat prea puțin.

Ieri, scenă Hieronymus Bosch în piață: îmi sprijin sacoșa de tarabă ca să-mi toarne precupețul castraveții, când o ridic, dau jos din greșeală un morcov; la stânga mea, o voce iritată îmi atrage atenția asupra celor întâmplate cu morcovul, mă întorc și văd un bărbat între două vârste, cu fața foarte roșie și ochelari. Mă ceartă:

– Ce vă uitați așa ? Omul a muncit pentru morcov!

În voce simțeam un crescendo amenințător. Coborând ochii, am văzut că omul certăreț n-avea mâini, își ținea sacoșa agățată de unul din cioturi. M-am aplecat și am luat morcovul de jos: era foarte fraged, de dimensiunea unui deget.

În cartea pe care n-o voi citi niciodată bântuie vântul, arde soarele, viscolește din foile ei. E doar o carte, nimic altceva. Răsare luna în cartea necitită, îngheață pădurile, de-acolo vin parfumuri, frunze și friguri. E o carte cutremurată. Crește odată cu distanța, acum ocupă tot nordul.

Ceea ce vezi tu nu-i marea
pentru care s-a plătit cu lacrimi,
nu-i marea pentru care s-au vărsat râurile,
e doar o apă oarecare.

De fapt, marea e o scândură de tei,
merg pe ea albine cenuşii.
Tu vezi marea în alte limbi,
eu am în limba mea istorii pline de mare.
În alte limbi, tocmai adâncimea se pierde,
există ape bune şi moi, dar nu poți să te scalzi,
există păduri, dar nu te poți rătăci.
Există parcuri, dar umbra li s-a pierdut.
Simți răcoarea râului care şi-a pierdut adâncul,
tremurul pădurii unde nu se poate pătrunde?
O dimensiune s-a pierdut, aceea
care oferea adăpost, în noapte, în pace, în linişte,
fără zgomot, fără sunet, fără cuvânt.
Nisipul parcă adus de vânt dinspre plajă
se cerne pe terasă într-o răpăială uscată.
Un clopot transpiră încet un ecou.
Aud vorbe, dar nu le disting,
şi nici nu vreau să înțeleg ce se spune,
îmi ajunge murmurul lipsit de înțeles,
îmi ajunge faptul că aici se vorbeşte.
Grădinile mării, un murmur
ca o mărturisire comună,
cuvinte cu pânzele strânse.

A nu vorbi, ce veşnică amenințare
la adresa dimineților...
Ce teamă adâncă pătrunde în ferestre,
auzindu-ți tăcerea,
tremură carnea pe arbori.
Tăcere, tăcere şi iarăşi tăcere.
Cuvintele trebuie făcute
să semene cât mai bine a linişte.
O linişte care înspăimântă.
Aici şi acum, pe lângă ferestrele mari,

trece tăcerea.

Aerul arde în jurul ei, garoafa se ofileşte. Alături, una mai tânără: mugurele florii sărută ceva în aer, ultima ei răsuflare e parfumul. Rămân ciudate şi fragede cranii. Tot mai palizi, tot mai cenuşii, încercăm să vorbim despre toate într-un susur indiferent, pentru că suntem cei care au rămas. Ora înverzeşte în jur într-o fulgerare de pace. Să înțelegi că e un joc, dar să-l joci ca şi cum pământul de el ar depinde. Am simțit asta mai demult, când o bătrână în rochie neagră stătea sub avalanşa bisericii.

Cea dintâi, cea mai vitală faptă creştinească este să-l ierți pe celălalt că există. Uneori, pe stradă eşti privit cu ură, îmbrâncit, numai pentru că eşti acolo ori pentru că eşti într-un anumit fel. Şi astea sunt un fel de asasinate. Să ne iertăm unii pe alții pentru că existăm!

Ştiu de ce se uită unii la mine aşa: ei simt că pe dinăuntru sunt neagră! Fereastra apropiată de streşina udă, ceața, pasărea murdară, copacii fierbând la geam pe-o parte şi pe alta. Ar trebui să mă nemulțumesc de ceva, dar nimic nu e strivit la vedere, doar un sânge incolor pătează mâinile.

Scrisul a alunecat din pagini pe frunze.
Aerul se umple de trupuri rătăcitoare,
trandafirul îmi aduce aminte toate buzele
pe care le-am cunoscut. Cum să mă apăr?
Începe noaptea, călătorie vândută. Corăbii,
cât mai departe de mare:
locul lor e în păduri şi în amurg..
Nouri de marmură. Plecăm. Zidul alunecă.
Am pornit, ferestrele merg, iarba se duce.
Cu coatele sprijinite de masă,
cu mâna pe carte, plutesc.
Trebuie să fac un semn de adio.
Marea plină de păduri, de fotolii şi ancore.

Marea grea de faruri şi tablouri marine.
E ca o pedeapsă: cineva
mi-a dat o mare să nu o pot duce !
Sub lună, culoarea ei s-a închis ca o scoică.

Seara, ca o surpriză, luna albastră umple geamurile dosnice, înfăptuind după mintea ei o anumită dreptate. Pustiul umple odăile cu ce va fi sau cu ce a premers. E un gol saturat. Luna-şi desfăşoară pe jos coalele albe.

Scriu. Te pomeneşti că tocmai însemnările astea, lăturalnice, neglijente, vor alcătui o carte. Ar fi culmea! O carte în care să lucească "sabia" unei încordări neîncetate.

*

Într-un vis acum câteva nopți, am găsit însfârşit drumul prin labirint, dar ajunsă în fața clădirii căutate mi-am dat seam că nu aveam cheia. Totuşi, e un progres. M-am trezit mai liniştită. Merg înainte pe drumul meu.

De unde au ieşit elevii aceia micuți din visul recent? Erau de-a treia sau de-a patra şi mi-au furat din geantă paşaportul ca să plece la Paris! Parcă vorbeau în altă limbă, deşi ciripeau între ei româneşte. „O să vă mănânce şcoala de corecție! Unde-i paşaportul?" „E-acasă la mama!"

Unde sunt locurile din vis? Eram într-un oraş vag cunoscut, noaptea. Formez un număr la-ntâmplare de la un telefon public şi cer să vorbesc cu tata, care-i mort de mult. Nu-i acasă, mi se răspunde, se-ntoarce diseară. Pot să-l caut mai târziu? Dar cine sunteți ? O cunoştință... Trece un timp, vreau să sun din nou, dar nu-mi mai amintesc din număr decât două cifre. Încerc de la telefonul mobil al cuiva o combinație, dar nu nimeresc. În culmea disperării, ies afară din clădire şi constat că sunt foarte departe de casă, în cealaltă parte a oraşului, şi nu ştiu drumul. Din nou labirintul.

La cumpărături, în piață. O precupeață vinde cratițe și oale, văd scris pe una „fripteoză”; întreb ce înseamnă, ea îmi explică: se cheamă așa de la „friptură”. Într-un magazin de țesături, vânzătoarea mă întreabă cu glas unsuros: Doriți niște „pluși” ? Zăpăcită de întrebare, zic: Nu știu ce sunt ăia... Ea îmi arată cu mâna baloturile de pluș. Și eu care credeam că e pluralul de la „plus”.

O zi frumoasă. Deodată, strada cotește, lumina se lovește de nori, sună și se întoarce. Pe bănci, la soare, bătrânii ascultă cu ochii închiși murmurul din aer. Pisicile își caută unghere calde. Bate lumina în fereastra deschisă. Pentru atâția nu se întâmplă nimic: trăiesc pur și simplu, mor pur și simplu. Cum aleargă soarele de la o turlă la alta, de la un zid la altul! Acum e bine să-ți oprești respirația ascultând. În piața unde tramvaiele întorc și ocolesc biserica, există un loc rotund unde se poate gândi timp de câteva clipe. Acum văd pe fereastră că au înflorit copacii. În Cișmigiu, porumbei vineți se foiau pe iarbă, și undeva în spatele meu cânta fanfara Aviației Române.

Oamenii se poartă ca și cum am fi veșnici. Nu mă pot ruga, orice rugăciune se pulverizează. Și totuși ce este în sufletul meu nu se poate numi decât bucurie: sunt roditoare, pot să prefac totul în bucurie, până și mizeria. Triști fiind, oamenii se bucură, morți sau încă nenăscuți, plini de dureri sau bolnavi, se bucură, știind că, altfel, ar trebui să aștepte la nesfârșit.

Acoperișurile strălucesc pe o parte. Ploaia îmi ține loc de plâns. Din cauza ploii e aproape întuneric, s-au aprins luminile în încăperi; am să mă apropii și eu de o lumină. Merg pe străzi și mă gândesc la bucurie, cineva se uită pe fereastră și mă vede trecând: eu sunt o întâmplare pentru privirile lui, el - o întâmplare pentru privirile mele. Aerul a adormit peste mâna mea, e ostenit, nu vreau să-l trezesc.

Confesiunea mea nu e primită, se-ntoarce ca o minge respinsă. Mă sprijin de lumina care s-a aprins într-o fereastră, fără să știe

de mine. E-ntuneric din cauza lucrurilor pe care lumea nu le bagă-n seamă. Cuvinte fără acoperire, cuvinte goale, nu le-am văzut trupurile niciodată. Copil, ştiam multe cuvinte ale căror trupuri nu le văzusem. Vorbele tremură de frig şi de spaimă că nu-şi vor găsi corpuri. Dar trebuia să fiu în stare să cred *atunci* tot ce nu era decât cuvânt! Unele vorbe aveau forma unui careu de lumină sau a unei pete de var, nu se legau de nimic din restul lucrurilor de pe lume. Trebuia să fi crezut mai înainte, acum degeaba.

Doamne, am pesemne prea multe rugăciuni.
Dă-mi primul cuvânt, cel mai greu dintre toate !
O frunză copleşitoare a căzut pe umărul
unui bărbat năruindu-l. Nu pot vorbi,
cuvintele s-au îndepărtat prea mult unul de altul.
Cu gesturi potolite, îmi adun sufletul pe piept
să-l respir. Sunt făcută din daruri şi prădăciuni.
Înghit doctoria şi ea aleargă prin mine
ca o căprioară!

În grădina galbenă, nici o frunză nu se-ndura
să se lepede de cer. O bătrână
într-un fotoliu de nuiele citea cu degetele o carte.
Deodată, am simţit că mă privea
cu ochiul din frunte. Cu greu m-a lăsat în grădină,
spunând că poarta nu se deschide,
dar zăvorul a mers surprinzător de uşor.
Acolo, nu era floare să nu mă cunoască.
Vântul mirosea a hale marine.

Se respiră mai greu decât de obicei,
să despicăm merele, să sorbim aer proaspăt,
să spargem fiolele cu aer de mai!
Pâinea e departe, vinul e departe şi el,

sarea e în lacuri care nu mai ştiu de ea,
vinul e în struguri,
buzele pe unde mai sunt?

Îmi rezăm privirea de fereastra vecină care arde până târziu, anume. Oare de ce stă aprinsă? Cineva grav bolnav care trebuie vegheat ori un copil cu teamă de întuneric? În momentul când s-aprinde, ridic ochii şi mi se pare că mă salută. Durerea celui care suferă acolo sau spaima copilului chinuit de vise arde în lumina de la geam şi îmi serveşte drept sprijin în noapte, îmi ţine loc de restul lumii, de munţi, de mare, de toţi cei care nu mă cunosc şi de cei care m-au uitat.

Apoi, zi însorită. (De necrezut era copacul acela plin de păsări, în plin soare. De parcă l-ar fi plouat pe dinăuntru, în vreme ce afară seceta foşnea!) Ţigăncile vând flori, lumea le cumpără cu mâini asudate. Morţii ascultă armonica de după gardul cimitirului. Să mă urc în tramvaiul care tocmai pleacă, pe lângă săpătura mirosind a răcoare de pământ.

La chioşcul de lactate din colţ, sunt două vânzătoare, care apar pe rând, ca figurinele dintr-un orologiu nemţesc: una e oxigenată, cealaltă negricioasă, nu întotdeauna în acord cu vremea; azi, de pildă, era soare, dar la fereastra chioşcului am văzut-o pe cea mohorâtă. Am întrebat-o care-i cea mai bună îngheţată, mi-a răspuns: Eu o prefer pe asta! Şi mi-a întins un pachetel roz, în care nu ştiam ce era.

E o lume unde uşile nu se deschid când baţi. Totuşi, la geamul de sus apare un copil să vadă cine-i. Stau şi mă uit la el, mărită de fâlfâirea hainelor şi de vâlva părului. Un zid îşi alăptează umbra.

Cum se face că îţi dai seama că eşti viu? Din ce adânc de dincolo vine asta? Nu cumva e dovada că în esenţa ta eşti nemuritor? Pentru că, altfel, s-ar putea întâmpla să mori fără să-ţi dai seama, aşa cum te fură somnul.

A fost cineva la mine, şi-a uitat mănuşile. Se face tot mai întuneric. Nu se întoarce. Nedormite, oglinzile mă dezbină de

trup. Nu ştiu, plouă afară sau plouă în gând. Vine de-afară, cu ploaie pe ea, tăcerea.

*

Plouă cald, ca de primăvară, trandafirul bătrân şi sălbatic dă frunze înnebunind de apă. Apoi, ploaia caldă îngheaţă încă din aer, stropii încetinesc şi începe să ningă. Prima ninsoare. Am avut, la căderea ei, senzaţia că mă trezesc dintr-un somn lung, că revin în propriul meu sine. Oare cum face zăpada de reuşeşte să ne aducă acasă? În hol la intrare, culcată pe gresie, creşetoarea care dormea de obicei peste drum, pe gardul muzeului, ca un „gisant".

Ninge peste brazii tineri tăiaţi. Ninge peste brazii culcaţi în noroi. Să se facă doar ferestre lungi până-n podele, ca şi cum iarna ar fi toridă! Frigul să nu intre în obiceiurile noastre! Femeile să poarte rochii subţiri, lungi, să pară descumpănite, mirate de frig şi ninsoare, simbolic înfrigurate. Să arătăm ca şi cum n-am avea obişnuinţa zăpezii şi ninsorile ne-ar surprinde. Se luminează pe zidul vecin o fereastră, ca să am de ce să mi se prindă ochii.

Întotdeauna e cineva în cer, pe pământ sau în ape, în trenuri, în coşmare, în navele care se scufundă. Şi chiar în singurătate. De-aseară viscoleşte. Ninge fără început şi fără sfârşit, iar vorbele sunt acre ca mătasea. Eşti tânăr! Dar ai grijă! Nu ştiu cum poţi fi atât de sigur că nu te pierzi, ai strâns beciuri de sânge, aisberguri de viaţă? Vine o vreme de osteneală, o vreme sfârşită, în care se-ntâmplă lucruri grave şi foarte concrete. Aş vrea să nu-mi pese, să trăiesc şi-atât, lucrurile să fie doar ce sunt, nimic mai mult. Pentru o zi, numai pentru o zi, albul să fie alb şi floarea floare. Cine s-a rotit pe la spatele lucrurilor dându-le reliefuri triste? Să se termine cu astea, să-mi pun capul pe pernă şi să dorm.

Chipuri urâte dar blânde, bătrâni pleşuvi, copii cu feţe slabe, bărbaţi osteniţi, parcă mirându-se de lume. Dar noaptea trezeşte

în ziduri instinctul matern. O fereastră luminată: înăuntru familia s-aşează la masă. Tremurând mă uit la ei cum zâmbesc.

Nu ştiu cine e soarele. Dacă ar fi cine cred eu ar fi prea frumos. Esența unei sume de mulțimi? În lumină se vede energia morților, o pânză de roiuri. Var, calcar, cărămidă, ciment, lut ars, nisip. Nici un strop de apă, doar foşnetul aerului fierbinte. Ceva lânced şi dulce îmi urcă în gât, dulceața bolnavă a primăverii. Pe-ntuneric îmi miroase a flori de câmp. E târziu. La o fereastră vecină tremură perdeaua subțire, cineva scutură o cârpă, nimerind ritmul inimii mele.

Trecutul: pereții, hainele, bătrânii, şalurile, pianul, perdelele, tabloul în cărbune, trandafirul neînflorit, cu floarea prezisă în imprimeuri. Atunci, ploua torențial în zile de sărbătoare şi oamenii stăteau pe marginea ploii, văzuți ca-ntr-o orbire, auziți ca într-o surzenie. Pasărea mişca patru aripi, pietrele se înfăşurau în simplitate. Dealul cu biserici, lumina din ochi ca un roi de furnici. Poate că totul ar fi fost perfect, dacă nu era copilul acela din vecini, puțin la minte, şi sângele lui prelins pe brațul cenuşiu.

Pe ultima terasă întinde cineva pânze ude, pământul e despicat de prove de piatră, casa e o fregată, în întâmpinarea mării. Din havuz cad ape lungi acoperind piatra. Trei haimanale stau pe bancă şi se uită la moşnegi oftând: or mai ajunge ei la vârsta asta? Renunț, regret, fug, mă strecor prin forfota amiezii. Deschid uşa, intru uitându-mă în urmă, după ceva să mă rețină în ultima clipă.

Blândețea luminii a venit lângă mine şi mi-a şoptit:
„şi pe cei prea-iubiți,
parcă te temi uneori să-i numeşti,
ai să te pustieşti de unde va fi mai bine,
ajunsă dincolo de toate, într-o zi de lucru
fără sfârşit, cu palmele sparte”.
De jur-împrejur, streşinile erau grele
de apa ca laptele.

Înfing în fructe un vârf de cuțit, eliberând aer proaspăt. Fructe pe masă, simt că mă înăbuș, despică-le să iasă aer! Sparge cireşele să curgă aer de mai, striveşte afine pentru un fir de cer pădureț, taie dovleacul să suie din el boare de toamnă! Despică fructele, simt că mă-năbuş. Vor rămâne umilite, rezervoare sparte.

Hai să-ntindem mese, să petrecem şi noi! Dar ce să prăznuim? Cerul e blând cenuşiu, trec păsări şi, culmea, încep să bată şi clopotele. Ochii mei felicită tot ce există, abia când dau pe stradă de un câine cu spinarea frântă încep să văd cu-adevărat. Cinismul cuțitului mă sperie: cioplire, şlefuire, despicare, forjare, mulare, tăiere, aşchiere: industrie. Când nu mai foloseşti la nimic, eşti gonit, şi chemat înapoi când e nevoie. Sunt aici ca să te păzesc: înger de lemn sălbatic, stau lângă tine ca un gard viu, apoi, pătrund într-o industrie şoptită, ca lemnul desfăcut în scânduri.

Propun să nu se mai vorbească despre iubire şi să nu mai existe nimic fără iubire. Să nu se mai vorbească despre dreptate, dar toate faptele să o cuprindă. Foame inversă: să te rogi de pomi, dar nu să-ți dea poame, ci să se-nfrupte din tine, fruct cărnos.

E o duminică a pământului, s-au domolit râpile,
piatra cade descriind un curcubeu.
Povârnişurile fumului, pantele vântului. Nu vezi?
Din vorbă-n vorbă, devenim visuri.
Abia mai atingem pământ.
Uite marea pentru care au plâns toate râurile.
Pe mare, casele plutesc fragile, la țărm
nici o clipă liniştită.
Tot ce există trebuie pus pe mare,
biserici, palate, cetăți,
fiecare să-şi ia pe umeri casa, curtea,
petecul de pădure, să le ducem la țărm
pentru a fi încercate.

*

Ai mei m-au învățat să mă feresc de vorbe mari, de gesturi nemăsurate, dar aş avea totuşi nevoie de cuvinte ca pânzele umflate de vânt. Lumina zgârcită şi răbdătoare se aşterne posesivă asupra oricui, trebuie să fii prea ticălos ca să nu se presare pe tine ca sarea. Fii fericit când lumina te-acoperă, cum învelește orice, şi mai fericit când te-adoarme soarele înnegrindu-te, ca şi cum e nevoie să fii adormit, să nu vezi cum se face.

Cine-i atât de limpede încât să nu se teamă?
Limpede, din părinți limpezi, să nască fii limpezi,
în deplin acord cu ce-l înconjoară,
să fie armonic şi în armonie,
ca într-o pânză luminoasă!
Nu mă pot odihni în casa mea şi în sălaşul meu,
lupul cu lupoaica, ursul cu ursoaica,
zmeul cu zmeoaica, uşa am încuiat,
pe fereastră au intrat, în gură m-au apucat,
oasele mi le-au zdrobit, sângele mi l-au sorbit.
Nu vă ştiu ospăta, nici odihni,
duceți-vă peste prăpăstii şi munți.
Mă uit în oglindă, văd pământ.
Ciută mohorâtă, vâlvă de fum,
pleacă din spinarea mea,
du-te unde-ți este cina.

Am să-ți spun acum de ce fel de grație am profitat, nu la îndemâna oricui. Am profitat de grația de a lua asupra mea rana care plutea în aer. Îi ieşeam înainte, o rugam să m-acopere. Nimic mai cumplit ca o mamă căreia nu-i reuşeşte vicleşugul şi stă teafără lângă copilul bolnav.

M-am trezit cu gura amară, gândurile îmi sporiseră trupul, îngrăşându-mă. Sleindu-se, aburii mei desfigurează fereastra. Lumina a şters timpul de pe ceasuri. Deodată, lângă chioşcul de ziare, un luciu m-a orbit de tot. În baltă, am văzut o scrisoare necitită. Ce rămâne la urmă ar trebui să fie lumina, când vântul sfarmă legile mării, dar totul mi se pare acum un cuvânt copilăreşte greşit.

Plouase toată noaptea dinspre Paşti, înviase pământul, ni se-nfundau picioarele, lutul o pornea în sus pe haine, mirosea a casă nouă sau a loc unde nu-i nici o casă. Altă ploaie întârzia departe. Animalele tremurătoare stăteau cu struguri de vorbe în gât. Cine ar mânca un miel vorbitor, cine ar înjunghia viţelul care cuvântă? La colţul străzii, un pâlc de miei înfricoşaţi, un cuţit îi păzea. Pe urmă, gura deschisă a unuia, rotunjită ca pentru strigarea primei vocale. Carnea lui nerostită era dulce.

Mingea galbenă uitată afară s-a scofâlcit şi a prins rădăcini. Cuvintele din gât urcă-n cerul gurii ca zorii de iarnă. Pe acoperişuri, lumină neprimenită, zăpada ca o ştersătură. Ninge pretutindeni, ninge şi şterge fără s-aleagă. Citeşte repede!

Înainte de a adormi, gura mea era plină de cuvinte,
soarele umbla prin curte arzând.
M-am trezit seara cu gura amară şi goală.
Ce am făcut cu toate cuvintele
atârnate-n cerul gurii? Pe geamul prăvăliei,
literele scrise pe dinafară se văd de-a-ndoaselea,
sălbăticite. Oraşul îşi târâie trena de închisori.
Cel neoglindit începe să uite că există,
tăcerea îi schimbă pe oameni
în animale tremurătoare, în câini şi miei
care tremură cu vorbele-n gât. Cuvintele picură
prin limbi şi îngheaţă în vârf ca ţurţurii.
Un zgomot singur în ploaie, case adormite.

*

În cimitir, singurul loc cu iarbă, un om dormea deasupra, întins sub prun. Acolo, pietrele învață să fie obrazuri, dacă ai puțină răbdare, se fac mâini şi zâmbete. Acasă, în balcon, cărți prietene, rădăcini de morcov, doi bulbi de floare, cartofi cu chip de om. Pun mâna pe zid, orașul tremură.

De la Cel-De-Pe-Margini ne vin sfiala şi somnul. Îmi încălzesc mâna la piept ca pe un copil. Închid ochii şi văd peste nisipuri greața nesfârşită a mării: extrădează înecații din noaptea trecută, toți întorşi cu spatele, pierduți în gânduri. Mingea murdară a apei s-aude-n rostogol pe străzi, apoi, marea imaginară, părerile mării. Amintirile.

Cerul gurii mele e numai o rană. Cine să mă mai recunoască? Amintirea e inversul mării. Uite amprenta mâinii mele pe zid, să nu mă uiți, să nu mă uit cu totul.

Astăzi n-am respirat decât aerul din fructe plesnite. Masa e plină de ardei despicați, un bostan tăiat în două umezeşte lumina, în nucă mai e o gură de aer amar, încolo am deschis toate rezervoarele. Respiră, am dat drumul aerului dulce pe care-l țineau fructele, la nevoie zdrobeşte şi nuca! Fructele tăiate se zbârcesc, dar toată casa miroase a aer.

Poate ar fi mai bine să nu pot vorbi în graiul care are nume pentru întuneric. Ține-mă de vorbă în celălalt grai, mai uşor, pe care-l înțelege şi câinele. Ține-mă de vorbă în el, altfel cine ştie ce voi începe să spun! Nici trecutul, nici prezentul, nici viitorul: celălalt timp, nedefinitul. Dacă nu ştiu, e moarte albă, un fel de ninsoare liniştită, dacă ştiu, sufăr de ce văd şi aud. Sigur, prefer ninsoarea, când totul se termină în linişte. Iartă-mă că sunt doar atât! Aştepți prea mult de la mine. Mai curând vrei să m-auzi vorbind, decât să vezi cum tac, tăcerea poate să-nsemne orice, până şi Focul Sfântului Elm pe catarg.

Ieri am trecut pe lângă biserica pe jumătate îngropată: parcă mergeam îngropându-mă şi eu în pământul ud. Mi-e bine. Ziduri înnegrite, frunze în crăpăturile asfaltului. Cer dens, cenuşiu. O aşteptare, de parcă se-amână ceva. Cum aş putea să visez altceva decât pacea, repovestirea poveştii? Ninsoarea şterge totul, ne şterge şi pe noi, va trebui să ne desenăm din nou, profil tremurător sau o foarte dreaptă statură, după caz. Abia se mai zăresc pete tulburi, în schimb alte lucruri, mai umile, strălucesc pe ecranul zăpezii: o coajă de ceapă e ceva de preț.

O greşeală nu-i nevoie s-o faci, e destul s-o gândeşti, şi atunci nimeni nu te poate ierta sau pedepsi. În Nordul de gheață se strâng albii judecători. Nu mai e soare, doar razele care s-au depus în sarea fierbinte a mării. S-a oprit curgerea spre mare a râurilor, gheața le-a stăvilit. Soarele s-a ascuns sub o mască de nori. Am răsturnat regi, dar trebuie să ne supunem iernii.

Ninge în stele, frigul e până-n pământ, soarele e o lampă rece în zare. Totul e să ştii să vorbeşti, dar eu nu ştiu, să ştii ce să spui, dar eu nu știu.

Un vecin m-a ținut la nesfârşit în fața uşii povestind despre necazuri şi probleme. De aproape nouăzeci de ani, bolnav de toate, după ce mi-a spus în detaliu ce-l durea şi faptul că o anumită afecțiune putea să-l ucidă în orice moment, a zis:

– Da' ştiți ce mă-ngrijorează cel mai tare? Încălzirea globală! Vă dați seama ce ar însemna să se topească ghețarii?

Într-o noapte am avut un vis lucid. Eram într-o sală mare, în semi-întuneric, şi urma să ruleze un film. În timp ce aşteptam, a apărut la spatele meu o comisie şi mi-a comunicat rece că semnasem jurământul. Ce jurământ? Că voi vedea filmul până la capăt. Am protestat: „N-am semnat nici un jurământ! Să semnez un jurământ pentru un film?" Ei erau inflexibili, iar lumea din sală tăcea în penumbră, cu fețele întoarse spre mine, pete albe. Am strigat: „De-asta a fost posibil tot ce-a fost, pentru că nimeni nu spune nimic, nu protestează nimeni! Cu capu-ntre urechi şi fruntea-n pământ!" Voiam să mă ridic să plec din sală, dar mă

temeam. Ceilalți spectatori, jurați ca și mine, tăceau mai departe. Totul era un film pe întuneric, pe ecran juca o lumină falsă, nu viață ci simulacrul ei, iar eu trebuia să stau să-l văd până la capăt.

Viața din somn e mai vie decât viața din zi, acolo s-au mutat întâmplările, naşterile, iubirile, încet-încet totul s-a mutat în vis, aşa cum toamna ne strângem de pe-afară. Cenuşiu ca o zi de demult, de parcă memoria n-ar păstra decât fotografii alb-negru, visul e viață. În vis nu moare nimeni niciodată, acolo toți suntem vii şi totul e adevărat. Stupoarea e starea normală a vieții zilnice, ca şi cum nu ți-ai fi revenit după lovitură: nu vezi ce trebuie să vezi, nu auzi ce trebuie, eşti surd la zgomotul oceanului şi la foşnetul cerului. Aşa sunt eu acum, şi nu mi-e rău, dimpotrivă. Toate greşelile mele şi ale celor din veacuri sunt aici, colcăie, mişună, şi încă nu e marea eroare, multe sunt iertate, de pe-acum prefăcute în murmure. N-am avut viață ci vremuri, am trăit ce mi s-a dat. Eu sunt femeia care a văzut întunericul! Nu mai râdeți de ochii mei extaziați. Îndrăzneala mea e ca a copiilor timizi care-şi iau inima-n dinți să spună ce-i doare.

*

Toate cele întâmplate demult sunt sedimentate undeva, dar au rămas proaspete. Numai o bucurie mai mare ar putea să le anuleze pe cele de ieri, să reducă la zero orele acelea, nu multe, în care trăisem deplin. Într-un fel, se poate spune că o mare fericire târzie m-ar face să sufăr, zilele bucuroase din trecut s-ar posomorî, iar binele de-atunci ar părea azi ridicol de mărunt. Să nu mă ruşinez de fericirile de odinioară. Să nu să spun:

– Sunt mai înțeleaptă, ştiu mai mult, nu m-ar mai încânta liliacul înflorit, nici stelele devalorizate!

Tinerețea mea nu merită aşa ceva. Cu toate rătăcirile şi întâmplările, cu momentele feroce, cu prostiile şi laşitățile, nu merită totuşi să dispară ori să ajungă de râs. Am avut şi eu zile

când iradiam lumină, fără frică de ridicol, fără să-mi pese ce va zice înțelepciunea de mai târziu.

Tot ce avem e în urmă, depus ca ninsorile în Ilulissat, acolo durează tot ce-a fost, zăpezi din vremea lui Isus, mirosul livezilor de portocali din Calabria de pe timpul războaielor dintre Crotone şi Sybaris, poate şi răsuflarea sublimată a maestrului fugărit de gloată cu pietre; se spune că în marginea unui ogor cu fasole (deşi regulile lui interziceau fasolea la mesele discipolilor), s-a oprit să n-o strivească, şi a murit lapidat. Nu ştiu dacă e şi ceva din viața mea depus acolo, dar important e gândul că gheţarul există, mai puternic decât toate armele şi decât timpurile păstrate. Când tai drumul îndărăt, prin cârdurile celor duşi de val, în zare mă aşteaptă copilăria, şi apoi neantul tânăr, nenăscut. Văzute dinspre sfârşitul sinistru lărgit peste lume, războaiele se sting într-un murmur de zvonuri, în comploturi mărunte: cineva i-a dat o palmă cuiva sau i-a furat femeia, o împuşcătură a răsunat într-o piață. Vuietul groaznic scade înghițit de zgomotul vieții, aşa cum poți să bei de tot un fluviu dacă pui gura la izvor.

Aici intervine gheţarul:
trăiți, vedeți-vă de viața voastră,
de mese şi petreceri, de baluri şi dragoste,
de necazuri şi griji. Eu sunt aici şi durez,
totul e depus în mine şi nu se va pierde niciodată.
Veți putea regăsi până şi funinginea
scuipată pe coşurile fabricilor,
la începutul acestei ere lucrătoare,
toate vor fi îmblânzite, pentru că s-au sfârşit,
mai puțin periculoase, vor fi iertate puțin.
Blândă va fi şi cenuşa din fumul copacilor
loviți de fulger în timpul furtunilor de vară,
alunecând în trâmbe negre pe fluviu,
iertați vor fi şi revoluționarii din temnițele imperiale,

care auzeau din zvonuri de celulă
cum ardeau pădurile...

În ce fel ne vom depune noi în aisberg, ce culoare, ce grosime de strat va avea vremea noastră? Nisipuri roşii pe zăpadă? Ori nu se va depune nimic, totul se va scutura pe drum, ca şi cum n-ar fi fost?

*

Dumnezeu i-a dat fiecăruia o doză de libertate. Libertatea lucrurilor se cheamă inerţie. La un moment dat, când viteza e maximă, dacă-s oprite toate motoarele, nava continuă să înainteze, de la sine, superb, dar înfricoşător.

Feminitatea mării e cosmic guvernată de fazele Lunii: maree de apă vie la luna nouă şi la luna plină, maree de apă moartă la fiecare pătrar. Totul, în privinţa asta, pare legiuit: de vreme ce se află sub porunca astrală, ai spune că nimic nu poate să-i tulbure ritmul, şi totuşi, uneori, mareele îi întârzie mării două până la cinci zile, apa îndrăzneşte să se opună forţei de atracţie a Lunii. Apoi, marea varsă pe ţărm mormolocii şi icrele, lăsând o băltoacă-n nisip, la adăpost de curenţi şi de valuri. Soarele o-ncălzeşte, din când când o tulbură picioarele celor care trec pe plajă, în curând, prin baltă vor săgeta cârduri de peşti minusculi, şi marea va veni să-i recupereze la prima revărsare mai largă.

Libertate este şi rezistenţa mării împotriva provei care o sfâşie. În mare nu se poate străbate cu viteze uriaşe, spre deosebire de aerul care a cedat uşor, apa continuă să se opună, şi e odihnitor să vezi vapoarele alunecând cu încetineală de regi pe linia bombată a zării. În jur de douăzeci de noduri era viteza de acum un secol, nu mult diferită este şi azi. Deşi aerul s-a lăsat mai lesne siluit, păstrează şi el o doză minimă de împotrivire, măsurabilă în secunde şi fracţiuni: tăcerea dintre tunet şi auzire. Vuietul motoarelor soseşte ca o furtună după ce avionul s-a lăsat pe

pământ. Marea e mai liberă, îşi strigă neatârnarea, şi deocamdată nimeni n-are ce-i face.

Cântarul are erori, ceea înseamnă câteva grame nemăsurate, care nu se cumpără şi nu se vând. Totul pare legiuit, şi chiar este, dar libertatea există, şi ea în funcţie de legi.

Pământul se mişcă, învârtindu-se în jurul propriei axe... Ei şi? Cu ce mă jeneaza pe mine, de vreme ce nu simt mişcarea? Ar fi altceva dacă viteza mi-ar zburli părul, dacă aş simți-o sub formă de curent pe obraji, ca atunci când goneşti într-o maşină pe şosea. De fapt, mişcarea pământului, nu numai că o simțim, dar mai şi încercăm să ne împotrivim din toate puterile, cât timp suntem vii. Avem tendința să ne mişcăm împotriva ei, de la răsărit spre apus, astfel că şi oraşele se extind în sensul luminii, invers față de rotația pământului, aşa ne împinge forța vieții. Toate corpurile vii se opun, singurii care se lasă duşi sunt morții.

Mă supăr pe hârtia asta, o strâng în palmă, o mototolesc şi o arunc... Scăpat din mâna mea, ghemotocul începe să mişte, încercând să-şi recapete înfățişarea netedă! Se întinde, colțurile zburlite îi tremură puțin, timp de două-trei secunde pare viu; impresia poate să dureze şi mai mult, în funcție de elasticitatea lui şi de violența sau moliciunea mâinii. Hârtia nu se supune pe de-a-ntregul, are în ea puterea de a se împotrivi. Poate că în ghemotoc există un început de viață: l-am strâns, el dă să se desfacă, l-am micşorat, el vrea să redevină cum a fost. În orice lucru se află o doză mai tare sau mai slabă de libertate, şi asta-l face mai mult sau mai puțin viu.

Aşa-zisele noastre erori sunt puseuri de libertate ale lumii. Am făcut calendare... Ei şi? La un moment dat, am văzut că pierdeam o zi la fiecare ciclu de 310 ani; până în secolul al XVI-lea pierdusem vreo patru zile. Cu un nou tip de calendar, s-a văzut că prin eroarea acumulată de 13 secole, trebuiau şterse zece zile din calendarul solar. Unde s-au dus zilele pierdute? Ce s-a întâmplat cu copiii născuți în zilele acelea, în două țări diferite, una cu vechiul, alta cu noul tip de calendar? O bătălie care a avut loc în

zilele acelea, cum va fi trecută în istorie? Zilele pierdute din calendare reprezintă libertatea periodică a timpului, după cum prin erorile cântarului câteva grame scapă nemăsurate, nu se cumpără şi nu se vând, nu pot fi date, nici primite.

Ghemotocul meu de hârtie a murit după două secunde, dar asta nu înseamnă că în timpul scurt cât s-a mişcat nu a fost totuşi însufleţit şi liber.

Care este libertatea mea? Câte secunde durează?

Înainte de 89, din comoditate şi din silă, mă simţeam incapabilă să fac faţă la orele lunare de ideologie din şcoală. Mă duceam, pentru că nu se putea să nu fii prezent, dar nu eram în stare să „iau cuvântul". Stăteam, ascultam şi tăceam. Când s-adunau prea multe tăceri, îmi propuneam totuşi să vorbesc, dar pe măsură ce s-apropia momentul asudam, îmi frecam palmele una de alta, mă suceam pe scaun şi mă-nroşeam cu ochii-n pupitru, spre mirarea celor din jur, şi ora trecea, fără să fi scos un cuvânt. (După 89, neputinţa mea de-atunci devenea motiv de laudă: „N-a luat niciodată cuvântul!"). Simplul fapt că nu erai membru de partid devenise echivalent cu un certificat de incapacitate mintală, cu condamnare la mediocritate veşnică, singura ieşire fiind o portiţă mai dificilă decât gaura acului prin care trebuie să se strecoare cămila.

În aceşti din urmă ani, văd o lume stranie. Portretele în mărimi crescătoare şi obsedant repetate au fost înlocuite cu reclame. Duşmanii de clasă sunt acum mătreaţa, sudoarea şi alte umori din trup, perii rebeli ori greu de suprimat, ridurile, părul uscat sau cu vârfuri despicate, mâinile crăpate şi aspre, şi mai ales petele de pretutindeni şi de orice fel, echivalentele păcatelor şi ale dosarului mânjit de pe vremuri. Şi acum se mimează fericirea, o fericire diferit colorată, dar la fel de falsă ca aceea poruncită atunci la şedinţe şi la cursurile de ideologie. De sub crusta pastelată duhneşte minciuna, nimic nu este ce pare: proaspăt şi nevătămător, cu odihnă şi verdeaţă, şi dacă este - n-ai bani destui. Dar trebuie, eşti obligat să fii în drum spre culmea fericirii şi a

bunăstării! Ora lunară de învățământ ideologic s-a fărâmițat în minute publicitare obligatorii, pe durata cărora poți doar să schimbi canalul, ca pe timpuri la telejurnalul politic; ce-i drept, acum ai mai multe canale de schimb. Un om asudat în urma alergării, fie și cu mătreață pe umeri, mi se pare un dizident, autorul unei mici revoluții sau pregătind în taină o revoltă de buzunar.

E ceva fals în lume, și în cele mai naturale lucruri. Cică există niște entități, numite fractali: oricât ai încerca să le mărunțești rămân mereu asemenea cu ele însele. Le toci, le împrăștii, le pisezi, degeaba. Le dai la cap acolo unde crezi că e vârful, le strivești, dar nu faci decât să le-ntinzi, să le-împroști, cu atât mai larg cu cât furia a fost mai mare. În loc de una singură, ai acum cu zecile, mai mici, dar copleșitoare prin număr. Fractalii minciunii. Nici să păcătuiești nu mai poți decât la comandă și în grup. Dar fii liniștit: ești un bun păcătos fiindcă n-ai greșit mai altfel ca alții. Falsificator, sperjur, desfrânat, orice, numai să cumperi și să păcătuiești în cor, pedepsit sau iertat la grămadă: nici un înger nu-și va da osteneala să te dibuie.

Iar milioanele de vagabonzi nu se mai pun azi în slujba lui Hristos, cum au făcut copiii flămânzi, pe la anul o mie. Cei de azi vor porni în numele urii, nu într-o cruciadă ca atunci, când o ploaie de stele, o întunecare de lună și o aurora boreală vesteau sfârșitul lumii. Nu e nevoie de ei nici în sluba Crucii, nici în serviciul păcii, cruciadele sunt campanii bine organizate de oamenii pricepuți, cu școală de război, nu de cete de săraci rătăcitori, care cum văd un oraș, strigă c-au ajuns la Ierusalim!

Pipăim, bâjbâim, căutăm puncte de sprijin, și le găsim în alte lozinci. „Acțiune!” strigă unii, bătând pasul pe loc. „Apocalips!” strigă alții, „un nou apocalips, să ne ducă până dincolo de moarte, spre limitele ultime ale progresului!” De fapt, nimeni nu mai vrea decât plăcere.

Eu ce vreau în fond? Mai nimic. Între două nopți încape uneori și puțină lumină. Între două nopți încape o zi. Așa a fost atunci

când părinții se rugau de copii să stea acasă, şi copiii se rugau de părinți să nu plece, rugăminți de cele mai multe ori neascultate. Scriau pe un bilet adresa şi numărul de telefon, puneau biletul în buzunar şi plecau. Biletele din buzunarele răniților şi morților din decembrie sunt paşapoartele lor.

Adevărata victorie este senzația de libertate. Pentru că liberă mă simt, nespus de liberă, despletit de liberă! Semănătoare, risipitoare, nepăsătoare. Nu vă uitați la mine că umblu şi respir şi uneori zâmbesc: eu nu mai sunt vie decât în felul rădăcinilor care străbat pământul.

Sub soarele dintre nopți,
Mă plimb prin grădina plină de fructe oprite,
până când lui Dumnezeu i se face milă
şi îmi duce la gură hrana zeilor,
dar prea puțin a durat sațiul
şi lung e dezgustul.

*

Într-o zi, eram în baie, când brusc s-a ars becul. La început, fu întuneric. Încet-încet, pe pereți apăru polei, o transpirație stinsă. Pe urmă, câteva lucruri îndrăzniră să-şi arate muchiile. Am simțit în urechi bătaia secundelor, apoi timpul se instală masiv, întunecat, în forma cubică a încăperii. Nu mai cuprindea nici secunde, nici minute, nici ore. M-am lipit de perete, dar m-am retras imediat: apucasem să mă dezbrac şi întunericul mă ducea cu gândul la insecte care mişună. Într-o primăvară, îmi ieşiseră în baie furnici, le luam câte una, câte două, pe deget, şi le duceam afară. Ce făcusem atunci mi se părea acum aiureală. Sunt gesturi pe care pot să le facă numai cei foarte tineri, siguri pe soarele lor, cei care-şi permit să facă plajă în miezul verii. Acum, aveam de-a face cu gândacii, mă bântuiau, agresivi şi sperioşi totodată, surprinşi la aprinderea luminii făceau pe morții, cu labele

multiple-ncrucişate pe burtă, dar când îi atingeam înviau şi fugeau, răspândind un iz greţos, mirosul fricii; alergau în zigzaguri şi pregetând să-i strivesc, îi scăpam.

Am deschis larg ochii răcoriţi şi am descoperit că nu eram în beznă totală, deşi stăteam pe-ntuneric, iar fereastra era şi ea condamnată: vopsisem sticla mai demult, ca să nu se vadă la vecini, dar stratul se scorojise. În colţul din dreapta jos, se contura o pată albă. Atraşi atavic, ochii mi se lipiră de ea. Pe sub crusta de vopsea, ceva începu să mişte. Mişcarea, combinaţie între alunecare şi zvâcnire, trăda intenţia încă firavă de a pătrunde, şi în curând raza s-a prelins înăuntru. În colţul geamului mijea de ziuă. Pata se lăţea pe prichiciul ferestrei, naturală ca lumina care apare înaintea soarelui, la răsărit. Nu ursuză, nici posomorâtă, nu încruntată, nici rece, cum se arată noaptea stelele, nici dogorâtoare ca amiaza.

Am întins mâna spre pată: nu frigea. Nici vorbă de arsură, cu toate că degetele se înroşiseră. Nu mă pârjolea, dar nu era nici călduţă, ca apa încropită. Nici căldicică, nici căldişoară; nici pârjol, nici îngheţ. Mă lăsa să-mi spăl în ea mâna şi să-mi văd mai bine degetele cu unghiile rupte inegal, de foarfecuţa tocită.

Pata era, de fapt, o rază. Destinsă, relaxată, o dâră de zi liberă, o fâşie de duminică. O rază nelucrătoare, care se oprise să respire şi îşi găsise ceva de lucru pe mâna mea. Dar nu s-a apucat să osândească, nu mi-a ars mâna, nici n-a înţepenit-o în geruri de iad, ci i-a întins împăcare pe usturimea pielii, o mângâiere topită, ca atunci când intră gheaţa în apele calde.

– Nu trebuie să mă grăbesc, mi-am zis. În nici un caz să nu mă grăbesc. Cine ştie când o să mai am ocazia asta. Nu se-ntâmplă-n fiecare zi să-ţi intre o rază în baie, mâine poate o să plouă, şi când stă ploaia, raza doar o să treacă pe la geam, şi peste încă o săptămână o să-l atingă în treacăt, pe urmă o să-l vadă numai, de la distanţă, şi asta va dura toată toamna, toată iarna, care e lungă... Ea nu pripeşte, nu trebuie să mă pripesc nici eu.

M-am apropiat de geam. Lumina nu se îngrețoșa de trupul îmbătrânit, de pielea uzată, de mușchii slăbiți. Se purta cu mine la fel ca și cu o fată în toată vigoarea tinereții, venea la mine fără lehamite, îmi lumina urâțenia, nu în mare zor, ci domol, stăpânit și lin. Raza mă dezvinovățea. Nu se dezgusta, deci nu eram pământ blestemat, pe care Dumnezeu l-a disprețuit! Ăsta era corpul pe care-l aveam, și numai raza putea să-l vadă ca nimeni altul și să se poarte ca și cum ar fi alunecat pe culmea frumuseții. Mă vizita. Carnea mea, cu o istorie zbuciumată și tristă, se lumina de soarele din zori. Când geamul s-a întunecat, eram cu trupul cald, și totul era altfel. Căpătasem putere să iert și să uit. Numai pe mine nu mă puteam uita, nici ierta.

*

Pe balcon, într-o noapte, am căpătat răspuns la întrebările mele rostite și nerostite: câteva stele ieșiseră deasupra zării, văzându-le mi s-a lămurit rostul neputinței și al slăbiciunii: să am din ce mă hrăni. Am plâns de bucurie, dar și de tristețe că n-am înțeles mai demult. Trebuie să existe ceva mai înalt și veșnic mai presus, ca să am de ce să-mi fie dor. Când încerc să mă gândesc pe mine, părțile corpului le simt diferit, unele deloc, trebuie să-mi aduc aminte că sunt ale mele, că am picioare, cu călcâie, degete, genunchi, dar cel mai puternic mă simt pe mine însămi în cap, mai ales în ochi, în pleoape, în buze și limbă. Există, așadar, și în mine o rânduială, o distanță înaltă, ca zarea de la pământ la cer. Când m-am uitat iar, stelele erau și mai sus.

M-am apucat de lucruri care nu-s de nasul meu,
dar picioarele încă mă duc
și încă am pământ sub ele. Sticla se abureşte,
sunt mai bătrână cu mii de ani, aud vorbe,
nume vechi. Doamne, ajută-mă!
La urma urmei,

sunt cu lumea într-o relație simplă:
primesc mai mult decât dau.
Sunt un copil din flori!

În fiecare zi, la un geam din vecini, un braț scutură o cârpă, nu mai devreme de opt, nici mai târziu de nouă. De douăzeci de ani, aşa ştiu cât e ceasul, grație mecanismului încastrat în zidul vecin, un orologiu cu figuri ca în turnurile cu slănini din cetățile nemțeşti. Îmi ziceam că figurina nevăzută era, probabil, o gospodină care ştergea praful. Nu puteam decât să mi-o închipui, fațada vecină fiind perpendiculară pe fereastra mea, apărea doar brațul cu mâneca suflecată, profilat pe cer, parcă ieşea din nori. Doar câte un braț, dreptul, apoi stângul, niciodată ambele în acelaşi timp. Poate că femeia invizibilă era o Venus de Milo domesticită, cu brațele rămase la geam şi cârpa prinsă-n degete.

Într-o dimineață, brațele n-au mai apărut. Un ceas m-am învârtit fără rost, uitându-mă din când în când la fereastra din față. Pe la zece, un trup încotoşmănat într-un halat de molton, tip spital, a apărut parțial pe prichiciul ferestrei. Piciorul stâng încălecase pervazul şi atârna în gol, cu tot cu papucul în formă de galoş. „Dacă strig, se aruncă... ” îmi spuneam. N-am slăbit-o din ochi. Simțindu-mi privirea, femeia s-a uitat la mine, s-a retras cu grijă înspre înăuntru şi a dispărut.

Acum ştiu ale cui sunt brațele cu cârpa. Pot uşor să-mi închipui şi restul: uşa, la care trebuie să bați, pentru că firele soneriei atârnă tăiate sub buton, iar când se deschide în cadrul ei apare penumbra întrebătoare: bună ziua - bună ziua. Eventual, o poftire înăuntru, urmată de un gest care pare să contrazică invitația: apropie mai bine uşa de canat, apoi se scuză: „Ştiți, mi-e frică să nu-l ia vreun curent...” Pe cine? Dincolo de uşa închisă, prevăzută cu un şarpe de cârpă încolăcit pe contur, te-aştepți s-auzi fie un glas subțiratic de moşneag, fie o chemare de copil bolnav, dar din spatele uşii nu răzbeşte nimic.

Apoi, becul cu glob din tavan: cu unsoare de amprente şi semne de muşte, atârnă obosit de fir, înfrăţit cu pălăria veche din cuier şi cu cealaltă, de pai, cu calota spartă. Pe pereţi parcă a trecut un vânt plin de funingine şi de pulberi cenuşii. Fereastra e pe jumătate acoperită cu o pătură. Nimic nu se vede clar, penumbra îndulceşte lucrurile uzate şi trezeşte zvâcniri de culoare în firele covorului cu destrămături. În fotoliu stă, cu umerii aduşi, un bătrân, înfăşurat tot într-un halat de molton, în plus cu un fes de lână tras pe urechi. Soţul, fără-ndoială. Pare dependent de bătrâna lui, o urmăreşte cu ochii când ea se mişcă prin odaie, căutând un scaun. De fapt, e fratele ei...

Specialiştii spun că jumătate din praful oraşului e din particule de om. Într-un an de zile, trei sferturi din corp dispare şi, dacă se-ndură Cerul, e înlocuit cu materii din aer, din ţărână, din mare şi râuri sau din trupuri vii. Bătrânul din fotoliu e în bună parte plecat fără întoarcere, multora din cele ce trebuiau să fie în el nu le-a mai venit schimbul. Părăginită, pielea superficială de pe frunte stă gata să se desprindă în pelicule. Frumoasele se freacă anume cu mălai măşcat, ca să se jupoaie mai repede, dar el se teme de pierderea iminentă, iar fesul pare pus special ca să împiedice firele de păr să se scuture. Totuşi, forma bătrânului rămâne stabilă, dovedindu-se dură. Singură schema lui se ţine încă bine.

După cum se vede în fotografia de pe perete, fusese un bărbat zdravăn, cu trupul plin şi tare. Unde e restul din el? Să zicem că din cârpă au fost scuturate zilnic vreo cinci grame de praf. În douăzeci de ani, s-au răspândit pe geam vreo treizeci şi ceva de kilograme, şi n-a mai venit tot atâta în loc... Într-o zi, praful bătrânului are să fie cu totul şters de prin casă. Acum, devine mai clar de ce se teme atât femeia de curent: un suflu mai puternic ar putea să-l spulbere pe fratele ei mai repede decât pleacă în mod obişnuit, drămuit cu zgârcenie de cârpa care-i scutură peste oraş pulberea depusă pe lucruri.

*

Se petrecuse în mine o schimbare la care nu mai speram, ajunsesem la starea de spirit surprinsă într-o frază pe care o citisem nu mai ştiu unde şi când:

„Caii fumegau în lumina dimineţii.”

Bineînţeles, caii se topiseră, la fel şi dimineaţa şi iarba elastică în care-aş fi putut să mă culc, încercând să ignor fâşâitul şopârlelor şi să plutesc la câţiva centimetri de sol, susţinută în aer de tulpini. Totuşi impresia rămăsese.

– Dumnezeu nu stinge niciodată lumina, am spus, liniştită.

Atunci m-a cutreierat un amestec de rugăciune şi imn, din care cu greu am reuşit să-mi aduc aminte pe urmă frânturi. Trăiesc mirarea de a trăi, deşi fiecare ticăit al inimii mă spulberă. Împrejur mi se împrăştie praful, şi totuşi cineva mă adună mereu în forma ţinută vie. Sunt mai efemeră ca marea care-şi depune apele dulci în Ilulissat, la mine nici oasele, singura parte care aduce cu pietrele, nu durează, şi totuşi exist. Trupul, îl desfoliază timpul, şi vântul îl duce departe, ceaţă incoloră în zarea oraşului, şi totuşi exist, când nici un lucru prefăcut în pulbere nu se mai poate reface, pe mine cineva mă învie mereu.

Am văzut răsăritul soarelui şi răsăritul lunii, am auzit cum cântă vântul şi cum murmură apele. Ce bine e la Dumnezeu pe pământ! Slavă Lui care a sădit în mine bucuria vieţii, dar şi nemulţumirea numai cu viaţa!

Strada exală mirosuri putrede şi căldură latentă. Un băiat de vreo şaisprezece ani m-a depăşit grăbit, uitându-se drept înainte, ţeapăn. Am văzut că la un adidas îi atârnau capetele şiretului, automat m-am gândit că putea să calce pe ele şi să se-mpiedice ca un copil mic. Am grăbit pasul să-l ajung şi i-am spus:

– Leagă-ţi şiretul, puiule...

Nu numai lui i-aş fi vorbit aşa, ci oricărui altul. Îi adoptasem pe toţi. Băiatul s-a uitat la mine, uimit, aproape speriat, şi s-a rezemat de-o muchie de zid să se lege la pantof.

Atunci m-am făcut în mine blondă ca spicul de grâu. În unele zile sunt brună la suflet, neagră-corb, cu luciu metalic-albăstrui. În altele, mai ales dimineața, sunt blondă interior, cu părul moale și lung, luminând de unul singur, până și sprâncenele mi se deschid, și când privesc pe sub ele cerul mi se pare albastru. În zilele când sunt blondă sunt bună și blândă. Când am ieșiri de mândrie, orgolii, frustări, lăcomii, devin negricioasă, și dacă mi s-ar putea desface sufletul, i s-ar vedea creștetul parcă dat cu funingine, cum li se zărește căților afurisenia ca un fum în cerul gurii. Trufia mea e mai tare ca blândețea. Aprigă, barbară uneori, neîmblânzită.

Doamne,
Te aşteptai să vină copilul bălai care am fost,
dar am s-ajung pe culme cu părul alb
şi sufletul negru.
Doamne, fă să nu mai pot gândi
decât cu creierul norilor,
să nu mai plâng decât cu ploile,
să nu mai râd decât cu soarele!
N-ai să mă zvârli de la sân?
Cine aruncă în mine cu păsări,
cine mă lapidează cu vrăbii?

Uitarea e memorie pură. În mine se aglomerează vremurile, și azi, și ieri, și mâine, și niciodată, și totdeauna. Singurătate populată de murmurul umbrelor. Demult, în dimineața umedă băteau clopotele, și eu, copil nătâng, mă gândeam la Judecător, cum stă el veșnic treaz, idol cu ochii zi și noapte deschișI: *de fapt, are pupilele pictate pe pleoape*! Dar ce bine era: de fiecare dată când deschideam mâna, găseam altceva: un vierme, o piatră, un sâmbure, și mă miram că toate încăpeau în pumn.

N-am făcut decât să-ncerc să trăiesc, dar cu ceva în plus: scriindu-mi încercarea. Nebună, am vrut să fac un târg cu Dumnezeu, dar El în marea lui milă nu m-a trăsnit.

Gândindu-mă la toate astea, mergeam încet pe străzi. Cărămizile erau vechi şi verzi, unele sparte în bucăţi inegale, nu se mai ştia ce fusese acolo, se vedea o hrubă cu boltă în arc şi mai multe rânduri de pivniţe mici, înguste, de prăvălii de pe timpul când pământul nisipos era scump ca aurul. Uneori ruina părea un fagure decăpăcit de puşcărie. Nu întâmplător, într-un moment de uitare generală, o creştere nerăbdătoare a început să se ridice direct din ruină, n-a mai aşteptat să se macine şi restul. Din pământ, din iarbă verde, profitând de o geană de nisip, Dumnezeu a vrut să reconstruiască Paradisul, iar vântul a adus seminţele. Nu crini, nu roze, ci buruieni acoperiră dărâmătura, şi o căţea rătăcitoare săpă sub bolta de cărămizi o vizuină, să-şi fete puii. După câteva săptămâni, era deja gata ienupărul neîmblânzit care-şi încuie sămânţa dacă-i ţinut captiv: stătea cu braţele arcuite în sus, ca un candelabru încă neaprins. Treceam mereu pe la şantierul Paradisului, să văd ce mai e pe-acolo. Părea să se extindă şi pe sub pietrele de pe spinarea străzii, răzbea ici-colo prin ţâşnete de iarbă.

Mă miram că e fără zid de protecţie, fără porţi păzite, nici măcar o apă cât de cât, un fir pierdut, pe care să-l treci simbolic, drept râul uitării sau Prutul Raiului, nici când ploua şi se făceau şuvoaie nu vedeai nicăieri graniţa de sârmă ghimpată şi lanternele îngerilor. Şantierul Paradisului era vraişte, oricine putea să-l atingă trecând pe-acolo, şi curgea multă lume, în grabă, cu sacoşe, serviete, bagaje, ţinându-şi în braţe sau în spinare copiii, încât te-ntrebai încotro se duc şi nu mai ajung. Nimeni nu se oprea, nu râvnea nimeni să fie lângă ienupăr. Toţi se grăbeau, deşi depărtările erau chiar acolo, la doi paşi, în micimea florilor deschise, pe care abia le zăreai cu ochiul liber.

Pentru cine reconstruia Dumnezeu Paradisul? Într-o zi, au venit cu camioanele, au adus nisip de râu, moloz cu sfărâmături de la

demolări, şi au acoperit şantierul divin şi vizuina cățelei. Un fel de tractor a tasat totul, pregătind patul pentru plăcile de ciment, care aşteptau în mormane. Iar Paradisul şi-a mutat şantierul pe o stradă vecină, apoi pe alta, din ce în ce mai departe, până s-a refugiat într-o fundătură, păcălit de liniştea aparentă din primele ore ale zilei. Îl văd mereu, în stadiu de şantier, ici-colo, la picioarele zidurilor. Tentată să mă culc în iarba stângace, să aprind cu degetele parfumul din ienupăr, ba chiar să dorm în vizuina cățelei calde de-a valma cu puii, mă tem că n-am să mai pot ieşi, că am să rămân zidită şi n-am să ştiu niciodată cum e Raiul care-mi creşte pe oase.

Oh, ce odihnă lungă, lină
ca marea spre adâncuri!
Urechi de auzit,
ochi pentru a vedea,
gură pentru a spune!

Se însoreşte viața
a cărei eroină nu sunt,
cuconi de ziduri, groşi şi cumințI,
stau vegheați de bătrâne la soare,
cercelul unui sunet pirat le tremură-n ureche,
se uită la lume prin îngeri,
se joacă tot timpul cu orologii, le strică
desperechindu-le orele,
pe una din pupilele lor sunt zgâriate cuvintele:
„Frumos era şi dulce la vedere fructul...”

Trebuie să fie ziua o mare tăcere
ca să auzi lumina,
dar cine ar avea putere să stea până la capăt
în pânzele soarelui
ar descoperi poate ultimul gând

al unui mort prețios,
ar putea sfârşi poemele neterminate,
rostind adevărul de care ni-e sete
şi-l căutăm zadarnic pe buzele apei.

Dar rănile mele sunt cetățene ale lumii,
au fiecare nume şi drept de cetate,
noroc de ele că mă strâng de pe drumuri,
mă tot duceam către margini,
şi pâinea plângea de bucurie în mine,
mierea începea şi ea să murmure.

Şi iarăşi veşnica, inutila întrebare:
cum ai îndrăznit să te bucuri
de ospețele minciunii,
de toate desfătările prelungi?
Dacă o singură mână e pură,
oraşul va avea o dimineață în plus,
dar şi pentru un singur deget nepătat
mâine ceasurile vor zvâcni liniştite,
dacă gura tace, mâna va vorbi,
cuvintele albine vor murmura pe unghii,
mâinile vor povesti despre morții
de două ori îngropați:
vor da laoparte şi țărâna şi timpul.

Ai să mergi cu mine
în grădinile leproşilor,
în paradisul de trestii?
Ai să-mi săruți petele care seamănă
cu soarele pe bălți?
Zilele mele au curs pentru tine ca sângele,
aş fi în stare să stau în arşiță ca să-ți fac umbră.
Te-ai cununat cu mine până la moarte,

oare-ai veni cu mine dincolo de fluviul
unde se plăteşte trecerea?
Ori ai să te simți uşurat şi te vei gândi
că-mi merge bine la gurile mării?

***

ELISABETA ISANOS

BIOGRAFIE

Elisabeta Isanos s-a născut la 8 iulie 1941, la Bucureşti, părinţii săi fiind scriitorii Magda Isanos şi Eusebiu Camilar. După moartea mamei, în 1944, a rămas în grija bunicilor materni până la majorat. A adoptat pseudonimul *Elisabeta Isanos* în memoria mamei sale şi ca omagiu pentru bunicii care au crescut-o.

A absolvit, în 1965, Facultatea de limba şi literatura franceză, secundar Limba şi literatura română, în cadrul Universităţii din Bucureşti, Institutul de limbi romanice şi germanice. A devenit profesoară de limba franceză la Liceul economic nr. 2 Nicolae Kreţulescu din Bucureşti. Nu a fost membră de partid şi nu a avut nici un fel de funcţii în perioada acestei activităţi.

Naţionalitate şi cetăţenie: română. Este căsătorită cu Goian Gabriel, inginer, au un fiu, Eusebiu, şi doi nepoţi.

A debutat în 1964, în revista Iaşul literar, cu un grupaj de poezii, iar în volum în 1969, cu placheta *Oraşe nostalgice*.

A primit următoarele distincţii:

-Premiul pentru traducere, la Salonul Naţional de Carte şi Publicaţie Culturală, Cluj, mai 1994, pentru volumul *Mihai Eminescu, Poezii/Poésies*, editura Libra, 1994;

-Premiul Primăriei Cluj-Napoca, la Salonul Naţional de Carte ediţia a VI-a, mai 1996, pentru traducerea în limba franceză *Magda Isanos, Poezii/Poésies*, editura Libra, 1996 ;

-Diplomă la Salonul Naţional de Carte pentru Copii şi Tineret, ediţia a XI-a, Chişinău, aprilie 2007, pentru romanul *Amur*, editura Augusta/Artpress, Timişoara, 2006.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România şi cetăţean de onoare al comunei sucevene Udeşti, locul natal al tatălui, scriitorul Eusebiu Camilar. În această comună se află casa memorială *Eusebiu Camilar*, înfiinţată de Muzeul judeţean Suceava, în urma unei donaţii. Aici are loc în fiecare an

Festivalul-concurs *Eusebiu Camilar-Magda Isanos*, destinat descoperirii şi încurajării tinerelor talente.

De acelaşi autor:

Poezie:
-*Oraşe nostalgice*. Editura pentru literatură, Buc. 1969;
-*Versuri*, Ed. Junimea. Iaşi, 1980;
-*Grădina de iarnă*. Ed. Eminescu, Buc., 1987;
-*Necuprinsele*. Bucureşti, 1999;
-*Cântecul Soarelui*, poem. Bucureşti, 2001
-*Ai clipa doar...*, 180 de catrene de Omar Khayyam, parafraze româneşti. Ed. Lucman, Buc. [2007];
-*Duminică devreme*, ediție electronică, însoțit de versiunea sonoră în lectura autoarei. Editura on-line a site-ului www.isanos.ro;
-*Urgia plăpânzilor/Wrath of the frail/La Colère des fragiles*, poeme, trilingv română-engleză-franceză. Editura Lucman, Bucureşti, 2011.
-*Poemele Dagmarei/Les Poèmes de Dagmar*, bilingv română-franceză. Editura Lucman, Bucureşti, 2012;
-*Versuri*. Editura TipoMoldova, Iaşi, colecția Opera Omnia/Poezie contemporană, 2012.

Proză:
-*Paşaport pentru Oraşul de Sus*, proză. Buc., 1999;
-*Doctorul de pe comoară*, proză. Bucureşti, 1999;
-*În căutarea Magdei Isanos*, eseu biografic. Editura Fundației PRO, Bucureşti, 2003;
-*Drumul spre Ombria*, roman. Editura Augusta/Artpress, Timişoara, 2004;
-*Cosânzenii*, roman biografic. Editura Augusta/Artpress, Timişoara, 2005;

-*Amur*, roman. Editura Augusta/Artpress, Timişoara, 2006;
-*În Bucureşti, fără adresă*, eseu. Editura Vremea, Buc., 2008;
-*Poarta de Vest*, roman, Ed. Lucman, Bucureşti, 2010.
-*Femeia cu abajur şi alte povestiri*. Editura TipoMoldova, Iaşi, colecţia Opera omnia/Proză scurtă contemporană, 2012.

Povestiri şi versuri în următoarele antologii (în limba română şi franceză):
-*La Maison dans la Vallée*, povestire, în Antologia „Contes et Nouvelles francophones". Éditions Échanges Internationaux, Paris, 1995;
-*Parfumuri*, grupaj de poeme (bilingv), în Antologia Festivalului Internaţional „Nopţile de poezie de la Curtea de Argeş", „Poesys 10. Excelsior", 2007;
-*Înjurătura*, sonet, în antologia „Autografe pentru Bucovina literară". Ed. Muşatinii, Suceava, 2009;
-*Cinci sonete*, trei în limba română şi două în limba franceză, în „Antologia sonetului românesc", vol. 2-3. Ed. Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2009.
-Viile arse, grupaj de poeme, în Antologia revistei Orizont literar contemporan, decembrie 2010.

Apărute în reviste:
-*Duminică devreme*, grupaj de poezii, în revista Orizont literar contemporan, II, nr.6 (11), iulie 2009;
-*Crăciun*, *Muţenie*, sonete, în revista Poezia, XIV, nr.4(50), iarnă 2009;
-*Primăvară*, grupaj de poeme, în rev. Ateneu, nr. 2, februarie 2010;
-*Nefiinţa*, grupaj de poeme, în rev. Acolada, IV, nr. 3, martie 2010, Satu Mare;
-*Viile arse*, grupaj de poeme bilingv, română-engleză, în rev. Orizont literar contemporan, III, nr. 1, ian.-martie 2010;

-*Generație*, grupaj de poeme în rev. Pro Saeculum, IX, nr. 3-4, 15 apr.-1 iunie 2010, Focşani;
-*Poemele din Ombria*, grupaj apărut în rev. Baaadul Literar, IV, nr. 4, noiembrie 2010, Bârlad;
-*Stihuri deasupra frunții*, grupaj în rev. Orizont literar contemporan, III, nr. 6, decembrie 2010;
-*Spațiul vieții*, grupaj de poeme, în revista Spații culturale, IV, nr. 14, Râmnicu Sărat;
-*La un pas de tine*, fragmente din romanul *Amur*, bilingv română-engleză, în rev. Orizont literar contemporan, IV, nr. 2, martie-aprilie 2011;
-Scara îngerilor, grupaj de poeme, în rev. Orizont literar contemporan, IV, nr. 3, mai-iunie 2011;
-*Minunea*, grupaj apărut în rev. Bucureştiul literar şi artistic, II, nr. 1, ianuarie 2012;
-*Ultima terra*, grupaj de poeme, în rev. Acolada, Satu Mare, VI, nr. 3, martie 2012;
-*Ninsoare*, grupaj de poeme în rev. Conta, Piatra Neamț, nr. 9, 2012;
-*Pentru tine-s prea tânără şi pururi prea nouă*, poem, în rev. Baaadul literar, Bârlad, VI, nr, 2, mai 2012;
-*Biblioteca din noroi (I şi II)*, eseu, în paginile Literatură & Artă ale ziarului Crai nou, Suceava, nr. 6033 şi 6039, din 25 august şi 1 septembrie 2012.

Eseuri pe marginea cărților:
-*O carte inspirată: Viața lui Iisus de Ion Murgeanu*, în rev. Oglinda literară, IX, nr. 107, noiembrie 2010, şi nr. 108, decembrie 2010, Focşani;
-*Via biruitoare*, eseu pe marginea romanului Via de Ion Murgeanu, în rev online Ferestre editată de site-ul www.isanos.ro, II, nr. 1, februarie 2011;

-*Învățătorii înmărmuriți*, despre Poveşti cu fântâni şi statui din Bucureşti de Victoria Dragu Dimitriu, în rev online Ferestre, II, nr. 1, februarie 2011;
-*Divanul poeților sau despre Himera literaturii*, în rev. Actualitatea literară, II, nr. 6, martie 2011, Lugoj;
-*Poetul în iarnă* (despre poetul Ion Murgeanu), în rev. Baaadul literar, V, nr. 2, mai 2011, Bârlad;
-*Cartea lui Iane Verga*, impresii pe marginea romanului Edenul de Ion Murgeanu, în rev. Baaadul literar, V, nr, 2, mai 2011, Bârlad;
-*Vieți paralele*, reflecții şi impresii pe marginea romanului Sălbaticul de Ion Lazu, în rev.....?
-*O viață trăită la sânge*, impresii pe marginea romanului Veneticii de Ion Lazu, în rev Pro Saeculum,
-*Emil Faguet şi Discussions politiques*, eseu, în rev. Baaadul literar, VI, nr. 3-4, august-noiembrie 2012;

Traduceri din limba română în limba franceză apărute în volum:
-*Mihai Eminescu, Poezii/Poésies*, Ed. Libra, 1993;
-*Mihai Eminescu, Poezii/Poésies.* Ed. Libra, 1994;
-*Magda Isanos, Poezii/Poésies*, Ed.Libra, 1996;
-*Carolina Ilica, Din foc şi din gheață/De feu et de glace.* Ars Multimedia/Academia Internațională Orient-Occident, Bucarest/Metz, 2006;
-*Carolina Ilica, Plângând de frumusețe/Beauté qui fait gémir (Cartea de lână)*, lansată la ediția 2007 a Festivalului Internațional „Nopțile de poezie de la Curtea de Argeş";
Traduceri apărute în antologii şi reviste:
-*Elena Văcărescu, poezii*, în *Scrieri alese*. Editura Minerva, Bucureşti, 1975;
-*Elena Văcărescu, poezii*, în volumul *Țara mea*. Editura Minerva, Bucureşti, 1977;

-*Mihai Eminescu, Rugăciunea unui dac/La Prière d'un Dace*, în „La Langue Française au risque des cultures. Actes du Congrès". Éditions Échanges Internationaux, Paris, 1995;
-*Mihai Eminescu, Freamăt de codru/Friselis du bois*, în *La Forêt. Anthologie poétique*. Éditions Du Chêne, Paris, 1997;
-*Mihai Eminescu, poezii*, în *Poeme alese/Poèmes choisis*. Editura Grai şi Suflet-Cultura naţională, Bucureşti, 1999;
-*Mihai Eminescu, La steaua/Vers l'Étoile*, două versiuni, în antologia *La steaua, în limbile lumii*. Kiev, Editura Svit, 2000;
-*Mihai Eminescu, „Venere şi Madonă/Vénus et Madone"*, în Antologia Festivalului Internaţional „Nopţile de poezie de la Curtea de Argeş". Editura Academiei Internaţionale Orient-Occident, 2005.
-*Cimitir lângă mare*, traducere după *Le Cimetière marin* de Paul Valéry, în rev. Baaadul literar, VI, nr. 1, februarie 2012;
-*Cimitir lângă mare*, trad. după *Le Cimetière marin* de Paul Valéry, în rev. Pro Saeculum, XI. nr. 1-2, 15 ian.-1 martie 2012;

A participat (cu traducerea în franceză) la CD-urile:
-*Les cinq Épîtres de Mihai Eminescu*" récitées par Radu Prince de Hohenzollern-Veringen. Fondation Culturelle Roumaine-Electrecord;
-*Mihai Eminescu, viaţa şi opera poetului*, plurilingv (cu traducerea în franceză a unor poeme). Libra Cultural Fondation, 2000.

În pregătire:
-*Păsări, curţi şi grădini*, eseu;
-*Din poemele mării*, traduceri din poezia franceză.

Adresa e-mail: cordun2000@yahoo.fr
Publică pe site-ul www.isanos.ro (*O familie literară*) revista electronică *Ferestre*, dedicată în special memoriei părinţilor săi.